قاموس عثمانی

تركجه ده قوللانیلان عربی ، فارسی ، اجنبی كافهٔ لغاتی حاویدر

قسم ثانی

محرری :

محمد صلاحی

صاحب وناشری :

احمد مظفرالدین

معارف نظارت جلیله سنك ٥٩ نومرو و فی ١ نیسان سنه ٣١٢
تاریخلو رخصتیله طبع اولنمشدر

مهرسز اولانلر ساخته‌در

استانبول

(محمود بك) مطبعه‌سی — باب عالی جوارنده ابوالسعود جاده سنده
نومرو ٧٢

١٣١٣

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿ أ ﴾

أُبابْ { [ع] شدتلی، بیوك سیل، طالغه .

أُبَدْ { [ع] وحشی جانور ، یرتیجی حیوان .

أُبْدُوخْ { [ع] كچه. بونلر مأنوس دكلدر .

أُبْطُولَه { [ع] باطل ، بیهوده ، اویدورمه‌سوز؛ اصلسز، یالان لاقیردی ، ماده . جمعی اولان [أَباطِیل] زیاده قوللانیلیر .

أُبْلَه { [ع] بلا ، آفت ، مصیبت . (أُبُلَّه) اولورسه قبیله ، عشیرت معناسنی افاده ایدر .

أُبُوتْ { [ع] شدت حرارت . كوندوز وقت زوالده‌كی صیجاقلق § زیاده صو وسائر مشروبات ایچمكله قارنده پیدا اولان شیشكینلك. الفاظ معروفه‌دن دكلدر .

أُبُوَّتْ { [ع] بابالق . پدرلك ، آتالق صفتی [حقوق ابوّت] = بابالق حقلری [ابوّةً] = بابا اولمق جهتیله، پدرلك صفتیله .

أُبُودْ { [ع] توحش ، اوركمك § اقامت ایتمك § شعرده لغات غریبه قوللانمق. مأنوس دكلدر.

أُبُوزْ { [ع] صیچرامق ، سكرتمك § فجاةً اولمك . الفاظ معروفه‌دن دكلدر .

أُبَّهَتْ { [ع] عظمت ، مهابت ، وجاهت یعنی اولولق ، بیوكلك، كوسترشلی اولمق كبی معنالری جاویدر . « بَهجَت » وزننده [أَبْهَت] و « أُجرت » وزننده [أُبهت] دیه اوقومق یاكلشدر. هله برطاقم جهلانك لسانلرندن ایشیدلدیكی كبی (أُبهت » طرزنده تلفظی غلط فاحشدر. بناءً علیه اصلنه دقت ایتمك ، یاكلش تلفظ ایتمه‌مك لازم كلیر. §مقام صدارتعظمادن انفصال ایدن ذواته تخصیص اولونمش القاب رسمیه‌دندر : [ابهّتلو دولتلو پاشا حضرتلرینك چشمه قصبه‌سندن ازمیره عودت بیوردقلری استخبار قیلنمشدر] ، [دیباجهٔ منشور ابهّتی

پیرایهٔ لقب ولی‌النعمی ایله توقیع وتوشیح ایتدردی — شرح شفیقنامه]

أُتْرُجّ | [ع] آغاج قاوونی. درلو درلو طاتلیسی اعمال اولونان
أُتْرُجَّه | صوسز ولیمونه مشابه بیوك برنوع میوه‌در. شیوهٔ فارسی‌یه کوره [أُتْرُنْج] در. ترکجه‌ده تحریف ایله « تُرُنْج » دینیلن میوه‌نك نام فارسیسی [نارَنْج] در .

أُتْم | [ع] یابانی زیتون. آفریقانك آق دکز سواحلنده چوق بولونور . مأنوس دکلدر .

أَتُون | [ع] ثابت اولمق § فرون، کلخان ، حمام کلخانی . [اَتّونْ] ده باقکز .

أُثافِي | [ع] ساج آیاغی . همزه‌نك فتحیله‌ده تلفظی جائزدر . ساج آیاغك آیاقلرینه وسمت شمالیده ساج آیاغنه مشابه کواکب مرکبه‌یه ومفسده [أَثافِي] دینیلیر .

أُثْعِيَّه | [ع] کروه، جماعت، طاقم. الفاظ معروفه‌دن دکلدر. همزه‌نك فتحله اوقونمه‌سی جائزدر .

أُثُر | [ع] بر یاره ایی اولدقدن صوکره قالان یری‌که بوزلمش کبی طوررر § داغ ، تمغا . مأنوس دکلدر . فقط (أَثَرْ) و (إثْر) ایله معناجه نه‌فرقلری بولوندیغی آکلاشلمق اوزره یازلدی .

أُثْرُدان | [ع]تیرید. رانك تشدیدی جائزدر .

أُثْرَه | [ع] نقل کلام وحدیث § اسلافدن انتقال ایدن شان ومکرمت § قحط، حال ضرورت واضطراب . مأنوس دکلدر.

أُثْعُوب | [ع] آقیجی شی ، آقمقده بولونان نسنه .

أُثْعُبان | [أُثْعُبانی] = بیوك ، غایتله کوزل بیاض کوز.

أُثْفِيَّه | [ع] ساج آیاغی؛ اوچ پارچه طاشدن یاپلمش اوجاق . معروف دکلدر .

أُثْقُوب | [ع] کارشناس ، ایش بیلیر ، آچیق کوز آدم.

أُثْكُول | [ع] میوه‌نك چوپی ؛ خرما صالقمی‌نك چوپی § شاخ ، بوداق . استعمال اولونمایان الفاظدندر .

أُثْنَه | [ع] صیق وبیوك آغاجلق ؛ قورو ، اورمان .

أُثُوث | [ع] چایر ، اوت چوق وصیق اولوب بر برینه قاریشمق . معروف دکلدر.

أُجاج | [ع] آجی، طوزلو صو: ماء آجاج .

«محیطك وصفیدر عذب واجاج لذت انهار »
« مسمی واحد اما مختلف اوصاف ایله اسما »
(نابی)

أُجْرَت | [ع] بدل مقنن ، کرا ، خدمت وامکه مقابل ویریلن ، آلنان آقچه وکونده‌لك .

« اجرت قدم ، اجرت قدمیّه » = آیاق کراسی ، آیاق تری . [بِلا اُجرَةٍ] = اجرتسز ، بدلسز ، اولەرق .
«اجرتهٔ کیتمه‌ده کسب ایتدیکمز نقدنفس»
«سهوایمش سوق تعیننده دکانکیراولمق»
(نابی)

اُجْم { [ع] حصن ، حصار ، پلانقه ، قلعه .

اُجَم { [ع] صیق آغاجلق محل ، اورمان ؛ وحشی حیوان یاتاغی معناسنه کلن [اَجَمَه] نك جمعی . (شیرِ اُجَم) = غایتله کوکره‌مش ییرتیجی ارسلان دیمکدر :
«مجلسده شوخ دلفریب جنك ایدیجك شیراجم»
(نفعی)
« اولور غزاله هم آغوش نره‌شیراجم »
(وله)

اُجُوج { [ع] صو آجی ، طوزلو اولمق . ینه بو معناده اولان « اُجاج » نادرأقوللانیلش ایسه‌ده بومستعمل دکلدر .

اُجُور { [ع] آخرته متعلق ثواب معناسنه کلن « اَجر » ك جمعی : [اجور کثیره] .

اُجُورات { [ع] امك مقابلنده ویریلن آقچه ، کوندەلك دیمك اولان [اُجرَت] جمعی : [اجورات معینه ، اجورات متراکمه]

اُجُون { [ع] صویك طعمی ، رنکی متغیر اولمق ، بوزولمق .

اُخْبُوشَه { [ع] اجناس ، قبائل مختلفه‌دن مرکب جماعت ، غلبه‌لك . مأنوس دکلدر .

اُحاح { [ع] « عَطَش » کبی . صوسزلق § غیظ ، حشم . مأنوس دکلدر .

اُحْبُول
اُحْبُولَه { [ع] فارسیده (دام) دینیلن طوزاق .

اُحْجُوَّه
اُحْجِیَّه { [ع] لُغز ، بیلمه جه ، یا کلتماج . همزه‌نك فتحیله تلفظی یا کلشدر .

اُحْدُوثَه { [ع] موجب تعجب اوله‌جق اویدیرلمش خبر ، ماده ، کیفیت ، شی .

اُحْدُوَّه { [ع] ترانه ، نغمه ، آهنك .

اُحْکُومَه { [ع] عقللی قادین .

اُحْلُوقَه { [ع] هرنه ایچون یمین ایدیلیرسه اوشیء ، اوماده دیمکدر . بونلر مأنوس دکلدر .

اُحْمُوقَه { [ع]غایتله احمق ، سرسم ، بوك اولان آدم .

اُخْت { [ع] قیز قارداش . آخر . نده‌کی (ت) تای تأنیث دکلدر . اصلنده (واو) ایکن تایه‌تبدیل اولونمشدر . جمعی [اَخَوات] درکه

« نَظائِرْ » معناسنده دخی استعمال قیلنمشدر .

أُخْدُودْ | [ع] طو براقده پیدا اولمش ، یاخود آچلمش

أُخْقُوقْ | اولان یاریق ، خندق. برنجینك جمعی اولان

(اَخادِیدْ) اثر ضرب ، بره معناسنده قوللانیلیر. ایکنجینك جمعی (اَخافِیقْ) در.

أُخْدُورْ | [ع] پرده ، اورتو.

أُخْرَوِی | [ع] آخرته منسوب ، متعلق [اُخْرَوِیاتْ] آخرته عائد اولان شیلر، سوزلر: [مجازات ومکافات اخرویه]

« اول خداوند سر برمعرفت کیم فیضیدر »
« سالك بی توشهٔ کمراهه زاد اخروی »
(نفعی)

أُخْرَه | [ع] برنسنه نك صوکی § کوزك اوجی، قویروغی؛ اکرك آرقه طرفنده کی سیوری اوجی.

أُخْرَی | [ع] « آخَر »ك مؤنثی. باشقه دیمکدر : [جهت اخری ، صورت اخری ، مسئلهٔ اخری ، (نشأة اخری) = بعدالحشر دوام ایده جك اولان حیات اخرویه]، (مَرَّةً بَعْدَ اُخْرَی) = باشقه سندن صوکره کچدکجه ، دفعات ایله ، بر قاچ کره . [زادَ فِی الطُّنبورِ نَغْمَةً اُخْرَی] طنبورده برنغمه دها آرتدی: [کلماتك ترکیب و ترتیبنه مقصد اخرایی مبین تعبیرات مخصوصه علاوه سیله الحق میدان سخنوریده رکز عماد رشد وسداد ایله مشدر — روضة الکاملین]

« (بوهر یره) صفت اخراده »
« دیر بومعنایی دخی بر یرده »
(خاقانی)

أُخْسُومْ | [ع] چروالك کناری،

أُخْصُومْ | طوتیله جق یری . مأنوس دکلدر .

أُخُوَّتْ | [ع] قارداشلق صفتی : [اخوّت دینیه ، اخوّت اسلامیه ، « اُخوّتکارْ » = قارداش کبی معامله ایدن . « اُخوّتکارانه » = قارداشجه سنه معامله ایدنه لایق . همزه نك کسریله تلفظی یا کلشدر .

أُدَبَاء | [ع] شعر وانشایه متعلق کمالات ایله مشغول ومتصف آدم دیمك اولان (اَدِیبْ) ك جمعی : [ادبای عجم، ادبای غرب]، « مفخر ادبای روم نفعی مرحوم ارضروملیدر » [بیك یوز اون تاریخنده منعقد اولان مصالحه ده مجلس مکالمه نك ضبط مذاکره سنه مأمور ومؤخراً محشر شعرا وظرفا ومجمع ادبا وعرفا اولان شهید علی پاشا دائره سنه انتساب ایله مسرور اولمش — روضة الکاملین]

أُدْبَه | [ع] ضیافت ایچون ترتیب واحضار ایدیلن طعام § تعجب ، استغراب . مأنوس دکلدر.

أُدْرُجَه [ع] مردیون« نردبان ». مأنوس دکلدر .

أُدْرَه [ع] قاصیق یاریغی. مأنوس دکلدر .

أُدْعُوَّه **أُدْعِیَّه** [ع] لغز ، بیلهجه ، یاکلتماج § ماصال . جمعی (اداعی) در.

أُدْمُوس [ع] ظلمت . لیل ادمـوس = قرا کلق کیجه .

أُدْمَه [ع] قرابت، وسیله، الفت § بغدای رنکلی اولش .

« اُدُومَه » ده صوك معنایه کلیر .

أُذانی **أُذانی** [ع] بیوك قولاقلی آدم. کنایةً حمار ، اشك .

أُذْن **أُذُن** [ع] قـولاق . جمعی (آذان) در. ضمتین ایله اولورسه بو معنادن باشقه هرشیئك‌ال ایله طوتیله‌جق اوجی ، قولپی § سوز دیکله‌ین معنا-لرینه‌ده کلیر . ترکجه‌ده برنجی معنـاده قوللانیلیر .

« او دوتا زلفدن اول اذن‌شریف »
«کورینوردی مه‌نو کبی لطیف »
(خاقانی)

أُرْبان **أُرْبُون** [ع] بیع وشرا ایچون اولجه ویریلن پی آقچه‌سی. برنجی لفظـك همزه‌سی کسرایله‌ده تلفظ اولونور.

أُرْبَه [ع] عقده ، کوستك ، بوکلم ، سیکیرلرك دوکومی § مکر وحیله § ذکاوت ؛ حاجت .

أُرْجُوحَه [ع] صالینجـاق . همزه‌نك فتحیله یا کلش اوقومه‌ملیدر :

« چوجق آرتق اویانق ایسته‌سه‌ده »
« اویودر ارتجـاج ارجوحـه »
(معلم ناجی)

أُرْجُوان [ع] قیرمزی شی . پنبـه کل رنکی .

« ارجوان » ه ده باقیکز .

أُرْجُوزَه [ع] مصراعلری مقفی وقیصه وزنلی یعنی بحر رجزدن اولان شـعر ، قصـیده . همزه‌یی فتح ایله اوقومق غلطدر.

أُرْجُوفَه [ع] یالان، اویدورمه سوز؛ یالان حوادث. حوادث‌کاذبه. جمعی‌اولان « اَراجیف» زیاده قوللانیلیر . مفردنده همزه‌یی فتح ایله اوقومق یاکلشدر : [نقـل حوادث ایلدیکی محـلده « آ کافر ، بوسنك اختراع ایلدیکك ارجوفه‌در . یانه یانه نیچـون سویله‌یورسـك ؟ » دینلمدیکندن — تبصره — ضاکف پاشا]

أُرْدِبِهِشْت [ف] سنهٔ شمسیه‌نك ایکنجی آیی یعنی‌شهر نیسان دیمکدر. (اِرد) ه ده‌باقکز .

(اُرْد) شـبیه ، مانـنـد ، بکـزه‌مه

معناسنه درکه [اُردِ بَهِشْت] = جنته بگزر ، جنتك مانندی دیمك اولور :
«ایردی بنه اردبهشت اولدی هوا عنبرسرشت»
«عالم بهشت اندر بهشت هر کوشه برباغ ارم»
(نفعی)

اُرْس { [ف] آردیج آغاجی دیمکدر. عربیده (عَرعَر) و (اَبهَل) دینیلیر . تخم ومیوه‌سنه (جوز الابهل) و (ثمرة العرعر) اطلاق اولونور .

اُرْسُوسَه { [ع] سرپوش، کلاه، فس ، قاووق، باشه کییلان هردرلو شیئه اطلاق اولونور.

اُرْعُوشَه { [ع] قویونك آغزلق طاشی .

اُرْعُوفَه { [ع] قویو باشنده کی بیوك باصه‌مق طاشی .

اُرْعُوَّه { [ع] بو یوندوروق . همزه‌یی فتحله یا گلش اوقومه‌ملیدر .

اُرْغ { [ف] چوروك، بوزولمش قورو میوه ، یمش .

اُرْك { [ف] اوتلاقده ، طویله‌ده حیوانلرك آیاقلرینه باغلا - نیلان اورغان ، صالینجاقایپ. ترکجه‌ده اشباع ضمه ایله (اُورُك) وطویله ایپی دینیلیر .

اُرْكُون { [ع] کوی کهیاسی ، اغاسی § بلوك باشی ، عشیرت بکی .

اُرْمُولَه { [ع] ارکن دلیقانلی § عرفج نام آغاجك دالی، پارچه‌سی .

اُرْنَه { [ع] تازه چایر پینری § بر نوع پینر مایه‌سی § شراب . «كَمْلَرْ» دینیلن حیوانك بوواسنه‌ده اطلاق اولونور .

اُرُوزْ { [ع] طورطوب اولمق ، بوزیلوب طورمق .

اُرُومْ | اُرُومَه { [ع] نشانه ، علامت § باشك تپه‌سی ، اوجی § عاد قومنك لحدلری، قبرلری § دیب ، کوك معناسنه کلیر و [اَرُومَه] ده دینیلیر : [فسیلهٔ روایات غیر موثوقه‌یی ارومهٔ اقوال موثوقه دن تفریق ایتمك ناقلان اسلاف بیننده اهم وملتزم اولمغله — روضة الكاملين] ، [بو ارومهٔ رصیف الاصلدن متولد اولمش طلل خللك دخی انقلاعی — شفیقنامه]

اُرْهُونْ { [ع] سن بلوغی گچمش قیز .

اُسّ { [ع] اساس، اصل، کوك ، تمل معناسنه‌در . عربیده همزه‌نك فتح وکسریله‌ده لغتدر . فقط لسانمزده یالکز بوصورتله قوللانیلیر. معانئ سائره‌سی معتبر ومستعمل دکلدر: (اسّ ظفر) = وقعه‌نویس اسعد افندی مرحومك ١٢٤١ تاریخنده یکیچری اوجاغنك الغا وامحاسی وقعهٔ مهمه‌سنی حاوی یازدیغی تاریخچه [اسّ ظفر] تصادفات غریبه‌دن اوله‌رق ابجد حسابیله اشبو وقعهٔ مهمه‌یه تاریخ تام دوشمشدر . (اسّ

حركت ، اسّ حكمت) [حكيم — مملكتمزده غزته‌لرك افعال وافكاری اسّ‌الحركات دكلدر . آنلر آلتی آی ایلرو ، آلتی آی كیرو سویلرلر ؛ سنه باشنده ینه اسكی محللرنده‌درلر — عوعوه — ادهم پرتو پاشا]

« مهام عالمه اسّ اساسدر عدلك »
« مكارمكله اصول‌امم اولور محكم »
(رشید پاشایه قصیده)

أُسارى [ع] « اَسیر » ك جمعی . قوللر ، كوله‌لر . بو جمع یالكز نظمده قوللانیلیر :

« لیلئ ویله فزادر شب یلدای فراق »
« نه‌قیامت قوپارر آنده اسارای‌فراق »
(اشرف)

أُسْبُوَبه [ع] شتم ، كفر ، سویكمك . نادراً قوللانیلمشدر .

أُسْبُوع [ع] هفته ، یدی‌كوندن مركب اولان زمان . [اُسبوعی] = هفته‌لك ، هفته‌ده بر چیقان : [جریدهٔ اسبوعیّه ، رسالهٔ اسبوعیّه ، اسبوعی غزته] همزه‌یی فتح ایله اوقومق یاكلشدر .

أُسْتاخ | **أُوسْتاخ** [ف] « كستاخ » معنا - سنده واونك مرادفی ، یاخوداصلی‌در. حیاسز ، ادبسز آدم ؛ وظیفه‌سی خارجنده سوزه ، ایشه قاریشان شخص § عنادجی آدمه‌ده اطلاق اولونور :

[اُستاخانه] = ادبسز ، حیاسز آدمه یاقیشه‌جق طرزده .

أُسْتاد | **أُوسْتاد** [ف] معلم ، خواجه . اوكره‌دیجی‌كه علم ، هنر ، صنعت تعلیم ایدن . اوكره‌دن آدم دیمكدر :

[استاد حق بیوكدر] § كلی ، جزئی معارف وصنایعده ماهر ، وقوف تام صاحبی اولان كیمسه . [استادانه] = معلمه ، ماهر آدمه یاقیشه‌جق صورتده ، [اوستادی] = خواجه‌لك ، اوسته‌لق . یالكز نظمده بونلرك صوكلرنده‌كی (دال) لرك حذفیله [اُستا ، اوستا] طرزنده تخفیفی جائزدر . تركجه كبی قوللاندیغمز (اوسته) نك اصلی (اوستا) اولدیغنده شبهه یوقدر .

« اشعاری بویله سویلر استاد سویله‌ینجه »
(نائلئ قدیم)

« هم دیركه ز شاعری اثر نست »
« استاد سخن منم دكر نیست »
(مقدمه)

« پس تواضعله او اوستاد سخن »
« چیقاروب كوشهٔ دستارندن »
(خاقانی)

« خاك پای شیخ عطارمكه اولدی همتی »
« طبعمه استاد درس مشكلات مثنوی »
(نفعی)

أُسْتاذ [معرب] استاد ، معلم ، خواجه ، اوكره‌دیجی .

[اُستاذیّت]= خواجه‌لق ، اوسته‌لق : [حق استاذ ، اذن استاذ]

أُشْتام | **أُوشْتام** [ف] آلتون وكوموشدن معمول آت و اكر طاقمی، رخت، اوزنكی وسائره § « اَمِين » ، « معتمد عليه » معناسنه‌ده كلير. «ميم»ك يرينه « نون » ايله اوقونمه‌سی‌ده جائزدر .

أُسْتُخْوانْ [ع] عَظم ، كميك . انسان وحيوانده حقيقی كميك معناسنه‌در . § ميوه وبعض نباتده كميك منزله‌سنده بولونان چكردك ديمكدر . خصوصيله خرما چكردكنه اطلاق اولونور § عرق واصالت صاحبی يعنی اصيل ، نجيب آدمه‌ده [اُسْتُخوان] دينيلير . فقط بومعناده اكثريا [اُسْتُخوانِ بُزُرك] طرزنده استعمال اولونور . بومعنالرده‌استعمالی فارسی‌يه مخصوصدر. لسانمزده يالكز (كميك) معناسنده قوللانيلير . (اُسْتُخوانپاره) كميك پارچه‌سی ، [اُسْتُخوان‌ربا ، اُسْتُخوان‌رند، اُسْتُخوان رَنك] = هما دينيلن موهوم قوش ديمكدركه كويا هروقت كميك ايله تغذی ايتمه‌سی سبب تسميه اولمشدر .

« عشق كيم مغز استخوانمدر »
« قوت جان قوت روانمدر »
(رياضی)

« دردولتما بی خرمن قسمت ايكن خلقه »
« نيچون بيلمم‌ما ايلر تنزل استخوان اوزره »
(لا)

« سك كمقدر دركدن دخی كمقدر ترم »
« استخوان پارۀ احسانك ايله ايت بنی ياد »
(نابی)

« استخوان بدن پاكی تمام »
« يعنی جسمنده اولان جمله عظام »
(خاقانی)

أُسْتُرُشْ [ف] صابان دميری كه چفتجيلر اونكله ترلايی سوروب نطس ايدرلر .

أُسْتُرَه [ف] لسانمزده تحريف ايله (اوستوره) دينيلن بربر آلتی، تراش ايچون قوللانيلان كسكين آلت .

أُسْتُوارْ | **أُسْتُوانْ** [ف] محكم ، متين ، قوی، صاغلام، طيانقلی. [اُستواری] = محكملك، صاغلاملق.
فارسيده امين ، معتمد معناسنه‌ده كلير. لسانمزده برنجيسی زياده استعمال اولونور :

«چرخه طايانمه هرنه‌قدر استوار ايسه»
«يرك افندی آتی ده‌واراوستی‌وار ايسه»
(كرامی)

« عهدی سوزه استوار قيلدم »
« اشعار ديمك شعار قيلدم »
(فضولی)

«علت معمورۀ كون ومكان كيم اولمه‌ده»
«قصر دين اركان شرعيله متين‌واستوار»
(نظيم)

«ملكك اساسی اولدی فلك كبی استوار!»
(نجاتی)

اُسْتُودانْ { [ف] مجوسی مقبره‌سی، مزاری که (دخمهٔ کَبر) ده اطلاق اولونور .

اُسْتُورْ { [ف] طوار؛ آت ،قاطر کبی حیوان .

اُسْتُونْ { [ف] « سُتونْ » کبی دیرك معناسنه‌در . بو یالکز نظمده قوللانیلمیلدر .

اُسْحُوانْ } [ع] اوبور ، چوق یبوب ایچن آدم .

اُسْحُوبْ } مأنوس دکلدر .

اُسُرْ { [ع] سیدیك‌زوری، سیدیك طوتله عاتی .

اُسَراءْ { [ع] « اسیر » ك جمعی : [حبشده‌کی ایتالیالی اسرای حربیه‌نك مملکتلرینه اعاده ایدلمکده اولدیغی ..]

اُسْرُبْ { [ف] قورشون : دانهٔ اسرب .

« اسربله تراشیده اولور پیکر الماس »
(شیخ غالب)

اُسْرُوشْ { [ف] صدای لطیف. کوزل‌سس § «سروش» کبی ملك § هرماه شمسینك اون یدنجی کونی .

اُسْطُرْلابْ { [یونانیدن معرب] اصلی مرکب برلفظ یونانیدرکه (میزان کوکب ، ترازوی شمس) کبی برمعنایی افاده ایدر ایمش. « اُسطُرلابْ » برآلت مخصوصه‌درکه آنکله کونشك ارتفاعی تعیین اولونور.

اُسْطُقُسْ { [یونانیدن معرب] اصل، ماده، جوهر، عنصر . عناصر وطبایع اربعه‌نك هربرینه اطلاق اولونور § اجرام سماویه‌یه، علم هندسه‌یه دخی (اُسْطُقُسْ) اطلاق ایدلدیکی کتب قدیمه‌ده بیان اولونیور. جمعی [اُسْطُقُسات] در .

اُسْطُمَّه { [ع]« وَسَطْ » کبی اورته دیمکدر. مأنوس اولمایان الفاظدندر .

اُسْطُوانَه { [فارسی « اُسْتُونْ» دن معرب]دیرك، سیلندر (اُسْطُوانِی) = سیلندر شکلنده ، بچیمنده دیمکدر . عربیده اوزون بویونلی، یوکسك باشلی ارکك دوه‌یه [اُسْطُوانْ] دینیلیرکه اوجنس دوه‌لرك باشلرینی دیرك کبی یوقاری طوتمه‌لری سبب تسمیه اولمشدر . خانه‌نك اوستی معناسنه کلدیکی‌ده روایت اولونمشدر .

اُسْطُورَه { [ع] افسانه ، باطل ، یالان § او یدورمه ماصال ، سوز . جمعی [اَساطیر]در.
« اساطیرالاوّلین » = اسکی زمانك اباطیل واکاذیبی دیمکدر .

اُسْقُفْ { [ع] راهب ، پاپاس ، پسقوپوس؛صومعه نشین، ریاضتکش پاپاس [اَسقَفْ]ده باقکز.

اُسْکُمَه } [ع] قاپونك آلت اشیکی، اشیك تحته‌سی . بونلر

اُسْکُفَّه } مأنوس دکلدر .

أُسْكُوبْ { [ع] اشيك بكه‌ين ، پاپوشجی، قوندره‌جی § دوكولوب آقان، دوكولمش اولان صو § صيره‌ايله ديكيلی آغاجلر § تیمورجی. (أُسْكُوبَه) = آغيرشاق، طابه .

أُسْكُدار { [ف] اولاق ، تاتار يعنی زماننز اصطلاحنجه پوسته‌جی ديمكدركه اسكی زمانده هر مرحله ده احكام ومكاتيب رسميه‌يی بربرينه ارسال ايچون مخصوصاً اقامه اولونورلردی § بومثللو مأمورلرك يعنی اولاقلرك اقامتگاهی ، منزلخانه معناسنه كليركه پوسته خانه ديمكدر § منزل آتی معناسنده‌ده قوللانيلمشدر § صوكچيدی، اسكله، بيوك صوكنارنده اولان بندر ومحل. استانبولك فتحنه‌قدر اسكدارده [خريسو پوليس] ديرلر دی كه « آلتون‌شهر » ديمكدر. هنگام‌غروبده اشعهٔ شمسك انعكاسيله بيوت ومساكن بلده‌نك‌مستغرق انوار اوليشی بونام ايله تسميه‌سنه سبب اولديغی كبی بعدالفتح آناطولی‌قولنه مأمور اولان تاتارلرك، اولاقلرك اقامتی ايچون اوراده منزلخانه انشا اولونمه‌سی ، ذاتاً شهرك كنار دريادەبولونمه‌سی (اسكدار) ديئلمه‌سنی ايجاب ايتمشدر .

أُسْلُوبْ { [ع] طرز ، طور ، نسق، يول : [اسلوب عتيق، اسلوب جديد ، اسلوب عجمانه، اسلوب‌فرنكانه] بولفظ [Style استيل] مقامنده دخی استعمال اولونمقده‌در . معناجه « طرز » دن دها قوتليدر . (استيل) مقامنده (طرز)ی قوللا. نمه‌يوب مطلقا (اسلوب) ی استعمال ايتمه‌ليدر : [اسلوب ديديكمز شی هر شخصك افكار و ملاحظاتنی تعبيرده‌كی طرز مخصوصيدر . هر. كسك اسلوب افاده‌سی ايسه افكار وملاحظاتنك قالبی در — اكرم] ؛ [اسلوب حكيم] = اهميتی حسبيله ايرادی لازم كلن شيئی ذكر ايتمه‌يب متكلمه تعريض ايچون او شيئی سرد وبيان ايتمك يعنی مخاطبك سوزنی مقصدينك خلافنه ، عكسنه اوله‌رق تلقی ايدوب هيچ بكله‌مديكی برطرزده جواب ويرمك ديمكدر: [بوكدخدای خود پسنده قارشی اسلوب حكيمانه ايله ادارهٔ مصلحت ايتمك ايجاب ايدر .]

« اختيار ايله‌مش بو اسلوبی »
(صوفيه‌لی راسخ)

أُسْوَه { [ع] طريقه ، مسلك ، مذهب : [اسوهٔ جميله] § مقتدی به ، پيشوا ، پير: [اسوة‌المحققين] § يارصادق، خالص‌دوست، درد اورتاغی اولان آرقداش: [اسوة‌المشاق ، اسوةالاودّا ، اسوةالفضلا]

أُشابَه . **أُوشابَه** | [ف] اجناس مختلفه‌دن مركب جماعت، عربلرك (سوق‌العكاظ) ی كبی، عيدكاه ، پناير § قاموس كبيرايله اختری‌يه كوزه‌يالكز (اُشابَه)

عربی اعتبار اولندقده معانیٔ آتیه‌یی افاده ایدر : نسبی قاریشیق ، عرق بوزوق آدم § سرقت ، رشوت ، غصب ، ضبط صورتیله قازانیلان حرام شی ، مال . § علاجلی شربت . بوتقدیرده جمعی [اشائب] در .

اُشْمَه [ع] قورد ، بوجك .

اُشْتاب [ف] سرعت ، عجله « شتاب » ه باقکز .

اُشْتُر [ف] دوه . « اشتربان » = دوه‌جی . « اشترخوی » = دوه خویلی . کینجی . « اشتردل » = مفسد ، حاسد ، کیندار آدم . « اشتر غاز » = عربیسی (زنجبیل العجم) وترکیده [انجدان خراسانی ، دوه اوتی] دینیلن قاصنی آغاجنك کوکی دیمکدر . « اشترگاو » و « اشترگاو پلنك » = زرافه دینیلن وجسمی دوه ، صغیر ، قاپلانه مشابه اولان حیوان . « اشترخار ، اشترخواز » دوه تیکنی ، دوه اوتی . « اشترمرغ » = دوه قوشی ، عربیسی « نعامه » در . [شتر] ه ده باقکز .

اُشْتُرَك [ف] موج ، طالغه . مأنوس دکلدر .

اُشْتُلُم [ف] غوغا ، کورلتی ؛ قوت وزور ایله تعدی ، غدر ایتمك ، عنف ایله برشخصك مالنی غصب واخذ ایلمه‌مك معنالرینه کلیر . (اُشْتُلُمکار) = غوغاجی ، غدار ، ظالم ، غاصب دیمکدر .

اُشْتُو ، **اُشْتُوا** [ف] « انکشت » کبی پارمق § سبزه ، یشیللك . مأنوس دکلدر .

اُشْغُر [ف] کیرپی ، اوقلی کیرپی . « اُسْکُر » ده بو معنایی افاده ایدر .

اُشْغُولَه [ع] اوغراشیله‌جق شی ، اوغراشه‌جق ایش : [اشغوله مقبوله]

اُشَق [ع] همزه‌نك فتحیله‌ده جائزدر . ترکجه‌ده تحریف ایله چادر اوشاغی دینیلن علاج . کلخ آغاجی صمغی . عربیسی « صمغ الطرثوث » در .

اُشْکُوفَه [ف] « شکوفه » کبی چیچك دیمکدر . باخصوص فصل بهارده آغاجلرك آچدیغی چیچکدر . نثرده مطلقا همزه‌سز ، نظمده همزه‌سز وهمزه‌لی اوله‌رق قوللانیلیر .

اُشْکُفْتَه [ف] آچیلمش دیمکدر . اکثریا ازهار حقنده قوللانیلیر . بعضاً همزه‌نك اسقاطی جائزدر .

اُشْکُوه [ف] « شکوه » کبی شان وشرف ، عز وشوکت ، مرتبه وهیبت معناسنه‌در .

همزه ایله یالکز نظمده استعمال اولونور.

اُشْنانْ [ع] قلیه اوتی ، چوکن دینیلن نبات . محروقندن « قلیه طاشی » اعمال اولونور .

اُشْنَه [ف ع] آغاج یوصونی دیمکدر : [فصیلهٔ اشنیه] عربیده « شبیه العجوز » و « مسواك القرود » دیرلر. عربیده همزه‌نك فتحیله دخی قوللانیلیر .

اُشُوغْ [ف] بر سز ، یوردسز مجهول النسب ، سرسری آدم . الفاظ معروفه‌دن دكلدر .

اُصْبُوعْ [ع] اصلی پارمق دیمکدر § اصطلاحات هندسیه‌دن اولوب قدم دینیلن اولچونك اون ایکی‌یه تقسیمی ایله حاصل اولان قسملرك هر برینه اطلاق اولونور .

اُصْطُبَّه [ع] استوپو دینیلان شی .

اُصْمُوخْ [ع] قولاق § قولاغك دلیکی .

اُصْنُوجَه [ع] یوغریلورکن چکیلوب اوزایان خمیر پارچه‌سی ، پیده .

اُصُولْ [ع] « اَصل » ك جمعی . « اَصـل » (فَرع) ك و « اُصولْ » (فُرُوعْ) ك مقابلیدر : [اصول وفروع] § قواعد اساسیه ، منوال ، صورت ، یول معنالرنده مفرد حكمنده قوللانیلیر . فقط صفتلری مطلقا مؤنث اوله‌رق ذکر ایدیلیر : [إصول الحکم فی نظام الامم] = کاتب چلبی مرحومك سلطان محمود اوله تقدیم ایتدیکی اصلاحات لایحه‌سی . [اصول اداره ، اصول حکومت ، اصول دین ، اصول کتابت ، اصول فقه] (اُصولِیُونْ) = علم فقهی تحصیله مدار اولان قواعد مؤلفلری ، اصول فقهه منتسب علما . [آرتق بنده‌ٔ بیریالرینك بوندن صوکره اتخاذ ایده‌جکی اصول ومسلك شاید محاکمه‌یه دعوت اولنه‌جق اولدیغم حالده — تذکره — بیوك رشید پاشا] § آهسته ، یاواش معناسنده‌ده قوللانیلیر: [فلان اصول اصول یعنی کورلتی‌سزجه کلدی] (اصول ایله) = یاواشجه ، (اصولجه‌جق) = غایتله یاواش دیمکدر (اصولتله)تعبیرینك غلط فاحش اولدیغنی واصلا قوللا- نیلمامه‌سی اولی بولندیغنی اخطاره لزوم واردر : [شعر وانشاده مخترع اصول عدیم المثال ودقایق علوم ادبیه‌ده حائز سرمایهٔ کال بر ذات بی‌همال اولوب — روضة الکاملین]

« مکارمکله اصول امم اولونور محکم »
(لا)

« ره عرفان حقیقتده بودرد آب واصول »
(واصف)

« اصول نعتکی تعلیم قیلدی ارواحه »
« کاوی آدمی تقسیم ایلدن نوای وجود »
(نورس)

أُضْحُوكَه { [ع] كولنه‌جك شى ، كولمكى ايجاب ايدن حال ، كيفيت. همزه‌يى فتح ايله اوقومق يا كلشدر .

أُضْحِيَّه { [ع] معناى اصليسى قوشلق وقتى كسيلن قويون ديمكدر ، رضاى الٓهى ايچون ذبح ايديلن قربان. قربان بايرامنه .قربانلر معناسنه [عيدِ اَضْحى] دنيلديكى كبى [عيدِ اَضْحِيَه]ده دينيلير .

أُضْحُومَه { [ع] نسوانك بيوك كورنمك ايچون قيچلرينه باغلادقلرى اوفاق بوغچه كبى شى آرقه‌لق . همزه‌يى مطلقا ضمه ايله اوقومه‌ليدر . « تورنور » مقامنده قوللانمه‌لى .

أُضْرِيج { [ع] زياده يوروك آت § صارى رنكلى خفتان، كليم . قوللانيلمايان الفاظدندر .

أُضْطُمَّه | هر شيئك اصلى § انسانك عرق ونسبى. استعمالى اندردر .
أُصْطُمَّه |

أُضْلُولَه { [ع] « هدايت » ك ضدى . ضلال كبى . طريق حقدن انحرافى يعنى آزغينلغى موجب اولان شى .

أُطْرُوانْ { [ع] مستئ نوجوانى ، دليقانليلق حالى ، جوانلق جوشغونلغى § جوانلغك هنكام كالى . قوللانيلملى.

أُطْرُوش { [ع] قولاغى ايشيتمه‌ين ، صاغر .

أُطْلُوفَه { [ع] ياڭجين قيا ، كسكين قيالق .

أُطُم { [ع] قصر ، كوشك ؛ كاركير حصن ، حصار ، مزغاللو كاركير خانه . مأنوس دكلدر.

أُظْفُور { [ع] طيرناق § آصمه فيليزى .

أُعْتُوبَه { [ع] آزار ، تكدير ، بويولده سويله‌نيلن سوز: [اعتوبهٔ شديده]

أُعْجُوبَه { [ع] همزه‌نك فتحيله ياكلشدر . باعث تعجب اولان تحف ، غريب شى ؛ شاشيله‌جق شى : [نكاشتهٔ صحيفهٔ سامعهٔ يقينم اولان اعجوبهٔ ناشنيده‌دن بريسى‌ده بوايدى‌كه — شفيقنامه .] ، [اول خيالبازان خيمهٔ تزوير وتلبيسك وجهاً من الوجوه سرزدهٔ خاطر ابليس اولمامش ابداع ايتدكلرى بعض صور اعجوبه‌يى بيان ايدر — شفيقنامه .]

أُغْلُومَه { [ع] « عَلَم » كبى نشانه ، علامت .

أُغَرَه { [ف] بوغاز و قارنده پيدا اولان شيش ، يومرى .

أُغْلُوج { [ع] تازه دال ، فدان. مأنوس دكلدر .

أُغْلُوطَه { [ع] متكلمى ، مباحثى ياكلتمق ايچون ترتيب وايراد اولونان سوز ، ياكلتماج .

همزه‌یی فتح ایله اوقومه‌ملیدر . جمعی « اغلوطات » = علمانك یکدیکرینی تغلیط ایده‌جك صورتده ترتیب ایتدکاری مسائل دیمکدر .

اُغْنِیَّه [ع] خواننده‌نك تغنی ایتدیکی نغمه ، آهنك :

« باشقه اغنیه‌سی وار هر قومك »
« بزه خوش کلمز اغانئ مغان »
(معلم ناجی)

اُغْوِیَه [ع] بلیه ، مصیبت ، داهیه . آز قوللانیلمشدر .

اُفْتادَگی [ف] افتاده‌لك ، دوشکونلك .

اُفْتادَه [ف] دوشمش . جمعی [اُفْتادَکان] در :

[هر برینك هیون خاطره‌سی بر کریوهٔ خاطرهٔ خطرناکده افتادهٔ فتوداندیشه اولوب قالدی ــ شفیقنامه] ، [مساحه کران مسافات سوق و بازار ، دور افتادکان ساحهٔ دار و دیار ــ مکتوب ــ کانی] § مغدور ، فلکزده ، مصیبت دیده ، عاجز ، دوشکون . § عاشق :

« هاروت نکاهی ایتسه ایما »
« افتادهٔ چاه اولور زلیخا »
(شیخ غالب)

« افتاده برپیاده‌یم ای شهسوار طور »
(معلم ناجی)

« اولدم ای شوخ جفاپیشه سکا افتاده »
(شیخ وصفی)

« اولمش کیمیسی حرص ایله افتادهٔ ریا »
(لا)

« حالا که بز افتادهٔ خوبان دمشقز »
« سرحلقهٔ رندان ملامت‌کش عشقز »
(روحئ بغدادی)

« عجب حاصل‌میدر هم‌صحبتان عشقك آمالی »
« صبا کوینده دلدارك نه‌در افتاده‌لرحالی »
(نابی)

« افتاده‌لکه غم اولدی منضم »
« دوشدی یولنه خرابهٔ غم »
(شیخ غالب)

اُفْتانُ وخیزان [ف] دوشه‌قالقه کیتمك . نظمده [اُفْتُ وخیز] طرزنده تخفیف ایدیله‌بیلیر . ادبیات قدیمه‌یه عائد تعبیرات متروکه‌دندر . مجبوریت کورلدکجه قوللانیلمه‌ملیدر .

اُفْچَه [ف] باغ ، باغچه ، بوستان ایچنه نصب اولنان انسان قیافتنده هیکل ، (بوستان قورقولنی) . اصل ترکجه‌سی « اویوق » در .

اُفْرِیز [ع] موصاندیره . مستعمل دکلدر .

اُفُق **اُفْق** [ع] معنای اصلیسی ناحیه ، جانب ، طرفدر . صورت مخصوصه‌ده سمانك ، کوکك کناری ؛ آسمانك کوزه کورینن قییسنه ، اتکنه اطلاق اولنور . انکین بردکزده کوکك دکزك یوزیله برلشمش کبی کورینن قسمی کنار [اُفْق] دیمکدر : [افق حقیقی ، افق مرئی] ، (اُفُقی) = عمودینك عکسی ، ضدی . یعنی یوقاریدن

آشاغی دکل صاغدن صوله یاخود صولدن صاغه طوغری اولان دیمکدر. مثلا (خط عمودی) شویله | اولوب (خط افقی) ده بونك ضدینه شویله در : ——
[خورشید منور عظمت وسلطنتیله آفاقه جواهر فشان اوله رق افقك منتهاسنه کلنجه آتلمش یاموق شکلنده — کلیبولی — کال]

« افق تعیندن طوغدی بر کونش »
« ذرات عالمه صالدی برآتش »
[عوعوه — ادهم پرتو پاشا]

اُفْقَه { [ع] اینجه دری دیمکدر . بالخاصه سنت ایدیلن دری یه دینیلیر. ترکجه ده تحریف ایله (یوقفه) دینیلیور .

اُفْکُوهَه { [ع] « اُعْجُوبَه » کبی شاشیله جق شی .

اُفُونْ { [ع] حال، نوع، چشید، جنس § صاچه صاپان سوز، دیدی قودی § قاریشیق دالل.

اُفُولْ { [ع] غائب اولمق، کورنمز اولمق . اکثریا کواکب حقنده قوللانیلیر : [طلوعنی بی افول، نزولنی بی قنول ، شرفنی بی وبال ، قدومنی بی ارتحال . . . . . کورمش اوله — تضرعات — سنان پاشا]

اُفْهُودْ { [ع] بتشمش، سرپیلمش چوجق .

اُقْحُوانْ { [ع] باباده دینیلن نبات، چیچك . همزه نك فتحیله یا کلشدر .

اُقْسُومَه { [ع] قسمت ، حصه ، نصیب ، پای . جمعی [اقاسیم] در .

اُقْطُوعَه { [ع] قطع مناسب والفت علامتی ، نشانه سی اوله رق ویریلن ، کوندریلن شی . لاتینجه اولوب بعضاً لسانمزده قوللانیلان [ultima tum] مقامنده بونی استعمال ایتمك مناسب اولوب اولمیه جغنی لسانمزده الفاظ اجنبیه یی ممکن اولدیغی قدر آز قوللانمق غیرتنده اولانلرك نظرکاه تدقیقنه عرض ایدرم .

اُقْنُومْ { [ع] اصل ، اس دیمکدر. خرستیانلرك معتقد بولوندقلری اصول ثلثه نك هر بری که جمله سنه بردن « اقانیم ثلثه » اطلاق اولونور. همزه نك فتحیله تلفظی یا کلشدر:
[از جمله متحشیان حاشیهٔ جدید یعنی متکلمان خود کفت وشنید اول نفی اقانیم ثلثه ایله بالاجماع تصحیح مسئله یه راضیلر ایکن — شفیقنامه]

اُقْنَه { [ع] طاشدن یاپلمش اوطه، کابه ، کومس § طاغ تپه لرنده طاشدن یاپلمش مناستر ، رهبان عزلتکاهی .

اُکافْ { [ع] پالان : [اکاف حمار] همزه نك کسریله ده تلفظی جائزدر .

اُکْشُوثْ { [ع] صارماشیق ، دیوارلره وآغاجلره صاریلوب یشیللك ایدن برنوع فدان .

أُكْذُوبَه [ع] يلان سوز . همزه‌نك فتحی ايله ياكلش اوقونمه‌ملیدر : [اكذوبهٔ جديده]

أُكْرُومَه [ع] كرم ، لطف ، احسان ديمكدر .

أُكْرَه [ع] « حفْرَه » كبی چوقور § طوپ ، يوارلاق شی .

أُكْسُومْ [ع] چمن . چايری چوق كوزل باغچه .

أُكْشُوثْ [ع] باغ صارماشيغی يعنی تخمسز صارماشيق . عربلر خيرسز آدمی بوكا تشبيه ايدرلر .

أُكْلَه [ع] لقمه ، اتمك پارچه‌سی ، ييه‌جك شی . [أُكُل] = ميوه ، رزق ، § عقل ، ذكا § قماشك صيق اوليشی . « ذُواُكُل » = صاحب ذكا ، ذكی .

أُكَيْراخْ [ع] آيازمه . خرستيانلرجه معتبر اولان صو قايناغی . « كاف » ك كسريله‌ده جائزدر . مأنوس دكلدر .

أُلْبُوبْ [ع] كراس چكردكی . مأنوس دكلدر .

أُلْبَه [ع] « جُوع » كبی آجلق ، قارنك آجيقمه‌سی . قوللانيلماز .

أُلْعُوبَه [ع] اويون . « ييه‌س » مقامنده قوللانيله‌بيلير . اويونجی‌يه (اُلْعُبان) دينيلير . بونك‌ده (آقتور) مقامنده استعمالی قابلدر .

أُلْغُوزَه [ع] قپالی سوز ، ياكلتماج ، بيلمه‌جه .

أُلْفَتْ [ع] آليشمه : [تاتارلر بارگير اوزرنده اويومقله الفت ايتمشلردر ، او چوجق هر صباح طلوع شمسدن اول ياتاقدن قالقوب ساعتلرجه درسه چاليشمقله الفت ايتمشدر] « الفت سيئه » = فنا ، كوتو شيئه آليشمه . « كَرْم اُلْفَتْ » = صبقی فيقی قونيشمه . § آشنالق ، دوستلق ، قونوشوب كوروشمه ، ايی قونوشمه : [الفتنه طويم اولماز ؛ فلانك مجلس الفتی بك فرحدر ، پك طاتليدر] ، [منشیٔ مومی اليهك دام الفت ومحبتنه طوتيلانلرك رهين شهودی وحصول حاجتی جمله‌سنك صميمی مقصودی اولديغنه نظراً — مكتوب شرحی — ادهم پرتو پاشا]

« ثاقب توكندی كرمیٔ الفت اوشوخ ايله »
« اماز باندرازیٔ ياران توكنمه‌دی »
(ثاقب)

« حسنك سوزی الفت و محبت »
« عشقك ايشی حيرت ايچره حيرت »
(شيخ غالب)

« موردوحی آلهی دل غيب الفتيدر »
« وحی قرآنه دخی غيريده‌يوق استعداد »
(نابی)

«ميان اصدقاده‌شرط الفت ترك كلفتدر»
(عارف حكمت)

أُمَمْ { [ف] فوج ، بلوك ، كروه معناسنه‌در [الم الم]= فوج فوج، طاقم طاقم . قبا تركجه‌ده فوج فوج كليورلر ديه‌جك يرده قوللانيلان « الأمم الأمم كليورلر » تعبيرى بوندن مأخوذ ومحرف اولسه كركدر .

أُلُوف { [ع] بيك معناسنه اولان (أَلْف) ك جمعى : [آحاد الوف، عشرات الوف] اكثريا حساب درسلرنده ، كتابلرنده قوللانيلير .

أُلُوهِيَّت { [ع] معبودلق ، اللهلق ، تكريلق : [باركاه الوهيت]

« زهى ذات الوهيت همساز ربوبيت »
« كه شهرستان صنعنده دكل برذره نابرجا »
(نابى)

« دينسه مرآت الوهيت سزادر عالمه »
(معلم ناجى)

[طاووس عقل وفكرت آدمى ــ كه روز شب فضاى ملكوت وصحراى جبروتده جلوه‌سازدر ــ بر قدم الوهيتك ساحه‌سنده سياحت ايده‌مز ــ تضرعات ــ سنان پاشا]

أُلْهُوَه { [ع] اويونجاق ، چوجق اويونجاغى . قوللانيلماز .

أُمّ { [ع] والده ، مادر ، آنا ، ننه . چوجق طوغورمش اولان خاتون، قادين. ياورو يتشديرن حيوان . [لأُمّ] = برآنادن، آناسى بر . [أُمّ وَلَد] = صاتيلماز جاريه .

§ هر شيئك منشأ ، مولدينه ، اصلنه اطلاق اولونور : [امّ الخبائث] = شراب ، شيحى ، مسكرات . [ام الكتاب]= لوح محفوظ. [امّ الرذائل] = جهل ، نادانى . [امّ الفضائل] = علم ودانش. [امّ القرآن] = سورۀ شريفۀ فاتحه وآيات محكمات .

« امّ معبد ديدى اول خاص خدا »
« رضى الله تعالى عنها »
(خاقانى)

« آنكا امىّ لقب اولمق محضا »
« اولديغندندر او امّ الاشيا »
(خاقانى)

« يوق قيد ماسوى دل قدسى جنابده »
« اولماز خطا صحيفۀ امّ الكتابده »
(هرسكلى عارف حكمت)

« اى اوغل امّ خبائثدرمى »
« فسق توليده سبب بى‌دربى »
(وهبى)

« سنسين اول درياى بى‌پايان دانش كيم اولور »
« درّ لفظك زيب كوش وكردن امّ الكتاب »
(نفعى)

أُمَّت { [ع] جماعت، قوم، طائفه. اصطلاحات شرعيه‌دن اولوب قبل الهيدن كنديلرينه پيغمبر كونديريلن جماعت ديمكدر : (امت محمّد) = صلى الله عليه وسلم = اهل اسلام . [امّت اجابت] = بر جماعتك كلن پيغمبره ايمان ايدن قسمى . [امّت دعوت] =

بر طائفه‌نك كلان پيغمبری تصديق ايتمه‌ين قسمی . [اُمَّةُ الله] = خلق ، ناس . (اَمَه) اولورسه جاريه معنا - سنه‌دركه جمعی [اِماء ، اِماتْ] كلير . تصغيری (اُمَيَّه) واصلی [اَموَة ، اموة] در . بالتحريك نسبت ايديليرسه (اَمَوی) دينيلير . [اُميه] = انايه عائد ، والده‌يه منسوب ديمكدر . [اول آية منسوخ كبی ممنوع العمل ، بن امّت ممسوخ كبی مقطوع الامل — نشانجی محمد پاشايه مكتوب — فضولی]

« اوله‌لی پيغمبر آخر زمانه نعمت كو »
« آب‌روی امّت آخر زمانيدر سوزم »
(نفعی)

« عون ملّت فخرامّت‌مستشار سلطنت »
« عالم همت جهان مكرمت جان جهان »
(وله)

« آندن صوكره كلان قبيله »
« باشلار امويه دولتيله »
(مقدمه)

اُمْثُولَه { [ع] مثال اوله‌رق ايراد ايديلن بيت ، مصراع .

اُمْدُوْد { [ع] دآب ، عادت ، كوره‌نك . قوللانيلماز .

اُمْدُوحَه { [ع] سبب مدح وثنا اولان فعل ، حال ، شی .

اُمَرا { [ع] رئيس ، بك معناسنه اولان [امير] ك جمعی . طائفهٔ عسكريه‌نك بيوك ضابطلرينه مخصوص اصطلاح رسميدر : [مشاهير امرا ، امرای عسكريه ، امرای بحريه]

« املده امرادر سئوال دركاهك »
« اولورسه‌درددله‌اوله‌كرد راهك امّ »
(لا)

« ايمرنمه كوروب‌ميوهٔ باغن امرانك »
(قنالی‌زاده‌علی)

اُمْعُوزْ { [ع] كچی ، قره‌جه ؛ بونلرك‌سوريلری . الفاظ معروفه‌دن دكلدر .

اُمْلُدانْ ، اُمْلُدانی ، اُمْلُوْد { [ع] تازه فدان ، دال § شوخ نازك بدن ، كوزل ، كنج . بونلر مأنوس دكلدر .

اُمْلُوجْ { [ع] سروی ياپراغنه بكزه‌ين اوزون ، قار - يشيق اوت § ياپراق .

اُمَمْ { [ع] « اُمّتْ » ك جمعی : امم قديمه ، (خير الامم ، خير امم) — امّت محمد « عليه‌السلام » [امم سالفه‌نك اختراع ايتمش اولدقلری بونجه صنايع غريبه واثار عجيبه بتون بتون محو اولوب كيتمشيكن — نطق — بيوك رشيد پاشا]

« اتفاق ايتدی بو معناده امم »
« ازهر اللون ايدی فخر عالم »
(خاقانی)

صفا ، دادکرا ، صدربلند اقبالا »
« ای مـلاذ امم وکهف انام دولت »
(منیف)
« نظام بخش امم سایهٔ خدای شکور »
(نابی)
«سواد راحهٔ عدلکده هرکس آسوده»
«درکده حاصل اولور ماحصل مهام امم»
(رشید پاشایه قصیده)

اُمَناء [ع] « اَمین » ك جمعی . آلای امناسی ، صـندوق امناسی ، امنـای قـوم = بر جماعتك اعتماد وامنیتنی قازانمش اولان اعیانی . [ثالثاً امنـا وقرناسی بروجه مشروح دولتی استیلا ایدرجه‌سنه یوزه چیقوب مستیٔ اقبال ایله نه یپاجقلرینی شاشیردیلر — تاریخندن — جودت پاشا]

اُمْنِیَّه [ع] مطلوب و مأمـول اولان شیء ، اومه ، امید . [تاهر شخصك معلومی اولمق کرکدرکه بو سالك اولدیغمز ثنیه‌ده یا نائل امنیه ویا واصل منیه اولنمدقجه کیت مکننت قهقری السیره رخصت جولان ویرلمز — شفیقنامه] ، [اغتنام غفلت زمان وانتهـاز فرصت امکان ایله بازار امل وامنیه‌ده دیله‌دیکی کبی یوکنی طوتدی — تصویر افعال — عاکف پاشا .]
« کسمز امیدینی یازوب عزت قولك بومقطعی »
« چشمه بردرکه امنیه در هر مصرعی »
(عزت ملا)

اُمُور [ع] شی ، ایش ، حادثه دیمك اولان (اَمر) ك جمعی : [امور مهمه ، تصعیب امور ، معضلات امور] ، [امور آشنا] = ایش بیلیر آدم ، [امـور دیده] بر چوق ایشـلر ، شـیلر کورمش تجربه صاحبی آدم ، (موفق الامور ، مسهل الامور) = جناب الله § لسانمزده بو صورت استعمالندن ماعدا وظیفه کبی بر معنـاده دها قوللانیـلیر : [بنم نه امورم نه‌وظیفه‌م، نه اولورسه‌اولسون امـورمده دکل ، (امور ایتمـك) = وظیفه عد ایتمك، تقید وتکلف ایتمك.] [مجازات ومکافات ایسه ترازوی اداره‌نك ایکی کفه‌سی حکمنده اولوب بری ناقص اولسه امور دولتك موازنه‌سنه خلل کلمك امر طبیعیـدر — تاریخنـدن — جودت پاشا] ، [ازمهٔ امور بوهیئت مستحسنه‌نك دست حکمت پیوستنه کچه‌لی حاله بر باشقه آب و تاب کلدیکی جمـله‌نك معلومی — عوعوه — ادهم پرتو پاشا .]
«اموری اهل استحقاقه تفویض ایتدیکندندر»
« که هر برایشده دائم مظهر توفیق سبحاندر»
(قصیده)
«حقه تفویض امورایت نه الم چك نه کدر»
(واصف)
« نه‌در تصور تمییز حسن وقبح امور »
(لا)

«سنسین اول نبض شناس علل طبع امور»
«درج رأیکده‌در اجزای قدام‌دولت»
(منیف)

«نه‌کارمشکلی دوشسه‌اموردین‌ودولتده»
«دوشه‌مقبول شاهنشاه‌عالم‌سمی مشکوری»
(نفعی)

اُمُومَتْ { [ع] والده‌لك، آنالق صفق : حق امومت .

اُمَّهاتْ { [ع] آنا دیمك اولان (اُمّ) ك جمعی . آنالر.

§ اساسلی ، باشاو شیلر معناسنه ایکی صورتله قوللانیلیر. [اماتْ] «اُمّ» ك جمعی دکل جاریه، مملوکه معناسنه اولان (امه)نك جمعیدر. (اُمَّهاتْ)مقامنده (اماتْ) قوللانیلدیغی آثار قدیمه وجدیده‌نك هیچ برنده کورلمه‌مشدر : [امهات کتب دینیه نك اشهری و « اسماعیل بخاری علیه رحمة الباری » حضرتلرینك امّت مسعودمیه یادکار منوّری اولان « صحیح بخاری » نام کتاب قدسیت نصابك دردنجی قسمی دخی کاملاً طبع وتمثیل قیلنمشدر .] ، امّهات السنه ، امهات لغت. (اُمُّهانی) (امام علی) کرم الله وجهه افندیمز حضرتلرینك همشیره‌لریدر. [بوخصائل ذمیمهٔ مادرزاد صاحب ترجمه‌نك عناصر اربعه‌سی وامّهات الخطیئه اطلاق اولنان، حرص وحسد وکبر ایسه قوای فعاله‌سی اولدیغندن — تصویر افعال — عاکف پاشا]

«افاضه‌بخش حیات‌اولمه‌سه‌یدی نامیه‌یه»
«قورووردی عرق موالید امّهات چار»
(لا)

«باشلاسه‌م معراجنی تحقیقه آب‌وتاب‌ایله»
«کوهرشهوار کوش امّ‌هانیدرسوزم»
(نفعی)

« ایتمشدی برای عیش‌جانی »
« تشریف سرای امّ هانی »

اُمْهُوذْ { [ع]ایچنه طوز قونیلان آغزی طاردیی کنیش برنوع قاب، قاواطه § چوملك کبابی دینیلن طعامی پیشیرمکه مخصوص او شکلده صحن ، چوملك .

اُمّی { [ع] اوقویوب یازمق‌بیلمه‌ین: شخص امّی، « امّیٔ صادق » =رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلرینك عنوان شریفلریدر . ذات قدسیّت سمات رسالتپناهیلرینك اصلا تعلیم وتعلّم وقوعبولمامش ایکن علوم اولین وآخرینه واقف وکلمات مکتوبه وکتابت وانشایی عالم وعارف اولملری حقبین اولان کوزلری قاماشدیره‌جق قدر پارلاق برمعجزهٔ مشمشمه اولدیغی کبی بوعنوان اعجاز نشان دخی حق مقدّس جناب پیغمبریلرنده غایتله شعشعه‌دار برفضیلت علویه‌در .

« امّی ایدی کرچه قیلدی کندی »
« عاجز بلغای نجد وکندی »
(مقدمه)

« آ کا امی لقب اولمق محضا »
« اولدیغندندر او ام الاشیا »
(خاقانی)

اُمیدْ / **اُمّیدْ** } [ف] ایکیسی ده جائزدر: « امید کسمك » = مأیوس اولمق، « امیدبخش » = امید ویریجی، « امیدوار» = امیدلی « امید کاه ، امیدکه » = امیدیری . [نیات صادقهم حسبیله عفو عالی‌یه مظهریت خصوصنده امید کمترانهم دخی پك قوی بولنمغله حق بندکانه‌مده هرنه درلو معامله بیورلسه بر بیوك نعمت وعنایت بیلنه‌جکی — باش کتابته تذکره — قوجه رشید پاشا]

« حق سبب خلق ایلدی ذاتك نظام عالمه »
« سنده‌در خلقك امیدی ای امام المسلمین »
(قصیده)
« جوهری صوکسیلور تابش یأسیله اکر »
« چشم امیدمه دوش اولسه مرایای عدم »
(عاکف پاشا)
« بیکلر یشا ای نهال امید »
(معلم ناجی)
« قیلسه میم عدمی خامه‌سی رسم وتحریر »
« روزن چشمی اولور منبع نیل امید »
(کاظم پاشا)
« حاصلی ذلت وخسارت اولور »
« رخت امیدی یأسه غارت اولور »
(فضولی)

اُناسْ } [ع] خلق ، ناس دیمکدر. بو مأنوس دکلدر .

اُنانْ } [ع] ایکله‌مك، فغان ایتمك. (آنّانْ) چوق ایکله‌ییجی ، زیاده فغان ایدن.

اُنبوبَه | [ع] قامشك بوغومی. اصطلاحات طبیه‌دن او-
اُنبوبْ | لوب علی العموم اینجه بوروجقلره اطلاق اولونور.

(انبوب الجبل) = اینجه یول ، پاتیقه یولی ، [انبوب] = فارسی‌ده مندر، دوشه‌مه ، دوشك دیمکدر.

« خطونقش وقماشکاری ایتمش جوی صنعتدن »
« سر انبوبهٔ میزاب انکشتان ایله اسقا »
(نابی)

اُنبوثَه } [ع] جوجق اویونی ، صبیانه مخصوص اویون .

اُنبوشْ | [ع] نباتات کوکی ؛ کوکی یردن طاقیله
اُنبوشَه | جیقاریلان فدان، آغاج § بر الماسی وپاتاتس کبی کوکلره‌ده دینیله بیلیر.

اُنثیٰ } [ع] دیشی، قادین دیمکدر. جمعی « اناث » در.

اُنزوهَه } [ع] کبر ورعونت § تعظم . استعمال اولونمایان الفاظدندر .

اُنسْ } [ع] آلیشیقلق، آلیشقینلق. اکثریا (انس والفت) و (انسا انس) طرزنده ، نظم ونثرده قوللانیلیر . یالکز (انس) اولورسه مطلقا (طوتمق) ماده‌سیله قوللانیلیدر.

« ایتمك » ماده‌سیله استعمالی مناسب وجائز دكلدر. (انسا انس) = انسی، الفتی ، آلیشقینلغی زیاده دیمكدر :

[داعیلری ایشدن ویازیدن اوصانم ، یورلم. فقط مجلس انسا انس بیقرا - پسند ولی‌النعمیلر ینه بی تكلف تردد ایله مألوف اولدیغم فؤاد پاشا ایله‌مدت مدیده مخابرهٔ رسمیه‌دن اوصاندم — فؤاد پاشایه مكتوب — جودت پاشا]

[وكاهیجه مداولهٔ اقداح انس والفت ایچون موافق احباب منفورالنفاق وپاشالرمز كبی ذواته محتاج اولمیه‌جق قدر مبلغ محصل الاسباب والانفاقدر — مكتوب — كانی]

«هپ عشق ایله هم مجلس اولان اهل جنوندر»
« عقل اول حرم انسده نامحرمه بكزر »
(وجدی)

« غم عشق ایله اویله انس ایلدم »
« ایشیت كیم او آتش ایله نیلدم »
(عزت ملا)

« بزم انسا انسده برهم نفس بولدم ینه »
« ایلدم بر ناله‌ده ارباب حالی آه كو »
(نی لسانندن — معلم ناجی)

انسیّت [ع مولد] آلیشمه ، الفت ایتمه . ینه بومعنایی افاده ایدن [انوست] هیچ قوللانیلماز :

« نكادشوخی مردمله عجب انسیّت ایتمشدر»
(مفتی عارف حكمت)

«پری زادم عجب كیملرله انسیّتده در شمدی»
«دیمزمی عاشق محنتكشم غربتده در شمدی»
(عزت ملا)

«خلاف جنس ایله انسیّت استواراولماز»
(اسكی راتب پاشا)

انشوده [ع] « نشیده » كبی اوقونمش ، سویله‌نمش شعر دیمكدر .

انشوطه [ع] ایلمك ، دوكوم .

انقور [ع] بیو ، خرماچكرد - دكنك آرقه‌سنده كی یاریق كبی شی . مأنوس دكلدر.

انقوعه [ع] صو اواوغنك صندوغی ، صویك آقاركن ایركیلوب بریكدیكی محل .

انمی [ع] ایچی صامان ، اوت طولدیرلمش شی .

انوثت [ع] دیشیلك دیمكدر . (اناثت) ده بو معناده قوللانیلیر .

انوشه [ف] همزه‌نك فتحیله ده جائزدر. حضور، سرور، رفاه § باده ، شراب ، تجی § آیین مجوس § عدل وداد ، مرحمت § تحسین وآفرین . نظمده [انوشا] دینلمسی جائزدر .

أنوف { [ع] بورون ديمك اولان (أنف)ك جمعى. [ترغيم أنوف] = بورونلرى يره سورتمككه كبر قيرمق ديمكدر. كال تحقير مقامنده استعمال اولونور.

اوار / **اواره** | [ف] حرارتلى، صيجاق هوا. نظم فارسيده «شدت حرارت» مقامنده استعمال اولونور.

اوبار { [ف] ناله، انين، آغلايش.

اوبوس { [فرانسزجه‌دن Obus] مخروطى الشكل كوچك خمبره. «اوبوس طوپى» = بر نوع هاوان.

اوپرا / **اوپه‌را** | [ايتاليانجه‌دن Opéra] تياتروده موسيقى ايله تغنى واجرا اولونان بسته‌لنمش فاجعهٔ منظومه؛ بويله بسته‌لى مضحكهٔ منظومه ومنثوره اولورسه «اوپه‌را قوميق» دينيلير. § بودرلو اوپه‌رالرك اجراسنه مخصوص محل، تياترو.

اوتەرپ { [يونانيدن Euterpe] اساطير يونانيه‌ده (موسه) دينيلن وفنون، معارف حاميلرى زعم اولونان پريلردن برينك اسميدر. بو پرى موسيقى وغزلياتك حاميسى عد اولونور والنده ويا آغزنده بر دودوك طوتديغى حالده تصوير ايديلوردى.

اورتانس / **اورتانسيه** | [اسم] ژاپونيادن كلمش بر نوع چيچكدركه لسانمزده «اورتانجه» ديه معروفدر. «ژاپون كلى» آچيق پنبه ياخود بياض بيوك طوپ شكلنده بر چيچكدر. باقر معدنى طوپراغنه ديكيليرسه چيچكى مائى رنكلى اولور. سنه‌ده بر دفعه كوكنى فونده طوپراغيله تازه‌له‌مليدر.

اورانغ-اوتانغ / **اوران اوتان** | [فرانسزجه‌دن orang-outang] «سوماترا» و «بورنه ئو» آطه‌لرينك اورمانلرنده بولونان بر نوع جسيم مايمون. بو جنس مايمونلرك قويروقلرى اوفاقدر. قوللرى غايتله اوزوندر. بونلر انسانه مشابه اولوب قائماً يورورلر.

اوروبه { [ايتاليانجه دن] اصلى «روبه» در. اثواب، كييله‌جك شى. آرقه‌يه عائد طاقم.

اوردينو { [ايتاليانجه‌دن] پوليچه كبى بر نوع تجار حواله‌سى، امر تجارى. سپارش تحويلى.

اورسا { [ايتاليانجه‌دن] كمينك اسكله يعنى صول طرفى ديمكدر. [اورسا پوجه] = كاه صاغه، كاه صوله يورومك، لسانمزده اكرى بوكرى، چاپرق چوربوق،

دوشه قالقه کیتمك معناسنده قوللانیلیر.
[اوروسا آلابانده] = کمینك سرعتله
صول طرفه دونشی .

اوزکینوس { [رومجه‌دن]اصلی ایتالیانجه «اورقه» در . « استاوریت » آزمانی دینیلن قیرمزی الّی بربالیقدرکه بعضلری یوز قیه‌دن زیاده کلور . براز کوچك اولورسه (طورینه) دیرلر .

اوزپا [رومجه‌دن] درت شکل اوزره مرتب بولونان اویون کاغدلرندن « لوقوم » شکلنی حاوی اولان کاغدك اسمی .

اسکوف | [رومجه‌دن] اصلی (اوسقوفیا) در.

اوسکوفی | سرپوش ، باشلق ، تافیه دیمکدر .

بر لغت کتابنده کوریلان (« فس » لفظی « اوسقوفیا » دن منحوتدر) قولی محتاج تدقیق کوریلور . [هر بریمز بر شاهباز زرّین اسکف بلند پرواز ایکن فاخته وش پذیرای طوق فرمان زاغ وزغن اولمه‌دن اولمك ارجح واعلی دکلیدر — شفیقنامه] .

اوفتری { [یونانیدن] اکرلتی اوتی § برنوع قوزغون اتکی .

اوقیانوس { [معرب océan] اسکی یونانلیلر وحالا اوروپالیلر طرفندن بحر محیطه ویریلن اسمدرکه عربلر طرفندن دخی بوصورتله قبول وتعریب ایدلمشدر . قطعات خمسهٔ ارضدن جزائر بحر محیط قسمنه [océanie اوقیانیا، یاخود اوکیانیا] دنیلیرکه بالجمله السنهٔ مدنیه جغرافیالرنده قطعهٔ مذکوره بونام ایله یاد اولونور . هرشیده اولدیغی کبی اوروپانك بوبابده عموماً قبول ایتمش اولدیغی اسمی ترك ایدوبده جغرافیا کتابلرمزده ، خریطه‌لرمزده قطعهٔ مبحوثه‌یه « اوسترالیا » اطلاق اولونه‌سی خطادر . « قاموس الاعلام »ك ویردیکی معلوماته نظراً [اوقیانوس océan] اساطیر یونانیه‌جه دکز معبودی اولوب « تتیس » نامنده بر پرینك قارداشی وزوجی و« اوقیانیده océanides » دینیلن دکز پریلرینك پدری زعم اولونوردی .

اوقیّه { [ع] اوق، اوقیّه دخی اطلاق اولونور . لساننمزده اکثریا (اوقّه) دینیلیر . بعضاً (قیّه) دیه قوللانیلیر . [اوقّه‌لی] = تعبیری بیوك ، آغر، قوجه § وقار، حیثیت صاحبی ، محترم کبی معنالری افاده ایدر . جمعی [اواقی] کلور . فقط ترکجه‌ده قوللانیلماز .

اوکسه { [رومجه‌دن] اصلی (اوقسه‌آ) در . بورج آغاجنك مجاز اوزومی دینیلن تخمنك بالندن یاپدقلری لزوجتلی ، طوتقالی برماده‌درکه اینجه دکنکاره

سوروب کوچك قوشلری طوتمقده قوللانیرلر واو دکنـکاره « اوکسه چوبوغی » دیرلر .

اُولْتا ـ یاخود ـ وُولْتا { [ایتالیانجه دن] کبی
بی بر صاغه بر صوله چویروب روز-کاره قارشی یوروتمـك ، ایلرولتمك . عوام ناس بیننده صاغه صوله بوشـنه گزینوب طـورمغه [اولتا اورمق] تعبیر اولونور .

اُولُو
اُولی { [ع] صاحب معناسنه اولان (ذُو) اداتنك جمعی ، صاـ حبلر دیمکدر ، لسانمزده مطلقا ترکیب ایله قوللانیلیر: [اُولو العزم] = قبـل آلهیدن کندولرینه وحی وتبلیغ قیلنان اوامر قدسـیه‌نك اجراسـنه پك زیاده جد واهتمام بیـورمش اولان پیغمبرلر درکه اقـوای روایتـه کـوره حضرت (نوح) ، (ابراهیم) ، (موسی) (عیسی) و (محمد المصطفی) (علیهم السلام) افندیلریمزدن عبارتدر .

[اُولو الاَمْر] = علم وفضـل ، حق و عـدل ایله متصف اولان امر صـاحبلری دیمـکدر § اجرای احکام شریعت وایفای شریطهٔ معدلت بیور - مقده بولونان حکمدار اسلام، پادشـاه انام « اولوالامره اطاعت واجبدر . »

[اُولیِ الاَبصار] = بصر صاحبلری یوندن مقصد نظر دقت اربابی دیمکدر: [فَاعتَبِرُوا یا اُولیِ الاَبصار] . [اولو الا لباب] = « الباب » عقل معناسنه اولان « لُب » ك جمعی اولوب معنـای ترکیب عقول سلیمه صاحبلری دیمکدر ، [اُولیِ النُّهی] = عقل صاحبلری دیمکدر . بو ترکیب لسانه ثقیل کلدیکندن چوق قوللانیلماز . « اولو » ایله ترکب ایدن تعبیرات طرز فارسی‌ده مضاف الیه اولنجه « اولو » لری قاعدهٔ عربیه‌یه تطبیقاً « اولی » یه تبدیل ایتمـك لازم کلمز . مثلا (مسلّم اولو الا لباب) کبی .

[اکر یکیچری طائفه‌سی مقدما بو تعلیم امرینی قبول ایتمش اولسـه‌لر هم اولوالامره اطـاعت ایله‌مش ، همده کاٰی نصرته سـبب اولمش اولورلر دی دیه اعترافه مجبور اولدی ـ لایحه ـ قوجه سکبان باشی] ، [دیکر طرفنده افـلا که سر چکمش جبـال شـاهقه اوزرنده جسیم اورمانلر انظار اولی الا بصاره قوهٔ نامیه‌نك علائم قوت وکمالنی کوسترر ـ بوسنه مکتوبی ـ جودت پاشـا] ، [حادثاتك اصل ومبدألرینه عطف نظر امعان اولنمه‌سنك اولی النّهایه لزوم ووجوبی مسلم ـ روضة الکاملین]

اُولیٰ { [ع] « اوّل » ك مؤنثی . برنجی دیمکدر . (جمادی الاُولیٰ) ، (رتبـهٔ اولی) ، (دفعهٔ اولی) . ادواتدن برینـه بیتیشـدیکی تقدیرده آخرنده‌کی (ی) الف ایله

یازیلیر : [اوبینسز وعقلی دومنسز احمقلر دخی وهلهٔ اولاده « یکیچری قانوننده تعلیم یوقدر . بز بو مقوله نسنه‌یی ایده‌میز » دیه‌لری اوزرینه — لایحه — قوجه سکبان‌باشی] ، [حکایهٔ اولی‌ده وسمه‌طراز ابروان سطوراولان (امیر اصحاب مکاید دعیمیص مفاسد) تعبیری تیمارلو سپاهیلرندن قره حصار شرقیلی قره‌قاش مصطفی‌یه اشارتدر — شرح شفیقنامه]

اومبرا { [ایتالیانجه‌دن Ombra] طپراق ویاخود آچیقجه قهوه رنکنده بر نوع توز بویادر . رسامانغوزلر ، نقاشلر بونی سرکه ایله حل ایدوب طوغرامه‌لره جوز تقلیدی ، ماوون یاپارلر .

اومنیبوس { [لاتینجه‌دن Omnibus] عمومی آرابه ، بیوك شهرلرده ایشله‌ین بیر اتلی آرابه‌سی .

اونیفورمه { [ایتالیانجه‌دن] مأمورین ملکیه وعسکریه‌یه مخصوص البسهٔ رسمیه :

« بداصله نجابت‌می ویرر هیچ اونیفورمه »

(لا)

اوهرون { [ف] عقیم ، قیصیر ، یاورو طوغورمایان نسوان ، حیوان .

اهبه { [ع] سفره ، عسکره مخصوص البسه ، مالزمه دیمکدر . « ها » نك فتحه ایله تلفظی‌ده جائزدر .

اهجوه | [ع] هجوه سبب اولان حال ، ماده دیمکدر .

اهجیه | « هجویه » مقامنده استعمال اولونور .

همزه‌نك فتحیله اوقومق یاکلشدر .

﴿ علاوه ﴾

لسان عثمانیده استعمال اولونان وغیر مستعمل بولونان بعض کلمات فارسیه :

آبافت [ف] غایتله صیق ، متین وقالین پارچه. «آبفت» ده بو معنایه در .

آبان [ف] سنهٔ شمسیه‌نك سکزنجی ماهنك اسمی که کونشك عقرب برجنده سیرانی زمانیدر § فرس قدیمك عقائدنجه ماه مذکور ظرفنده وقوعبوله جق امور و مصالحك تمشیتنه مؤکل فرض اولونان برفرشته اسمیدر § شهر شمسی‌نك اوننجی کوننك نامیدر. زمان جاهلیتده اهل فرس عندنده بر آیك اسمنه بر کونك اسمی موافق کلسه او کونی مسعود و متیمن عد ایله عید ایدرلر ایدی .

آبانکاه [ف] سنهٔ شمسیه‌دن فرور دیماهك اوننجی کونیدر. § یوم مذکوره مأمورفرض اولونان فرشته‌نك اسمیدر . فرس عقاید قدیمه‌سنجه او کون باران یاغارسه رجاله ویاغمور یاغمازسه نسوانه عائد عد اولونور وهانکی صنفه عائد ایسه اونلر صویه کیروب ییقانیرلر ویکدیکریله صو سرپیشوب اکلنیرلر ایدی .

آب برین [ف] نهر ، ایرماق ، چاغلایان کنارلرنده صویك شدتله دوکولمه‌سندن حاصل اولمش و ایچی اویولمش قوغوق . قوللانیلماز .

آب بسته [ف] بوز ، طولو ، جی § مجازاً بلّور ، صرچه ، شیشه . (آب خفته) = بو معنالرده قوللانیلیر .

آب بن [ف] عربیده (سواد الحکام) دینیلن ضمغ کبی برشیدرکه اکثریا کهنه و ایچی بوش جوز آغاجلرینك کوکلرنده بولونور . ترکجه‌ده (آغاج قره‌سی) تعبیر اولونور. استعمال اولونمایان الفاظدندر .

آب پیکران [ف] کواکب ، خصوصیله منجمین عندنده معتبر اولان اوتوز التی وجوه کوکبیه دیمکدر. هر برجده اوچ وجه اعتبار وهر وجه بر کوکبه متعلق عد وشمار اولونور . مثلا (برج حمل)ك وجه اولی یعنی باشلانغجندن اونه قدر (مریخ)ه ، وجه ثانی یعنی اوندن یکرمیسنه قدر (آفتاب)ه ، وجه ثالثی دخی (زهره) یه نسبت و احکامده بونلره اعتنا و دقت ایدیلیر .

آب تلخ [ف] آجی صو دیمك ایسه‌ده معنای مطلوب شراب § کوز یاشیدر .

آبِ چرا [ف] غدای مختصر یعنی (قهوه التی) تعبیر اولونان طعام . فارسیده (ناهاری ، نهاری) ده دیرلر . مأنوس دکلدر .

آنجین [ف] اولو بیقایجی یه عائد ومیتی قورولەمغە مخصوص فوته ، پشتمال ، بز . قوللانیلماز .

آبخست
آبخوست
آبخون
[ف] جزیره ، آطه § سیل صوییله اویولمش ، یارلمش چوقور ، قوغوق . مأنوس دکلدر . (آبخست) چوروك میوه معناسنەدە کلیر .

آبرود [ف] سنبل ، نیلوفر دینیلن چیچکلره اطلاق اولونور .

آبِ روشن [ف] (آب رو) کبی رواج ، شرف ، عزت ، ناموس معنالرینی افاده ایدر . نادراً قوللانیلمشدر .

آبریزان [ف] سنهٔ شمسیەدن تیر ماهك اون اوچنجی کوننه اطلاق اولونور . سبب تسمیەسی شودرکه وقتیله دیار فرسده سنەلرجه یاغمور یاغمدیغندن اهالی فوق العاده مضطرب اولور . اتفاق ماه مذکورك اون اوچنده صنوف ناس بر محلده اجتماع واستمطار ایدرلر . متعاقباً باران شدید ظهور وجملەیی مسرور ایتمکله یوم مذکوری متیمن عد وبو نام ایله یاد ایدرلر . (آبریزگان) یوم مذکورده اجرا ایدیلن صو بایرامنك اسمیدر .

آبژرفت [ف] « آبخست » کبی اکشیمش ، بوزولمش میوه . هیچ قوللانیلماز .

آبزن [ف] اجزا وادویەلی صولرله خستەیی یيقامغه مخصوص ودمیردن ، باقردن معمول بر نوع اوزون واوستی دلیکلی یاخود آچیق ظرفدر . عادتا چنقودن یاپیلان بانیو دیمکدر . کوچك حوض معناسندەده قوللانیلیر . [آبِ شنك] ده بو معنایەدر .

آبِ زیرِ کاه [ف] صمان التنده صو دیمکدر که مجازاً صورتی صالح ، سیرتی فاسد ، مداهن ، ریاکار واستعدادی غیرمجرب آدم حقنده استعمال اولونور .

آبِستان [ف] « آبستن » کبی پنهان ، کیزلی ؛ کیزلەمك § کبه معنالرینەدر . نظمده نادراً استعمال اولونمشدر .

آبِ سیاه [ف] شراب ، ترجمه (سیجی) ذر .

آبِشتگاه
آبِشتگه
[ف] کیزلیەر ، کیزلنەجك محل ، خلوتخانه § آبدستخانه دیمکدر . [آبِشتنگاه] ده بو معنایەدر .

آبْ شِيبْ [ف] آقنتی، آقارصو. دره کبی اشاغی یه آقان صو.

آبِ طَرَبْ [ف] شراب، سُبحی. نظمده قوللانیلیر.

آبِ فُسُرْدَه [ف] کنایةً قلیچ، خنجر § بلّور، شیشه معناسنده قوللانیلیر. لسانمزده مأنوس دکلدر.

آبَكْ [ف] زیبق، جیوه § قبارجق دینیلن چیبان. (آبْنك) = هر درلو صولی ماده، نسنه. قوللانیلماز.

آبْكامَه [ف] بغداد وکردستان طرفلرنده مقبول بر نوع طعام. § پیاز، صلاطه.

آبِ كُمَه [ف] چین دکزنده، هرمز آطه‌لرنده چیقان بر نوع بالیغك صویی یاخود یاغی‌درکه ادویه جمله‌سندندر. عربیده [ماءالجمه] اطلاق اولونور. قوللانیلماز.

آبْلُوجْ [ف] ترکجه‌ده تحریف ایله اوبت یاخود نوبت شکری دینیلن (نبات شکری) در.

آبِلَهٔ رُوزْ [ف] کنایةً کونش دیمکدر (آبلهٔ رخ فلك) ینه اوصورتله کواکب معناسنده قوللانیلیر.

آبِ مَرْوارِیدْ [ف] اینجوصویی دیمکدرکه رو-
شنایی، آیدینلقدن کنایه‌در. § کوزه صو ایتمك تعبیر اولونان خسته‌لق. نادراً قوللانیلمشدر.

آبِ مَرْیَمْ [ف] حضرت (مریم)ك صلاح وعفتندن کنایه‌در. تمثیلاً قوللانیلیر.

آبو [ف] نیلوفر چیچکی.

آبْوَرْزْ [ف] صوده مشق ایدیجی، صوده یوزن، یوزکج دیمکدر. «آب» ایله مشق وادمان ایتمك معناسنه اولان (وَرْزیدَن) مصدرندن اسم فاعل مرخم بولونان (وَرْز) دن مرکبدر.

آبْوَنْدْ [ف] «وَنْد» قاب دیمکدر. «آب» ایله مرکب اولونجه صو قابی، مشربه، بارداق معناسنه‌در.

آبِیدْ [ف] قیغلجیم، آتشدن صچرایان پاره. (آبیز) ده بو معنایه‌در. مأنوس دکلدر.

آتْبِینْ [ف] اقوال وافعالی خیر وصلاحه مقرون اولان فضیلت ومنقبت صاحبی آدم.

آتَشْ آبْ پَرْوَرْ [ف] کنایةً سیف، تیغ، خنجر. دیمکدر.

آتَشْ اَفْرُوزْ [ف] آتش یاقان، طوتوشدیریجی دیمکدرکه مجوف، کلّه‌یه شبیه برباقرظرفدر. سوزکج

كبی اوفاق اوفاق دلیكلری واردر .
بونی ابتدا آتشده كركی كبی قیزدیروب صوكره صویه صوقارلر. بو قیزغین آلت بالطبع صویی چكر . بویله جه صاقلارلر. نه وقت آتش یاقق ایسترلرسه بو آلتی اوجاغك كنارینه قورلر. قیزدقجه دلیكلردن بخار چیقمغه باشلار واوبخارك تأثیریله آتشی طوتشدیررلر § قاو ، كبریت كبی آتش یاقه جق اشیای سائره یه ده اطلاق اولونور . بعضاً (افروز)ك همزه سی اسقاط ایدیلیر .

آتش بسته | [ف] خالص قیزل آلتوندن كنایه در .

آتش بهار | [ف] قیرمزی كل ، لاله § رونق وطراوت بهاردن كنایه در .

آتشخوار | [ف] كلیك دینیلان قوش § كنایة ظالم ، غدار ، خونریز ، مستبد آدم .

آتشك | [ف] شمشك § آتش ، كوكب بوجكی . بوكا (آتشیزه)ده دیرلر . § فرنكی علت منفوره سی .

آتشكار | [ف] كلخانجی § كنایة غضوب ، عجول غدار ، ظالم آدم .

آچار | [ف] قاتیلمش ، قاریشدیرلمش ، جمع اولونمش كبی برمعنا افاده ایدر. مطلقا ترشی ، طرا-

طور ، صلاطه « سالطه » دیمكدر .
§ اینشلی ، یوقوشلی دوز اولمایان زمینه ده اطلاق اولونور .

آجاك | [ف] « تراب » كبی طوپراق دیمكدر.

آجل | [ف] « آروغ » كبی ككیرمه. بوكا «تفتیج» ده دینیلیر . قوللانیلماز.

آح | [ف] ادات تحسین وتقدیردر . آفرین ونه كوزل مقامنده قوللانیلیر. آلمانلرك (یاخ یاخ) لرینه لفظاً ومعناً نه قدر مشابهدر . بلكه ایكیسی ده بردر .

آخال | [ف] بر شیئه یارامیوب آتیله جق نسنه § میوه

آقال | قابوغی ، یونغه ، قیرتی سوپورنتی كبی .

آخته | [ف] «آختن » مصدرندن طیشاری چكلمش ، چیقارلمش دیمكدر . قلیج وسائر شیلره اطلاق اولونور . خصیه سی چیقارلمش حیوانه (آخته) دینیلیر ، تركجه ده « اكدیش » تعبیر اولونور .

آخشمه | [ف] « آخشمه » كبی بوزه دیمكدر .

آداك | [ق] جزیره ، هرطرفی دوایله محاط اولان قاره ، یر ، آطه = بوندن محرف اولسه كركدر .

آذَرَخْش / **آزَرَخْش** [ف] فورتنه ، قاصیرغه ، دهشتلی رعد وبرق وصاعقه ایله دوام ایدن روزکار، باران . مأنوس دکلدر .

آذِرْبو / **آذِرْبویَه** [ف] ترکجه‌ده «چوغان، چوون» دینیلن نباتك کوکی دیمکدر . کیرلی باسلی اشیایی تطهیر ایچون صابون کبی قوللانیلیر .

آذَرْشَبْ / **آذَرْشین** [ف] سمندر دینیلن قوشك نام دیکریدر. نادراً قوللانیلمشدر.

آذَرْکیش [ف] مجوسی ، آتشه طاپان .

آذون [ف] اویله‌جه ، اونك کبی دیمکدر . « ایدون » ده بویله‌جه ، بونك کبی معناسنه‌در .

آذیش [ف] اشیك تحته‌سی § آغاج و تحته قیریغی ، یونغه‌سی ، تالاش .

آذین [ف] « آیین » کبی زیب وآرایش § قاعده وقانون § یوغورتدن یاغ چیقارمغه مخصوص اولان و (یایق) دینیلن آلت .

آراد [ف] هر ماه شمسی‌نك یکرمی بشنجی کونی ایله قدیم ایرانیلرجه او کونکی امور ومصالحه مأمورفرض اولونان فرشته‌نك اسمیدر .

آرازِش [ف] خیرات و حسنات، وجوده کتیرمك وتصد قانده بولونمق. (آرایش) کبی قوللانیله بیلیر.

آران [ف] « آرنج » کبی دیرسك دیمکدر. (آرت) و(آرج) ده اطلاق اولونور . عربیده (مرفق) دیرلر .

آرْدتولَه / **آرْددُولَه** / **آرْدهالَه** / **آرْدُولَه** [ف] «بولاماج» دینیلن طعام. عربیده (سخینه) دیرلر. برنجی ایله اوچنجی آثار قدیمه ده نادراً قوللانیلمشدر .

آرِش [ف] معنی ومفهوم دیمکدرکه (لفظ) مقابلیدر. (آرشی) = معنوی دیمکدر، (لفظی) مقابلیدر.

آرْمانْ [ف] حسرت ، اشتیاق § رنج، مشقت § دریغ، تأسف ، ندامت معنالرینه کلیر .

آرَنْك [ف] معانیٔ عدیده‌یه دلالت ایدر. (۱) دیرسك یعنی قول ایله بیلك آراسنده‌کی مفصل (۲) مشابهت ، مقارنت کبی بر معنایه کلیرکه ترکجه‌ده (اویله‌در ، بکزر ، همان اودر) تعبیراتنه مقابلدر (۳) درد ، محنت (٤) مکر، حیله، دسیسه (٥) نوع، اسلوب، طرز، طور (٦) والی ، حاکم . ترکجه‌ده (دیرسك) و(طرز، طور) معنالرنده قوللانیلیر.

آرُونْ } [ف] اوصاف جمیله، فضل واحسان ایله اشتهار دیمکدر. «خسرو کشورکشا سلطان آرون بی مثال» (حاذق)

آرَوَنْد } [ف] شان وشوکت، عز وشهامت، دارات وعظمت معناسنه‌در. مأنوس دکلدر.

آرْدِنْ } [ف] امتحان، تجربه، دەنه‌یش. قوللانیلماز.

آرِیغْ } [ف] انفعال ونفرت § بغض وحسد § کین وعداوت. نادراً استعمال اولونمشدر.

آژِیغْ }

آزَخْ } [ف] «سیکل» تعبیر اولونان وبدنده پیدا اولان اوفاق اوفاق دانه‌لر. عربیده بوکا (ثؤلول) دیرلر.

آژَخْ }

آزَرْد } [ف] رنك، اون، بویا. استعمالی نادردر.

آزَرَنْك } [ف] فوق العاده سخت، صعب § زیاده محنت ومشقت. مأنوس دکلدر.

آژُوغْ } [ف] آغاج بودامق، بوداتی § خرما لیفی. (آژوغ) ده بو معنایه کلیر.

آژِیخْ } [ف] « آزوغ » کبی کیر، پاس، چرك، خصوصیله چاپاق معناسنه‌در. مأنوس اولمایان الفاظدندر.

آزِیرْ } [ف] رنج وآزار معناسنه‌در.

آژِیرْ } [ف] معانیٔ مختلفه‌ده قوللانیلیر (۱) آماده، حاضر (۲) چوقور، حوض، کول (۳) ازدحام، غلبه‌لك (٤) غریو، نعره، فریاد (٥) عقللی، آچیق کوز (٦) مجتنب. پرهیزکار. (آژیرك) = على الاطلاق فریاد، بانك، حایقیرش دیمکدر. «غریو» معناسنده قوللانیلمشدر.

آسَارَه } [ف] عدّ وحساب، صایش. قوللانیلماز.

آسْپَرِیسْ } [ف] میدان، خصوصیله آت ایچون قوشو میدانی. قوللانیله بیلیر.

آسْکُونْ } [ف] « بحر خزر » ك نام دیکریدر.

آسْمَنْد } [ف] کذب، حیله ایله آلداتش، اینانديرش.

آسْمُوغْ } [ف] اهل فرس قدیم عندنده غمز وسعایت ونفاق وخصومت اجرا وپیدا اسنه ساعی فرض اولونان بر شیطانك اسمیدرکه سطح ارضده بولونان شیاطینك بیوکارندندر. بو ملعون ایله (اهرمن) بر طریقهٔ مفسدتە سالك ومداومدرلر!.

آسِپَه } [ف] مدهوش وحیران، مختل الدماغ وعقلسز، بنی اویوشق معنالرینه کلیر. ترکجه‌ده یالکز قوللانیلماز. مطلقا (سراسیمه) طرزنده استعمال اولونور.

آشَامْ } [ف] ایچیجی معناسنه اولدیغی کبی (توت‌لایموت)

یعنی ترکجه‌سی اولیه‌جك قدر ییه‌جك معناسنی افاده ایدر.

آشکو / آشکوب | [ف] طاوان، طبقه، قات . مثلا اوچ قات بر خانه‌یه فارسیده (سه آشکوب) دیرلر § مجازاً آسمان، فلك، کوك معناسنه‌ده کلیر.

آشوغ | [ف] مجهول الاحوال آدم، یبانجی، سرسری.

آشنه | [ف] « آستینه » کبی یمورطه دیمکدر.

آشپه | [ف] حیوانك صیچه‌سی، آت کیشنه‌مه‌سی،

آغال | [ف] « آغالیدن » مصدرندن مشتقدر. طاریلتمه، قیشقرتمه، یوتمه کبی معانی‌یی افاده ایدر § قویون، کچی کبی حیواناتی یاتیره‌جق محل معناسنه‌درکه لسانمزده تحریف ایله [آغیل] دیه قوللانیلیر ازربایجان ترکمنلری (اغل) دیرلرکه بولفظ ایرانده دخی معروف ومستعمل دیمکدر § فارسیده آری قوانه‌سنه‌ده (آغال) ، اطلاق اولونور.

آغنده | [ف] یاصدیق، مندر، صوجوق کبی زور ایله طولدیرلمش نسنه‌یه اطلاق اولونور. دیمك، آتمق معناسنه اولان (آغندن) مصدرندن اسم فاعل اولور. [آغنده] = آتیلمش، حلاج الندن چیقمش پاموق ییغینی وپاموق یوماغی دیمکدر.

آغول / آغیل | [ف] « لخاضه » کبی . فقط خشم وغضبله کوز اوجیله باقمق دیمکدر.

آفرازه / آفروزه | [ف] شعله، آیدینلق، ایشیق § موم وقندیل فتیلی.

آفند | [ف] جنك، جدال، دوکوش، صواش. دوکوشمك، غوغا ایتمك معناسنه اولان (آفندیدن) مصدرندن مشتقدر.

آفنداك | [ف] قوس قزح، علائم سماویه‌که لسان عوامده (الکم صاغمه) دیه تحریف اولونمشدر.

آك | [ف] عیب، قصور، نقیصه، بلیه، صدمه، مصیبت معنالرینه کلیر. قوللانیلماز.

آگس | [ف] طاشجیلره مخصوص دمیر قلم.

آگسته / آگشته | [ف] ایصلانمش، ایصلاق، § بولاشمش، یوغورلمش. (آگسته) = صیق صیق باغلانمش، دوکولنمش دیمکدر.

آکسه | [ف] برنسنه‌یه ایلیشمش، یاپیشمش، آصیلمش معناسنه‌در. ترکجه‌ده قوش طوتمق ایچون مجار اوزومی تخمنك بالندن یاپیلان بر یاپیشقان ماده ایله اوستی

اورتولمش دكنك معناسنده قوللانيلان
(اوكسه) نك اصلى رومجه اولديغى
مرحوم احمد وفيق پاشانك لهجه‌سيله
ديگر بر لغت كتابنده كوستريليور .
فقط بو لفظ فارسى دخى معناجه اوكا
مشابه ومقارن اولديغندن تركجه ده
قوللانيلان لفظك اصلى رومجه‌ميدر
يوقسه فارسى‌ميدر؟ بونى تردد وشبهه‌دن
وارسته اوله‌جق صورتده تدقيق ايتمك
لازم كليور . تحقيقاته نظراً واقعا
رومجه‌ده (اوكسه)يه «اوقسى آورغه»
دينيليور . لكن يالكز اوله‌رق
« اوقسى آ » بو مقامده قوللانيليور .
(اوقسى آ) كلمهٔ روميه‌سى موقع استعمالنه
كوره اوچ معنى افاده ايديور. برنجيسى
« سيورى » ، ايكنجيسى « اكشى » ،
اوچنجيسى « حدتلى » معناسنه كليور .
(ورغه) لفظى ده دكنك ، چوبوق
ديمكدركه بو تقديرده معناى تركيب
يا (سيورى چوبوق)، ياخود (اكشيلى
دكنك) ديمك اولور. شمدى شو معنا
نظر دقته آلنير و (اوكسه) ايله
(آكسه) بيننده لفظاً همزه‌نك مدّ
وضمّندن باشقه فرق اولمديغى كبى
معناً دخى پك زياده مناسبت ومشابهت
جليه بولنديغى دوشونيليرسه تركجه‌ده
قوللانيلان (اوكسه) نك بزه رومليلردن
زياده ايرانيلردن انتقال ايتمش اوله‌سى
اغلب احتمال كوريلور .

آكَن، آكَنَه [ف] طولديريله‌جق نسنه ، ماده . مثلا صوجوغك ، طولمه‌نك ، پاصديغك ايچى اولان
قيلمش ات وصوغانلى ، بهارلى پرنج
وآتيلمش پاموغه (آكن) (آكنه)
اطلاق اولونور. قوللانيلماز .

آكَنْج [ف] چنكل § بومبار طولمه سى . صحيحى
(مُومْبار) فارسيده (مبار) در .

آكَنْدَه [ف] طولديرلمش ، طولو . بونلر قوللا-
نيلماز. (آكين) استعمال اولونور .

آكُو [ف] بايقوش ، بوغو دينيلن قوش كه مشئوم
عد اولونور .

آگُوز [ف] طوغله، وكرپيچ ، كره‌ميد ديمكدر .

آگُوش [ف] « آغوش» كبى قوجاق معناسنه‌در .

آكُون [ف] « وارون ، واژون » كبى باش
آشاغى ، ترس ، عكس ، اوغورسز
معناسنه‌در : (بخت آكون) .

آكيش [ف] ايليشك، صارقيق، ياپيشق § اوزاتمه ،
تطويل ايتمه . قوللانيلماز .

آلاو [ف] تركجه‌ده لامك فتحيله (آلَو) دينير كه آتشك
شعله‌سى ديمكدر . اصل تركجه‌سى (يال)

و (يالاو) در . روز كارلانوب اوينايه‌رق يوكسليرسه تركجه ده اوكا (يالين) ديرلر. (علو) غلط فاحش اولديغندن اويله يازلمه‌مليدر .

آلغده [ف] حشم ، غضبله صالديدان، صالديريجى: مرد آلغده ، شير آلغده .

آلنك [ف] سپر، مترس، استحكام § هجوم ايدن عسكر.

آلو [ف] اريك ديمكدر : (آلوى بخارا) = تركستان اريكى . (آلوكرده)= جان اريكى. قبا تركجه‌ده (هولو) بونك غلطيدر . بونكله برابر لسانمزده عيناًده استعمال اولونور : [زرد آلو] = صارى آريك. [شفتالو] = اصلى « شفته آلو » قايصى اريكى ، توكلى اريك . [آلو بالو] = ويشنه .

آلوس [ف] ناز وانفعال كوستروب كوز اوجيله باقمق معناسنه در . (آلوسى) = نازلنه‌رق كوز اوجيله باقان ديمكدر .

آله | **آلك** [ف] سنبل هندى دينيلن چيچكدركه عربيده [سنبل الطيب ، سنبل عصافير] ديرلر .

آليز [ف] اوركمك ، قيچ آتمق معناسنه اولان (آليزيدن) مصدرندن مرخمدركه قيچ آتمه ، چفته ديمكدر . چفته‌لى آته [آليزنده] دينير .

آمار | **آماره** [ف] حساب ديمكدر . (آماركير ، آواره‌كير) = محاسب ، محاسبه‌جى . « آماره » ايله « آواره » بعضاً عين معنالرده قوللانيليرلر .

آماه [ف] « آماس » كبى قابارجق ، شيش معناسنه‌در .

آمرغ [ف] فائده ومنفعت § قدر قيمت § ذخيره ومايه § حصۀ جزئيه ، مقدار جزئى § اصل ، خلاصه معنالرينه كلير .

آموت [ف] بالچين قيالرده ويوكسك يرلرده بولونان قوش يوواسى .

آموختگان ازل [ف] انبياى عظام واولياى كرامه اطلاق اولونور .

آموده [ف] مطلقا ديزى معناسنه در. (آمودن) مصدرندن اسم مفعولدر. مصدرى يالكز ديزلمك، صيره‌لنمق معناسنى دكل بزه‌مك، قاريشمق، حاضرلامق وطيقمق كبى معنالريده افاده ايدر .

آموسى [ف] بر اركك تحت نكاحنده بولونان برقاچ قادينندن هر برينه اطلاق اولونوركه تركجه‌ده بوكا (اورتاق) دينير .

آميغى [ف] « آميغ » مخلوط ، قاريشيق معناسنه اولديغى كبى حقيقت معناسنه‌ده كلديكندن ياى نسبت علاوه‌سى تقديرنده حقيقى ديمك اولوركه مجازى مقابليدر .

آنبسه [ف] صيق باغلى شى. § قويوشمش ، قاتيلانمش اولان مواد مايعه .

آنين [ق] سوتدن ، يوغورتدن ياغ چيقارمق ايچون قوللانيلان آلت مخصوصه‌نك اسميدر. تركجه‌ده (يايق) تعبير اولونور .

آواخ / **آوخ** [ف] حيف، دريغ، افسوس كبى تأسف مقامنده ايراد اولونور بر كلمهٔ تحسر وتأثردر . تركجه‌ده بونى بوزمشلر ، ابتدا (ايواخ) اولمش . شمدى (ايواه) دييورز . § فارسيده نصيب ، قسمت ، رزق معناسنه‌ده كلير.

آوردیده [ف] هجوم ايدلمش، حمله اولونمش ، صالديرلمش . قوللانيلماز .

آوره [ف]مجرا، صويولى ديمكدر.

آوشن / **آويشن** / **آويشه** [ف] ككيك اوتى دينيلن نباتدر. عربيده (سعتر) ديرلر. بعض محلده اسم تركيبى تخفيف وتوحيد اولونوب (كاكونى) شكلنده قوللانيلير . ايكنجيسى صارلمق، صييروب چكمك ، حمله ايتمك معنالرينى‌ده افاده ايدر .

آوند [ق]معانئ عديده‌يه دلالت ايدر. (١) تجسم ، ايپ (٢) سند، دليل، حجت (٣) ظروف، اوانى يعنى قاب قاجاق (٤) تخت ، مسند عالى (٥) سطرنج اويونى (٦) اوّل، اوكجه، ايلك معنالرينه كلير وبو صوك معناده واوك كسريله‌ده تلفظ ايديلير .

آوندى [ف] مطلقا شراب قونيلان قاب ، قوچى.

آونگان [ف] آصيلى، صارقيق § اكسر. چنكل .

آويژگان [ف] خواص، مقرب § كجلر ، كوزللر معناسنه‌در .

آويژكن [ف] ديلنجى، انسانك باشنه آصيلان ادبسز ديلنجى ديمكدر.

آويژه [ف] خاص ، خالص ، صاف ، پاك معناسنه‌در. صفوتى اعتباريله شرابه‌ده اطلاق اولونور .

آهره [ف] جولهه‌لرك طوقويه‌جقلرى بزك ايكى طرفنه قويدقلرى دميرلى آغاج ديمكدر. بزّك بوروشيغنى آچديغى مناسبتله بوكا (چين بر)ده اطلاق اولونور. تركجه‌ده بونيده تحريف ايدوب (چنبر) ديمشلر.

آهورى [ف] «خردل» دينيلن دانه‌دركه طعمى غايتله آجى وياقيجى‌در .

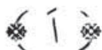
آهون [ف] نقب، رخنه، دليك، لغم. (آهونبر) = دليك آچان ، ير قازان ، لغمجى § خرسز.

آهوى [ف] شعر ، كونش ديمكدر. (آهوى فلك)ده بومعنايه‌در .

آهیانه { [ف] آغزك بوغازه یقین سقف اعلاسیدرکه ترجه‌ده (دماغ) تعبیر اولونور.

آیشتنه { [ف] جاسوس § تملق، تبصبص ایدن آدم، طالقاووق . [آبستنه] ده بومعنایه‌در.

آیژك { [ف] قیغلجم . کافك اسقاطی جائزدر. (آیژ) و (آبیز) ده بومعنایه‌در.

اَبرکُهَن { [ف] سونکر . (ابر مرده) ینه بومعنایه‌در .

اَبرَهه { [ع ف] اصحاب فیلك سرکرده‌سی اولان شخصك اسمی § عربیده (ابابیل) دینیلن قوش. طاغ قیرلانغجی .

اَبلَك { [ف] آقلی، قاره‌لی، آلاجه دیمکدر . (ابلق) بونك معربیدر .

اَبلُوچ { [ف] ازیلمش، توزشکر.

اَبلُوك { [ف] منافق، ایکی یوزلی آدم § خودفروش، شارلاتان.

اَبسان { [ف] بیلکی طاشی . آلات خارجه بیله‌مکه مخصوص طاش .

اَجَل گیا { [ف] زهرلی برنبات کوکیدر. نام دیکری (بیش) در . ترجه‌ده (اجل قیا) و (بیلدرجین اوتی) دیرلر .

اَجمُود { [ف] کره‌ویز دینیلن سبزه . بونك تصحیحی (اکرفس، یاخود کرفس) در.

اَجهَرَه { [ف] بوتراق تیکنی .

اَخبُون | [ف] عربیده « رأس الافعی » دینیلن وترجه‌ده

اَخیُون | بیلان باش اطلاق اولونان نباتك اسمیدر .

اَختَه { [ف] سل ایدلمش، چکلمش، طیشاری چیقارلمش نسنه : تیغ اخته ، شمشیر اخته .

اَخجُسته { [ف] « آستان » کبی قابو اشیکی .

اَخدَر { [ف] برادر وهمشیره زاده معناسنه‌در . یعنی قارداش چوجغی .

اَخریان { [ف] نفیس ، قیمتدار قماش ، پارچه .

اَخش { [ف] قیمت، بهار ، دکر.

اَخشیج | [ف] نقیض، ضد معناسنه‌در. همزه‌نك مدیله تلفظی‌ده جائزدر. بواعتبار

اَخشیك | ایله عناصر اربعه‌نك هربرینه اطلاق اولونور.

اَخکُل { [ف] بغدای وآرپه سنبله‌لرینك سیوری اوجی یعنی باشاغك تپه‌سی .

اَخْكُوژَنَه [ف] « تكمه » يعنى اثوابك قول ، ياقه ، يكلرينه ديكيلن يووارلاق شى .

اَخْكُوكْ [ف] هنوز اولمامش ، خام زردالو . تركجه ده (چغاله) تعبير اولونور .

اَدْمَنْ [ف] خالص مسك معناسنه در . نظمده (مسك ادمن) ديه قوللانيلير .

اَدْيانْ / **اَدْيُونْ** [ف] زياده سكرديجى ، قوشوجى حيوان : [اسب اديان ، اشتراديان ، استراديون]

اَراوَنْد [ف] شوق ، آرزو ، تحسر § شرف ، شان ، شوكت .

اَرْبِيانْ [ف] عربيده (جرّاد البحر) دينيلن صو جكركه سى § شام اهاليسنجه پاپاديه جنسندن بر نوع چيچك .

اَرْج [ف] قدر و قيمت : [ارجمند] = صاحب قدر و منزلت ديمكدر . § بو موشاق توكلى بر قوش § كركدان دينيلن جانوركه تپه سنده يالكز بر بوينوزى واردر .

اَرْجالُونْ [ف] آق آصمه ، آق صارماشيق . عربيده « كرمة البيضا » ديرلر .

اَرْجَنْ [ف] آجى بادم آغاجى .

اَرْجَنْك [ف] [ارتنك ، ارسنك] چينى رسام مشهور (مانى) نك مجموعهٔ تصاويرى .

اَرْد [ف] حشم و غضب § « آرد » ك مخففى اولديغى تقديرده دقيق ، اون .

اَرْدانَه / **اَرْوانَه** [ف] يبانى شبوى دينيلن بر نوع چيچك . قاتمرسز و غنچه سى كوچك اولور § تركجه ده آطه چايى دينيلان نبات .

اَرْدَبْ [ف] جنك ، جدال ، صواش . مأنوس دكلدر .

اَرْدشيرانْ / **اَرْدشيردارُو** [ف] كوزل قوقولى ، طعمى غايتله آجى بر نبات اسميدر . بوكا (عنبرتر) ده اطلاق اولونور .

اَرْژَنْ [ف] آجى بادم آغاجى اسميدر . بونك ميوه سى ادويه يه ادخال اولونور .

اَرْس [ف] اشك چشم ، كوز ياشى . قوللانيلماز .

اَرْسَنْ [ف] مجلس ، انجمن ، طوپلانيلان محل .

اَرْغا / **اَرْغابْ** / **اَرْغاوْ** [ف] ايرماق ، دره § صو آقيتمق ايچون آچيلان يولكه تركجه ده (آرق) ديرلر .

اَرْغَژْ / **اَرْغَنْج** / **اَرْغَكْ** [ف] صارمشيق دينيلن نبات . غايتله صيق اولهرق ديوارلره و آغاجلره صاريلير .

اَرْغَنْدَه [ف] حريص ، طمعكار ، غضبناك ، سرد ، خرچين .

اَرْغُونْ [ف] سرد باشلى ، اويناق آت § « ارغـون » ك مخففى .

اَرْمانْ [ف] آرزو ، حسرت § سعى ، امك § رنج ، محنت § تأسف ، ندامت معنالرينه كلير . حسرت چكمك ، آرزو ايتمك § نادم ، پشيمان اولمق معنالرينه كلن (اَرْمانيدَنْ) مصدرندندر .

اَرْمُونْ [ف] ارغاد و رنجبره قبل العمل ويريلن آقچه پيشين پاره . معربى (عَرَبُونْ) در .

اَرَنْدانْ [ف] عربيده‌كى (حاشا) كبى ادات تنزيه .

اَرُوسْ [ف] «كالا» كبى قماش ، متاع .

اَرْوَنْد
اَرْوِنْ
[ف] تجربه ، امتحان ، صينامق ، دەنەيش ، برنجيسى امل ، حسرت § شان شوكت معناسنه‌ده كلير .

اَرِيشْ [ف] عاقل ، زيرك ، ذكى ، اوصلى .

اَزْدَرْ [ف] لايق ، مناسب ، ياراشيق .

اَزْوَرِى [ف] قاره چالى دينيلن غايتله ديكنلى بر نوع چالى .

اَژْگانْ
اَژْگَهانْ
اَژْهانْ
[ف] تنبل ، ايشسز كوجسز آدم . تخفيف ايله (اَژْهَنْ) و (اَژْگَهَنْ) ده دينير .

اَژِيرْ [ف] عاقل ، صالح ، اويانيق آدم . « اَزِير » معناسنه‌ده كلير .

اَساسَه [ف] « لخاضه » كبى كوزاوجيله باقمق § انتظام وسامان § اسباب واموال § جمعيت معنالرينه كلير . همزه‌نك كسريله‌ده تلفظ اولونور .

اَسْب‌اَفْكَنْ [ف] آت‌ده‌ويريجى يعنى قهرمان ، بهادر ديمكدر .

اَسْب‌تازْ [ف] آت قوشديريجى ، فارس . [اسب تازِى] = جنس عرب آتى ديمكدر .

اَسْبِغُولْ [ف] « غُولْ » قولاق ديمكدر . معناى تركيب آت قولاغى ديمك اولور كه تركجه‌ده قارنى ياريق دينيلن نباتدر . بواوتك ياپراغنه تركجه‌ده « بغه ياپراغى » ديرلر .

اَسْپِلْ [ف] آت خرسزى ديمكدر .

اَسْتانْ
اَسْتانَه
[ف] اويقو اويونه جق ، ديكله‌نوب راحت ايديله‌جك محل . يتاق اوطه‌سى .

اَسْتَرْوَنْ [ف] عقیم، قیصیر قادین. چوجق طوغورمایان خاتون.

اَسْتَه [ف] میوه‌نك چكردكی § مجازاً كمیك.

اَسْتینَه [ف] «آستینه» كبی یومورطه.

اَشام [ف] «قوت لایموت» تعبیر اولونان اولمیه‌جك قدر جزئی ییه‌جك وایچه‌جك شی.

اَشْتُو [ف] كومورلك، كومور قویه‌جق محل. «اشتو» ده دیرلر.

اَشْتاد [ف] هر ماه شمسینك یكرمی التنجی كونی § یوم مذكوره موكل فرض اولونان فرشته‌نك اسمی. زمان جاهلیتده ایرانیان عندنده یوم مذكورده تشبث امور، تلبس اثواب جدیده متیمن عد اولونوردی.

اَشْخار [ف] قلیه طاشی دینیلان علاج § نشادر.

اَشْكُو
اَشْكُوبْ [ف] سقف، طاوان § طبقه، قات. قوللانیلماز.

اَشْكُودْ [ف] «مفرد»ك ضدی. بر قاچ شیدن مركب اولان نسنه دیمكدر.

اَشَنْ [ف] ترس كیلمش اثواب، ایچی طیشاری چویرلمش البسه § قاوون، وقارپوزدولكی، كلكی.

اَشْنا [ف] غایتله بهادار وذی قیمت مجوهر، الماس § یوزكچ، یوزیجی معناسنه‌ده كلیر.

اَشْهَه [ف] عربیده «سَهیل» دینیلیركه تركجه‌سی آت كیشنه‌مه‌سی، آت كشیردیسی دیمكدر.

اَصْطَرَكْ قاره كوزلك آغاجنك صمغی دركه نزله‌یه نافعدر.

اَطا [ف] قواق آغاجی. عربیسی (عزب) در.

اَغارَه [ف] قیشقرتمق، قاندرمق، ایصلاتمق، ایصلانمق معنالرینه كلن (اَغاریدَنْ) فعلندن حاصل مصدردر. لازم ومتعدی طرزنده قوللانیلیر. قیشقرتمه، قاندرمه؛ تشویق، تحریص معناسنه‌در.

اَغْلیسُونْ [ف] «قوس قزح» یعنی علائم السما دیمكدر. تركجه‌سی بعضاً یاغمورلو طالری آره‌سنده كوك یوزنده بر قاچ رنكدن مركب، غایتله لطیف بر طرزده پیدا اولان چنبر.

اَغُولْ [ف] نكاه غضوبانه، غضبلانوب كوز اوجیله باقمق دیمكدر.

اَفْنَدْ [ف] مدّاح، وصف ایدیجی، ایدن § عجب ومدح معناسنه‌ده كلیر. (اَفَنیدَنْ) مصدرندن مشتقدر. «اَفَد» ده دینیلیر.

اَفْدَرْ
اَوْدَرْ [ف] باباناك قارداشی كه عربیده (عمّ)، لسانمزده «عموجه» دینیلیر § تركجه «یَكَن» معناسنه‌ده كلیركه عموجه، خاله، تیزه چوجقلری دیمكدر.

اَفْرَنْد [ف] تزيين ايتمك، محتشم كوسترمك، بزه‌مك معناسنه اولان (اَفْرَنْدِيدَنْ) مصدرندن مشتقدر زينت، حشمت، دارات، دبدبه معناسنه‌در.

اَفْرُوغْ [ف] ضياء، شعله، نور، ايشيق. اسانمزده همزه‌نك اسقاطيله معروفدر.

اَفْزارْ [ف] آياق قابى، قونديره، بوتين § « بادبان » كبى

اَوْزارْ كمى يلكنى § اهل صنعته مخصوص آلات وادوات § ادويهٔ حاره وبهارات

اَفْژُولْ [ف] قيشقرتمه، قاندرمه، § پريشان، پراكنده، طاغنيق. (اَفْژوليدَنْ) مصدرندن مشتقدركه قيشقرتمق، تحريص واغرا ايتمك، طاغتمق معناسنه‌در.

اَفْسايى [ف] سحر وافسون ايله خلق بند وضبط ايتمك معناسنه اولان (اَفْسايِيدَنْ) مصدرندن اسم فاعل مرخمدركه بويوجى ديمكدر.

اَفْشُونْ [ف] اكينجى ادواتندندر. اوجى چاتال بر آلتدركه آنكله خرمن صاوورورلر. تركجه‌ده (يبا) ديرلر.

اَفْشَنَه [ف] بغدايدن ياپيلان بولغور.

اَكَرْفِسْ [ف] تركجه‌ده تحريف ايله كره‌ويز دينيلن سبزه. همزه‌نك اسقاطيله تلفظ اولونور.

اَكْسِيَّه [ف] « اَخْسِمَه » كبى بوزادينيلن شى. عربيده (نَبيذ) ديرلر.

اَكَنِشْ [ف] بنا ياپيق، انشا ايتمك § عمارت، عمران معناسنه‌ده كلير.

اَلاطِينى [ف] اصلى روميدر. صارمشيق اوتى ديمكدر. عربيده (حبل المساكين) ديرلر.

اَلْبُرْزْ [ف] ايران ايله هندوستان آره‌سنده بر يوجه طاغك اسميدر § كنايةً اوزون بويلى، ياقيشقلى كيمسه‌يه اطلاق اولونور.

اَلَمُوتْ [ف] بو اسم مركبدر. (اَلَه) قاره قوش، (آمُوتْ) يوكسك يووا معناسنه اولديغندن بالتركيب قاره‌قوش يواغى ديمك اولور. ايرانده قزوين ايله كيلان آراسنده غايتله صرب ويوجه برطاغك تپه‌سنده انشا ايدلمش برقلعه‌نك اسميدركه وقتيله (حسن صبّاح)ك زير رياستنده‌كى فرقهٔ ملاحده خيلى مدت اوراده تحصن ايتمشدى. اتفاقياندن اوله‌رق بوقلعه‌نك ٤٧٧ سنهٔ هجريه‌سنده وقوعبولان ضبط وتسخيرينه اسمى تاريخ دوشمشدى.

اَلَنْكْ [ف] سور، ديوار، سپر، مترس § قلعه واستحكام عسكرى.

اَلَپْزْ [ف] جفته، تپه، صچرامه. حيوانك حركت معكوسه‌سى.

اَمْیا [ف] پاره کیسه‌سی ، جانطه معناسنه در .

اَمْیان (هَمیان ، همیانچه) ده بو معنایه‌در .

اَمیلَه [ف] برنوع میوهٔ هندیدر . شکر ایله مربی یاپیلیر .

اَنْباخُون [ف] متین ومستحکم یر § حصار ، قلعه ،

اَنْبار [ف] طولدرمق ، ییغمق ، کومه‌لندیرمك معناسنه اولان (اَنْباردَن) مصدرندن مرخّمدر. طولو ، ییغین ، کومه معناسنه‌در . [اَنْبارِدکی] = طواولق ، کومه اولش . [اَنْبارِش] = طولدیرش ، طولدیریلان . [اَنْباشتَن] ده بو معنایه‌در : [صیت جرس سطوت جهانگیرانه‌لری درای زوامل صوات تیموریانی انباشتهٔ کیاه نسیان ایتدی — شفیقنامه]

اَنْبَرُوت [ف] امرود، ترکجه‌ده آرمود دینیلن میوه‌نك نام دیکری .

اَنْبُرَه [ف] تویی دوکولمش ، یولنمش حیوان . ترکجه‌سی (جاولاق) دیمکدر § دولاب بارکیری § دره § اشکنبه .

اَنْبَسْتَه [ف] قویولانمش ، قانیلانمش ، اویوشمش دیمکدر : [انبسته‌دم] = تنبل ، مسکین ، غیرتسز دیمکدر .

اَنْبَلَه [ف] دمیر هندی دینیلان نباتدرکه جلاٰ ادویه‌دندر.

اَنْبُوب [ف] قالیچه ، مندر ، دوشك ، دوشمه .

اَنْبُودَه [ف] « اَنْبودَن » مصدرندن اسم مفعولدر. استیف ایدلمش ، بربری اوستنه قونوب یراشدیرلمش دیمکدر .

اَنْبُوذَن [ف] اصل ، ماده معناسنه‌در . مثلا انسانك مادهٔ اصلیه‌سی اولدیغیچون طوپراغه [اَنْبوذَنِ اِنْسان] دیرلر .

اَنْبُوی [ف] قوقمق وقوقلامق معنالرینه کلن « اَنْبوییدَن » مصدرندن فعل امر واسم فاعل مرخّمدر . قوقمش ، قوقو ، قوقلاییجی ، قوقوجی معنالرینی افاده ایدر .

اَنْبِر [ف] بالچق . قوری ویاش اولسون ایکی درلوسنه‌ده اطلاق اولونور § مذهب ، آیین ، توره معناسنه‌در .

اَنْبِرَه [ف] طاملك اوزرینه اورتیلان چالی ، چرپی وتالاش ، یونغه .

اَنْجَرَه [ف] ایصیرغان تیکنی .

اَنْجِل [ف] خاتم چیچکی (خطمی)

اَنْجُوج [ف] عود آغاجی .

اَنْجُوخ
اَنْجُوغ [ف] انسانك چهره سنده پیدا اولان بوروشق ، قیوریم § صولمش ، بوروشمش میوه . (اَنْجوخیدَن)

يانود (انجوغيدن) مصدرندن مشتقدر .

اَنْجِينْ { [ف] قيمه قيمه ، اوفاق اوفاق، دانه‌دانه ديمكدر. (اَنْجِيدَنْ) مصدرندن طوغرامق ، قيمق معناسنه اولان فعل امر واسم فاعل مرخمدر. فاعل اولديغى تقديرده طوغرايجى ، قيمجى ديمكدر § صيواجى‌يه‌ده اطلاق اولونور .

اَنْدَايِشْ { [ف] « اَنْدَايِيدَنْ » مصدرندندر. صيوامه، ياالديزلامه ديمكدر . (اَنْدَايِشْكَرْ) = صيواجى ، ياالديزجى .

اَنْدَرَزْ { [ف] پند ، نصيحت ، حكايت، وصيت، مكتوب معنالرينه كلير .

اَنْدُودَنْ { [ف] صيوامق ، ياالديزلامق. تركجه (صيواق) معناسنه اولان (اَنْدُودْ)حاصل مصدر وفعل امرده اولور .

اَنْزَرُوتْ { [ف] بر نوع صمغدر . لسانمزده (مَسْكَرْ) بر ماده حكمنده معروفدر . معربى [عَنْزَرُوتْ] در .

اَنْكَارْ { [ف] صانمه ، ظن ، تصور . (اَنْكَارِيدَنْ) مصدرندن فعل امرواسم فاعل مرخمدر. [اَنْكَاشْتَنْ] دخى ظن ايتمك، شبهه‌لنمك، صانمق معناسنه‌در .

اَنْكَازْ { [ف] ادات ، آلت . اهل صنايعك ايشلرنده قوللاندقلرى ادوات .

اَنْكُرْدْ
اَنْكُژَه
اَنْكُوژَه
} [ف] حلتيت دينيلن صمغ . غايتله كريه رايحه‌سى اولور .

اَنْكِشْتَالْ {[ف] خسته، مريض، ضعيف ، درمانسز ديمكدر .

اَنْكُلْ { [ف] كلامى ايكرنج ، صحبتى قابا وچركين آدم § (اَنْكَلْ ، اَنْكَلَه ، اَنْكُولْ، اَنْكُولَه، اَنْكِلْ ، اَنْكِيلَه) = اثوابك ياقه‌سنه واوكنه وقوللرينه ياپيلان اليك ؛ ديكيلان تكمه. لسانمزده مانع، حائل، ساتر معناسنده قوللانيلان (اَنْكَلْ) بوندن مأخوذ اولسه كركدر .

اَنُوشَا
اَنُوشَه
} [ف] رفاه ، راحت، عدل وداد § سرور وشادى § آمين ، آفرين § كنج حكمدار .

اَنْيَارْ { [ع] بويوندروقلر ديمكدر. بويوندروق معناسنى افاده ايدن (نير)ك جمعيدر : [بربرينه ربط‌عذاريكرنكى ايدوب مترتبة‌القطار من‌الى‌شقاقده سائر بقار مسلوبة‌الانياره مسابقت كوسترملريله — شفيقنامه]

اَنيرْ [ف] كوتو خوى . فنا طبيعت . چركين مشرب .

اَنيسانْ [ف] كذب . يالان : مالايعنى . بيهوده‌سوز .

اَنيسَه [ف] طوكمش . يكشمش نسنه .

اَنيشَه [ف] معناسى پك چوق . (١) خفيه . (٢) جاسوس . (٣) متبصبص . (٤) مداهن . (٥) طالقاووق . قوللانيلماز .

اَوارْ [ف] ديوان ودوائر حكومته عائد دفتر . بوكا

اَوارَه [آيار]ده ديرلر § « دار الاماره » معناسنه ده كلير . يعنى حكومت قوناغى ، ديوانخانه .

اَوارِنْ [ف] « زشت » كبى چركين ديمكدر .

اَوامْ [ف] قرض . دين . بورج § لون . رنك . بويا .

اَوْبارْ [ف] « اوباريدن » مصدرندندر . يوتمه ، يوتش معناسنه‌در . اسم فاعل عد ايدلديكى تقديرده بلع ايديجى ، يوتان ديمكدر .

اَوْرَنْجَنْ [ف] قادينلرك قوللرينه طاقدقلرى بيله‌زيك .

اَوْرَنْجينْ — بوكا (ابرنجن)ده ديرلر .

اَوْرَنْد [ف] خدعه ، حيله ، آلداتمه . « اورنديدن » مصدرندن مشتقدر .

اَوْرَه [ف] اثوابك . البسه‌نك طيش يوزى ديمكدر .

[پارچۀ اوره] = اثواب يوزينك پارچه‌سى . تركجه‌ده تحريف ايله (پاچاوره) دينيليور .

اَوْشَنْك | **اَوْنَنْك** [ف] اينجه ايپ . سيجيم . قوللانيلماز .

اَوْكَنْج [ف] ندامت . پشيمانى .

اَوَنْد [ف] برنجيسى ظرف . قاب قاجاق معناسنه در . §

اَوِنْد ايكنجيسى حيله . خدعه ، آلداتش ديمكدر .

اَويژَه [ف] خالص . پاك . صاف § شراب ، سجى .

اَهْمَه [ف] اكسك . ناقص § بولونش .

اَهْوارْ [ف] متحير ، سرسم ، آليق آدم .

اَهُونْ [ف] طوپراقده طبيعى ويا صنعى اوله‌رق پيدا اولان ياريق ، دليك . همزه‌نك مدى جائزدر . [آهونبر] = لغمجى .

اَيازى | **اَياسى** [ف] قادينلرك يوزلرينه اورتدكارى اينجه اينجه دليكلى پچه ، اورتو .

اَيْگَرْ [ف] تركجه‌ده تحريفله « اكير » دينيلن كوك .

اِبْدَرم [ف] كفرهٔ هنداڭ پيغمبر اعتقـاد ايتـدكارى « شـاكمونى » نام شخصه منسوب بر كتاب .

اِبَرَه [ف] يكى ، تازه يتشمش ميـوه كه ترفنـده ديرلر . « نَوْباوَه » ده ترفنده ديمكدر .

اِثْمِدْ [ف] كوزه چكيلن سورمه . عربيسى (كحل)در. همزه‌نك ضمى جائزدر .

اِسْپَنْدانْ [ف] خردل دينيلن اوفاق دانه .

اِسْپَهْبُدْ [ف] « اِسپه » عسكر و(بَدْ) صاحب ديمكدر. بو عنوانك معناسى سردار ، سرعسكر قوماندان ديمك اولور. وقتيله «طبرستان» ملوكنك عنوان مخصوصى ايدى. قسم مخصوصنده (اسپهبد) ديه كوسترلمه‌سى سهو ترتيبدر . بو عنوانك معرّبى (اِصفهبد) در .

اِسْتَلْ [ف] صـو بريكن محل، صوخزينه‌سى. بند. كول.

اِسْتيزَه [ف] مخالفت، خصومت ؛ جنك ، غوغا ؛ عناد ، كين. همزه‌نك وآخرده‌كى هانك اسقاطى جائزدر .

اِسْرِيشُمْ [ف] طوتغال .

اِشْگَفْت [ف] طوپراقده ، يرده حاصل اولان ياريق ، چاتلاق .

اِلْبادْ [ف] خلّاج ، پاموق آتان.

اِمارَه [ف] عدد، صاىى. حساب.

اِتْكينْ [ف] خاندان ، قابوسى آچيق . كرمكار آدم. (اِتكينى) = خاندانلق ، كرمكارلق.

اِيَرَكْ [ف] شراره ، قيغلجم .

اِيشَه [ف] قورولق ، اورمان § مداهن ، متبصبص ، يالطاقلانيجى § خفيه ، جاسوس .

اِيغُدَه / **اِيفُدَه** [ف] بوش بوغاز، خفيف المشرب، ايشه يارامازآدم.

﴿ با ﴾

ب { [حرف] الفبای عربی وعثمانی ده حروفك ایكنجیسیدر . ابجد حسابنجه زیج وتاریخلرده (۲) عددینه بدل طوتیلور . كتابت رسمیه ده «رجب» آینه اشارت عد اولونور .

بـ { [ف] ادات الصاق . تركجه كلماتك صوكلرینه كتیریلمن شو [ه] حرف املا كبیدر : [تابمحشر] = محشره دكین ، [تابقیامت] = قیامته قدر ، [سوبسو] = اوته یه برویه ، اورایه بورایه [دستبدست] = ال اله ، [لب بلب] = طوداق طوداغه ، [ماه بماه] = آی آیه یعنی هر آی ، [تابصبح ـ یاخود ـ تابصباح] = صباحه قدر ، [تابسحر] = طاڭ یری آغجه یه دك دیمكدر . § ادات مطابقت ، ویاخود ادات تصویب ومشاركتده دینیله بیلیر : [بقول جامی] = ملا جامی نك سوزینه كوره . § ادات قسم : [بحق خدا] = الله حقیچون ، [بنام خدا] ، (بنام ایزد ، بنامیزد) = تكری اسمی ایچون معناسنه قسم ، یمین یعنی (آند) در . بونلر فارسیده بعضاً محل تعجبده دخی استعمال اولونور . [مرأت حوادث كونیه ده نو بنو مشهود اولان اشكال احوالك جمله سی براصل ومنشأ و بر اساس و مبدأدن منعكس اولدیغنده ن ـــ روضة الكاملین] .

«طوافه كعبهٔ كویك بقول باقیٔ مرحوم»
«درون دلده نیت آب زمزمدن مصفادر»
(نفعی)

« اول ذرهٔ جسمه یی فانوس شمع وار »
« اولمش محیط توده بتوده نسیم پاك »
(لاادری)

«بحمدالله زماننده بقول صبریٔ شاكر»
«كریبان فلك مهجور دست آه شكوادر»
(نفعی)

«اولسون بحق لوح وقلم دمبدم فزون»
«اقبال وقدر ومنزلت وعمر ودولتی»
(عاكف پاشا)

«كج كلاه اول بزمی تشریف ایت می نخوتله مست»
«حملهٔ صف شهیدان ایت اولوب خنجر بدست»
(شیخ غالب)

«كوستررهر نكهمده بكا برنقش دیكر»
«كدرمدن الم حزن ایله شب تابسحر»
(واصف)

« نازك سويلر سوزی بغايت »
« برسادەلك ايچره بيك لطافت »
(لا)

«بحق حضرت صديق وذات ذی النورين»
«بحق سطوت فاروق وحيدر كرار»
(لا)

« سوبسو ينبوع فيض وهمتن اجرا ايله »
« ايلدی اون بر وكيلی لەجهانه الصلا »
(عاكف پاشا)

بَا [ف] ادات مقارنت . تركجەده (ايله ، له) كبی : [باتحريرات] = مكتوب ايله . [با سند] = سندله . [بامضبطه] = مضبطه ايله . [باخصوص] = خصوص ايله ، خصوصيله . هله . § بو ادات بعضاً صاحبيت افاده ايدر : [جمال باكمال] = كماللی . كمال صاحبی . [باخبر] = خبردار ، صاحب خبر ، صاحب وقوف ديمكدر .

« ياران با صفا ايله عشرتده می ينه »
« بو بندەسن آثرمی علی خان نەدمەدەدر»
(روحی)

«سوز تمام اولدی يترغيری دعاايلەيەلم»
«يوزسوروب خاك درزلته باعجزوكسل»
(كاظم پاشا)

« منظوم ايسه با خصوص او صورت »
« بر قاچ قات اولور اودمده كلفت »
(لا)

«ای طالب تحقيق اكر وارايسه دركك»
«كوش ايت بوسوزی كيم خبرباخبراندر»
(روحئ بغدادی)

« عاكفا تاريخ انشاسن ايدركن جستجو »
« نسخهٔ افكارده بافيض رب مستعان »
(عاكف پاشا)

«باخصوص ايتدم عروس مدحكی تزيين ايچون»
«بربرندن كوهر مضمون خاصی انتخاب»
(نفعی)

بَاء [ع] (ب) حرفنك نامی كه [باء موحده] دينير . § عربيده حرف جر ، علم نحوجه معانئ متعددەسی واردر .

بَائِجَه [ع] آفت ، مصيبت ، داهيه . قوللانيلماز.

بَايِرَه [ع] سورلەمش. آچلەمش سرد. قانی طوپراق . يرن.وقعه نويس دوات سماحتلو لطفی افندی حضرتلرينك ظننه كوره تركجەده قوللانيلان (باير) لفظی بوندن مأخوذ ومحرفدر .

بَاب [ع] قاپو : [باب السلام ، باب همايون ، باب عالی ، باب مفتوح] (باب السعاده) = سرای همايونك ايچ قاپوسی ، حرمسرايك مدخلی . § تقسيمات كتب يعنی فصل ، بند ، ماده معناسنده قوللانيلير. مثلا [فلان كتاب اوچ بابی حاويدر . بنا رسالەسی اوتوز بش بابه منقسمدر ، مجلەده كتاب الهبەنك برنجی بابنك ايكنجی فصلنه مراجعت ايدلمليدر] بو معنالردە جمعی اولان (ابواب) استعمال اولونور : [جامع شريفك ابوابی دائما

آچیقـدر ، ابواب کعبه . مجله نك هر
کتابی نیجه ابواب وفصولدن مرکبدر]
«دور ابواب» = قاپو قاپو طولاشمق ،
« باب الابواب » = عربلرك دمیر قاپو
دینیلن صعب المرور محـله ویردکاری
اسم : اصطلاحات صـوفیه‌جه توبه‌دن
کنـایه‌در . § دائرهٔ رسمیه ، امور
دولت وممکلتك محل رؤیت واداره‌سی :
[باب سرعسکری ، باب فتوا ، باب
حکومت] § خصـوص . کیفیت :
[بوبابده هر نه سـویله‌سه‌کز بجادر .
بوبابده‌کی ادعاسی پك نابجادر ، اولبابده
امر وفرمان] § ترکجه‌ده یمن ، خیر ،
اوغور معناسنه‌ده قوللانیلیر : مثلا [صالی
کونی ایشه باشلامه‌یی باب طوتمه‌یور .]
دینیلیر . [باب طـوتمق] = متیمن ،
اوغورلی صـایمق . بو معنـاده مطلقا
(طوتمق) ماده‌سیله قوللانیلیر . ظن
قاصرانه‌مه کوره فال کتابلرنده اشارات
معلومه‌یی حاوی زار آتیلوب یعنی فال
آچیلوب فلان بابی طوتدی ، فـلان
بابی طوتیور . اوغورلیدر کبی تعبیراتدن
بو معنـایه انتقـال ایتمش اولملیدر . بو
صـوکده‌کی اوچ معنـاده جمعی هیچ
قوللانیلمـاز . [مقتضـای شرع غرّا
اوزره ارباب دعـوانك ثبوت بولان
حقوق اصحابنه رد وتسلیم اولنمق بابنده
حکم بی درمان صـادر اولمشیکن —
چلبی زاده تاریخی — ۲۶۸ صحیفه]
[سرعسکر مشارالیه دخی همت
کوه انداز مردانه ایله مقابله سنده‌کی
باب قلعه‌یی کشاد وارواح کشورکشایان
پیشینی شـاد ایله‌یوب — ۲۸۲ صحیفه
— چلبی زاده تاریخی]

« آچیلوب صبحدم مصرعلری باب همایونك »
« جمالی مهری قیلدی مطلع الانوار دیوانی »
(نوعی)

« شو ایکی تاریخی ایتدم زیور باب جهاد »
« ویردی جان اعدا اعریشی آلدی ارباب جهاد »
(سروری)

« بولونده بن دخی ، دارالشفای باب خلدده »
« فلاطونی بکنمز آنده چوق دیوانه‌لر کوردم »
(لا)

« وقف ایلدم وظیفهٔ عمری اهمییوب »
« حصر دعایه بن جهت باب دولتی »
(عاکف پاشا)

« اولور ارباب دله باب عنایت مفتوح »
(خاقانی)

بَابْ | [ف] لایق ، سزا ، بجا ، دکرلی § اولاد ، چوجق

بَابَا | صـاحبی اولان ارکك ، پدر کبی . جدّ ، دده معناسنه
کلیر که ترکجه‌ده [آغا بابا] دینیلیر :
[بکتاشی باباسی] = حاجی بکتاش
ولی قدس سره حضرتلرینك طریقهٔ
مخصوصه‌سی سالکیننده پوست نشین
اولان ، شیخ بولـونان ذات . [بابا
یکیت] = ایرکن ، یتیشمش ، کوجلی
قوتلی کنج . [بابالق] = آخرت پدری ،
قائم پدر ، اوکی پدر ، قوجه ، یاشلی .
[بابا هندی] = سنه‌لنمش بسیلی ، یاغلی

اركك هندی ه [طَرِبْزانْ باباسی] =
مردیون پارمقلقلرینك تپه‌لرنده‌کی
طوپوز : اصطلاح عوامده اولادینه
رحمی . یاردیمی اولمایان خیرسز پدر
دیمکدر . [اوکسزلر باباسی] = فقرایه ،
یتیملره مرحمت ، معاونت ایدن آدم .
[بابا اوجاغی] = پدردن . صوی
صوپدن قالمه خانه ، یورد ، او .
[باللی بابا] = صاری چیچکلی ،
یاپراقلری یاپیشقان بر نوع اوتدرکه
علاج اوله‌رق قوللانیلیر . [آق بابا]
= سیوری غاغالی قیرمزی آیاقلی بر
نوع بیوجك قوش . [آق بابا هواده
یومورطه‌سی تاواده] ارجوزهٔ ترکانه‌سی
معروفدر . § وقارلی ، تمکینلی ،
محترم ، پشکین ، کورکولو : [بابا
آدم ، « بابایانه » = باباجه] ، [سناً
هپسندن کنج ایسه‌ده اطواری بابایانه ،
کفتاری پیرانه اولدیغندن امر ونهی
درحال قبول واجرا اولونوردی] ،
[نقض کلبهٔ وجودلریله تعمیر کاشانهٔ
روحانیت بابای عتیق ایدوب — شفیقنامه]
§ « بابا » زنجی قادینلره مخصوص
اولان و بعضاً جدی ، بعضاً جعلی
آثاری کورینلن بر نوع صرعه علتی :
[بابالی عرب ، « بابا طوتمق » =
مصروع اولوب آغز کوپورمك ،
چارپلمق ، بایبلوب طوکمق ، آزغینلق ،
دلیلك کوسترمك . § [بابا فینغو] =
کمیجی اصطلاحاتندندر . یالکز قوللانیلماز .
چوبوق ، سرن ، یلکن لفظلریله برلکده
استعمال اولونور . کمی دیرکلرینك منقسم
اولدقلری اوچ پارچه‌دن الك اوستده‌کی
ستونه (بابا فینغو چوبوغی) وبو چوبوغك
اوزرنده افقی بولندیریلان یلکن سرننه
(بابا فینغو سرنی) وبو سرنه آچیلان
یلکنه‌ده (بابا فینغو یلکنی) دینیلیر .
بولفظك ایتالیانجه‌دن مأخوذ اولدیغی
مرویدر . فارسیده [باب ، باپ] پدر
کبی بابا و [مام] دخی مادر کبی آنا
دیمکدر . [بابا]نك اصلی « زندوپازند »
لغاتندن اولوب پای فارسی ایله‌درکه
السنهٔ اجنبیه‌ده قوللانیلان (پاپ .
پاپا)نك شکل ومعناجه عینی دیمکدر .

« ارضا ایده‌لر بابالرینی »
« بویله ایده‌لر دعالرینی »
(شیخ غالب)

« باشدن باشه دنیایی طولاشسه‌ك بوله‌مازسك »
« بر عارف خوش صحبت وبابای زمانه »
(نفعی)

« کیمسه اینجنمدی وضعندن آنك ذره قدر »
« بسله‌دی بونجه زمان عالمی بابای عدم »
(عاکف پاشا)

« شعری بازیچهٔ طفلانه ایدن اشخاصك »
« کیمیسی سوز ایه سیدر کیمی بابای سخن »
(وهبی)

« بابای شفیق پیر خوشدم »
« تاریخ کهن سرای عالم »
(ساقی نامه — ظهوری)

بابُر } [ع] « ببر » ده دینیلیر . تکبیر
وقاپلاندن باشقه غایتله بیرتیجی ،

سباعك الك بيوكى وحشى برحيواندر . هندستان وآفريقاده بولونور. عوامك بوحيوانه قاپلان‌ونمر ديمه‌سى ياڭلشدر. تركجه‌ده تحريف ايله (بوبور)ده ديرلر.

بابَرْن { [ف] دميردن ، آغاجدن پاپلش كباب شيشى .

بابَكْ { [ف] قوت وحشمت صاحبى، طوغرى سوزلو آدم § امين؛ معتمد ، محكم، استوار معنالرينه كلير § ملوك ايرانيه‌دن برينك ناميدركه حفيدينه [ارد شير بابك ، بابكان] ديرلر . § باباجق كوچك بابا ديمك اولوركه بوحالده آخرنده‌كى كاف تصغير ايچون كتيرلمش اولور .

بابِلْ { [اصلى يونانيدر] مشترى دينيلن سياره‌نك اسمى . § عراق عربده (حله) شهرى جوارنده بربلدهٔ قديمه‌نك ناميدركه وقتيله مدنيت شرقيه‌نك مركزى وبردولت جسيمه‌نك پاى تختى ايدى .

« ذقن برچه بابل پر فنون »
« فلاطونى ايلر اسير جنون »
(عزت ملا)

« افتادهٔ قعر چاه بابل اولسه‌م »
« منتكش ريسمان نادان اولمم »
(درويش بلندى)

بابُلخانَه { [ف] عموخانه كبى فاحشه‌لرك اجتماعگاهى. تركجه‌ده تنبللر يوردى؛ خيرسزلر اوجاغى كبى برمعناده قوللانيلير .

بابُوتَه | **بابُومَه** | [ف] صوطواو قدح ، بارداق . قوللانيلماز.

بابُوش { [ع] دوه ياوروسى § كوچك چوجق. [پابوس] دن تفريق ايچون يازلدى .

بابُوكْ { [ف] احمق، سرسم، آليق آدم ديمكدر .

بابُونَه { [ف] پاپاديه چيچكى . [بابونج] = بونك معربيدر. (بابونك) ده ديرلر. (بابونهٔ گاو) = صيغر كوزى ؛ صارى پاپاديه دينيلان نبات ، اوت .

بابيزان | **بابيزن** | [ف] كفيل ، ضامن معناسنه‌در. قوللانيلماز .

بات { [ع] قطعى ، صوك كبى بر معنايه كلير كه لسانمزده يالكز قوللانيلماز . [بات بازارى] = خراج و مزاد محلى ، اسكى بازارى . غلطى (بيت بازارى) در . [بيعِ بات] = قطعى صورتده اولان صاتش ، آليش ويريش . § [باتّ] اولورسه ضعيف، احمق ، سرخوش اولمق معنالرينه كليرسه‌ده تركجه‌ده اصلا قوللانيلماز .

باتاريَه { [ايتاليانجه‌دن Batteria] التى طوپ ايله لوازم سائره‌يى وعساكر لازمه‌يى جامع بربلوك طوپچى، برطاقم طوپ. [كمى باتاريه‌سى] = بر صيره طوپ محلى . [باتاريه يمك ؛ باتاريه‌يى ييدى] = آلاباند‌ه كبى روز كورمك . آزار ايشتمك ، تعزير

و تکدیر ایشتدی کبی معنالره دلالت ایدر. § الکتریق حاصل ایدلك اوزره اجزای مخصوصه‌یی حاوی احضار اولونمش شیشه‌لر طاقمی .

باتِرْ { [ع] کسکین قیلیج . فار- سیده (باتر) طورنه قوشنه اطلاق اولونورکه بوقوشك نام دیکر- یده (کَلَنْكْ) در. ینه فارسیده فتح تا ایله [باتَره] اولورسه چالغیجیلرك قوللاندقلری دائره، دف معناسنه کلیر .

باتُّسْ { [ف] ترنج دیمکدر. مأنوس دکلدر.

باتِسْتَه { [اسم افرنجی] بر نوع کتان بزیدرکه‌موجدینك اسمیله معروفدر . عوام ناس بونی تحریف ایده‌رك (باتسقه) دیرلر.

باتْمانْ { [ع] اوچلك اسمی . (مَنْ) ك اصلی اوچلو معناسنه (مَنْ) اولوب لسان یونانیدن مأخوذ اولدیغی وشیوهٔ عربیه تطبیقاً الف ممدوده ایله تلفظ اولوندیغی معلومدر. (بات) یوقاریده عرض ایدلدکی وجه ایله قطعی دیمك اولد- یغندن بوحالده (باتْمانْ) قطعی اوچلك معناسنی افاده ایدر . بر (مَنْ) یرینه ومالنه کوره سکز قیه‌دن ایکی قیه‌یه قدر اولور. لسان ناسده تحریف ایله (باطْمانْ) دینیلیر.

باثِعَه { [ع] غایتله قیرمزی دوداق: [باثعهٔ باکره، باثعهٔ محبوبه ، باثعهٔ بالغه] .

باثِقْ { [ع] کرمکار، سخی . جوانمرد آدم . (باثِقه) اولورسه آغزینه قدر صوطولو قویو معناسنه کلیر .

باجْ { [ع] معرّبدر. اصلی فارسی [باژ] در. وقتیله بیوك حکمدارلرك کوچك حکمدارلردن آلدقلری ویرکویه اطلاق اولونورمش. صوکره امرا وضبّاط مملکتدن ، رعا- یادن آلنان عشر وخراجه ویوللرده ودربندلرده کلوب کیدندن ، اهل تجارتدن آلنان کمرك رسمنه‌ده (باج) دینلمشدرکه الڪصوك طرزومحل استعمالی معتبر اولمق لازم کلیر. اوحالده بوکا (طوپراق باصدی ، آیاق باصدی) پاره‌سی دیمك طوغری اوله‌ماز. زیرا (طوپراق باصدی) آقچه‌سی یالکز اشیا وحیواناتایچون آلنماز. انسانلر- دنده آلنیردی . ذاتاً (یوکنی بول باجنی آل) مثلیده‌کوستریورکه(باج) عادا اشیایه عائد رسم کمرك دیمکدر .

« باشنه کیدی لعمرك تاجن »
« آلدی معمورهٔ علمك باجن »
(نعت شریف پیغمبری—خاقانی)

باجَناخْ { [غلط] طوغریسی ترکجه (باجیناق — یاخود — باجَناق) درکه ایکی قیز

قرداشك زوجلری، قوجه لری دیمکدر.
اسکی بر ترك عشیرتنك اسمیدر. ترکجه سی
زبانزد ایکن غلط ، یا گنش اوله رق
(باجناح) یازمق پك عبثدر .

باجه } [ف] بیوك پنجره دیمکدرکه ترکجه ده کی استعمالنه هیچ
اویماز . ترکجه ده اوجاغك توتونی ،
دومانی هوایه چکمك ایچون یاپیلان
اسطوانی . ایچی بوش، تپه سی دلیکلی
نسنه دیمکدر. معناجه اولان بو فرقه
نظراً (باجه) کوچك پنجره، روزکار
چکن معنالرینه کلن واصلی « بادگیر »
اولان (باجیك) لفظندن تحریف
وتصغیر ایدلمش اولملیدر. بلاد ایرانیه ده
بزم بیلدیکمز «باجه» یه الیوم (باجنك ،
باجیك) دینیلیر : [قاپودن آتسه ك
باجه دن دوشر — مثل] ، (طام
باجه سی) — خانه نك چاتیسی آراسندن
کره میدلکه چیقیلان اوفاق واوستی
قاپاقلی طاربر. مخرج، [لغم باجه سی] =
زیر ترابده اویولمش ، آچلمش صو
یوللرینك — عندالحاجه امر تعمیراتنده
موجب سهولت ومحل تنفس اولمق
اوزره — امتداد ایتدیکی خط استقامت
بوینجه اوستلرینه آچیلان قویو کبی دلیك،
منفس. § کیلرده انبارلره هواویرمك
ایچون قوللانیلان (مانیقه) یه ده باجه
اطلاق اولونور.

باحث } [ع] بحث ایدیجی ، بر شیئه دائر وعائد : [بو
کتاب نه دن باحثدر] .
« لکن نیچون اول دلیر باحث »
« خیر یه دن آچمامش مباحث »
(لا)

باحر } [ع] یالانجی ، احمق ، آلیق آدم . قوللانیلماز .

باحره } [ع] دیکنلی آغاج § زیاده قوشوجی صوی دوه .

باحور } [ع] حرارت شدیده ، زیاده صیجاقلق معناسنه
صیغهٔ مبالغه در. اوقات حارّه ده زمیندن
متکوّن ومتصاعد اولان بخار § شهر
تموزك اون طقوزندن یکرمی آلتیسنه
قدر اولان یدی کونه [ایّام باحور]
دینیر. فارسیده [ماحور] ده دیرلر.
ایام مذکوره ده آچیقده دکزه
کیریلیر وزمیندن تصاعد ایدوب هوایه
قاریشان بخار تصادف وتأثیر ایدرسه
بدن انسانیده بیاض بیاض ، یاخود
قیرمزی آلاجه لکه لر ، بنکلر پیدا
اولدیغی معروفدر .
«نسیمی تازه لر پژمرده اولمش برك ازهاری»
«هوای دلکشی نوروزایدر ایام باحوری»
(نفعی)
« فصوله ایتسه تعلق نسیم معدلتی »
« ایدر مصالحه بردالعجوز ایله باحور »
(نابی)

باحه } [ع] صویك درین وانکین یری § خرما آغاجلنی ،

قوروانمی § فارسیده [باحه‌زن] دیوارجی، دیوار یاپان آدم دیمکدر.

باختر { [ف] غرب ، مغرب . کونشك چکلدیکی طرف.

متأخرین ادبای ایران مشرقه (خاور) ومغربه (باختر) اطلاق ایتمشلرایسه‌ده متقدمینك آثار واشعارنده بالعکس (باختر) مشرق و(خاور) مغرب معناسنه‌اوله‌رق‌ذکروایراد اولونمشدر.

« تحفة‌الاحباب » ده بومعنانی مؤید اوله‌رق (حکیم‌فردوسی) نك آتیده‌کی بیتی محرردر .

« چو مهر آورد سوی خاور گریغ »
« هم از باختر بر زند باز تیغ »

باخز { [ع] اکین صولایجی ، صولایان . قوللانیلماز.

باخره { [ع مولداتدن] مصریون وابوره [باخره] اطلاق ایدییورلرکه (بخار) دن مأخوذومشتق دیمکدر: افراج الباخره .

باخق { [ه] برکوزی کور آدم. اویله کور اولان کوزه [باخقه] اطلاق اولونور.

باخرز { [ف] اصطلاحات مو- سیقیه‌دن اولوب نغمات مضبوطه‌دن بر نغمه‌نك اسمیدر.

باخه { [ف] قاپلوبغا ، قاپلومبغه . بوکا فارسیده (سنك‌پشت، لاك‌پشت) ده دیرلر . عربیده اسمی [سلحفه] دیر. جمعی [سلحفات] .

باخته { [ف] اوینامش، اویون اوینارکن یوتلمش دیمکدر. (باختن) مصدرندن اسم مفعولدر . نادراً قوللانیلمشدر .

باد { [ف] هوا، روزکار، یل : « باد برین » = لطیف‌هوا، صباح‌روزکاری. باد صبا، باد سحر، باد بهار، باد بهاری ، بادنوروز = موسم بهارده هبوب ایدن لطیف روزکار، موسیقیده بر لحن مخصوصك اسمیدر . « باد شرطه » = موافق روزکار ، اویغون یل دیمکدر § قاموس محیطده کورلدیکنه کوره بر [بت] پوط ، برهان قاطعك افاده‌سنه نظراً بر فرشته اسمیدرکه اسکی ایرانلیلر عندنده تزویج ونکاح امرینه مؤکل عد اولونور وهرماه شمسینك یکرمی ایکنجی کونی بوفرشته‌نك یوم مخصوصی صاییلوب اوکون اثواب جدیده کییمك ویکی آته بینمك متیمن ظن ایدیلیردی. § فارسیده‌مجازاً کلام، سوز معناسنده استعمال اولونور § کنایةً روزکار کبی شدتلی، حدتلی ، سرعتلی نسنه‌یه اطلاق ایدیلیر § مدح وثنا؛ آه وناله معناسنه کلیر § « خسرو پرویز » ك خزائن مشهوره‌سندن ایکنجی خزینه‌سنك نامیدرکه [گنج باد آور] دخی دیرلر § کبر، نخوت، وجود § اسب کبی آت معناسنه‌ده کلیر § « باده » لفظندن مخفف اوله‌رق شراب معناسنده

قوللانیلیر . « بادنغا » = روزکارك هانکی کرته‌دن اسدیکنی کوسترن آلت .

« ای بادصبا اوغرارایسه‌ڭ یاره سلام ایت »
« تل قیرمه صاقین زلف پریشانه طوقونمه »
(لاادری)

« باد نوروزی ایله اولسونده دریا موج موج »
« اولمه‌سون می دلده‌کی عمان سودا موج موج »
(معلم ناجی)

« بغداده بولك دوشسه کر ای باد سحرخیز »
« آداب ایله وار خدمت یاران صفایه »
(روحی)

« برپیرکلوب ناکاه‌پندایتدی علی العاده »
« آل دستکه برباده درد وغمی ویر باده »
(شیخ غالب)

« رسوم صحبتی بادصبا اشعارایدوب شمدی »
« ایدراحکام عیش وعشرتی هرجوباراجرا »
(خاقانی)

« حکم ایله‌مه‌سه آتشی اطفا ایده‌مز آب »
« امرایتمه‌سه برپاپراغی تحریك ایده‌مز باد »
(معلم ناجی)

« قهرمانی بادخشم وقهری ایلر ناتوان »
« برمکس امدادلطفیله اولورعنقاشکار »
(نظیم)

باد | **بادا** [ف] اولسون ، اوله ، اوله‌یدی معناسنه‌در : [مبارك باد ، عافیت باد ، آفرین باد] (مبادا) = اولمیه که معناسنده قوللانیلیر .

« ایکی تاریخمله تبشیر ایلیه‌یم نامی هر آن »
« مژده باد آلدی عربشی سیفله جنك آوران »
(سروری)

« یکسر دیدیلر سد آفرین باد »
(نابی)

« ماألن هرکیم استخراج ایدرسه آفرین بادا »
(وله)

بادآبله | **بادآوله** [ف] اکثریا چوجق ایکن بدنده پیدا اولوب چیچك تعبیر اولونان قابارجق که عربیده [جدری] دینیلیر. قوللانیلماز.

بادارنك | **بادآرنك** [ف] آغاج قاوونی دینیلن میوه‌درکه غایتله نفیس ، لذیذ طاتلیسی اولور.

باداش [ف] جزای خیر ، مکافات حسنه معناسنه‌درکه عربیده اسائته مقابل احسان لفظی بولوندیغی کبی ترکجه‌ده دخی کملکه ایبلك تعبیری معروفدر . [بادان] ده بومعناده قوللانیلیر . (آبادان) مخففی اولورسه شن ومعمور معناسنی افاده‌ایدر. (با) ایله‌ده تلفظ اولونور.

باداَفراه | **باداَفره** [ف] جزای شر ، عقوبت ، مجازات . (ها) نك حذفی جائزدر. § (بادفر) جزای شر معناسنه اولدیغی کبی بر نوع چوجق اویونجاغی دیمکدرکه ترکجه‌ده فیرلداق، طوپاج دینیلیر § بیوك یلپازه‌یه اطلاق اولونورکه اوڭا [بادکش] ده دیرلر.

بادام [ف] معلوم برنوع میوه ، یمش که ترکجه‌ده الف ثانینك

حذفیله (بادم) دیرلر. عربیده (لوز)
و (لوزه) اطلاق ایدلدیکی کبی
[باذام]ده دینیلیر : [بادام دومغز] =
ایکی ایچلی بادم . (بادامی) = بادامه
منسوب ، مشابه . [چشم بادامی] =
سورمه‌لی اوزون ، ایری ، چکیك ،
کوزل کوز . [بادام شکوفه فشان] =
نخود دانه‌سی کبی یاش آقیتان، آغلایان
کوز . [آجی بادم ، طاش‌بادمی ، دیش
بادمی] ، (چاغله‌بادم) = هنوز کاله
ایرمه‌مش ، ایی اولمامش قابوغی یشیل
تازه بادم دیمکدر. [بادم‌ازمه‌سی] =
بادمك ایچی آییقلانوب دوکولدکدن
صوکره ایچنه برنج اونی وشکر مزج
ایدیله‌رك اعمال اولونان برنوع طاتلی.
[بادم‌حلواسی]، «بادام‌طیرناق» = قیصه
طیرناق ، اوزون اولورسه « قرنفل »
دینیلیر. [شکل‌بادامی، شکل بادمی] =
هندسه‌ده بادم بچمنده وباقلوایه‌بکزر
و آکا قریب شکللر . [بادم کورك]
= تیلکی باچه‌سی دیمکدر. [بادم‌یاغی]
= ادویه جمله‌سندندر . [بادمجك ،
بادمجك علتی] = بوغازده پیدا اولان
خناق نوعی برخسته‌لق که بعضاً حاصل
اولان لوزتان قطع واخراج اولونور
و اشبو عملیاته « بادمجك چیقارمق »
تعبیر ایدیلیر . [بادم شکری] ، [بادم
سوبیه‌سی] معروفدر.

« عشرت آراسنده نقل بادام »
« چشم بد خلق وزهر آلام »
(شیخ غالب)
«بزم میده نقله ال‌صونماز همان آنجق ندیم»
«دلبرك عناب لعلك چشم بادامن بیلور»
(ندیم)
« اوپدیلر بربرینك کوزلرنی دلبرلر »
« ینه بادملره قاپلادیلر شکرلر »
(عرشی)
«نسخه‌یازدیرسه عجب‌اولمیه بادام‌اوزره»
«تب هجرانه علاج ایله‌مك ایستر خانم»
(باقی)

بادامه } [ف] ایپك قوردی، ایپك قوزه‌سی § سیم و زردن
کوزشکلنده اعمال‌ایله چوجقلرك‌باشلرینه
آصیلان نظر بونجوعی قبیلندن نظر
علامتی ، نظر نشانه‌سی § بعضاً بدن
انسانیده‌پیدا اولان اتدن‌بن § زنجیرك
هر حلقه‌سی ، بوکلومی § رقعه ، یامه،
یامه‌لی درویش‌خرقه‌سی § کوزه‌چاربان
فاخر، خوش شی .

باذانجیر } [ف] برنوع انجیر آغاجیدرکه دیکرنوع انجیر
آغاجلرندن اول میوه یتشدیرر . فار-
سیده بوکا (پرباد) انجیر، (کاواك)
انجیرده دیرلر . ترکجه‌ده ، خصوصیله
استانبولده مشهور اولان (قاواق)
انجیرینك بو (کاواك) انجیرندن محرف
اولمسی محتملدر . ترکجه‌ده « چیچك
انجیری » بولفظك مقابلیدر.

بادانه { [ایتالیانجه‌دن] صوده‌ازیلمش کیرج سورمه‌سی . (بادانه ایتمك) = ازیلمش کیرجی سوروب بیاضلاتمق . [بادانه‌لامق] = سطحی تعمیر ایله سترعیوب وقصور ایتمك ، زیاده دوزکون سورتمك .

بادآور / **باداورد** { [ف] خسروپرویزك بالاده یازیلان خزینهٔ مشهوره‌سی § ترکجه‌ده «باد هوا» دیدیکمز صورتله ، مجازاً اله کچن نسنه ، شی § ترکجه‌ده چاقر دیکنی ، بوغا دیکنی ، قارنه‌باتمز ، شیطان آرابه‌سی دینیلن بردرلو دیکندرکه روزکارك اوکنده یووارلانوب کیدر. § فن موسیقیٔ شرقیده بر نوا ، نغمه اسمیدر ، [نقوهٔ مغشوش فکرکاسدی اول سائلاز ، کوچهٔ مفاسده کنجینهٔ باد آوربرویزی کبی بذل وایثار ایتمکله — شفیقنامه .]

بادآهنك { [ف] سس ، نقش ، طرب ، نغمه معناسنه اصطلاحات موسیقیه‌دندر .

بادبار { [ف] یلیازه دیمکدر . کمیلرده‌کی روزکارلغه «مانیقه» یه‌ده دینیلیر.

بادبان { [ف] عربیده (شراع) دینیلن یلکن . کمینك اورته‌سنده‌کی دیرکه ، سرنه‌ده (بادبان) دیرلر . فارسی‌ده معانیٔ سائره‌یه کلیرسه‌ده لسانمزده یالکز یلکن معناسنده استعمال اولونور : (باد بانکشای عزیمت). [بادبان اخضر] = یشیل یلکن دیمکدرکه کنایهً عرش اعلا ، فلك ، آسمان معنالرنده قوللانیلیر .

«اولور فرمانـنه دلبسته حکم روزکارالبت»
«اکر ملاح نامن یازسه لوح بادبان اوزره»
(لا)

«چیقوب یلکنلولر رومی سپردن بادبانلرله»
«بنه کوستردیلر جوش وخروش بحر عمانی»
(باقی)

« دریا مثال لشکرك ایچره علملرك »
« فتح وظفر سفینه‌سنه آچدی بادبان »
(وله)

« شقهٔ رایات بختکله رکابك اولمه‌سه »
« کشتیٔ نُه آسمانك بادبان ولنکری »
(نفعی)

بادبدست { [ف] صفرالید ، مفلس ، زوکورد . جمعی [باد بدستان] در.

بادبروت { [ف] « بروت » بییق معناسنه اولدیغندن معنای ترکیب « بییغك یلی » ، بییق روزکاری دیمکدرکه کنایهً خود بینلك ، مغرورلق ، خودپسندلك ، بنلك معناسنده قوللانیلیر . ترکجه‌ده بو مقامده دها آچیق برمثل ضرب اولونور : [آرتق فلانك باد بروتندن کچلمز اولدی ، فلانك باد بروتی چکلمیور] ترکجه‌ده بویله متکبر ، مغرور آدملره [بییغی یللی] دینیلیر .

بادپا ـ ی { [ف] آیاغی چابك ، سریع الحرکه ، سرعتلی .

اکثریا آتده استعمال اولونور: [اسب بادپا ، رخش بادپا ، سمند بادپا]

بادپیما | [ف] سرسری ، بوش گزن ، بیهوده وعبثله اوغراشان : « برشخص باد پیما » .

« یکی باد پیمای کم زن بود »
« که از کینه باخویش دشمن بود »
(خواجه‌لبیبی)

بادبر ، بادپر | [ف] اوچورتمه § دائما نفسنی مدح یوللو برچوق لاف ایده‌رك اثر کبر کار گذاری گوستردیکی حالده النده‌ن بر ایش گله‌ین آدم دیمکدرکه ترکجه‌ده بو حاله [آوورد] ، اویله آدملره [آووردجی ، آوورد ایدییور] دینیلیر . (لاف گوروك) تعبیرینه معادل گبیدر . § فیرلداق معناسنه‌ده کلیر . معجونجی فیرلداغی .

بادروك | [ف] یبانی بال ، یبان آریسنك بالی . عربیده (سوس) دیرلر .

بادره | [ع] بالبداهه سویله‌نیلن سوزکه اکثریا تفکر وملاحظه ایدلمکسزین صادراوله‌جغندن ذل وخطایی منتج اولور § وهلهٔ ، آنسزین ظهور ایدن ویاخود وقوع بولان حال ، کیفیت § قلچك ، یاپراغك ، هر درلو نباتك اوجی . فتح دال ایله [بادره] اولورسه طون وشلوارك

پاچه‌سی معناسنی افاده ایدر . جمعی [بوادر] کلیر : [بادرهٔ نادره]

بادریس | [ف] آغیرشاق دیمکدر . (بادرس) اولورسه طاوان پنجره‌سی معناسنی افاده ایدر . قوللانیلماز .

بادرنج ، بادرنکبویه | [ف] اوغل اوتی § ملیسا . اوغل اوتنه (بادرونه) دینیر .

بادرنك | [ف] « اترجه » کبی آغاج قاوونی . § خیارنوعندن اوزون ، اکری بر نوع نبات که بوکا (عجور) ده دیرلر § سرد ، دیك باشلی وتیز یوروین آت § آصمه صالینجاق § باغیرصاقلرده شیش ، وجع پیدا ایدن بر نوع مرض .

بادزفام ، بادزکام | [ف] « کتاب السامی فی الاسامی » ده (بادد - زنام)و« مؤیدالفضلا » ده(بادزوام ، بادشوام) دیه مروی اولوب جمله‌سنك معناسی فساد دمدن بدن انسانی‌ده پیدا وظاهر اولان قیزللق دیمکدرکه « مقدمهٔ جذام » در. تداوی اولونمازسه جذام علتی ظهور ایدر.

بادزن ، بادزنه | [ف] یلپازه . « بادبیزن » ، «بادباز » ، « بادبیز » و آغیرشاق معناسنه اولان [بادریس] دخی بعضاً یلپازه معناسنده قوللانیلیر :

«شعلهٔ عشق هوای دلدر افزون ایله‌ین»
«بادزن بال سمندردر بو آتش‌خانه‌یه»
(ندیم)
«زنه شایان کوریلور بادزنه»
(معلم ناجی)

بادْسَرْ [ف] متکبر، متجبر، سرکش، متعصب . (بادسری) = تجبّر ، تکبّر ایتمك ؛ اطاعتسزلق ، سرکشلك . (بادسَنج) ده متکبر ، طمعکار، افکار فاسده صاحبی دیمکدر.

بادفَره [ف] طوپاچ که چوجق اویونجاغیدر § ایشه یاراماز آدم § بلپازه معناسنه‌ده کلیر. (بادافره) یه‌ده باقکز .

بادفُرْ [ف] فعلی قولنه اویمایان، خلقه ویردیکی نصیحتله کندیسی عامل اولمیان آدم، ناصح غیر عامل دیمکدر.

بادْکان [ف] کوزه‌تیجی، بکجی، خزینه‌دار § اثواب یاقه‌سنك اوکی . قوللانیلماز .

بادْکانَه [ف] قفسلی پنجره ، ایچریدن دیشاریسی کورندیکی حالده دیشاریدن ایچریسی کورنمه‌ین قفس .

بادْکیرْ [ف] «بادغر» ده دیرلر. منفس، باجه دیمکدر .

بادِکیسو [ف] غرور ، نخوت نسوان [بادبروت]= رجال حقنده قوللانیلیر .

بادِنْج [ف] هندوستان جوزی که آکا (نارکیل) ده‌دیرلر. عربیده (بارَنج) دینیر .

بادِنْکان [ف] ترکجه‌ده تحریف
بادِنْجان ایله [پاطلجان] دینیلن سبزهٔ معروفدر :

«رنج سودایه ویرر بادنجان»
«قان آاور قنده‌کوررسه‌ یرقان»
(نابی)

بادُوبید [ف] عبث ، بیهوده ، فائده‌سز، بوش، مالایعنی، صاچمه. افعال واقوالده قوللانیله‌بیلیر . مثلا [بادوبید کفتار] دینیلدیکی کبی [کار بادوبید] ده دینیله‌بیلیر .

بادَه [ف] شراب . اصل ترکجه اسمی [سُجی] در ؛ چغتای لساننده‌شرابه [چاغیر، چاقیر] دیرلر. لسانمزده دخی [چاقیر کیف] تعبیری معروفدر . [باده‌نوش ، باده‌خوار] = شراب ایچن . [باده فروش] = شراب صاتان، میخانه‌جی.

«معشوق ایله باده خوار ایدم بن»
(شیخ غالب)
«صدرین کوزه‌دوب نیله‌یه‌لم بزم جهانك»
«پای خم میدر یریمز باده پرستز»
(روحیٔ بغدادی)
«کیف صهبای خیال دلکشم بی دردسر»
«بادهٔ جان بخش نظم ابدارم نشوه‌بار»
(نظیم)

« بز عاشق آزاده‌یز اما اسیر باده‌یز »
(نفعی)
« مکدر ردر سراسر مشرب اجزای عالم هپ »
« صفای خاطر انجق باده ده ساغرده قالمشدر »
(رامی پاشا)
« ساقی کتور اول باده‌یی کیم دافع غمدر »
(روحی)
« عشق اولسون او پیرمی پرورده‌ٔ عشقه »
« کیم باده‌سی صدساله وساقیسی جواندر »
(لا)

بادِهَوا { [ف] مصرفسز، بدلسز، بلش : [بادهوا سرکه بالدن طاتلیدر — مثل]
« مشهور مثلدر بونی خودسنده بیلورسك »
« از باد هوا آمد وبر باد هوا رفت »
(نفعی)
« طولمشدر ایچی آهله معمورهٔ دهرك »
« محصولی بتم ایکی کوزم بادهوادر »
(خاقانی)
« همای همتم باد هـوایه رغبتم یوقدر »
« قناعت کوشه سنده روز کاره منتم یوقدر »
(ذکائی)

بادی { [ع] هر شیئك اوّلی، ابتداءی، باشلانغجی : [بادیٔ امرده بویله برنتیجهٔ وخیمه کشف وتخمین اولونه مدیغندن، بادیٔ نظرده یوزنده چیچك بوزوقلغی بولوندیغنی کوردم] § سبب، باعث، موجب : [بوسوزکز قیرغینلغه بادی اولدی] مفعول به صیغه سیله قوللانلمیدر. مطلقا مفعول الیه صیغه سیله [قیرغینلغه] دیمه لیدر :

« اولدی سیف صدرعالی بادیٔ فتح مبین »
(سروری)
« اول می که اولورصیقل دل اهل کاله »
« نابختـه لرك عقلنه بادیٔ زیاندر »
(لا)
« نه سعد مشتری بادی ونه نحس زحل مانع »
« حکیم قادرك صنعنده حائر عقل یونانی »
(نوعی)
« ذاتنـك قوت استعدادی »
« اولدی احیاسنه کوْنك بادی »
(خاقانی)
«بزه ای باد بادیٔ پریشانی اولورسه‌کده»
«طوقن کاهی اوزلف تارماره هرچه بادآباد»
(قوجه وهبی)
« بادیٔ ذوق وصفاسین کرچه نامك باده‌در »
(نفعی)

بادْیانْ { [ف] « بادیانه »ده دینیر. قوراق طوپراقده پیدا اولان رازیانه وانیسون دیمکدر. هند سینامکیسنك تخمی اولوب بعض ایرانیلرله هندولر بوندن برمقدار چایك ایچنه قورلر. بو صورتله چایك طبیعتجه اولان تأثیرینی تعدیل ایتمش اولورلر. مصر چارشوسی اصنافنجه معروفدر.

بادیجْ { [ف] دیزلك، بوطور. استعمال اولونماز.

بادِیَه { [ع] صحرا، چول، اووه: [بادیه پیما] = صحراده، اووه ده کزوب طولاشان. [بادیه نشین] = چولده اوطوران، بدوی. [بادیهٔ

غول] دنیا . [عالَم — كه مبهمات امور
انسانیت مكشوف نور نظر عرفانیدر —
ینه هروقت بر بادیه پیمای جهالتك
طور معیشتنده مختفی فوائد حقیقی
عاجزانه التقاط قیدنده بولنور —
تقریضات — اكرم]

« بولدم بادیهٔ غمده رفیق مشفق »
« كل سنكله اوله‌لم بز ینه همراه كوكل »
(معلم ناجی)

« خاقانی صقین بادیهٔ درد و بلادن »
« بیت‌الحرم وصلكه ایرمك نه‌صفادر »
(خاقانی)

بادْیه { [ف] « باطیّه » معربیدر . تركجه‌ده [باتیا] دیه تلفظ اولونور . آغزی كنیش ، یایوان بر نوع صو قابیدركه اكثریا طوپراقدن معمول اولور وتكنه، قواطه، كردل مقامنده قوللانیلیر .

باذِخ { [ع] عالی، یوجه، یوكسك. بیوكلنمك معناسنه اولان « بَذَخ » فعلندن مشتقدر . اكثریا یوكسك طاغلره اطلاق اولونور : (جبال باذخه)

بارْ { [ف] بو لفظ لسان فارسیده معانیٔ كثیره‌ده استعمال اولونور . معانیٔ مذكوره‌نك چوغی لسانمزده مستعمل اولمدیغندن كاملاً تعریف وبیانی عبث كورلدی . یالكز لسانمزده‌هرهانكی معنایه قوللانیلیورسه اومعنالر آتیده كوسترلدی. (بار) = یوك : [باركران] = آغیر یوك ، صیقنتی . [كرانْ بارْ] = معجز ، جان صیقیجی . [بارْخانه] = یوكلك، یولجی اشیاسی ایندیریله‌جك محل . [باركش] = حمّال ، یوك طاشیان. [باردار] = یوكلی، حامل : « زنان باردار » = كبه قادینلر . § دفعه ، كرّه : [بار اوّل] = برنجی دفعه. [هر بار] = هر دفعه ، دائما : [اوآدم نه یاپسون ، بوماده‌یی هربار مرجعنه ازبار ایدییور .] § اذن ، رخصت ، مساعده : [بارِ خدا] = تركیبك اصلی (خدای بار) ایدی. علم اولونجه مضاف الیه تقدیم قیلندی. صاحب اذن یعنی جناب الله دیمكدر . لفظ مذكورك جناب حقدن غیری یه اطلاق جائز دكلدر . [بارِگاه ، بارگه] = اذن محلی یعنی رخصت ایله كیدیله‌بیله‌جك محل ، چادر ، دیوان همایون [دربار] سرای قاپوسی ، باب همایون پادشاهی [زنجبار، زنكبار] = افریقانك طرف شرق جنوبیسنده «ماداغاسقار» آطه‌سنه قارشی بركوچك امارت اسلامیه‌دركه وقتیله زنجی ، زنكی‌دینیلن‌وآفریقانك‌بلادداخلیه‌سندن كتیریلن اسرانك مركز بیع وسوق اوراسی ایدی . اوسبیله هندولربونامی ویرمشلردر. بوحالده‌جای‌ازدحام،زنجی غلبه‌لكی مقامنده قوللانیلمشدركه معانیٔ

فارسیه‌سندن بری‌ده بودر . § «کار»
لفظنه تردیف ایدیله‌رك قوللانیلیر . مثلا
[کاروبار] دینیرکه ایش کوج دیمکدر :
§ میوه ، یمش معناسنه کلیر : [بارآور ،
بارور] = میوه ویریجی ، میوه‌لی .
(درخت بارآور) = میوه‌لی آغاج .
(نهال بارور) = یمشلی تازه فدان .
§ صاچیجی ، یاغدیریجی معناسنه (بارنده)
لفظندن ترخیم ایدیلیر ، وصف ترکیبی
طرزنده قوللانیلیر : (اشکبار ، مشکبار ،
کوهربار ، کریه‌بار) : [شدت ریح
صرصر کردار ایله اژدرآتش شرربار
مائل جانب یمین ویسار اولمغین — چلبی
زاده تاریخی — ۲۶۸ صحیفه]

«نه‌درلوجان ودلدن خدمت ایتسه‌ك هپ هبا ایلر»
«وجود نازنینك بار محنتله دوتا ایلر»
(سهیلی)

« چکمز اوضاع فلك بار کرانك اول کیم »
« پاینی دامننه ، خرقه‌سنی دوشه چکر »
(لا)

« لکن فلکه هنر کر کمز »
« هرباری چکر بو باری چکمز »
(مقدمه)

« کزه‌رك منهج باریك خیالی هربار »
(جودت پاشا)

«قوروب بربارکاه صنع لطف وقهردن ممزوج»
«ویروب اضداده آمیزش قومش نامن آنك دنیا»
(نابی)

« سدهٔ بارکهی قبلهٔ اقبال انام »
« درجود وکرمی باب سلام دولت »
(منیف)

« بروز کنج خفی در بولجهٔ پرشور »
« بوکاروبار الهی بوطمطراق ظهور »
(نابی)

« چکیلیر شی میدر باق ایمدی شوبار »
« بونی بن یوکله‌نیرمی‌یم ؟ تکرار »
(اودونجی لساننـدن — معلم ناجی)

«بوکارخانه‌ده بربشقه کار وبارم یوق»
«نه‌وارسه جمله آنکدر براوزکه‌وارم یوق»
(نابی)

«ادا بیلمز ثقیلك قورتیلوب بار بلاسندن»
«سوز آتشلار شمعی برشوخ سبکبار ایلدم پیدا»
(خاقانی)

« کار وباری عالمك نوبتله‌در »
(لا)

« اومجمل نقطه‌نك تفصیل آثارین تماشا ایت »
« اولور برتخم کمتردن درخت بارور پیدا »
(نابی)

«هرکسه بار بلا کندوسنك وارلغیدر»
«غم وآلامدن آزاده بر ابای عدم»
(عاکف پاشا)

«اعتقادم بویله‌درکه برنفس ایتسه‌ك سونر»
«هر طرفدن هپ شرار فتنه‌بار روزکار»
(عاکف پاشا)

بارآته } [ایتالیانجه‌دن] چوقه‌دن یاپلمه بر نوع سرپوش ،
باشه کیله‌جك شی ایدی . یکیچری
اوجاغنك الغاسنه دکین بو سرپوشك
انواعی قوللانیلیردی . مؤخراً یونانلیلره
مخصوص اولان « فس » سرپوش رسمی
اوله‌رق قبول واستعمال ایدلدی :
[بوستانجی باراته‌سی ، خاصکی باراته‌سی]

§ قیوریق چیچکلی برنوع لاله ، کوپه کبی بر چیچك .

باراخ { [ف] قابله ، ابه معناسنه‌در. مأنوس دکلدر.

باراقه { [لاتینجه‌دن] صوندرمه ، صالاش ، تخته‌دن یاپیله اکره‌تی (عاریت) قولبه (کلبه) : [کمرك باراقه‌سی ، عسکر باراقه‌سی ، ریختمده‌کی پولیس باراقه‌سی ، کوپری باشنده‌کی بلدیه باراقه‌سی]

باران { [ف] یاغمور : [موسم باران] = صوك بهارك صوکلری . [بارانی] = یاغمورلق : [سمای صحرایی کثیف برسترهٔ ماتمی استیلا ایتمش ، اطرافی حزین بر ظلمت قاپلامش ، درین برسکوت ایچنده بارانك آهسته آهسته سقوطندن بشقه برشی ایشیدلمیور — کریهٔ طبیعت — عشاق زاده خالد ضیا]

« بدبخت اولانك باغنه برقطره‌سی دوشمز»
« باران یرینه در وکهر یاغسه سمادن »
(لاادری)

« کچسه اوستندن اکر ابر شتا بارانی »
« کسب سرمایهٔ خاصیت نیسان ایلر »
(جوری)

« بیلنیر قدر عبا موسم باران اولسون »
(فاضل)

« مجربدرکه باران مبتلای عید قرباندر »
(اندرونی واصف)

« برقطره ایچن چشمهٔ پرخون فنادن »
« باشن آلاماز بر دها باران بلادن »
(لا)

بارباته { [ایتالیانجه‌دن] «فرانسزجه‌سی Parapet پاراپت» درکه قلعه‌لرده ، طابیه‌لرده یاپیلان سپر ، قورقولق دیمکدر. ـ [Barbacane] = صچاق یولی ، مازغال دیمکدرکه بوده تعبیرات عسکریه‌دندر.

باربار { [فرانسزجه‌دن Barbare] مرحمتسز ، ظالم ، وحشی. فرانسزجه‌ده بوکلمه جمعلندیکی تقدیرده « اقوام غیرمتمدنه » مقامنده قوللانیلیر.

باربد { [ف] خسرو پرویزك مشهور بر سازنده‌سنك اسمی . « شیراز » ه تابع « جهرم » قریه‌سی اهالیسندن اولوب او زمان فن موسیقیده اوستاد یکتا ایدی . موسیقئ شرقیده مشهور « مسجع ترکیبلری » بو آدم اختراع ایدوب (خسروانی) تسمیه ایتمشدر. [باربود] لفظ عامیانه‌سنك طوغریسی (باربد) درکه یوقاریده عرض ایدلدیکی وجه ایله « کار » معناسنه اولان (بار) ایله فنا دیمك اولان (بد) دن مرکبدر : زار ایله اوینانیلان بر نوع قماردرکه چفت صاپیلری دائماً قازانیر. قمار شرعاً وعقلاً ممنوع ومقدوح بولنمسنه مبنی [باربد] تسمیه ایدلمش.

باربونیه { [ایتالیانجه‌دن] قیرمزیجه برنوع اوفاق بالیقدرکه اتی غایتله لذیذدر . رنکی بیاضه مائل آلاجه لی اواورسه « تکیر » دیرلر

§ قابوغی قیرمزیلی ، دانه‌سی ایری بر نوع فصولیه‌درکه صوك بهارده حاصل اولور .

بَارَجْ { [ف] ایت اوزومی دینیلن نباتدرکه عربیده (عِنبِ الثَّعلَب) دینیر . بو نباتك یاپراغی منقوع و مسحوق صورتنده « التهاب مجرای بول » و « التهاب رحم » و «بطائت وضع حمل» و «سیلان ابیض» کبی بعض امراض ایچون استعمال اولونور . بونك طرز استعمالی و امراض مذکوره‌یه نفعی زمان قدیمدن بری اطباعندنده معلومدر.

بَارْجَه { [ایتالیانجه‌دن]اصطلاحات قدیمهٔ بحریه‌دندر. اسکی زمانده بیوك جنك صندالارینه اطلاق اولونوردی . وقتیله عربلرده[بَارِجَه] طرزنده تعریب واستعمال ایتمشلردر .

بَارِحَه { [ع] اولکی کیجه یعنی دونکی کونك کیجه‌سی دیمکدر . قوللانیلماز .

بَارِدْ { [ع] صوغوق . معنای حقیقی و مجازیده استعمال اولونور : [ماءبارد]=صوغوق صو . [طور بارد] = صوغوق ، چرکین طاورانش ؛ ثقیل معامله و حرکت . [اطوار بارده] = اویولده معامله‌لر طاورانشلر . [بو پیام بارد مسامع ارباباختلافه وارد اولدقده — روضة الـکاملین .]

«اوراق دوشوب یرلره‌قالمش ینه عریان»
«اشجارده منظورم اولان منظره بارد»
(صفا)

« سوز آره‌سنده صانار باردوحار »
« صانور اماکه اسائ دیار »
(نابی)

بَارْدَانْ { [ف] هکبه ، خورج ، چووال کبی ایچنه اشیا قونیلان نسنه‌لر § قدح ، صراحی ، ایچنه صو قونیلان قاب دیمکدر که ترکجه‌ده تحریف ایله [ارداق]دینیر.

بَارِدِلْ { [ف] کوکل یرکی یعنی غم ، کدر ، الم ، غصه معنا . سنده ونظمده قوللانیلیر .

بَارْدَه { [ایتالیانجه‌دن] واریلجی ، قوغه‌جی کسری ؛ برنوع دکرمی کوستره .

بَارِزْ { [ع] ظهور ایدن، طوغان؛ ظاهر، آشکار معناسنه‌در: [ضمیر بارز، امربارز .]

بَارْسَا { [ف] بر ایشك ابتداسی ، باشلانغجی دیمکدر . هیچ قوللانیلماز .

بَارْسَامَه { [رومجه‌دن] جوان برچی کبی برنوع نباتدر. لیمون یاپراغی کبی رایحهٔ لطیفه‌سی واردر . ادویه نوعندندر که (قوسطه مارسه) ده دیرلر . [بَارْسَام] = طراخونیه نوعندن بر اوفاق بالیقدرکه غایتله شدتلی اورر. بوکا (وارسان)ده دیرلر.

بارْسَنْج { [ف] يوك طارتيجى معناسـنه دركه ترازونك كفه سنه قونيلان وقنطارك قولنه آصيلان درهم ديمكدر .

بارِض { [ع] هنوز اجناسى ظهور ايتمكسزين سورمكه باشلايان نبات ، تخمك ايلك چيملنمه سى .

بارِع { [ع] كوزل، اوصاف جميله ومزيّات مبجّله يى نفسنده جمع ايله اقرانته فائق وسربلند اولان: [تحرير بارع ، اديب بارع ، استاذ بارع ، رجل بارع]

بارِقه { [ع]شمشك پارلتيسى، پارلتى. عربيده قيلجلره اطلاق اولونور . انجره نك شدتلى تصادمندن حاصل اولان شعلهٔ نار يعنى «شمشك» معناسنى افاده ايدن (برق) دن مشتقدر . [بارق] دينيليرسه شمشكلى بولوط معناسنه كلير : [بارقهٔ حقيقت مصادمهٔ افكاردن چيقار — كمال] ، [جوهر فكر انسانى—كه جهان دانش و بينشـه بر شبچراغ رحمانيـدر — تصرفات خياليه سنده حد قبول ايتمز بر شـعلهٔ جوالهٔ پرده برانداز . . . بر بارقهٔ خارقهٔ مشكلات كداز ايكن — تقريضات — اكرم]

« حدت بارقهٔ پرتو پرنورندن »
« دوشه تاچاه عميق عدمه ظلمت شام »
(نفعى)

« ايلدك بارقهٔ تيغ شرر بارگله »
« ملك پهناى پرآشوب عسيرى تسخير »
(اسماعيل پاشا زاده حق)

بارْقَه { [ايتاليانجه دن Barque] فلكه ، قايق ، صندال .

« بارقه جى » == كميجى ، صندالجى ديمكدر .

بارِكْ { [ف]دقيق، اينجه معناسنه در. ينه بو معناده [باريك] ك مخففى اولوب نظمده استعمالى جائزدر.

بارَكَ الله { [ع] مبارك اوله ، خير وبركتلى اولسون حكمنده بر تركيب استحسانيدر. اكثريا دعا ، تحسين مقامنده ونظمده ايراد اولونور :

« باركالله زهى بذل سخا كيم هردم »
« كف جودى تلف حاصل عمان ايلر »
(جورى)

« باركِ الله زهى عاطفت ربّانى »
« كه شه عالمه اولمش ازلى ارزانى »
(نفعى)

« باركالله كوزلم لطفكه شايان ايتدك »
(واصف)

« تن كلرنك كلشن ارغوانى نيچون كلشن »
« هزاران باركالله كلشن اندر كلشن اولدكسن »
(معلم ناجى)

« باركالله زهى كوكبهٔ عالِ العال »
(لا)

« اى خامه هزار باركالله »
« اولدك جذبات حسنه آكاه »
(شيخ غالب)

« باركالله اى معلّى باب مشهور جهان »
« صانكالله اى مجلّى طاق كردون آستان »

بارگاه
بارگه [ف] خيمهٔ سلاطين . ترکجه‌ده چادر ، اوتاغ دينير . رخصت ، اذن ايله كيريله‌جك بيوك محل ، قوناق ، سراى ديمكدر :

« شكر كيم بر بارگاه لطفه قيلدم انتساب »
« كيم اولور خاك درندن بخت ودولت بهره‌ياب »
(نفعى)

« امانىٔ دلى اول بارگهدن ايله طلب »
« كه عرش اعظم ايدر آندن اكتساب سعود »
(ثابت)

« بارگاه رفعت و اجلالنه يتمز ينـه »
« پردهٔ سبع شداد اولسه مسطح سايبان »
(لا)

« كردون آياغى توزينه ايلردى سرفرو »
« دنيايه خاك بارگهى سجده‌گاه ايدى »
(باقى)

باركير [ف] بيكير ، ايكديش آت . (فرس) كبى مطلقا حيوان ، آت ديمكدر . بينكده ، يوكده ، آرابه‌ده قوللانيلير : [دكرمن باركيرى ، آرابه باركيرى ، سوريجى باركيرى ، طوپ باركيرى] . [باركيرجى] = يولجى‌يه اجرتله حيوان ويرن ، سوريجى .

بارلازم [روجه‌دن] « اسقارموس » آزمانى دينيلن « مزيد » باليغنه مشابه برنوع ايريجه باليق .

بارنامه [ف] كرك اصطلاحاتندندر . اشيا ، يوك پوصله‌سى ديمكدر . § لسان فارسيده معانىٔ آتيه‌ده قوللانيلير [١] حضور حكمدارى‌يه دخول ايچون صادر اولان اراده ومساعده [٢] حشمت ودارات ، فخر ومباهات [٣] كوزل لقب ، شيرين وظريف اسم [٤] كبر وغرور [٥] مدح و ثنا . فارسيده (باشنامه) ده بو معنالرينى افاده ايدر . ترکجه‌ده بو معنالرده اصلا قوللانيلماز .

بارنده [ف] (باريدن) مصدرندن ياغيجى ، ياغديريجى معناسنه اسم فاعلدر .

بارو [ف] سد ، سپر ، حصار برجى ، استحكام ، قلعه ديوارى ، طابيه‌نك كزتى‌يرى § « پاراپت » كبى صوندرمه ، قورقولق § فارسيده ملجأ ، پناه معناسنه‌ده قوللانيلير : [بيان اوصاف بى پايانى خارج دائرهٔ امكان اولان شهر قديم وبلكه اقليم عظيم استانبولك سور مشهورى بنا وبرج وبارولرى انشا اولنه‌لى — چلبى زاده تاريخى — صحيفه ٢٦٩] .

« تا بر قلعهٔ نه بارووده »
« ظلّ عدلنده اولم آسوده »
(خاقانى)

« ويردى باروى حصنه زينت وفر »
« علم موجه‌دار شان وظفر »
(داستان ظفر — عصمت)

« جيش غمدن قنده ايتسون التجا اهل نياز »
« قلعهٔ همتده نابى برج وبارو قالمامش »
(نابى)

بارود [ف] باروت : [باروتخانه] = باروت ياپيلان محل رسمى .

كهرچله‌نك كشفی ايله صنايع ناريه‌ده
استعمالی شرفی چينليلره عائددر .
باروتك اعماليله نتايج طبيعيه‌سندن
اولان قوهٔ رميه‌دن استفاده جهتی
دوشونوب بولانلر عربلردر. مشاهير
وزرای عثمانيه‌دن احمد وفيق پاشا
مرحوم (لهجهٔ عثمانی) ده بو لفظك
يونانيدن مأخوذ اولوب هم تعريب
ايدلمش اولديغنی كوستربيور وهم اصلی
« كهرچله »در دييور. (برهان‌قاطع)ده
[« باروت » (كهرچله) معناسنه
سريانيدر] دينيليور . پاشا مرحومك
[كاتب چلبی] نك « تقويم التواريخ »
نده‌كی روايته استناد ايتديكی آكلاشيليور
سه‌ده (معلم ناجی) مرحومك ديديكی
كبی اوروايت محتاج تدقيق اولسه كركدر :
[عاقبت هواجس نفسانيه باروتخانهٔ
دماغنه بوكونه فتيل انداز وساوس
شيطانيه اولديكه — شفيقنامه]

« بارود روسياه ياقوب ييقدی خانه‌می »
« دوندردی چرخ خاطريمه آشيانه‌می »
(نابی)

«دشمنان حصنه قيانمشدی قپوسن بركيدوب»
«دودبارودايله كورمزدی بری برين يدوب»
(سروری)

« باروته شتاب ايدردی آهو »
« آغز اودينه كلوردی تيهو »
(شيخ غالب)

بارومتره } فرانسزجه] اصلی Baromètre]
يونانيدر. ميزان الهوا ، مقياس الهوا
ديمكدر . تحولات جويه‌يی كوسترن
برآلت فنيه‌در .

بارون } [فرانسزجه‌دن Baron] اوروپا زادكاننه مخصوص
بر نوع عنوان اصالت.

باره } [ف] «بار» كبی كره ، دفعه معناسنه لسانمزده دخی
قوللانيلير . مثلا [دوباره] = ايكی
كره ديمك ايسه‌ده تركجه‌ده حيله ، خدعه
كبی برمعنايی افاده ايدر. [دوباره‌جی]
= حيله‌كار ، خدعه‌جی ديمكدر. §
دوست ، محب ، سويجی معناسنه‌ده
كلير. تركجه‌ده بومعناده پای فارسی ايله
زبانزددر : مثلا « زنباره » كبی . §
فارسيده قوللانيلديغی كبی حق، طرز،
سلاح كبی معنالرده اصلا استعمال
اولونماز .

باری } [ع] جناب‌حق، تكری: [عون باری، فيض باری،
لطف باری] § آغاج يونيجی، يونتيجی
معناسنه‌ده كلير . لكن لسانمزده
او معناده اصلا استعمال اولونماز:

« زهی باری كه لعبت خانهٔ صنعنده خلق ايلر »
« هزاران دلبر موزون هزاران دختر حسنا »
(نابی)

« يا قطره قطره شبنم ياقطعه قطعه الماس »
« يا عكس مهر تابان يانور فيض باری »
(لا)

« دلم بيت معانيدر مدادم خامه‌ده كويا »
« زلال فيض باريدر آثار زرناودان اوزره »
(لا)

«اولدی باريدن مدد آلدق عريشی بوسنه»
« سروری »

باری } [ف] حاصلی ، خلاصه ، هيچ اولمازسه كبی برمعنايی

مفید ادات ا کتفادرکه مطلقا تقلیل ،
انحصار موقعلرنده ایراد اولونور :
« غنچه‌سین سویله صبایه ایلسون باری سکا »
« رنك کلدن جامه ، بوی یاسمندن پیرهن »
(ندیم)
« عقبایه یارار برایشمز یوق ایسه باری »
« آزاده دل شائبهٔ زرق و ریایز »
(لا)
« باری برقاچ کون حضورقلب ایله دنیایه باق »
(باقی)
« عاکف زارك لساناً صورمز ایسه‌ڭ حالنی »
« بر نکاه لطفله باری سؤال ایتمزمیسین »
(عاکف پاشا)

بارِیك [ف] نازك ، دقیق ، اینجه . مادیات و معنویاتده استعمال اولونور : [رشتهٔ باریك ، فکر باریك ، خیال باریك] ، [باریك بین] = اینجه کوریجی ، کورن . [باریکتر] = اك ، پك اینجه دیمکدر . فارسیده (بارِك) ده دینیلیر . چغتای لسانده مقابلی (اینجکه) در .
« کزه‌رك منهج باریك خیالی هربار »
« طوتارم طور تجلیٔ معانیده قرار »
(جودت پاشا)
« دها کچن آیه‌دك برهلال ایدی باریك »
« بوکون صباحله کوردم که آفتاب اولمش »
(ندیم)
« باریك بین اولانلر ایدر قاشلرك خیال »
« دندانکی تصور ایدر طبع خرده دان »
(باقی)
« عینك شمس و قمرله زال کردون کورمدی »
« فکر باریکك کبی مشکلکذار روزکار »
(عاکف پاشا)

باز [ف] طوغان دینیلن شکاری قوش : [شهباز] = شاهین ، [باز سفید] = بیاض طوغان ، چاقر رنکلی طوغان که ترکیده (طویغون) دیرلر . § کنایةً کونشه اطلاق اولونور . « بازدار ، بازکار » = طوغانجی ، آوجی دیمکدر . [باز بالا پرواز] = یوکسك اوچان طوغان دیمکدر که کنایةً اقتداری خارجنده شیلره قاریشان ، یاخود اویله ایشلری کورمك ادعاسنده بولونان شارلاتانلر حقنده ایراد اولونور :
« ایلر تذروی پنجهٔ غدرنده بازخوار »
(لاادری)
§ آچیق معناسنی افاده ایدر ولسانمزده دخی قوللانیلیر :
« هرکدایه درکه امیدی باز ایتمك نه‌دن »
(شیخ غالب)
« دهنك ایله‌مه عاشقین کبی باز »
(وهبی)
§ (بازیدن) مصدرندن اسم فاعل اولان [بازنده] کبی « اوینایجی » معناسنه‌در . مثلا [قمارباز ، حقه‌باز ، آتشباز ، دلباز ، جانباز] کبی . برنجی معناده عربلرده قوللانیرلر . حتی بو لفظی [ابواز] [بیزان] دیه جمعلندیررلر : [تمیمهٔ کریبان شجاعتمز اولان کیسهٔ فشنکلر وایچنده‌کی کروهه‌

امريه ارباب نشوه بزمنده موسيقار
مجلس افروز و مهرهٔ حقه‌بازان دیده
دوز اولمه‌دن غيرى دهانه ايشه يارار –
شفيقنامه]

« همراه اولمه‌ماز آنكله ياران »
« شهباز ايله صعوه اولمازاقران »
(لا)

«يمن انصافكله صحراده يورر آهووشير»
«فيض عدلكله طوتاربازايله كنجشك آشيان»
(اسكدارلى حق)

« بيك خوف ايله چشم جانى بازايت »
« انجام بلادن احترازايت »
(شيخ غالب)

«قبضهٔ تيغه ايدوب شمشير بازان وضع يد»
«فرط رشكندن فلكده ديردى مريخ الحسد»
(سرورى)

بازار | پازار | [ف] چارسو، « چارشى » امتعه و اشيا صاتانلرك اجتماعكاهى. آليم صاتيم، آليش ويريش يرى: [آت بازارى، باليق بازارى، بات بازارى، چيچك بازارى، طاووق بازارى، ارغات بازارى] محاوراتده پاى‌فارسى ايله تلفظ اولونور .

«بازارده كالاى معارف صاتيليرمى ؟ »
(واصف)

«مه‌شبكرد عالم عارض دلداره بكزرمى»
«نكار پاكدامن شاهدبازاره بكزرمى»
(نديم)

«ضروريدر بتون بيع وشراى سوق ايجادك»
«بوبازار فناده شرط ايجاب وقبول اولماز»
(عونى)

§ [پازار]= خرستيانلرك مشغوليتى ترك ايتدكلرى كون كه عربيسى [يوم الاحد]در. [پازارايرته‌سى]= هفته‌نك ايكنجى كونى كه عربيسنده [يوم الاثنين] ديرلر . § مساومه يعنى صاتيجى ايله آليجى آره‌سنده‌كى معامله، اخذ واعطا ، آليش ويريش . مثلا [پازارلق ، پازارلق اويمادى ، پازار اوله، پازار كسمك = قطع فيأت ايتمك. [ايچندن پازارلقلى] = قورنتيلى ، كيندار ديمكدر :

«هپ چكلسونلر بوبازارى كوروب اهل معاش»
«غالب محنتكشك دستنده قالسون اول قماش»
(پلاسلى غالب)

«ترازوى تقابل وضع ايدوب بازارامكانه»
«نقيضينه توافقله تخالف ايله‌مش القا»
(نابى)

«نه جمع ثروت دنيا نه كسب راحت عقبا»
«بوبازار فناده عاكفا خسراندن فرياد»
(عاكف پاشا)

«سنسين اول سرمايهٔ بازار سوق اهل عشق»
«دوشدى فيضكله كساده جوهر ناموسونك»
(نفعى)

بازارگان | بازرگان | [ف] ايكنجيسى و زبانزدى ديكرندن مخففدر . تاجر ، صرّاف ، آليش ويريش ايله مشغول آدم معناسنه‌در. [بازرگانى] = تاجرلك . يهوديلرك اوّلدن برى امور تجاريه ايله مشتغل اولملرى حسبيله بين العوام « بازركان »

تعبیری افراد موسویه‌یه مخصوص بر عنوان اولمق اوزره تقرر و تعمم ایتمشدر. محاوراتده کسر زا ایله تلفظ اولونور.

بازپیچ | **بازَنْپیچ** [ف] قورمه یاخود آصمه صالینجاق. بایراملرده چوجقلرك طوپلاندقلری محللرده یعنی عیدکاهلرده قوریلان تخته‌دن معمول صالینجاغك کوچکنه‌ده، بیوکنه‌ده اطلاق اولونور. § بشیکك قولنه، صالینجاغك ایپنه طاقیلان بونجوق. مأنوس دکلدر.

بازدار [ف] طوغانجی، قوشجی دیمکدر. قوشجی‌باشی‌یه‌ده اطلاق اولونورکه پادشاهلرك شکاری قوشلرینی بسله‌یوب کوزله‌ین کیمسه‌در. وقتیله دولت عثمانیه‌ده بوخدمته‌مأمور اولانذاتلره «چاقرجی باشی» دینیلیردی. الیوم (قوشجی باشی) عنوان‌رسمیسی معتبردر. § فارسیده مانع، عائق یعنی آلیقویان، منع‌ایدن، کری براقیجی § ا کینجی، چفتجی معنالرینه‌ده کلیر. لسانمزده یالکز معنای اولی‌ده نادراً استعمال اولونمشدر. فارسیده ینه بو معنالرده [بازیار] ده قوللانیلیر.

بازکُشا [ف] قوهٔ ممیزهٔ انسانیه دیمکدرکه انسان فنایی، کوتویی، یکی‌یی، اسکی‌یی، خیروشری، نفع وضرری اوقوت ایله تفریق وتمییز ایدر. ترکجه‌ده مأنوس دکلدر.

بازگُون | **بازگونَه** [ف] معکوس، ترس، باش آشاغی، ایچی دیشاری دیمکدر. § منحوس، مشئوم، یمنسز، اوغورسز معناسنی‌ده افاده‌ایدر (بخت‌باز کون). بومعناده [واژکون] زیاده استعمال اولونور. [باشکونه] ده دیرلر: [موی تابان باز کون رفتارك ایسه شاکردان‌نادمیده مویلری — شفیقنامه]

« باق جام شراب لاله کونه »
« سرپوش غم اولدی بازکونه »
(ریاضی)

بازِلَه [ع] مال قسمندن شیٔ یسیره دینیر. مال‌جزءی § یالکز دری‌یی یاروب ایچری تأثیرایتمه‌ین باش یاریغی معنالرینه کلیر. § اصطلاحات طبیه‌جه سیوری اوجی خارجده اولمق اوزره بربوری درونه کچیرلمش‌صاپلی برمیلدر. اشبو آلتله داخل بدنده متراکم مایعات وسائره‌نك اخراجی عملیاتی اجرا ایدیلیر.

بازمان [ف] توقف، اکلنمه اویالانمه، طورمه معناسنه‌در. § توقف ایت، طورمعناسنده فعل امر دخی اولور. قوللانیلماز.

بازمانده [ف] کری قالمش، توقف ایتمش: (سیاح بازمانده، سوار بازمانده.)

بازَنده [ف] اوینایجی، اوینایان: [بازنده زبان] = کوه‌زه بوش بوغاز، اختیار. [زن بازنده

زبان] = قوجه قاری ، بوناق قادین دیمکدر .

بازو } [ف] قول: [بازوی زورآور] = طیانقلی ، قوتلی قول .

[بازوی سیمین] = کوموش کبی بیاض قول . [بازودراز] = قولی اوزون یعنی مقتدر ، زورلی ، قهرمان دیمکدر .

« تقدیر خدا قوّت بازو ایله دونمز »
(لاادری)

«بنی ساق اوله یم بزمه طورر کن سودیکم»
«بویله سیمین ساقلر، بلّور بازولرله سن»
(ندیم)

«قلم برقهرمان سخت بازودر زمانمده»
« که تأیید خیالله اولوراندیشه مقهوری»
(نفعی)

«بیژن وش اولورسه مده اسیرچه غم »
« منتکش بازوی نریمان اولمم »
(عازم)

«زور بازوی قضاصف شکن دشمنکیر»
(حق)

«اولسون خلوصله قپوکه بنده اولمیانك»
«بازوی اقتداری بنم قوّتم کبی»
(جوجه لساننذن — نابی)

« چلهٔ سختن چکرهردم کمان ابرولرك »
«آفرین ارباب عشقك قوّت بازوسنه »
(فطنت خانم)

« بازوی لطیفی شاخ سیمین »
« کویا که ضمیری برك نسرین »
(شیخ غالب)

بازن } [فرانسزجه دن] شال طوقومه سی کبی وره وینه نسج اولونمش پاموق قماش ، بزّ . بوقماشك توكلیسی ده اولور، توکسزی ده اولور .

بازوبند } [ف] قوله باغلانیلان تعویذ، نسخه که ترکجه ده تحریف ایله (بازواند) دینیلیر:

« صانکه وضع ایتمش ایدی بخت بلند »
« بهجهٔ حسنه کوموش بازو بند »
(خاقانی)

«زنبغك غنچه سیدر باغه کوموش بازوبند»
(باقی)

بازی } [ع ف]طوغان دینیلن شکاری قوش . اصلی فارسیدر . عربیده [باز] دخی عین معناده قوللانیلیر : [چقنجی النه دوشمش طوغان مثلنك فارسیسی اولان «بازی وروستا» تعبیریله کندوسنك — روضة الکاملین]

بازی } [ف] لهو ولعب ، اکلنجه، اویون :

« آز اولورسه فلکك کاری دیرم »
« بازیٔ طالعمك زاری دیرم »
(کمال پاشازاده — سعید)

بازیچه } [ف] اویونجاق : (بازیچهٔ صبیان) § لعب، اویون: [حکیم — که معضلات مسائل حکمت منحل ناخن اتقانیدر — بنه هر وقت برهوا پرست صباوتك بازیچهٔ خیالنده مستتر قواعد حکمتی متهالکانه استراق مجبوریتنه دوشر ! — تقریضات — اکرم]

« بازیچهٔ باصره مدر امواج »
« مغلوب متأثمدر افواج »
(معلم ناجی)
« نیجه بازیچه‌سی وار دنیانك »
(لا)
« ایواه بو بازیچه‌ده بزلر ینه یاندق »
(لا)
« بازیچهٔ دست قدرکدر بوعوالم »
(صفا)
« دلاورلر اویونلر اویناذی کفاره اول کون کیم »
« کورن بازیچهٔ تقدیرك اولدی‌دنك وحیرانی »
(باقی)

بازیخانه | [ف] دار اللعب، اکلنجه، اویون محلی. [Théatre؟ تیاترو] مقامنده
بازیگده | (بازیخانه) لفظی قبول واستعمال اولونه‌مازمی ؟ . .

بازیره | [ف] کیجه‌نك کرك اوّلندن وکرك آخرندن بر قسمی دیمکدر (بازیرهٔ نخستین) = یاتسو وقتی، (بازیدهٔ پسین) = نصف اللیلدن صوکره‌سی، صباحه قارشی اولان زمان.

بازیگر | [ف] رقّاص ورقّاصه، کوچك ، اویونجی .
[بازیکری] = کوچکلك، اویونجیلق.

بازی کوش | [ف] شوخ مشرب، شن ، لطیفه‌جی ، مجلس آرا آدم :
« اوینادر عشاقی اطفال بازی کوشلر »
(قوجه راغب)

باژ | [ف] « باج » کبی خراج ، جزیه ، کمرك معناسنه‌در .

§ اوموز ، قول ، قولاج معناسنه‌ده کلیر. § علامهٔ نامدار « فردوسی » نك مسقط رأسی درکه (طوس) قضاسی مضافاتندن برقریه‌در. مأنوس دکلدر.

باژبان | [ف]خراججی، قولجی، کمرکجی دیمکدر. برنجیسی
باژدار | کمرك آقچه‌سی حفظنه مخصوص قوطی معناسنه‌ده کلیر . ترکجه‌ده قوللانیلماز .

باژگونه | [ف] « واژگونه » کبی معکوس، منحوس، خیرسز ، اوغورسز دیمکدر .

باژن | [ف] ترکجه‌ده « کوسم » و « کوسمن » دینیلان وبویونلرینه چنغراق طاقیلی اولدیغی حالده سورولرك اوکنده کیدن قوچ ویاخود کچی تکه‌سی دیمکدر .

بأس | [ع] عذاب ، شدت فقر وفاقه‌دن بد حال اولمق وجنکده شدتله حرکتده بولونمق معناسنه‌در . لسانمزده ضرر، محذور ، خوف ، فنالق معنالرنده قوللانیلیر :
(لابأس به) = آنده ضرر، عذاب، فنالق یوق دیمکدر . نه بأس وار ، هیچ بربأس یوق . § عذاب، شدت:
(ایمان بأس)، [قوهٔ تمییزیه‌سنه اعتماد ایله‌دیکم بر ایکی آرقه‌داشم بو اسمی بکندی . بکنمه‌ینلرده اوله بیلیر. لکن بأس یوق . بکه‌نیلمه‌ین کاشکی اثرلریمك یالکز عنوانلری اولا یدی ! ــ منسیات ــ اسماعیل صفا]

باْساء { [ع] آفت ، داهیه ، بلیه ، دیمکدر. الفاظ معروفه‌دن دکلدر .

باشبوس { [ف] « مرزنکوش ، مرزنجوش » دینیلن نباتك اسم دیکریدرکه لسانمزده تحریف ایله « مرجانکوشك » دینیر. بونباتك اصل ترکجه اسمی [صیچان قولاغی] در.

باشتارده { [ایتالیانجه‌دن] اسکی عثمانلی دونانماسی اصطلاحاتندندر . فرقته کبی خفیف بر نوع کمی ایدی‌که (چکدیره) نك بیوکی و (قادرغه) نك کوچوکی عد اولونور وسنجاق بکی کمیسی اعتبار ایدیلیردی. زبانزدی [باشتارده] در.

باستان { [ف] قدیم ، ماضی ، کچمش، اسکی معناسنه‌در. § احوال ماضیه‌یی حاوی اولمسی مناسبتیله (تاریخ) معناسنده‌ده قوللانیلیر : (باستاننامه) = بر فارسی تاریخ قدیمی. § کهنه‌لکی حسبیله کنایةً دنیایه اطلاق اولونور : (باستان بی بقا) .

« بر کذرکاه موقّتدر جهان انسانلره »
« اولمامش بر کیمسه اولماز پاسبان باستان »

باشترك { [ف] آلاجه قارغه دینیلن قوش. (باشترك)ده دیرلر .

باستون { [ایتالیانجه‌دن] عصا ، دکنك ، چوبوق . اصطلاحات بحریه‌جه کیلرك باشنده جوادرده‌دن ایلری‌یه سوریلن چوبوق دیمکدر. § استناد ایدیلن عصاودکنك معناسنده قوللانیلدیغنه باقوبده بونك اصلنی [پای ستون] ظن ایدنلرك مطالعاتی واهیدر: [فیل دیشی باستون، آغاج باستون]

« الده باستون، کوزده کوزلك، باشده آل رنکنده فس »
(زاری)

باستی { [ف] عجز ، تذلل ، دوشکونلك: « دردباستی ، حال باستی » قوللانیلماز .

باسرم { [ف] نطس ایدلمش ، سورلمش ترلا. قوللانیلماز.

باسره { [ف] اکین دیمکدر . عربیده [باسره] « ترشرو » کبی اکشی یوزلو معناسنه‌در .

باسط { [ع] بسط ایدیجی ، یاییجی ، یایان § دیله‌دیکنك رزقی توسیع ایدیجی معناسنده صفات الٓهیه‌دندر. § مرعایه اوزاق صو منبعی، صو معناسنه‌ده کلیر. حتی اوزاق یرمقامنده [باسطه] دیرلر § اصطلاحات طبیه‌جه فعلی اجرا ایچون وضعیت اصلیه‌سندن چیقان قطعهٔ بدنیه‌یی شکل اصلیسنه یقین، فقط براز یایغین حاله کتیرن عضله یعنی قطعهٔ لحم دیمکدر .

« زهی باسط که چکمش کائناته سفرهٔ یغما »
« نابی »

باسق { [ع] دالّی، بوداقلی اولو صاری خرما آغاجی، صاری خرما که غایتله لطیف اولور . بغداد جوارنده برمحلك اسمی. § « باسقه » اولورسه صافی، پارلاق بلوط، یاخود آفت، داهیه معناسنه کلیر.

باسِل { [ع] قاموس محیطه كوره حرام شی § آرسلان كبی جسور وبهادر آدم § فنا، كوتو، شدتلی سوز معناسنه‌در. «اختری» ده چركین یوزلی شخص معناسی‌ده علاوه اولونیور. لسانمزده «بسالت» دن یالكز قهرمان، شجیع، جسور معناسنه معتبر و مستعملدر: [رجل باسل ، وزیر باسل ، سردار باسل]

باسُك { [ف] « خمیازه » كبی اسنه‌مك معناسنه‌در .

باسِم { [ع] كولر یوزلی ؛ اكثریا كولیجی ، شن آدم . [مبسام، بسّام] ده بومعنایه‌در.

باسُو { [ف] عصا، دكنك، چوماق. (باهو) ده بومعنایه‌در. فقط هیچ قوللانیلماز .

باسُور { [ع] باغر صاقلرك النهایتندن منتهاسنده یعنی مقعدده‌كی قان طمرلرینك شیشمه‌سی صورتیله ظهور ایدن بر مرضدركه اشتداد ایدرسه مقعدك كرك داخلنده، كرك خارجنده ممه‌لر پیدا اولور وانسانه فوق العاده اضطراب ویرر . جمعی [بواسیر] در. [باصور] یازمه‌ملی . چونكه بویله یازیلیرسه آت ودوه پالانی معناسنی افاده ایدر .

باشام { [ف] پرده . كرك قاپو ، كرك پنجره پرده‌سی اولسون هردرلوسنه اطلاق اولونور .

باشامه { [ف] قادینلرك باشلرینی اورتدكلری دلبند ، بورونجك، یاشمق، نماز بزی. بوكا [باشومه] ده دیرلر .

باشانه { [ف] ایچ یاغی ، یاخود جویز یاغی معناسنه‌در . تركجه‌ده اصلا قوللانیلماز .

باشتین { [ف] چیچكسز حاصل اولان جوز ، توت ، انجیر كبی میوه‌لر دیمكدر . [تحفة الاحباب]ك روایتنجه (باستین) ده دینلمه‌سی جائزدر .

باشَد { [ف] اولور ، اوله ، معناسنه‌در. لسانمزده هر زمان اولماز بعضاً اولور مقامنده [كاه باشد كاه نباشد] تركیبی نادراً قوللانیلیر .

باشگونه { [ف] «بازكون، واژكون» كبی معكوس ، ترس، اوغورسز دیمكدر .

باشَنك { [ف] آصمه اوزرنده بولونان اوزوم صالقمی. چوبوغنده قورویوب قالان صالقمه وتخملق اولمق اوزره آلیقونیلان ایری صاری خیاره‌ده اطلاق اولونور . تخملق خیار معناسنده (با)نك اسقاطی، (شین) ك كسریله [شنك] دیمك‌ده جائزدر .

باشُو { [ف] تركجه‌ده «كَكَر» دینیلن اوفاق جانوردر .

باشُورَه { [ع] « اختری »یه کوره یکی یتشمش، ترفنده شی. جمعی [بَواشیر] در .

باشَه { [ف] آتماجه دینیلن شکاری قوش. عربلر بونی [باشَق] دیه تعریب ایتمشلر : [باشهٔ فلك]= کونش ونسرینندن کنایه در .

« کنجشك زاری باشهٔ پران هلاك ایدر »
« ایلر تذ روی پنجهٔ غدرنده باز خوار »
(لا)

باصِرَه { [ع] کوزده کی خاصهٔ رؤیت، کوریش، کورمه: [قوهٔ باصره]؛ مجازاً کوز معناسنده ده استعمال اولونور : [باصره سی ضعیف] ، [هنکام معاشرتده رؤیت هیئتلریله تعذیب باصره ایتدکجه « سرمایهٔ سعادت روی تراندیدن » ترانه سن قانون کرنش وتسلیمده دمساز زیروبم ساز تهانی قیلدیلر — شفیقنامه]

« قوت باصرهٔ مصطفوی »
« کیجه کوندزکبی اولوردی قوی »
(خاقانی)

باضِعَه { [ع] اصطلاحات فقهیه جه یالکز درینك جرح ایدلمه سندن عبارت اولان باش یاریغی ، باشده کی جریحه دیمکدر. § [باضِع] اولورسه دوه دلالی وکسکین قیلیج معناسنه در .

باضُوض { [ع] ایصلاق ، یاش اولان شی دیمکدر . قوللانیلماز .

باضَّه { [ع] بدنی نازك ، کوزل قادین، خانون. « بضاضه »ده بو معنایه در .

باطِل { [ع] ذاتنده ثبات وحقیقت اولمایان شی ؛ اساسسز، بوش شی. (حقّ)ك ضدی : (تفریق حق وباطل) ، [دون حق بیلدیکمز شیئه بوکون باطل دینیلیور، بوکون خطا دیدیکمز حال یارین صواب اولیور — حقوق مقاله سی — کمال]

« باطل همیشه باطل وبیهوده در ولی »
« مشکل بودرکه صورت حقدن ظهور ایده »
(نابی)

« چوق حق دینی ایلدیلر ظلمله بردار »
« باطل سوزه آغاز ایده لم بزدخی ناچار »
(روحیٔ بغدادی)

« عقل برمیزان ناقصدر حقوقوزن ایچون »
« وقت اولور کیم حق چیقارو قتیله باطل صاندیغك »
(طالعی)

« حق بوکیم قیردی عدوی باطلی سلطان سلیم »
(سروری)

باطِن { [ع] « ظاهر »ك ضدی. ایچ ، ایچ یوز ؛ کیزلی ، کورونمه ین نسنه ، شی : [باطناً] = ایچ یوزنده ، ایچندن اوله رق. § اسماء حسنادندر . یعنی کوز ایله کورلمکدن منزه اولان جناب الله : [سن اول ظاهرسك که کیمسه نه ایدوکك بیلز

واول باطنسك كه كيسه‌دن كيزلنمز — تضرعات — سنان پاشا] § ايجده‌كى، ايج يوزده‌كى . [باطنى] = باطنه منسوب : [حس باطنى، حواس باطنه]، [طائفهٔ باطنيه] = « حسن صباح »ك فرقهٔ ملعونه‌سى .

« هپ مغلطه ولقلقه‌در باطن وظاهر »
« برنقطه ايمش اصل سخن اوّل وآخر »
(روحىٔ بغدادى)

« مشهد پاك علمدار رسول »
« ظاهر وباطنى كلزار نعيم »
(منيب)

« يكديكره يوق شرع وحقيقتده مباين »
« آينه ايمش بر برينه ظاهر وباطن »
(كاظم پاشا)

« نورالظاهر ايتسه دلده بروز »
« اولور الباطن اسمى فيض افروز »
(شاكر احمد پاشا)

« باعث تصفيهٔ باطن هرشى خمدر »
(خاقانى)

« دائم ايلر ظاهر وباطنده تقليب امور »
« صانكه احكام شئونك صانع ثانيسيدر »
« كمال »

باغْ { [ع] قولاج يعنى انسانك قوللرينى ايكى طرفه افقى طرزده آچمه‌سيله حاصل اولان طول، اوزونلقدركه برنوع اولچودر . جمعى [ابواع]در. « بوع، بوع »ده قولاچ معناسنه‌در . (باغ) شرف ، كرم معناسنه‌ده كلير .

باعِثْ { [ع] « بعث » دن اسم فاعل . معناى اصليسى كوندريجى، كوندرن‌ديمكدر. لسانمزده سبب اوليجى ، سبب اولان معناسنده قوللانيلير :

« معلومك ايدى اكرچه حالم »
لطفكدر اولان سئواله باعث »
(راغب پاشا)

« اولمق شعرا ايله مباحث »
« افزايش فرقه اولدى باعث »
(مقدمه)

« ازجمله تجدّد حوادث »
« مضمون نوه دكلى باعث »
(شيخ غالب)

« حيرتم چرخه سكون آور طبع تعطيل »
« وحشتم باعث پيدايىٔ سوداى عدم »
(عاكف پاشا)

« جام دهنك رونق بزم جمه باعث »
« چاه ذقنك زمزمهٔ زمزمه باعث »
« خاقانى »

«حرصى باعثدركه ايردى دشمن طماعه ريش»
(سرورى)

باغْ { [ف] آغاجلى ، چيچكلى ير ، بوستان . تركجه‌ده خاصةً اوزوملك يعنى اوزوم كوتوكلرينه مخصوص محل ديمكدر : [چوبان آلدى باغه كيتدى ، قورد آلدى طاغه كيتدى — مثل]، [باغ بوزومى موسمى]= كوتوكلرده‌كى اوزوم صالقملرينى كاملاً طوپلايوب دوشيرمك زمانى. ادبيات فارسيه‌ده كنايةً دنيايه‌ده (باغ)

اطـلاق اولونور : [باغ قدس ، باغ وسیع ، باغ بدیع ، باغ رفیع] = جنتدن کنایه‌در . [باغ ارم] = « شدّاد » ك نظیرهٔ جنت ، دها طـوغریسی نمـونهٔ جنّت اوله‌رق انشا ایتدیردیکی مشهور باغچه دیمکدر .

« باغلر بوزولوب بزم وفا شکانی آلدی »
« کازار محبّتده ینه شـنلك آزالدی »
(لاادری)

« باقمه یكْ باغده قو ارهیه دلداره باقكْ »
(معلم ناجی »

« جولانه کیتدی روضه‌یه طاووس باغ قدس »
(باقی)

« بوباغ روزکار ایچره نه‌بردم شادمان اولدم »
(رهایی)

« باغ دهرك دکمه‌دك بز بریشیل یاپراغنه »
(ویسی)

« عزم ایله‌ینده باغه‌دون اول نخل پرغرور »
« ازهار کلستانه ویروب تازه برسرور »
(فضولی)

« آفت باد حزاندن تا ابد محفوظ اولور »
« باغ دهره حسن تدبیرك اولورسه باغبان »
(باقی)

« باغ حسن ایچره اوروی رنکـین »
« بر آچلمش کلـه بکزردی همـین »
(خاقانی)

باغبان [ف] باغ وباغچه‌یه متعلق غرس وزرع ایشـلریله مشـغول اولان باغجی ، باغچـوان . [باغبانی] = باغجیلق دیمکدر :

« باغبان برکل ایچون بیك خاره خدمتکار اولور »
(لاادری)

« برك کل سفید بولوب باغبان چرخ »
« مانـنـد برف یوللرینه ایلدی نثار »
(باقی)

« کلشن اندیشه‌سنده فیض اقدس سلسبیل »
« کلسـتان مشربنده روح قدسی باغبـان »
(ضیا)

« شاخسار سروینه مرغان قدسی عندلیب »
« روضهٔ کلزارینه رضوان جنّت باغبان »
(اسماعیل پاشا زاده حقی)

باغچوان [ف] میوه ، سـبزه ، چیچك یتشدیرن بوستان و باغچـه‌لرده چالیشـان و قوناقلرده خصوصی باغچه‌لری تنظیم و تیمار ایدن اشخاصه اطلاق اولونور . اصطلاحمزده (باغبـان) ایله (باغچوان) بیننـده فرق واردر . برنجیـی مطلقـا اوزوم کوتوکلری ومیوه آغاجـلری بولونان کنیش باغلری تنظیم ومحافظه‌یه مأمور آدملره دینیر . [باغچوان] ی نیم پخته یعنی هنوز قورووق حدّینی کچمش اوزوم معناسنه اولان [باغچ] ایله ادات تقیید وصاحبیت اولان [وان] دن مرکب ظن ایدنلر خطا ایدییورلر . طوغریسی (باغچه) ایله اشبو (وان) اداتندن مرکبدر :

« اولسه‌لایقدر نشاط آباده کسری باغچوان »
(لاادری)

باغج } [ف] قوروق ، هنوز اولمامش اکشی اوزوم
باغنج } معناسنه‌در . نادراً قوللا- نیلشدر .

باغچه } [ف] « باغ » ایله ادات تصغیر اولان « چه » دن مركبدركه كوچك باغ دیمكدر . لسانمزده میوه‌لی اوفاق آغاجلر وباخصوص چیچك ایله چیچكلی فدانلر بولونان یر ، محل معناسنده قوللانیلیر . الفك حذفیله (بغچه) یازلمه‌سی اصلا جائز دكلدر . مطلقا (باغچه) یازلملیدر: [خاص باغچه] = سرای همایونه مخصوص باغچه دیمكدر ، باغچه كوبی ، یکی باغچه، باغچه‌جك .

« آشیان یاپسه عجب می تپه‌سنده مرغان »
« شجر باغچهٔ عالم عرفان ایدی قیس »
(سروری)

« اواوب باغچه بستر راحتم »
« بیلاندن‌ده وارایدی امنیتم »
(عزت‌ملا)

باغره } [ف] تركجه‌ده (اوز) دینیلن بومرو معناسنه‌در.

باغض } [ع] بغض ایدیجی ، سومه‌یوب نفرت ایدن . نادراً استعمال اولونمشدر .

باغنده } [ف] حلاج معرفتیله آتلمش پاموق ییغینی ، یوماغی . قوللانیلماز .

باغوان } [ف] بوستانجی ، باغجی. (باغچوان)ه ده باقکز.

باغوت } [ع] اصلی سریانیدر. خرستیانلرك بیوك پاسقالیه‌سی ، بایرامی دیمكدر. قوراق سنه‌لرده ، زمانلرده خرستیانلرك مجتمعاً یاغمور دعاسنه چیقیشلرینه‌ده [باعوث] دیرلر . بولفظ‌ده سریانیدر .

باغوچه } [ف] كلمه‌بك دینیلان بوجك دیمكدر .

باغی } [ع] بغی وتعدی ایدیجی ، شقاوت وسركشلك ایدن ؛ حقدن آیریلوب عصیان ایله‌ین دیمكدر. [باغیانه] عاصی‌وشقی اولانلره یاقیشه- جق طرزده : [جایكیر ضمیرلری اولان حركت باغیانه‌یی وجوده كتورمك ایچون — روضة الكاملین]

« ایدوب كفران نعمت بونجه باغی »
(عزت‌ملا)

باف } [ف] طوقومق معناسنه اولان [بافتن] مصدرندن مشتقدر . (ساختن) مصدرندن كلن (ساز) كبی . بونلرده معنای فاعلیت واردر . لسانمزده مطلقا تركیب ایله قوللانیلیر . مثلا (بوریاباف) = حصیر طوقویجی ، حصیرجی . (زرباف) = آلتون طوقویجی یعنی صیرمه ایله اییك نسج ایدن قماشجی . (بافته) = طوقونمش ، (زربافت ، زربفت) = صیرمه ایله طوقونمش ، طوقومه : [هر شخصك بافتهٔ كارگاه

اغراض نفسانیه سی اولان کرپاس سودای خام اول روز بازار تمنای محالده دست دلّال قیل وقال ایله مزایده اولنوب — شفیقنامه]

«بوطاق لاجوردی زربفت اوتاغك اولسون»
«مهرایله مه یانکجه ایکی صولاغك اولسون»
(عبیدی)

بافکار { [ف] (بافنده) ، (جولاه) دیمکدر که ترکجه ده تحریف ایله « حولهه » دینیلان طوقویجی معناسنه در .

بافنگ { [ف] «زرداوه» دینیلن جانورك دریسندن یاپیلان سموره مشابه برنوع کوزل ، قیمتدار کورك .

باقر { [ع] معنای اصلیسی واسع ، کنیش ، ارسلان دیمکدر . کوز طمری معناسنه ده کلیر § آل عبادن محمد بن علی بن الحسین ابن المرتضی حضرتلرینك لقب شریفلریدر. مشاالیه علم وفضیلتده توسّع ایتمش اولدقلرینه مبنی بو لقبله یاداولونمشلرایدی . [رضوان الله تعالی علیهم اجمعین]

§ [باقره] = آییریجی معناسنه اسم فاعلدر . تأنیثی موصوف اعتباریله در. مثلا [فرقهٔ باقره] دینیلیر .

باقع { [ع] صرتلان ، آلاجه کوپك وقارغه معناسنه در

§ (باقعه) = داهیه ، چکینیجی ، ذکی حیوان دیمکدر .

باقل { [ع] عجزهٔ عربدن بر مرد سبکمغزك اسم معروفیدر . لسان عربده [اعیي من باقل] = یعنی باقلدن دها بجریکسز . ألنده بر مثل مشهورواردرکه اکثریا افادهٔ مرامدن عاجز وحمق ، بلاهتی ظاهر اولانلر حقنده ضرب وایراداولونور . (اجمال حسینی) نام کتابدن نقلاً «شعوری»نك روایتنه نظراً بو آدم برکون اون بر درهمه صاتون آلدیغی بر یاوروآهویی قوجاغنده طوتدیغی حالده یولده کیدرکن بر دوستنه راست کلدی . دوستی [بونی قاچه آلدك ؟] دیه سؤال ایدنجه لسانیله جواب ویرمکی تخطر ایده میوب اون بر عددینی کوسترمك ایچون دیلنی اوزاتوب ایکی النك اون پارمغنی آچمش و بالطبع آهو قاچمش اولدیغندن بوکلام مثل اولمشدر .

« بزم جهالده حسّان ایله باقل بردر »
(لا)

باقلاء { [ع] سبزه نوعنده اولوب ترکجه ده (بقله) دینیلن شی. عربیده نام دیکری (جرجیر)در. مصریون (فول) دیرلر . فارسی ده (باقلي) دینیر [باقليِ قبطي] = صحراده بیتن ، بیابانی فول .

باقلاوا
باقلاوی { [ع] «بقله» شکلنده یعنی زوایای غیرقائمه یی حاوی رسم مستطیلده کسیلمش ایچی بادملی

خور طاتلیسی § « باقلاوا بیچیمی ، رسمی » = شکل مربع معین یعنی زوایای غیر قائمه‌سی بولونان مربع .

باقوره { [ع] « باقور » ایکیسی‌ده بوینوزلی حیوانات ، خصوصیله اوکوز سوروسی دیمکدر. استعمالی اندردر .

باقه { [ع] سبزه واوت دمتی دیمکدر. بو لفظی [bouquet] مقابلی اوله‌رق قوللانیلیدر .

باقی { [ع] اسماء الحسنادندر. حالت اولاسنی دکیشدیرمه‌ین ، بقا اوزره بولونان ، فانی وزائل اولمه‌یان دیمکدر: [آثار باقیه ، معجزات باقیه]

« خاصدر حقه نمت الباقی »
« غیره جائز دکلدر اطلاق »
(شاکر احمد پاشا)

«باقی قالان بو قبه‌ده برخوش صدا ایمش»
(باقی)

«جهان بیوفا باقی دکلدر کیمسه‌یه ای یار»
«دکلدر برقراره چون بیلورسین چرخ ناهموار»
(سهیلی)

§ آرتان ، آرتق ، فضله ، کری قالان : [ایشته اثر عالیلری بو شرائط ومحسناتی جامع واحتیاج حاضره موافق اولدیغندن عندالعامه مقبول ومصروف اولان همتلری ایسه هرکس عندنده مشکور اولور امیدنده‌یم، باقی خلوص وحرمت افندم — تقریضات — اکرم] (باقی دعا ، باقی خلوص وسلامت، باقی فرمان) ، [تابع اولمدیغی بردینک معجزات باقیه سندن اولان بر آیت کریمه‌نك مآل عالیسنی فناً ایضاح ایلشیدی — مقدمهٔ جزمی — کمال .]، [وارثسك که اوّل دخی سن مالك ، باقیسك که باقیسی جمله هالك — تضرعات — سنان پاشا] بوکلمه‌نك ترکجه برفعله مقارنتی لازم کلدیکی تقدیرده یالکز [قالمق] ماده‌سیله قوللانیلیر . اسم شخص اوله‌رق (عبدالباقی) دینیلدیکی کبی یالکز (باقی)ده استعمال اولونور :

« دها غدا و عشاسی هنوز باقیدر »
« نهنك تیغنه بو فتحدر کمینه فطور »
(نابی)

« باقی‌یه سزا اولنسه تعیین »
« تعبیر مجدّد نخستین »
(مقدمه)

«محو اولوب کیتمز مرور دهر ایله باقی قالور»
«خامه ایله صفحهٔ اوراقده مزبور اولان»
(ابن کمال)

باقیات صالحات { [ع] تعبیرات قرآنیه‌دن اولوب عندالله اجر وثوابی مستمر ودائم اولان اعمال صالحه دیمکدر . بونی بعضلر سبحان‌الله ، الحمدلله ، لااله‌الاالله والله اکبر کلمات مقدسه‌سیله وبعضلر دخی صلاة خمسه ایله تفسیر ایتمشلردر .

باك { [ف] خوف واحتراز ، صاقنه‌رق قورقق ، صاقنمه § فارسیده توجه والتفات § آرقه‌یه باقمق § نوع وچشید معنالرینه ده کلیر. ترکجه‌ده یالکز برنجی معناده و (اولمق)

ماده‌سیله و (وار) ، (یوق) اداتلریله استعمال اولونور : [بی باك] = قورقوسز ، صاقنماز اولان : [باك قوللرك سندن نصل امید وار ایسه بی باك قوللرك آنلردن زیاده مستند عاطفتکدرلر — تضرعات — سنان پاشا] بومثالده « بی باك » نواهیدن صاقنماز یعنی کناهکار مقامنده قوللانیلمشدر . « بیم » ایله « باك » ك فرق واردر . (بیم) صرف قورقو دیمکدر، دیکری برنسنه‌دن، برشیدن قورقوب صاقنمقدر . بونك ترکجه‌ده مقابلی [ایکنمه ، ایکنمك] درکه عین معنایی افاده ایدرسه‌ده کلیاً مهجوردر.

«سنی تبریده بندن اولسه اغیار اتفاق اوزره»
«نه باکم وار خلوص البته غالبدر نفاق اوزره»
(نابی)

« صاچ قیرمه دزد جامی بی باك »
« آت اوستمه یعنی برآووج خاك »
(ریاضی)

«خسبیدهٔ فراش اماندر نفوس هپ»
«برطوپ شعله تا کده بی قید وهم وباك»
(لا)

« علو التفاتك کار سازمدربنم جانا »
« نه باکم وار سپهر بی‌وفا ایلرسه استغنا »
(خاقانی)

« بروری صوندی الینه بی باك »
« کانده یازلمش ایدی حلیهٔ پاك »
(خاقانی)

باکِرَه { [ع] قیز اوغلان قیز معناسنده قوللانیلان بولفظ غلط مشهوردر. [باکر] دیمك‌ده طوغری دکلدر . بونك اصلی وصحیحی اولان [بِکر]ه باقکز . « بِکر » = مذکر ومؤنثه اطلاق اولونور . هر شیئك ایلك حالنه ، تمامنه ، اوّلنه [بِکر] دینور . مع مافیه [باکَره] لسانمزده استعمال اولونمقده‌در :

« ثیبات اولسه‌دخی معموره »
« آله کور باکرهٔ باکوره »
(وهبی)

« شبهه‌سز باکره در مستحسن »
« درّ ناسفته در البت احسن »
(وله)

باگَرَه { [ف] بدنده پیدا اولوب (بهز) تعبیر اولونان عقده‌درکه اکثریا قولتوق آلتلری وقاصیق کبی یوش یرلرده ظهور ایدر. بعضاً باش یاصدقدن دوشمکله بوغازده وقولاق توزلرنده دخی پیدا اولور. بوکا (باغره) ده تعبیر اولونور . بوکا ترکجه‌ده (بهز) دینیلیورسه‌ده طوغریسی واصلی عربی (بیض) در. بوکلمه‌نك عقده معناسنده کلدیکنه کوره بالاده عرض اولونان (باکَره) نك بولفظ فارسیدن غلط اولەرق شایع اولمش بولونمه‌سی‌ده محتملدر.

باكُورَه { [ع] اوّل يتيشن ، ترفنده يمش ، ميوه .
« قاموس محيط » ه نظراً « باكُورْ » دخی ترفنده ميوه § ايلك بهار ياغموری معناسنه‌در . مطلقا عجله ، چابك يتيشن نسنه‌يه‌دينور . [باكوره] مؤنثی‌در . جمعی [بواكير] در . [باكورة الحياة] = عنفوان جوانی ، كنجلك : [نخلستان عالم معنادن چيدهٔ دست شهودم اولان باكورهٔ خارقه‌يی وضع طبقچهٔ اعلان ايدوب — شفيقنامه]
« آله كور باكرهٔ باكوره »
(سنبلزاده وهبی)

باكَل { [ف] برازايصنمش ، ايليق صو . مأنوس دكلدر .

باكِی { [ع] آغلاييجی ، آغلايان . [باكِيَاً] = آغلايه‌رق . نادراً قوللانيلير .

باكَمَده { [ف] « ياقُوت » دينيلن جوهردر . بوجوهر قيرمزی ، صاری ، افلاطونی رنكلرنده بولونور . بوكا (باكَنْد)ده ديرلر § رنكا رنك ايپكله طوقونمش قماش معناسنه‌ده كلير . استعمالی اندردر .

بالْ { [ع] خاطر ، قلب ، كوكل : [سَليمُ البالْ] = غل وغشدن عاری ، تميز يوركلی . [مُنْكَسِرُ البالْ] = كوكلی قيريق ، كوجنمش . [بخلوص البال] = صاف ، پاك كوكل ايله .
[فارغ البال] = كوكلنده قيدی ، انديشه‌سی اولمايان ، راحت قلبلی .
[مافی البالْ] = مراد ، مرام ، كوكلده‌كی شی ديمكدر . § برنوع بوللی ، غايتله بيوك باليق كه اكثريا بحر احمرك حبش سواحلنده وباب المندب طرفلرنده ظهور ايدر ايمش : [عزيمت‌خوان قيل وقال اولسه‌لر پری رخان امال ، متمثل دائرهٔ دعوت اولمق‌خيال محال اولديغی دخی يراعهٔ يقين ايله مرتسم صحيفهٔ باللری اولمغين — شفيقنامه]
« درت يانی جای ايده فريح البال »
« چار بالش نشين تخت جمال »
(لا)
« ينه كلشنده بوكون بلبله برحال اولمش »
«كلی خارايله كوروب منكسر البال اولمش»
(ويزه‌لی بهشتی)

بالْ { [ف] قاناد : (بالْكُشا) = قانادآچيجی ، اوچان . [شكسته بالْ] = قانادی‌قيريق ديمكدر . § قول معناسنه‌ده كلير : [قَوِی بالْ] = قولی قوتلی . § قد وقامت ، بوی معناسنه‌در . كردن ، بويون معناسنه اولان [يالْ] لفظيله برابر (تناسب اندام) مقامنده استعمال اولونور :
« دل مجروحمه رحم ايله قالسون دام زلفكده »
«شكسته بال اولان مرغی ايدوب آزادنيلرسين»
(شيخ الاسلام بهايی)
« ياره طوقونور خدا نكرده »
« بالك نه سوررسين اويله برده »
(معلم ناجی)

« شاهبازاوج استغنا ایسه گده لطف ایدوب »
« آشیان وصلته تحریك بال ایتمزمیسین »
(عاکف پاشا)
« چرخ اعجازه قدر آچمغه بال وپری وار »
(جودت پاشا)
« قهرمان سلطان سلیمك زال طوتمز بالنی »
(لاادری)
« اویال وبال، اوتمایل، اوشیوهٔ رفتار »
(ندیم)
« حدّه دن کچمش نزاکت یال وبال اولمش سکا »
(وله)

بالا { [ف] عالی ، یوکسك ، یوجه : [رتبهٔ بالا] = رتب رسمیه دن وزارتله رتبهٔ اولی صنف اولی وروم ایلیء بکلر بکی آره سنده برمرتبه در . (قد بالا ، قامت بالا)= اوزون بوی . [بالا همّت] = همتی یوکسك یعنی علّو همت صاحبی . [بالا پرواز] = یوکسکدن اوچان، حدنا شناس ، کندینی اقتدارینك فوقنده کوروب اویله کوسترن. [بالاتر] = پك یوکسك، اك عالی. § اوست، یوقاری معناسنه ده کلیر : [بالاخوان] برشیٔ حدندن یوقاری کوسترن. [بالاخوانی] = برشیٔ حدندن، مرتبه سندن یوکسك کوسترمك، کوستریش . [بالاخانه]= اوك اوستنده کی جهانما ، کوشك ، طاوان آره سی . [بالای کوه، بالای کهسار] = طاغك یوقاریسی، تپه سی.

[بالاحصار] = قلعه نك یوقاریسی یعنی یوکسك اولان ایچ قلعه. [زیروبالا]= آلت واوست. [بالا پوش]= اوسته کییلن لباس « پالطو ، فراجه، جبه » کبی . [دوبالا] = ایکی اوست ، ایکی قات ، دها یوجه. [بالانشین]= اوستده ، یوقاریده اوطوران . [بالا دست] = الی اوستون، فائق، غالب. [بالا دستی] = ال اوستونلکی ، تفوق ایدیش . [بالاور] اوسته قدر طواو بارداق، قدح دیمکدر § قدوقامت، بوی معناسنه ده کلیر : [بالای بلند] اوزون بوی، [بالا بلند] = اوزون بویلی .

« نه قدر قدی بلند اولسه اوار »
« ینه بالا تر ایدی پیغمبر »
(خاقانی)
« کیم درك ایدر آنی که اوله ذاتنه معلوم »
« رمز کتب مدرسهٔ عالم بالا »
(روحی)
«خورشید وش کوکدر اوله فیضی کاملك»
«بالاتر ایلدکجه فلك قدر وشانی»
(راغب پاشا)
« ترکی دیلی اوّل ایدی یکتا »
« ایتدی آنی فارسی دوبالا »
(مقدمه)

«علوذاتك ايلروصف روح القدسه استغنا»
«صباح طلعتكدن نور آلور نه طارم بالا»
(عاكف پاشا)

«كه تشريف ايده هركون صدر بالاخانهٔ قصرين»
«اوخورشيد جهان دولتك ديدار پرنوری»
(نفعی)

« سدره سا ايدی او بالای بلند »
« آكه ايرمزدی خيال آتسه كمند »
(خاقانی)

« بالا نشين مسند شاهان تاجدار »
« والا نشان معركهٔ عرصهٔ كيان »
(باق)

بالاده } [ف] يدك آت، احتياطاً يدكده كوتوريلن حيوان.
بالاذ } مأنوس دكلدر. [بالاذ] و (بالای) ده بومعنايه كلير .

بالار } [ف] ديرك ، ستون . باخصوص تركجه ده «طبان» دينيلن و بنالرك تملی اوزرينه قونيلان قالين ديرك . (بالاكر ، بالال) ده ديرك معناسنه در. § فارسيده والده سنك تحصيل رضاسنه چاليشان كيمسه يه [بالار] دينيلير. فقط بومعناده مركبدر. خاطر، كوكل معناسنه اولان (بال) ايله (آريدن) مصدرندن مشتق اولان (آر) دن تركب ايدر .

بالام } [ه] بوينوزلی بيوك حيوان، اوكوز، قوللانيلماز.

بالان } [ف] بيوديجی و بيوين § دهليز ، قاپوآره سی §
بالانه } جانور صيد ايتمكه مخصوص قاپان، دوزاق § ايرغالامق، ديرتمك ، قيملداتمق معناسنه اولان [بالانيدن] مصدرندن (بالان) مبالغه ايله ايرغالايجی ، يرندن اويناتيجی، اويناتان معناسنه كلير. [بالاننده] اشبو مصدردن اسم فاعلدركه يرندن اويناتيجی، قيملداتيجی ديمكدر .

بالاور } [ف] صو طولو قدح ، بارداق ديمكدر. الفاظ غيرمأنوسه دندر .

بالست } [ف] « دوشيزه » كبی باكر ، قيز اوغلان قيز معناسنه در . مأنوس دكلدر:

« كيست كه ازدمدمهٔ روح قدس »
« حامله چون مريم بالست نيست »
(حضرت ملای روم)

بالش } [ف] ياصديق، باش التنه قونيلان يوز ياصديغی . فارسيده كليد كچيريله جك شی، موضع § نقد، آلتون معنالرنده دخی استعمال اولونور ونشو ونما بولمق، بيومك، بوی بوص سورمك معناسنه كلن (باليدن) مصدرندن مشتق اولور . فارسی ده (بالشت) طرزنده ده قوللانيلير . (بالشك) اولورسه آخرنده كی كاف ادات تصغيردر . ياصديقجق ، كوجك ياصديق ديمك اولور .

[بالشِ چرمینْ] = کوندن ، دریدن معمول یاصدیق دیمکدر. (چرم) دری معناسنه‌در . حرف (یا) نسبت و (نون) تأکید ایچوندر .

« کیمی چار بالش نشین حضور »
« کیمی دیز چوکوب چکمکده یاغفور »
(عزت ملا)

« وجودکه براشور چار بالش عظمت »
« نهالکه یافیشور اتکای صدرصدور »
(نابی)

« مادر ویردرك سکا نواله »
« پهلوسنی ایته‌یورمی بالش »
(قوزی — معلم ناجی)

« کرك سنك سیاه اولسون کرکسه اطلس ودیبا »
« غرض بر بالش راحت بولونمقدر سرالتنده »
(قنه‌لی زاده حسن)

بالِغْ { [ع] یتشمش ، حد بلوغه وسن رشده ایریشمش اولان: [غلام بالغ، طفل بالغ، جاریهٔ بالغه] لسانمزده (عاقل بالغ) تعبیری پك معروفدر. اکثریا مرتبهٔ بلوغ وادراکه واصل اولان ارکك چوجقلر حقلرنده ایراد اولونور . شیوهٔ عربی اوزره [جاریهٔ بالغ] دیمکدن البتـه [جاریهٔ بالغه] دیمك احسندر. [بالغاً مابلغ] = مرتبهٔ کفایه‌نك فوقنده، زیاده‌سیله ، اولیره جك قدر . § ایریشیجی ، واریجی، وصول معناسنده قوللانیلیر: [بو یولده‌کی مصاریفك یکونی قاچه بالغ اولدی ، قیزجغزك یاشی هنوز اون اوچه بالغ اولمه‌مش ایکن، آ کلاشلدیغنه کوره یکون صرفیات برملیونه بالغ اوله‌جق] « عنایت بالغه ، حکمت بالغه ، قدرت بالغه » کبی تعبیرات مشهوره‌ده کی (بالغه) ابلیکده کمال یعنی حد منتهایه وصول دیمکدر . (بالغ) یتشکین ارکك چوجق دیمك اولدیغنه کوره (بالغه) یتشمش قیز معناسنه‌ده کلیر . فارسیده [بالُغ، پالُغ] = شراب قدحی دیمکدر. [اما صبی‌نك، بالغك قلبنده حاصل اولان بومحبت نه‌در؟ ویانیچوندر؟ دنیلور ایسه بوکا جواب ویرمه‌دن عجزمزی ینه تکرار ایدرز — محبت — کمال] ، [بوندن بشقه بر مسئله‌ده عقل ونقل تعارض ایدنجه حجت بالغهٔ قدرت اولان عقلك حکمی اوّل ونقل آنکله مؤول اولدیغیچون علمای شریعت اشتغال معقولات ایله مکلف اولدیغی عموم ارباب دانش عندنده مسلمدر— معارف مقاله‌سی — کمال] ، [بیك ایکی یوز نفر طوبجی واراباجی وبیك نفرمقداری سادات نامنه بعض اشخاص مجهوله بولنمش وطلبهٔ علوم ودرویشان ایله اهل سوق دخی، بش التی بیك نفره بالغ اولمشدر — روضة الکاملین] ، [هنوز نصاب شبابه بالغ اولمیان — شفیقنامه]

بالْقُونْ { [فرانسزجه‌دن balcone] ابنیه پنجره‌لرینك اوکلرنده‌کی اوستی آچیق شهنشین ، آچیق

جونبه § تیاترونك صحنه اوزرنده‌كی لوجه‌لرینه‌ده اطلاق اولونور .

بالكانه { [ف] قفس ، شبكه ، پارماقلق دیمكدر. بونلر كرك معدنیاتدن وكرك اخشابدن معمول اولسون (بالكانه) اطلاق اولونور .

بالَنك { [ف] بر نوع لذیذ آغاج قاوونی یاخود ترنج § آصمه بشیك § بر چشید خیار دیمكدر.

بالِنه { [فرانسزجه‌دن Baleine] بونك اصلی « رومجه Phalaina فالەنا » اولوب تركجه‌ده تحریف ایله (فالیانوس) ، قادیرغه بالیغی دیرلر . بو مەملی ایری بالیغك انواعی چوقدر . آغزنده‌كی ساز كبی شیئه « بالیق بیغی » دیرلر . اكثریا طیش دكزلرده بولونور .

بالو / **بالوز** { [ایتالیانجه‌دن] « فرانسزجه Bal » رقص جمعیتی ، رقص ایچون طوپلانیلان محل . [Balancé] = رقص افرنجی‌ده بر حركت مخصوصه‌در.

بالوده { [ف] بیومك ، فیضلنمك، نشو ونما بولمق معناسنه اولان (بالودن) مصدرندن اسم مفعولدركه بیومش ، بوی بوص سورمش معناسنه‌در . [بالود] ده عربیده‌كی [نمو ، نما] كبی بیومك ، یتشمك معناسنه‌در : [نهال بالوده]

« این نسب بیوسته اورا بوده است »
« كر شهنشاهان مه بالوده است »
(حضرت ملای روم)

بالون { [فرانسزجه‌دن Ballon] ایچنه غاز طولدیریلنجه هوایه قالقان قماشدن معمول یووارلاق ظرفدر. « بالون » لك اشكال مختلفه‌ده اعمالی مخترع ایسه‌ده الك معروف شكل كرویده بولونانیدر . بالون اختراع ایدیله‌لی یوز سنه اولمشدر :

« كیتدكجه بوسیار صالونله »
« ایلر كبی پرواز بالونله »
(اسماعیل صفا)

بالوانه / **بالوایه** { [ف] داری قوشی، اوراق قوشی § طاغ قیرلانغجی، سرچه‌یه مشابه برقوشدركه تویلری سیاهلی بیاضلی اولور. قیرلانغجه [پرستو]ده دیرلر. بوكا عربیده (ابابیل) دینیر [بالونه ، بالویه] ده دینیلیر .

بالوس / **بالوش** { [ف] صافی اولمه‌یان یعنی مغشوش كافوری دیمكدر § « بالوش » كهله ، بت معناسنی‌ده افاده ایدر . تركجه‌ده هیچ قوللانیلماز.

باله { [ع] شیشه § طغارجق § قوطی معنالرینه كلیر ـ دیكرندن تفریق ایچون یازلدی. یوقسه بونك تركجه‌ده قوللانیلدیغی معلومدر.

باله { [ف] چوال، صندوق، اثواب قونیلان شیلر. بوده استعمال اولونماز .

بالِه | بالَتْ [فرانسزجه Ballet] یالگز رقصدن عبارت تیاترو اویونی ، بر وقعه‌یی مصور رقصلی اویون دیمکدر .

بالی [ع] قوجه ، اسکی ، کهنه معناسنه‌در : [لباس بالی ، خلعت بالیه، اثواب بالیه] § بعضاً علم اوله‌رق استعمال اولونور : بالی کسر ، آده بالی کبی: [تعاقب امواج حوادث آره‌سنده یوارلنه ، یوارلنه رسوم بالیه‌سی بتون بتون محو اولمغه یوز طوتدیغی حالده — محاکمهٔ تاریخیه — کمال]

بالیده [ف] « بالیدن » مصدرندن اسم مفعولدر . اوزامش، بیومش ، نشو ونما بولمش دیمکدر . « بالوده » یه‌ده باقکز.

بالیك [ف] کوندن یاپیلان آیاق قابی ، چاریق دیمکدر .

بالین [ف] یاصدیق ، قولتق یاصدیغی § ترکجه‌ده یووارلاق قولتوق یاصدیغی شکلنده اوستی ویانلری یاموق وقماش ایله مستور ومصنع بر نوع اسکمله‌یه اطلاق اولونور . [بالین پرست] = تن‌پرور ، تنبل آدم. [سربالین] = یاصدیق اوجی، باش اوجی .

« سر پرشورم اولدی وقف بالین غم‌وکربت »
« دوچشم خونفشانم ساغر خمخانهٔ محنت »
(عاکف پاشا)
«در ایله سایه‌گده‌تزیین ایلدم بالینگی»
«کوزلرمدن‌ایتدی‌تقطیرلآلی کوزلرك»
« معلم ناجی »
« سر بالیننه کلسه‌ڭ ای حور »
« ایندی‌دیرلردی‌شهیدا‌وستنه‌نور »
(ثابت)
« سرم دور ایدی ذوق بالیندن »
« کوزم‌طوبعه‌دی‌خواب‌نوشیندن »
(عزت ملا)

بالیوس [ایتالیانجه‌دن] کوچوك ایلچیلره ، بیوك قونسولسلره اطلاق اولونمش برعنوان قدیمدر .

بالیه [ایتالیانجه‌دن] بیوك دنك، یوك . زیاده صیقشمش ، اوستی صاریلی باغلی ، غلافلی امتعه واشیای تجاریه. فرانسزجه‌سی [balle] دنك ، یوك معناسندن ماعدا طوپ ، کله، تفنك وطبانجه قورشونی معنالرینی افاده ایدر .

بالیه‌مزی [ایتالیانجه‌دن] بر نوع اوزون قولومبر، منزل طوپی ایدی . بو لفظ ترکجه‌ده غلط اوله‌رق (بال یمز) طوپی دیه مشهوردر . دها غریبی وقتیله بونك (عسل نمی خورد) دیه ترجمه ایدلمه‌سیدر

بام [ف] سطح ، سقف . اوست. خاصة خانه‌نك اوستنه اطلاق اولونورکه ترکجه‌ده چاتی ، طام دینیر . [بام چشم] = کوزك اوستی ، کوز قاپاغی [بام بنشست] = چتی جوکدی معناسنده بر مثل فارسیدرکه بر شی

خراب اولدی مقامنده ضرب اولونور.
[بام رواق بدیع ، بام کشادهٔ رفیع]
= عرش اعلی دیمکدر. § سازك آهنك
ثقیله مخصوص قالین تلی. (بام تلی) =
صقالك دوداغه بیتیشیك قالین تللری.
بومعناده الفك حذفیله (بم)ده دیرلر.

« چاق ذروهٔ آسماندن دوشسهم »
« منتکش مومیای نادان اولم »
(عزمی)

« صورت ظاهرهٔ کونه تنزل می ایدر »
« بام معنایه قورار پرتو عقلی سلم »
(نابی)

« دوشردی صوغوقدن باشه میخ بام »
« جکرکاهه ایشلر ایدی سیخ بام »
(عزت ملا)

« غرهٔ روزهیی کوردم فلکك بامنده »
(ندیم)

«سکا مخصوص بو توفیق وترق الحق»
«لیك نااهله خطردر لب بام دولت»
(منیف)

«خروسك بام پست خانهدر معراج پروازی»
«سن اول شهبازسك کیم جلوه کاهك عرش رحماندر»
(ریاضی)

بامُس } [ف] ایشسز کوجسز اوطوران ، محبوس دیمکدر.
مأنوس اولمایان الفاظدندر .

بامداد، بامدادان، بامگاه، بامگه } [ف] وقت صباح، سحر وقتی ، طاڭ یری . «چین صباح»ده دیرلر بونلر ادبیات قدیمهده نادراً قوللانیلمشدر. الیوم بعضاً یالکز [بامداد، بام] وقت
سحر معناسنده استعمال اولونور :

« دوشون«طاش دهلن»دهکچن بامدادی »
« ایصسز طوران برلره طنت آور »
(اسماعیل صفا)

بام کلام } [ف] بعض مملکتلرده کارکیر خانهلرك اوستلری
طوپراق ایله مستوردر . او مثللو
خانهلرك سطوحی آچلدقجه ویاغمور
یاغدقجه یکشدیرلمك ایچون ایکی اوجی
دلیك، یووارلاق برطاش قوللانیرلر.
ایشته اوطاشه (بام کلام) دیرلر . بزم
مملکتلرده « شوسه » دینیلن بالیق
صیرتی یوللره دوکیلان اوفاق طاشلرله
قومی صیقشدیروب یکشدیرمك ایچون
استعمال اولونان اوستی دوز، یووارلق
دمیر یاخود طاش بونك بیوك نمونه .
سیدرکه ترجهده بوکا (لوغ) دیرلر.

بامَه } [ف] اوزون ، صیق ، قابا صاقال . فارسی ده اویله
صاقاللی آدمهده (بامه)دیرلر. استعمال
اولونماز :

بامیَه } [اسم مشترك] بر نوع معروف سبزهدرکه منشأی
«سودان» در . الیوم هریرده حاصل
اولور و بو نام ایله مشهوردر . انواعی
چوقدر: [تازه بامیه، آماسیه بامیهسی]،
«هند بامیهسی» = لیف قباغی نوعندن
بر نباتدر

بان } [ع] اکثریا بریهده حاصل اولور برنوع آغاجدرکه ترجه
تحریف ایله « بكسوکودی، صورقون
سوکودی » دیرلر . بو (آغاج

بچه‌لی، قوقولی ، قره اولور . آنك ایچون شعرای عرب « قامت محبوبه »یی بوكا تشبیه ایتمشلر . نصل كه ادبای عجم « قد دلبر » ی (سرو)ه تشبیه ایدرلر. بو آغاجك میوه‌سنه عربیده (حبّ البان) فارسیده (تخم غالیه) ، تركیده (بان اوتی) دیرلر :

« كورسون نهال سرو صنوبر خرامكی »
« آرتق چنده بسله‌مسون باغبان بان »
(باقی)

« نخل نازم بیله‌مم طوغریسی‌ها نكیسی راست »
« سروه بكزتدی عجم قـدیكی عربان بانه »
(سرودی)

بانْ [ف] محـافظ ، كوزه‌تیجی دیمكدر. فاعلیّت، تقیدادا تیدر كه مطلقا تركیب ایله قوللانیلیر: [باغبان ، نكهبان ، كاربان ، پاسبان ، دربان] كبی . بونك تركجـه‌ده مقابلی (جی) اداتیدر .

« بالای چرخ هفتمه كیوان كهنه سال»
« اوطورمش ایدی نیته‌كه هندوی پیلبان»
(باقی)

« دركشاده یا خزینه خانهٔ اندیشـه‌در »
« آنده چشم روشنی در دیده‌بان منزوی»
(نفعی)

بانْ [اسقلاوون لساننده‌ن]حاكم، سردار ، بك معناسـنه‌در . مجارستان حكومتنك اسلاوونیا طرفنده‌كی سرحد محافظی اولانلره (بان) دینیلیر. اليـوم خرواتسـتاندن ماعدا محللرده (بان) عنوانی قالمامشدر. « طمشوار » محافظنه دخی بان دینیر :

« كوردی نهال سرو سرافراز نیزه‌كی »
«سركشلك آدین آكمدی برداخی بانلری»
(باقی)

باندو | **بانده** [ایتالیانجه‌دن] طاقم. اینجه ساز، یاخود عسكری موسیقه طاقمی: [سفارتخانه‌یه كوندریلن بر باندو موسیقه‌ساعتلرجه اجرای آهنك ایلدی]

بانده‌رول [فرانسزجه‌دن - ban derole] قورده‌له شـكلنده قوشـاق . اصطلاح عثمانیده توتون، سیغاره وانفیه‌كبی تحت انحصارده بولونان اشیای متنوعه پاكتلرینه یاپشد- یریلان شرید كبی اوزون وتمغالی رسمی كاغد دیمكدر.

باندیره [ایتالیانجه‌دن] فرانسزجه‌سی (bandière)در بایراق. خصوصـیله اجـنبی بایراغی . [باندیره‌یی اینـدیرمك] = عرض تسلمیت وانقیاد ایتمك.

بانقروت [فرانسزجه‌دن - ban queroute] حال افلاس. محاكم تجاریه‌ده استعمال اولونور.

بانق نوت [فرانسز جـه دن banque_note] بانقه طرفندن مساعدهٔ رسمیه ایله میدان تداوله چیقـاریلان ورقهٔ نقـدیه. بانقه قائمه‌سی دیمكدر .

بانقه [ایتالیـانجه‌دن] معاملات صرافیه اجراسنه مخصوص بنا، محل § بیوك صرافلق. « فرانسزجه‌سی banque] بانقـدر : « بانق عثمانی » ، « قره‌دی‌لیونه بانقه‌سی ».

بانك { [ف] صیحه ، شدتلی صدا ، خایقیرمه ، بایغره : [بانكِ روارو] = صور اسرافیلك حشر اموات ایده‌جك اولان نفحهٔ ثانیه‌سی § پادشاهك آلایه چیقمق ایچون اسب یاخود کردونه سوار اولدیغی صیره‌ده مأمورین مخصوصه معرفتیله یك آواز اوله‌رق وقوعبولان آلقش . [بانكِ نماز] = نمازسسی دیمك ایسه‌ده اذان محمدی معناسنه‌در. [بانكِ عنقا] = موسیقیٔ شرقیده برپرده. [کلبانك]= تهلیل وتوحید ، اذان، آلقش .

« ای ماه اویو اویوکه بوشب »
« کوشکده برایده بانك یارب »
(غالب دده)

« مؤذن غلط کرد بانك نماز »
« مکر همچو من مست ومدهوش بود »
(شیخ سعدی)

«توبه‌می زمزمهٔ بادهٔ ناب ایتدی شکست»
«عهدمی ولولهٔ بانك رباب ایتدی شکست»
(خاقانی)

« حکم آصفله عریشی آلدی ارباب صلاح »
« ایشیدوب کلبانك اسلامی عدو ایتدی انین »
(سروری)

« بیك شوق وطرب هزار قورقو »
« ناقوس ونقاره بانك یاهو »
(غالب دده)

«کلدی هاتفدن صماخ جانه بربانك کران»

بانکر { [فرانسزجه دن ban quièr] زنکین بیوك صراف ، بانقه صاحبی ، پاره صندیغی طوتان وقوللانان آدم .

بانوا { [ف] نونك ضمی جائزدر. زنکین ، مالدار ، مشهور دیمکدر. (بی نوا) نك ضدی :

« اکر بی نوا واکر بانوا »
« هر آینه آخر رود زین سرا »
(میر نظمی)

بانو { [ف] قادین ، خانم دیمکدر. [بانوی مشرق] = کونش ، [بانو کشسب] = رستمك قیزینك اسمی :

«طوغوردی صبحدم بانوی دوران»
« بر آلتون باشلی صیرمه صاچلی اوغلان»
(آهی)

« کل ای بانوی عصمت پرده‌دن سیر ایت بو آلایی »
(نابی)

«بانوی خلوتسرای فکرینه شب پرده‌دار»
«نوعروس حجلهٔ رأینه صبح آینه دان»
(نفعی)

بانوج { [ف] صالنجاق. هرنوعنه اطلاق اولونور .

بانی { [ع] بنا ایدن ، یاپوجی . لسانمزده اکثریا «یاپدیران» مقامنده استعمال اولونور . مؤنثی (بانیه) در : [اسکدارده طوپطاشنده‌کی جامع شریفك بانیه‌سی « بیوك صفیه » دینیلن « کوسم والده »

سلطـاندر] : [ترسـانه‌ده کی بیـوك حوضك بانیسی سلطان سلیم ثالثدر] عربیده [بانیه] = کیریشه متصل یای معناسنه‌ده کلیر .

«بانیلری یارب نه‌بویوکمش . . بونه همت»
«شاکردلری البته اولور شاکر نعمت»
(دارالشفقه حقنده — صفا)

« معرفت حقك اجلّ الطف سبحانیسیدر »
« عزّتك حامیسی ، معموریتك بانیسیدر »
(کمال)

بانَه [ف] قاصیق تویی . عربیده (عانه) دیرلر . قوللانیلماز.

بانیو [ایتالیانجه‌دن] حمام § استحمامه یعنی ییقانمغه مخصوص هرنوع صو § استحمام ایدیله‌جك محل ، قابلوجه ، ایلیجه § صوطولدیریلوب ایچنه کیریله‌جك قاب ، فوچی . [کیرمك] ماده‌سیله استعمال ایدللی .

باوَر [ف] اینانمق معناسنه (باوریدن) لفظندن اسم مصدردر . تصدیق ، اعتماد ، اینانمه دیمکدر § متین . محکم ، پك طوغری معناسنه‌ده کلیر : [یاور باور]

باوین [ف] کوچوك سپد ، قادینلرك ایجنه پاموق . یوك ایپکی کبی ال ایشلرینی قویدقلری ال سپدی .

باه [ع] مذکر ایله مؤنثك اجتماع طبیعیسی :

« دنیدر اوکیم عفتی ترك ایدوب »
« تفاخر ایده کثرت باه ایله »
(اوقجی زاده)

باهِر [ع] روشن ، پارلاق ، آچیق : [دلیل باهر ، حجت باهره ، ادلّه باهره ، کمالات باهره ، طرف باهرالشرف]، [صاحبقران نوآسخیر جهانکه صبح باهر البرهاندن کنایتدر — شـفیقنامه] ، [طرف باهرالشرف آصف صائب تدبیردن — چلبی زاده تاریخی — صحیفه ۲٦۸] ، [ذاتاً ظهور ستاره مانندك آز وقتده حسن نورانیسنی ، فیض روحانیسنی اوقدر باهر کوستر . مشدرکه ماهیت علویه‌سی حقنده هله بنم کبی برعاجزك سوزلری زائد قالیر — منسیات — صفا]

« لمعه ایلردی او نور باهر »
« شعله‌لر بر براولوردی ظاهر »
(خاقانی)

« بویوکلك میلی ابنای بشرده پك طبیعیدر »
« بو کا برهان باهر آرزوی حسن شهرتدر »
(صفا)

باهَك [ف] اشکنجه . اذیت . باربار ، وحشی وخصائص انسانیه‌دن وانصاف ، ایماندن بهره‌دار اولمایان آلچاقلرك بیچارکان حقنده یاپدقلری معاملهٔ شدیده‌درکه شرعاً قانوناً ممنوعدر .

باهِل [ع] سرسری ، باشی بوش آدم § الی دکنکسز

چوبان § يولارسز دوه ، ممه‌سى باغسز ناقه . نادراً قوللانيلمشدر.

باهِلَه { [ع] طول خاتون ، قوجه‌سز قادين . § قبائل عربدن برينك اسميدر. مأنوس دكلدر.

باهَمْ { [ف] بربرده ، برلكده ، برآراده كبى معنالره كلير . (بهم) لفظنه‌ده باقكز.

باهَهْ { [ع] عرصه ، ميدان معناسنه‌در . قوللانيلماز. فارسيده بيوك كول § ايرى كووده‌لى آت ديمكدر .

باهِيَه { [ع] آغزى كنيش قويو، بوستان قويوسى . مأنوس دكلدر .

باىْ { [ف] امير، بك ، زنكين : (باى وكدا) = زنكين وفقير ديمكدر .

« عندكده سنك باى وكدا جمله سى بركن »
« قالماز ابدا كيسه‌ده بركيسه‌نك آهى »
(شناسى)

« كمتركدايى آزعطاسى قيلوردى باى »
« برلطفى چوق مروتى چوق بادشاه ايدى »
(باقى)

« نه سرمست ونه هشيارم نه باى ونه كدايم بن »
« محصل راه سلطان نجفده خاك پايم بن »
(عاكف پاشا)

« اميد وار نوالك توانكر ودرويش »
« دخيل باب امانك كداى وباى وجود »
(نورس)

« خيره مظهر ايلسون دائم اوشاهى كردكار »
« لطفى احيا ايلدكجه هر كدا وبايى »
(لبيب)

بايِسْتَه { [ف] لازم ، واجب وضرورى ، كركلى . فارسيده (بايست، بايستى)ده بومعناده قوللانيلير. [بايسته هستى] = واجب الوجود ، الله تعالى وتقدس. آز قوللانيلير.

بايِضْ { [ع] يومورطلايجى : (ماكيان بايض) = يومورطلايان طاووق . عربيده طاووغه‌ده اطلاق اولونور.

بايگانْ { [ف] حافظ ، خازن ؛ خزينه دار ، كوزه‌تيجى . بوكلمه بك معناسنه اولان (باى) ايله معدن معناسنه اولان (گان) دن مركبدركه معناى تركيبيسى « معدن بكى » ديمكدر. نادراً استعمال اولونمشدر.

بايِعْ { [ع] مالصاتيجى ، صاتان : [پول اداره‌سى طرفندن شمدى‌يه قدر بايعلره يوزغروشده بش غروش بيعيه ترك اولونمقده ايكن] ، [بلكه صفت كاشفهٔ بنى نوعى مصدوقهٔ حمالة الحطب اولان نجه بايع التين والعنبكه ـــ شفيقنامه]

بايِنْ { [ع] آره‌لايجى ، آييريجى : [طلاق باين] = اصطلاح فقهيدر.

﴿ بَ ﴾

بَبْانْ | [ع] طرز ، اسلوب ، طریقه : « ببانِ بیانْ » ،
بَبّانْ | « بَبّانِ شبّانْ » = کنجلرڭ
طرزی ، روشی ، یولی دیمکدر.

بَبْر | [ع] بای ثانینڭ فتح وکسری جائزدر . کتب قدیمه‌نڭ روایتنه نظراً قپلانڭ غیری وکدی‌یه بڭزر غایتله بیوك وبیرتیجی ، یول یول توکلی ، شدیدالصوله برجانوردرکه هندوستان ایله آفریقاده بولونور . بو حیوانڭ دریسندن کورك یاپارلر . لسانمزده بوڭا تحریف ایله « بوبور » دیرلر . بو حیوانڭ بر دشمنی یاخود شکاری اوزرینه صالدیردیغی زمان دریسنده‌کی توکلر قاباروب قورقنج برهیئت کسب ایتمه‌سی مناسبتیله اصطلاحمزده شجاعت ، قوتنه ویاخود اقتدار ، ثروتنه مغرور اولوب تبرطم ایتمکه ، قاباروب تورولمغه (بوبورلنمك) تعبیر اولونور . [بَبْر بیانْ] = دیبای منقش ، (جانفزا) محرفی اولان جانفس § رستم نامدارڭ جنك کونلرنده کییدیکی جامه بونڭ دریسندن ایمش : [چونکه اول کربۀ لاده صفتان هربری مانند هزبر رزم ساز ببر اوله‌رق هجوم کوستردیلر — شفیقنامه]

« اژدرکش وادیٔ تخیّـل »
« ببر افکن کوهسار معنی »
(قاضی انسی)

« دل حاصلی قالدی شوقه مجلوب »
« شبل الاسد اولدی ببره مغلوب »
(معلم ناجی)
« شیر ژیانه پنجه صالارکاه خشم وکین »
« ببر بیانه قارشو وارر وقت کارزار »
(باقی)

بَبْرُوحْ | [ع] (لفّاح برّی) دینیلن نبات مخدرڭ کوکی .
یَبْرُوحْ | یبروح الصنم وتحریفله عبدالسلام دینیلن بر
کوکدرکه انسان قدیدینه شبیه اواور واکثریا کردستان طاغلرنده بولونور.

بَپْسُودانْ | [ف] « لمَس » کبی برعضوه ، برشیئه ال
بَپْسُودَنْ | سورمك ، ال ایله طوقونوب حس ایتمك
معناسنه‌در . مأنوس دکلدر .

بَپْغا | [ف] طوطی دینیلن وهر لسانی تکلمه قابلیتی اولان قوشڭ برنوعی درکه ترکجه‌ده تحریف ایله (پاپاغان) دیرلر . عربیده پای فارسی بای عربی‌یه تبدیل ایدیلوب [ببغا] دینیلیر :
« طبعی آیینۀ اشراق اوله تاکیم آندن »
« منطق الطیراوقویه طوطی وبپغای سخن »
(وهبی)
« بلبلاری طوطیٔ سخنساز »
« بپغالری سوز وسازه همراز »
(شیخ غالب)

بَپَكْ | [ف] ترکجه‌ده بیلدیکمزکبی انسانڭ مینی‌مینی یاوروسی

دیمکدر . فارسیده چوجقدن باشقه (مردمك چشم) مقامنده قوللانیلیرکه ترکجه‌ده دخی (کوز ببکی) تعبیر اولونور . چوجق تقلیدی اوله‌رق یاپیلان اویونجاقلرده (بَبَك) دینیلیر.

بَتّ { [ع] تفتیکدن منسوج بیوك شاله ، صوفه اطلاق اولونور.

§ «اختری» یه کوره فس ، قاووق اوزرینه صاریلان صاریغك اوموزه صارقان اوجی § کسمك معناسنه مصدردر . قوللانیلماز .

بَت { [ف] جولهه‌لرك سوپورکه‌سی. بوکا (بَتاره) ده دیرلر. § حشیل دیدکاری شی § ترکجه‌ده «قاز» دینیلن حیوان . عربیده (بَطّ) دیرلر .

بَتا | [ف] ترکجه (اَپا) دینیلن طعام.

بَتّه | عربیده [بهطه] دینیر .

بَتات { [ع] قطع وانقطاع معناسنه‌در § تقیّد واهتمام ولوازم معناسنه‌ده کلیر. [بیع بتات] = قطعی صورتده صاتمق . ینه بو معناده (بیع بات) زیاده استعمال اولونور .

بَتّات { [ع] شالجی ، تفتیك و یوکدن منسوج قماش وشال صاتان [بَتّی] ده بو معناده قوللانیلیر . ترکجه‌ده الفاظ مأنوسه‌دن دکلدر .

بَتّار { [ع] زیاده کسکین ، کسیجی معناسنه‌در . ینه بو معناده اولان (باتِر ، بُتار) کبی صیغهٔ مبالغه‌در. قیلیجه وصف اوله‌رق قوللانیلیر: [سیف بتّار، خنجر بتّار]

بَتَر { [ف] «بدتر» ك مخففی در . پك کوتو ، الك فنا ، چوق چرکین وبایاغی دیمکدر .

«دوشمن دل وطبع اهل بواندیشه‌یه»
«تشویش دل‌وطبعی بوالبت بتر ایلر»
(نفعی)

«مشکل بودرکه هرکیمه کیم حالم آغلاسه‌م»
«عشقك یولنده اول دخی بندن بتر چیقار»
(احمد پاشا)

«کورسون نیجه‌اولور چاشنیٔ جام‌محبت»
«بوعقل خود آرایی‌ده بندن بتر ایله»
(صبری)

بَتْر { [ع] کسمك، کسمه § قصورلی ناقص ، اکسیك براقمق . [بتر العضو] = اعضای بدندن برینی کسمك . [بَتَر] ـــ حیوانك قویروغی کسلمك . قویروغی کسیك حیوان ، عقیم ، ذریتسز ؛ خیر ونفعدن بی بهره معنالرینه اولان (اَبتَر) بوندن مشتقدر .

بَتْراء { (اَبتَر) ك مؤنثی ، قیصیر قادین . بسمله‌سز ، تحمید وتصلیه‌سز خطبه‌یه [خطبهٔ بترا] ، کاسه‌سز عین حرفنه مشابه اولدیغیچون

همزه‌یه [ء] وقویروقسز عین حرفنه [ء] [عین بترا] دیرلر .

بتره [ء] دیشی حمار ، اشك دیمکدر § فارسیده عناد وزده‌لنمش ، برەلی معناسنه‌در .

بدفوز / **بدپوز** [ف] «دائره» معناسنه‌در . یعنی مدوّر برشیئك اطرافی ، کناری ، چوره‌سی دیمکدر . مثلا فس ، قاووق کبی شیلرك کناری . آغزك کنارینه‌ده اطلاق اولونور § (منقار) یعنی قوش غاغاسی معناسنه‌ده قوللانیلیر .

«بدفوز ، برپوز ، بر فوز ، بر کاپوز ، برکافوز ، برپوس ، برفوس» ده بو معناده لغتدر .

« دایهٔ کوطفل شیر آموز را »
« تابنعمت خوش کند بدفوزرا »
« کر ببندد راه آن پستان برد »
« برکشاید راه صد پستان دهد »
(مثنوی — حضرت پیر)

بتقور [ف] بیرتیجی جانور پنجه‌سی دیمکدر : « بتقور شیر »

بتکوب / **بتلوب** [ف] ترکجه‌ده (طراطور) دیه تحریف ایدیلن [ترائر] که فندق و بادم ایچی ازمه‌سیله سبزه‌دن یاپیلان صلاطه . مأنوس دکلدر .

بتکلیش [ف] اوق قبوری ، آتیله‌جق اوقلری ایچنه قویوب اوموزه آلنه‌جق محفظه . بوکا [ترکش ، تیردان] دخی دیرلر .

بتو [ف] (خونی) دینیلان آلتدرکه آغزی کنیش ، دیبی اوله شکلنده وایچی دلیك اولور . بونکله فوچی ، صراحی ، شیشه کبی شیلره صو و مایعات سائره قونیلیر ، بوشالدیریلیر . عربیده [قمع] دیرلر . § دکنك ، قامچی ، باستون اوجنده‌کی یووارلاق § طاش هاوان الی معنالرینه‌ده کلیر . فارسیده (بتو) اولورسه مشرق ، شمس آباد معناسنه کلیرکه ترکجه‌ده (چوغاج) دیرلر .

بتوك [ع] کسیجی معناسنه‌در . فارسیده بقال طبله‌سی ، صاتیجی طبله‌سی دیمکدر .

بتول [ع] ارککلردن بوس بتون مجتنب ومنقطع اولان عفیفه ، معصومه خاتون : [مریم بتول] کریمهٔ مکرمهٔ خاتم الانبیا حضرت فاطمة الزهرانك لقب معروفیدر . § آری کوك صالان فدان . بانك ضمیله تلفظی یاکلشدر .

بتیاب [ف] رنج ، درد ، محنت معناسنه‌در . آزقوللانیلیر .

بتیار / **بتیاره** [ف] عربیسی [عفریت] در . مبغوض ، کریه المنظر ، غایتله چرکین ، مشاهده‌سی هیچ ایسته‌نیلمین فنائی ، دشمن . § دیو ، شیطان ، غول یابانی . حرف (ز) ایله عین معنایه لغتدر :

« پیرو رأی نفس امّاره »
« سر بز نجیر دیو بتیاره »
(شیخ الاسلام بهائی)

بَتِیل { [ع] حضرت (عیسی) علیه السلامك والدهٔ مکرمه‌سی جناب (مریم) ك لقبیدر § آناج آغاجدن آیریلوب باشقه کوك صالان فدان معناسنه‌ده کلیر § نهرده کی آقنتی‌یه‌ده اطلاق اولونور § صالقملری صارقیق اولان آغاجه ده دینیر . [بَتِیلَه] آیرلمش خرما فدانی ، اتلی عضو دیمکدر .

بَثّ { [ع] یایمق ، طاغتمق § اخبار واسراری افشا و اظهار ایتمك § حال‌وشان § حزن والم‌شدید § توزی‌طوپراغی صاوورمق معنالرینه کلیر . [بَثْبَثَه] = بر خبری افشا ایتمکه وتوزقوپاروب صاوورمغه اطلاق اولونور . لسانمزده (بثّ) افشای خبر واظهار مافی‌الضمیر معناسنده و (شکوی) لفظی ایله برابرقوللانیلیر . لسانمزده قوللانیلدیغی معنایه نظراً بونك (بسط دعوی] کبی (بثّ شکوی) صورتنده قوللانیلمه‌سی لازمکلیر . طوغریسی (بثّ وشکوی) در .

بَثْر { [ع] اصطلاحات طبیه‌دندر . وجودده‌پیدا اولان سیویلجه ،
بَثَرَه } اوفاق چیبان دیمکدر . وجودنده او یله چوق سیویلجه بولونان آدمه [بَثِر] دینیر . (بثر)ك معنای لغویسی چوق دیمکدر . [بَثِیر] = کثیر معناسنه‌در . [بَثَرَهٔ خَبِیثَه] = قره قبارجق دینیلن وظهور ایتدیکی یری قانغرن ایدن مرض مهلك .

بَثْق { [ع] ایرماغی یاروب صوبی باشقه طرفه آقتمق ، حرق یاپمق ، ییرتمق ، آییرمق . استعمالی اندردر .

بَثْنَه { [ع]قایماق § کوزل‌وجودلی محبوبه ؛ تاب وطراوت § دوز قوملی یر ، شام جوارنده برقریه . [بَثْنِیَه] = قوملاق ، اعلا بغدای . جمعی [بِثَن] در .

بَج { [مجار لساننده ن] هبه ، جهاز معناسنه در § آوستریا دولتنك پای تختی اولان « ویانه » شهرینك نام‌دیکریدر : (بج‌طاووغی)= استانبوله ویانه‌دن کتیرلمش اولان آفریقانك سودان جنسی طاووق دیمکدر . « بج اوردکی »= قره توکلی مرجان کوزلو برنوع اوردکدر .

بَجاء { [ع] واسع ، کنیش ، بول : [عین بجاء] = کنیش ، ایری کوز . § کیك ، قره‌جه معناسنه‌ده کلیر .

بَجا { [ف] يرنده ، مناسب ؛ محلنده ، ايى ديمكدر. بعضاً محل، ير معناسنه اولان (جا) نك اوّلنه ادات الصاق اولان [بـ] كتيريله‌رك « جابجا » طرزنده قوللانيلير كه او تقديرده بومعنايى افاده‌ايتمز. «ير،ير»، « محل ، محل » ديمك اولور . بعضاًده بولفظك اوّلنه‌ادات سلب‌اولان (نا) كتيريلوب [نابجا] و [بجا نا بجا] صورتلرنده‌دخى استعمال‌اولونوركه او تقديرده‌برنجيسى‌يرنده‌دكل، مناسبتسز وايكنجيسى مناسب وغير مناسب ، ايى وكوتو؛ محللى ومحلسز معنالرينى افاده ايدر . بعضاً [نابجا] مقامنده [نابمحل] تعبيرى‌ده‌قوللانيلير. فقط (بجا)يرنده يالكز (بمحل) هيچ قوللانيلماز :

« بركلور كونه‌سنك كبى محيط هركال »
« اولسه ذاتكله بجادرافتخار روزكار »
(عاكف پاشا)

« وضع تاريخمه پرتو ديه‌منزلر بيجا »
« پك بجامركز تقويم وقايعدر بو »
(مطبعهٔ‌عامره‌يه تاريخ — پرتو پاشا)

« حقم دكلمى يالواريشم نا بجاميدر؟ »
(معلم ناجى)

« هربيتنه بر كنج كهر دينسه بجادر »
(معلم ناجى)

[خصوصاً جانب غربى وجنوبيسنده صدمات افواج امواجدن سينهٔ عاشق بى قراركبى جابجا چاكلر پيدا ومانند قفس بلبل شكافلر نمايان اولوب — چابى زاده تاريخى — صحيفه ٢٦٩]

بَجايِش { [ف] ايكى مأمورك مبادلهٔ خدمت ايتمه‌سى، يكديكرينك يرينه كچمه‌سى : [وقوع بجايش] § ايكى مأمورك بربرينك يرينه كچيرلمه‌سى: [اجراى بجايش]

بَخْبَخَه { [ع] چوجقلرى آووتمق ايچون ياپيلان كورولتى، حقه بازلق، تحفلق :

« جوارمده بردخت ترسا بچه »
« ايدوب زار نى عالمه بخبخه »
(عزت ملا)

بَجْراء { [ع] كوبكى چيقيق آدم معناسنه اولان [ابجر] ك مؤنثى. كوبكى چيقيق قادين § يوكسك ير ، تپه ديمكدر.

بَچَش { [ف] بورون دليكلرينك يوموشاغى § رخاوت ، درد ومشقت معناسنه‌ده كلير . قوللا. نيلمايان الفاظدندر .

بَچْگَم { [ف] « صَيْفِيَّه » كبى ياز موسمنده اوطوريله‌جق محل § ايوان، اوتاغ، بارگاه معنالرنده دخى قوللانيلير § قورد دينيلان جانور معناسنده كلير . عربيده قورده (ذئب) ديرلر. قوللانيلماز .

بَچَگانْ { [ف] « بچه » نك جمعى. ياورولرديمكدر. اكثريا مركب اوله‌رق استعمال ايديلير : [مغبچكان ، ترسابچكان]

بَچَك [ف] برنوع كوچك سلاح، آلت قاطعه‌در. تركجه‌ده تحريف ايله قوللانيلان [بچاق] لفظنك اصلى بواولسه كركدر .

بَجَل [ع] بهتان، افترا § تعجب، حيرت معناسنه‌در. [بجله] = كوزل چهره ، تازه‌فدان، كوچوك آغاج معناسنه كلير .

بَجَه [ع] سيويلجه ، آربه‌جق دينيلن چيبانلر . قوللانيلماز.

بَچَه [ف]انسان‌وحيوان‌ياوروسى. نظمده تشديد ايله استعمالى جائزدر : [پرستوبچه] = قيرلانغج ياوروسى. [بچهٔ طاووس علوى] = كونش ، آى ، الماس ، ياقوت معنالرينه‌در. [بچهٔ كو] = (كو) جاده، ايشلك يول‌معناسنه‌در. بالتركيب « لقيطه » كبى جامع وكليسا قاپوسنه وياخود سوقاغه براقلمش چوجق معناسنده قوللانيلير . [بچهٔ نو] = فيلىز ، حادثه معناسنه‌در .

«نه زيبا الفت ايتمش دخترز بچهٔ مغله»
« نديم »

« جوارمده بر دخت ترسابچه »
« ايدوب زارنى عالمه بجبجه »
(عزت ملا)

« مانند ديو بچه‌لرين التقام ايدر »
« كهنه رباط دهر عجب آشيانه‌در »
(لاادرى)

بَجيس [ع] آيازمه ، پيكار ديمكدر. مأنوس دكلدر .

بَجيل [ع] معظم ، موقر ؛ شكل وشمائل صاحبى ، محترم آدم : « رجل بجيل » § غليظ نسنه‌يه‌ده اطلاق اولونور : (شئ بجيل)

بَحّاث [ع] بحث ايتمكى سون، چوق بحث ايدن . آز قوللانيلير .

بَحاحَه [ع] « بحاح » و(بحوح) و(بحوحت) سس بوغنق اولمق ديمكدر. سس قيصيقلغى. بانك كسرى جائزدر .

بَحّار [ع]دكزجى، كميجى. نادراً قوللانيلمشدر .

بَحْت [ع] محض، خالص، اوز معناسنه در . مصدرى (بحوتت)در: [ذات بحت‌الٓهى ادراك اولونه‌ماز] ، «صهباى بحت» = خالص شراب. (خبز بحت) = خالص اتمك . نادراً قوللانيلمشدر. [بحتر] = قيصه، بودور آدم ديمكدر : شاعر مشهور (ابو عبادة البحترى) = بو نام ايله ياد اولونان قبيله‌دندر .

« مثلى بشار بحترينك »
« ابن المعتز صنوبرينك »
(لا)

بَحْث [ع] برشيئك كنه‌وحقيقتنى آكلامق ايچون آراشد- يرمق ، بر ماده‌نك اصل واساسنى

اوکرنمك ایچون سوز آچمق : [قو - میسیونده نه‌دن بحث اولونیور] ، [امام غزالی تفسیر نفیسنده حقایق اشیادن تنویر اذهان ایده‌جك صورتده بحث ایتمشدر] § معارضه صورتیله سویلشمه : [میرموما الیه ایله آرامزده « وظیفه ومسئولیت » حقنده آچیلان بحث خیلی زمان دوام ایتدی] § لسانمزده ایکی کشینك بربرینی آلداتمق ، یاخود هانکیسنك سوزی چیقارسه اوشخص یا کلمش عد اولونمق و آلداتان ، یاخود یا کیلان آدم دیکرینه تعیین ایدیلن وترکجه‌ده (اوکدول) دینیلن شیٔ ویرمك شرطیله سوز ویرشمه‌سنه (بحث) اطلاق اولونور : [فلان بحثی قازاندی ، بوبحثی غائب ایتمکه کلمز] § بر ماده‌نك تدقیق وتحقیقنه دائر سوزلری حاوی مقاله : [فقهده طلاق بحثی] ، [اثرکز حقنده‌کی مطالعاتمه صکره عودت ایتمك اوزره مکتوبکزده‌کی بر قاچ بحثك جوابنی ویرمك ایسترم — تقریضات — اکرم]

« تیغك ایچوردی دشمنه زخم زیانلری »
« بحث ایتمزاولدی کیمسه کسیلدی لسانلری »
(باقی)

« بحث اوصافنده اطرا ایتسون اهل اجتهاد »
(سروری)

« یازمش کتابنه بحث هیولایی بوعلی »
« ویرمش می یا کتابنه بوحسن صورتی »
(عاکف پاشا)

« علامه‌در اول ادیب ماهر »
« هر علم وهنرده بحثه قادر »
(لا)

« بحث ایتسه ایدر جهانی الزام »
« بر سوزله ایدر فخامی افحام »
(شیخ غالب)

« بوبحثی بیلمزایدم بن مکرنه مشکل ایمش »
(سیدوهبی)

بَحْثَرَه [ع] طاغتمق ، کیزلی شیٔ میدانه چیقارمق § سوت کسیلوب دانه دانه اولمق .

بَحْدُقْ [ع] ترکجه [قارنی یاریق) دینیلن تخم . بوتخم ایله کل صویی قاریشدیریلوب کوز آغریسنه علاج یاپیلیر . قوللانیلماز .

بَحْدَلَه [ع] کوردك کمیکی اکیلمك ، قیراق § ایشده سرعت کوسترمك معناسنه‌در .

بَحْر [ع] دکز : [بحر سیاه ، بحر سفید ، بحر محیط ، بحر احمر ، بحر ابیض] « بَحْرِی ، بَحْرِیَّه » = دکزه عائد ، دکزه منسوب : [طائر بحری ، فنون بحریه ، نظارت بحریه = طوغریسی (نظارت امور بحریه] در . شورای بحریه ، قوهٔ بحریه » « بَحْرِیُّونْ » فنون بحریه‌یه آشنا اولانلر ، قپودانلر ، کمیجیلر . نظمده « بَحْرِیِّینْ » ده قوللانیله بیلیر . [بحر بیکران] = اوجی بوجاغی اولمایان . نهایتسز دکز ، § شعرده وزن ، اولچو معناسنه

مستعملدر: [بحر رمل، بحر رجز] § عربيده يارمق، ييرتمق § زياده يوروك آت § كرمكار معنالرينه‌ده كليرسه‌ده لسانمزده معانئ مذكوره معتبر ومستعمل دكلدر: [برطاقم ارباب معرفت سياحت بحريه‌يى اعتياد ايتدى — معارف مقاله‌سى — كمال] ، [نالهٔ نيازى بردهٔ الحاح وابرامه ايصال وشيخ الاسلام عاليمقام حضرتلرينك بحر محيط فضل وافضال اولان خاطردريا مثاللرينى موج انكيز انفعال ايتمكين — صحيفه ١٨ — چلبي زاده تاريخى]

« عثمانلى لسانى بولساندر »
« فكر ايله نه بحر بيكراندر »
(مقدمه)

«هردم افرنجك قيليج باشن ايكى شق ايله‌يوب»
«سوى بحره آقيدردى قانن ايرمق ايله‌يوب»
(سرورى)

« پيوسته در سواحل كرداب حيرته »
« بر بحردركه حاصلى بو بحر بيكران »
(لا)

« عمّان ايچنده پنجهٔ مهره مماثلم »
« اولدم غريق بحر فنا مرد كاملم »
(شيخ غالب)

«هر برى بحر رمل، بحر هزجدن صاووروب»
«ريح انفاسن ايدر فورتنه فرساى سخن»
(وهبى)

«ماجرا وار سنى غرقاب ايدر اشكم آجيرم»
«يتر اى بحر سياه كيدرم آق دكزه»
(سانح)

« شفق صبح بقادر نظرمده كويا »
« موجهٔ بحر سياه شب يلداى عدم »
(عاكف پاشا)

بَحْرَيْن { [ع] عربستانك «الاحسا» خطه‌سى سواحلى وآطه‌لرى ديمكدر :

« ملك سخن قلمرو طبع كريميدر »
« بحرين نظم ونثرده جارى حكومتى »
(عاكف پاشا)

بَحْرى قُطاسْ - ياخود - گاوِ بَحْرى

[ف] دكز آيغيرى ، اوكوزى دينيلان حيوان، ياخود آسيانك « ختا » سلسلهٔ جبالنده موجود بر نوع يبانى اوكوز ديمكدر. وقتيله بو حيوانك اوزون ويومشاق اولان قويروق تويندن وزرا وامراى عثمانيه‌يه على مراتبهم صورت رسميه‌ده ويريلن توغ وعلملرك تپه‌لرينه وآلايلرده يدك چكيلن مزيّن طاقملى آتلرك كردنلرينه زينت مقامنده آصارلردى . تركجه‌ده تحريف ايله [بحر خوطاز] ديرلردى. اليوم لسانمزده قادينلرك باشلرينه قويدقلرى مزين ومكلف سرپوش معناسنه استعمال اولونان [خوطوز] ك اصلى [قُطاس] ظن ايدن لغتجيلر يا كيليورلر، ياكلش تعريف ايديورلر . زيرا اول امرده [قُطاس] ك اصلى دكز جانورى معناسنه (يونانيجه Kitos قيطوس) در. بونى ايرانيلر ياخود عربلر تحريف ايله [قُطاس] ياپمشلر . (برهان

قاطع)ده لغت روميدرديه كوسترلمه سى ده بوكادليلدر. (قُطاش) ك محرفى ظن ايديلن [خُوطُوز] ك اصلى ده يونانيجه صو قوللمش كچمش معناسنه(Khotos ـ خـوتوس) دركه وقتيله خـوارزم حكمـدارلرندن برينـه تزويج ايدلمش اولان (بيزانس) پرنسسلرندن « مونغـوللى ماريه » دينيلن پرنسس (مارى) نك سرپوشى كلين كيتديكى پردەكى نسوان طرفندن تحسين وتقليد ايدلمش و « خوطوس » نامى بتـون نسـوان خوارزمك لسـانـنه دوشمش اولديغنـه دائر روم تاريخلرنده صراحت بولونديغى وبوس بتون تركجه ظن اولونان (آيغير) لفظنك اصـلى دخى وحشى ، آزغين معناسنه يونانيجه [Ygrios — آغريوس] اولديغى افاضل روميه‌دن مترجم مشهور [نيقوله سولليدى] افنـدى طرفنـدن افاده قلنمشدر .

بَخْ بَخْ { [ع] عربيـده مقام استعظامده و مبالغـه ايچون استعمال اولونور . نه خوش ، نه كوزل كبى بر معنايه دلالت ايدر . تركجه‌ده بنه او مقامده ، فقط مزيفانه برطرزده قوللانيـلان [پَه پَه] لفظى بوندن محرفدر .

بَخّال { [ع] چوق بخيل ، جرى ؛ پك آلچاق آدم .

بَخْبَخَه { [ع] دوه‌نك كوكره‌يوب چاغـيرمه سى ، سس چيقارمه‌سى § چيترداموق ، ميشلداموق . أنوس دكلدر .

بَخْت { [ف] طالع ، قدر ، قسمت ، اقبال ، تصادف ديمكدركه تركجه‌ده « يازو » « اوغور » لفظلرى بونك مقابليدر : [قَوِى بَخْت] = اوغورى آچيق ، طالعى قوتلى . [نيك بَخْت] = ايى طـالعلى ، قـدرى اويغـون . [بى بَخْت] = طـالعسز ، قسمتسز . [بَخْتِ بيدار] = اويانيق ، آچيق طالع . [بَخْت بيداد] = انصافسز طالع ، كوتو قدر . [بَخْتِ سياه] = قره يازو ، فنا طالع . [بَد بَخْت] = كوتوطالعلى ، فنا يازو . [بَخْتِ خواب آلود] = طالعى كوسكون ، قسمتى قاپالى . [بَخْت وَر] = طالعلى ، اوغورلى . [جوان بَخْت] = طـالعى كنج ، قسمتى آچيق ديمكدر . فارسـيده (كابوس) يعنى اويقوده عارض اولان آغيرلق واوفاق اوجاق بوجكى § جد ، بيوك‌بابا وكرز ، غارغى معناسنه‌ده كلير .

« طالع عقـله معاون اولمـاز »
« بخت ايله هنر مقارن اولماز »
(لا)

« یارب چراغ دولت وبختن منوّر ایت »
(ضیا)
«فرق ایچون تمییز اهلیتده کی نقصانتی»
«صورت اعماده اسلاف ایتدیلر تصویر بخت»
(لا)
« بدبخت آکا دیرلرکه النده جهلانك »
«قهر اولمق ایچون کسب کمال وهنرایلر»
(شناسی)
«حضرت پاشای روشن رأی کردون احتشام»
«صاحب تدبیر پیر ومالك بخت جوان»
(نوعی)
«سرکشلك ایتدی توسن بخت ستیزه کار»
«دوشدی زمینه سایهٔ الطاف کردکار»
(باقی)
« کائنات آلدی رنك نورانی »
« طوغدی خورشید بخت عثمانی »
(عصمت)
« بخت خواب آلودی بیدار ایتدی کویاخوابدن »
(نفعی)
« بی بخت اولانك باغنه برقطره سی دوشمز »
« باران یوینه درّ وکهر یاغسه سمادن »
(لاادری)
« نجم بختك روزکاره یادکار آسمان »
(عاکف پاشا)

بَخْتَرَه } [ع] صالنه ، صالنه کوزل یورویش ، خوش یورومك.

بَخْتَرِیّ } [ع] خوش حرامان ، صالنه صالنه کوزل یوروین ، یورویشی کوزل آدم § خودبین ، کبرلی آدم معناسنده کلیر . محدثندن ایکی ذاتك اسمیدر .

بَخْتَاق } [ف] جنکاور وعسکرلرك غوغاده کییدکلری دمیر باشاق که ترکجه ده (توغلغه) وعربیده (مغفر) دینیلیر. فارسیده (سرپناه)ده دیرلر .

بَخْتَكْ } [ف] فنا طالع . (بخت) لك مصغری. §(نوشروان)ك وزیرینك اسمی : [هر برینك پایکاه تفرعن وتمردنده حائز مرتبهٔ عتو هامانی اولان کاهن جوان وبختك بختکان کمال سفاهتندن — شفیقنامه]

بَخْتُورْ / **بَخْتُوهْ** } [ف] « رعد » کبی کوك کورولتیسی. § کوکره یجی ارسلانه اطلاق اولونور: [پلنك بختوه]، [شیر بختور] = حدت وغضبله حایقیران قاپلان ، ارسلان . [شیر غرنده] = بوده اوته کی کبی در . (غرنبیدن) غضب ایله حایقیرمق ، کورله مك معناسنه در .

بَخْتُورْ } [ف] دشمن ، اعدا دیمکدر . صفت اوله رق قوللانیلیر .

بَخْتَه } [ف] بسیلی ، سمیز قویون § قوچ . (با) نك ضمیله ده مرویدر .

بَخْتِیَارْ } [ف] طالعلی ، قسمتلی ، مسعود ، کچینیشی ویشا- یشی اویغون : [بختیارانه] = مسعود وخوشحال اولانلرده یاقیشه جق صورتده ،

[بَخْتیارِی] = بختیارلق ، مسعود وخوشحال اولش، [اهل قناعت دائما کندینی بختیار عدایدر]، [فکرلری‌ده تعیشلری کبی ساده اولان ، اخلاقلری ایسه مدنیت نتایجندن اولان فنالقلره بولاشمایان بختیار صحرانشینلرده ایفاسی ناقابل نه احتیاج بولنه‌بیلیرکه کندیلرینه برداولسون — تقریضات — اکرم]

« بن یولجی او شیوه‌کار یولجی »
« دینسون بکا بختیار یولجی »
(معلم ناجی)
« اوتیشورلردی بختیارانه »
« ویرمسونلرمی نشوه انسانه »
(وله)
« اولدکای سرورستوده‌شیم »
« باعث بختیاری عالم »
(وله)
«قیندی زمینی برف کبی نقدسیمه غرق»
«انعام عام شاه جوانمرد ، بختیار»
(باقی)
« کیم بیلیر بلکه بختیار اوله‌جق »
« کچه‌جك مسعدتله ایامی »
(صفا)

بَخْس [ع] تعبیرات قرآنیه‌دندر. ناقص معناسنه‌در : [ثمن بخس] § عربیده یاغمور صویله زراعتی قابل اولان ترلا، ظلم وتعدی، کمرك آلمق معنالرنده دخی استعمال اولونور . بو لفظ فارسی‌ده دخی بو معناده مستعملدر .

بَخْسان [ف] « بَخْسیدَن »یاخود « بَخْسانیدَن » مصدرندن صفة مشبهه‌درکه صالنه صالنه یوروین دیمکدر § پژمرده ، صولوق، بوزوق معناسنه‌ده کلیر. اشبو مصدرلرفارسیده ارتمك، اریتوب برشی دوکمك ، صولدیرمق ، آشندیروب بوزمق ، بوروشدیرمق ، درد ومحنته دوشورمك معنالرینه‌ده کلدیکندن (بخسان) دخی معانیٔ مذکوره‌یی افاده ایدرسه‌ده الك زیاده حسن رفتار معناسنده‌قوللانیلمیلیدر.

بَخْسَت [ف] اویقوده‌کی خوروانی § عربیده « کابوس» دینیلان آغیراق باصمه‌سی § صوت. صدا، سس. ترکجه‌ده استعمالی اندردر.

بَخْسَم [ف] « اَخْسَمَه » کبی بوزا دیمکدر. قوللانیلماز .

بَخْسی [ع ف] عربیده اکسیلمش، قصورلی معناسنه اولدیغی کبی فارسیده دخی اشبو معنا ایله برابر صولمش ، بوزولمش، پژمرده اولمش معنالرینی افاده ایدر.

بَخْش [ف] بلا بدل ویرمه ، هبه ایتمه ، احسان ایتمه ، باغشلامه § وصف ترکیبی طرزنده باغشلایجی، عفو ایدیجی ، ویریجی معنالرینی افاده ایدر. مثلا [کرم‌بخش ، حیات‌بخش ، روح بخش ، صفا بخش ، حیرت‌بخش ، جان‌بخش] کبی. « بَخْشیدَن» لفظندن صیغهٔ امراولان « بخشا ـ ی »

دخی عین معناده قوللانیلیر . مثلا [کریه بخشا ، صفا بخشا ، کرم بخشا] کبی . بوایکی لفظك دائما ضمننده مسرت اولان حالاتده قوللانیلدیغنی ظن ایتمك طوغری دکلدر . بونلرك کرك ادبیات فارسیه‌ده ، کرك ادبیات عثمانیه‌ده هم سرورلی ، هم کدرلی حالات ومواقعده استعمال ایدلدکلری ارباب تتبع نزدنده مسلماتدندر :

« لازم دکل عنایتی اهلی تکبرك »
« بخش ایلدم عطاسنی وجه عبوسنه »
(نحیفی)

« جسم الفاظه روان بخش ادادر خامه‌م »
(جودت پاشا)

« غنا کلمز حریصه عالم امکانی بخش ایتسه‌ڭ »
(معلم ناجی)

« عفو ایتدی اوشاه آسمان رخش »
« عزرائله قیلدی جرمنی بخش »
(شیخ غالب)

« آوودان خلق بو غمخانه‌ده اولدر یوقسه »
« اولمه‌سه مشکل ایدی تسلیه بخشای عدم »
(عاکف پاشا)

« وجود جود الٓهی حیات بخش کریم »
« نفس عطیهٔ رحمت کلام فضل قدیم »
(نابی)

« روح بخش اولدی مسیحا صفت انفاس بهار »
« آچدیلر دیده‌لرین خواب عدمدن ازهار »
(باقی)

« ای لوحهٔ یاد نوحه بخشا »
« بیك کره‌ده ایلسه‌م تماشا »

« طویماز سکا چشم کریه معتاد »
« باقدقجه‌ار اور ودادی مزداد »
(معلم ناجی)

« فکر وصال بخشی کاندر دیدم دیدی »
« بو سوز خیال ذهن یمانکدر رسنك »
(فضولی)

« جلاد نکاهن ایت تماشا »
« عزرائلی کورکه روح بخشا »
(شیخ غالب)

« جرعهٔ جان بخشکه لب تشنه بیك خضر ومسیح »
« آب حیوانسین یاخود لعل لب جانانه‌سین »
(نفعی)

بَخْشایِشْ [ف] مرحمت ، شفقت ، عنایت ، احسان معناسنه‌در . اسیرکه‌مك معناسنه اولان [بَخْشُودَنْ] مصدرندن مشتقدر : [بخشایش پروردکار ، بخشایش الٓهی] ، [بَخْشایِشْکَرْ] = مرحمتلی ، شفقتلی ، رحم واحسان ایدیجی . [شاعر بونکله هم تنویر عبودیت ، هم ده مظهر اولدیغی بخشایش علوی قدرتدن طولایی تحدیث نعمت ایتمش اولور — تقریضات — اکرم .

« تقدیسه احقدر بو »
« بخشایش حقدر بو »
(معلم ناجی)

« خباثتلر دوشونمك عقل ایچون ذلدر ، تنزلدر »
« اوجوهرچونکه بر بخشایش علوی قدرتدر »
(اسماعیل صفا)

بَخْشِشْ [ف] عطیه ، احسان ؛ بلش اوله‌رق ویریلن پاره وسائره ، فارسیده بومعنادن فضله اوله‌رق « برج ماهی » یعنی (حوت) برجنك اسمیدر . ترکجه‌ده [بخشیش]

طرزنده زبانزد ایسه‌ده یاکلمشدر . طوغریسی [لرزش ، پرستش] کبی یازیلیر : [بخشش آتك دیشنه باقلماز ـ مثل].

« بخشش نابمحل جوددن اولماز معدود »
« صفر معکوس ایله آرتارمی حسابی رقمك »
(بلیغ)

« بخشش آموزهمم حوصله‌سوز خسّت »
« کیسه پرداز کرم قافله سالار کرام »
(نفعی)

« اما دها بخشش الٰهی »
« معراجنی بولدی کاهی »
(شیخ غالب)

بَخْشَنْدَه [ف] (بَخْشیدَنْ) مصدرندن اسم فاعل . باغشلایجی ، ویریجی ؛ یارلغایجی ، عفو ایدیجی معناسنه‌در [بَخْشایَنْدَه] دخی بو معنایه لغتدر : [ای بخشندهٔ آثام انام اولان خدای ذوالجلال . دائما سنك بارگاه کبریا پناهکه عرض ابتهال ایدن بو بندهٔ کنهکارکی مغفرت صمدانیه‌که مظهریتله عذاب نار جهیمدن خلاص ایت]

« بخشندهٔ کشور مخلد »
« شاهنشه انبیا محمّد »
(نابی)

بَخَقْ / **بَخْقْ** [ع] کوز یاطلامه ، کوز یاطلاتمق . استعمالی اندردر.

بَخْلَه [ف] سمیز اوتی . اصل ترکجه‌سی [پرپرم] در . عربیسی [بقلة الحمقا] در .

بَخَمْ [ف] بر بلده‌نك اسمیدرکه « مشك »ك اعلاسی اوراده بولونور : [مشك بخم] مشهوردر .

بَخْمَه [ف] « بید کیا » دینیلن آیرق اوتی ، آیرق کوکی .

بَخنِز مأنوس اولمایان الفاظدندر .

بَخْنُونَه / **بَخْنُودَنْ** [ف] شمشك ، ییلدیرم معناسنه‌در . غیرمأنوس اولان الفاظدندر .

بَخُورْ [ع] توتسو . عسلبند ، عودآغاجی ، مسك ، لادن کبی مواد عطریه‌دن مرکب برشیدرکه آتشده یاقیلورسه اطرافه نشر رائحهٔ لطیفه ایدر . محاوراتده بانك ضمیله مشهوردر . [بخور مریم] = دفع تفتیح وادراره غایتله نافع اولوب ترکجه‌ده « مریم آنا الی » دینیلن برنوع نباتدر . بونك کوکنه ترکجه‌ده (طوکوز آغرشغی) دیرلر .

بَخُورْدانْ [ف] ایچنده توتسو دینیلن ترتیب معطر یاقیله‌جق معدنی قاب . [بَخُورْدانی] = ایام رسمیه‌ده توتسو یاقمغه مأمور آدم . [بخوردانلق] تعبیری غلط فاحش اولدیغندن محررات ومحاوراتده او صورتله قوللانمامغه دقت ایتمه‌لیدر .

بَخیل { [ع] خسیس، جمری ، طمعکار ، نقدومالی زیاده
سون وکیسه‌یه برشی ویرمه‌ین آدم.
[بَخیلانَه] = اویله الی صیقی آدمه
یاقیشه‌جق طرزده . [بخیلی] =
خسیسلك ، جمریلك .
« کرم اربابنه ویرمزدی عطایه نوبت »
« ذوقنی بیلسه بخیلان دخی بذل درمك »
(سنبلزاده وهبی)
بَخْیَه { [ف] دیکیش ، چاتمه ، اویورغالامه. (بخیه‌زن)=
دیکیشجی ، ترزی دیمکدر.
بَد { [ف] فنا ، چرکین ، کوتو، یاراماز . [نیك وبد] =
ایی وکوتو، فائده وضرر. (بَدتَر)=
اك کوتو ، پك فنا دیمکدر . بو لفظ
ایله صفات ذمیه ده برچوق وصف
ترکیبی تشکیل اولونورکه برقسمی بروجه
آتی کوسترلمشدر . [بدگمان] =
فنا شبهه‌ده بولونان ، سوء ظن صاحبی
[بدگمانی] = سوء ظنده بولونمق ،
فنا شبهه ایدش. [بدبخت]= طالعی
فنا ، قسمتسز ، قدری بوزوق .
[بدگوی] فنا سویله‌ین ،
[بدگویی] = فنا سویله‌یجیلك ،
[بدگوهر ، بدگهر] = صویسز ،
[بدلقا] = یوزی چرکین ، [بد
مَنش] = کوتوخویلی ، [بد اَندیش]=
فنا دوشونن ، فنالق ایسته‌ین ،
[بد اَصل] = صویی آلچاق اولان
[بدخوی] = کوتو خویلی، خویسز.
[بدنام] = اسمی کوتولکله یادایدیلن،
آدی کوتولکله مشهور ، رذیل ،
رسوای عالم اولان . [بدسرشست ،
بدنهاد ، بدنژاد . بد طینت] = یارا
دیلیشی ، خلقتی ، طبیعتی فنا اولان ،
صویی بوزوق بایاغی آدم [بدخصال] =
خصلتلری ، خویلری کوتو . [بد
خواه] = فنالق ایسته‌ین . [بد
خواهانه = فنالق ، کوتولك ایسته‌ینه
یاقیشه‌جق صورتده . [بد زبان] =
دیلی فنا ، تربیه‌سز، کفرباز ، آغزی
بوزوق . [بد زهره] = یورکسز ،
قورقاق . [بد مهر] = مروتسز ،
عنایتسز. [بدرگ] خویسز،طماری
بوزوق ، کوتو . [بد سگال] =
هرکسك علیهنده سوء ظنده بولونان.
[بد فرجام] = عاقبتی فنا : «ستمکار
بد فرجام » [بدکار ، بد فعال] =
ایشی فنا، ایشلری کوتو. [بدپسند]=
کوتویی بکنن ، جاهل . [بد بو]=
فنا قوقولی . [بد بین] = هر
شیئی فنا کورن . [بد بینانه] =

هیچ بر شیئی بکمه‌ین ، هر شیئی فنا
کورن آدمه یاقیشه‌جق صورتده .
[بد آیین] = عادتی ، اصولی کوتو .
[بد اختر] = بدبخت ، طالعسز . [بد
آواز] = فنا سسلی . [بد آغاز] =
فرومایه ، صویو آچاق . [بد دل]
= یورکسز ، قورقاق . [بد اندام] =
بیچمسز ، چارپیق ، قنبور [بد چشم]
فنا کوزلو ؛ نظری دکن . [بد دعا]
= انکسار ؛ الله محو ایتسون ، الله
قهر ایتسون دیه متأثرانه سویله‌نیلن
سوزلر . [بد معامله] = آداب وتربیه
ایله قابل توفیق اولمه‌یه‌جق صورتده‌قبا
وکوتو حاللر ، حرکتلر . [بد مست]
= سرخوشلغی کوتو ، فنا سرخوش
[بدلکام] = کم طوتماز ، باشی‌سرد آت
§ عاصی وسرکش ، بدوی کیمسه‌یه‌ده
اطلاق اولونور . [بد کیش] =
مذهبسز ، یولی فنا ، طوتومی بوزوق
آدم‌دیمکدر: [رابطهٔ سعی وکوشش
کشاکش بازوی ردو قبول‌ایله‌شکسته
ومقراض‌تعریض بدکیش وکنزلك‌تهدید
بیکانه وخویش ایله کسسته اولمامق
ایچون — شفیقنامه]
«ینه‌اول‌شوخ‌جفاجوبزی‌بدخواه‌بیلور»
(روحی)
« آهو کبی خوش خرام وبدخو »
« هیچ کیمسه‌یه ایله‌مز تکاپو »
(شیخ غالب)

« جن نوعی هزار بدلقالر »
« جادو قیلغنده اژدهالر »
(شیخ غالب)
« بدمایه اولان‌آکلاشیلور‌مجلس‌میده»
«عشرت کهر آدمی تمییزه محکدر»
(لا)
«بن‌اول بدعهده رعماً بروفادار ایلدم‌پیدا»
«دل‌آلدردمسه‌ای‌دل‌بویله‌دلدارایلدم‌پیدا»
(خاقانی)
«یعنی‌سیف غازیان آچدی اوبد اوضاعه ریش»
(سروری)
«پاك‌ایدی صدق‌وصفا آیینه‌سیدی‌سیرتم»
«روئما اولمازدی‌آنده‌بدسکالك صورتی»
(نورس)
«دیمزم واصف نالنده کبی زار اوله‌سین»
«بددعاایله‌منم صاغ‌اوله‌سین واراوله‌سین»
(واصف)
« یازیق‌سکا کیم‌ایلیه‌سك‌حرص‌وطمعدن »
« بر حبه ایچون کندوکی عالمره بدنام »
(روحی)
« اندرونی واصف » مرحومك
بیتنده کورلدیکی کبی الیوم [دیمزم]
و [ایله منم] کبی تعبیرلر لسان ادبه
لایق کورلمیور .

بَدْء | بَدَاء [ع] اوّل ، آغاز ، باشلایش . طوغریسی الفسز یازیلاندر . همزه‌دن باشقه الف یازمغه لزوم یوقدر :
[فلان ذاتك نیکده سنجاغنجه ایفاسنه
مأمور اولدیغی وظیفهٔ مهمه‌یی ایفایه
بدء ومباشرت ایتدیکی]

« بدء ایلدی عشق ہیچ وتابه »
« بند اولدی قماط اضطرابه »
(شیخ غالب)

بَدٰاء { [ع] رأی وفکر ظاهر وپیدا اولمق. مأنوس دکلدر. (بَدء) ایله معناجه فرق بیلنمك ایچون یازلدی .

بَدٰادْ { [ع] فی الاصل فرقه معنا- سندن منشعب حصه، نصیب معناسنه‌در § مبارزه معناسنه‌ده کلیر. یعنی صواشه‌جق اقران، ایکی جنکجینك برعیارده، براقتدارده، همتا بولنیشی. آثار قدیمه‌ده نادراً قوللانیلمشدر : [بدادالعباد] (با)نك کسریله‌ده جائزدر. فقط اوحالده عربیده معانیٔ مبسوطه‌دن باشقه معنالرده دخی قوللانیلیر .

بَدٰاعَتْ { [ع] نادیده وبدیع اولش بدیعلك ، کوزللك . یکیدن حادث اولش. [بُدُوعَت] ده بو معنایه‌در .

بَدٰاكْ { [ف] فکری فاسد، جبار، عنود ، خیرسز آدم :
« هلاك بداك »

بَدٰانَتْ { [ع] ضخیم ، سمین، سمیز اولش، سمیزلك. « بَدٰانْ» و «ضَخٰامَت» ده سمیزلك معناسنه‌در . ایری کووده‌لی ، شیشمان کیمسه‌یه [بٰادِن، مُبَدَّن، بَدِین] اطلاق اولونور.

بَدٰاوَتْ { [ع] «حَضٰارَت» مقابلی. بدویلك، صحراده‌وبریه‌ده اوطورش . ترکجه (یُورُوك) بدوی معناسنه اولدیغندن «بداوت» یوروکلك دیمکدر . (با) نك کسریله‌ده تلفظی جائزدر : [ایام شتایی استانبولده امراره اولجه قرار ویرلمش ایکن اختیار بداوت متمادیه شرط عهده موافق اوله‌میه‌جغی مثللو — روضة الکاملین] [شاعر — که علویّات بدایع طبیعت مفتون کمال بیانیدر — ینه هر وقت بر پروردهٔ افکار بداوتك اقوال ساده‌سنده مندرج نکات شعریه‌یی شائقانه انتحاله افتقار کوستریر — تقریضات — اکرم .]

بَدٰاهَتْ { [ع] بدیهیلك، بدیهی، واضح، آشکار اولش . میدانده، کوز اوکنده بولنش: [عاقل بداهته قارشی سوز سویله‌مز ، بداهتی انکار ایدن عاقل دکلدر.] § بردن بره ، آپاکسزین ، وهلةً سویله‌یش، حاضر جوابلق: [بداهةً ، بالبداهه] = آپاکسزین ، بداهت صورتیله . « بالبداهه برقصیده سویله‌یه‌جك شاعر نادر یتشیر . » [اکر بعض اوروپا مؤلفلرینك ظنی کبی قادینلر ارککلردن مستعد ویا قابلیتجه ارککلرله مساوی اولسه ایدی سیاسةً، علماً، حالاً وحتی وجوداً دنیانك هرطرفنده ارککلرك دوننده بولنمز ایدی. بداهت تجربیه میدانده طورر‌کن منقطعاً تخیلات اوزرینه حکم ویرمك جائز اوله‌ماز — عبدالحق

حامد بكه مكتوب — كمال] ، [كوربيور-
رزكه انسان توليد قوتنده همان كافهٔ
حيواناتك دوننده ايكن، دنياده مشهور
ومعروف اولان حيواناتك كافه‌سندن
برقاچ بيك‌قات زياده بولنيور وبوكثرت
صحراى وحشتده دكل ، سعادتسراى
مدنيتده كورليور . بوندن بالبداهه
ثابت اولوركه ، مدنيت حيات بشرك
كافليدر — مدنيت مقاله‌سى — نامق كمال]

بَدايِعْ [ع] نظر تقدير وتحسيني جالب اولان لطيف ، كوزل شى ديمك اولان « بَديع، بَديعَه » نك جمعى . فوق‌العاده لطيف ، ظريف ، نظر ربا شيلر ديمكدر . رسم ، نحت ، نقر ، معمارى ، موسيقى كبى صنايعى شامل اولان فرانسزجه [Beaux-arts] (بو — زار) كلمه‌سنى اديب بيدانى ، حكيم عثمانى مرحوم (نامق كمال) « صنايع بديعه » ديه ترجمه ايتمشدى . اشبو لفظى عربيده اولديغى كبى (بدائع) ديه يازمغه لزوم يوقدر : [شعر ، موسيقى ، رسم وحك ونحت ايله توغل وتمايز ايدن ارباب اقتداره فرانسزلر (آرتيست Artiste) ديرلركه طبق طبيعته بدايع پرورديمكدر — پژمرده — اكرم]، [انسان برقاچ كون اودرياى صفانك كنارنده تماشاى طبيعت ايتمليدركه خزينهٔ بدايعنك ابذالنده فياض قدرتك نه كريم اولديغنه ذهننده برمطالعه حاصل ايده بيلسون — تصوير غروب — كمال]

« هر قلبه صفا ويرن بدايع »
« ياربى سكا دكلمى راجع »
(اكرم)

بَدْبُوكْ [ف] خائن ، قورقاق ، كوكلى صاف اولمايان آدم : [اوضاع بد بوكانه] = خائن قورقاق آدمه لايق طورلر .

بَدْپَسَنْد [ف] « مشكل پسند » مقامنده قوللانيله بيلير . كوچ ، زور بكنيجى ديمكدر .

بَدْتَرْ [ف] پك فنا ، الك كوتو ، زياده چركين ديمكدر . (بتر) ده باقكز : [اتميانه خشونت زهد ايله متصف ، قهوه رينه صيجاق سوت ايچر ، دخان ايچن يانندە خمر ايچندن بدتر ايدى — ابشير پاشا حقنده — نعيما]

بَدَخْش ، **بَدَخْشانْ** [ف] هندوستان ايله خراسان آراسنده بر ديارك اسميدر . اشبو بلده لعل وياقوت معدنيله مشهوردر . « لعل بدخشان » ادبيات عثمانيه‌ده پك چوق ذكر اولونمشدر . « مير صدرالدين محمد شيرازى » نك (جواهرنامه) سنده‌كى روايتنه نظراً لعلك بدخشانه نسبتى معدنى آنده بولونديغى سببدن دكلدر بلكه معدندن اخراج ونقل اولوندقدن صوكره اوراده پرداخت ايدلمسندندر . فارسيده [بَدَخْشِ مُذابْ] = شراب ديمكدر .

« رخی عکسندن اول خورشید رخشان »
« طاشی لعل ایلدی طاغی بدخشان »
(شیخی)

« اوکرمکارکه رشك دل ودستیله اولور »
«داغ بردل صدف وکان بدخشان دلخون»
(منیف)

بَدْر [ع] اون درت کیجه لك آی. ترکیده «طولون آی» دینیلیر. صفت کاشفه سورتیله (بدر تام ، بدر کامل) دینلمسی جائزدر : [کاه اولور، هوا را کدقالمغله برابر آیك بدراولدیغی زمانلره تصادف اولنور . سروسیمینه باقلسه صانیلیرکه شعله دن مخلوق بر پری دریایه کیرمش. نازان نازان شناورلك ایدییور- تصویرغروب- کلیبولی - کال] (لیلة البدر، لیلهٔ بدر) = آیك اون دردنجی کیجه سی . (بدر بلند) = کذلك آیك اون دردی دیمکدر :

« درشب تاریك هجران کلبهٔ احزان ما »
« کی بود یارب ضیا بختابدان بدربلند »
(ابوالمعانی)

§ مکهٔ مکرمه ایله مدینهٔ منوره آراسنده بر موقع مشهوردرکه اوراده ۳۱۳ نفر اصحاب کرامدن مرکب بر سریهٔ محمدیه ایله ۹۵۰ نفری متجاوز برفرقهٔ مشرکین بیننده غزوهٔ مشهوره وقوع بولمشدی. اشبوغزاده بولونان اصحاب کرامه (بَدْرِیُونْ) وبوذوات عالیه نك هربرینه (بَدْرِی) دینیلیر. فارسیده [بدری] = صُرّه ، ایچی آلتون طولو کیسه دیمکدر:

« بیلندی رتبهٔ ماهیتی بدر منیرکده »
« خطادرهرکیم اول خورشید حسنه دیرسه مهوشدر »
(عاکف پاشا)

« قبله مخلصلرینك وجهی حق بدرمنیر »
« اوله دشمنلرینك قابی کبی یوزلری زنك »
(کاظم پاشا)

« ای جمالی کون ، یوزی بدر منیر »
(کلیبولیلی سلیمان)

بَدْرَامْ [ف] سرکش، سردباشلی آت. « بَذْرَام » اولورسه مزین، صفا بخش محل دیمکدر.

بَدْرَقَه [ف]دلیل، قلاووز، یول کوسترن . اکثریا مجاز صورتیله استعمال اولونور . رانك کسریله غلطدر .

« اول که اونلارایدی معنی به رهایاب وصول»
« اولمسه بدرقهٔ خامه سی کر راهنمون »
(منیف)

« طبع شیرنی اولور بدرقهٔ ره یوقسه »
« بوله ماز جادهٔ رکدن فم پستانی لبن »
(عزت ملا)

« هادیٔ وادیٔ دین بدرقهٔ راه یقین »
« پیرو مجتهدین حضرت شیخ الاسلام »
(نفعی)

بَدْرُودْ [ف] وداع ، فراغت اتمك که ترجه سی [اسنله مك ، اسنلك] در :

« چون بوایکی شاعر اولدی موجود »
« ایزنه بلاغت ایتدی بدرود »
(لا)

بَدْرَو { [ف] پالان ، سمر دیمکدر. قوللانیلماز.

بَدْرَه { [ع ف] قوزی ، اوغلاق دریسی § التون ایله طولو کیسه، صره . جمعی [بِدَر]در. اوائلده اون بیك درهمه (بدره) دینیلیرمش. کذلك وقتیله کیسه‌لر دریدن اعمال اولوندیغی ایچون (صره) یه اطلاق اولونمش .

بَدْفوز { [ف] آغزك ایچ طرفی ، کنار، چوره.(بتفوز)ه ده باقکز . مأنوس دکلدر.

بَدْ گُنْد { [ف] حقی ابطال وباطلی انفاذ ایچون ویریلن رشوت، آقچه ، شی.

بَدَل { [ع] بر شیئك عوضی ، بر شیئك یرینه ویریلن ویرینی طوتان شی ، قارشیلق ، دکیشك : (بدل عسکری، بدل نقدی، بدل جمع) جمعی [بَدَلات]در : [بدلات عسکریه] = جزیه ، تعبیرات شرعیه‌دندر . تبعهٔ عثمانیه‌دن بولونان خرستیانلرك خدمت عسکریه مقابلنده ویردکلری آقچه .

« کوهر بدل آ‌کا البت اولماز »
« تحسیندن اوزکه قیمت اولماز »
(لا)

«بدل اولماز بو‌کا زیرا که سنك نامکدر»
«طوتماز مهر سلیمان یرین آخر خاتم»
(باقی)

« ایله‌مشدی آنی خلاق ازل »
« حسن اخلاق ایله بی مثل وبدل »
(خاقانی

« بردر چیچکم فقط کوزلدر »
« بیك کلبنه بر کلم بدلدر »
(معلم ناجی)

§ یرینه ، دکیشیك، بدل اوله‌رق معناسنده استعمال اولونور :

«خون دل نوش ایدرم بادهٔ کلکونه بدل»
(نفعی)

« آچدیغك آغوشه بدل بسترم »
« خاك اوله‌جقدرکه نصل ایسته‌رم »
(صفا)

§ (بَدَلًا) = (عَيْناً) تعبیرینك ضدی ، یعنی قارشیلغی ، قیمتنی ویرمك صورتیله دیمکدر. [بَدَل مایَتَحَلَّل]= اعضای بدندن وقوعبولان افرازات یومیه‌یه قارشی ینیلوب ایچیلن شیلر .

بَدَن { [ع] کووده. جمعی (اَبْدان) درکه وجودلر ، کووده‌لر دیمکدر : [اعضای بدن] = کووده‌نك هریانی ، [بدنلو] = کووده‌سی بیوك، [قلعه بدنی] = قلعه‌نك برجلری بارولری ، سپرلر . § [بَدَناً] = شخصیله ، وجودیله ، کووده‌سیله :

« ینبهٔ داغ جنون ایچره نهاندر بدنم »
« دیری اولدقچه لباسم بودراولسه‌م کفنم»
(فضولی)

« بدن بنای خدا روح نفخهٔ تکریم »
(نابی)

« ایوبی علّت بدن ایکلتدی زار زار »
« منشاره ایلدی زکریا فدای سر »
(لادری)

«بر چشمه نك باشنده اوطورمش اوكلبدن»
«كوردم الندە وارايدى بردسته ياسمن»
(فضولى)
« يانيور نار فراقكله سرايا بدنم »
(واصف)
«بدن پاكى نەدن بويله اولوردى خوشبو»
«اولمەسه مشك وكلا بيله مخمّر سنبل»
(باقى)
« مبتلا اولمەيه امراضه تنى »
« رخنەدار اولمەيه برج بدنى »
(خاقانى)

بَدُوحْ { [ع] « مأخذ » اتخاذ ايتديكم لغت كتابلرينك جملەسى (وَدُودْ) كبى اسماى آلهيەدندر ديبور. ومثى يعنى يوريمك معناسنەده كلديكنى كوستريبور. بولفظك فارسىده دخى نازكانه يوريمك معناسنه اولديغى تتبعات واقعەدن آكلاشليور. بونكله برابر كتب مذكورەده بولفظه دائر دها برخيلى معانى وروايت سرد وبيان وبونك اصلى عبرانى اولمق ظنىدرميان اولونيوركه بو روايات و اختلافاتدن معناى صحيحى لغويّون عندنده مختلف فيه بولونديغى تحقق ايديبور . مثلا بر روايانه كوره مراسلاتى محللرينه ايصال ايتمك وظيفهٔ معنويەسيله مكلف بولونان ملكك اسميدر . ايشته بوسببله دركه اكثريا مكتوب ظرفلرينك اوزرينه (بدوح) يازارلر ، ياخود بولفظى حاوى برمهر باصارلر . بعضاً مرسل اليهك اسمى التنه چكيلان هلزونك ايچنه (بدوح) لفظنه اشارت اولمق اوزره [٢،٤،٦،٨] رقملرنى ترقيم ايدرلر . رقملرك مهرى ابجد حسابيله (بدوح) لفظنى تشكيل ايدن حرفلرى كوستر :

«يازلسەم عرض حال دلبران اوزره بدوح اولسەم»
(عفت)

بَدُورَه | بَدَوَرَه | [ف] طبله ايچنده اوستى باغلى كوندريلن ياخود كوتوريلن طعام § حصه ، نصيب ، قسمت معنالرنده دخى قوللانيلير . [بَدْرَزَه] ده بو معنايەدر . مأنوس دكلدر .

بَدُوسْ { [ف] اميد ، رجا ، تمنى ، طلب معنالرينەدر .

« درخلق جهان آنكه بود عاقل ومردى »
« از سفله و دونان ندارند بدوسى »
(لاادرى)

بَدُوشْ { [ف] فارسيده (دوش) = اوموز ، دون كيجه معنالرينەدر . بوتقديرده « بَدُوشْ » اوموزه ، اوموزده معناسنى افاده ايدر . سوت صاغمق معناسنه [دُوشِيدَنْ] مصدرندن صيغهٔ امرده اولور .

« ساقى كتور اول آبى كه آتش فروش اوله »
« هربر حبابى قلزم دوزخ بدوش اوله »
(ساقى نامه — غالب دده)
« اوكون كه بار امانت بدوش اولان ضعفا »
« طوروب مقام تحيّرده دل شكست عهود »
(ثابت)

بَدَوی } [ع] اهل بادیه ، بریه دە ، صحراده یاشایان. ترجمه سی (یوروك) در . [بَدَویانه] = بادیه ده یاشایانلره موافق صورتده دیمکدر: [فصل بهار وخزانده حوالی نشین کعبة الله اولان زنان قبائل مکه یه کلوب اطفال قریشیانی آلوب هر برین ظل رفرف خرگاهده بدویانه تربیت ایدرلر — سیرویسی]، [مادامکه بونلر بدو یلرده یوقدر. آنلر مسعود عد اولنورلر — تقریضات — اکرم]
« نه خوف امیران بیلورز نه بدوی یز »
« راضی شدهٔ حکم قضا مرتضوی یز »
(شیخ غالب)

بَدَوِیَّتْ } [ع] بدویلك ، بادیه نشینلك. [مدنیّت]ك ضدی. صحراده ، اووالرده ، طاغلرده یاشایش: [حال بوکه بدویت صحرالرنده هیچ برکیمسه وجودی میدانده سباعه قارشی دفع مضرت ایده من — معارف مقاله سی — کمال]

بَدیخْ } [ع] عظیم الشان معناسنه در. شان وشرفی بیوك دیمکدر.

بَدیدْ } [ف] لسانمزده بوصورتده استعمال اولونیورسه ده

بَدیدارْ } اصلی بای فارسی ایله در . وضوح ، ظاهر ، آشکار، بللی معناسنه در. [نابَدید] = غائب، بلیرسز دیمکدر. بونك یرنده [نابَدیدار] قوللانیلماز : [برید مژده رسان فرح نوید سرعسکر مشارالیهك قپوکتخداسی قبه لی زاده محمد بك افندی ایله معاً پیشگاه سعادتلرنده ظاهر وبدید اولمغین — چلبی زاده تاریخی — صحیفه ۲۸۵]
« قارارمشدی فکرمده رنك سفید »
« هله قار یاغوب اولدی اونی بدید »
(عزت ملا)
« ایلدم راه مجاریٔ خیالی تجدید »
« لذت شیر وشکر نظم ایله نثرمده پدید »
(جودت پاشا)
« لوح وقلم و هزار اسرار »
« هم اولدی کروبیان بدیدار »
(شیخ غالب)
« عجب کیمسه ایتمزمی احسان امید »
« جهانده کرم اولدی می ناپدید »
(عزت ملا)
«شوایکی تاریخی ایتدردی بکا پیدا عریش»
«اولدی ملعون نابدید آلندی بی پرواعریش»
(سروری)

بَدیعْ } [ع] بر شیٔ نمونه سی ، اورنکی اولمدیغی حالده وجوده کتیرن : (بدیع السماوات) = جناب الله . § نظر تقدیر وتحسینی جالب اولان نادیده ، لطیف ، کوزل شی : [بدیع الجمال، شعر بدیع، نشیدهٔ بدیعه] § (بَدیعْ)= اصطلاحجه شعروانشایه متعلق علوم دیمك اولان ادبك محتویاتندن برقسمدرکه مقتضای حاله مطابق، واضح اولان کلامك صنایع معنویه ولفظیه ایله تزیيننه عائد مسائلدن

باحثدر . علم معانی وبیانه عائد قواعد اساسیه‌یه مطابق اولان برسوزی دها زیاده سوسله‌ین [صنایع بدیعیه] نك، قسم معنوییی یکرمی یدی و قسم لفظیسی‌ده بش صنعت بدیعه‌یی حاویدر: [بنابرین (فن بدیع) ده وضع قوانین ایچون بزه کوره کسب جدید تکلّفنه احتیاج یوقدر. یالکز آثار موجوده‌یی تهذیب وتنقیح ، اقوال اسلافی تقیید و تصحیح کبی بروظیفه‌دن باشقه بروظیفه قالمامشدر ــ میزان البلاغه]، [بوفریادلر، بوانینلر بر شعر ویا نغمه ویا بر رنك بدیع ویاخود برشکل دلنشیندرکه آنی قلم ویاخود فیرچه برکاغد ویا موشامبه ویاخود برمرمر پارچه‌سنه نقل ایتمشدر ــ پژمرده ــ اکرم] ، [ادبیات عثمانیه‌یه علاوه ایتدیکی اونوع بدیع ایله بین الادبا بر موقع امتیاز احراز ایتمش اولدی ــ تقریضات ــ اکرم]

« اوله‌رق هاله‌ٔ بدیع هلال »
« شانلی برنو ظفر وقوعنه دال »
(داستان ظفر ــ عصمت)

« اول طرز بیان اوحسن اسلوب »
« اول طور بدیع اووجه مرغوب »
(لا)

« میدانده بدیع ایله معانی »
« بزده اوقودق براز بیانی »
(لا)

« سمی ایله علومه مقدمانه »
« ازجمله بدیع ایله بیانه »
(مقدمه)

بَدیعَه [ع] نظر دقت وپسندی جالب اولان ماده، خصوص، شی : [بیك درلو ملوّن بلوطلر ، دقیقه دقیقه رنکلرینی بر لطافتدن بربدیعه‌یه تحویل ایده‌رك آهسته آهسته آفاق سیر ایتمکه باشلارلر ــ کلیبولی ــ کمال] ، [آمال وافکارینی آکا منحصر قیلمش.. هرلطافتی آکا نسبتله بکنیر، هربدیعه‌یی آکا اضافتله تقدیر ایلر ــ پژمرده ــ اکرم]

بَدیل [ع] برشیئك عوضی. ترجمه‌سی بحث طوتان طرفینك هانکیسی آلدانیر ایسه اوطرفك دیکرینه ویره‌جکی دکیشیك دیمکدر.

بَدیهَه [ع] آکسزین ظهور ایدن، حاضر جوابلق یولنده دوشونمه‌دن سویله‌نیلن کوزل سوز : [ذو بَدیهَه ، بَدیهَه‌کو] = اویولده سوز سویله‌ین ، سویله‌یجی دیمکدر .

بَدیهی [ع] عقل ایچون تصدیق هیچ برشیئه محتاج اولمیان، وارستهٔ اثبات اولان خصوص ، شی . § ظاهر، آشکار: [امر بدیهی، امور بدیهیه] جمعی [بَدیهیّات]در. [تعریف مدنیتله ظاهر اولان حاللری نتایج مدنیه‌دن عد ایتمك ، نقیضی بربرینه علت ومعلول طوتمق قدر بدیهی البطلاندر ــ مقاله‌ٔ مدنیت ــ کمال] [آقچه ایله اسکاتلرینه صرف نقود مجهود ایتمه نك فائده سی

اوله‌میه‌جغی بدیهی ایدی — روضة الکاملین] ، [حال بوکه بینشله تعظیم وبالتو ایله تحقیر آراسنده هردرلو التباسك فقدانی انسانلرك دكل صولیجانلرك بیله ادراك ایده‌جكی بدیهیاتدندر — كوره‌نك — كال] ، [افندم . مكتوبكزی آلدم . تاریخی كوستره‌میه‌جكم . زیرا كوسترسه‌م جوابنك براز زیاده‌جه تأخر ایتمش اولدیغی بدیهی اوله‌رق آكلاشیله‌جق . طوغریسی حجاب ایدییورم — تقریضات — اكرم]

« چو بولدی سوزینه محبوب دمساز »
« بو ترجیعه بدیهی قیلدی آغاز »
(شیخی)

« اولمایه سوزی بدیهیٔ نام »
« ایده نیجه تجربه‌یله اتمام »
(شیخ غالب)

« حق بدیهیدر بدیهیانه ایمانكمی یوق ؟ »
(معلم ناجی)

بَدیهِیَّتْ { [ع] بدیهی ، ظاهر اولمق . عقلك توجهندن صوكره تصدیقی باشقه شیئه محتاج اولمامق حالی ، كیفیتی : [شیخ فصیح الكلامك (بنی آدم اعضای یكدیكرند كه در آفرینش زیك كوهرند) قول حكیمانه‌سنك اهمیتی ، بدیهیتی الك ایی تبجیل ونمونهٔ رفتار جمیل اتخاذ ایدن تابعان دین جلیل اسلامدر — فتوت — حسین دانش]

بَذْبَذَه { [ع] ظفر وغلبه § نصیب ، قسمت § مضایقهٔ حال . [بَذبذَه] ده بو معنایه‌در .

بَذْر { [ع] تخم ، سربیان ، اكیلان شی . جمعی [بذور] در . (بذر القز) = ایپك بوجكی تخمی § تركجه‌ده (بذر) = كتان تخمی یاغی ، بذر یاغی ، چیك بذر ، قاینانمش بذر . § (بَذر ایسی) = بذر یاغنك یاقمه‌سیله حاصل اولان سیاه بویا ، باخصوص اوبویادن یاپیلان یازی مركبی .

بَذْرَقَه { [ع] « بدرقه » نك معربیدر . قلاووز ، یساقجی دیمكدر .

بَذْل { [ع] خواهش درون ایله ویرمك ؛ اسیركه میه‌رك صرف ایتمك ، ایدلمك . (اِبْذال) ایله معناجه فرقسزدر : [الله ایچون بذل اموال ایدن دنیا وآخرتده مظهر سعادت اولور] ، [فرد واحددن بر درهم ودینار مطالبه اولنمقسزین تجدید مقوله‌سی تعمیره بذل نقدینهٔ همت بیورملرینی سنجیدهٔ میزان اعتبار قلدقلرنده — چلبی زاده تاریخی — صحیفه ۲۷۱]

« نه‌درخاك سركویكده بذل سیم وزر جانا »
« بولنكده اهل دللر جان ایله سردن كچرجانا »
(خاقانی)

« ایتمزمی كلامه بذل اكان »
« سوزدن كورن التفات واحسان »
(لا)

«اودستورارسطوعقل واسکندرصلابت کیم»
«امور دین ودولتده دیکلز بذل مقدوری»
(نفعی)

« بذل قیل مالکی محتاجلره »
« نعمت حق بیدر آجلره »
(نابی)

بَذْلَه [ف] طبعه خوش کلن نارك، لطیف سوز؛ لطیفه ، شاقه طرزنده سویله نیلن لاقیردی : [بَذْلَه گو، بَذْلَه باز] = لطیفه جی، شاقه جی. § فارسیده آهنك وآغازه ایله شعر اوقومغه ده (بَذْلَه) اطلاق اولونور. « با »نك کسریله [بِذْلَه] عربی اولوب هرکون کییلان یعنی کوندهلك اثواب دیمکدر.

« ینه بزمنده سلطان کلك قمری ایله بلبل »
«بریسی بذله سنج طرفه کوبری غزلخواندر»
(ریاضی)

«صفابخش ادبدر بذله کوی شوخ مشربدر»
(لا)

« بذله سنج اولسه‌ك سنی اعلا ایله‌ایلر مذاق »
« مجلسك دانا روش نادان یاوه کستری»
(نظیم)

بَذیم [ع] قوتلی، زورلی آدم § حال غضبده ایکن طورینی بوزمایان، سزین قانله معامله ایدن آدم. مؤنثی [بَذیمه] درکه اوفکه سنی بللی ایتمه‌ین قادین دیمکدر.

بَذْیُون [ف] فاخر ، نفیس ، آغر قماش معناسنه‌در . مأنوس دکلدر.

بَر [ف] ادات استعلا ، اوست ، اوزره : (برمنوال محرر، بر معتاد، بر موجب اراده)، (بَربلند) = غایتله عالی، رفیع، یوکسك مرتبه، محل دیمکدر. [برسر، بروجه بالا، بردوام، برقرار، بردوش، بر وجه مشروح ، دست برسینه ، دست بر دست ، بر قاعده ، عید بربالای عید] § ثمره ، میوه ، یمش : (برك وبر ، درخت بی بر) § سینه، کوکس: (بَرودوش) = کوکس واوموز. [سیمبر، سیمین بر] = کوموش کوکسلی [بَر بَط] = قاز کوکسی دیمکدرکه فارسیده « لاوطه » دینیلن سازه اطلاق اولونور. § فارسی [اَز] اداتیله کوکس معناسنه اشبو (بَر) ترکیب اولنه‌رق [اَزبَر] حفظ، وعقلده طوتمق معناسنده قوللانیلیر. § « بُردن » مصدرندن اسم فاعل اولان (بُرنده) یعنی کوتوریجی معناسنه وصف ترکیبی طرزنده استعمال اولونور: [کبوتر نامه بر، استر بار بر، دلبر]، [بَرانداز] = یوقاری آتیجی، اوسته فیرلاتیجی معناسنه‌در: [مشکل برانداز] فارسیده بونلردن باشقه دها بعض معانیده استعمال اولونورسه‌ده لسانمزده او معنالری معتبر ومستعمل دکلدر. [اول کون جمله انام وعامهٔ خواص وعوامه عید بربالای عید اولمغله شهریارجهاندار جناب شوکتمآبلری کمال نشاط ایله آرام

بیوروب — ۲۸۵ صحیفه — چاپی‌زاده تاریخی] .
« یوری بوفیض عدالت ایله آل دنیایی »
« دست تسخیر قدر زورکه بروجه یسیر »
(حقی)
« عسکرك، ایکله‌دیردی زیروبری »
« عکس جوش ترانهٔ ظفری »
(داستان ظفر — عصمت)
«سکابرقاعده اغیاره عکسیله باقاردم بن»
« المده خامهٔ معجز نما بردوربین اولسه »
(نابی)
« کیم روز شب اوسفرهٔ عالمشمولدن »
« هرنفس رزقن آلمه‌ده بروجه اشتراك »
(لاادری)
« داغ برداغ ایدوب بوجان وتنی »
« یاقدی کل ایلدی فراقك بنی »
(عاکف پاشا)
« فریادکه بروبرمدی بیداددن اوزکه »
«کوز یاشی ایله بسلدیکم تازه نهالم »
(فضولی)
« یارك کذرکهیدر عشاقه جای راحت »
« زندان خانه بردوش دار ودیاری نه‌یلر»
(نابی)
«کراولسه چمن سله خورصرصرقهری »
« هپ خاکله یکسان اوله برك وبرعالم»
(نشاطی)
« اولنجه پرده برانداز نظره چشم شهود »
«کوروندی آیینهٔ دلده چهرهٔ مقصود »
(سامی)
« ایدردم کهی آهمی نامه بر ».
« اوده بی مجال اولدی بندن بتر»
(عزت ملا)

« هرنفسی طوتاردی اول پیمبر
« نفسیله حق‌وقده برابر »
(نعت نبوی)

بَرّ ‹ [ع] قاره، بر ، (بَحْر) ك ضدی : [بحر وبرّ] = دکز وقاره . [بَرّی بَرِّیَّه] = قاره‌یه عائد، یره منسوب : [قوهٔ برّیه ، عساکر برّیه ، مهندسخانهٔ برّی § خطّه، اولکه طوپراق : [برّالشام].
« اول شه‌که کف همتی هنکام کرمده »
« دنیایی غنی، کانی تهی، بحری برّ ایلر »
(نفعی)
« پادشاه بحر وبرّ ساطان سلیمان ولی »
« سرورصاحب نظر شاهنشه شفقت شعار »
(فضولی)
«کَه دیو اولوردی کاه بری »
«کَه بحری اولوردی کاه برّی »
(شیخ غالب)

بَرائَتْ ‹ [ع] بری اولش، مدخلی اولمامق ، وارسته‌لك : [قانون دیورکه وظائف رسمیه سنجه اثبات برائت ایده‌مه‌ین مأمور عزل ایدیلیر، عندالمحاکمه برائت ذمّتی تحقق ایدن مأمور خدمت سابقه‌سنه اعادةً نصب اولونور]، [بوصورتله‌ده انتقام وانفعال کبی الجاآت نفسانیه‌یه مغلوبیتدن برائتنی اعلان ایلدیلر — مأمون — مشاهیر اسلام]

بَرابَر ‹ [ف] برلکده ، برآراده : [مرحوم معلم ناجی ایله

سنه‌لرجه برابر بولوندق، برابر یاشادق،
برابر یازدق] § مساوی ، فرقسز ،
ایکی شی بر اولش : [واجب الوجود
ایچون شبهه‌ده بولونمق شرعاً منکر
اولمقله برابردر] « برابری » =
مساویلك، فرقسزلق: [یاووز سلطان
سلیم گبی بر قهرمان بی مدانی‌یه قارشی
دعوای برابری ایتمکدن چکینمه‌ین
اسماعیل صفوی « چالدیران » مغلوبیتی
اوزرینه خراسان طاغلرینه قدر قاچمقدن
اوتانمدی] § مقابل ، قارشی :

«نظم اشخاصه قیاس ایله‌مه باقی شعرك»
«اوله‌می هرکیهٔ خشکه برابر سنبل»
(باقی)

«صبح وشام اول قبلهٔ ابرو برابر در بکا»
«ای فضولی تکبری کوزدن صاقلاسون اقبالمی»

« بزمله برابرجه چیقدی گیدر »
« ینه بو گیدیشله برابر گیدر »
(عزت ملا)

« هر هانکی خیال ایسه مصور »
« الفاظی گلور آنك برابر »
(لا)

برات [ع] یازلمش کاغد معناسنه‌در. اصطلاحزده نشان، رتبه ، مأموریت ، معاش وامتیازات مختلفه ایچون طرف دولتدن یازیلوب ویریلن کاغد رسمی ، فرمانامه دیمکدر. جمعی [بروات] کلیر . [لیلة البرات ، لیلهٔ برات] = شعبانك اون بشنجی گیجه‌سی: [اوقافدن طقوز آقچه وظیفه‌یه قناعت قیلوب عرض آلدم و برات ایچون
درگاه عالمپناهه ارسال ایدوب مترصد اولدم . مدت ترصد منقضی اولدقده وایام انتظار سرانجام بولدقده مبشرلرکه مژدهٔ تشریف بشارت یتوردیلر، بکا مثال میمون وبرات همایونی کتوردیلر - نشانجی محمد پاشایه شکایتنامه - فضولی]

«هرکس بقدر خویش گرفتار محنتست»
«کس را نداده اند برات مسلمی»
(ملاجامی)

«چکدی مسودهٔ تحویل برات عدمه» .
«خط بطلان قلم صنع خدای بیچون»
(منیف)

«بنم اول خسرو صاحبقران ملك اندیشه»
«که منشیٔ قدر یازمش براتمه بو منشوری»
(نفعی)

برّات [ع] توربو ، بیچقی . (بَرّاء) آغاجدن آلات وادوات یاپان (براء) = یونغه ، تالاش . الفاظ مأنوسه‌دن دکلدر .

براجم [ع] مفاصل معناسنه‌در . پارمق بوغومی معناسنه اولان [برجمه] نك جمعی. § قوش پنجه‌سنك اورته پارمغی معناسنه‌ده کلیر. مفردی فتحه ایله باشقه معنایه‌در.

برّاده [ع] صو وشربت گبی مشروباتی صوغوتمغه مخصوص قاب که ترکجه‌ده « قارلق » تعبیر اولونور .

برارنده [ف] « بر » اداتیله گتیریجی، حامل معناسنی افاده ایدن (آرنده) لفظندن مرکب

اولوب اوسته كتيريجى ، اوزرينه كتيرن ديمكدر :

« آبقراط علّت ندان زمان »
« برارندهٔ منزل پست جان »
(عزت ملا)

بَرَارِى { [ع] چوللر، صحرالر . اوتى وصويى نادر اولان بيابان ، اووه معناسنه اولان [بَرِّيَّه] نك جمعى .

بَرَازْوَانْ { [ف] قيليچ، بيچاق كبى آلات جارحه ده دمير ناملى ايله قبضه نك برلشدكلرى يرده ايكيسنى بربرينه ربط وتحكيم ايدن بيله زيك. بواسم [بَرَازْ] ايله [وَانْ]دن مركبدر . فارسيده (براز) برنسنه يى باشقه شيئه اكله مك ، بيتشديرمك ، بيتشديرلمك معناسنه اولان [بَرَازِيدَنْ] مصدرندن فعل امر اولديغى كبى چيوى، قاسق، يامه معنالرينه ده قوللانيلير. (وَانْ) حفظ ايديجى ، صاقلايان معناسنه در . بعضاً شبيه ، مانند معناسنه ده كلير وبو معنالرده مطلقا تركيب ايله قوللانيلير. بولفظلرك ايكى دراو معنالرينه كوره بواسم مركبك دلالت ايتديكى معنايه موافق اولديغى آشكاردر. بونك ترجه ده غلط مشهورى [پَارَازْوَانَه] در .

بَرَازِشْ { [ف] « بَرَازِيدَنْ » فعلندن حاصل مصدردر. يامه ، چيوى معنالرينه كلير . قوللانيلماز .

بَرَازِيقْ { [ع] بلوكلر ، جماعتلر § صاپا يوللر ديمكدر . (بَرْزِيق) ك جمعيدر. مأنوس دكلدر.

بَرَاسِيَه { [ايتاليانجه دن] اصطلاحات بحريه دندر. كميلرده ديركك ، سرنك اوجلرينى ايكى يانه چكن ايكى خلاطه اطلاق اولونور .

بَرَاطِيلْ { [ع] رشوت معناسنه كلن (بِرْطِيل)ك جمعى. عربيده مفردى (كولنك)، (واريوز) معناسنده ده قوللانيلير . لسانمزده مفردى ده ، جمعى ده نادراً استعمال اولونمشدر .

بَرَاعَتْ { [ع] صفات حسنه ومزيات جميله ايله اتّصافده اقران واترابه تفوّق . يعنى حسن وجمال ، فضل وكمال جهتيله اقرانه فائق اولمق ديمكدر. «بَرَاعَه» طرزنده استعمالى ده مسبوقدر . [براعت استهلال] = « اِسْتِهْلَالْ » ماده سنده ايضاح ايدلمشدر. (١ ٤ ٣)نجى صحيفه يه باقكز: [مؤلفك نقش براعهٔ براعه يى اولان رموز ونكات دقيقه دن تصوير ماهيت مسئله ايده جك — روضة الكاملين]

« ياخود اونازنين زماندركه كوسترر »
« هر خطوه سنده نيجه دَلَالْ براعتى »
(عاكف پاشا)

بَرَاغَه { [ايتاليانجه دن] اصطلاحات بحريه دندر . بوكا «طوپ شلوارى » ده ديرلر . كميلرده طوپى

ضبط ایچون طوپك قوبروغنه طاقیلوب بورده‌یه ربط اولونان خلاط دیمکدر .

بَرّاغ | [ف] «فصّاد» کبی حجامتجی قان آلیجی . قوللانیلماز.

بَرافراشتَه | [ف] یوقاری طوتلمش، قالدیرلمش، یوقاریلا- دلمش : [بارکاه جلالت پناه الوهیته دست برافراشتهٔ عجز وعبودیت اولدقجه ادعیهٔ معروضه‌م بر طرز مختصرده اولوردی — مه‌پریزون ترجمه‌سی — اکرم]

بَرّاق | [ع] « بَرْق » دن مشتقدر. پارلاق ، نورلی دیمکدر :

« وجه برّاقنك اصحاب صفا »
« حیرتی غالب ایدی دیر حق »
(خاقانی)

§ صاف، کدورتسز ، طورغون، اولان بولانیق اولمایان: [ماء برّاق، برّاق صو، برّاق هوا] « برّاقه » اولورسه چهره‌سی الماس کبی پارلاق غایتله کوزل محبوبه ، قیز دیمکدر . [برّاق هوالی کیجه‌لری واردرکه آیك اون دردنجی لیجه‌سنی آندیرر. عادتا کونشك عکسی دکزده سروسیمین حاصل ایدر — کلیبولی — نامق کمال]

« اولوب عمری مزیداقبال واجلالی مزیداولسون »
« عدوسی وارسه سوزان ایله‌سون شمشیر برّاقی »
(عاکف پاشا)

« کوموش آینه کبی سینه‌سی آق »
« کردنی تیغ بر قدن برّاق »
(وحید)

« صاف وبراق وضیا کستر ایدی »
« یعنی خالص کوموشه بکزر ایدی »
(خاقانی)

بَرانداخته | [ف] یوقاری ، اوسته آتیلمش ، یوکسه قالدیرلمش. آز قوللانیلیر .

برانداز | [ف] یوقاری آتیجی ، یوکسه قالدیریجی؛ اوسته آتان : [سبحان الله ! جوهر فکر انسانی — که جهان دانش وبینشه بر شبچراغ رحمانیدر — تصرفات خیالیه‌سنده حد قبول ایتمز برشعلهٔ جوّالهٔ پرده برانداز — تقریضات — اکرم]

بَرانده | [ایتالیانجه‌دن] اصطلاحات بحریه‌دندر . سفن حربیه‌ده عسکرك یاتاجغی آصمه یاتاقلق دیمکدر .

بَرّانی | [ع] خارجی ، ظاهری ، وحشی ، بیابانی دیمکدر . (جوّانی) بونك ضدی. [بَرّانیّه] = قاموس کبیره نظراً « بخارا » جوارنده برقریه‌نك اسمیدر .

بَراورده | [ف] « براوردن » مصدرندن مأخوذ اولدیغی تقدیرده یوقاری قالدیرلمش ویوکسه کوتورلمش شی دیمکدر. § التماس، حمایه ایله ایلری چکلمش آدم § بربرندن متفرق، آیرلمش، سچلمش شی معنالرینه‌ده کلیر. فارسیده اولدیغی کبی بنا، قلعه، حصار معنالرنده اصلا قوللانیلماز: [بونلرك چیره‌دستیٔ همتلریله برآوردهٔ

کنار ادراك اولمش جواهر فوائدك حس التقاطی — تقریضات — اکرم]
« عدمدن ایتدی بنی قدرتی برآورده »
« غدامی ایلدی آماده رحم مادرده »
(نابی)

بَراوُو { [ایتالیانجه‌دن] آفرین مقامنده برکلمۀ تحسین . ترکجه‌ده (با) نك کسریله زبانزد در. اکثریا مقام تزییف واستهزاده قوللانیلیر.

بَراهیخته ، بَراهنجیده { [ف] چکلمش ، چیقارلمش معناسنه‌در اکثریا سلاح حقنده قوللانیلیر.

بَراهیده { [ف] یوله کوندرلمش ، سوق ایدلمش ، یوللانلمش دیمکدر .

بَراهِمَه { [ع] بعثت رسله قائل اولمایان برطائفۀ منکره § بتپرست اولان هندولرك حکماوعلما طاقمی . مفردی [بَرَهْمَن]در (ها)نك سکونی‌ده جائزدر . (بَرَهْمُون) طرزنده دخی جمعلنیر . فارسی‌ده باپاس معناسنه [بَرَهْمَن] قوللانیلدیغی کبی (بَرَهْمَند) و (بَرَهْمَه) ده بومعناده استعمال اولونور .

بَراهین { [ع] دلیل ، حجت معناسنه واونلردن معناجه اقوی اولان (بُرهان) ك جمعی : [براهین قاطعه ، ایراد براهین] ، [اثر معتبر عالیکزی . طالعه ایتدم ، فضیلت ذاتیه‌نك فخامت نسبیه‌یه رجحانی براهین عقلیه ودلائل تاریخیه‌ایله اثبات ایدییورسکز — تقریضات — اکرم] ، [منطق کبی ، اثبات حقیقت ایدن براهین معقوله‌دن اعتقادجه مضرت توهم ایتمك تثلیث آره‌سنده توحید آرایانلره یاقیشیر — معارف مقاله‌سی — کمال]

بَرای { [ف] ادات تعلیل ، (ایچون) دیمکدر . آز قوللانیلیر :
« برای خاطر ، برای کشف ، برای مصلحت »

«زبون بولوب بزی پامال جورایدنلردن»
«برای غیرت حق انتقام آلان بولونور»
(نابی)

« برای خاطر ایکی کره قامت اولمازایمش»
(شیخ رضا)

« شهنامه‌بی ایتمك ایچون اتمام »
« فردوسی اوتوز بیل ایتمش اقدام »
« قیلمش فجری برای تفسیر »
« یوز یکرمی مجلده باشقه تعبیر »
(مقدمه)

« ایتمشدی برای عیش جانی »
« تشریف سرای ام هانی »
(شیخ غالب)

« برغزل سویله‌سه‌ك اولمازمی برای خاطر»
« نه‌قدر ثقلت ایسه نظم مقفای عدم »
(عاکف پاشا)

بَرایا { [ع] « بَرِیَّه » نك جمعی . وقتیله خراج ، ویرکودن بری ومستثنا اولان اهل سیف مقامنده قوللانیلیر ایمش . الیوم خلق ، ناس

ومخلوقات معناسنده استعمال اولونور. مفردی بو معناده قوللانیلماز: [رعایا وبرایا]

« اوزاق اولمق ایچون بلایادن »
« اتّقا ایلیهك برایادن »
(معلم ناجی)

« هر کسه بار بلا کندوسنك وارلغیدر »
« غم وآلامدن آزاده برایای عدم »
(عاکف پاشا)

بَرایَه [ع] یونغه ، تالاش . مأنوس دکلدر.

بَرْباد [ف] یل اوستنه دیمکدرکه خراب، پریشان، محواولمش؛ بوزوق، بوزولمش، بتمش؛ ملوث، پیس معنالرنده وموقع استعمالنه کوره کاه (اولمق) وکاه (ایتمك) ماده‌لریله قوللانیلیر. (آباد)ك ضدی :

« برباد قیلدی تخت سلیمانی روزکار »
« سلطان سلیم خان سکندرسریری کور »
(باقی)

« کندك ایتمه سعی وهمت کندیکك برباد ینه »
(لاادری)

« الامان ایله ترحّم شـه اقلیم فتن »
« ینه برباد ایدییور ملك دلی جیش محن »
(واصف)

« ایله‌دك بر حمله‌ده برباد ملك دشمنی »
« کرد رخشك کرچه کیم سد ایتدی راه صرصری »
(نفعی)

« قنی خاك رهك آه مله برباد ایتدیکم دملر »
« آکلازمی سرکویکده فریاد ایتدیکم دملر »
(اسکی سری)

بَرْبار [ع] چوق سوزلو، دیك سسلی چاغرغان انسان وارسلان. قوللانیلماز .

بَرْبار / **بَرْبارَه** [ف] چارداق ، صوندرمه § تخته‌پوش ، قریه § خانه‌نك اوستنده ، طامنده بولونان اوطه . مأنوس دکلدر .

بَرْبَخ [ع] صویولی، صوکونکی § مجرای بول. اصطلاحات طبیه‌دندر. اوعیهٔ موصلهٔ منویه ایله قنات ناقله ومجاریٔ منویه‌نك بربری اوزرینه بوکلسیله حاصل اولان شکله اطلاق اولونور.

بَرْبَر [ف] صاچ وصقاله دائر تطهیرات وتزییناتی اجرا ایدن آدم دیمکدر : [بربرباشی، بربردکانی، بربرطاقی، بربر آینه‌سی] § فارسی‌ده هرزه ویا وه‌کو آدم معناسنده‌ده کلیر: [پس مغفرمن سطل بربردن وسپرمن دف خنیاکردن نه وجهله فرق اولونور — شفیقنامه]

بَرْبَری / **بَرْبَرِیَّه** [ع] دیار مغربك نام عربیسیدر . (مغرب اقصی، فاس، مراکش، جزایر ، مغرب اوسط ، تونس ، طرابلس غرب ولایتلری [بلاد بربریه] دن معدود درلر . [قبائل بربریه] یه زمان قدیمده (نومیدی) دیرلر ایمش . مؤخراً [ایموشاق] و [توارك تبو] تسمیه اولونمشلر : [حیوانات بحری وبرّی

وهندى وبربرى وسائر مواشئ مسدم
سيماى قبطى ولورى كه راعيلرى اولان
مرائيلرك كيمى نطح قرون ايله كاريز
كريزه سرنكون وكيمى رفض سرون
ايله مطسورهٔ عدمده آغشته بخاك وخون
ايتمكله — شفيقنامه]

بَرْبَرَه } [ع] اكثار كلام § حدت وغضبله حايقيرمق ، فرياد وانين ايتمك . مأنوس دكلدر.

بَرْبَسْتَه } [ف] جمادات كبى اولان شيلره اطلاق اولونور . (بربشه) ده ديرلر . قوللانيلماز .

بَرْبَطّ } [عف] (بر) ايله (بطّ)دن مركبدركه قاز كوكسلى ديمكدر . لسانمزده (لاووطه) ياخود (لاغوته) ديه معروف اولان سازدر. مرحوم احمد وفيق پاشانك تدقيقاتنه كوره بو لفظلرك اصلى عربجه [اَلْعُودَه] اولوب روميلر طرفندن اخذ وتحريف قيلنمشدر. هرنصلسه تركجه بوستانزك اصل اسمى (قپوز) در . شعورده (با) نك ضميله [بربط] ديه كوستريليور:

« چون آهنك بربط شود مستقيم »
« كى ازدست مطرب خورد كوشمال »
(شيخ سعدى)

بَرْپاى } [ف] آياق اوزرنده، آياقده ؛ يعنى قائم ، دائم معناسنه‌در: (رشته برپا ى)= آياغنده ايپلك باغلى اولان .

«زهى خيّاط خلعت دوز بازار حقايق كيم»
«قد معنايى ايتمش جامهٔ تركيب ايله برپا»
(نابى)

«سبك پروازئ دل فكر زلفكله مفيد اولماز»
«قالير بر نخلزار غمده مرغ رشته برپادر»
(صبرئ شاكر)

بَرْتَافْت } [ف] دونمك، دوندرمك، قيويرمق معنالرينه كلن (بَرْتَافْتَن) مصدرندن مشتقدر . دوندى ، دونش ، بوكش معنالرينى افاده ايدر . تركجه‌ده زباننزد اولان (پرتاو) لفظى بونك محرفى اولمسى محتملدر .

بَرْتَر ، بَرْتَرِين } [ع] دها يك، الأعالى، يوكسك ؛ يك مزيتلى ، ذكرلى ديمكدر :

«قدر ذاتك چرخدن برتر ديرايسه م وجهى وار»
«متفقدر بونده جمله راز دار روزكار»
(عاكف پاشا)

« سنسك اى ذات محترم رهبر »
« علم وعرفانسه برترين رتب »
« بزمك اى ذات محترم مكتب »
« نه بيوك درسلر ، نه حكمتلر »
(صفا)

« اى برتر عقل ووهم وادراك »
« معروف خطاب ما عرفناك »
(لا)

بَرْتَنى } [ف] عجب ، كبروغرور معناسنه‌در . قوللانيلماز .

بَرْجا { [ف] مناسب ، یرنده معناسنه‌در . [پابرجا] = آیاغی یرنده یعنی ثابت، ثبات ایدیجی. [ناپرجا] = یرنده دكل، مناسبتسز دیمكدر . « پابرجای ثبات » تعبیرنده (ثبات) معناجه مكرّر وفضله‌در . آز قوللانیلیر .

«بختنكی برجا ایدرسه جایكی برباد ایدر»
«ساكه‌ده اولمازهوادار ای سلیمان روزكار»
(نورس قدیم)
«خنده‌ساز اولمه‌ده‌در حالمه‌هردم اعدا»
«آه عجب نولسه كرك بوستم نابرجا»
(واصف)

بَرْجَدْ { [ع] قالین كیلم، عبا. عادتا ترك خالیسی .

بَرْجَسْتَه { [ف] نازك ، زیبا ، مستثنا ، یاقیشقلی ، طبعه خوش كلن . صیچرامق، فیرلامق معناسنه اولان (بَرْجَسْتَنْ) مصدرندن اسم مفعولدر: (مصراع برجسته)

«صوكی برمصرع برجسته آقدی خامه‌دن»
«یایدی بو نوچشمهٔ پاكیزه‌یی محمود خان»
(عاكف پاشا)
«اكرمقصوداثرسه مصرع برجسته كافیدر»
«عجب حیرتده‌یم بن سنداسكندرخصوصنده»
(راغب پاشا)
« آثاری لطیف لیك آزدی »
« بر برجسته قصیده یازدی »
(لا)

بَرْجَمَه { [ع] درشت ، غلیظ سوز سویله‌مك ؛ قابا سوز . مأنوس دكلدر .

بَرْجِیس { [ع ف] مشتری دینیلن ییلدیز . سودی چوق دوه معناسنه‌ده كلیر . فارسیده بانك كسریله‌در . ادبیات قدیمه‌ده چوق قوللانیلمشدر :

« یاقشدی شمع فكرتی برجیس نكته‌دان »
(باقی)
« برجیس ادا عطارد آیین »
« شعری شعری و نثری رنكین »
(مقدمه)
« اولدقده ششم سپهره واصل »
« برجیسه سعادت اولدی حاصل »
(باقی)

بَرْچِیدَه { [ف] طوپلانمش ، دوشیرلمش . [برچیده دامن] = اتكی طوپلی دیمكدركه مجازاً آلایش عالمدن كندینی چكمش، علایق دنیویه‌دن بری معناسنده استعمال اولونور : [زاهد برچیده دامن ، درویش برچیده دامن] « برچیده دامن استغنا » تعبیرنده (استغنا) فضله‌در . زیرا (برچیده دامن) بالاده عرض ایدلدیكی وجهله كندینی چكمش دیمكدركه ذاتاً «استغنا» معناسنی متضمندر . (بَرْچِین) = طوپلایجی دیمكدر . [حدائق افكار شاعرانه‌دن برچیده اولان او شكوفه دستهٔ لطائفی كیم بكنمز — تقریضات — اكرم]

بَرْخ { [ف] حصه ، پاره ، جزئی برمقدار، براز معناسنه‌در

§ آیازمه، قایناق. كول معنالرینه كلیر
§ برق، شمشك § رطوبت ، شبنم ،
جی § بالیق معنالرنده قوللانیلیر .
تركجه‌ده مأنوس دكلدر .

بَرْخاسْتَه | [ف] قالقمش. آیاقلا-
نمش. اصلی (خاسته) در.
اوكاده باقكز . بعضاً [بَرْخاست]ده
قوللانیلیر .

بَرْخانْ | [ف]صدا. سس § صیت.
اون معنالرینه‌در .

بَرْخانَه | [ف] اصلی (بارخانه)
درکه اسکی زمانده پوسته
تاتارلرینك وكاربانلرك اینوب بندكاری
محله اطلاق اولونوردی . مؤخراً
ایشلك بیوك قوناغه. كنیش وانتظامسز
بنایه دینیلمدی .

بَرْچ | [ف] چركین . یاقیشقسز:
اسلوب واندامی طبعه مغایر
معناسنه‌در . قوللانیلماز .

بَرَخْش | [ف] ادات الصاق اولان
(ب) ایله آت معناسنه
اولان (رَخش) دن مركبدركه «آت
آرقه‌سی . آتك صیرتی » معناسنده
قوللانیلیر .

بَرْخَفْج | [ف] « كابوس » معنا-
سنه‌دركه تركجه‌ده اوكا
اویقوده آغیرلق باصمه دیرلر . مأنوس
اولمایان الفاظدندر .

بَرْخوابَه | [ف] مندر . دوشك
كبی اوستنده اویقویه
یاتیله‌جق ، اویونیله‌جق شی دیمكدر

§ بردوشكده ، برلكده یاتیلان ذات
معناسنه‌ده كلیر .

بَرْخُورْ | [ف] حصه ، بهره ،
نصیب. (بَرْخوردار)

بَرْخُورْدارْ | =بهره‌مند. فیضیاب.
مسعود. كارلی، نصیبلی
معناسنده قوللانیلیر: (والدینه حرمت
واطاعت ایدن البته برخورد اراولور)
بوتعبیر یالكز انسان حقنده قوللانیلیر.
لسانمزده‌فارسیده اولدیغی كبی شریك،
اورتاق معناسنده اصلا استعمال اولونماز.
« طالع مسعود » مقامنده (بخت بر-
خوردار) تعبیری‌ده قوللانیلماز .
[بنده‌كزی مظهر ایتدیككز
توجه محبت اثركزك نه‌درجه متشكری
اولدیغمی تعریفه حاجت یوقدر ظن
ایدرم . باقی مقارنت توفیق آلهی ایله
سایهٔ عالیٔ حضرت پادشاهیده برخور-
دار علم و عرفان اولمكز افندم --
تقریضات -- اكرم]

« دیلرسه‌ك اوله‌سین باغ جهان ایچنده برخوردار »
« بوقولی جان ایله‌كوش ایت سكا پندم بودرهربار »
(سهیلی)

« شب معراجده یمن دیدار »
« نخل امیدین ایدوب برخوردار »
(خاقانی)

بَرْخیز | [ف] «خیز» طالغه معنا-
بَرْخیزِشْ | سنه‌در. قالقمق. صیچرا-
مق معناسنه اولان
[خیزیدن] مصدرندن
فعل امر اولور. بوراده (بَرْ) اداتیله

ترکب ایده رك فاعلیت معناسی افاده ایدر قالقیجی ، صیچرایجی ، آتیلیجی معناسنه کلیر. (برخیزش) = آتیلش دیمکدر .

برخی { [ف] « بعض » معناسنه‌در. قوللانیلماز.

برخوز { [ف] طفارجق ، طوربه دیمکدر .

برد { [ع] صوغوق : [بردشدید] = شدتلی صوغوق . [برد العجوز] و [برد عجوز] = قوجه‌قاری صوغوغی‌که شهر سباط رومینك یکرمی التیسندن مارت‌رومینك دردنجی‌کوننه قدر دوام ایدر . مارت افرنجینك اوندن اون التیسنه قدر اولان مدته تصادف ایلر . عربیده دها برخیلی معانئ مختلفه‌ده قوللانیلیر ایسه‌ده بو معنادن ماعداسی لسانمزده معتبر ومستعمل دکلدر .

« چکوب سوز فرقتله برآه سرد »
« عجب امتزاج ایلدی حرّ وبرد »
(عزت ملا)

«دشمنانك یم جان ماننده برد العجوز»
«دتره‌دردی تنلرین مشتدایکن تاب تموز»
(سروری)

برد { [ع] اکثریا فورطنه‌لی هواده یاغان طولو . عربیده بوکا [حبّ الغمام ، حبّ السحاب] دخی دیرلر .

بردار { [ف] مصلوب ، آصلمش . یوقاری قالدیرمق ، یوقاری طوتمق ، آصمق معناسنه اولان (برداریدن) مصدرندندر. « معلق » مقامنده قوللانیله‌ماز. مثلا (دیوانخانه‌یه برلامبه بردار ایدلمشدی) دینیلامز . مطلقا جانی ، قاتل ، شقی کبی اشخاص شریردن اولوبده شرعاً وقانوناً اعدامله محکوم اوله‌رق انفاذ واجرای حکم ایچون فرمان پادشاهی دخی‌تعلق ایدنلر حقلرنده استعمال اولونور :

«چوق حق دیینی ایلدیلر ظلم‌ایله‌بردار»
«باطل‌سوزه آغاز ایده‌لم بزدخی ناچار»
(روحی)

« بنی نك زلف دلاویزکه بردار ایله »
« چکیم سودیجکم کندی الله رسنم »
(شمی)

«حبس‌ایدرمش زنخك زلفکه‌بردار اولانی»
(فغانی)

برداشته { [ف] [برداشتن] مصدرندن‌اسم‌مفعولدر. چیقارلمش ، رفع اولونمش ، یوکسکه قالدیرلمش دیمکدر. « ایتمك » ماده‌سیله قوللانیلیر:[دودست‌نیاز وابتهالی‌برداشتهٔ اجابتکاه‌رب متعال ایده‌رك] § بعضاً دفع وازاله قیلنمش معناسنده دخی استعمال اولونور : [روز خصره قدرسردار معالی کردارك همت وغیرت برگزیده‌سیله بغدان ویوه‌ده‌سی « » نك ایقاع ایتدیکی مشکلات کاملاً برداشته قیلنوب — تاریخ‌راشد]شومثالده‌کورلدیکی‌وجه‌ایله

بو معناده (قیلنمق) مادده‌سیله قوللانیلیر. [هر صنف بر پوشیده‌لوای مرقدی درفش کاویانی کبی افراشته و بر پوشیده ضریح مشهدی دخی سراپردهٔ صاحبقرانی وش بر داشته قیلوب — شفیقنامه]

«اولدی بر داشته حیلوات دیجور عمی»
«ساحهٔ پهن بروز اولدی زوایای کمون»
(منیف)

بَرْدَوامْ [ف] دواملی ، دائم ، دائمی ، سورکلی : [رصدخانه‌دن آلنان معلوماته نظراً بحر سیاهده حالا فورطنه بردوامدر] .

بَرْدُوشْ [ف] اوموزلانمش ، اوموز اوزرنده ، صیرتده دیمکدر . (ایتمك) مادده‌سیله قوللانیلیر: [خانه بردوش] = راست کلدیکی یرده یاشایان ، نره‌ده صباح اوراده اقشام طرزنده وقت کچیرن یرسز ، یوردسز سرسری آدم .

« خانه بردوش سینه‌چاك بنم »
« انز واخواه زیر خاك بنم »
(معلم ناجی)

بَرَدَه [ع] طوالو معناسنه‌در . فقط اکثریا (امتلاء) معناسنده قوللانیلیر . [داءالبردة]=چوق یمکدن معده‌ده حاصل اولان فنالق . (را) نك سکونی جائز در .

بَرْدَه [ف] بنده کبی اسیر ، کوله معناسنه‌در. مأنوس دکلدر.

بَرْدِیّ [ع] بر نوع نباتدر که وقتیله «قاهره»ده طیش قیوغندن حصیر ، ایچنده‌کی اوزندن کاغد اعمال اولونورمش . حصیر سازی دیمکدر . § سوریه‌ده ایکی نهر ، بر کوی ، حجازده بر طاغ اسمیدر .

بَرَرَه [ع] خیر واحسانی زیاده اولان صادق آدم معناسنه کلن (بَرّ)ك جمعیدر : [کوزلرینه راست کلان بررهٔ اهل اسلام واعزهٔ مؤمنینك کرامك قلادهٔ تعرّضی کردن عرضلرینه طوق ایتمکه باشلادیلر — شفیقنامه]، [اول فروع برره‌دن نزار حامل نوباوهٔ نور مکرّم اولمغله برخوردار ایدی — سیر ویسی — صحیفه ٥]

بَرْدَكْ [ف] افسانه ، ماصال . لغز ، بیلمجه ، یا کلتماج . مأنوس دکلدر .

بَرْدَنْكْ [ف] صحرا ، چول اورته‌لرنده بولونان کوچوك طاغ وتپه .

بَرْدِنْ [ف] کیر ، پاس معناسنه‌در . عربیده (وَسَخ) دیرلر. مأنوس دکلدر .

بَرْزُسْتَه [ف] قاوون ، قاربوز ، چمن ، چایر کبی دال بوداق صالیوروب یوکسلمه‌ین نبات § مجازاً رسوای ، بی ادب ، آلچاق آدم دیمکدر .

بَرْزَدَه { [ف] طوپلانلمش، بریکدیرلمش، برآرایه کتیرلمش

(بَرْزَدَنْ) مصدرندن اسم مفعولدر : [عبدالمطلب علی الفور امتثال امر تقدیر ایتمکله ذبح عبدالله ایچون آستین برزده اولیجق — سیر ویسی]

« کلدی اجزای بهم برزدهٔ دورانك »
« سوزن صلح ایله شیرازه‌سنه قوّت تام »
(نابی)

« هر تاری اولدی برزدهٔ دست روزکار »
« ایتدکاری اوزلف پریشانه قالمدی »
(لا)

« پیرمی برزده دامن ایکی دستی طولومی »
« کیده‌یور کندی آیاغیله مبارك باده »
(لا)

« پوشیده قبا بسته میان برزده دامان »
(لا)

« شجر طبعی خزان برزدهٔ مرك اولدی »
« یادکار اوله‌رق عالمه قالدی کوتوکی »
(صفا)

بَرْزَه { [ف] فارسیده ایکی قماش معناسنه اولدیغی کبی معانیٔ سائره ده کلیر . مثلا زیبا ، نازك ، انداملی، یاقیشقلی معناسنه اولدیغی کبی لطافت و زیبندکی و حسن و ظرافت معناسنده دخی استعمال اولونور § دال، بوداق، اکین معنالرینه ده کلیر . [برزه گاو] = جفت اوکوزی ، ترلا سوره‌جك اوکوز .

بَرْز { [ف] زراعت، اکین [بَرْزْگار بَرْزَه‌کار، بَرْزِیگر، بَرْزْگَر] = زارع ، اکینجی دیمکدر . § دیواره چاپور، خرج صیوایه‌جق آلت، ماله. ترکجه‌ده (دیواری درز ایتدیرملی) تعبیرنده کورلدیکی وجه‌ایله بونی تحریف ایله خرج، صیوا معناسنده قوللانیورز

بَرْزَج { [ع] معرّبدر . قطیفه کبی قماشلرده پیدا اولان پوروز معناسنه‌در .

بَرْزَخ { [ع] ایکی شی آره‌سنه کیرن حائل، فاصله . § اصطلاح شرعیده حین موتدن هنکامهٔ قیامته قدر اولان مدت ؛ دنیا ایله آخرت آره‌سنده‌کی کچید، عالم معنوی § جغرافیا اصطلاحاتنجه برشبه جزیره‌یی برياريم آطه‌یی قاره‌یه الصاق ایدن یره؛ طوپراغه — ایکی قاره‌نك، یاخود ایکی دکزك آره‌سنده فاصله اولدیغی ایچون — « بَرْزَخ » اطلاق اولونور : [پانامه برزخی ، قورنت برزخی] § انسانك جانی صیقه‌جق ، بحضور و معذب اولمسنه سبب اوله‌جق محل ، شی : [نه برزخ ، بر برزخه دوشدی که تعریف اولونماز، نه برزخ آدم، « برزخ شی » = کوج ، متعسر ایش .] ، [شحنهٔ اجل مسمی دروازهٔ عالم برزخی باز و مرغ روحی آشیان اصلی طرفنه بی پروا پرواز ایلدی — احسن الحدیث — اوقچی زاده] ، [حضرت خدیجهٔ کبری

هودج نشین تابوت یعنی برزخ پیمای
لاهوت اولدیلر — سیرویه ی]

« وصفکی روح فلاطون کوش ایدوب اولمقده در »
« عالم برزخده حالا سرمشار روزکار »
(عاکف پاشا)

«اوورطه که بلا برزخندن ایله خلاص»
«اولاشمه دن دها اجساده نارذات وقود»
(ثابت)

بَرْزَمْ } [ف] ناز ، جلوه ، شیوه ، . مأنوس دکلدر .

بَرْزِیقْ } [ف] جاهل ، احمق ، ادراکسز ، اذعانسز آدم دیمکدر. قوللانیلماز.

بَرْزِینْ } [ع] برنوع صو قابی ، مشربه . قوللانیلماز .

بَرَسْ } [ف] «افشار» کبی یولار § سرد باشلی آتك بورونه طاقیلان طاسمه. قوللانیلماز .

بَرَسْمْ } [ف] آتشپرستلرك کتاب دینیلری . بونلر آتشه پرستش ایتدکاری زمان اشبو کتابی اللرنده طوتوب قرائت ایدرلر ایمش .

بَرْسِیاهْ } [ف] اسمر معناسنه در: « دابر برسیاه » .

بَرْشْ } [ع ف] افیون شروبی، کتان یاپراغیله یاپیلیر بر نوع معجوندرکه مسکردر § فارسیده آرزو، کوکل ایستکی معناسنه کلیر :

« بوزه برش وبنك اسیر اولدی »
« کیمی خرد وکیمی خمیر اولدی »
(فضولی)

« نه بلادر هله برش وافیون »
« که ایدر آدمی سست ومجنون »
(وهبی)

فارسیده (بَرِشْ) دوه یولاری دیمکدر . (مهار) ده بومعنایه در .

بَرْشَانْ } [ف] امت معناسنه در . بر پیغمبرك دین وکتابنی قبول وتصدیق ایدن جماعت ، خلق .

بَرْشَعْ } [ع] احمق وبدخوی ؛ اوزون بویلی آدم .

بَرْشَمَه } [ع] یوز بوروشدرمق ، مکدر اولمق ، اظهار حزن . مأنوس دکلدر .

بَرْشَنْ } [ف] صارماشیق دینیلن آغاج که بریره، برشیئه صاریلارق بیور .

بَرَصْ } [ع]وجودده بریر بیاض، آلاجه لکلر پیدا ایدن بر مرض غیر قابل تداویدر . او علته اوغرامش اولان آدمه (أبرص) دینیر . ترکجه ده « آبراش » دیرلر.

بَرْطَرَفْ } [ف] « بر » ادات استعلا، «طرف» معلوم. معناسی یان اوزره ، بر یانه دیمکدرکه مقصد بر شیئك اهمیتدن ساقط ، زائل اولدیغنی واورته دن قالقدیغنی افاده ایتمکدر : [برکره مشکلات حاضره بر طرف اولسه] ، [بنده کزجه عباره دن یالکز « ایستیورسکز »کلمه سی حذف اولندیغی کبی شیوه سزلك ده برطرف اولور — تقریضات — اکرم]

§ مناسب دكل، لازم دكل، ايسته‌مز، لزومسز معناسنده دخی قوللانيلير : [شقا برطرف، لطيفه برطرف، تكلف برطرف، شمديلك اكلنجه برطرف. ايشمزه باقه‌لم]

« بزم نوشانوشده غم برطرف مى برطرف »
« ساقيا غم قنده عالم برطرف مى برطرف »
(لاادرى)

« تا اولسون قواعد اخلاص برطرف »
« مانع دكل مراسمه دائر قصورمز »
(نابى)

« برطرف اولسه الم روزكار »
« نفعى »

« اوطوفانى ايتسه هوا بر طرف »
« اولوردى همان ماه برج شرف »
(عزت ملا)

« اثاث معرفتله خانهٔ دل بولسون آرايش »
« تكلف برطرفدر بالش و بستر خصوصنده »
(راغب پاشا)

بَرْطَلَه [ف] قيرمزى سرپوش، تاقيه، كلاه. (طا) نك ضميله ده مرويدر. قوللانيلماز.

بَرْطَمَه [ع] غضبلانوب قابارمق، طارلتمق § كيجه پك قرانلق اولمق. قوللانيلماز.

بَرْعَكْس [ف] عكسنه، ترسنه معناسنده نادراً قوللانيلير.

بَرْغ [ف] بند، سد معناسنده در. (بِرغ) ده دينيلير.

بَرْغاب [ف] صو بندى، صو جمع اوله جق محل.

بُرْغَز ، بُرْغُز : [ع] بوزاغى، اينكك ياوروسى § كوتو خويلى آدم. مأنوس دكلدر.

بُرْغُوز : (بُرغُن) ده بوزاغى معناسنده در.

بُرْغَش [ع] سيورى سينك. مأنوس دكلدر.

بَرْغَمان [ف] « اژدها » وزننده بيوك ييلان ديمكدر.

بَرْغُول [ف] تركجه ده تحريف ايله (بلغور) دينيلن بغداى قيريغى. (بلغور) محرف دكلسه (برغول) ك محرف اولمه‌سى لازم كلير.

بَرْغُوش [يونانيدن] قلعه، تپه سنده فنار ياقيلان قله. تركجه ده تحريف ايله (بورغاز) دينيلير. عربيده قلعه معناسنه اولان (برج) بونك معربى اولسه كركدر: (لوله بورغازى، اخيولى بورغازى، بورغاز آطه‌سى، كمر بورغازى).

بَرْف [ف] قار. [بَرفاب] = قارصويى، قارلى، صوغوق صو. « بَرفناك » = قيش وياز قار طوران بر ديمكدر. [بَرفين] = قاردن، قاره منسوب : « شير برفين » = قاردن ارسلان، « حلواى برف » = قار حلواسى.

« دوشن صانمه زمينه برفپاره فرط سرديدن »
« دوكربال و پرين صنف ملائك خاكدان اوزره »
(لا)

« دوشندی برف سراپا صحن صحرایه »
« آغاردی روی زمین صانکه تحتهٔ رمّال»
(باقی)
« جهانی برفله یخ طوتدی قیش قیامتدر »
(وله)
« کونش آچسه برفك دخی دخمه‌سن »
« فلك کوش ایدردی اکن نغمه سن »
(عزت ملا)
« شیر فلك اولدی شیر برفین »
« دندانی برنده ایدی پروین »
(شیخ غالب)
« غرفه‌دن خوش کوریور منظرهٔ برف و تکرك »
(فیضی)
« دیجور ایله برف ایدنجه الفت »
« بر قالبه کیردی نور وظلمت »
(شیخ غالب)
« برف بلا یاغمه‌دن اوستو منزه »
« بوکچیسدی کچمه در اولا بزه »
(شفیقنامه)

بَرْفَرْ
بَرْفَرَه | [ف] شان وشوکت ؛ عنوان وحشمت معناسنه‌در . مأنوس دکلدر .

بَرْفَنْد | [ف] لشکر ، عسکر § کوزل سوز § درین یر . مأنوس دکلدر .

بَرْفُوزْ
بَرْفُوشْ | [ف] آغزك طیش کناری یعنی دوداقلرك چوره‌سی ، اطرافی دیمکدر .

بَرْق | [ع] شیمشك . « برق اورمق » = چاقیمق ،

پارلدامق . (برق انداز) = پارلدایجی ، پارلایان : (سیالهٔ برقیه) = الکتریق :
[مأثر سائره‌دن قطع نظر ، عقله کوره بخار قوتیله سیالهٔ برقیه خاصه سنك کشفندن بیوك نه خدمت اوله بیلیر — معارف مقاله‌سی — کمال]
«تجلی برق اورر یریر سواد داغ جانمدن»
«جهانده طور عشقم نور آقارهر کلستانمدن»
(پلاسلی غالب)
« برکورلتی قوپدی دشمن حصنی ایتمشکن پناه »
« صاندی رعد و برق اوصیتی قیلدی افلاکه نکاه »
(سروری)
«فیض حق برق اورر آیینهٔ اندیشه مدن»
«چشم جان روشن اولور مشرق ادراکمدن»
(نفعی)
« شوعله افراط ایله برق ایلر ایدی »
« مجلسی مطلع شرق ایلر ایدی »
(خاقانی)
« یا اول شررك دکلسه برقی »
« کیم ایلدی زنده ارض شرقی »
(نعت نبوی)
« برق اورر روزنلرندن آبکینه جاملر»
« کوستررد نیاده جنت اولدیغن کوندن عیان»
(نفعی)
«بربحرایچنده برق اوره خورشید وماهتاب»
(شیخ غالب)
« دلده برق اوران انوار اسمای مجتدر»
(عاکف پاشا)

بَرَق | [ع] کمال حیرتله باقه قالمق ، متحیرانه باقق . § کوز قارارمق ، قاماشمق . قوالانیلماز .

بَرْقَانْ [ع] (را) نك فتحيله‌ده لغتدر . برنسنه شاقيمق ، يلديرامق ، پارلدامق معناسنه‌در ، [فرانسزجه Volcan] يعنى يانار طاغ مقامنده قوللانيليور . ينه بومعناده كاف ايله‌ده لغتدر . ضم (با) ايله [بُرقان] = بدنى پارلاق ، بيض آدم § آلاجه رنكلى جكركه ديمكدر . بو معنالرده (با) نك كسريله‌ده زبانزددر . « جعفر بن بُرقان » = كلاب قبيله سندن ومحدثيندن مشهور برذاتدر .

بَرْقَانْ [ف] قيويرجق تويلى قوزى پوستى ، كوركى .

بَرْقَرَارْ [ع] قرار اوزره يعنى برحالده ، ثابت ، دائم ديمكدر :

«شكست اولسه صراحى جام مجلس برقراراولماز»
«مثلدر ساقيا باش كتسه آياق پايدار اولماز»
(هلالى)

بَرْقَشَه [ع] نقش ايتمك § خلط كلام ، هذيان § طعام ايچون حاضر اولمق . مأنوس دكلدر .

بَرْقَطَه [ع] حال وحركتده نظامسزلق § يولسزسوز سويلمك ، اويولده سويلنيلن سوز . قوللانيلماز .

بَرْقُوعْ [ع] پچه . قادينلرك يوز اورتوسى .

بَرْقُوقْ [ع] كوچوك شفتالى . ييدى ، زرداَلو ديمكدر .

بَرْقَه [ع] خشيت ، دهشت معناسنه‌در . § بانك ضميله (بُرقَه) اواورسه طاشلى ، سرد ير ، محل ديمكدر .

بَرَكْ [ع ف] « ستارۂ يمنى » دينيلن سهيل ييلديزى § باله قدر قيصه برنوع لباس ، ستره § دوه‌نك كوكس يوكندن طوقونمش برنوع عبا ، كبه : [كلاه بركى] = تركجه‌ده تحريف ايله « بورك) ديرلر ايمش .

بَرْگْ [ف] ياپراق : برگ كل ، (صدبرگ) = موسمنده برقاچ دفعه آچيلير ، اوفق قوقولى برنوع كل . [برگ گياه] = سمان چوپى ديمكدر . [برگ ريزان ، برگ ريز] = موسم خزان ، كوز فصلى كه ياپراق دوكومى ده ديرلر . [برگ وبار] ، [برگ وساز] = مالزمه ، لوازم ، مال ، يوك . [برگ سبز] = هديه . [برگ ونوا] = مدار تعيش ، چكينه‌جك شى . فارسيده كى معنى سائره‌سى لسانمزده مستعمل دكلدر .

«روحى بى اكر برصورار اورلربواونورسه»
«ديرلرسه بولشدقمى او بى برگ ونوايه»
(روحىٔ بغدادى)

«آنك اول كونى كه آخراولوب نوبهار عمر»
«برگ خزانه دونسه كرك روى لاله رنك»
(باقى)

« اسقام ايله چكدى روزكارم »
« آلام ايدى جمله برگ وبارم »
(مقدمه)

«تهی دستان کنج غربتز برگ ونوامز یوق»
«نوال وصلدن غیری نواله اشتهامز یوق»
(نابی)

بَرْكانْ [ع ف] مولداتدندر. یانار طاغ. [بَرْكانی] == یانار طاغه منسوب، متعلق: [اطرافده حکم سورن دهشتلی سکونت ایچنده انجق دنیایی طوفان ناره غرق ایده جك قدر آتشلر صاچان برکانك مخوف صدالری ایشیدیلیور — منثورشعرلر — خالد ضیا] ؛ [آتشدن . دوزخ فشان بخارلردن مرکب برعمود برکانی کیجه نك درین ظلمتلرینی برسرعت شدیده ایله یارارق ابعاد سماواته شتاب ایدییور — منثورشعرلر — خالدضیا]

بَرْگَشْتَه [ف] یوز چویرمش . دوندرمك وخصوصیله یوزدوندرمك معناسنه اولان (برگشتن) مصدرندن اسم مفعولدر. نادراً استعمال اولونور .

بَرَكَتْ [ع] بر شیئك چوغالمه سی ، آرتمشی ، زیاده اولمشی . بوللق : (برکتلی) == فیضلی، مبذول ، بول . [ولایاتدن آلنان خبرلره کوره بوسنه هر نوع مزروعات ومحصولاتده فوق العاده فیض وبرکت اولدیغی آکلاشیلیور] § مجازاً خیر، سعادت معناسنده استعمال اولونور : [برکت صحبت نبویه ایله مسعود اولان ابرار امت] جمعی [بَرَكات] در: [ببرکاة النبی]== حضرت پیغمبرك یمن وسعادتلریله دیمکدر . هرزمان قوللانیلان [برکت ویرسون] تعبیری ایی که، حمداولسون، چوق شکر مقاممندهدر : [کف دریا نوال شیبة الحمدی منبع زلال خیروبرکت بیلوب اول وسیله ایله تمنای قبول ایدرلر ایدی — سیرویسی — ٨ — صحیفه] ، [برنجی مکتوبکده « بوندن صکره مخابره دن مفهوم » دیمشسك . برکت ویرسون که او مکتوب ایکنجیسندن صکره کلدی — مکتوب — ماغوسه دن — کال] [یامعشر الغزاة بودین مبینده منفعت جلادتده. برکت بداوتده در ـ شفیقنامه]

بَرْگُذارْ [ف] برآدمك سودیکی برذاته « بنی خاطردن چیقارمه » دیه ویردیکی تحفه ، هدیه ، شی :

«سودیکم آل کوکلمی اولسون سکا بر برگذار»
(لاادری)

« نجم بختك روزکاره یادکار آسمان »
« خاك پایك چشم چرخه برگذار روزکار »
(عاکف پاشا)

« اهل دله برگذارم اواسون »
« شاعرلره یادکارم اواسون »
(لا)

«زیب دستار قبول ایت لطف ایدوب رد ایلمه»
«ایلدم درکاهنه بو برك سبزی برگذار»
(نظیم)

بَرْگَرْدَه [ف] ازبر ایتمك . خاطرده طوتمق معناسنه اولان (برگردن) مصدرندن اسم

مفعولدر. فارسیده آلوندرمك معناسنده دخی قوللانیلیر. استعمالی اندردر.

بَرْگُرِزْ [ف] یاپراق دوکیجی، صوك بهار، کوزموسمی دیمکدر. «برگریزان» ده دینیلیر.

بَرْگُزِیدَه [ف] منتخب، آیرلمه، سچمه شی : [آثار برگزیده، اشعار برگزیده]، [خدمات برگزیده‌لری سبقت ایتمی غرور ونخوت، شرومضرتلرینك تزایدینه بادی اولمسیله — روضة الكاملین]

« حقا كه نجیب هنركار »
« یازدی نیجه برگزیده آثار »
(لاادری)

بَرْكَسْ **بَرْكَسْت** [ف] ادات استعاذه‌در. عربیده‌كی « حاشا ، معاذالله » كبی . مثلا برایرانی‌یه (شو فعلی ایقاع ایدرلرایكن كورمش سك؟) سؤالی ایراد ایدیله‌جك اولسه «بركس ندیدم» جوابی آلنیر .

بَرْگُسْتَوانْ [ف] حیوانه، آته مخصوص بر نوع زرهلی اورتو ایدی كه وقتیله جنكه چیقیله‌جغی زمان قوللانیرلر و تركجه‌ده چوقال، كسمه، یانجق تعبیر ایدرلر ایدی. بونك برنوعنی جنكجی عسكرلر، دلاورلر دخی اكتسا ایدرلردی . مؤخراً حیوانه اورتوان جحیم وچوقاله ده بو اسم ویرلمشدر . بعضاً تخفیف ایله (بركستان) دینیلیر . (جحیم)ك اصلی [جُحِیم، جُحُین]در. الیوم (چوقال)ه ده چووال دییورز .

«وادیٔ مدحكده جولان ایتدیكیچون یاراشور»
«اطلس چرخ اولسه‌رخش طبعمه بركستوان»
(نفعی)

«كسسه چرخ اطلسن بیك مثلی خیّاط صنع»
«اشهب اجلالنه چیقمازدی بر بركستوان»
(كاظم پاشا)

بَرْكَسَه [ف] مستور، كیزلی، اورتولو معناسنه‌در . مأنوس دكلدر .

بَرْگَشْتَه [ف] معكوس، ترسنه دونمش، ترس اولمش: [بَخْت بَرْگَشْتَه ، بَرْگَشْتَه بَخْت] = فنا طالع ، طالعی ترس . [بَرْگَشْتَه حالْ] = طرز تعیشنه خلل كلمش ، ایشی بوزولمش ، دوشكون ، بیچاره آدم :

[بعده اختیار قضا ایله قضایی اختیار ایدن تیره روزان بركشته بختان — شفیقنامه]

« عالم بركشته حاله ششدر اقبالده »
«بخت زار حیله‌بازی بر دوشش كوستره‌مه‌سون»
(شهری)

«خولیای قامتك بركشته ایتدی هر برین»
«باغ فكرمده نهال آرزولر وار ایدی»
(عزت ملا)

بَرْكَشِیدَه [ف] چكلمش، صیپرلمش معناسنه‌در :

«شمشیر بر كشیده ابروی جانان میدر؟»
«ابروی جانانمی ؟ یاشمشیر بركشیده»

§ مجازاً چكیلوب میدانه كتیرلمش ایلرولدلمش معناسنده استعمال اولونور:

[كو يا كه سلطان سليم ثالثك احسانديده‌سى و بركشيده‌سى فروعندن اولديغمه مبنى حقيرى تحقير وهميشه حقمده رعايتلرينى تقصير ايدردى — تاريخ عاصم] ، [رامى پاشا ذاتاً كندوسنك بركشيده‌سى اولديغندن سائرندن زياده هضم نفس ايله امور كليه‌يه مداخله‌سنه مانع اولميه‌جغى — روضة الكاملين] ؛ [نخل سر بلند نسبلرى بوحديقه‌دن سر بر كشيده‌در — سيرويسى]

بَرْكَنْد [ف] امرد ضخيم ، جوان سرفراز ، كنج ايريسى ديمكدر : [بركند خردمند]

بَرْكَنْدَه [ف] قوپارلمش ، استيصال اولنمش ، سوكلمش ، كوكندن چيقارلمش ، عربيسى «قلع» در . اصل تركجه‌سى (قوپارلمش) در : [نخل سهى مستقيم سيماى وجود خيرالبشر هفت ماهه ايكن دوحهٔ قامت عبدالله بركندهٔ سيلاب فنا اولمش اوله — ١٧ صحيفه — سيرويسى]

بَرْكَنَه [ف] سحق ومزج اولونمش معناسنه‌در . بالخاصه دوكيلوب قاريشديرلمش عطريّاته اطلاق اولونور . قوللانيلماز .

بَرْم [ف] چارطاق ، اوزوم چبوقلرينك آلتنه قونيلان وتركجه‌ده (هرك) تعبير اولونان چتال آغاج . § [بَرَم] = عربيده بيقوب

اوصانمق ، قاره كيريشمكدن چكينمك معناسنى افاده ايدر . (برهان قاطع) ده « را » نك فتحيله (شعورى) ده سكونيله مقيددر . معانىٔ سائره‌يى ده افاده ايديبور .

بَرْماس **بَرْمَچ** [ف] ال سورمك ، بوقله‌مق معناسنه اولان (برمچيدن) ، (برماسيدن) مصدرندن مشتق اولوب بوقله‌مق ، بوقله‌يجى معنالرينى افاده ايدر . مأنوس دكلدر .

بَرْمال [ف] طاغ تپه‌سى ديمكدر . اثوابك قوللى ، طونك وشالوارك پاچه‌سنى صيغه‌مق ، يوقارى قيويرمق معناسنه اولان [برماليدن] مصدرندن فعل امر اولورسه معنا دكيشير . بومصدر بعضاً وكنايةً قاچمق معناسنده‌ده قوللانيلير .

بَرْماه **بَرْماهَه** [ف] بورغو دينيلن آلت . [برمه ، ماهه ، متـه] دخى بومعناده لغتدر . عربيده (مثقب) اطلاق اولونور .

بَرْمَخيدَه [ف] عنود ، متعصب ، عاصى . [برمخيدن] مصدرندندر . قوللانيلماز .

بَرْمَغاز **بَرْمَغازَه** [ف] مكتب چوجقلرينه ، اصناف چراقلرينه ويريلان بخشش ، كونده‌لك . [بغياز ، فغياز] ده بومعنايه لغتدر . مأنوس دكلدر .

بَرْمَك { [ع ف] خلافت عباسیه - نك ابتدای تأسیسندن (هارون الرشید) ك اواسط حكومتنه قدر خدمت وزارتی متوالیاً احراز وایفا ایتمش اولان خاندان مشهورك جدیدر. بونلره [برامكه] و [آل برمك] دینیلیركه درت ذاتدن عبارتدر. برنجیسی (خالد بن برمك) دركه « ابومسلم خراسانی » نك معیتنده بولونه‌رق دولت عباسیه‌نك تأسیسنه چالیشمش وخلیفه (ابوالعباس سفاح) زماننده وزارت منصبنده بولونمشدر. ایكنجیسی (یحیی بن خالد) اولوب خلیفه (مهدی) نك زمان خلافتنده مسند وزارته نصب اولونمشدر. اوچنجیسی ودردنجی اشبو (یحیی) نك اوغللری اولان (فضل) ایله (جعفر) دركه ایكیسی ده (هارون الرشید) ك دور خلافتنده مسند وزارتده بولونمشلردر. بوخاندانك شعرا وعلما وفقرا حقنده‌كی انعام واحسانلری امثالی كورلمه‌مش درجه‌یه وارمش وفوق العاده اعتبار واشتهار بوللرینه كمال سخاوكرملری سبب منفرد اولمشدر : [برمكی مشرب ، برمكی خصلت ، كرم برمكیانه]

بَرْمُودَه { [ف] شیء نسنه دیمكدر : [برموده فرموده] = بیوریلان ، امر ایدیلن نسنه .

بَرْمُوزْ { [ف] ترقب ، انتظار ، بكله یش . [انتظار] ك اصل تركجه‌سی (كوزتك) در. بومعناده

بعضاً زانك حذفیله [برمزر] دینلسی تجویز اولونور § علف ، یم ، اوت معناسنه‌ده كلیر .

بَرْنَا { [ف] جوان ، كنج ، یكیت . فارسیده ینه بومعناده [برنا ، برناك ، برناه] ده استعمال اولونور. بونلرده بانك فتحی وكسری جائزدر . لساننزده اكثریا « پیر » لفظی ایله برابر « برنا » قوللانیلیر § فارسیده خوب ، ظریف كوزل ، ایی معناسنه‌ده كلیر و « حنا » قنه‌یه‌ده اطلاق ایدیلیر :

« محمدت خوان صفاتی مهترین وكهترین »
« مدحتنده پیر وبرنا بی‌عنان اختیار »
(نظیم)

« جیش دشمندن قیرلدی پیروبرناقالمیوب »
(سروری)

بَرْنَاش { [ف] نادان ، غافل § جهل ، غفلت دیمكدر . قوللانیلماز .

بَرْنَامَه { [ف] مكتوبك سرلوحه‌سی ، القاب وعنوانی دیمكدر (آدرس) = مقامنده استعمال اولونه بیلیر .

بَرْنْجِن
بَرْنْجِین
{ [ف] نسوانك قوللرینه طاقدقلری بیله‌زیك دیمكدر . « ابرنجن » ه ده باقیكز .

بَرَنْد { [ف] كسكین خنجر ، قیلیج ، بالا كبی آلات جارحه § نقشسز ایپك قماش . [پرند ، فرند] ده

دیرلر . قیلیجـك جوهری که ترکجـه‌ده (صوبی) تعبیر اولونور.

بَرَنْداف { [ف]اوزنکی‌یه آصیلان وترکجه‌ده‌دوال دینیلن قایش § باغیرصاق معناسـنه‌ده کلیر . قوللانیلماز .

بَرَنْدَك { [ف] چادر § کوچوك تپه ، ییغـین . الفـاظ غیرمأنوسه‌دندر .

بَرَنْش { [ف] وجع ، صـانجو ، قارن آغریسی . وجـع مفاصل یعنی روماتیزمه معناسنه‌ده مرویدر .

بَرَنْك { [ف] جرس ، چاك § کلید ، آناختار . قوللانیلماز.

بَرْنُونْ { [ف] غایتله اینجه ، نازك قماش ؛ اینجه تول . بعضاً آخرده‌کی نون حذف اولونور .

بَرْنِیَه { [ع] بیوك کوبه § کوچوك خروس . جمعی (برانی)در.

بَرَوات { [ع] رتبه ، نشـان ، مأموریت وامتیازایچون طرف دولتـدن ویریلان فرمان دیمك اولان (برات)ك جمعی .

بَرْوار { [ف] خانه‌نك فوقنـده
بَرْوارَه { بولونان هوادار مسکن ، کوشك § صیفیه §خانه . نك کوچـك قپـوسی ، آرقه قپوسی . [برباده]یه‌ده باقکز .

بَرْواز
بَدْواز
بَشْواز { [ف] اوطوره‌جق محل ، مکان § شـکاری قوش اوطـوراغی . طـوزاق دیمکدر . قوللانیلماز .

بَرْوازَه { [ف] تفرج ، تنزه‌ایچون احبابجه ترتیب اولونان طعام .

بَرْواق { [ع] صاری زنبق چیچکی دیمکدر .

بَرُوز { [ف] جنك ، غوغادیمکدر . [روز بروز] = غـوغا کونی . (با) اصـل کلمه‌دن اولمدیغی تقدیرده کوندن کونه دیمك اولور .

بَرُوسان
بَرُوشان { [ف] امت ، جمـاعت معناسنه‌در . [برسان ، بروشنان ، بروسنان] ده عین معنایه لغتدر . مأنوس دکلدر .

بَرُوش { [فرانسزجه‌دن Broche] کوکسه طاقیلان الماسلی بیوك ایکنه دیمکدر . لسانمزده بانك ضمیله (بُرُوش) دینیلیر .

بَرُوفُرُود { [ف] فرازونشـیب ، زیر وبالا کبی آشاغی یوقاری دیمکدر .

بَرُومَنْد { [ف] تازه ، طراوتلی § ثمره‌دار ، فائده‌لی نصیبلی دیمکدر . (برومندی)=ثمره‌دارلق ، منفعتلی اولمه . فارسیـده اوچ صورتله استعمال اولونور . انسان حقنده صاحب عز ودولت ، سرمایه‌دار ، زنکین معنا - لرنده قوللانیلیر . § حیوانات ایچـون قوی‌الاعضا ، توانا ، توانکر ، پرایشلی معناسی قصد اولونور . § نباتات حقنده دخی فیض ونمـا ، لطـافت ، طراوت معناسنده استعمال ایدیلیر :

« خدیو خرد مند وفرخ نژاد »
« که شاخ امیدش برومند باد »
(شیخ سعدی)

بَرَه { [ف] قوزی دیمکدر . [را] نك تشدید وتخفیفی جائزدر .

عربیده [حَمَل] دیرلر . بروج معدوده‌نك برینه بونامی ویرمشلر .
« پوستِ بَرَه » = قوزی کورکی .
[برجِ بره ، بَرَهٔ فلك] = حمل برجی .
« بَرَهٔ دومادری » = ایکی آناقوزیسی دیمکدرکه فارسیده آلام ، آمال عالم ایله مقید اولمایوب دائما آزاده سرانه یاشایان وبرمعیشت لاقیدانه ایله هروقت شن ومسرور بولونان آدملر حقنده ضرب اولونور برمثلدر . معنای مقصود ایکی قویونك سوتیله بسله‌نن قوزی نه درجه سمین اولورسه بویله‌المدن ، املدن آزاده اولان آدم دخی اول قدر مستریح اولور دیمکدر . « بره گرفتن » = قوزی طوتمق که عاجز ، قدرتسز آدمی مؤاخذه ایتمکدن کنایه‌در . فارسیده [بَرَه] اولورسه یاقیشقلی ، یراشیقلی ، اویغون معناسنی افاده‌ایدر وعربیده‌وجوداتلی ، قوتلی اولمق معناسنه‌در .

« اولسه کرمعدلتی تقویه بخش عجزه »
« بره ، آهویه کزندایردیرمز صولت شیر »
(اسماعیل پاشازاده حقی)
« آهوی آتشین‌دم چون‌ازبره برآید »
« کافور خشك کردد بامشك تر برابر »
(میرزا فصیحی)

بَرَهْرَهَه { [ع] غایت لطیف البدن ، کوزل قادین ، محبوبه . مأنوس دکلدر .

بَرْهَمْزَدَه { [ف] قارمه قاریش ، پریشان ایدلمش ؛ التی اوستنه کتیرلمش . « بَرْهَم » = قاریشیق ، طاغنیق ، ترس دیمکدر :
[روجهله انباشتهٔ سنك وخاك‌ایلدی‌که عقل عقیله جوی هموارە ادراك دقایق فتحنده برهم زدهٔ حیرت ایدی — سیر ویسی — صحیفه ١٠] .

بَرْهَمْزَن { [ف] پریشان ، قارمه قاریشیق ایدیجی ؛ آلتی اوستنه کتیرن معناسنه‌در :
«دست برهمزن‌اولورسه‌ڭ نه‌قدرشدت‌ایله»
«قامت نازینه ایتمز ینه تکلیف قیام»
(نابی)
«عمرین کچیروب کوه بلاده دل شیدا»
«برهمزن هنکامهٔ فرهاد اوله یم دیر»
(روحیٔ بغدادی)
« شمدی بنم اول صفدر یکتاکه هجومم »
« برهمزن خیل وخشم خصم جباندر »
(نفعی)

بَرَهْمَن **بَرَهْمَن** { [ف] بتپرستلرك مأمور روحانیسی ، مجوسی باپاسی . مجوسی طائفه‌سی کندی عالملرینه ، کندی بیوکلرینه بو عنوانی ویررلر . ایکنجیسی یالکز نظمده استعمال اولونور . فارسیده (بَرْهَمَنْد) و (بَرَهْمَه) صورتیله وضم (با) ایله‌ده

قوللانيلمشدر. [بهرمن] = بتكده ،
بتخانه معناسنه‌در :

« دير عشقك اوبرهمنلري يز كيم الحق »
« بانك يارب ايله ناقوسني كويا ايدرز »
(مناسترلي فائق)

بَرْهَمَه } [ع] كوز قيرپمقسزين باقمق ، بر نقطه ياخود بر شيئه ، بر شخصه حصر نظر ايتمك . قوللانيلماز .

بَرْهَنَه } [ع] دليل ، برهان كتيرمك معناسنه‌در . قوللانيلماز. چيپلاق معناسنه اولان [برهنه] دن تفريق ايچون يازلدي .

بَرْهَوا } [ف] هوايه قالقان : [قوجه قايا براز باروت ايله برهوا ايدلدي] § فائده‌سز ، بوشنه كيتدي معناي مجازيسنده دخي استعمال اولونور: [بوقدرسعي وغيرتي برهوا اولدي ، بيچاره‌نك اميدي برهوا اولدي]

بَرْهُوت } [ع] حضرموت ديارنده بر واديده مشهور برقويودركه قعريني بولمق ممكن دكل ايمش. (با) و(ها) نك ضميله‌ده لغتدر .

بَرْهُود } [ف] كلام بي معنى . صاچمه صاپان سوز . قوللانيله‌بيلير .

بَرْهُون } [ف] چنبر ، كمر ، دائره ، يووارلاق طاق واورته‌سي بوش نسنه § واروش ، حصار ، ديوار ، بوستان كنارلرينه وترلا آرالرينه ديكلن وچالي چيرپي ايله ياپيلان شي كه تركجه‌ده كوچكنه (چيت) و بيوكنه [فيراقدي) واك بيوكنه (آولا) ديرلر . اوچنجيسي هيچ برشي كچه‌ميه‌جك درجه‌ده محكم اولور. § كوچوك خانه ، اوطه معنالرينه كلير . [برهيون] ده بومعنايه‌در.

بَرْهُوه } [ف] صابون . مع‌مافيه « صابون » اسمي السنهٔ ثلثه‌ده معروف ومستعملدر .

بَرْهيخته } [ف] قيندن سلاح چكمك ، قصد وحمله ايتمك معناسنه اولان (برهيختن) مصدرندن اسم مفعولدر . چكلمش ، حمله ايدلمش ديمكدر . [برهخته [دخي بومعنالري افاده ايتدكدن باشقه اوكرتمش ، تعليم وتربيه ايتمش معنالريني احتوا ايدر .

بَريجَن
بَريزَن } [ف] ايتمك پيشيره‌جك اوجاق. عربيسي (فرن) در . لسانمزده تحريف ايله « فرون » ديبورز.

بَرى } [ع] سالم، آزاده، مصون، تميز: [معاصيدن، مناهيدن كلياً بريدر ، برئ الذمه] ، [چالق احمد اغا كندوسني اصحاب بغي و شقاق ايله مشاركتدن برئ الذمه كوسترمك ايچون اختيار اختفاي صوري ايله‌مش ايدي — روضة الكاملين]

« منزوی اولسهڭ چكلمز لقمه ایله كسوه‌دن»
«عاقل ودیوانه‌ده اولمز او سودادن بری»
(نظیم)

« سحر ایدردم مدحكه كلدكجه امانیله‌یم »
« ایله‌مش حق وصفكی قیدتصوردن بری »
(نفعی)

« بریدرچرك تشویشات وشرك خودنماییدن»
« ملامت اهلی آزادهٔ زرق وریا بولدم »
(هرسكلی حكمت)

بَرّی { [ع ف] قاره‌یه منسوب ، قاره‌یه عائد اولان: [قوهٔ برّیه ، عساكر برّیه، مهندسخانهٔ برّیٔ همایون افرادی]

« كه بحری اولوردی كاه برّی »
(شیخ غالب)

« بر دشت ایچنده دیو وپری »
« ارسلان ، قپلان وحوش برّی »
(وله)

بَرِید { [ع ف] خبرجی ، تاتار ، ساعی، پوسته‌جی، اولاق.
[برید فلك] = زحل ییلدیزی ایله قمردن كنایه‌در :

« خوش كلدك ایا برید جانان »
« بخش ایت بكا برنوید جانان »
(شیخ غالب)

« انصافیدر برید دعوت »
« مهمانی قومق اسیر وحشت »
(نابی)

عربیده اون ایكی میل ویاخود اوچ فرسخ یره (برید) دیرلر .

بَرِیعه { [ع] جمال وكمال ایله اقرانه تفوق ایدن محبوبه، قادین.

بَرِیق { [ع] پرتو، ضیا ، پارلتی : [اما اختلاف جهات شبهاتده بذل وسع مجهود وضمن باطل لجلجدن بریق حق ابلجی شهود ایلمك هراهل هنره میسر اولمیوب — احسن الحدیث — اوقچی زاده]

بَرِین { [ف] پك یوكسك ، اك یوجه : [چرخ برین ، سپهر برین] = عرش اعلی. « عرش اعلی » مقامنده (عرش برین) تعبیری ده قوللانیلیر. [خلد برین، بهشت برین] = جنت اعلی. [باد برین] = صباح روزكاری كه اوكا « نسیم سحر » ده اطلاق اولونور . § فارسیده یاریق ، یرتیق ، دلیك ، رخنه معنالرنده دخی قوللانیلیر. اشبو لفظ (بَر) اداتیله (این) اسم اشارتندن مركب اولدیغی تقدیرده «بونك اوزرینه» معناسنی افاده ایدركه لسانمزده دخی قوللانیلیر : [بنابرین] = بونك اوزرینه بنا ایله دیمكدر : [اول كون هركوشه‌ده كردنبرد قبهٔ سپهر برینه پیوند اولوب هنكام عصره دكین صول قول طرفی بالجمله تطهیر اولنمغله — صحیفه ۲۸۲ — چلبی زاده تاریخی] ، [وبنابرین طبقچهٔ بیانه وضع اولنان ثمرات وقایعك منشأ حقیقیسنی تحقیق وفسیلهٔ روایات غیر موثوقه یی اروهٔ اقوال موثوقه‌دن

تفریق ایتمك — روضة الكاملين —
صحیفه ۷]
« بخش ایلیوب خصوص ایله وهاب بی عوض »
« خلد برین سایهٔ طوبای شوكتی »
(عاكف پاشا)
« هر شهیدی ایلدی حق ساكن عدن برین »
(سروری)
« بو اور عرش برین آویزهٔ نعتكله پیرایه »
(عاكف پاشا)
« ایدر وجودك ایله دعوای مباهاتی »
« زمین سپهر برینه، زمینه چرخ كبود »
(سامی)

بَریكْ بَریكَه { [ع] پاره پاره اولان بر طعام ، اون حلواسی ؛ قایماق ، تازه خرمادن مركب بر طعام نفیس .
الفاظ مأنوسه دن دكلدر .

بَریمْ { [ع] آلاجه قیطان، ایپ § رنكلی چوجق نسخه سی .
مأنوس دكلدر .

بَرِیَّه { [ع] خلق، انام، مخلوقات : [خیرالبریه] = حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم . جمعی اولان [بَرایا] زیاده قوللانیلیر: [زمرهٔ قاعدین اول تابهٔ بریهٔ شقاق اولان سریهٔ طاق استقبال ایدوب — شفیقنامه]

بَرِّیَّه { [ع] بیابان، صحرا، چول: [بریّة الشام] = شهر شامك آرقه سی ، اوته سی كه فراته قدر امتداد ایدر بر چولدر .
جمعی [بَرارِی] در : [تا اول زمان خجسته اوانه دك كه لب تشنه كان بریّهٔ جاهلیت آب حیات هدایته یتشمك علایمی ظهور ایتدی — سیرویسی — صحیفه ۱۰] ، [بر مرد صحرا نورد بر بقر ذی خواره سوار اولوب كشت قفار وبراری وتك وتنها بر بریّهٔ تیهادە مشاهدهٔ صنع باری ایدركن — احسن الحدیث — اوقچی زاده]

بَزّ { [ع] شائبهٔ التباسدن قورتارمق ایچون بعض ذوات طرفندن (بَزْ) دیه یازیلان واشبو كتابمزده دخی بر قاچ یرده اویله جه تحریر ایدیلن مادهٔ ثیاب یعنی پاموق، كتان، كندیردن طوقونمش قماش .
انواع عدیده سی معلومدر . بو لفظی شدّه ایله یازمق دفع التباس ایچون چارهٔ كافیدر . یوقاریده كوستردیكی كبی [بَزْ] دیه یازمق عبثدر: [ال بزّی، آیاق بزّی، نماز بزّی]

بَزادی { [ع] ترجمه ده غلطدر . اصلی [بَجادَه] در .
كوكچیل یعنی مائیجه برنوع قیمتدار طاش.
[یاقوت صغیر] ده دیرلر .

بَزّازْ { [ع] بزّجی ، قماش صاتان مانیفاتوره جی، بزّ تاجری.
وقتیله چوق قوللانیلیردی .

بَزازَتْ { [ع] بزّجیلك ، قماش تاجرلكی ، مانیفاتوره‌جیلك . مأنوس دكلدر .

بَزانَه { [ف] اسیجی ، اسن معناسنه در. باد لفظنه وصف او-

لەرق قوللانیلیر : [بادبزانه] .

« و لایت دارم و گنج وخزانه »
« سپاهی تیز چون باد بزانه »
(خسرو)

بَزَّه } [ع] سرعتله یورومك ، قاچمق ، دپرتمك؛ شدتله صارصمق . قوللانیلماز .

بَزْر } [ع] تخم . «بذر»ه باقیکز . آنك مترادفیدر . عربیده (بذر) یاغیجی‌یه [بزّار] دیرلر. [بزرکار، بزرکر]= تخم اکیجی، زارع، اکینجی، چفتجی دیمکدر :

« بزرکر برینی طوتماز زرکر »
« کفشکر کارینی بیلمز درکر »
(فضولی)

بَزِّستان } بَزّازِستان } [ف] ترکجه‌ده غلطی [بدستان ، بدستن] درکه آغیر بهالی ، قیمتدار قماش واشیا صاتان اصناف چارشوسی دیمکدر . «بدستان» [بزّازستان ، بزّستان] ك محرفی اولدیغی جای تردد واشتباهدر. چونکه معلومدرکه اوته‌دنبری «بدستان» ده قماش، بزّ صاتیلماز. اوراسی یالکز ذی قیمت اشیای مختلفه واسلحهٔ متنوعه بیع وشراسنه مخصوص برتجارتگاهدر. حال بوکه عربیده [بزّ] سلاح دیمکدر. عجبا محتمل دکلیدرکه «بدستان» ك اصلی (بزستان) اولسون ؟

« دکل چکمجه بر بدستان ایمش »
« مکرکیم اوبر جوهره کان ایمش »
(عزت ملا)

« شوق ایله عزم ایدوب بدستانه »
« طالب اولدم متاع جانانه »
(وحید)

بَزَشْم } [ف] کچی قیلینك اینجه و پارلاغی که ترکجه‌ده (تفتیك) تعبیر اولونور. بونکله شال صوف وسائر کوزل قماشلر طوقونور.

بَزَغ } [ف] قوربغه دیمکدر . [بزق ، وزغ ، چغز ، غوك] ده بومعنایه‌در . [بزغمه ، بزغمه] = صو کنارنده قوربغه یاتاغی اولان اوت. (زا) نك سکونی جائزدر.

بَزَك } [ف] ترکجه ده « تسبیح » بوجکی دینیلان آچیلیر قپانیر بووارلاق بوجك دیمکدر .

بَزْلاء } [ع] تفریق حق وباطلی موجب اولان امر عظیم، داهیهٔ عظیمه § رأی صائب .

بُزْداغ } [ف] (با) نك ضمی جائزدر. عربیده (مصقله) دینیلن پاس آچوب جلا ویرمکه مخصوص آلت . مأنوس دکلدر .

بَزْلیا } [یونانیدن] لهجهٔ عثمانی‌ده مرحوم احمد وفیق پاشا بولفظی ایتالیانجه‌در دیه کوستریور واقعا ایتالیانلر دخی (بزیلیس)ی یونانیدن آلوب جعلندرمشلر و(بزلیا)

دیمشلرسه‌ده اصل لفظ یونانیدر. حتی ایرانیلرك بوسبزه‌یه ویردکاری (بسیله) اسمنك دخی لفظ یونانینك محرفی اولدیغی جای تردد دکلدر. عرقانك کوچوك نوعی. بقلیه فصیله‌سندن بر سبزه‌در. فصولیه‌یه مشابه‌در. لسانمزده آخر کلمه‌ده‌کی الف (ها)یه قلب اولوندیغندن (بَزَلْیَه) دیه معروفدر.

بَزْم { [ع] دیش اوجیله ایصیرمق، قیرمق § یایك کیریشنی چکوب صالیویرمك. معانیٔ سائره‌یی دخی افاده ایدرسه‌ده مأنوس دکلدر.

بَزْم { [ف] عشرت، صحبت، محبت مجلسی § احبابجه اولان اکلنجه جمعیتی. فارسیده چادر معناسنه‌ده کلیر.

« خیال لعل نابك جام چشم ترده قالمشدر »
« خمار بزم نوشانوش وصلك سرده قالمشدر »
(رامی پاشا)

«هر نه‌دم لطف ایله یوب بزمی مشرف ایلسه‌ك»
«اهل بزم آیاغکه یوز سورمکه آماده‌در»
(نفعی)

«صدرین کوزه‌دوب نیله‌یه‌لم بزم جهانك»
(روحیٔ بغدادی)

«کلیر هم بزمه تنها هم پشیمان کوستر کندین»
(ندیم)

«می صون بزه ساقی بزز اول قوم که دیرلر»
«رندان صبوحی زدهٔ بزم قدمدر»
(روحی)

«هم سنك بزمك کبی بر بزم خرم بولمدم»
(نفعی)

« اما خرد تأدب ایدوب اختصاصنه »
« ناز ونیاز خدمت ایدر بزم خاصنه »
(شیخ غالب)

بَزْمگاه، **بَزْمگَه** { [ف] اکلنجه‌یری، جمعیت محلی. (بزم) مقامنده دخی قوللانیله‌بیلیر. فقط بوصورتله استعمالی نظمه حصر ایدلمیدر :

« کوچوب کیتدی بقایه بزمگاه زندکانیدن »
(صفوت)

« صفوت » مرحومك اشبو مصراعی وقتیله فرانسه شعرای مشهوره‌سندن (برانژه) نك وفاتی ایچون سویلدیکی تاریخدندر. حتی تاریخ مصراعی ده شودر :

«بولنمزذات ایدی حیفا برانژه کچدی فانیدن»
(سنهٔ میلادیه ۱۸۵۷)

« نه عشق ماشطهٔ حجله کاه بیداری »
« نه عشق پرده‌در بزمگاه رقود »
(سامی)

بَزْمُونه { [ف] شهور سال ملکی نك ایکنجی کوننه اطلاق اولونور. قوللانیلماز.

بَزْمَه { [ف] مجلس صحبت ومحبتك کوشه‌سی دیمکدر § عربیده کوندوز ییلن براوکون طعام معناسنه‌در.

بَزَنْك { [ف] کلبد، اناختار § علت مدهشه. قوللانیلماز.

بَزَه { [ف] کناه، خطا، قباحت، صوچ § عربیده فقیر، مسکین معناسنه‌در. [بَزَه‌کار] = کنهکار،

صوجلو. [بزه‌کاری] = کنهکارلق ،
صوجلولق دیمکدر: [بنوجرهم حرم
بیت‌اللهده رایت افرازظلم وستم اولوب
درد مندان بزه وزیر دستان عجزه
همواره برکشته حال پنجهٔ تطاولاری
اوله‌رق — سیرویسی]

بَزِیغ { [ع] ظریف ، عقلی ، اوصلی چوجق .

بَزِینْ { [ف] « وزیدن » کبی اسمك معناسنه اولان « بزیدن »
مصدرندن مشتق اولوب اسمی دیمکدر ،

بَزْیُونْ { [ع] اینجه قماش . « سندس » دینیلن آلتون ایشلمه‌لی
اطلاس .

بَژْرَنِی { [ف] وقار . حشمت دیمکدر . الفاظ مأنوسه‌دن دکلدر .

بَژَنْدِی { [ف] تنکیٔ معیشت ، فقر وضرورت دیمکدر .

بَسْ { [ف] ادات اکتفا . یتر ، یتیشیر معناسنه‌در . فارسیده
بومعنالرده مبالغه وتأکید قصداولند-
قده [بسا بسا] دیرلر . [بسنده] =
کافی ، تمام ، یتر دیمکدر . فقط وحسب
مقامنده دخی استعمال اولونور .
§ ترکجه‌ده بعضاً کفایت ایچون قوللا-
نیلدقدن ماعدا ادات تأکید اوله‌رق
دخی استعمال اولونور : [بس بللی]
« خرده بینان خبایای اموره بسدر »
« حکمة‌العین مواعظ فلك آینه کون »
(منیف)
« نسیان ایسه غرض غم کونیمی بس همان »
« نوش ایتسه بزم عشقده برجام ناب دل »
(عاکف پاشا)
« بسدرای خامه یترتطویل کفتار ایله‌دك »
(نظیم)
« عجم آخوندی کبی بعضیسیده بسکه دیو »
« فارسی لهجه‌سی اوزره ایدر انشای سخن »
(وهبی)
« شمع پاکی نه چو تار عنبر »
« بس برابر کورینوردی اکثر »
(خاقانی)
« بسبللی که غیری یار کوزلر »
« آیانه شکل شکار کوزلر »
(شیخ غالب)

بَسَا { [آرناوودجه‌دن] آلبانیا یعنی آرناوودلقده ایکی خصم
قبیله ویاخود شخصك مصالحه ومصافحه
ایدیشلری . قسم وفاق .

بَسَا { [ف] نیجه نیجه ، چوق ، خیلی . قوللانیلماز .

بَسْأ { [ع] الفت ایتمك ، آلیشمق . غیرمأنوسدر .

بَسَائِط { [ع] « مرکبات » ك ضدی . بسیط اولان
شیلر دیمکدر :
« بسائطه شرف محرمیت وحدت »
« مرکباته قبول ترکب اجزا »
(فضولی)

بَسَاتِینْ { [ع] فارسی (بوستان)ی تعریب ایدوب « بستان »
دیدکلری کبی بونك جمعی اوله‌رق

(بَساتين) و(بَساتون) لفظلرينىده استعمال ايله مشلردر. بوستانلر ديمكدر:
[داود پاشا سرايى ايله جوار وحواليسنده تصادف ايلدكارى بساتين و مزارعه جراد منتشر كبى اطالهٔ ايادئ خسار ومضار ايدهرك — روضة الكاملين]

بَسارُوب [ف] «خوشه چينى » ترلا وبوستانلك محصولاتى آلندقدن صوكره قريلتى . دوكوتى طوپلامه . (بَسارده) = سوريلمش ، صولانمش ترلا ديمكدر. تركجهده بوكا (هبرك) ديرلر . مأنوس دكلدر.

بَسارَه [ف] ديوانخانه ، صفه ، صالون. (با) نك كسريله عربلر بلاد هنديه ده موسم صيفده ياغان سوركلى ياغموره ديرلر.

بَسارْيَه [روميجهدن] باليق داليانلرنده قالين وبيوك خلاطله باغلانيلان قازيق ديمكدر.

بَساج ـ بَساخ [ف] فتنه وفساد، قار يشقلق معناسنه‌در . مأنوس دكلدر .

بَسّاسَه [ع] مكهٔ مكرمه نك نام ديكرى .

بَساطَتْ [ع] طلاقتلى اولش ، لسانجه دوز كونلك معناسنه‌در § تركجهده بسيطلك ، يايغين اولش مقامنده دخى استعمال اولنيور : [بَساطَتِ زَمين]

بَساطْ [ع] دوز محل ؛ ياپوان قاب معناسنه‌در . مثلا بيوك قازغان وتنجره كبى. كسريله جائزدر.

بَسالَتْ [ع] قوّت قلب، يوركده قورقواولمه‌يش. قهرمانلق يكيتلك: [ياووز سلطان سليم درايتده، ديانتده ، بسالتده اقرانى ميليونلرده بربولونماز نوادر روزكاردن ايدى .]

بَساكْ [ف] سازدن و آغاج داللرندن و درلو درلو چيچكلردن ياپلمش تاج ظفر ، سرپوش ديمكدر : [بساك فرحناك] = اكليل مسرت .

بَسّام [ع] كولر يوزلو ، زياده كولن آدم .

بَسامَتْ [ع] كولريوزلو اولمق. نادراً قوللانيلير.

بَساوَنْد [ف] قافيهٔ شعر معناسنه‌در . مأنوس دكلدر.

بَسْباسْ [ف] هرزه ، هذيان ، صاچمه بوش سوزديمكدر.

بَسْباسَه [ع] مفردات ادويه‌دن معدود برنوع نباتدركه بوكا فارسيده تحريف ايله (بزباز) ديرلر. اوكسوروك وكوكس ايچون نافعدر .

بَسْبَسَه [ع] سرعتله سكرتمه ، تيزوچابك يورومه ديمكدر.

بَسْتَكى [ف] باغليلق ، مربوطيت § قاپالى اولمه ، قاپاليلق [دلبستكى] = كوكل باغليلغى ، عاشقلق .

بَستَقان { [ع] « باغچوان » ك معرّبی. مأنوس دكلدر.

بَستو { [ف] طوپراق قوانوز ، چاناق، چوملك § خمره .

بونك معربی (بستوق) در .

بَستوقه { [ف] اوموزده كردنه متصل اولان كميك

ديمكدر . قوللانيلماز .

بَسته { [ف] باغلی ، باغلانمش . (بستن) مصدرندن اسم

مفعولدر . فارسيده بو مصدرك فعل ماضيسی اولان (بست) عقده ، دوكوم معناسنده قوللانيلير. [دلبسته] = كوكلی باغلی، عاشق. [پابسته] = آياغی باغلی، باغلانمش. [بسته‌دهان] = سكوت ايدن ، ديلی طوتلمش ، آغزی قاپالی . [شكسته بسته] = قيريق ، قاپالی يعنی قيريق دوكوك ، ممكن اولديغی مرتبه ، شويله بويله ، ازيله بوزيله . § (بسته) = اصطلاحات موسيقيه دندر . فن موسيقی استاذلری طرفندن كفته دينيلان شرقی ايله منظومات سائره‌يه اويديريلان آهنك ديمكدر : [ايوبلی ذكائی افنديك بسته‌لری غايتله استادانه‌در ، مرحوم موسيقه‌لی عارف بكك بسته‌لری فوق‌العاده شوق افزادر، مرحوم شوق افنديك بسته لری ايچنده پك دلسوز نغمه‌لر واردر .] ، [بسته نكار] = اصطلاحات موسيقيه جه حصار ، سكاه ، حجاز اصوللرندن مركب بر مقامه ، آغازه‌در : [مقام خدعه كاريده بر بستهٔ نوآهنك دها ايجاد ايله كندولرينه تعليم ضرب ثقيل كار زار ايده‌جك استاد بی‌داد آرا - دقلرندن — شفيقنامه] .

« آه سردم كريهٔ كرممیدر بيلمم سبب »
« قالدی كيتدی غنچهٔ مقصود بويله بسته‌لب »
(عاكف پاشا)

« صانمك بزی كيم بسته‌دل نفس‌غوی يز »
« خاك قدم آل عبا مصطفوی يز »
(شيخ غالب)

« ساقی كرم ايله بی‌دماغم »
« پا بستهٔ رشتهٔ فراغم »
(شيخ غالب)

« يازدم نه‌ايسه شكسته بسته »
« معلوم دكلی حال خسته »
(لا)

« بر كيمسه‌دن ايرمزسه نوله كوشمه تحسين »
« افسون كلامله جهان بسته دهاندر »
(نفعی)

بَسط { [ع] يايمق ، يايلمق § آچمق ، آچلمق § اوزاتدر-

مق، اطرافلاندرمق: « بسط بساط » = دوشمه‌نك، اورتونك يايلمه‌سی. [بسط قالچه] = خالی ، كچه يايمق. [بسط دعوی ، بسط مقال، بسط مقدمات] = اوزون اوزادی آكلاتمق . (قبض وبسط) = آچيلوب قاپانمه ،

بوزیلوب یاپیلە . [وقت وقت بسیط ساهرهٔ خود رأییده بسط قالیچهٔ رنکارنك مثل ایله شهنامه خوان حل وعقد جبالهٔ امور اولوب — شفیقنامه]

« اماکه استناد ایله عفو جمیلکه »
« بسط ایلەیم برازده فلکدن شکایتی »
(لا)

« اکر خاك سیه بسط ایلەمزسه خوان احسانی »
« اولور کار شکم خواران عالم آه و واویلا »
(نابی)

« زاردر قبض ایله بسطك دوسر انکشتنده »
(نابی)

« بسط ایدوب کاهیجه مخلوط کلام »
« فارسی خلطنه ایلر اقدام »
(وهبی)

بَسَكْ / **بَشْدَكْ** [ف] خرمن محلنده طوپلانیلان بغدای دمتی دیمکدر . قوللانیلماز .

بَسْكَلَه [ف] قاپو مانداله ، قاپو سورکوسی دیمکدر .

بَسْگُوی [ف] کوزه ، چوق سویلەین ، چکەسی دوشوك آدم . مأنوس دکلدر.

بَسَلَه [ف] « شعوری » ده سکون سین ایله کوسترلمشدر . بورچوق دینیلن غلەنك اسمیدر . فارسیده بزلیه یه (بَسِلَه) دیرلر . « بَسَل » اوفاق صاری طاری دیمکدر. « بزلیه » فقره سنەده باقکز .

بَشْمانْ [ف] برنسنه یه بحث ومقاوله ایدیلوب رهن حکمنده براقیلان شی . (قاپارو) مقامنده قوللانیلەبیلیر .

بَسْمَلَه [ع] بسم الله دیمك : [بعدالبسمله ، بسمله وحمدله و صلوله‌دن صوکره بسط مقدماته شروع ایله] § (بسم الله الرحمن الرحیم) جملهٔ شریفه‌سی : [بسمله‌کش] = بسم الله چکیجی ، چکن .

« بسمله‌یله ایده‌لم فتح کلام »
« فتح اوله تابو معمای بنام »
(خاقانی)

« کوسترر آینه‌سی بسمله‌نك »
« حلیهٔ پاکن اووجه حسنك »
« بیله‌ین شوکت بسم اللّهی »
« آکله‌ماز سر کلام اللّهی »
(وله)

بَشْمَه [ف] یاخود (وَشْمَه) راستیق . چوید یاپراغیله یاپیلوب قادینلرك قاشلرینه چکدکاری شی دیمکدر . قوللانیلماز.

بَسَنْگُ [ف] یبانی آت § انجیلدن استنباط اولونمش کتاب . قوللانیلماز .

بَسُوس [ع] اوخشادقجه سوت ویرن دوه دیمکدر § عربده غایتله مشئومه ومشهوره بر قادین . « بسوسدن اوغورسز » سوزی مثلدر .

بَسيج } [ف] يول حاضرلغى، سفر تداركى § مهمات، اوازم سفريه . يول تداركاتى كورمك ، مهيا بولونمق معناسنه اولان [بَسيجيدن] مصدرندن مرخمدر.

بَسى } [ف] زياده لك ، چوقلق ديمكدر .

بَسيسَه } [ع] بر نوع طعام . اون ايله ياغدن مركب بولاماج. جزئى طعامه [بَسيس] دينير. § نميمه ، سعايت معناسنه‌در.

بَسيط } [ع] عارضه‌سز ، دوز ، يايغين ، كنيش ديمكدر: [بسيط ارض] = دنيانك يايغين ، يايوان ، واسع اوايشى . (زمين بسيط ، ارض بسيط) = دوز ير . § يوكسكك ضدى، آلچاق، آشاغى: [بسيط ير، بسيط بر بوستان ايچنده كهنه بر كلبه‌ده اوطوران بر عائلهٔ فقيره] § شعره مخصوص اولان بحوردن هر بيتى درت دفعه « مستفعلن فاعلن » دن متشكل بروزندركه اشعار عربيه مخصوص كيبدر. فارسيده (بحر بسيط) دن شعر نادر ، تركيده اندردر . § شطارتلى ، شن معناسنده تركيب ايله قوللانيلير : [بسيط الوجه] = كولر يوزلو ، خوش صحبت ديمكدر. [بسيط اليد] = الى آچيق، سخى، جوانمرد ديمكدر§ « بَسيط » = ساده، مجرد، تركيبسز، هپ برجنس. « مُرَكَّب » ك ضدى. بومعناده جمعى [بَسائط] در : [بسيط بر كلام ، مسئلهٔ بسيطه، هوا بسيطمى دكلمى؟] « بَسيط » اوچ قسمدر : [بسيط حقيقى، بسيط عرفى ، بسيط اضافى]، [بلكه سطح بسيط غبرادن سقف محيط خضرايه ايرنجه — شفيقنامه] ، [اكثريا بر حقيقت بسيطه ويا بر حكمت عاديه اوكنده پيچ وتاب نماى حيرت وانجذاب اولمقدن آزاده بولنه‌من — تقريضات — اكرم] ، [بسيط عالمده مداين عظيمه انشاسيله روابط اجتماعى تشييد ايديور — معارف مقاله‌سى — كمال]

« بسائطه شرف محرميت وحدت »
« مركباته قبول تركب اعضا »
(فضولى)

«دوران بسيط خاكه نيچون صالدى فرش سيم»
«دورنده تا كه ايرمه‌يه بر خاطره غبار»
(باقى)

« بسيط اسفل خاكه فتاده اولمازايدى »
« جهانده‌سايهٔ‌ممدوحك‌اولسه‌كرموجود»
(نعت شريف — سامى)

بَسيطَه } [ع] دوشمه ، منـدر § دوزير، ارض§ ارتفاع آلمغه مخصوص يايوان كونش ساعتى : [بسيطه تخته‌سى ، بسيطه جدولى]

بَسيلَه } [ع] (بَقيّه) كبى آرتق، فضله قالان شى ديمكدر . مانوس دكلدر.

بَسِيم { [ع] كولر يوزلو، كولج آدم: « معلم ناجى برأديب بسيم ايدى » § متبسم ، كولجى معناسنده دخى قوللانيلير : [وجه بسيم، سيماى بسيم]

« عالى كل كبى آچدى نفسك »
« ايلدك چهرهٔ ايامى بسيم »
(نفعى)
« موسم نو بهار عالم ايدى »
« روى عالم بسيم وخرم ايدى »
(داستان ظفر — عصمت)
« كوكل اودخترى هراختر بسيمه صورار »
« كوكل اوزهره يى ازهارايله نسيمه صورار »
(اسماعيل صفا)

بَشَارَتْ { [ع] عربيده بانك كسريله معروفدر. معناى لغويسى بشرهٔ وجهك تغيرينه سبب اولان خبر صحيح ديمكدركه كرك مسروريت، كرك محزونيتى موجب اولسون هر ايكى احتمالى ده شاملدر. فقط معناى عرفيسى يالكز موجب مسرّت اولان مژده ديمكدر : [بو بر بشارتدركه سوقاقلرك تطهيرى زمانك تقرّبنه اشارتدر — تصوير افكار — شناسى] ، [صدر اعظم حضرتلرى بوبشارت عظمى ايله قره آغاج باغچه‌سنه واروب تبريك فتح جليل ايله پايهٔ سرير سلطنته روپمال قيلدقلرنده — چلبى زاده تاريخى — صحيفه ٢٨٥] § بولفظك نسوان عثمانيه طرفندن اجوبه، يكى چيقمه برشئ غريب، چركين معنالرنده سوء استعماله اوغرادلمه‌سى اسبابى اكلاشيله مامشدر.

« ندامتدر قصورندن حجاب ايلرسه بر آدم »
« صلاح نفسه استعدادينه عائد بشارتدر »
(صفا)
« بو بشارتله اولوب خرم وخندان عالم »
« هركس اوصافكى بركونه ايدنجه تعبير »
(اسماعيل پاشازاده حقى)

بَشَاشَتْ { [ع] كولر يوزلولك، فرحلى بولونش ديمكدر:

«اولوالابصاره قارشى ناصيه‌ك مرآت قلبكدر»
« دلالت ايله‌من جملى بشاشت صفوتباله »
(اسماعيل صفا)
«هركسك وجهنده برازك بشاشت منجلى»
« قالمدى اهل ملال وحزنده چين جبين »
(لا)

بَشَاعَتْ { [ع] مأكولات ومشروباتك طاتسز اولمه‌سى، ناخوش، آجى اوليشى: « بشاعت دوا » § « قباحت » معناسنده ده كلير.

بَشَامْ { [ع] حجازه مخصوص، خوش قوقولو بر نوع آغاجدركه آندن مسواك ياپارلر. تركجه‌ده بالصامه آغاجى ديرلر .

بَشْبَوُنْ { [ف] سموز ، بسيلى ديمكدر . باى ثانينك كسريله‌ده لغتدر. (بَشِيوُن)ده ديرلر.

بَشْتَرَه { [ف] برنوع طاتلوطعامدر. [پشتزه]ده بومعنايه‌در.
« بشنيزه » جملهٔ ادويه‌دن بر اوتدر .

بَشْتُكْ | [ف] فرانسزجه (vase)
بَشْتَكْ | تعبیر اولونان قاب، ظرف، کاسه، خصوصیله چینی صاقسی دیمکدر. « وارو » لفظ فرانسویسنی استعمال ایتمکدن ایسه بونی اونك مقامنده قوللانمالیدر. (با) نك ضمی جائزدر.

بَشَر | [ع] حیوان ناطق، جنس انسان. مذکر ومؤنثی، مفرد وجمعی مساویدر : (ابوالبشر) = حضرت آدم. « نوع بشر، ابنای بشر » = انسانلر دیمکدر. (سید البشر، خیر البشر) = حضرت پیغمبر. [بوقسه دنیاده بر نفس الامر موجود دکلدرده حقوق وآنك اختلافاتی صرف مصنوعات بشرد میدر ؟ — حقوق مقاله‌سی — کمال] ، [بوده معلومدرکه ابنای بشر بومعیشتخانهٔ تمدنده یالکز بر جمعیت تشکیل ایتمش اولسه اومجموعك شامل اولدیغی افراد آره‌سنده حقوق دائما بك طور انفراد قالیر — حقوق مقاله‌سی — کمال] ، [بَشَری، بَشَرِیّه] = انسانه منسوب: (احوال بشریه).

« یا حبیب الله یا خیر البشر مشتاقکم »
« اویله کیم لب تشنه‌لر یانوب دیلر هموار‌ه‌صو »
(فضولی)

« فکر ایتملی کیم جناب بیچون »
« ایتدکده بشرله ارضی مسکون »
(لا)

« دوشدی جدا نعیم صفادن ابوالبشر »
« اولدی حلیله تجربه‌که کردن پسر »
(لاادری)

« ابنای بشرده قاله‌جقمی بومعادات »
(لا).

« برفرده نصیب اولمدی هیچ نوع بشردن »
(لاادری)

« بر دورده کلدك بوفنا عالمه بز کیم »
« آثار عطا یوق نه بشرده نه ملکده »
(روحی)

« یارب ای خالق فضائل وشر »
« نه حزین ماجرا حیات بشر »
(عصمت)

«شویله مطبوع ایدی اول رشك‌درر»
«کاکه میال ایدی بالطبع بشر»
(خاقانی)

بَشَرَه | [ع] اصطلاحات طبیه‌دندر. انسانك دریسنك اوستی، خصوصیله یوزده‌کی دریـنك طیشی : [بشره‌سی تغیر ایتدی ، بشره‌سنده انوار شادمانی عیان ایدی]. (بشرهٔ مخاطیّه) = اصطلاحات طبیه‌دن اولوب بدنك داخلنده «غشای مخاطی» دینیلان دریـنك طیش یوزی دیمکدر. [بر ماهپارهٔ نازپرور پیچیدهٔ قماط عزت اولوب یاتمش، کهواره‌سی سرتاپا نور جماله باتمش. بشرهٔ دیدار ملك فریبن کوردکده بروجهله دلدادهٔ جمال آفتاب مثالی اولدم‌که سراسر عروق بدنم پرشیر اولدی — سیرویسی]

بَشَرِیَّت | [ع] بشرلك، انسانلق حالی، انسانك خلق ومشربی: [حسب البشریه] = بشریت

حسبيله . (مقتضاى بشريّت) - = انسانلق حالنك ايجابى اولەرق . [اكثر حماة حومهٔ روايت نقلى اوزره آرايش مهد بشريّت اولان اول نورس نهال غنچه‌دهانى اوّل ارضاع ايدن ثويبه ايدى — سيرويسى] ، [لاجرم مؤمن قوى الاعتقاد اوّلا امرمعروفده اهل معروفه اتباعله بقدرالطاقةالبشريه ثمر وطلاحدن اتقا وبرّ وصلاحه بذل اجتهادايله صرف سو يدا قيلار — شفيقنامه] ، [بونلر نه زمان بيلنوبده نه زمان دوالرى بولنەجق ؟ واو زمانه قدر زواللى بشريّتك حالى نه يه منجر اولەجق — پژمرده — اكرم .]

« چون اول بشريّتن اونوتدى »
« آهو هم آنكله انس طوتدى »
(فضولى)

فرق معتزله‌دن (بشر بن معتمر) ك فرقه‌سى « بشريّه » عنوانيله مشهوردر .

بَشْك [ف] ناز ، شيوه § طولو ، قار ، شبنم ، چى . مأنوس دكلدر .

بَشْكَم [ف] صيفيه ، يازلق خانه ، چادر § قريه ، چارطاق . قوللانيلماز .

بَشْكُول [ف] فعل وعملده اقدام ايتمك ، اوشنمه‌يوب چابالامق معناسنه اولان (بشكوليدن) مصدرندندر . اقدام ايديش ، حرص ايله چابالايش ، چويكلى اولش ، حريص ، مقدم ديمكدر . [بژگول] ده بو معنايه‌در .

بَشَل [ف] صارلمه ، طوتشمه . يابشمه . (بشليدن) مصدرندندركه يابشمق ، طوتشمق ، صارلمق معناسنه‌در .

بَشَم [ف] ملول ، محزون § امتلاى معده ، معده هضمسزلكى . «بشم» اولورسه شبنم ، چى § ملحد ، دينسز ديمكدر .

بَشْمه [ف] دباغت اولونمامش خام درى .

بَشَن [ف] جسم ، بدن ، قامت ، اوزون بوى § طرف ، كنار ، اوج ديمكدر .

بَشْنج [ف] چهره‌نك حسن وطراوتى ، آن ولطافتى معناسنه‌در .

بَشُوش [ع مولد] فرحلى ، شن ، كولر يوزلو ديمكدر : [چوق بشوش آدم ، فلان پك بشوش ايدى] ، [اوقدر بشوش وشادكام ايدى كه بردفعه‌دن باشقه آغلاديغنى كورمدم — مه پريزون ترجمه‌سى — اكرم .]

بَشُول [ف] كاركذار ، ايش بيلجى وبتيريجى ديمكدر . § تسويهٔ مصلحت ، ايش بتيرمك معناسنى ده افاده ايدر .

بَشُولِش [ف] حالت پريشانى ، متألم ومغموم اولش . مأنوس دكلدر .

بَشَه [ف] «باشه» مخففى . آنجه قوشى . اوكاده باقكز .

بَشیر { [ع] مژده‌جی ، مژده
ویریجی . اوصاف سنیهٔ
جناب پیغمبریدندر: (نبیّ بشیر) § کولر
یوزلو ، کولج آدم .

بَشیغ { [ع] آجی ، اکشی ، طادی
فناشی : دوای بشیغ .

بَشیون { [ف] سموز ، سمین ،
بسیلی معناسنه‌در .

بَصائر { [ع] مدار عبرت وانتباه
اوله‌جق حالات § عبرتلی
کورنشلر ، حجتلر ، برهانلر ، دلیللر
دیمکدر . (بَصیرت) بونك مقامنده
قوللانیلاماز . عربیده معانیٔ سائره‌یی
افاده ایدرسه‌ده تر کجه‌ده بوندن باشقه
معنالرده استعمال اولونماز .

« چشم ذوی‌البصائره هرسنك مقبره »
« مرآت صاف چهرهٔ عبرت دکلیدر؟ »
(عارف حکمت)

بَصارت { [ع] دقت نظر ، کوز
آچیقلغی : بر شیٔ
اینجه‌دن اینجه‌واطرافیله ...رین کورش:

« وابستهٔ بصارتیدر شاه عادلك »
« ملکك عمارتی ذراتك سلامتی »
(لا)

بَصبَصه { [ع] کوپکك یالتاقلا-
نمه‌سی ، قویروغنی
صاللایوب صوقولمه‌سی § طالقاوو-
قلرك واومقوله اشخاصك حالی وحرکت
منفورەسی : [اویله عاقل وحمیتمند
برآدمه قارشی بویولده کوستریله‌جك
بصبصهٔ ذلیلانه‌نك عکسی تأثیر حاصل
ایده‌جکنی دوشونه‌مه‌سی طالقاووغك
حماقتنه برهان کافیدر]

بَصَر { [ع] کوزده‌کی حاسهٔ رؤیت ،
کورمه حالتی که باصره‌نك
الوان ، اضواء ، اشکالی حس وادراك
ایتمه‌سی دیمکدر . § کوز معناسنده‌ده
قوللانیلیر : [قوّت بصر] = کوزك
ای کورمه‌سی . [حدّت بصر] =
کوز کسکینلکی . [حدید البصر] =
کوزی کسکین ، [کلمح بالبصر] =
سرعتله کوز آچمه ، باقمه . [لمحة البصر] =
کوز آچنجه قدر [مد بصر] = حاسهٔ
رؤیتك اوزونلغی ، اوزاغه تعلق .

« کورمه‌چوق دیرسه‌م بودم آن قیامتدربکا »
« نور چشمم کچدی یانمدن کلمح بالبصر »
(معلم ناجی)

« توتیای خاك پاکدن ایدن قطع نظر »
« ایکی کوزمسه کرکمز چیقسون ای نوربصر »
(سلطان قورقود)

« کل رخلرین آزرده ایدن نوربصردر »
(عاکف پاشا)

« طاس برخونه دونر آغلامه‌دن چشمانم »
« سنسز ای نوربصرقانده یاتور مژکانم »
(واصف)

« حین رؤیتده آچاردی نظری »
« نکتهٔ سر کلمح البصری »
(خاقانی)

بَصَل { [ع] صوغان ، صوغانه
مشابه کوکلر: (بصل
الذئب) = یبانی سنبل . (بصل الفار) =
اسقیل . آطه صوغانی .

« بیدیرر خستهٔ حمّایه عسل »
« دردچشمه آقیدر آب بصل »
(نابی)

بَصَلَه { [ع] اصطلاحات طبیه دندر. بدنك بر طرفنده عارضی دکل خلق اوله‌رق کورینان هردرلو انتفاحه یعنی قابارتی یه اطلاق اولونور.

بَصَلَهٔ سیسائیّه { [ع] اصطلاحات طبیه دندر . حرامدار ایلیکك قسم علویسنده دماغ ایله برلشدیکی یرده کورینن قابارتی دیمکدر .

بَصْوَه { [ع] قیغلجم ، آتشك قوری. مأنوس دکلدر .

بَصیر { [ع] کوریجی § « بَصَر » ادراك وفکر معناسنده کلدیکندن (بَصیر) مدرك ، واقف ، بیلیجی معناسنده دخی قوللانیلیر. § هر شیئی کوروب بیلن ، الله ذوالجلال .
« ذره‌سن مهر جهانتابه د کشمم اما »
« اولیجق ذات شریفك کبی نقّادبصیر »
(نفعی)
«قالدی حیرتده کوروب خواجه نصیر»
« کوردی کیم پرده‌لیدر چشم بصیر»
(وهبی)
« قیلدقده طلوع مهر ذاتی »
« طولدردی ضیاسی کائناتی »
« هپ کوردی آنی بصیر اولانلر »
« جاهل قالدی ضریر اولانلر »
(نعت نبوی)

بَصیرَت { [ع] ادراك ، فراست. قلب کوزیله کوریش ، بیلیش یعنی متقیظانه ودور اندیشانه برصورتده هرشیئك اوکنی ، صوکنی وایچنی ، طیشنی ، حاصلی کنه وحقیقتنی ادراك ایدیش : [بصیرت قلب]=کوکل اویانیقلغی، انتباه معنوی. «بصیرتسز»= غافل ، (بصیرتی باغلانمق)= غفلتده بولونمق . (بَصیرتکار) = آچیق کوزلو اولوب ایی دوشونن . [بَصیرتکارانه] اویله آچیق کوز اولان آدمه یاقیشه جق صورتده. [بَصیرتکاری]= بصیرتلی اولش. [برموجب « ان بعض البقاع ایمن من بعض » میمنت وسعادتی مجرب ارباب بصیرت اولان «سعدآباد»ده ینه سلطان انام جنابلرینه تهیهٔ ضیافت ویکشنبه کیجه سی سعدآباده کی قصورلرك جمله‌سی بی قصور قنادیل وماهیه‌لر ایله پرزیب وزینت قلنـدی — چلبی زاده تاریخی — صحیفه ۲۸۵]
« گنجیدهٔ بصیرت اولورمی بوعجزایله »
« خیثیت حوادث وکیفیت شئون »
(لاادری)
« فقط انسانکه حیوانانه فائق خلق اولونمشدر »
« اوت ، انسانکه اکملدر ، شرفمند بصیرتدر »
(اسماعیل صفا)

بَصیلَه { [ع] صوغان مقوله‌سنك برنوعی .

بَضْر { [ع] قادینلق نشانه سنده کی لحم زائد ، دیلجك. «بظر»ده باقکز .

بَضاعْ | [ع] اطمینان کسب ایتمك،
بَضُوعْ | قانمق. مأنوس دکلدر .

بَضیضْ | [ع] آلات موسیقیه یه، چالغی یه دوزن ویرمك؛ آهنك طوتمق. لسانمزك الفاظ اجنبیه دن تطهیرینی آرزو ایدنلر (Accord) تعبیر فرانسویسنی ترك ایله اونك مقامنده بولفظی استعمال ایده بیلیرلر . (Accordeur) یعنی آقورداجی مقامنده دخی [بَضیضکارْ] تعبیرینی قوللانمق قابلدر. بولفظ اساساً قبول اولوندقدن صوکره [بَضیضکاری] ده دینیله بیلیر.

بَضیعْ | [ع] جزیره ، هرطرفی دکز ایله محاط طوپراق، آطه . مأنوس دکلدر .

بَطّ | [ع] قاز : [بَرْبَطّ] = قاز. کوکسی دیمکدرکه آلات موسیقیه دن لاغوته دینیلن سازه اطلاق اولونور . § فارسیده دخی مستعملدر. فقط مخففاً قاز شکلنده یاپلمش اولان صراحی یه، صوقابنه اطلاق اولونور . اصل کلمه فارسی دکلدر . عربیده : (بط صهبا ، بط شهد ، بط شیر) § عربیده قازك اوتمه سنه ، صویه طالمه سنه [بَطْبَطَه] اطلاق اولونور .

بَطائَتْ | [ع] «سرعت» ك ضدی. آغیر حرکت ایتمك ، آغیر طاورانش :

« نظمنده ایدر زیاده کلفت »
« آندن کورینور براز بطائت »
(ضیا)
« زیرا حکم طبیعت اوزره »
« افکار یورر بطائت اوزره »
(وله)

بَطارِسْ | [یونانیدن] قوزغون، اکره‌لتی اوتی .

بَطّالْ | [ع] عربیده شجیع ، بهادر ، قهرمان معناسنه قوللانیلیر . لسانمزده بومعناده نادراً استعمال اولونور : [بطال غازی حکایه‌لری مشهوردر، بطال غازی = کوتاهیه سنجاغنده برقضا.] § ترکجه ده بولفظك افاده ایتدیکی معنالر شونلردر. = ایشسز، کوجسز : [بطال حریفك بری کلمش . صباحدنبری دیر دیر ایدوب طورییور] § = مفسوخ ، متروك، حکمسز : [اونظاملر، اسکی اصوللر شمدی بطال اولدی . تقاعد معاشنك تزییدی حقنده ویردیکی عرضحال بطال ایدلمش. بطال اوراق، بطال طوربه‌سی، بطال چکمك] § = ایری، قوجامان، بیوك : [بطال کاغد، بطال قالب، بطال بر قیشله، بطال برقوناق، بطال برپانطولون] «بطالی، بطالیه » = بطاله منسوب ، بطاله عائد ، طوربه .

« جایگاه اولدی اوکاغدلره بطّالیّه »
« هرقوناقده بولونور برایکی طورپای سخن »
(وهبی)

بَطالَت { [ع] آواره لك، ایشسزلك، مشغول اولمامق حالی :

[بطالت نقلاً وعقلاً مقدوحدر ، مذمومدر] ؛ [فریضهٔ ذمت بو ایکن وای اوقومه که بطالت دوشکننده مألوف خواب غفلتدر خواب غفلتده قالان حلقك البته قرارکاهی صحرای وحشتدر — حدیقه — نامق کال]

[خرمشربان آبشخور بطالت اولان اراذل انام اباله ٔ لعین خودکام الله — سیرویسی .]

بَطالِسَه { [معرب] اسکندرکبیرك وفاتندن صوکره مصرده تشکیل حکومت ایدن ماکدونیالی امرادن [Ptolémée پتوله‌مه] — که « بطلیوس » دیه تعریب ایدلمشدر — نك سلاله‌سنه ویریلن اسمدر . بولفظ (بطلیوس) ك جمعیدر . بونلره [بطالسهٔ مصر] دیرلر . قبل المیلاد (٣٢٣) تاریخندن (٣٠) تاریخنه قدر حکومتلری دوام ایدن بوسلاله‌دن اون درت حکمدار کلمشدر . § حکیم یونانی [Ptolémée claude] « بطلیوس قلودییوس » ك طریقهٔ علمیه‌سنه سالك اولان تلامیذی ایله علمای سائره‌یه اطلاق اولونور . علمای اسلام « بطلیوس » ك آثارینی عربجه‌یه نقل ایله شرح وتحشیه وبونلرده کوردکاری خطیئات ونقایصی تصحیح و اکمال ایتمشلردر . علم هیئته دائر [مجسطی] عنوانلی اثر مشهور بوذاتك جمله ٔ تألیفاتندندر .

بَطانَت { [ع] بیوك قارنلی ، شیشمان اولمق . بیوك قارن معناسنده [بطانه] صورتیله‌ده استعمال اولونور . § اکول ، اوبور اولمق ، زیاده یمکه دوشکون اولش :

[غاشیه کش صرصر شقاق، تیره غبار فتنه ونفاق کریبان زربفت بطانهٔ مشرقدن دامن نارنجی رنك دیبای مغربه وارنجه فضای میناسرای جهانی استیعاب ایدوب — شفیقنامه]

بَطْحاء { [ع] چاقیل طاشی بولونان بیوك دره ، بالخاصه مکهٔ مکرمه‌ده طاغ آره‌سنده بردره‌نك اسمی . هر طاغ آره‌سنده‌کی وادی‌یه اطلاق جائزدر . جمعی [بِطاح] در . قامشلی ، سازلی دره‌یه [بَطیحه] اطلاق اولونورکه جمعی [بَطائِح] در . مدینهٔ منوره جوارنده بردره‌یه [بُطْحان] دیرلر :

[یعنی شوره زار بطحا اول ینبوع زلال نبوت فیضندن نمونهٔ جنت المأوی اولمق اماراتی چهره نما اولدی — سیرویسی]

« علمش بر حرم بطحازن »
« تیغ قهرش بسر اعدازن »
(مولا ناجامی)

« ابتدای خورشید حقیقت سمت بطحادن طلوع »

بَطَرْ { [ع] فرط سرور ، مستیٔ اقبال ، چوق سوینمك ، طالعك مساعده‌سنه قاپیلوب مغرور اولمق ، حقدن اعراض ایتمك : [حالت بطر منتج خطردر .]

بَطْش { [ع] زور وشدتله یاقالایش سردلکله طوتش ، ارسلان کبی قاورامق : [شدید البطش] = قوّت غالبانه‌سی شدتلی ، سرد اولان. بویله سردلکله ، شدتله حرکت ایدن آدمه [بَطیش] اطلاق اولونور .

« کف احسان لقبی مظهر اسم اعظم »
« دست بردغضبی خنجر ذوالبطش شدید»
(کاظم پاشا)

بَطَعْ { [ع] « تَلَطُّخْ » کبی پیسلکه بولاشمق، قایمق دیمکدر . ترکجه‌ده قوللانیلان [باتاق] لفظنك بوکلمهٔ عربیه‌نك محرفی اولمسی محتملدر .

بَطْلَمْیُوسْ { [معرب] « بَطالَسه » یه باقکز .

بَطْن { [ع] آرقه دیمك اولان [ظَهر]ك ضدی . قارین انسانك کوبك طرفنك ایچی : (بطن کبیر) = بیوك قارین . (عظیم البطن) = بیوك قارینلی. (عبدالبطن) = شکمپرور، اوبور § سلاله ، سلسلهٔ قرابت ، صوی معناسنده دخی قوللانیلیر : (بطناً بعد بطن) = قاریندن قارینه ، سلسله صورتیله . [کمالدن ، نقصاندن شیخده نه حال بولنور ایسه دوریشان ومریداننده نمایان اولور. بطناً بعد بطن تسلسل ایدر — مجالس امام رفاعی — قدری]

« طاش باغلادی مجاعه ایله بطن پاکنه »
« دنیایه رغبت ایله‌مدی سیدالبشر »
(لاادری)

« پاك بطنیله اوبازك سینه »
«خوب وهموارایدی بیری برینه»
(خاقانی)

بَطیٔ { [ع] « چابك » چابوغك ضدی . یاواش، آغیر . (بطیٔ الحرکه) = حرکتی، طاورانشی آغیر. (بطیٔ الهضم) = هضمی کوچ ، معده‌ده سینمه‌سی آغیر. (بطیٔ المزاج)= طبیعتی، خویی آغیر ، یاواش اولان . [فلان عاقل ، فقط پك بطیدر] ، « استاقوس صلاطه‌سی بطیدر » .

بَطیخ { [ع] متمول، زنکین آدم. استعمال اولونماز .

بَطیرْ { [ع] نعلبند ، حیوان آیاغنه نعل اوران آدم.

بَطینْ { [ع] بیوك قارینلی § اوزاق یر . قوللانیلماز .

بَظْرْ { [ع] اصطلاحات طبیه‌دندر . « بضر » کبی دیشیلك قادیناق محلنده‌کی لحم پاره ، دیلجك . (بَظَرٌ) = هم بو معنایه ، هم ده (بَظَرَه ، بَظْرَمْ) کبی یوزوك معناسنه کلیر .

بَعْبَعَه { [ع] چاغرش، باغیرمه ، متصل سویلنمه . مأنوس دکلدر .

بَعْث { [ع] كوندرمك ، كوندرلمك : [بعث رسل، بعث صحف] § اولو يي ديرلتمك ، اولو ديرلمك : [بعث موتى ، بعث اموات] « يوم البعث » = روز حشر ونشر ، قيامت كونى. « بعث بعدالموت » = اولدكدن صوكره ديريلش يعنى روز حشر هنكامه‌سى. [دين حق وهدايت كافهٔ خلق ايچون بعث وارسال ايتديكك عبد خاص ورسول صاحب اختصاصكه عرض صلوات وتسليمات اولنور — مجالس امام رفاعى — قدرى]

بَعْدَ { [ع] « قَبْل » ك مقابلى ، ضدى. (صوكره) معناسنه‌در . تراكيب عربيه‌ده اضافتله استعمال اولونور : [مابعد] = صوكره، اوته‌سى. [بعد زمان] = براز صوكره ، بر زمان صوكره . [بعد بعد] = برخيلى زمان صوكره [بعدما ، من بعد ، بعد ازين] = بوندن صوكره . [بعده] آندن صوكره . [بعد خراب البصره] = ايش ايشدن كچدكدن صوكره مقامنده قوللانيلير برمثل عربيدر . [بعد اللتيا والتى] = برچوق مشكلات وبلايادن صوكره (مابعدى صوكره) تعبيرى طوغرى دكلدر ، زيرا (صوكره‌سى صوكره) ديمك اولور . « مابعد » ك آلت طرف معناسنى افاده ايتمه‌ديكى‌ده وارستهٔ بياندر . بناءً عليه بو مقامده (مابعدى كله‌جك) ياخود (مابعدى وار) تعبيرلرينى قوللانمق مناسبدر . [بعده طريقهٔ مسلوكه اوزره آلاى جهان آرا ونواى طبل وسورنا ايله قصرهمايونلرينه شرفبخشا اولدقلرى كبى — ٢٨٥ صحيفه — چلبى زاده تاريخى] ، [هر حالده مقصدم مكثرانه جوابلرمله سزى اوصاندروب بعدما بويولده اعتراضات ومطالعات بياننده جسارتكزى قيرمق دكلدر — تقريضات — اكرم]

« آلدى حمداولسون عريشك قلعه‌سن اهل جهاد »
« منهزمدر جيش ملعون قاچدى كلمز بعد ازين »
(سرورى)

« صورت حالده آثار فراغت قالمدى »
« محنت وغم چكمكه من بعد طاقت قالمدى »
(فضولى)

« كزدى يوريدى بولدى براكلنه‌جك ير »
« من بعد بنده عازم بغداد اوله‌يم دير »
(روحئ بغدادى)

« كچدى عمرم دردهجرانكله جانا بعدازين »
« بنده‌كى ممنون احسان وصال ايتمزمى‌سين »
(عاكف پاشا)

بَعْض { [ع] برنسنه‌نك جزئى ، پارچه‌سى ديمكدر . لسانمزده برطاقم، براز ، بر مقدار ، برقاچ، كيمى، پارچه ، جزء معنالرنده استعمال اولونور وجمع، مفرده وصف اولور : [بعضاً] آره‌صيره، آزدفعه، وقت وقت . [داود پاشا اسكله‌سنه وارنجه سراپا جانب دريا وشهر طرفنك بعض مواضعنك دخى تعميرى بيك يوز

اوتوز بش سنه‌سی محرم الحرامك اون سكزنجی كونی قربن ختام اولمغین — چلبی‌زاده تاریخی] ، [بعضاً برطامله كوز یاشی بربرهاندن قوتلیدر — تعلیم — اكرم]
(بعضلری) = برقاچی ، برطاقمی ، برازی . [بعض اشیا ، بعض اشخاص ، بعض افكار ، بعض شی ، بعض كلام ، بعض مال] تركجه‌ده صور استعمالی پك مختلفدر . عربیده سیوری سینكه (بعوضه) وسیوری سینكی چوق محله (بعضه) وبو سینكك ایصیرمه‌سنه‌ده (بعض) دیرلر .

« ایدوب آنكه عقلمجه بعض علاج »
« اطبایه مس ایتمه‌دی احتیاج »
(عزت ملا)

« بویله وار ایكن لسانده وسعت »
« واردیر ینه بعضلر ضرورت »
(لا)

« واردر عربیده بعض كلفت »
« ایتمك كرك اشتقاقه دقت »
(لا ادری)

بَعْل } [ع] زمان جاهلیتده عائد بر (بت) پوط ، شمس معبودی : [بعلبك] = او پوطه مخصوص معبدك بولوندیغی محل . § زوج ، ار ، قوجه ، [بعله] = زوجه ارككك قادینی ، قاریسی .

بَعُوضَه | [ع] سیوری سینك . (مخ البعوض)=سیوری سینك ایلیكی ، بولو-
بَعُوض | نمیه‌جق شی دیمكدر .

« بای مسكوره » یه‌ده باقكز : [حریم كلشن سرای دار النعمی‌ده معاشران صفهٔ صفایی مانند بعوض طنین سامعه خراش ایله تكدیر ایتدیلر — شفیقنامه]

بَعِید } [ع] ایراق ، اوزاق . مادیات ومعنویاتده استعمال اولونور : [امر بعید ، محل بعید ، مواقع بعیده ، بوشیئك وقوعی عقله بعیددر ، فقط الطاف الهیه‌دن بعید دكلدر] ، [اونك كبی مختلف الاشكال اولمسی طبیعی اولان ادبیات ایچنده منثور شعرلری بكنوب سومه‌جك آدملرك‌ده وجودی ملاحظه‌دن بعید طوتیله‌من — تقریضات — اكرم]

« نه عجب دوندی مرام اوزره ینه اولمش ایكن »
« بو بله بر دور موافق فلكه امر بعید »
(نفعی)

« سیاه روی خطایم چوخانهٔ مشكین »
« بعید نور ثوابم مثال شعلهٔ دود »
(سامی)

« درخت یأسدن اظهار برك وبار امید »
« تصرفات الهیه دن بعیدمیدر »
(نابی)

« هر آینه بندن دكلدی جدا »
« بعید ایله‌سون انفاكن خدا »
(عزت ملا)

بَعِیر } [ع] دوه . اسم جنسدر . « اركك » قیدینه لزوم یوقدر . چونكه بعضاً (ناقه) یه یعنی دیشی دوه یه‌ده اطلاق اولونمشدر . (قاموس محیط) ده بوك طاشیان سائر

حیوانه‌ده اطلاق اولوندیغی رتایتی یازلمشدر .
«بوغملرکیم بنم واردر بعیرك باشنه قویسه‌لڭ»
«چیقار کافر جهنمدن کولراهل عذاب اوینار»
(فضولی)

بُعیم ه { [ع] « بت » پوط ، یاپه صورت ، هیکل § ناطقه‌سز جاهل ، بون آدم . [استاتو statue] کلمهٔ فرانسویه‌سی مقامنده اشبو (بعیم) لفظ عربیسنی قبول واستعمال ایتمك مناسب اولوب اوله‌میه‌جغنی ارباب قلم تدقیق وتعیینه همت بیورملیدرلر.

بَغانُوش ه { [ف] اشکون ، یوروك آت وقاطر . حیوانه عطفاً قوللانیلان الفاظدندر .

بَغّال ه { [ع] قاطرجی . مأنوس دکلدر .

بَغایا { [ع] عسکرك طلیعه طاقمی ، چرخه‌جیلری .

بَغاث ه { [ع] بانك حرکات ثلثه‌سی جائزدر . توز یعنی بوز رنکلی بر قوشك اسمیدر . ترجمه‌ده (لوری قوشی) دیرلر . قوشلرك خیرسز وضررلی اولانلرینه‌ده اطلاق اولونور . قارتال ، قارغه دلیجه طوغان کبی . جمعی (بغثان) [بغشاء] = بنکلی آقلی قره‌لی قویون دیمکدر : [مقابلهٔ شاهینده بغاث الطیور ومحاذات سیر عرینده قطیع بیقور کبی دنك ولال ودشت وحشتده جریح شمشیر ملال

اولمشلر — احسن الحدیث — اوقچی زاده محمد شاهی]

بَغایَت ه { [ع] آشوری ، صوك درجه‌ده دیمکدر :
[بومادّه‌نك بغایت حائز اهمیت اولمسنه بناءً صورت محرمانه‌ده عرض ایدلمه‌سی]

بَغتَةً { [ع] ناکهان ، بردن‌بره ، آکسزین :
« فوقده بغتةً آچیلوب بردرین سما »
« شفاف پرده چکدی آکابرنوین سحر »
(اکرم)
« اولدك ینه بغتةً پریده »
« بوندن نه چیقار آنوردیده »
(معلم ناجی)

بَغرا ه { [ف] ارکك خنزیر ، طوموز دیمکدر . ضم با ایله (بُغرا) برنوع طامدر :
« لازمسه بوکا بر اسم غرّا »
« بغرا دیمه‌لی بوشخصه بغرا »

بَغضاء ه { [ع] شدتله نفرت ، هیچ سومه‌یش . « بغضه » ده بومعنایه‌در : [بعضاً عداوت وبغضا انسانی چاه بلایه القا ایدر] . [مدفون ارض طبیعتی اولان دستمایهٔ بغض عامه‌یه مال موروثی اولان بضاعهٔ بغضای خاصه‌یی دخی ضم وعلاوه ایلدیکندن — تصویر افکار — عاکف پاشا]
« فرق کویا بوایکی صورتك عقلمجه بنم »
« بریسی حب فنادر بری بغضای عدم »
(عاکف پاشا)

بَغْلْ } [ع] استر ، قاطر . «بغله» = دیشی قاطر . جمعی [بِغال] در .

بَغَلْ } [ف] قولتوق . « زیربغل » = قولتوق آلتی. «بغلكیر» = قولتوق طوتیجی، قولتوغه كیریجی. [بغلك] = قولتوق آلتنده چیقان یومروجه ، كوبك ممه‌سی :

« امید وفا ایله مه هر شخص دغلده »
« چوق حاجیلرك چیقدی خاچی زیر بغلده »
(تركیب بند — لا)

«دوشنجه برك كله‌مهر اولور بغلكیری»
«چمنده قطرۀ شبنمدن آل فتاده‌لكی»
(راغب پاشا)

«نردبان ایله بغلكیرلكه سرعت ایدن»
«نردبان اوزره‌ایدرسبقته شمدی‌اقدام»
(نابی)

بَغْیْ } [ع] حدی تجاوز ، ظلم سببیله آزغونلق § حقدن عدول صورتیله اولان عصیان ، سركشلك : « فئۀ باغیه » = احكام شرعیه‌یه تماماً رعایتكار اولان حاكم عادلك اطاعتندن خروج ایدن كروه . (خوارج) طائفه‌سی كبی : [ارباب بغی وطغیان حقلرنده رفق وملایمتله معامله كوستریله‌رك] عربیده (بغی) فاحشه‌لك ، زنا، (بَغِیّ) فاحشه معناسنی افاده ایدرسه‌ده تركجه‌ده بو معناده هیچ قوللانیلماز : [وقتا كه مختل دماغان زكام بغی ونفاق اول رائحۀ كریهه‌یی استنشاق ایتدیلر — شفیقنامه] [چونكه اول سكر بغی و شقاق سركرانلری مزالق وقاحتده دست بدست نفاق اولمغله شد نطاق اتفاق ایتدیلر — روضة الكاملین]

« اوجاقلرك كذارایتمشدی حدی بغی‌وعصیانی »
(فهرست آل عثمان)

بَغیضْ } [ع] هركسه بغض ایدن كیمسه‌یی سومه‌ین :

« بولونور نیجه بغیض عالم »
« بی‌سبب دشمن ارباب نعم »
(وهبی)

بَغْتَری } [ف] چولهه آلاتندن صیق طیشلی طراق ، دستكاهه مخصوص آغاج طراق. بو معناده [كَفتری] ده دیرلر § آوجیلرك قوللاندقلری تعلیملی قوشه‌ده (بغتره) اطلاق اولونور: [بونجه روزكار هوای شكار وسیر مرغزار ایله آشیانندن تحریك قوادم استغنا ایدن شاهباز هماپروازی ادارۀ بغترۀ قیل وقال ایله بازوی دعوته اجابت ایتدیروب قولمزه قوندردق — شفیقنامه]

بَغْشْ } [ف] شكوه ، عظمت ؛ دبدبه، دارات معناسنه‌در. مأنوس دكلدر .

بَغْمْ } [ف] غصه ، اندوه ، انقباض قلب ، ایچ صیقینتیسی § مأیوس ، دلتنك ، نومید ، عاجز . فتح فا ایله لغتدر . مأنوس دكلدر .

بَقاء { [ع] زمان وجودی حال قدیمی ایله مستمر اولمه . (فنا) نك ضدی . فانی اولمه‌یش ؛ برحالده سورکلی اولش ، دکیشمه‌مك صورتیله طورش : (دار بقا) = آخرت ، عالم معنوی .

«بقا یزدانه شایاندر فنا اکوانه‌اولی‌در»
(لاادری)

« صاحبقران عرصهٔ اقالیم سلطنت »
« اول دم که قیلدی ملك بقایه عزیمتی »
(باقی)

§ دوام ، قرار ، سورمك : [بقای توجهات ، بقای عز واقبال]

«وارسه اوچ بش کون بقاسی عمرمك»
«اولمه‌سون مختل صفاسی عمرمك»
(معلم ناجی)

« کوردم فلکك وفاسی یوقدر »
« ذوق والمك بقاسی یوقدر »
(لا)

«چرخك که، نه‌سعدنده‌نه‌نحسنده‌بقاوار»
«دهرك که نه‌خاصنده نه‌عامنده وفاوار»
(روحی)

« کیمیسی نیستیٔ غمله بقا جوی وجود »
« کیمی هستیٔ الله طلب افزای عدم »
(عاکف پاشا)

« انفاس مسیحا کبیدر روح کلامك »
« هرمردهٔ هجرانه لبك آب بقادر »
(خاقانی)

بَقّار { [ع] صیغیر چوبانی ، صیغیرتماج : [چونکه فرقهٔ خرطینتان کسسته مهار اتخاذ پیش آهنك ودمدار ایله بربرینه ربط عذار یکرنکی ایدوب مترتبهٔ القطار مزالق شقاقده سائر بقار مسلوبة الانیاره مسابقت کوسترملریله — شفیقنامه]

بَقّال { [ع] لسانمزده ارزاق وحبوبات صاتان دکانجی دیمکدر . بقّال (بدّال) در . عربیده (بَقّال) سبزه‌جی (بَقالَه) سبزه‌لك معناسنه‌در :

« دوشمز آلوده‌لره داعیهٔ استغفار »
« چیقمازاول‌چرك که‌پیراهن‌بقالده‌در »
(نابی)

« ذره‌لر مأکل ایدر خانه‌سنی بقالك »
(ثابت)

« جامه آلوده‌لکی زینتیدر بقالك »
(نابی)

« بقال‌نه‌ایچون کسکی‌یی آلدك‌اله‌سویله »

بَقالْوا { [ایتالیانجه‌دن] سفائن حربیهٔ عتیقه‌نك قیچ آلتنده اولان طوپ دلیکلرینه اطلاق اولونوردی .

بَقایا { [ع] « بَقیّه » نك جمعی . کری‌یه قالانلر ، آرتق ، فضله اولانلر دیمکدر : [قرعه وردیف بقایاسی حقنده نه صورتله معامله اولونه‌جغی دائرهٔ عسکریه‌جه تقرر ایتمکله بالجمله اردو ومواقع قوماندانلرینه تبلیغات مقتضیه اجرا قلنمشدر] ، [اموال امیریه بقایاسنك سرعت‌تحصیلی

ایچـون برقاعدهٔ جدیده اتخـاذی] ، [بروجه معروض بقایایه قالان بواوچ یوز بیك کیسـه واو تخمـین اولنـان برکوچك ممتنعاتی دخی اولمیه‌رق کاملاً اله کچه‌جك اولسه بیله لااقل اوچ سنه‌دن اول آرقه‌سی آلنه‌میـه‌جکی — دولت علیه‌نك ۱۲۸۰ بودجه‌سی] ، [جغاله زاده سـنان پاشـا حالی اوزره قالوب آنا طولی بکلر بکیسی نوح پاشـا یه وزارت عنـایت اولـندی . جـلالی بقایاسندن قاره قاش وطویل اوزرینه سردار اولدی — ذیل شـقایق — صحیفه ٤٧٩]

« کچیروب خوابکه قبره پل شمشیری »
« اویودی کوپریلیدن قالمه بقایای فتن »
(عزت ملا)

« ایشیدوب شهرتمی ملك بقاده باق »
« آکلامش قالمدیغن آکه بقایای سخن »
(وهبی)

بَقَر | **بَقَرَه** [ع] صیغیر. اسم جنسدر، ارککنه‌ده ، دیشی‌سـنه‌ده اطـلاق اولونور . جمعی [بقر، بقار، بقرات] در. (سـورة البقره ، سـورهٔ بقره) = قرآن کریمده فاتحهٔ شریفه‌دن صوکره‌کی سـورهٔ جلیـله. (باقوره) = صیغیر سوریسی § کنایةً نیك وبدی، نفع وضرری تفریق ایده‌مه‌ین بسرسم ، آحمق . جمـاعته‌ده اطـلاق اولونور : [برمسد صحرا نورد بر بقر ذی خواره سوار اولوب کشت قفار وبراری وتك وتنها بر برّیهٔ تیهـاده مشـاهدهٔ صنع باری ایدرکن — الحسن الحـدیث — اوقچی زاده]

بَقْل | **بَقْلَه** [ع] سبزه ، بتیله‌جك هر نوع یشیل ، دانه‌لی نبات ؛ اوزرنده‌کی تخمی طوکلمکله بیتن اوت. لسانمزده « بقله » یالکز یشیل قابوقلی ، ایری دانه‌لی بر نوع سبزه‌یه اطلاق اولونورکه دانه‌لرینی قوروتوب قیشین فصولیه کبی پیشیررلر. [بقلةالیمانیه ، بقلهٔ یمانیـه] = اشـتر اوتی. [بقلةالحمقاء ، بقلهٔ حمقـا ، بقلهٔ لینه] = سمیز اوتی. جمعی [بقول]در. [اول روز بازار بؤس ومحنده ارزان فروش بقله وارزن وسوداکران صابون وروغن بر باوك بقّال ونقّال مواجهه‌سنده — شفیقنامه]

بَقَّم [ع] بو نام ایله معروف قیرمزی بویا آغاجی . طوغریسی قافك تشدیدی ایله‌در. (قاموس محیط)ده قافك شدّه‌سی تصریح ایدلدیکی کبی غلط اوله‌رق ز بانزدی (باققام) بولوندیغنـدن اصلنی « شـدّه‌سز » کوسـترمك خطادر . لسـانمزده الیوم خاص اولمایان منسوجات بویالرینه « بقّم » اطـلاق اولونور . فارسـیده (بکّم) دیرلرکه (بقّـم) بونك معربی‌در .

بَقْباز { [ف] سیاه رنکلی کیلم ، خالی دیمکدر .

بَقَّه { [ع] تخته بیتی ، تخته کهله‌سی § سیوری سینك . قوللانیلماز .

بَقِیَّه { [ع] آرتیق ، آرتان ، کری‌یه قالان شی . مادیات ومعنویاتده استعمال اولونور . (بقیّة السیوف ، بقیّة‌السیف] = قلیجدن قورتیلمش اولانلر ، قتل اولونمایانلر . (بقیّة‌السلف) سلف صالحیندن قالمش کبی بر آدم ، صالح کیمسه . (بقیّهٔ عمر ، بقیّهٔ ثروت ، بقیّهٔ مبلغ ، بقیّهٔ نقود ، بقیّهٔ نفوذ) [وهوادارلری اولان اشقیانك اکثری تنکیل ایدیله‌رك بقیّه‌سی کمال خیبت وخذلان ایله پریشان اولدیلر — روضة‌الکاملین]

« بوحزن ایچنده بکاخوش کلیرنه‌دن بوسحر »
« بقیّهٔ شب روحانیٔ وصالمیدر »
(اکرم)

« اشعاری آلوب کوتوردیلر حیف »
« قالدق هله بز بقیة السیف »
(شیخ غالب)

« قاآنی کانجه صوك زمانده »
« رد العجز ایلدی بیانده »
« اشعارده اشرف خلفدر »
« حقا که بقیّة السلفدر »
(لا)

« قالمش بقیّهٔ کینهٔ دیرینه‌دن کبی »
« اتمامنه بودفعه تمام ایتدی همتی »
(عاکف پاشا)

بَکارَت { [ع] بکرلك که قیز اوغلان قیز اولمه حالی ، قیزلق ، معصومه‌لك حالتی .

بَکام { [ف] مقصد ومرامنه نائل اولان : [الله جمله‌یی بکام ایله‌سون]

« اوله‌یدم اکر بن مفتی الانام »
« نیجه بیکسانی ایدردم بکام »
(عزت ملا)

« شفاعتکله بکام ایت بوعبد عاصی‌یی »
« بحق آل عبا مفخر عبای وجود »
(نورس)

بَکامَت { [ع] دیلسز اولمق ، دیلسزلك . بانك کسری جائزدر .

بَکْتاش { [ف] صالن ، صاللان دیمکدر . معادل ، کفوء معناسنه‌ده کلیر . اسم اوله‌رق قوللانیلیر .

بَکْماز { [ف] شراب ؛ قدح § ضیافت § غم وکدر معنالرینه کلیر . ترکجه‌ده تحریف ایله (پکمز) قایناديلوب قویولمش شیره ، اوزوم عصاره‌سی دیمکدر .

« نوازندهٔ چنك درچنك وچنك »
« زدل برده بکماز رنك رنك »
(فردوسی)

بَکْتَر { [ف] اسکی زمانده قوللانیلیر بر نوع جنك لباسی ایدی . قطیفه وزربفت قماش اوزرینه زره ، دمیر حلقه‌لری بربرینه ربط ایله استوار ایدرلردی .

بَكْرَه [ع] قویو چرخی ، چیقریق ، (ماقاره) بونك محرفیدر § كنج قیز § اصطلاحات طبیه‌جه مفاصلده ماقاره شكلنده بولونان اوبوقلی كمیك دیمكدر .

بَكْرِی [ع] « بكرة » ایركن ، صباح دیمكدر. (بكر)= سحرخیز، ایركنجی اولان آدمه اطلاق اولونور . نسبتی (بكری) دركه صباحجی معناسنه كلیر. یعنی صباحدن ایچمكه باشلایان آدم ، دائما سرخوش دیمكدر . سكران حب آلهی اولان مصطفی البكری حضرتلرینه — كه حضرت صدیق سلاله‌سندن ایدی — تشبیه حسن طریقیله اطلاق اولونه كلمشدر. صباح (بكرة) در.

بَكْرَایِی - بَكْرَوِی [ف] معنای معروف یورتقانی دیدیكمز میوه . فقط (فرهنك شعوری)نك تعریفنه كوره (ماندارین) اولسه كركدر . § ترنج آغاجنه آشیلانان لیمونه اطلاق ایدنلرده واردر .

بَكْرَوِی [ع] اصطلاحات طبیه‌دندر . ماقاره‌شكلنده اولوب قطعهٔ بدنه منسوب ومتعلق بولونان عظام وسائره‌یه دینیلیر.

بَكْسِمَاد [ف] قاتی ایتمك، طیانوب ادّخار اولونمق ایچون ایكی دفعه پیشیرلمش قورو ایتمك « قالیه‌ته » . تركجه‌ده (پ) ایله تلفظ اولونور . (پسمت) بونك غلطیدر .

بَكَنْد [ف] كومس، فوللق ، بووا معناسنه‌در .

بَكَنَك [ف] قویروغی كسیك حیوان كه تركجه‌ده « كودوك » تعبیر اولونور .

بُكُونَك - بَكُونَه [ف] تخته دن یاپلمش قیلیج كه اوكا (شمشیر چوبین) ده دیرلر . كافك حرف لامه تحویلیله دخی بو معنایه لغتدر .

بَكَه‌تَر [ف] (بكه) ایركن، صباح معناسنه و (تر) ادات تفضیل اولدیغندن بو لفظ مركب غایتله ایركن دیمكدر .

بَكِیل [ع] طور واندامی ، اثوابی كوزل كنج ، دلیقانلی . قوللانیلماز .

بَكِیم [ع] دیلسز آدم . نادراً استعمال اولونمشدر .

بَلْ - بَلْكه [ع ف] ادات احتمالدر . ممكندر ، اوله‌كه ، اوله‌بیلیر كه معنالرینه‌در. لسانمزده (بل) ایله (كه) دن مركب اوله‌رق (بلكه) نظمده ، نثرده چوق قوللانیلیر یالكز (بل) نادراً نظمده قوللانیلمشدر. فارسیده بوصورتله زیاده استعمال اولونور و (اوكچه) معناسنه ده كلیر. الیوم یالكز « بل » هیچ قوللا-

ییلماز : [اویله ظن ایدییورسك، بویله
سویله یورسك. باقلم سنك ظنیاتك
طوغری می؟ بلكه تخمیناتك یاكلشدر.
بلكه حقیقت حال اویله دكلدر.]
« فضولی »نك بیتنده كورلدیكی وجه
ایله طرز عامیانه ده (بلكیم) دیمك
آرتق لسان ادبه لایق كوریله مز.

« عفو ایله یه لم كه بلكه بیلمز »
« برسورچن آتك باشی كسلمز »
(شیخ غالب)

« من هم سكا بكزردرم وفاده »
« بل كیم بیجه مرتبه زیاده »
(فضولی)

« نه آرامكاه اول جحیم جهان »
« اولور آنده بللی نعیم جهان »
(عزت ملا)

« برضعف كه ضعفك انتهاسی »
« بلكه عدمكده ماوراسی »
(شیخ غالب)

بَلّ { [ع] ایصلاتمق § صلهٔ رحم § خسته لقدن افاقت بولمق .
عربیده معانیٔ سائره یه ده دلالت ایدر.
الك زیاده برنجی معناده قوللانیلیر.

بَلاء { [ع] انسانی مغموم، مأیوس، مضطرب ایدن فتنه، داهیه،
حادثه، خصوص، شی. (بلاسنی بولمق) =
بویله اضطرابلی بر حاله طوتلمق.
(بَلاكَش) = بلا چكیجی. [بَلاانْدر
بلا] = بوسكوللی. قاتمرلی بلا، صیقنتی
ایچنده صیقنتی . (باش بلاسی) =
« كابوس مصیبت » كبی بر صیقنتی كه
ازاله سی ممكن اولمه یه . [بَلا دیده،
بَلازَده] = محنت ، صقنتی كورمش،
حادثه یه اوغرامش . [بَلایِ سیاه] =
آلام، اكدار ورنجش، آزارایله طبعه
مخالف بولنان عارضه وحادثه دن كنایه در.
جمعی [بَلایا] در : [تركمان فقراسی
اوزرلرینه بلای سیاه كبی نازل اولان
قره احمد نام خاصكی نك — چلبی زاده
تاریخی — صحیفه ۲۶۸]، [بنی نوعمز
اوچ درت بیك سنه دنبری بونجه
باران بلا وخوابهٔ استیلا طوفانلرینه
اوغرامشكن — معارف — كمال]

«غم چكمه یز اوغرارسه ق اكردردوبلایه»
(روحی)

« عمرین كچیروب كوه بلاده دلشیدا »
(روحی)

« بلابودركه نه درلوفریدعصر اولسه ك»
« ینه ایناندیره مازسك حسود خودكامی »
(نفعی)

« بیان مقصد ایچون یاره ترجمانم وار »
« بلایه باق كه آنی ترجمانه آكلادهمم »
(معلم ناجی)

« ای عشق بیلدیكك كبی یاق ییق درونمی»
« بر كیمسه سز بلازده نك خانمانیدر »
(وله)

« برردرده اوغرامش نكهی دردجان ایكن »
« دوشمس بلایه كندی بلای جهان ایكن »
(عزت ملا)

« بلا اندر بلا دردلده دردعشق يارامـا »
« يازقلر آ كه كيم بر بويله سودادن مبرادر »
(نفعی)
« خدنك غمزه كوروب سينه م اوزره شرحه لری »
« ديمش بلا كش عشقه بوياره ياره ميدر »
(عاكف پاشا)

بَلادُر ، بَلادُورْ [ف] (حُلِّى)، (حُلِيّات) كبى كوموش، آلتون، ياقوت، زمرد، الماسدن معمول ومصنوع اولوب قادينلرك قوللاندقلرى طاقلر وكلينك باشنه طاقدقلرى مجوهر تاج ديمكدر. § [بَلادُورْ] = عربيده (حبّ الفهم) دينيلن هندستانه مخصوص بر ميوه‌در.

بَلادَتْ [ع] « حماقت » كبى اذعانسزلق ، عقلسزلق سرسملك : [نقرهٔ مغشوش فكر خامى هنكام استحضارده تلال جبال ادراكنده نمونه‌دار اولان مزن بلادت دلالتيله آرامقده نقد وقت جبحى ايدى — شفيقنامه]

بَلادَه ، بَلادْ [ف] فاسق ، كنهكار § مفسد ، مزوّر آدم . مأنوس دكلدر § مذموم، فنا شى .

بَلارَكْ ، بَلالَكْ [ف] جوهردار پولاد، قيليج ، قليجك جوهرى. قوللانيلماز.

بَلاطْ [ع] دوز ير § قالديرم طاشى. بعض بلادومواقعك اسميدر.

بَلاغْ [ع] يتشديرمه ، ايرشديرمه § يتشديريلن سوز، شى : « حسن بلاغ، بلاغ سريع »

بَلاغَتْ [ع] مفهوم لغويسنه باقيليرسه معناى مطلوبى تبليغدن عبارتدر. فقط معناى اصطلاحيسى بويله دكلدر. « بَلاغَت »ك معناى اصطلاحيسى ايكى صورتله تعريف اولونور. (١) كلامك فصاحتيله برابر تكلّفدن سالم ، تصنّعدن عارى، تعقيددن برى، تأويلدن وارسته اوله‌رق مقتضاى حاله مطابق اولمه‌سيدر. (٢) متكلّمك كلام بليغ ايراد ايتمك اقتدارنى، ملكه‌سنى كسب ايتمش بولونمه‌سيدركه مرامى حسن افاده امرنده خطادن صاقنمق وبليغ بر سوزى كلام غير بليغدن فرق وتمييز ايتمك اقتدارينى حائز بولونمق ديمكدر : [اهل بلاغت، ارباب بلاغت، نمونهٔ بلاغت، درس بلاغت، بلاغت بيان] [بلاغت پرداز] = بليغ سوز سويله‌مكه مقتدر اولان. [بلاغتفروش] = مقتدر اولمديغى حالده كنديني بليغ كوسترمكه چاليشان ، بليغلك طاسلايان . « فن بلاغت » = الفاظ وكلماتك مقتضاى حاله موافق اوله‌رق تركيب وتأليفندن بحث ايدر: [فى الحقيقه لسان مضر اوزره نازل اولان قرآن كريم اليوم اقوام نجيبهٔ عربيه النده بر مقياس بلاغتدركه بوندن اقتباس اولنان اصول وقواعدله منسوجات فكريه‌لرينى اولچوب بيچه‌رك

مطبوعیت وعدم مطبوعیتنی فرق وتمییز ایدییورلر — میزان البلاغه]، [کرچکدن زینت سرنامهٔ بلاغتکز اولان نعت کزین جناب رسالتپناهیدن صکره ـ تقریض ـ اکرم]

« فضل وبلاغت اهلنه امیدکاه ایدی »
(باقی)

« قطرهٔ رشحه‌سنه اهل بلاغت تشنه »
(جودت پاشا)

« بر عندلیب کلشن معنی‌که خامه‌سی »
« تقسیم ایدر صفیر صریری بلاغتی »
(عاکف پاشا)

« اشعار نقادهٔ زباندر »
« معیار بلاغت لساندر »
(مقدمه)

بَلاْلْ [ع] صو کبی ایصلاتان، ایصلاتش، ایصلاقلق . همزه‌نك کسری جائزدر .

بَلاهَتْ [ع] ساده دللك ، ملاحظه‌سزلق، بوکللك که ترکجه‌ده « قالین قفالی » لق دینیلیر : [بدایع آثاردن طبیعی برشعره، ساده برکلامه صرفنده بو دوشوندیریجیلکی [تعقید] ایله توجیه اتمك نه غریب بر اثر غباوت ، نه غلیظ بر نشانهٔ بلاهتدر — پژمرده — اکرم]

بَلاْیاْ [ع] « بَلیّه » نك جمعی. انسانی اضطرابه، غصه‌یه دوشورن حادثه‌لر، حاللر، کدرلر.

بَلْباْلْ، **بَلْباْلَه** [ع] وسوسه، تلاش ، تاسه ، قورونتی : [بلبال بال ، بلبال اقبال] « بلبل، بلبـله » ده بو معنایی افاده ایدر . جمعی [بَلاْبِلْ]در. بین العوام زبانزد اولان [بلبل باقیور] تعبیری آلیق کبی باقیور مقامنده قوللانیلیور ایسه‌ده معنای اصلیسی وسوسه‌لی، تاسه‌لی، اضطرابلی بر صورتده باقیور دیمکدر .

بَلْبَلَه [ع] امزیکلی بارداق معناسنه‌در . پریشانیٔ افکار واندیشه معناسنه‌ده کلیر . فارسی‌ده بای مضمومه ایله معروفدر .

بَلْبُوْسْ [ف] یبانی صوغان ، صارمساق . ترکجه‌ده طاغ صوغانی ، ایت کسری دینیلیر. خشخاشك بر نوعنه‌ده اطلاق اولونور.

بَلْتَمْ [ع] بلتك آدم . بو ایکی لفظ آره‌سنده برمقارنت کوریلیور. عجبا «بلتك» بولفظ عربینك محرفی میدر ؟

بَلْخَمْ [ف] چفتجی آلاننده صاپان دیمکدر .

بَلَدْ [ف] قلاغوز معناسنه‌در . [نابلد] = یولسز معناسنده قوللانیلیر :

« این نابلدان کوی دانش »
« پرسند زمن نشان معنی »
(حکیم شفائی)

بَلَدْ، **بَلْدَه** [ع] شهر ، مملکت . (بلد الامین)، (بلد الحرام)، (بلد الله) = مکهٔ مکرمه . [شیخ البلد] = مملکتك ضبط وربطنه مأمور اولان ، قوجه

باشی ، کوی کهیاسی . فرقان جلیلده مذکور اولان [بلدة طيبة] = شهر استانبولدر دینه‌بیلور . اشبو تعبیر قرآنی ابجد حسابنجه (۸۵۷) عددینه بالغ اولورکه شهرشهیر «قسطنطینیه»نك تاریخ فتحنه مصادفدر : [استانبول بلده‌سی اوروپانك کنار ساحلنده آسیایه قارشو قورولمش برمالکۀ دریادرکه ماننده زیر افلاکده مرئی اولماز — تصویر افکار — شناسی] ، [ساحۀ نظیفه‌سی ظلیل معدلت ظل اللّهی ایله مانند بلدالامین ـ شفیقنامه] ، [پای مکنت و مماشاتلری عقال محافظت عیال و بلدایله مقیّد قلنمغله آنلره قاعدین ، بونلره مجاهدین نامی قونلمشیدی — شفیقنامه] جمعی [بِلاد ، بُلدان]در . (بلاد شرقیه ، بلاد هند ، بلاد افرنج ، بلدان سودان) « بلاد الجرید » = مغرب طاغلرینك جنوبی اتکاری ، صحرای کبیر .

«بربلده‌ده حجاب زنان عیب اولوبینه»
«برشهرده بو حالت اولور باعث جمال»
(لاادری)

« اکثر ساکنان بلده اوکون »
« قیره‌کیتمش مکرچالشمق ایچون »
(داستان ظفر — عصمت)

« بلده‌نك بالعموم سکّانی »
« اولدی حیران عدل عثمانی »
(وله)

بَلَدی [ع] شهرلی ، مملکتلی دیمکدر . (بَدَوی) مقابلی
§ ترکجه‌ده برنوع یرلی قماش ، چیت بزی‌ده دیرلر .

بَلَدِیَّه [ع] برشهرك ، برمملکتك لطافت وعمرانته ، شرف وسامانته عائد امور وخدمات مختلفه ایله مکلّف بولونان ادارۀ رسمیه دیمکدر : [دائرۀ بلدیّه ، بلدیّه‌مدیری = دائرۀ بلدیّه مدیری تقدیرنده‌در ، بلدیه نظامنامه‌سی ، شهر استانبول ایله ملحقاتی اون‌عدد دائرۀ بلدیّه‌یه منقسمدر]
[حال بویله ایکن بوقدر انشاآتك هیچ بریچون بروقتده اهالی‌نك برقیریق آقچه صرف ایتدیکی یوقدر . کیمی شرکتلر یاپار — انشاات عمومیه مقاله‌سی — کمال] ، [وقتیله استانبولك حالی تزیینات بلدیّه‌جه منتهای کمال عدا اولنوردی . شمدی پارسك ، لوندره‌نك حیرتبخش ادراك اولان کمالی مدنیتك استعدادینه نسبتله ناقص کوریلیور — انشاآت عمومیه مقاله‌سی — کمال]

بَلَسان [ع ف] ترکجه‌ده تحریف ایله (بَلسنك) دینیلن آغاج . لساننمزده بوکا (بالضمه) ده دیرلر . بو آغاجك یاپراغنی جیزرلر . جیز کبی یرلردن سیلان ایدن مادۀ مایعه‌یه (دهن البلسان) وبو آغاجك تخمنه (حبّ البلسان) دیرلر . ترکجه‌ده (بلسنك یاغی) دینیر . بوآغاج غایتله

سرد و مور رنكلى اولوب صنايع بديعه‌ده قوللانيلير . بوكا (بلسم) ده ديرلر. (بَلَسَمِيَه) = قنه چيچكى فصيله سى.

بَلَسْك | [ف] قيرلانغج ديديلن
بَلوايَه | قوش. عربيده (خطّاف) دينير .

بَلْع [ع] يوتمق ، يوتلمق : [بلع لقمه ، لقمه‌نك بلعى]

بَلْعَم [ع] تربيه‌سز آچ كوزلى ، پيس بوغاز ، اوبور ديمكدر . § برعابد اسرائيلى‌نك اسميدر . (بلعم بن باعورا) ديرلردى . قومى اغفال ايده‌رك حضرت موسى عليه السلام حقنده بد دعايه جسارت ايلديكندن لسانى صدرينه ساقط اولوب كلب كبى لهث ايده‌رك مرد اولدى : [بو خلالده منشد قلم دلكش نغم بيت قصيدهٔ منقبتن « يعرف المجرمون بسيماهم » پرده‌سندن ترنم ايتديكى خلف بلعم بن باعوراكه هرزه وكيل جمهور برملوم ومدحور ايدى — شفيقنامه]

بَلْغَم [ع] طرز عاميانه‌ده (بالغم) تفظى محاوراته مخصوصدر . اخلاط اربعهٔ بدندن بريسيدر . اخلاط اربعه صفراء ، سوداء ، دم ، بلغمدن عبارتدر : (بَلْغَمى) = زياده بالغاملى اولان ، (بلغمىّ المزاج) = طبيعتى بالغامى اولان. [بلغم براقمق] = برايشى افساد ، تلويث ايتمك. [بلغمى طاش] = قايماق طاشنك كهربائيسى .

بَلْقيس [عبرانى] فصيحى « با » نك كسريله در . باى مكسوره‌يه ده باقلمز « سَبَأ » دينيلن ملكك ملكهٔ مشهوره‌سيدر . انبياء بنى اسرائيلدن حضرت سليمان (ع م) ايله اشبو حاكمهٔ معروفه آراسنده جريان ايدن قصه كتب تواريخده مفصلاً مسطوردر :

« دولته بلقيس مقصودى كتور برلحظه‌ده »
« قوّهٔ قدسيه اولسون آشكار روزكار »
(عاكف پاشا)

بَلْقاء [ع] « ابلق » ك مؤنثى . آلاجه ، آلا بچاق آت.

بَلْقَع [ع] خالى چول ، خراب وبوش ير . مأنوس دكلدر.

بَلْكِه [ف] «بل» ماد‌ه‌سنه باقكز.

«بى‌وجودم اوقدر بن‌كه آرانسه ق ايكيمز»
«بن بولنم بو لونور بلكه مسماى عدم»
(عاكف پاشا)

بَلَل [ع] ياشلق ، ايصلاق اولش § خسته‌لقدن صحت بولمه § فوزوظفر § محنت ، ابتلا § مجادله ، منازعه ، تجمل كبى معانى‌يى افاده ايدر. تركجه‌ده يالكز برنجى معناده قوللانيلشدر : [ولكن دامن عصمت تفصيلى آلودهٔ بلل خلل اولمغله — شفيقنامه]

بَلْماء | [ف] فائده‌سز ، ایری قابا شی . قابا صقاله [بلاریش ،
بَلْمَه | بله‌ریش] دیرلر ، بونلر احمق مقامنده قوللانیلیر ،

بَلَنْدین { [ف] قابو پروازی ، بحره چارچوه سنك آلت تخته‌سی . (بَلَنْد) ده دیرلر . قوللانیلاز .

بَلَنْسَم { [ع] قطران . مأنوس اولمایان الفاظدندر .

بَلْواز { [ف] جیقنتی ، دیواردن دیشاری جیقان دیرك اوجی . مأنوس دکلدر .

بَلْوارَه { [ف] شیشه معناسنه‌در . نظمده (ژا) نك (را) یه تحویلی جائزدر .

بَلُوس { [ف] حیله ، خدعه ، یلان ، § حیله کار ، مغفل و (تواضع) معناسنه‌ده کلیر . (با) نك ضمیله‌ده تلفظ اولونور .

بَلُّوط { [ع] پلید آغاجی ، میشه پالامودی . (بلّوط الارض) = یر پالامودی . (شاه بلّوط) = کستانه .

بَلُول | [ع] قورتلق ، خصوصیله خسته‌لقدن افاقت بولمق .
بُلُول | (کسب) ایله قوللانیلیدر .

بَلْوی { [ع] « بلیّه » کبی جله ، محنت ، اضطراب : [دار بلوی] = دنیا ، جهان . [بلوه] ده بومعنایه‌در : [حقا که اول یوم عمیمة البلواده که جای سلامت محل تعجب ، دعوای دیانت محض تعصب ، بلکه اسباب تعصب اولوب — شفیقنامه]

« یارب بونه ابتلا نه بلوی »
« انسانده بوعجز ایله بودعوی »
(ضیا)

بَلی { [ع] (اَوَت) معناسنه اولوب عربیده طرز نفیده اولان استفهامه جواباً قوللانیلیر . هنکامهٔ خلقت ارواح ده تعریف ایدیلن [الست بربکم] سؤال الهیسنه — که مآل شریفی « ربکز دکلمی‌یم؟ » دیمکدر — [قالوا بلی] یعنی اوت دیدیلر . (الست) لفظ شریفی کبی بوجلوهٔ ازلیه‌یی ایما مقصدیله نادراً قوللانیلیر .

« خوش برزمانده ویردی امانات عشقی یار »
« عشاقك آه اول دم قالوا بلی سیدر »
(ممدوح فائق)

بَلی { [ف] اوت . عربیدن مأخوذدر . وقتیله ترکجه‌ده استعمال اولونوردی . الیوم مهجور حکمنده‌در .

« اول شهرده کیمیا اولورمش »
« بوامده بلی چوق بلا اولورمش »
(شیخ غالب)

بَلِیّات { [ع] طبع بشری مضطرب ایدن حالت ، حادثه معناسنه اولان [بَلِیَّه] نك جمعی : [مقتضای حمیت مردانکی بومیدرکه تقاضای مزعجات بلیات برله فجوهٔ

حمایتکزه التجا ایتمکله برنفس مستریح
اولانلر — شفیقنامه] ، [فقط بو آرزو
بلیاتمی تقلیلدن زیاده صفت انسانیته
ناموافق اولان حدت وتهورمی ازاله
مقصدینه مبنی ایدی — مه‌پریزون
ترجمه‌سی — اکرم]

بَلیادِی } [ف] نقشسز ، ساده
ثوب، لباس دیمکدر .

بَلید [ع] اذعانسز، احمق، سرسم:

« گفتار معلّق لبیدك »
«مقبولیدر اعقل وبلیدك»
(لا)

بَلیغ } [ع] بلاغتله متصف ،
بلاغتلی اولان . افادهٔ
مرامده ماهر ویاخود سوزی بولنده
ومؤثر بولونان آدم § بلاغتلی کلام ،
اثر : [شاعر بلیغ ، خطیب بلیغ ،
سعی بلیغ ، ادیبهٔ بلیغه ، نظم بلیغ ،
خطبهٔ بلیغه ، نشیدهٔ بلیغه] ، [بَلیغانه]=
بلاغتله متصف اولان آدمه یاقیشه‌جق
صورتده ، [تأثیر بلیغ] = حسن
تأثیر ، شدت تأثیر . [دیگر برتوجیه
ایله اونو دفتر الحان بلیغانه‌یه حسد دکل
غبطه اولنملیدر — تقریضات — اکرم]

« طالباسمی بلیغ‌ایت کوی یاره‌واری کور »
« خانی جانانه‌ویروب ترك ایله یوغی‌واری کور »
(سلطان سلیم ثانی)

«کاهی محقر جهلا شاعر بلیغ »
«کاهی مسحر حمقا فاضل ادیب »
(لا)

« یادکار اولمق اوزره دورانه »
« آنی وصف ایله‌مش بلیغانه »
(داستان ظفر — عصمت)

« فخریه‌لری بلیغدر پك »
« ذاتا گوزلی نه‌حاجت اوکك »
(مقدمه)

بَلیل } [ع] یاغمورلی سرین
روزکار § ایصلانمش شی .
مأنوس دکلدر .

بَلیّه } [ع] طبع انسانی مضطرب
وناخوش ایدن زحمت ،
حالت ، حادثه ، شی :

« ایتمش کیمیسی راحتن اقبال ایچون فدا »
« اولمش کیمی بلیّهٔ ادباره مبتلا »
(لا)

بَمّ } [ع](زیر) کبی تل معناسنه‌در .
قانون ، طنبور کبی چالغیلره
طاقیلان قالین تل؛ ساز کیریشی فارسیده
(بام) دیرلر وبویله مخففاً دخی استعمال
ایدرلر . فارسیده برکیمسه‌نك باشنه
یاخود صاریغنه ال ایله اورمق معناسنی ده
افاده ایدر . لسانمزده (بام تلی)
معروفدر . نظمده تخفیف ایله (بم)
قوللانیلیر : [« سرمایهٔ سعادت روی
تراندیدن » ترانه‌سن قانون کرنش
وتسلیمده دمساز زیر وبم ساز تهانی
قیلندیلر — شفیقنامه]

« حافظ اولور لب بسته دم »
« خامه‌م ایدنجه زیرو بم »
(نفعی)

« اوج افلاکی طوتر زمزمهٔ وجد ملك »
« بزم وصفکده نه‌دم خامه‌م ایدرسه‌یم وزیر »
(اسکداری حق)

بَنْ { [ف] خرمن ، اکین ، باغ معناسنه‌در . [بنـوان] = ترلا ، اکین بکجیسی . § « چیتلنبك » دینیلن میوه . قوللانیلماز .

بَنّاء { [ع] یاپی یاپان ، معمار ، قالفه ، دولکر دیمکدر :
« اویله بیمار غمم صحن فناده کویا »
« یاپدی انقاض المدن بنی بنّای عدم »
(عاکف پاشا)
« خانهٔ طبع خرابی کبیدر یاپدیغی بیت »
« ییقدی نظمی تملندن نیجه بنّای سخن »
(وهبی)

بَنابَه { [ف] دفعه ، نوبت معناسنه‌در . نظمده « خرابه »یه ترديف ایدیله‌بیلیر .

بَنات { [ع] « بِنت »لك جمعی . قیزلر دیمکدر : [بَناتِ حوّا] = نسوان طاقمی ، قادینلر . [بنات الدهر] = وقایع ، مصائب ، دواهی . [بنات الفکر ، بنات فکر] = سانحات شاعرانه . [بنات اللحم] کوودەسی اتلی ، سمیز قیزه دینیر . [بنات الصـدر ، بنـات صدر] = حسیات شـاعرانه [بنـات نعش] = اصطلاحات نجومیه دندر . ایکی صورت فلکیه دن عبـارت اولوب بر ینـه (بنـات نعش الکبری) اطـلاق اولونورکه قطب شمـالی جهتنده یدی کوکبدن مرکب بولونان بوصورتك نام دیکری (دب اکبر) در . بونك‌دردینه (نعش) ، اوچنه‌ده (بنات) دینور . ایکنجی صورت دخی [بنات نعش الصغری] = درکه کذلك یدی کوکبـدن مرکب بولونان بونك اسم دیکری (دب اصغر) در . پریشانلقله ضرب مثل حکمنده بولونان اشـبو اجرام فلکیه‌نك اسمی ادبیـات عثمانیه‌ده مذکوردر . عربده صبیانك اوینادقلری قوقلەیە ، بیکده « بنّات » دیرلر : [بنات کرام عربدن (فاطمهٔ خشعمیه) که حسب ظاهر ونسب طاهر ایله جمیلهٔ شهر وافراط حسن عالمسوز ایله عقیلهٔ دهر اولوب ــ صحیفه ١٥ ــ سیرویسی]

« بثرینه بنـات نعش بنده »
« پروینه ایدردی نظمی خنده »
(نابی)
« نوبت دعایه کلدی که شایسته بعدازین »
« روی بنات فکره طوتارسه نقاب دل »
(عاکف پاشا)
« کلمه‌سون ایکیسی بر یره بنات النعشك »
« بلکه جمعیت پروینی پریشان اولسون »
(نفعی)
« طورمش ایکی یانـه قطارك »
« نورسـته بنـاتی نو بهارك »
(معلم ناجی)
« شیر عرق بنات ملی ایده فیضیاب »
« بر بحر ایچنده برق اوره خوشید و ماهتاب »
« غالب دده »

بَنادِرْ { [ع] « بَنْدَر » ك جمی . فارسیدن تعریب اولونمشدر . تجارتکاهلر ، تجارت اسکله‌لری دیمکدر: [هندوستانك بنادر جسیمه‌سندن الك معروفی « قالکوته » ایله « بومبای » شهرلریدر]

بَنادِق { [ع] یووارلاق قورشون دیمك اولان (بُنْدُق)ك جمی. عربیده (بُنْدُق) فندق دیمکدر. قورشون فندق شکلنده اولدیغندن بویله تسمیه ایدلمشدر . عجبا ترکجه‌نك (فندق) ی عربجه‌نك (بندق) ندن محرف میدر ؟ .

بَنام { [ف] ناملی ، نام قازانمش ، معروف ، مشهور دیمکدر: [ناظم بنام ، کاتب بنام ، فاضل بنام ، طبیب بنام] (بنام ایزد) = فارسیده بسملهٔ شریفه حکمنده قوللانیلیر. «سبحان الله» مقامنده دخی استعمالی شایعدر .

« نفعیٔ تیغ زبانم که زمانمده بنم »
« صفشکاف شعرای سخن آرای بنام »
(نفعی)

«صدر پروین علم وصفدر سیار حشم»
«داور عالم ارسطوی بنام دولت»
(منیف)

«بو ال چه زمزمی لعنتله آ ثار خلق»
«سن کعبه کبی کندیکی حرمتله بنام ایت»
(لاادری)

« اتفاق مکر اول شیخ بنام »
« بر دکرمن یاتی ایتدی مقام »
(طاشلیجه‌لی یحیی)

« یادکارم اوله ارباب کماله بو اثر »
« اعتبار ایتسه سزادر سخن آرای بنام »
(محمود)

بَنام { [ع] پارمغك اوجی. ترکجه‌ده بالاده‌کی لفظ ایله معناجه التباس و قوعی طبیعی بولوندیغندن بو لفظ عربینك استعمالی شایع اولمامشدر.

بَنان { [ع] پارماقلر ، پارماق اوجلری . کنایةً و نادراً ال معناسنه‌ده قوللانیلیر : [مشار بالبنان] = پارمقله کوستریلان ، مشهور ومتمیز اولان .

«خوناب زخم سینه‌یی چشم روان ایدوب»
«ایلر آنی بنان نکاهه خضاب دل»
(عاکف پاشا)

« حل ایله‌ین البته بنان قلمکدر »
« اولسه نه قدر عقدهٔ مشکل ترعالم »
(نشاطی)

« دستـ... ـم رشك بنان ناهید »
« برنیان سخنم لایق تمغای یرن »
(عزت ملا)

بَناوَرْ { [ف] ایری جیبان ، قان جیبانی . مأنوس دکلدر.

بَنْبَل { [ف] عموماً اکشی نسنه ، خصوصاً اکشی الما دیمکدر.

بَنْج { [ع] « بَنْك » ك معربی . اصطلاحات طبیه‌دندر. [باك اوتی] دینیلن نباتدر . بونك تخمنه [بذرالبنج] دیرلر § فارسیده برنکاح آلتنده بولونان ازواج متعدده‌دن هر بر قادینه « بنج » دیرلرکه ترکجه‌ده اسم معروفی « اورتاق » در .

بَنْد [ف] باغ ، قوشاق : [بندميان دلبر بر آلتون كمر ايدى] «هفت بند» = بدى قات كوك ، سما. § بوقاغى، كلبچه: [بند آهنين] § ربط ايديجى ، باغلايجى معناسنه وصف تركيبى اوله رق استعمال اولونور: [رشته بند ، نقشبند ، نعلبند ، قهرمان ديو بند] § مفصل ، بوغماق ، بوغوم: [بند انكشت ، بند نالى ، بند نى] § فقره ، مقاله ، ماده ، مبحث : [بند مخصوص ، بند ادبى ، تصوير افكار غزته سنده مندرج «انفاق محتاجين» بندى]، مطبوعات نظامنامه. سنك سكزنجى بندى ، بلديه نظامنامه سنك اللى ايكنجى بندى ، § اسم ومحل تعيينيله مخصوصاً يابديرلمش اولان صو مجرالرينه ، صو بريكن يرلرده (بند) اطلاق اولونور: [باغچه كوى بندى ، بلغراد بندى ، سلطان محمود بندى ، والده بندى] § قافيه لرى مختلف وبر قاچ قسمدن مركب برنشيده نك هرقسمى نهايتنده تكرار وياخود آيريجه ايراد ايديلن بيته (بند) دينيلير . بو مثللو منظومه لرده بند تكرار ايديليرسه اوكا [ترجيع بند] و باشقه بند ايراد اولونورسه اوكا [تركيب بند] اطلاق اولونور . § (بَنْد) «ابتمك» ماده- سيله ربط ، جلب ، باغلامق معنالرينى افاده ايدر : [دميرك اوجنى آغاجه بند ابتمك لازم كليور] فارسيده باشقه معنالرده دخى قوللانيلير ايسه ده لسانمزده آنلرك جمله سى مقبول ومستعمل دكلدر: [اثل بند] = ايلغين ضمغى. [بازوبند] بازوانت، قوله طاقيلان نسخه. [برانغه بند] = باغلو ، تحت توقيفده اولان. [قلمه بند] = محكوم ، محبوس.

« رخسارى اوزره زلفك ايدوب دسته دسته بند »
« هرتارين ايتدى جانودله حلقهٔ كمند »
(نظيم)

« خم ابرولركه غرهٔ غرّا طالب »
« بند كيسولركه عقد ثريا طالب »
(خاقانى)

« برمغبچه نك عشقنه دوشدم ناكاه »
« زنّار سر زلفنه بند اولدم آه »
(ضميرى)

« آهنك آه وناله لرى ايده لم بلند »
«اصحاب دردى جوشه كتورسون بو هفت بند»
(باقى)

« بنددن بنده انتقال نه دن »
«بارى برزلفه باغلانوب قالسه ك»
(معلم ناجى)

« اى پاى بند دامكه قيد نام وننك »
« تاكى هواى مشغلهٔ دهر بى درنك »
(باقى)

« نظامبند شهود اوله لى بونزم جهان »
« نه رندلر نه قدحكشلر ايتديلر كذران »
(لا)

« بند ايتدى دست واى كيسوسى باغنى »
« باقدم يوزينه قيرمزى كوردم يناغنى »
(فضولى)

« زنبغك غنچه سيدر باغه كرموش بازوبند »
(باقى)

« برقاپویی بند ایدرسه بیك قپوایلرکشاد »
« حضرت الله ! افندی فاتح الابوابدر »
(لا)
«باغلاندی دل کوروب نه‌رسندر دیدم دیدی»
« زنجیر بند شیر ژیانکدرر سنك »
(نظیم)
« طاغلسون عالمه ترکیب بند حکمت آمیزی »
« بورحلتکهده (ناجی)نك‌ده قالسون نام‌ناچیزی »
(معلم ناجی)

بَنْدَرْ { [ع ف] تجارتکاه اولان اسکله ، لیمان ، بلده . [بندرگاه ، بندرگه] دخی بونك مقامنده قوللانیلیر : [شهبندر] = تجارت رئیسی ، اجنبی مملکتنده بولونان مأمور منصوب، قونسلوس.
« ئچمز بوبندر ایچره متاع هنروری »
« لایق بودرکه بسته‌طوره بارمز بزم »
(حالتی)
« هرمتاعك بررواجی وار بوبندرکاهده »
« گه تحمل گه نیاز وگاه استغنا یورر »
(راغب پاشا)
« بوبندرکهده هرکس درهم‌ودیناره‌تابعدر»
(لا)

بَنْدَرْزْ { [ف] کچه، چووال، غرار مقوله‌سی شیلرك دیکلمه‌سنه مخصوص « چوالدوز » دینیلن آلت . فارسیده « بندروز، بنوز »ده دیرلر. قوللانیلماز .

بَنْدرُوغْ { [ف] جدول ، قنال، صو بندی ؛ باغچیلرله اکینجیلرك ترلا وبوستان کنارلرینه صویك آقنتیسنی کسدیروب حوض

کبی بریکمه‌سی ایچون یاپدقلری سدلی چوقدر. مأنوس دکلدر.

بَنْدَشْ بَنْدَكْ { [ف] آتلمش یاموق یوماغی، اکیرلمك ایچون حاضر اولال یاموق پارچه‌سی . [بندش] = آلتون وکوموش اوزرینه ایشله‌نیلن نقش دیمکدر.

بَنْدَرَكْ { [ف] لسانمزده تحریف ایله [مندرك] دینیلن صناعی کوچك لیمانلره وبومثللو لیمانلرله بوغاز کنارلرنده بولونان اوفاق قلعه‌لره اطلاق اولونور.

بَنْدَقَه { [ع] غضبله باقش، حدتله باقمق § برشیئی فندق کبی اوفاقلامق. مأنوس دکلدر. [بندق]= الك اپی کتان بزی.

بَنْدَگانْ { [ف] « بنده »نك جمعی. بر آدمك قوللری ، کوله‌لری، خدمتکارلری § دائره‌سنه منتسب اولان لطفدیده‌لری ، آدملری دیمکدر : [جاهل مشغول ملاهی اولور. بندکان خدا اویقوسز قالور — مجالس رفاعی — قدری]
« طوغدیغی شب شنلك ایلر بندکان »
(لا)
« بالذات تربیتله یتشدیردی بندکان »
« مطلوبی اوزره ایلدی تشکیل هیئتی »
(لا)

« درکه حقدن بودر آنجق نیاز بندکان »
« وارایسه قهراولسون اعدای لئام سلطنت »

بندگی { [ف] بنده‌لك ، عبودیت . قوللق ، کوله‌لك § بنده‌یه منسوب ، کوله‌یه عائد : [شعار بندگی‌یه سزا اولان حرکت بویله‌در]

بندنه { [ف] اثوابك بعض محللرینه دیکیلن دوکمه ، قوبچه .

بندینه { ایکنجیسی نادراً قوللانیلشدر .

بنده { [ف] باغلانمش معناسنه‌در . معانی آتیه‌ده قوللانیلیر . اسیر ، عبد ، قول ، کوله § طرفدار ، منتسب ، مخلص . [بنده پرور] = قول ، کوله ، آدم بسله‌ییجی ؛ کندی آدملرینه حسن معامله ایدوب احتیاجلرینی تسویه وحاللرینی ترفیه ایدن دیمکدر . [بنده پروری] = بنده بسله‌ییجیلك ، حسن معامله‌ده بولونیجیلق ، بنده پروره منسوب . [بنده پرورانه] = اومشرب عالیجنابانه‌ده بولونان آدمه یاقیشه‌جق صورتده ، بنده پرورجه‌سنه . [بنده نواز] = کوله‌سنی ، قولنی ، آدمنی تلطیف ایدن . [بنده نوازانه] = بنده نوازجه‌سنه ، اویله معامله‌ده بولونان افندی‌یه لایق طرزده . [بنده نوازی] بنده نوازلق ، بنده نواز اولانه منسوب ، متعلق . [بنده زاده] = کوله چوجغی . برکیمسه‌یه تعظیماً کندی چوجغی اوغلی کوله‌سنك چوجغی حکمنده طوتوب معاملهٔ متواضعانه‌ده بولونمق دیمکدر . [بنده خانه] = مخاطبی توقیر وتعظیم ایچون قوللانیلان تعبیرات مخصوصه‌دندرکه « کوله اوی » دیمکدر . متکلمك نفسنی مخاطبك کوله‌سی فرض ایدرك تصغیر واونی کندینك افندیسی حکمنده طوتوب تعظیم ایلمك وبوصورتله اثر تواضع کوسترمك ایسته‌یشیدرکه بومثللو تعبیرات نازکانه‌یی نابجا اوله‌رق استعمال ایدوبده تواضع ضمنی‌یی مسکنت ، مذلت درکه‌سنه ایندیرمه‌مکه دقت ایتملیدر . نزاکت ، تربیه حکمنده طوتیلان بومثللو معاملاتك افراطی عجز وتذلل دیمکدرکه انسان برکره . . . پستی‌یه دوشدی‌می ؟ تعبیر دیکرله اوتذلل وتبصبصه آلیشدی‌می ؟ آرتق « عزت نفس » [Amour-propre] دینیلن جوهر کرانمای . . . وس بتون غائب ایدر . بوده اخلاقسزلغك برهان باهری دیمکدر . [بندهٔ حلقه بکوش] = قولاغی حلقه‌لی کوله ، اسیر ، آزاد قبول ایتمز قول ، کوله مقامنده قوللانیلیر . الیوم بعض بکتاشی باباریله درویشلرینك قولاقلرنده کورلدیکی وجه ایله وقتیله اسرانك قولاقلرینه بر حلقه طاقمق عادت حکمنده ایدی : [ناطقهٔ الهامك تقریری کوزل ایدی ، تحریری فنا اولدی‌ایسه قباحت

بنده‌گزه عائددر. باقی اخلاص افندم —
پژمرده . — اکرم]

« جسمی صحتده درونی خسته »
« داینه بندهٔ گردن بسته »
(نابی)

« عارفك گوكلن خدا غمكین ایدر شاد ایله‌مز »
« بندهٔ مقبولنی مولاسی آزاد ایله‌مز »
(نوعی)

« دیرسلك‌كه بوكون ایله‌مه‌یم یارین ایدرذوق »
« چوقمی ایكی كون بنده‌لرك ایله‌سه عشرت »
(روحی)

« ذاتك كبی بر پادشه عارف وكامل »
« بنده‌ك كبی بر رند ثنا گستر عالم »
(نفعی)

« كورنجه شمدی بویله التفاتك »
« كه قیلدی بنده‌گی محسود عالم »
(نفعی)

« یارادوب حق بكا برراهبر آگاهی »
« بندهٔ حلقه‌بگوش ایتدی دل گمراهی »
(واصف)

بَنْدَمَه | **بَنْدِمَه** | [ف] تكمه ، ایلیك . اثواب یاقه‌سنه وقوللرینه آچیلان اوفاق دلیك دیمكدر. [بَنْدِینه] ده لغتدر. مأنوس دكلدر .

بَنْدِیدَه | [ف] باغلی ، باغلانمش § اسیر ، كوله اولان . بوقوللانیلماز. (بنده) زیاده استعمال اولونور .

بَنَس | [ع] كریجه وشردن قاچق، فنالقدن چكینمك معناسنه‌در. « اِبْناس » دخی بومعنایه‌در. [بَنْس] = تأخیر ایتمك ، صوكره‌یه براقمق معناسنه اولوب [تَبْنِیس] = گیرولتمك دیمكدر. مأنوس دكلدر .

بَنْش | [ع] تسیّب ، تنبللك ؛ قیدسز طاورانمق ، اهمال ایتمك معناسنه در . [تَبْنِیش] = دخی تنبللك ایتمك ، كوشك طاورانمق معناسنه‌در . الفاظ معروفه‌دن دكلدر .

بَنَفْسَج | [ع] | **بَنَفْشَه** | [ف] | اسماء زده تحریف ایله (منكشه) دینیلان معروف وگوزل قوقولی ، موررنكلی لطیف چیچكدر . [بَنَفْسَج] معربدر: [بَنَفْشَه گون] = آسمان ، گوك . [بَنَفْشَه گون مهد] = زمین وآسمان ، یر وگوك : [شمسهٔ تاج ایوانی خورشید صباحت بنا گوش مهرویان صفت پرلمعان وقهٔ سیاج جدرانی سنبل دستهٔ خط بنفشه مویان كبی فروح وریحان — شفیقنامه]

« سنبلله بنفشه‌یی كورر دون »
« اول كاكلی ایله‌ین تماشا »
(معلم ناجی)

بَنَفْش | **بَنَفْشِی** | [ف]موررنك معناسنه‌در. بنفشه دینیلان چیچك رنكنده دیمكدر. اثواب واقمشه واشیای سائره‌ده استعمال اولونور : [رفعهٔ سبحه وسواك وریش فش وحملهٔ خرقهٔ

پشمین وسراویل بنفش ـــ شفیقنامه] =
« فش » ایچی بوش طولوم و احمق معناسنه اولدیغی کبی « سراویل » دخی شالوار دیمکدر . بوراده مور رنکلی شالوار معناسنه‌در .

بَنْقَه { [ف] بورچاق نوعندن برغلّه‌درکه شکل وقوتده مرجمکه بکزر . ترکجه‌ده اصل اسمی [هورله] در. مأنوس دکلدر .

بَنْگ { [ف] معربی [بَنْج] در. بوکا [غبیرا]ده دینیلیر. ترکجه‌ده [بان اوتی] دیرلر . بونك دانه‌سنه ترکجه‌ده [بان تخمی]، عربیده [حبّ البان] دینیر . « قورودلمش خشیش » ده اطلاق اولونور . بونك یاپراق ودانه‌سندن یاپیلان معجونه (بنکیلك) دینیلیرکه مخدر ومسکردر. اکل ایدنلری سرخوش ایدر § منوش وچتلنبك دینیلن یمشك خرده‌لرینه اطلاق اولونور § اطلس اوزرینه زربفت چیچکلی برنوع قماش اسمی :

«ساکه حاشا بکزه‌دم افیون وبنکك نشئه‌سن»
«آنلرك داخی خصوصاً کیفنی کم بوله‌دم»
(نفعی)
« می ایدر بن نبیرهٔ تاکم »
« بنك ایدرسن پلید بن پاکم »
« می ایدر بن چراغ انجمنم »
« بنك ایدر رشك سبزهٔ چمنم »
(فضولی)

بُنْگاه { [ف] کچه‌دن یاپمه ترکمن اوی . مؤخراً امرا واکابر چادرلرینه علم اولمشدر . عثمانلی تاریخلرنده بو لفظه چوق تصادف اولونور : [باروبنگاه وخیمه وخرگاه] تعبیری معروفدر .

بَنْگَرَه { [ف]قادینلرك چوجقلرینی اویوتمق ایچون سویله‌دکلری نَنّی ، مقام ایله سویله‌نیلان یعنی ترکجه‌سی ازکیلی قادین صوتی . « نَنّی » نك اصلی « نانو » در .

بَنْگی { [ف] بنك معجونی استعمالنه آلشقین اولان ، بنك تریاکیسی :
« یتر اولدق غبار غمله بنکی »
« کتیر ساقی شراب لاله‌رنکی »
(خیالی)
« بنکی کتم ایله‌یه‌مز اسرارین »
« شیره‌کش طاتلی صانیر کفتارین »
(وهبی)

بَنْگَنْ { [ف] چفتجیلرك ، اکینجیلرك « چپه » دیدکلری آلت . آغاج صاپلی یاصی بردمیردر . ایکی باشنه ایپ باغلایوب ایکی آدم قارشولقلی چکه‌رك ترلایی دوزلتیرلر . عربیده اشبو آلته [مسواة ، منسفه] دیرلر.

بَنْگُو { [ف] عربیده (بذر قطونا) دینیلن وترکجه‌ده « قارنی‌یاریق » تعبیر اولونان تخمدر. مأنوس دکلدر .

بَنُونْ } [ع] اوغللر . اوغل ديمك اولان (اِبْن) ك جمع صحيحيدر . جمع تكسيرى (اَبْنَاء) در. آخرنده‌كى نونك اسقاطيله و (بَنُو) صورتيله ده استعمال اولونور : [بنوالعباس، مال وبنون]، [بنو- الاعيان] = آتا وآنا برقارداشلر. [بنوالدنيا] = نوع بشر . [بنو- السبيل] = مسافرين . [طائفهٔ اعرابدن بنو حنيفه وبنو شيبان وبنو خشعم اروم‌هٔ كريم‌الاصل ربيعه ابن نزاردن‌منشعب اولمشدر — سيرويسى— صحيفه ٥]

بَنُو ، بَنُوه ، بَنُوَه } [ف] مطلقا خرمن، كومه ، ييغين ديمكدر . يالكز بغداى ييغينى آكلاشلملى. هرنه‌شى اولورسه اولسون كومه ، ييغين معناسنده قوللانيلير .

بَنْوَانْ } [ف] « بَنْ » خرمن ، اكين ديمك اولوب (وَانْ) حافظ وصاحب‌معناسنى افاده‌ايتديكندن بو لفظ مركّب اكين صاحبى ، خرمن بكجيسى ديمك اولور .

بَنُودْ } [معرب] بيوك علم ، سنجاق معناسنه فارسيدن تعريب ايدلمش اولان (بَنْد)ك جمعى. مأنوس دكلدر .

بَنُوَرَه } [ف] اساس ، بنياد ، تمل ديمكدر . الفاظ معروفه‌دن دكلدر .

بَنَّه } [ع] رايحه ، قوقو . جمعى « بِنَانْ » در § اسم خاص [بنّة الجهنى] = صحابه‌دندر . الفاظ مستعمله‌دن دكلدر .

بَنَه } [ف] اورغان ، پالامار ، ايپ . مأنوس دكلدر .

بَنِي } [ع] اوغللر ديمك اولان [بَنِينْ] لفظنك قاعدهٔ عربيه‌يه توفيقاً اضافتله نونى اسقاط ايديلوب (بَنِي) اولمشدر . بو مطلقا اضافتله استعمال اولونور : [بنى‌آدم] = آدم اوغللرى . [بنى بشر ، بنى نوع] = انسانلر [بنى اسرائيل] = يهوديلر [بنى اميّه] = اميه‌اوغللرى، امويلر . بونك مقامنده [بَنُو] قوللا- نيله‌ماز : [موجودات زمينى اكثر خواصيله برابر بنى نوعمزه خدمتكار ايدن‌معارف‌دكليدر؟ —معارف‌مقاله‌سى — كمال] ، [جناب وهاب كريمك نوع بنى آدمه عطاياى ماديه ومعنويه‌سى لاتحصادر — پژمرده — اكرم]

« بهيمت چراكاه صفادر »
« غم عالم بنى آدم ايچوندر »
(مفتى — عارف حكمت)
« انسان‌آكا ديرلركه ايده قلب‌رقيق »
« آلام بنى نوعى ايله كسب ملالت »
(ضيا)

بِنْقَه } [ع] (بِنْقَه) كبى آتك كوكسندن يوقارى بوغازى

اوزرنده واقع تویدن ایکی دائره‌نك
برینه دینیرکه آنلره ترکجه‌ده چفته تعبیر
ایدرلر § اثوابك قولتوق آلتنده‌کی
پارچه‌سی . الفاظ معروفه‌دن دکلدر.
جمعی [بنایق] در .

بَنِیكْ { [ف] ایپکك عادی نوعی. ایپك دوکوتیسی‌که اکثریا
بونکله چوراب یاپارلر . قوللانیلماز .

بَنِینْ { [ع] اوغل معناسنه [ابن]ك جمع دیکریدر . فقط بالاده
عرض ایدلدیکی وجهله بونك مخففی
اولان [بنی] چوق قوللانیلیر .
بواوقدر زبانزد دکلدر . نادراً [بنین
وبنات] طرزنده استعمال قیلنمشدر .
§ قاموس محیطه نظراً [بنین]= صاحب
عقل وتمکین معناسنه‌ده کلیور .

بَنِیَّه { [ع] « بنایه » دن مأخوذ اولوب مجد و شرفندن طولایی
کعبهٔ معظمه‌یه اطلاق اولونور .
شرفها الله . مأنوس دکلدر .

بَوّا { [ع] هندوستان جوزینه « جوز بوا » دینیلیر .

بَوَاء { [ع] نظیر، همتا، برابرلك، برابر اولش معناسنه‌در .
الفاظ مأنوسه‌دن دکلدر .

بَوّابْ { [ع] « دربان » کبی قاپو بکجیسی، قاپوجی دیمکدر.
لسانمزده [بوابین]و[بوابان]طرزنده
ایکی صورتله جمعلندیریلیر: [فلان‌مکتب
رشدیه‌ده بواب ایدی، کتخدای بوابان
درکاه عالی، بوابان مدارس ومکاتب]،
(بَوّابی) = قاپوجی‌یه منسوب، قاپو -
جیلق .

« نابیا شمدی عطایاسی کبار عصرك »
« دکمز ابرولرینك چیننه بوابلرك »

بَوَابَتْ { [ع] قاپوجیلق ، قاپو بکجیلکی. قاموس محیطه
کوره (با) نك کسریله تلفظی جائزدر.

بَوَاحْ { [ع] ظاهر، عیان، آشکار، بللی. [بواحاً]= آشکار،
بللی اوله‌رق. نادراً استعمال اولونمشدر.

بَوَادِرْ { [ع] وهلة ، تیزدن ، بردن بره ظهور ایدن
حال ، حادثه معناسنده قوللانیلان
[بادره] نك جمعی . ناکهان ظهور
ایدن وقایع، حالات دیمکدر .

بَوَادِی { [ع] صحرا، چول معناسنه اولان [بادیه] نك جمعی.
چوللر دیمکدر : [باقیسنك قفای
ادبارلرینه سله‌زن دور پاس اولمغله
رهروان بوادیٔ خذلانه یولداش
ایتدی — شفیقنامه]

« اوصفاسز صوسز بوادیدن »
« کرچه کچمش ایدك مثال صبا »
« کچمکه تشنه اولسه‌ده رفقا »
« کچه‌مم بن قولای بووادیدن »
(معلم ناجی)

بَوَارْ { [ع] هلاك اولمه، چوریبوب قالمه . (بور) لفظندن

مشتقدر. (بَوْر)= نطس اولونمامش، صابان کیرمه‌مش ترلا یعنی ارض میته دیمکدر . علی قول برسنه زراعتدن ترك اولونمش ترلا معناسنه‌در. عربیده اولدیغی کبی بازار کساده وارمق معناسنده قوللانیله‌ماز. [دارالبوار]= هلاك اوله‌جق یر ، جهنم . § خاتونك اره وارمه‌یوب خانه‌ده قوجه‌سز چوریوب قالمه‌سنده اصطلاح اولمشدر : [حدیث شریف — نعوذ بالله من بوار الایّم] « اَیِّم، ایوم، ایمه، ایمه »= کرك بکر، کرك ثیب اولسون قوجه‌سی اولمایان خاتون ، یاخود ارسز قالان قادین دیمکدر . زوجه‌سی اولمایان ارککه دخی طلاق اولونور. [امرأة ایّم] = قوجه‌سز قادین دیمك اولدیغی کبی « حرّه » معناسی‌ده اکلاشیلور . § (ایّم) = ییلان معناسنه‌ده کلیر : [تیغ کهسار اصراردن نه کونه رسوایلق ایله افتادهٔ هبور بوار اوله‌جقلری خود معلوم ایدی — شفیقنامه]

بَوارِح { [ع] « سام یلی » تعبیر اولونان صیجاق وشدتلی روزکار معناسنه اولان [بارح] ك جمعی . بوروزکار وخیم التأثیر اکثریا ایام باحورده هبوب ایدر : « ریح بارح ، مدت بوارح »

بَوارِد { [ع] صوغوق معناسنه کلن [بارد] ك جمعی . صوغودلمش شیلر ، طعاملر معناسنده قوللانیلیر وهر سقط نسنه‌یه‌ده اطلاق ایدیلیر . § عربیده قولاقلر آراسنده اکسه‌ده و یاخود اوموزلر ایله بویون آراسنده کردنك یانـنده اولان اتلره (بوارد) دینیلدیکنی (اختری) کوستریور .

بَوارِق { [ع] شاقیجی، پارلدایجی، کوز قاماشدیریجی ؛ شیمشك پارلتیسی معناسنه اولان (بارقه) نك جمعی . پارلتیلر ، پارلدایجیلر دیمکدر : [بوارق سیوف غزاة]

بَواری { [ع] حصیر معناسنه اولان [باریاء ، باریّه ، باریّ] لفظنك جمعی. حصیرلر دیمکدر. اکثریا (باریّ) اینجه قامشدن اوریلن حصیره اطلاق اولونور .

بَواس { [ف] رنج ، محنت ؛ فقر. ضرورت معناسنه‌در . مأیوس دکلدر .

بَواسیر { [ع] قالین باغیرصاقلرك التهابیله حاصل اولان (باسور) ك جمعی . اصطلاحات طبیه‌دندر .

بَواشَه { [ف] چیفتجیلرك (یابا) تعبیر ایتدکاری پنجه شکلنده واوزون صاپلی آلت مخصوصه‌درکه بونکله خرمن صاوورولر . عربیده (مِذری) دیرلر .

بَواطِنْ { [ع] (باطِن) ك جمعى . (ظَواهِر) ك ضدى .
كيزلى ، قاپالى شيلر . § [باطِن] چوقور، قويتى بر معناسنه قوللانيلديغى تقديرده جمعى [اَبْطِنَه] كلير . فقط ترجمه‌ده بومعناده استعمالى معروف دكلدر .

بَواطَه { [ايتاليانجه‌دن] اصلى بيغوطه‌در . دلسز مقره وسمنده آغير شاق ديمكدر : پالاسرته بواطه‌لرى .

بَواقى { [ع] « باقى ، باقيه » نك جمعى . قالانلر ، فضله ومستمر بولونانلر : [وقس عليه البواقى] = كرى قالانلرى‌ده بوڭا قياس ايت .

بَوّال { [ع] زياده وصيق صيق تبول ايدن يعنى [دِيابِطس] = دينيلن علته طوتيلان آدم ديمكدر. « بَوْلَه » ده بومعنايه‌در. [بُوال] كثرت بول معناسنه اوعلتك اسميدر . بوعلت هم عطش پيدا ايدر وهم ايچيلنى درحال ادرار ايتديرر :

« بوّال چه زمزمى لعنتله آ گاْرخلق »
« سن كعبه كبى كنديكى حرمتله بنام ايت »
(لاادرى)

بَوّانْ { [ف] « اخترى » يه كوره چادير ديره‌كى، ستون خيمه .
جمعى . [بُوَن] در . (قاموس محيط) ه نظراً بو معناده تشديدسز اوله‌رق [بَوان، بِوان] تلفظى جائزدر. جمعى (بُوَن) دن ماعدا (اَبْوِنَه) ده كلير. § (قاموس محيط) ه كوره [بَوان]= برموضع، بريرك اسميدر. «مَرْجِ بَوان» = حلوانده لطيف براوتلاق .

بَوانْده { [ايتاليانجه‌دن] ايچنه نصفندن زياده صو طولديريلوب خسته‌يه ويريلن شراب ديمكدر .

بَوانى { [ع] كوكس كميكارى يعنى قابورغه‌لر ديمكدر § دوه آياقلرى معناسنه ده كلير . الفاظ معروفه‌دن دكلدر .

بَوائِق { [ع] بلا ، داهيه ، محنت معناسنه اولان (بائقه)- نك جمعى . مفرد حكمنده استعمال اولونور .

بَواهِدْ { [ع] داهيه‌لر ، آفتلر . مفرد حكمنده استعمال اولونان جمعلردندر .

بَواهَه { [ع] چاقر طوغان ديمك اولان «بُوهَه» نك جمعيدر . ديشى بايقوشه وليقه‌يه دخى (بُوهـه) ديرلر واحمق آدمى بوڭا تشبيه ايدرلر .

بَوْبات { [ع] صحرا، بيابان ديمكدر قطعهٔ ثانيه‌ده بر موقعك اسم معروفيدر . قوللانيلماز .

بَوْث [ع] «بحث» و «تفتيش» ايتمك معنالرينه كلير . يالكز (ايتمك) ماده‌سيله قوللانيلميدر. § عربيده طاغيتمق معناسنده‌ده استعمال اولونور . اكثريا بوث حوث لفظنه ترديفاً استعمال اولونور . پراكنده وتارومار ديمك اولور . بعضاً دخی تنوين ايله (حوثاً بوثاً) طرزنده ومتفرق وطاغنق اوله‌رق معناسنده قوللانيلير. لسانمزده معروف ومستعمل دكلدر .

بَوْج [ع] « بوجان » كبی يورولمق § شيمشك § صيحه، حايقيرمه . نادراً استعمال اولونمشدر.

بَوْچ | **بَوْش** [ع] آرايش ، دبدبه ، دارات، عنوان كه لسانمزده بيوكلنمه، كوسترش دينيلير. معروف دكلدر .

بَوْح [ع] عيان ، ظاهر ، آشكار اولمق § بلايه، كدره كرفتار اولمق معناسنده كلير. بومعنا اعتباريله يره چالنمش، آتلمش كيمسه‌لره «صرعی» وزننده [بوحی] اطلاق اولونور . « بويح » لفظندن جمعدر .

بَوْخ [ع] آتشك سونمه‌سی، سوندكدن صوكره‌كی حالی § حدت وغضبك زائل اولمه‌سی ، غضب كچدكدن صوكره حس ايديلن سكون بی‌تابی ، وجود كوشكلكی . بعضاً سكون غضبده استعمال اولونمشدر.

بَوْد [ع] قويو معناسنه‌در . مأنوس دكلدر. [بواد ، بيد ، بياد ، بيود ، بيدودت] = بركيمسه نابود وهلاك اولمق معناسنه‌در. (بيود) = كونش باتمق معناسنده دخی مستعملدر .

بَوْر [ع] بوقلامه، صينه‌يش . § هلاك، هدر اولمق § متاعه كساد كلمك § سورلمه‌مش ، اكيلمه‌مش تارلا معناسنه‌ده كلير : [بوخلالده اول، ديو مغرور دامنكير كيرو دارم اولور خس وخاره آتشزن بور اولدم زعميله — شفيقنامه]

بَوْز | **بَوْزَكْ** [ف] رطوبت تأثيريله ارزاق واشيا واثوابده حاصل اولان يشيل كوف § سياه آری كه تركجه‌ده اشك آريسی تعبير اواونور § درخت بدنی يعنی آغاج اوزدكی. قوللانيلماز .

بَوْزيدان [ف] برنوع نباتك اسميدر . تميز ايتمك ايچون نافعدر . تركجه‌ده « تيلكی خايه‌سی ، تيلكی اوتی ، قوچ اوتی » ديرلر. بو اوته عربيده «خصية الثعلب» ده ديرلر . عندالاطبا معروف برنباتدركه ادويه ميانده استعمال اواونور . « با » نك ضميله‌ده تلفظ ايدرلر .

بَوْژ [ف] « كرد آب »معناسنه‌در. يعنی قاصرغه‌نك شدتی وياخود عوارض ارضيه سببيله درياده پيدا

اولان چورتی. صویك شدتله دونەرك جریانی. بوكا (برژ) ده دیرلر .

بوس [معرب] اوپمك. اصلی فارسیدر . بونی تصریف ایدرلر . ترکجەده قوللانیلماز .

بوش [ف] تقدیر، تخمین معناسنەدر § عربیده دبدبه، دارات معناسندەده قوللانیلیر. مأنوس دکلدر.

بوش [ع] افراد مختلفەدن مرکب جماعت ، برطاقم ناس § غریو ، فریاد ، نالهٔ جماعت § برشیئ ال ایله ویرمه § بر طعام مصری . الفاظ معروفەدن دکلدر.

[بوشكان] = بر نوع اوتدرکه فنا قوقولری ازاله ایچون یاقارلر، کوکس آغریسی ایچون قاینانوب ایچرلر. ترکجەده [آطه چایی] دیرلر.

بوص [ع] تقدّم، استعجال، ایلرو کچمك، ایلرو کیتمك § ابرام ایتمك § برکیسەدن قاچوب کیزلنمك § برشیئك رنکی، لونی معناسنەدر. معنای اخیرده [با]نك ضمی ده جائزدر . ترکجەده معروف دکلدر.

[بوصاء] = ایری قیچلی خاتون ، اطفال عرب بیننده معروف بر نوع اویون .

بوض [ع] سورکلی اقامت، دائمی اوطورش § چهرەده‌کی چیل زائل اولوب حسن وملاحت پیدا ایتمك معناسنەدر. مأنوس دکلدر.

بوط [ع] غنی، محترم ایکن فقیر، ذلیل اولمه‌که ترکجەده دوشکون، دوشکونلك تعبیر اولونور.

(بواط) = مدینهٔ منوره جوارنده « جهینه » قبیله‌سنه مخصوص طاغلره اطلاق اولونورکه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتلری شامدن کلن قریش کاربانته محل مذکورده اعتراض بیورمشلر ایدی. بوکا (غزوهٔ بواط) دیرلر .

بوظ سمیرمك؛ اتلی، یاغلی اولمق § رحم رطوبت پیدا ایتمك، رحمی رطوبتلندیرمك. هیچ قوللانیلماز.

بوع [ع] قولاچ، قولاچلامق. (باع) دخی قولاچ معناسنەدر . § آتك سیرك باصمەسی . § قول‌اوزاتمق، تسلّط ایتمك § قویتو، صیقیشیق محل، یر. قوللانیلماز. [با] نك ضمیله‌ده لغتدر .

بوغ [ع] غالب اولمه . غلبه ، مظفریت . قوللانیلماز .

[بوغاء] = یوموشاق طوپراق .

بوق [ع] شر وخصومت ، محنت وبلا پیدا ایتمك § داهیه ، غلغلهٔ ناس ایله تعدی ، تلف § بلا رخصت وخبر برمحله ناکهانی کلمك. § سرقت ، چالوب چرپمه . الفاظ معروفەدن دکلدر . (بوق، بوقه) = نفیر، بورو § باطل ، یالان سوز § بوش بوغاز آدم § شدتلی یاغمور معناسنەدر .

بَوْك | [ع] صحرا یوب بتمه § بر آردیه / کلش § صوقاپاغنی قاریشد-
یروب آچمق § قارمه قاریش اولمق
[بَوْكاء] = شورش، فترت .

بَوْل | [ع] سیدیك § ایشه‌مك / معناسنه‌در. جمعی [ابوال] در.
[حَبْسِ بَوْل] = سیدیك طوتمه
[سَلَسُ البَوْل] = اصطلاحات طبیه‌دن اولوب سیدیکك بلا اختیار آقمه‌سی، سیدیکنی طوته‌میوب بلااختیار ایشه‌ین آدم .

بَوْلَع | [ع] اکول ، اوبور ، / چوق یین، مأنوس دکلدر.

بَوْلَه | [ع] عربیده قیز چوجق § / چوق ایشه‌ین آدم معناسنه‌در.
اصطلاحات طبیه‌جه انسان وممه‌لی حیوانلرك سیدیکلرنده بولونان و(جوهر بول) دینیلن برماده‌یه اطلاق اولونور.

بَوْن | [ع] مسافه ؛ ایکی شی آره- / سنده‌کی اوزاقلق، آچیقلق.
[بَوْنِ بعید] = مسافهٔ بعیده ، چوق آچیقلق .

بَوْن | [ف] حصّه ، نصیب ، بهره / معناسنه‌در . [بون بزرك] = بهرهٔ عظیم . مأنوس دکلدر .

بَوْنَه | [ع] کوچوك قیز چوجغی. / قوللانیلماز .

بَوْه | [ع] «بیه» کبی ادراك ایتمك، / آکاه اولمق § طعن، نفرین § جماع . مأنوس دکلدر .

بَها | [ف] قیمت ، بدل ، دکر : / [برینك الندهٔ زمرد سبز زبابیدن
چهار کوشه برطشت کرانبها وارایدی‌که هر کوشه‌سنه بر دانه درهٔ بیضای شاهواراستوار قیلنمشدی — ۲٦ صحیفه — سیرویسی] . [بهادار ، بهاکیر] = قیمتلی، دکرلی. [بی بها] = بهاسز کنایهٔ بهاسی تقدیر اولونه‌میه‌جق ، قیمت کسیله‌میه‌جك درجه‌ده دکرلی دیمکدر. [کرانبها] = قیمتی آغیر ، دکری چوق ، قیمتلی ، دکرلی دیمکدر. [بهالی] = ترجه‌ده اوجوزك ضدی ، دکرندن فضله معناسنی افاده ایدر . [آکا او ایش بهالی اولدی . آرتق بر دها بویله بر حرکته جرأت احتمالی اوله‌ماز — مه‌پریزون ترجمه‌سی — اکرم]

«حسنك اولسون بهای رایکانی‌جان وباش»
«طالبان‌وصل اولان بی‌دردلر قیلسون تلاش»
(غالب دده)

« آزدر سخن کرانبهاسی »
« باقیسی عجوزه‌لر دعاسی »
(لا)

«شوایکی تاریخمه ویردی بها آلدی وزیر»
«حقه حمداولسون عریشی اوّلا آلدی‌وزیر»
(سروری)

بَهاء | [ع] انسیت ایتمك ، آلیشمق / دادانمق § حسن ، زینت ، بارلق معناسنه‌ده کلیر . [بهائی] =

بهایه منسوب ، آلیشقین ، پارلتیلی کبی بر معنایه در . اکثریا اسم اوله‌رق قوللانیلیر : [انلرك دخی هر تازه نهال دلاراسی مترصد ثنیة الانتظار اولان حسرتکشلرینه ردای ابهت حسن وبها ایچون — شفیقنامه]

« صاحب حسن وبها ایدی رسول »
« حاصلی عین وفا ایدی رسول »
(خاقانی)

« بوشیوه‌ده بر دخی بهائی »
« بلبل‌وش ایدر سخنسرایی »
(لا)

بَهاتِر { [ع] بودور قادین معناسنه اولان [بهتر ، بهتره] نك جمعی . نسواندن قیصه بویلیلر ، بودورلر دیمکدر . مأنوس دکلدر ، [بهتره] = اولورسه یالان سویله‌مك معناسنه‌در .

بَهاجَت { [ع] کوزل‌لك ، کوزل یوزلی اولش ، لسانمزده بو و (بهجه) نادراً ، [بهجت] اکثریا قوللانیلیر .

بَهادِر { [ف] شجیع ، قهرمان ، ییکیت [بهادری] = قهرمانلق ، ییکیتلك [بهادرانه] = قهرمانه‌یاقیشه‌جق طرزده ، ییکتجه‌سنه دیمکدر .

بَهار { [ع] کوزل ، پارلاق نسنه دیمکدر . § ترکجه‌ده صیغیر کوزی ، پاپادیه دینیلن کوزل قوقولو چیچك . صیغیر پاپادیه‌سی صاری پاپادیه‌یه دیرلر . علاج اوله‌رق قوللانیلیر . عربیده نام دیکری [عین البقر] در . (بِهار) = اولورسه قیرلنغیچ قوشی § بت ، صنم § آتیلش یاموق § واولچك معنالرینه کلیر .

بَهار { [ف] فصل ربیع . کونشك حمل ، ثور ، جوزا برجلرنده سیرانه مصادف وشهور شمسیه‌دن مارت ، نیسان ، مایس آیلرندن عبارت اولان زمان لطیف دیمکدر . فصول اربعه‌نك اك لطیفی موسم بهاردرکه جهان حیات تازه کسب ایدر . صحاری وبوادی حضارت ولطافته غرق اولور . موجودات برفیض وورونق پیدا ایدر . [نو بهار] = ایلك بهار [کهنه بهار] = کوز موسمی . [ابربهار ، ابربهاری] = بهار بولوطی . بعضاً (بهار) مقامنده (بهاران) ده قوللانیلیر . فارسیده دلالت ایتدیکی معانئ سائره لسانمزده معتبر ومستعمل دکلدر :

[کل خندهٔ نخستین بهارانده تجلی ساز اولان انوار جمال الهی بالمشاهده مشغوفانه نغمه نوازتهلیلات اولان بلبلان تازه الحان کبی — تقریضات — اکرم]

«هوای عشقه اویوب کوی یاره‌دك کیده‌رز»
«نسیم صبحه رفیقز بهاره‌دك کیده‌رز»
« نائلی »

«کورمه‌دن آثار نیسانی بهارالدن کیدر»
«کللر آخررام اولور اماهزارالدن کیدر»
(لاادری) .

«سپهری ساکن و کهساری بی قرار ایده مم»
«خزانی گندی سرامچه نوبهار ایده مم»
(نابی)

« مبخر اولور امور جهـان بر نهایته »
« صیفك شتایه میلی بهارك خزانه‌در »
(لا)

« اسدی نسیم نوبهار آچلدی کللر صبحدم »
« آچسون بزمده کوکلمز ساقی مددصون جام جم »
(نفعی)

«سرور ایچنده دخی برملال حس ایدرم»
«بهار کلسه ده کیتمز خزان خیالمدن»
(معلم ناجی)

«ایردی ایام بهار اولدی جهان رشك جنان»
«ایلدی ازهـار ایله تزیین هیئت کلستان»
(قصیده ـ ضیا)

«کوزلسك نوبهارك خندهٔ روح اشتمالمدن»
(صفا)

« پامال شـتا اولمـه‌دن اقلیم چمن کل »
« ویر حکمنی ای سرو روان کهنه بهارك »
(ندیم)

«کل ای فصل بهاران مایهٔ آرام و خوابمسین»
(وله)

«ظن ایدرلر بر کلستاندن کچر ابر بهار»
«اوغرادقجه کوی یار، اشك جوشانمله بن»
(معلم ناجی)

«کلدی خروشان حرم کویکه »
« ابر بهـاری کبی کریا نلرك »
(وله)

« اوده اولمش وطن جدا سیار »
« نه حزین آغـلایور شو ابر بهار »
(معلم ناجی)

« هر فصـلی بهارینـه قیاس ایت »
« سـویلتمه خزانلرین هراس ایت »
(شیخ غالب)

«دیمکده حقلیدر انسان بهاره سور محبت»
«اوت بووجه ایله درصورت مرور شبابت»
(صفا)

بَهارات { [ع] لسانمزده بابادیه چیچکی معناسنه اولان [بَهار]ك جمعی اولمق اوزره دارچین، قرنفل ، آق وقره بو بر کبی قوقـولو مواده اطـلاق اولونور . مفردینی ده بو معناده قوللانیرز: [یکی بهار، بهارلی صوجوق، بهـاری زیاده] فارسیده دخی [بهارِ خوش] باصدیرمه ، ات قورروسی دیمکدر.

بَهارِج { [ع] عامه‌یه مباح اولان شی و یولدن انحراف و عدول ایتمـك ، چیقمـاز طرفه صاپمق معناسـنه اولان [بهرج]ك جمـعی . مفردی کبی فائده‌سز وایشه یارامازه کوتو شی و برنسنه‌یی هدر ایتمك وسکهٔ مغشوشه معناسـنی‌ده افاده ایدر . لسـانمزده مفردی قوللانیلماز. جمعی نادراً استعمال اولونمشـدر . آتیده‌کی مثالده نقـود مغشوشه معناسنده قوللانیلمشدر :

[وهرکسك قطوف گلستان قسمتدن آرایش دست آمالی قیلمان شمامهٔ معیشتن برر برر ربوده قیلغـه دسـت بربالای دسـت عقده کشـای اکیاس بهـارج اولمغله ـــ شفیقنامه]

بهامین { [ف] (فصل بهار) دیمکدر. نظمده استعمال ایدیله‌بیلیر .

بهاصله { [ع] « بهصله » نك جمعی. ایکی معناسی وار . بری بیاض یوزلو، قیصه بویلی یعنی بودور و ادبسز قادینلر دیمکدر § دیکری کمیکدن ات آییرر کبی سورروب چیقارمق، تبعید ایتمکدر .

بهالق { [ع] « بهلق » و « بهلقه » نك جمعی . باطل، بیهوده شیلر ، سوزلر ، ارجوفه‌لر معناسنده نادراً استعمال اولونمشدر . مفردی کبر ، بلا، آفت معناسنی‌ده افاده ایدر و [بهلق ، بهلق] صورتیله قیزیل چهره‌لی ، یایغره‌جی قادین معناسنه‌ده کلیرسه‌ده لسانمزده هیچ قوللانیلماز.

بهانه { [ف] سبب ، وسیله :

« اصل مرام حکم ازل بولەدر وجود »
« ظاهرده‌کی صواب وخطا هپ بهانه‌در »
(لا)

« قصدم همان شکایت بخت سیاهدر »
« ای دود آه سن آرەده بر بهانه‌سین »
(نابی)

§ غدر باطل، علت خفیه: [آنك اورته‌یه سوردیکی ماده .بر بهانه‌در . حقیقتده مقصد اصلیسی باشقه‌در] § قصور ، نقصان ، غرض : [بی‌بهانه] قصورسز [بهانه‌جوی] = غرضکار.

« مادرله پدر اولوب بهانه »
« سوق ایتدی قضا بنی جهانه »
(کمال)

« هپ سوزلری آنده عاشقانه »
« کیمسه بولەماز آکا بهانه »
(لا)

« بهانه‌جوی وصلت اولدیغم یاره طوبورمشلر »
« نفاق ایتمشلر اما معنوی همت بیورمشلر »
(جواجه وحی)

« نظام ویرمك ایچون زلفه یار شانه آرار »
« بنه طاغیتمق ایچون فکریمی بهانه آرار »
(صفا)

بهایم { [ع] درت آیاقلی حیوانات دیمکدر . [بهیمه] نك جمعیدر . « بهایم » = بر محلك اسمیدر. سوریه‌ده بر صیره طاغلره اطلاق اولونور. (بهیم) = برطونده اولان آت ، پك سیاه نسنه معناسنه‌در. ترکجه‌ده برنجی معناده مستعملدر : [من بعد رتبهٔ اقتدار وپایهٔ اعتبارین جمیع کدالردن بلکه بهایمدن وطاش وطوپراقدن اخس وادنا بیله وبیهوده تصرف برات قیلوب مرتبه‌سندن خبردار اوله — شکایتنامه — فضولی] ، [اولومه خطاب : « انسانلردن نسناسلره ، حشراته ، سباع وبهایمه قدر بتون چهره‌لره بر رنك اغبرار القا ایدن او بارد ، او مدهش تبسمك فقط یالکز بنم صبح صفای امیدم اوله‌جق ! » — سفیله — عبدالحق حامد]

بهت [ع] غلبهٔ دهشت وحیرت. مدهوشلق، حیران اولش. بر آدمك بر قول وفعل اوزرینه دهشت وحیرتده قالمه‌سی. عربیده فتحتین ایله یعنی [بهت] ده دیرلر. ضم با ایله [بهت] غلطدر. عربیده [بهت] (بهیته) کبی بیهوده، باطل شی، یالان سوز دیمك اولدیغندن غلط تلفظ ایتمه‌ملیدر. [او بهت وحیرتی ده کچیردکدن صکره بر ضحك تمکین فرسانك زلزلهٔ شدیده‌سنه ترك وجود ایتمش ایدی — پژمرده]

« هوا سکونده، زمین اویقوده، زمان خاموش »
« بوحاله بهت ایله ناظر فلکده هر اختر »
(پژمرده — اکرم)

« عشرین سنه اسیرفراش اولدم ایکله‌دم »
« بربهت ایچنده هب کلهٔ روحی دیکله‌دم »
(اکرم)

بهت [ف] پرنج وسوت ایله پیشیریلن طعام که ترکجه‌ده (سودلی آش) دیرلر. محلبی‌یه‌ده اطلاق اولونور § پرنج اونیله پیشیریلن سودلی حلوا که بوکا « مأمونیه » دخی دیرلر. خلفای عباسیه‌دن [المأمون]ك غایتله سودیکی برطعام ایدی.

بهتره [ع] یالان سویله‌مك، یالانجیلق. « بهتره، بهتر »= بودور قادین دیمکدر. مأنوس دکلدر.

بهث [ع] سرور وشوق ایله، کولر یوزله استقبال ایتمك. قوللانیله بیلیر. [بهثه] = یبان صیغیری دیمکدر.

بهجت [ع] کوزللك، کولر یوزلیلك، شیرین وبشوش اولش. § مسرت، بشاشت. دائما شن وشادان اولان آدمه (بهج) و(بهیج) دینیلیر. [شیوهٔ معشوقهٔ عاشق پسند ایله مستانه لوندانه رفتار ایده‌رك بهجت افروز غرفهٔ چشم تماشا کران اولدقده — شفیقنامه]

« بهجت افزای بهاران اولدی کل »
(معلم ناجی)

«شهر غم آباد، بهجت خانهٔ شادی خراب»
(درویش قدیم)

بهدل [ع] تویلی برقوش § صر- تلان دینیلن جانورك یاوروسی. [بهدله] اولورسه سرعتله یورومك § ارککك ممه‌لری ایری اولمق معناسنی افاده‌ایدر. غیرمأنوسدر.

بهر [ف] ادات الصاق اولان [بَ] ایله ادات کل ولام استغراق حکمنده بولونان [هر] لفظندن مرکبدر. هر بر، هربری دیمکدر. مثلا [استانبولده وقت بهار اولدی‌که سعد آبادده یتشدیریلن رنکا رنك لاله‌لرك بهری بر آلتونه صاتیلدی] والحاصل معناسی عمومیت وکلیته شموللی بر اداتدر. [بهرحال] جمیع احواله کوره، مطلقا. [چراغ محراب ابروسندن برق اوران نور ظلمت سوز محمدی «علیه السلام»

میامنی ایله بهر حال اول مهم عظیم
وفق دلخواه اوزره کفایتـه مقرون
اولوردی — سیرویسی]

بَهْرا – یْ | [ف] فرسیده ادات تعلیلدر . [برای]
کبی . « آنکچون ، آندن طولایی »
مقامنده استعمال اولونور . لسانمزده
قوللانیلماز . § عربیده (بهراء)
برقبیله نك اسمیدر .

بَهْرام | [ف] مریخ یلدیزی . § اساطیر فرس قدیمه کوره
هرماه شمسینك یکرمنجی کوننده تنظیم
مصالح وتمشیت امور ایده جك بر پری
ایدی § ملوك فرسك طبقهٔ رابعه سندن
یعنی سلالهٔ ساسانیه دن برحکمدارك
اسمیدرکه دائما بیان اشکی صید
ایتدیکندن «بهرام کور» دیه شهرتیابدر .
ینه ملوك فرسدن [هرمز بن نوشروان] ك
سرعسکرینك اسمی دخی (بهرام)
ایدی . بومشهور قوماندان ایرانی چوپ
کبی غایتله ضعیف ، نحیف اولدیغندن
[بهرام چوبین] دیه تلقیب ایدلمشدیکه
مغلوب ایتدیکی آسیا وسطی اهالیسنی
قتل عام ایتمش وبیکارجه مقتولینك
کله لریله برمناره انشا ایتدیرمش ایدی .
بودهشتلی مناره (بهرام تل)عنوانیله
خیلی زمان پایدار اولمشدی .

« مشتری اولدی حریدار متاع ناهید »
« اولدی دربستهٔ ادبار دکان بهرام »
(نابی)

« رزمده شمشیری بهرام مصاف »
« بزمده تدبیری صمصام خلاف »
« مرصع قصیده »

«ماه نوصانه فلکده کوریجك بیکار کبی»
«دترهدی بهرامالندن دوشدی زرین خنجری»
(نفعی)

بَهْرامَج | [ع] معربدر . لیلاق چیچکی . بیاض، قرمزی
مور رنکلی اولان اوچ نوعنه ده اطلاق
اولونور . § برنوع چیچکی قوقولی
سکود آغاجی . اصلی فارسی
[بهرامه] در .

بَهْرامَن | [ف] برنوع یاقوت احمر اسمیدر § ایپکدن
منسوج رنکین ولطیف بر قماش
§ عصفور چیچکی ، قیرمزی کل .
§ نسوانك یوزلرینه سوردکلری
قیزللق ، آللق ، قیرمزی دوزکون .
(بهرمان ، بهرمن) ده بومعنایه لغتدر .
لسانمزده نادراً استعمال اولونمشدر .

بَهْرامَه | [ف] یشیل رنکلی جامه ، یشیل ایپکلی قماشدن
یاپلمش لباس ، اوربه § لیلاق چیچکی
وبرنوع سکود . قوللانیلماز .

بَهْرَج | [ع] قیمتسز ، ایشه یاراماز شی § مباح اولان
فعل ، عمل ، شی § بیت المالك قبول
ایتمدیکی قلب ، ناقص الوزن ویا عیار
اولان آقچه معناسنه ده کلیر . قوللا-
نیلماز ، [بهرجه] ... هدر واضلال
ایتمك معناسنه در .

بهرك { [ف] كثرت اعمال ايله ال وآياق دريلرينك قاتيلاشمه‌سى § پاره‌لرده پيدا اولان چرك ، ايرين . الفاظ مستعمله‌دن دكلدر .

بهرم { [ع] عصفور چيچكى . عربيده [بهرمان] ده بو معنايى افاده ايدر . تركجه‌ده تحريف ايله (آصپور) ديرلر .

بهرمان
بهرمن { [ف] قيرمزى ياقوت ديمكدر . اليوم كرك اوروپاده كرك بلاد شرقيه‌ده ذى قيمت احجارك اك معتبرى ، اك مقبولى ياقوتدر § يالكز (بهرمن) بتخانه ، مجوسى معبدى معناسنه‌ده كلير . بونلر نادراً قوللانيلمشدر .

بهرمه { [ف] « بورغو » دينيلن آلت . عربيسى (مثقب) در . الفاظ معروفه‌دن دكلدر .

بهرمه { [ع] چيچكك حسن وروونق نظر رباسى § هندولرك عبادتى . يعنى « براهمه » دينيلن طائفهٔ مجوسك آيينى ديمكدر . § صاچ وصاقالى قنه ايله بويامق معناسنه مصدر اولور . مأنوس دكلدر .

بهره { [ف] حصه ، نصيب ، قسمت ، بضاعه ، پايه ، پاى . فارسيده [بهر] ده بومعناده قوللانيلير . لسانمزده يالكز [بهره] معتبر ومستعملدر : بهرهٔ ادبى ، بهرهٔ فنى ، بهرهٔ علمى ، بهرهٔ عملى . [بهره‌ور] = حصه ، قسمت ، بضاعه صاحبى . [بهره‌دار] و [بهره‌مند] و [بهره ياب] = بهره‌لى ، بضاعه‌لى ، حصه‌دار ، موفق معنالرينى حاويدر . بونلر [بهره‌دارى ، بهره‌مندى] شكلنده معناى مصدريت افاده ايدرلر . [بى بهره] = دكرسز ، بضاعه‌سز ، نصيبسز [بى بهرگى] = بهره‌سزلك ، پايه‌سزلك ، قسمتسزلك . [بهره‌بر] = شريك ، اورتاق . [بهره برى] = شريكلك ، اورتاقلق : [اويس پاشا كبى ، قاضى زاده كبى خدمتلرى شرفندن بهره‌دار اولانلرك — جزمى — كمال] ، [اى غافل ! عالم صورت مظهر آلهيدر . ومهبط انوار حظوظات نامتناهيدر . هر آيينه ملك ملكوتدن منفك اولمز وخصايص منكدن بهره‌مند اوليان سرائر ملكوته دسترس بولمز — شكايتنامهٔ فضولى] ، [غرائب خلقتدن معدود اولان بوبختسزلر عالم شهودك شعشعهٔ نهارندن بهره‌ياب نور تعين اوله‌مقسزين ظلام شام كنامى‌يه همان انتقال ايدرلر — پژمرده — اكرم] ، [اما برحيثيت ايله كه خمخانهٔ الفاظده قواقيز امر واراده ورضايه لب بلب مالى اولان صهباى حقايق مآلى متحد المعنى زعمم ايتمكله نشوهٔ امتيازدن بى بهره اولوب — شفيقنامه] ، [وديعهٔ حقهٔ سامعه‌سى

اولان جـواهر غبيـه‌يى يكان يكان
آويزهٔ بناكوش نوشروان ايتـدكده
چهرهٔ مهر بهرهٔ كسريدن رنك نور
سرور نمايان اولدى — ٢٢ صحيفه —
سير ويسى]

« اكريدر دهردن آلان بهره »
(لا)

« بونده بولمش بهرهٔ علم شريعت انتشار »
(فضولى)

« كه ثروت جهاندن ايدر جهل بهره ياب »
« كه لقمهٔ عشادن ايدر عقل بى نصيب »
(لا)

« خسرو اورنك نظمم كه زمانمده بم »
« نقد جنس معرفتله بهره ياب روزكار »
(نفعى)

«اخلاق كوزل خالده‌نك كندى كوزلدى»
«فانيدى فقط بهره‌ور حسن ازلدى»
(صفا)

بهز { [ع] شدتله كوكسه اورمق ، ايلرى قاقق § بنوسليم قبيله -
سندن برجماعتك اسميدر . اصحاب كرامدن
ايكى ذات بوجماعته منسوب ايدى .
الفاظ معروفه‌دن دكلدر .

بهس { [ع] جرأت ، كوزپكلكى ، يلمه‌مازلق . [بيهس] =
ارسلان § شجيع وقهرمان آدم .
(ابو بيهس) = خوارجدن « هيصم
بن جابر »ك كنيه‌سيدر . بونك طائفه‌سنه
[بيهسيه] اطلاق اولونور .

بهش { [ع ف] هندوحجازه مخصوص [دوم] ديديان برآغاجك
تازه ميوه‌سى . بوآغاجك ضمغنه [مقل]
وقورو يمشنه [خشل] اطلاق اولونيور .
غايتله لذيذ برميوه ايمش . § بشوش ،
فرحلى آدم ايچون وصف اولور :
[رجل بهش] § معانئ سائره‌يى دخى
افاده ايدرسه‌ده مأنوس دكلدر .
فارسيده [بهش] = تازه ساقز
ديمكدر .

بهشت { [ف] كسر (با) ايله‌ده تلفظى جائزدر . جنت ،
دنياده رضاى الهى يى تحصيل ايدن
انسانلرك آخرتده داخل اوله‌جقلرى
مكان ابدى . رونق ولطافت فوق -
العاده‌يى تعريف وتوصيف ايدلمك
ايسته‌نيلن امكنه واحوالى بهشته تشبيه
ايتمك بر عادت ادبيه‌در . فاتح بغدادك
مصاحب مغدورى اولان شاعر مشهور
« نفعى » دخى بر ربيعيهٔ مشهوره‌سنده

« ايردى ينه ارد بهشت اولدى هوا عنبرسرشت »
« عالم بهشت اندر بهشت هركوشه بر باغ ارم »

بيت لطيفيله زمزمه پيراى بهاران اولنيور .
[بهشتى] = بهشته منسوب ، جنتلك ،
حورى : [وينه اول طرفده دوزخى
وبهشتى ، مسجدى وكنشتى ، طفل
كهواره ومرد آواره . . . هرنه قدر
وار ايسه يكان يكان عشق نياز اولنوب
خاطرشريفلرى سؤال اولنور — مكتوب
لطيفه انكيز — كانى] ، [بهشتى روى]
= حورى كبى كوزل يوزلو . [بادهٔ
بهشتى] = شراب كوثر . [بهشت

نشین ، بهشت آشیان] = جنتده
اوطوران، مغفور . [بهشت گنك]=
ملوك فرسدن (افراسیاب) ك
تختگاهی § « ضحاك » عنوان مذمومیله
شهرتشعار اولان ظالمك تحصن ایتدیکی
قلعه! . [یوری ای خامه!. ای رفرف
لاتناهی یما یوری !. کیده جکمز یول
بر خیابان بهشتی درکه زمیننده بوی
وحدت ، سماسندن نور حقیقت منتشر
اولور — پرویز — اکرم]

« شکوفه زار بهشتی میدر بومجمع خوبان »
« بو آب صافیٔ گیتی نما، بو کوثر جوشان »
(صفا)

« هر آشیانه قونمه ای طائر بهشتی »
« جاندرسنك مقامك کوکلمر آشیانك »
(نورس)

« طاق دیواریله رشك قبهٔ فیروزه رنك »
« نقش زرکاریله آزرم بهشت جاودان »
(اسماعیل پاشا زاده حقی)

بَهَص } [ع] « عطش » کبی صو- صامق . مأنوس دکلدر.

بَهصُوص } [ع] جزء قلیل ، بر مقدار ، آزشی معناسنه در. الفاظ غیرمعروفه دندر .

بَهض } [ع] ثقلت ویرمه ، جان صیقمق . [ابهاض] ده بومعنایه در. قوللانیلماز .

بَهَطّ } [ع] سودلی آش ، یاخود سود لاپه سی . مأنوس دکلدر .

بَهظ } [ع] بر کیمسه یه مادی، یاخود معنوی بر صورتله ثقلت ومشقت ویرمك معناسنه در. § یوکك آغرلغی حیوانی باصدیرمق § بر آدمك چکه سندن، صاقالندن طوتوب چکمك. قوللانیلماز .

بَهَق } [ع] معربدر . اصلی فارسی [بهك] در . انسانك بشره سنی پول پول بیاض ایدوب آلاجه رنك پیدا ایله ین برنوع مرضدر. « برص » علتی باشقه در. علت مذکو- ره نك مادهٔ اصلیه سی عضوك ایچنده اولوب لحم بدنی تغییر وافساد ایدر . [بهق] ك ماده سی یالکز بشره یه طاری اولور. بونلرك تفریقی قولایدر. بدنده پیدا اولان شیشك اوزرینه بر ایکنه صوقلدقده اکر قان چیقارسه (بهق)در. واکر بیاضه مائل ویاخود بیاض جراحت چیقارسه (برص)در. [بهق الحجر] = صیغر مانطاری ، قایاقنه سی، لیکن جکر اوتی .

بَهکَشَه } [ع] امروعملده استعجال، ایشی چابوق [چابك] کورمك وطوتمق . قوللانیلماز .

بَهکَلَه } [ع] نازك، کوزل وجودلی محبوبه . مأنوس دکلدر .

بَهکَن } [ع] کوزل ونازه جوان، کنج . وصف اوله رق قوللانیلیر : « شاب بهکن ». مؤنثی

[بهکنه] در. بوده اویله‌در : [جاریهٔ بهکنه] الفاظ مستعمله‌دندر .

بَهْل { [ع] لعنت معناسنه‌در . § شئ قلیل ؛ آز صو معناسنه‌ده کلیر . معنای موضوعی برآدمی کندی رأی وارادهسنه قویوب کندی باشنه بوشلامق ، براقمقدر . دیکر معنالری بوندن متفرعدر . [بَهَل] مه‌سی آچیق ناقه دیمکدر . مأنوس دکلدر . [بهله] ده لعنت ونفرین معناسنه‌در . « بهلةالله » = (لعنةالله) حکمنده‌در . (با) نك فتحی جائزدر .

بَهْلَل { [ع] عبث ، باطل ، بیهوده موقعنده استعمال اولونور .
بُهْلَل { یعنی باطل ، بیهوده‌نك علمیدر .

بَهْلُول { [ع] عربیده فصیحی ضم (با) ایله‌در . زیاده کولن ، کولیجی آدم § جامع المحاسن ، برّ وخیر صاحبی ، شانلی کیسه دیمکدر . خلفای عباسیّه‌دن (هارون الرشید) ك برادر مشهوری (بهلول) بر عاقل دیوانه روش ایدی .

بَهْلَه { [ف] قالین قوشجی الدیونی . لفظ معروفه‌دن دکلدر .

بَهَم { [ف] طوپلو ، برآراده ، هپ بربرده ، هپ بریرده کبی بر معنایه دلالت ایدر . ادات الصاق اولان [ب] ایله جمعیت ومقارنت افاده ایدن (هَم) لفظندن مرکبدر .

[باهَم] ده بویله‌در . نادراً قوللانیلمشدر : [هرتازه خط تمکین سیمای زیبنده قباسی اول روز بهم رس مشتاقانده چکرده دستار — شفیقنامه]

« شفاعت ایله اوروز بلاده بنده‌که کیم »
« خلایقی بهم آغوش ایدر زبانه وُدود »
(ثابت)

« غازیان بویله هپ بهم آهنك »
« اولدی آمادهٔ تهاجم وجنك »
(مستجابی زاده — عصمت)

بَهْمار { [ف] « بسیار » کبی چوق ، زیاده معناسنه‌در . مأنوس دکلدر .

بَهْمان ، **باهْمان** { [ف] فارسیده (فلان) لفظنك معادل ومشابهیدر . ترکجه‌ده قوللانیلماز .

بَهَمْزَده { [ف] « بهم » ایله اورمق معناسنی افاده ایدن (زَدَن) مصدرندن اسم مفعول اولان (زَدَه) لفظندن مرکبدر. طوپلولنمش ، اورمش ، جمعیتی بوزمش ، طاغتمش دیمك اولوب لسانمزده قارمه قاریشیق ، پریشان ، طاغنق معناسنده استعمال اولونمشدر . فارسیده [بهم برآمدن] بریکمك ، طوپلانمق؛ مجازاً غضبلانوب منفعل اولمق معناسنه‌در .

بَهْمَن { [ف] معانئ کثیره‌سی اولوب اك مشهور معنالری بروجه آتی بحث وبیان اولونور .

قول وفعلی صدق وسداد اوزره اولان
آدم معناسنه ومجوسی باباسی دیمك
اولان [برهمن]ك مخففی در. بو حالده
ذکی، واقف، مدبّر معناسنی افاده
ایدر. § زمان جاهلیتده عندالفرس
سنهٔ شمسیه نك اون برنجی ماهنه وشهور
مذکورك مؤکلی فرض ایتدکلری پری یه
(بهمن) اطلاق قلنور وشهور شمسیه نك
اون برنجیسی اولان (بهمن ماه)ك
ایکنجی کوننه [بهمنجنه] دینیلوب
وعید مقدس عد ایدیلوب یوم مذکورده
فوق العاده شهر آیین شادانی اجرا
ومتیمناً امور انشائیه یه ابتدا اولونوردی.
§ طوریه مشابه برنوع نبات کوکیدرکه
(قاوزه کوکی)ده دیرلر . ایکی نوع
اولان بو کوکه ترکجه ده دخی [بهمن]
دینیلیر و« آق بهمن » ، « قزل بهمن»
دیه جنسلری تفریق ایدیلیر. بونك برنوع
دیکرینه ده [صوفیه بهمنی] دیرلر.
§ ملوك قدیمهٔ ایرانیه دن (اسفندیار)ك
اوغلنك لقبیدرکه اصل اسمی
[اردشیر]در .

« ملوك ایچنده بوصاحبقران عالمدر »
«وزرای طوق بشر در بوکونه قوّت وزور»
« سوار اولنجه سعادتله رخش اقباله »
« کذرکهنده طورر روح بهمن وشاپور »
(نابی)

« تهمتن وزرا ، قهرمان جم کوکب »
« شکوه تاب شکنج کلاه بهمن وجم »
« نفعی »

بَهْمَه [ع] بانك ضمیله ده لغتدر. قوزی، اوغلاق، بوزاغی.
جمعی [بهم، بهام] در . جمع الجمعی [بهامات] کلیر. § « کدی اوتی » دینیلن نباتك چوق بولوندیغی یرده (بهمه ، بهمه) واشبو نباته [بهمی] اطلاق اولونور. مأنوس دکلدر .

بَهْنانَه [ع] کل یوزلو ، طاتلی سوزلو ، مشربی خوش ؛ دائما کولیجی قادین . § فارسیده [بهنانه]= مایمون دینیلن حیوان وبیاض پیده دیمکدرکه معنای عربیسی ایله طبان طبانه ضد ومعکوسدر .

بَهْنَس [ع] ثقیل، چرکین آدم. مأنوس دکلدر.

بَهْنَکَه [ع] « اختری »یه نظراً « بهکنه » کبی وجودی کوزل ، شیشمانجه قادین دیمکدر . قوللانیلماز.

بَهْنَه [ع] بودخی . یوموشاق یر معناسنه در . الفاظ معروفه دن دکلدر .

بَهُو / **بَهِیم** [ف] کوشك ، صفه ، ایوان ، شهنشین ، چارداق معناسنه در. قوللانیلماز .

بَهْو / **بَهْوَه** [ع] حرمدن خارج اولان مسافر اوطه سی. § یرآلتنده حیوان آغیلی . بو معنالرده جمعی [ابهاء ، بهو] در
§ کنیش میدان، یر § کوکسك ایچی،

بوغازدن معده‌یه قدر اولان آرالق § رحم ایله مخرجنك آره‌سی . الفاظ مأنوسه‌دن دکلدر .

بُهُوت [ع] ایشیدنلری متحیر ایدن افترا ، یالان . جمعی [بُهت]در .

بَهِی [ع]زیبا ، نظر ربا ، کوزل . یالکز اوله‌رق نادراً استعمال اولونمشدر . اکثریا صفت

بَهِیَّه کاشفه حکمنده قوللانیلیر : [هدیهٔ بهیّه ، تحفهٔ بهیّه ، امانت بهیّه ، ادارهٔ بهیّه ، مدیریت بهیّه] ؛ [تمّهٔ حدیث مسفورده مذکور اولان نفحات بهیهٔ البهیه یه — احسن الحدیث — اوقچی زاده] ، [ایمدی بودفعه معفوسك اما بوندن صوکره خزانه خانهٔ عطیّهٔ بهیّهٔ البهیه‌دن رثاث وکثیب ، نشوب دخمهٔ حظ ونصیبك اولان تلید وطریف هرنه ایسه برخوشجه حفظ ایله — شفیقنامه]

« اولدی شرح تحفهٔ وهبی بهی »
(شیخ زاده اسعد)

بُهتان [ع] افترا ، باطل ، یالان سوز ، بطلانی آدمی متحیر ایدن مفتریات . استعمال ایدلمئیدر .

بَهجَت [ع] بهجتلو ، شن ، کوزل آدم . اکثریا اسم اوله‌رق قوللانیلیر .

بَهر [ع] نفسی صیقیشوب چوق صولویان آدم § ضیق نفس علتی — که انسانی صولومقدن بول

یوروتمز — ایله مضطرب اولان شخص دیمکدر . مأنوس دکلدر .

بَهیرَه [ع] ثقلت بدندن یوررکن صولویان قادین § ملتی بیننده نجابت وخیر و حسنات ایله شهرتشعار خاتون . [بهیله] ده بو معنایه‌در .

بَهیم [ع] پك ودوز سیاه شی § بنکسز ، آلاجه‌سز یك رنکلی آت ، حیوان § دیك ، تیز پوروزسز صدا : « صوت بهیم » § خالص ، صافی ، دوز رنك . اشبو لفظك جمعی حدیث شریفده صوك معناده وارد اولمشدر . جمعی (بهم ، بهم] در .

بَهیمَه [ع] درت آیاقلی حیوان دیمکدرکه جمعی [بهایم]در : [صفت بهیمه] = حیوان صفتی ، حیوان طوری . جمعی مفردندن زیاده قوللانیلیر .

بَهیمیَّت [ع] حیوانلق حالی . « بهیمی » حیوانه منسوب :

« بهیمیت چراکاه صفادر »
« غم عالم نی آدم ایچوندر »
(مفتی عارف حکمت)

بیا [ف] طوراش ، طولو § مدخل ، قاپو معناسنه‌در . مأنوس دکلدر .

بَیّاب [ع] سقا ، صوجی ، صو طاشیان آدم . مأنوس دکلدر .

بَیابانْ [ف] دشت، صحراء، چول: [پروردهٔ بیابان وحشت] [بیابان نشین] = کوچبه ، یوردسز عشیرت ، خلق ، بدوی . [قطعه‌لری آیرییور . دریالری برلشدیرییور ؛ بیابان داخلده صولر، عمان ساحلنده قره‌لر پیدا ایدییور. عالمك هر لذتندن، طبیعتك هر قوتندن مستفید اولیور — معارف مقاله‌سی — نامق کمال]

«دلابزم بلاده نی کبی نالان اولورسه‌ك ده»
«بیابانه دوشوب مجنون کبی عریان اولورسه‌ك ده»
(سهیل)

«شول‌که عشق اهلی‌در اولورکوی دلبرده مقیم»
«ایلیوب دیوانه‌لك طاغ وبیابان استه‌مز»
(سلطان سلیمان)

[نیجه روزوشب نیران مقاساة وتعب ایله بادیه پیما ومسافه کذار بیابان وتیما اولدق — احسن الحدیث — اوقچی زاده]

« چالی کسمك کیدوب اوزمانلرده »
« کیجه قالمق او بیابانلرده »
(سفیله — حامد)

بَیاتْ [ع] کیجه اویومق ، کیجه ایش کورمك . کیجه‌یی ایش ایله کچیرمك. مأنوس دکلدر .

بَیاحْ [ع] اوفاق بالیق. (با) نك کسری جائزدر . جمعی [بیاح] در .

بَیّاحَه [ع] بالیق طوته‌جق آغ دیمکدر . مأنوس دکلدر.

بَیارِشْ [ف] چاره ، تدبیر ، علاج معناسنه اولوب نادراً قوللانیلمشدر . ترکجه‌ده یالکز تدبیر معناسنده استعمال ایدلمیدر .

بَیارَه [ف] قیصه، بویسز، بودور، برده یتیشن فدان وسبزه ومیوه. اوروپادن کتیریلن قیصه میوه آغاجلرینه اسم مخصوص اوله‌بیلیر .

بَیادْ [ع] « بید، بیود، بیدودت» کبی محو وهلاك اولمق وبوس بتون یوق، کورنمز اولمق. (بید) = «غیر» معناسنی‌ده افاده ایدر. مأنوس اولمایان الفاظدندر .

بَیادِقَه **بَیاذِقَه** [ع] پیاده‌لر ، یایالر دیمکدر . شطرنج اویوننده‌کی پیاده، یایامعناسنه اولان [بیدق] یاخود [بیذق] ك جمعیدر § صغیرالجثه ، چابك یوروین آدمه دینیر . اسانمزده مفردی [پایتاق] دیه تحریف ایدیلوب درست، طوغری یوریمه‌ین چوجقلر حقلرنده ایراد واستعمال اولونور .

بَیاضْ [ع] آقلق دیمکدر . اصلنده سوته اطلاق اولونور. [بیاض کردن، بیاض تن ، بیاض بدن] § آق ، ضیانك الوان مرکبه‌سندن پیدا اولان رنك : [بیاضلانمق] = اسکیمکله رونق وطراوتی زائل اولمق ، آقلانمق ، آغارمق. [بیاضه چکمك ، بیاضه چکلمك] = تمیز کاغد اوزرینه یازمق، یازلمق. [بیاضه چیقارمق] = بری

قیلماق، پاك طوتمق، یوزینی آقلاندرمق، قصورسزلغنه حکم ایتمك. [بیاضه چکمك] = کاتب، یازیجی دیمکدر. بو تعبیرده ترکجه‌ده (بیاض) لفظی دابنده، صلاشپور، پاتسقه کبی بزلره اطلاق اولوندیغی کبی کاغد معناسنی ده افاده ایتمش اولور. [بیاضجی] = دابندجی، بز صاتان. [بیاضمسی] = آقه چالار، آقیمطراق رنکلی دیمکدر. [بیاض العین] = کوزك آقی. [بیاض البیضه] = یمورطه آقی.

«وجودی خام کوموشدن بیاض کلدن نرم»
«بویی هنوز یتشمش نهالدن هموار»
(ندیم)

«اول عصرده بر دخی ریاضی»
«باغ سخنك کل بیاضی»
(لا)

«دکل زمینه دوشن برف حانهٔ چرخك»
«بیاض صورت دیواری پاره پاره دوشر»
(نابی)

«کورینك آغی بیاض ایدی قتی»
«قابل وصف دکلدر صفتی»
(خاقانی)

«اولدی بیاض صبح کبی موی سرسفید»
«ای خفته چشم اویان که عبادت زمانیدر»
(نابی)

«کردن صافی بیاض اویله که کافور کبی»
«چشم وابروسی سیاه اویله که سمور کبی»
(ندیم)

بَیّاع { [ع] دلال کبی آلوب صاتان. صاتیجی. نادراً قوللانیلیر.

بَیّاكَ الله { [ع] «حَیّاكَ الله» کبی مقام دعا ونیازده ایراد اولونور. الله سنی سویندرسون کولدرسون، مطلوبکه قاووشدیرسون، منازل رفیعه‌یه یاخود جنته اسکان ایلسون دیمکدر. عربلر اکثریا مزاوجةً [حَیّاكَ الله وبَیّاكَ] دیرلر. «زمخشری»نك مقدمه‌ده بیانه کوره حق تعالی سکا حیات وبرکات ویرسون دیمك اولور.

بَیان { [ع] ظاهر، روشن. آشکاره اولمق، حسن صورتله افاده وبلاغ ایتمك، اطرافیله بیلدیرمك. ایضاحه بیلدیرلمك: [بعض اسباب ضروریه‌یه مبنی بو خدمتی قبول وایفا ایده‌میه‌جکنی بیان ایتدی] § فنون ادبیه‌دن بر فکری دلالتده بربرندن اوضح ومختلف صورتلر، اسلوبلر ایله افاده‌یه اقتدار بخش ایدن اصول وشرائطدن بحث ایدن فنه «بیان» دیرلر. فن مذکورك موضوعی مجاز، کنایه، تشبیهدن عبارتدر. [مجاز] ایکی‌یه انقسام ایدر. مجاز عقلی، مجاز لغوی دینیلیر. بونلرده اقسام، انواع عدیدهٔ صنایعی حاویدر. [کنایه] اوچ قسمدر. برنجی طرز کنایه‌دن مقصود یالکز ذاتدر. ایکنجیسی صفتدر.

اوچنجی درلو کنایه ایسه نسبتدر .
[تشبیه] = نفسلرنده مشترك برصفتی
کیفیتی حائز اولان ایکی شیئك ضعیفنی،
قویسنه، عادیسنی اعلاسنه بکزتمکدرکه
بونك ارکانی دردتدر . (١) مشبه (٢)
مشبه‌به (٣) وجه‌شبه (٤) ادات‌تشبیه:
[کوزیاشی نه‌مبارك شیدرکه مظلومیتك
شفیعی، معصومیتك تسلیسیدر. اخلاص
وحقیقتك ترجمان صدق بیانی کوز
یاشیدر — تقریضات — اکرم]
«بن اول وحی افکن نظمم که صیت شهپر جبریل»
«اولور پیدا صریر خامهٔ معجز بیانندن»
(پلاسلی غالب)
« مشهورلری بیان اولوندی »
« آثار ایله امتحان اولوندی »
(لا)
« بر وجه حق بیان ایدر البته فعلنه »
« هر قنغیسندن ایلر ایسه‌ك آز وجه سؤال »
(لا ادری)
« سعی ایله علومه مقدمانه »
« از جمله بدیع ایله بیانه »
(مقدمه)
« حاسد بنله دعوی نظم ایله‌سه نوله »
« زعمنجه خرسخنور عیسی بیان اولور »
(نفعی)
« بونقطه‌دریمین وشمالی بیان ایدن »
« ایلرجهانه عقل بومرکزدن انسلاك »
(لا)
« نه نامه‌درکه بوحسن بیان عنوانی »
« ایدر کشاده دل وطبع مستمندانی »
(نفعی)

« بیان حال بنمچون محال سودیکمه »
« عجب ایدرمی دلالت بوحال سودیکمه »
(صفا)
« میدانده بدیع ایله معانی »
« بزده اوقودق براز بیانی »
«ضیا»
بِیاوْار [ف] عمل، شغل، ایش. مأنوس دکلدر .
بَیْت [ع] مسکن ، منزل، خانه، اوبه ، اوطه ، او :
[بیت‌الله ، بیت معظم ، بیت الحرام ،
بیت حرام، بیت شریف]= کعبهٔ مکرمه،
قبله‌کاه اهل اسلام . [بیت المقدس ،
بیت مقدس] = قدس شهرنده‌کی
معبد مکرم . [بیت العروس] =
کلین اوطه‌سی [بیت الزفاف = کردك
اوطه‌سی ، کلین ایله کووه‌کینك محل
اجتماعی . [بیت اللحم] قدس شهرنده
خرستیانلرجه معتبر بولونان برمحل .
[بیت الحزن] = غملی ، غصه‌لی ،
کدرلی خانه ، غم وغصه اوی .
[بیت المال]= اصطلاح شرعده خزینهٔ
مالیه ، خزینهٔ ملت ، عمومك مخزن
اموالی دیمکدر . [بیت عنکبوت] =
اورومجك یوواسی ، آنك کبی اولان
درمه چاتمه بنا ، او . [اهل بیت]=
برکیمسه‌نك عیال ، اولاد واحفادی .
خصوصیله حضرت رسول اکرم صلی الله
علیه وسلم افندیمزك خاندان جلیل الشانی.

[نه بيت الخراب نه بيت المعمور] = ثمره سز ، تأثيرسز ، فائده سز شيلر ايچون وياخود برشيئك حكمسزلكنى ، اهميتسزلكنى بيان مقصديله ضرب وايراد اولونور برمثلدر . لسانمزده بومعناده جمع اولەرق يالڭز [بيوت] استعمال اولونور . § ايكى مصراعدن مركب نظم ، شعره ده [بيت] اطلاق اولونور . [بيت الغزل] = غزلك اڭ كوزل ، ايى اولان ايكى مصراعى . [بيت القصيد] = قصيده نك اڭ رنكين ، منتخب بيتى ديمكدر . لسانمزده بومعناده جمعى [ابيات] در : [قوت طبيعت وسلاست منظوماتى انكار اولنمازايسه ده يازديغى (ابيات) ايله ييقديغى (بيوت)ك وزنى ميزان آخرتده معلوم اوله جغندن غيرى ... — عاكف پاشا] ، [ايشته مطابق حقيقت دكلدر ديئيلان بيتك فكرى ده بودر — تقريضات — اكرم]

« رباعيدن قاشكدر بيت اوّل »
« جلى خطله يازمش كاتب آنى »
« آنك اتمامى ايچون خط لعلك »
« غبار ايله يازلمش بيت ثانى »
(خرّم پاشا)

«عندليبى ورد صدبرك ايله تكفين ايتديلر»
«بركلستان بيتنى قبرنده تلقين ايتديلر»
(عزت ملا)

«نوله كلزار عالم سربسر بيت الحزن اولسه»
«بويوسف طلعتان دنيايى يعقوب ايله مشلردر»
(وجدى)

« سايه ك نى وارسته ايدر ناردن البت »
« جانمله صيغندم سكا اى بيت الٰهى »
(اكرم)

«بيت معمور خدا فتح اولەلى كلدى هيچ»
«دهره ذاتك كبى بر فاتح قهّار وقدير»
(اسماعيلى پاشا زاده حق)

« ايلرنى طررمه‌يوب زيارت »
« بيت الحزنمده بيك مسرت »
(معلم ناجى)

«فراشم سنك خار اپوششم شوك قتاد اولسون»
«يرم بيت الحزن كارم فغان كريه زاد اولسون»
(نائلى)

«سويلدم بربيت ايكى تاريخ دنكادنكله»
«ايله دى الله كرم آلدق عريشى جنكله»
(سرورى)

« انكشت خطا اوزاتمه اويله »
« بش بيتنه كل نظيره سويله »
(شيخ غالب)

« بربيتم ايدرسه حزنى دعوت »
« برديكرى بخش ايدر مسرّت »
(معلم ناجى)

« هميشه قدسيان آسماندر همدم بزمى »
« حريم خاصى كويا بيت معمور معلادر »
(نفعى)

بَيتُوتَتْ | [ع] كيجه‌له‌مك ، كيجه قالمه . عربيده اولديغى كبى كيجه‌يى ايش ايله كچيرمش معناسنده اصلا قوللانيلماز : [موكب همايون صالى اقشامى چورلى قصبه سنده بيتوتتله فرداسى كونى روم ايلى بكلربكيسى قپوسى خلقيله طليعه مقامنده ايلرويه حركت ايتدى — پچوى تاريخى]

بَیْحان [ع] کتم اسرار ایده‌مه‌ین، دائما عقلنده و قلبنده کینی افشا ایدن بوش بوغاز دیمکدر.

بَیْخُشْت [ف] اساسندن، کوکندن، دیبندن قوپمش، قوپارلمش اولان شی. سین مهمله ایله‌ده لغتدر. مأنوس دکلدر.

بَیْداء [ع] (مهلکه) معناسنه‌در. تهلکه‌لی اولمسی حسبیله صحرا، چوله اطلاق اولونور § مکهٔ مکرمه ایله مدینهٔ منوره آراسنده بر دوز محلك اسمی.

بَیْدانَه [ع] بیانی دیشی اشك. جمعی [بیدانات] در. ترکجه‌ده استعمال اولونماز.

بَیْدَخَه
بَیْذَخ [ع] اتنه طولغون، ایری کووده‌لی، شیشمانجه قادین. مأنوس دکلدر.

بَیْدَخ [ف] سرد باشلی اولمایان اسب، جنکه آلشقین جنس آت. نادراً قوللانیلمشدر.

« همه نیزه داران و بیدخ سوار »
« بجان جنکجو شیر روبه سوار »
(میر نظمی)

بَیْدَر [ع] اکین خرمنی، خرمن یری. [بیدره] = اکینی خرمن ایتمك. [بیدری] = خرمنه منسوب، خرمنجی دیمکدر § درست لغت معناسنه‌ده کلیر. قوللانیلماز.

بَیْدَق [ع] (پیاده)نك معربیدر. شطرنج اویوننده پیاده دینیلن طاشلرك هر برینه اطلاق اولونور. لسانمزده تحریف ایله [پایتاق] دینیلیور.

بَیْذار
بَیْذارانی [ع] کوزه، چکه‌سی دوشوك، چوق سوز سویله‌ین آدم. (بیذاره) ده بو معنایه‌در. فارسیده بویله آدمه [بیهوده‌کو] دیرلر.

بَیْرَق [ف] عربیده «علم»، ترکیده الف علاوه‌سیله «بایراق» یاخود سنجاق دینیلیر. [بیرقدار] = سنجاغی طاشیان، چکوب کوتورن آدم.

[کوردم که عباسیه‌نك سیاه بیراقلری دیکلمش! بر کوچك قرداشم آنده طورردی. « النجات! . النجات!. » دیه فریاد ایتمکه باشلادی — منجم‌باشی تاریخی — ندیم] ، [چرخ و مغزل قابله سن کان وخدنك وعصابهٔ کلرنك مادرین طراز بیرق جنك ایدوب آمادهٔ کیرودار اولدیلر — شفیقنامه] .

[عثمانلیلرك رنکارنك بایراقلری عجملرك ظلام تحشدی ایچنده متعدد قوس قزحلر پیدا اولمش کبی بر شکل غریب حاصل ایتمشیدی — جزمی — کال]

بَیْرَم [ع] دولکر آلتیکه (رنده) دیمکدر. § قازمه معناسنه‌ده کلیر § سرد و اوزون طاش. عربیده اریدلمش سورمه‌یه‌ده (بیرم) دیرلر.

ترجه‌ده اشبو كل مذابه (ياغلی‌سورمه) تعبير ايدرلر . جمعی [بيارم] در . § فارسيده ايپلكدن نسج ايدلمش بر نوع اينجه بز ديمكدر. مأنوس دكلدر .

بيزاره | [ع] اوزون ، بيوك صوپه . [بيزر ، ميزر] طوقاق ، خصوصيله چيريجی يعنی بز جريانلره مخصوص طوقاق . [بيزار] = آلت تناسل ديمكدر .

بيض | [ع] آنك قوللرنده پيدا اولان يومورطه شكلنده‌كی شيش معناسنه‌در . حيوانلرك ، آنك آياقلرنده پيدا اولور بزكبی بروره‌در. جمعی [بيض]در. § قوش يومورطلامق معناسنه‌ده كليرسه‌ده لسانمزده يالكز برنجی معناده قوللانيلير .

بيضاء | [ع] زياده ودها آق ديمك اولان [ابيض]ك مؤنثی :

«ملت بيضاء» = اهل اسلام ، عمامهٔ بيضا، خلعت بيضا ، خفتان بيضا ، حلهٔ بيضا ، منارهٔ بيضا ، « يد بيضا » = حضرت موسی عليه السلامك نموهٔ اعجاز اوله‌رق پارلاق كورينن دست مباركی. [بومقالهٔ دغدغه‌پيرا اول‌عندهٔ مساوية الحيا ترتيبنه ساعی اولدقلری مقدمات معانديه خاطر خواه اعدای ملت بيضا اولور وجهله نتيجه بخشا اولدقلری بياننده‌در — شفيقنامه]

«خلعت بيضای اسلامی سيهفام ايتديلر»

(لاادری)

«كليم طبعنه خورشيد انديشه يدبيضا»
« مسيح كلكنه احيای معناكار اداندر»

(صبری)

«برتجلی ايدی موسی‌يه‌ده كيم‌ال‌ويردی»
«شجر طور هميشه يد بيضا ويرمز»

(راغب پاشا)

« خرقهٔ بيضا وجود دولتيله كامين »
« مسند فتوی بقای رفعتيله كامران »

(لا)

« قيلماز دل فرعونی منور يد بيضا »

(فضولی)

« مار ايسه عدو بزيد بيضای كليمز »
« طوفان‌ايسه دنياغمی بزكشتیٔ‌نوحز »

(روحی)

§ داهيه آفت معناسنه‌كليرو بوتعبير صفت اوله‌رق قوللانيلير. § « حلب الشهباء » نام شهرك آدی ؛ بصره‌ده بر محل ، ديار مغربده برايالت. ايرانده بربلده‌نك اسمی . نسبتنده [بيضاوی] دينيلير كه [انوارالتنزيل فی‌اسرار التأويل]عنوانلی تفسير شريفك مؤلفی اولان مشهور (قاضیٔ بيضاوی) اورادن نشأت ايتمش اعاظم علمای اسلاميه‌دندر .

« ايتدی هنر آوران اعجام »
« احيای علوم دين اسلام »
« بيضاو يلر   ز محشر يلر »
« شيرا ز يلر له   جوهر يلر »

(لا)

بَیْضَه { [ع] یومورطه § خصیه، خایه معناسنده دخی
[بیضتین] دیه قوللانیلیر . عربیده
اولدیغی کبی جنك سرپوشی معناسنده
قوللانیلماز . [بیضة البلد] = دوه
قوشنك یمورطه‌سنه اطلاق اولونور.
عاجز، ذلیل کیمسه حقنده ضرب ایدیلور
بر مثلدر. فوق العاده ممتاز ومقبل
آدمه‌ده دینیلیر . [بیضة الخدر] =
محبوبهٔ مستوره، باشعاقلی کوزل قادین.
[بیضة العقر، بیضة الدیك] = خروس
یومورطه‌سی، خروسك اندر اوله‌رق
چیقاردیغی یومورطه. [بیضهٔ اسلام] =
بلاد مسلمین . [بیضهٔ آتشین، بیضهٔ
چرخ ، بیضهٔ زر، بیضهٔ زرین] =
آفتاب، کونش دیمکدر. § « بیضه » =
حین محاربه‌ده جنکاورلرك، عسکرلرك
باشلرینه کیدکلری دمیرطاس، باشلق :
[نیجه بیضهٔ کشف تکمهٔ اکلیل شرف
ودر یکتای نجف غدیر غدرده آلوده
کف اواوب — شفیقنامه]

« اوطاوزقلر کبی که شام وسحر »
« بیضه‌سنده اوتوروبده بکلر »
(سفیله — حامد)

« مانندهٔ ماکیان غرّا »
« یك بیضه وصد هزار دعوی »
(شیخ غالب)

« چیقدك بیوییوب فضای فیضه »
« خاطرده‌می تنکنای بیضه »
(کبوتره خطاب — معلم ناجی)

« بوقصیده قلمه قاف فسادن کلدی »
« اولسه نامی یاقیشور بیضهٔ عنقای عدم »
(عاکف پاشا)

بَیْضی { [ع] یومورطه شکلنده ؛ یومورطه بچمنده اولان
نسنه ؛ شی .

بَیْطَر / بَیْطار { [ع] آت، صیغیر مقوله‌سی حیواناتك احوال امراضنه واقف آدم، حیوان طبیبی دیمکدر. [بیطره مکتبی]
= فن بیطره تدریس وتعلیم ایدیلن مکتب
رسمی .

بَیْطَرَه { [ع] بیطارلق ، طبابت حیوانیه : [فن بیطره ،
اصول بیطره ، آلات بیطره]

بَیْظَر { [ع] رحمك مصدرنده‌کی لحیاره، دیلجك § شتم
معناسنه‌ده کلیر.

بَیْع { [ع] صاتمق، صاتلمق، صاتون آلمق . صوك معناده
[مبایعه] ده قوللانیلیرکه صاتشمق ،
صاتون آلمق دیمکدر. (بیع) = برمالی
دیکر ماله دکشمك، دکشیلك دیمکدرکه
منعقد ویاخود غیر منعقد اولور: [بیع
اموال ، بیع مواشی ، بیع املاك]
اصطلاح شرعده دخی مالی ماله
دکشدیرمك دیمکدرکه بالاده دینیلدیکی
کبی منعقد ویا غیر منعقد اولور .

[بیعِ منعقد] = انعقاد بولان صاتش ، مبادله . [بیع غیر منعقد] = بیع باطل ، اصلا صحیح اولمیان بیع . [بیع بات] = طرفینك رجوع ایتملری قابل اولمیان بیع قطعی . [بیع صحیح] = بیع جائز ، ذاتاً و وصفاً مشروع اولان بیع . [بیع باطل] = اصلاً صحیح اولمیان بیعدرکه بوکا (بیع غیر صحیح ، بیع غیر منعقد) ده دینیلیر . [بیع فاسد] = اصلاً صحیح اولوبده وصفاً صحیح اولمیان یعنی ذاتاً منعقد اولدیغی حالده بعض اوصاف خارجیه‌سی اعتباریله مشروع اولمیان بیعدر . [بیع لازم] = خیاراتدن عاری یعنی طرفین ایچون مخیرلك اولمیان بیع نافذ دیمکدر . [بیع غیر لازم] = بالعکس مخیرلك بولونان بیع نافذ . [بیعٌ بالوفا] = بر کیمسه بر مالی باشقه کیمسه‌یه ثمنی رد ایتدکده کری ویرمك شرطیله وبدل معین ایله صاتمقدرکه آلانك مبیع ایله انتفاع ایله‌مسنه نظراً « بیع جائز » و طرفین بونی فسخه مقتدر اولدقلری حسبیله « بیع فاسد » وآلان مبیعی آخره صاته‌مدیغی جهتله « رهن » حکمنده‌در . [بیعِ بالاستغلال] = بایع بر مالی استیجار ایتمك اوزره وفاءً بیع ایتمکدر . [بیعِ مقایضه] = اقچه‌نك غیری شیلرده مثلی مثله ، مالی ماله دکشدیرمکدرکه ترکجه‌ده (طرانپه) تعبیراولونور . [بیع نافذ] = دیکرك حقی تعلق ایتمه‌ین بیع دیمکدر . [بیعِ موقوف] = غیرك حقی تعلق ایدن بیعدرکه بوکا (بیع فضولی)ده دینیر . [بیع سَلَم] = مؤجلی معجله صاتمقدر . یعنی پیشین پاره ایله ویره‌سی مال آلمقدر . بویولده مال آلانلره ترکجه‌ده « سَلَمجی » دینیلیر . [بیع صرف] = نقدی نقده صاتمقدرکه ترکجه‌ده آقچه بوزمق » دینیلیر . [بیع وشرا] = آلم وصاتیم دیمکدر . جمعی (بیوع) در : [کتاب البیوع] ، [آنلر دخی بعد زمان عقیل بن ابی طالبه هبه ایتمشلر ایدی . اولادی وفات عقیلدن صکره عزتخانه متبرکی محمد بن یوسف الثقفی یه ـ که برادر حجاج ظالمدر — بیع ایتدیلر — ۳۰ صحیفه — سیر ویسی]

« ویر نقدجانی بوس لب لعلنه کوکل »
« کل ایله سوق عشقده بیع وشرای روح »
(فطنت خانم)

« کلدم ایاغك اویمکه دستمده نقدجان »
« کل آن الم که بیعمز اولسون یداً بید »
(والهی)

« ضروریدر بتون بیع وشرای سوق ایجادك »
« بو بازار فناده شرط ایجاب وقبولك اولماز »
(عونی)

بیغار / **بیغاره** | [ف] طعن، سرزنش ، امتنان که ترجه‌ده (باشه قاقیق) تعبیر اولونور :

« رندان ملامت زده بیغاره چکرمی؟ »

« اهل دل بیغارهٔ نادانی چکمز بوزمان »

بیقر | [ع] جولحه، بزّ وقماش طوقویان دیمکدر. مأنوس دکلدر. (بیطر) ده بومعنایه‌در.

بیقره | [ع] تباه وهلاك اولمق معناسنه‌در . § وقار وعظمتله ، صالنه‌رق یورومك § مالی چوق اولمق، جمع امواله حرص ایتمك. قوللانیلماز .

بیکم | [ف] صفه، ایوان، صالون . قوللانیلماز .

بیلك | [ف] برات ، منشور ، فرمان ، حجت ، وثیقه § چاتال، تمرنلی برنوع اوق . مأنوس اولمیان الفاظدندر .

بیلم | [ع] آچلمامش پاموق قوزه‌سی § پاموغه مشابه اولان حصیراوتنك طوزاغی معناسنه‌در. § قازمه ، رنده معناسنه‌ده کلیر . مأنوس دکلدر.

بین | [ع] آره ، اورته . [بین بین] = ایی ایله کوتو آره‌سی ، نه ایی نه کوتو ، ایکیسی اورته‌سی دیمکدر. [بین الزوجین] = قاری قوجه آره‌سنده . [قاری قوجه بیننده نزاع اکسیك اولماز — مثل]، [مابین همایون] = حرمسرای حکمداری ایله بندکان ومأمورینك اقامتگاهلری آره‌سنده‌کی دائرهٔ سنیه. [مابین اوطه‌سی] = حرم ایله سلاملق آره‌سنده‌کی یعنی ایکی طرفك اورته‌سنده بولونان اوطه که بیوك قوناقلرده ، خانه‌لرده بولونور . [بین الناس] = خلق، اهالی آره‌سنده [بینه بین الله] = کندی آره‌سیله الله آره‌سی یعنی کندیسیله الله بیلیر . ترجمه مجهول دیمکدر . اسلوب عربیده مضاف اولونجه نونی فتح ایله اوقونور . [بین الادبا ، بین الاحباب ، بین الغزاة بین الاخوان] § . آیریلق. اوزاقلق: (غراب البین) = بورنی وآیاقلری قزیل قارغه ، آیریلق قارغه‌سی ، مرد منافق . [بین الکتفین الشریفین مقام خاتم نور بخش نبوتی عین امعانله ملاحظه ایدرك — ۲۳ صحیفه — سیر ویسی] ، [حقوق سیاسیه‌نك موضوعی همان هر کتاب بشقه درلو تقسیمات ایله بیان ایدر . مع مافیه مؤلفلر بیننده اك زیاده اتفاق حاصل اوله‌بیلن ماده‌لر :— حقوق مقاله‌سی — کمال] ، [فیض الله افندی بین العلما مستشار کل بولنمغله جای فتوایه متصاعد اولوب — روضة الکاملین] ، [تلثیم دست سعادت پیوست حضرت صاحب رسالت ایله بین الانطاب ممتاز اولان غوث اعظم وقطب مکرم سید العراقین

سليل الحسنين مولانا ابوالعلمين السيد احمد الرفاعى حضرتلرينك اثبات وراثت نبويه ايليان آثار جليله ده — مجالس امام رفاعى — قدرى]

«قالدى بيچاره كوكل خوف ورجابيننده»
(عونى)

«سرمو فرق يوقدر بيئمزده زلف دلبرله»
«سيه بختز، پريشان روز كارز، خانه بردوشز»
(لا)

«سرچكمه سون سمايه تدينى قيله سون عرض»
«فرق بويكله سروك بين السماء والارض»
(شانى)

بَيِّنْ { [ع] واضح، ظاهر، روشن، آشكار، آچيق ديمكدر : [حمق بيّن، جهل بيّن، بلادت بيّنه]، (بيّناً) = واضحاً كبى آشكار، آچيق اوله رق ديمكدر. § عربيده جربزه لى، فصيح معناسنه ده كلير : مثلا (رجل بيّن) دينيركه فصيح آدم ديمكدر. [اكرچه بوامر كال غرابتنه بناءً حكايت اولنمشدر. لكن عدم جوازى متعين و آيات بيّناتك تعكيس وتنكيسنده عظيم وزر ووبال، بلكه بيم كفر وضلال اولديغى ظاهر وبيّن اولوب (رب تال للقرآن والقرآن يلعنه) وعيدندن بعيد اولمق هر مؤمن حازمه لازمدر — احسن الحديث — اوقجى زاده محمدشاهى]

بَيْنُونَتْ { [ع] مفارقت، باشقه لاشمق، آيرلق كه تركجه ده (آره آچيقلغى، آره سى آچيق) تعبير اولونور: [وهمان زامله بندحركت اولوب طى مراحل ادبار ايله سور استانبولدن خروجلرنده مضرب خياملرى اولان چريچى چايرينه نزول ايلديلر لكن بينلرنده معقود اولان حبل اتحاد اول كون منقطع وآتش اختلاف وبينونت اول آنده ملتمع اولدى — روضة الكاملين]

بَيِّنَه { [ع] دليل، برهان قوى، حجّت قويه ؛ بر شيئك، بر قول ويا فعلك صحت وقوعنى اثبات، آشكار ايده جك واسطه، آلت . [بيّنه] = شهادت شخصيه، حجج خطيه وقرينۀ قطعيه دن عبارتدر . [بيّنۀ عادله] = شاهد عادل . [اقامۀ بيّنه] = شاهد كتيرمك . جمعى [بيّنات]در . اشبو جمع هم بومعناده وهم « بيّن »ك مؤنثى اولان (بيّنه)نك جمعى اوله رق ايكى صورتله استعمال اولونور : [آيات بيّنات] . [غرۀ غرّاى جبيننده سيماى مبين خاتمة المرسلينى حرفاً بحرف آيات بيّنات توراته تطبيق ايدوب اول وآخرين نسخۀ ديباجۀ عقل اوّل جنابنك كتاب حكمتيه خاتم الانبيا ايدوكن تحقيق ايلدى — سير ويسى]، [صالح چاوش دخى كذلك تعريف اولنان وجه اوزره يولداشلر -

ينك موصى اليهى محو ايلدكلرينى اعتراف ايدوب بيّنه‌يه حاجت قالمديغندن — روضة الكاملين] ، [نته كيم آتيده‌كى بيتلر مدعا منزى اثباته بر بيّنه‌در — كتبخانهٔ ابوالضيا — نفعى]

بَيْنَيْنِيثْ { [ع] برنوع باليق. قوللا. نيلماز .

بَيُوسْ { [ف] طلب ، اميد، طمع، تذلل ، تملق معنالرينه كلير . بالطاقلاغه معناسنى افاده ايدر. مأنوس دكلدر . [بَيُوسِيدَنْ] = مصدرندن مشتقدر .

بَيُوضْ { [ع] زياده يومورطلايان طاووق. مأنوس دكلدر .

بَيُو
بَيُوكْ { [ف] عروس ، كلين معناسنه‌در. الفاظ معروفه‌دن دكلدر .

بَيُوكَانى { [ف] عروسى، عربيده (وَلِيمَه) دينيليركه دوكون ديمكدر .

بَيُونْ { [ف] افيون ، ترياك § عربيده [بيون] ديى درين كنيش قويو ديمكدركه لسانمزده « بوستان قويوسى » تعبير اولونور .

بَيُونْ { [ع] ديى كنيش قويويه اطلاق اولونور . بويله قويويه (بَائِنْ) ده دينير. [بَائِنَه] اولورسه شول مطلّقه‌يه صفت اولوركه زوج استرجاع ايتمك ايستديكى حالده مالك اوله‌ميوب عقد جديده محتاج اوله .

بَيْهَنْ { [ع] بر نوع بياض چيچك، مصر كلى.

—⊚⊚—

بِ { [ع] ادات الصاق . ترجمه‌ده بونك مقابلى ، معادلى كلماتك صوكلرينه كلن شو [ه] حرف املادر: [بحق] = حقيله، تماميله. [يداً بيد] = الدن اله ديمكدر .

« نادان الندن آلمه اكر ايرسه دستكه »
« شهباز آشيانهٔ دولت يداً بيد »
(باقى)
« كلدم اياغك اويمكه دستمده نقد جان »
« كل آل الم كه بيعمز اولسون يداً بيد »
« واصف »

« کیم اولور مقتدر ایفایه بحقِ آیا »
« بنکه بوحسن طبیعتله اولورسه‌م دلتنك »
(کاظم پاشا)

§ ادات قسم اوله‌رق قوللانیلیر :
[بالله ، بِربّ الکعبه ، بِربّ البیت ، بِحمدالله]، [دیکرینك لقب مابه الافتخاری عظمای ملت روسدن برمنحوس برکشته بختك دیباجهٔ منشور اشتهاری اولان نام بدنامنه مطابقت برله کافر بالله اولدیغنه دال ایدی — شفیقنامه] [لکن ماه خلف وعدلرینه احتمال بعید کبی اعتذاراً فقیری تشریف بیوررلر . اووقت لساناً افاده‌یه تعلیق ایتمشیدم . تعجیل ووسوسه بیورلمش . بربالکعبه کیمسه‌یه اعتراضم یوقدر — جودت تاریخی جلد ۷ — عصمت]

« صاحب عفت ایدم همده کوزل »
« بویله بالله دکلدم اوّل »
(عبدالحق حامد)

« فلك پست ایتدی قدرم دیوغم چکمه بحمدالله »
« که نظمك دولت مدحنده همجاه ثریادر »
(صبری)

« بالله چوقدن ایلر ایدم نفسمی تلف »
« منع ایتمسیدی طلعتك شوق رؤیتی »
(لا)

§ ادات مقارنت اولور . اشبو ادات سببیت وظرفیت معناسی دخی افاده ایدر . لسانمزده هانکی الفاظ ایله نه معنالرده قوللانیلدیغی بعض مثال ایله آتیده کوسترلمشدر . [بالدّفعات] = دفعات ایله ، چوق کرّه (بالواسطه) = واسطه ایله . [بالاتّفاق] = ال وديل برلکیله ، هپ برلکده اوله‌رق . [بالاستیذان] = اذن ایله ، رخصت آله‌رق . [بالاستحقاق] = حق ایله ، لیاقتلی اوله‌رق . [بالالتزام] = التزام ایله ، برشیئه وبر کیمسه‌یه رغماً یعنی مخصوصی اوله‌رق . [بالایجاب ، بالاقتضا] = اقتضا ایله ، ایجاب ایله یعنی اویله یاپلمه‌سی واجب ولازم اولدیغی ایچون [بالتّمام ، بتمامه] = تمامیله ، کاملاً ، بوسبتون . [بالجمله] = هپسیله ، طوپدن . بتونیله . [بالخیر] = خیر ایله ، اوغورلی اوله‌رق . [بایّ حال ، بایّ وجه کان] = البته ، مطلقا ، هر حالده . [بالطّوع] = ایستك ایله . [بغیر حق] = حقسز اوله‌رق . [مشار الیه حضرتلرینك بای حال استانبوله عودتی ماده‌سنه دائر قلمه آلنان محضری — روضة الکاملین] ، [اوجاقلر عسکری کچدکاری محلرده اغنیا وفقرادن بغیر حق بر آقچه‌لك نسنه آلامق — لایحه — قوجه سکبان باشی]

[بِالْبَدَاهَه] = دوشونمكسزين ، آپانسزين ، بردن بره . [بِالتَّصَادُف]= تصادف ايله، راست كله . [بِالْمُشَافَهَه]= قونوشمق صورتيله ، قونوشه‌رق . [بِالْمُنَاوَبَه] =نوبت ايله، دكيشه‌دكيشه. [بِالْمُوَاجَهَه] = يوز يوزه ، يوزلشمك صورتيله. [بِالْعِزِّ وَالْاِقْبَال] = عزت واقبال ايله . [بِالْخَاصَّه] = مخصوصاً ، خصوصى اوله‌رق . [بِالتَّفْصِيل] = اطرافيله ، اوزون اوزادي‌يه ديمكدر. بوقبيلدن اولان تركيباتك بعضلرى آيرى آيرى قيد وايضاح اولونمشدر .

بِالْاِخْتِيَار { [ع] بوراده اراده معناسنه‌در . يعنى آرزو ، قصد ، ايستك ايله ديمكدر . اصطلاحات عدليه‌دن اولان اشبو لفظك حقوق جزائيه‌جه معناسى باشقه برشخص طرفندن اجبار واكراه كبى اراده واختيارى سلب ايده‌جك برسبب بولونمقسزين جرم ايشله‌مك ديمكدر . قانون جزاده قصداً ايشله‌نيلن جرائمى بيان ايچون بعضاً (بِالْاِخْتِيَار) تعبيرى استعمال اولونمشدر .

بِالْآخِرَه { [ع]صوكنده :[ابتلاى عشرت بالآخره موجب پريشانى وفلاكت اولور .]

بِالْاِقْتِضَا { [ع] اقتضا ايله ، لزوم اوزرينه ديمكدر . غريبدركه برلغت كتابنده بو تركيبك همزه‌سى اوقونميه‌رق لامك قافه الصاقيله [بلقتضا] صورتنده ياخود (بي—ليق—تي—زا) طرزنده تلفظ اولونديغى بيان ايديليور . بو تركيبك تلفظجه طرز عاميانه‌سى اويله اولسه بيله لغات، كلماتك فصيحنى، معناى صحيحنى كوسترمك وتلفظ عاميانه وطرز جاهلانه‌سنى نظر اعتباره آلمامق لازم كليركن بو تركيبك تلفظ عموميسى اويله ايمش كبى على الاطلاق شويله « تلفظ اولونور » ديمك مصيب اولمسه كركدر . هيچ شبهه يوقدركه لسانى اوكرنمك هوسنده بولنوبده تركجه‌ده موجود اولان كلمات عربيه‌نك معانئ اصليه‌سنى آكلامش اولانلرك هيچ برى «بِالْاِقْتِضَا»يى (بِلْقِتِضَا) ديه تلفظ ايتمز .

بِالْجُمْلَه { [ع] هپ، طوپى، بتون : [كريد مسلمانلرينه اعانه نقديه جمى خصوصنده بالجمله اهالى اظهار كمال حميت ايديبيور] حاصل كلام ، خلاصه‌ده كبى بر معنا افاده ايدن [فى الجمله] بونك يرنده اصلا استعمال اولونه‌ماز: [بالجمله بندكان صداقت آيين ولاسيما عبد ديرين اخلاص رهينلرين بالتكرار نائل مسرات بيعداد ايله‌مك دعواتى عن صميم البال تأديه واكمال قلنديغى — تلخيص — عاكف پاشا] ، [حتى بيك طقسان يدى تاريخنده ادرنه‌دن

حرکت ایدن اردوی همایونك سلامت ونصرتی ایچون بالجمله ارکان سلطنت دعایه چیقدیغی صیره‌ده — روضة الکاملین]

«آستان حضرتی‌هم اوج چرخ نه‌طباق»
«پاسبان درکهی بالجمله فوج قدسیان»
(حقی)

«قهرحق ایردی فرانجه‌اولدی بالجمله حزین»
(سروری)

بِالذّاتْ { [ع] کندی ، کندك ، کندم معنالرنده استعمال اولونور . حین حاجتده [بِالذَّواتْ] طرزنده جمعلنیر : [بالذّات سویله‌دی ، بالذّات اوقودك ، بالذّات یازدم] : [سلطان سلیمان خان اکرچه بالذات دیوان همایونه حاضراولمازلردی. لکن عهد سلطنت علیه‌لرنده واقع اولان غزوات همایونك بعضیسنه بالذات توجه ایلمکله — قوچی بك رساله‌سی]

«هنرمنداولمغین کندی ایدردی تربیت بالذّات»
«زماننده اولان ارباب فضل وعلم وعرفانی»
(لا)

«ظهورجوهرفرد وجودیدربالذّات»
«بدایع عرض ممکناتدن مقصود»
(ریاضی)

بِالضَّرُورَه { [ع] ضرورت ایله ؛ ضروری، مجبوری، ناچاراوله‌رق؛ ایسته‌رایسته‌مز دیمکدر. یاکلش اوله‌رق[بالضرور] یازمه‌ملیدر:

[نشانجی احمد پاشایه ارائهٔ شدت ایله - ملریله حسن پاشا بالضروره معیتنی آلوب قاریشدیرانه طوغری رجعت‌ایتدی — روضة الکاملین]

بِالطَّبْعْ { [ع] سوق‌والجای طبیعتله، طبیعی‌اوله‌رق: [هروقت وزمانده سرنمای ساحهٔ بروز اولان حرکات باغیانه‌نك بالطبع برقاعدهٔ ثابته‌یه مبتنی اوله‌میه‌جغی — روضة الکاملین]

بِالْفِعْل { [ع] «بِالْقُوَّه» نك ضدی، مقابلی. تصوری اولمیه‌رق، حقیقی اوله‌رق : [بالفعل اناطولی قاضیعسکری نصب اولونان]

بِالْقُوَّه { [ع] تصورده ، تصوری اوله‌رق، فعل مرتبه‌سندن اوّل ، او مرتبه‌یه وارمه‌دن.

بِالْكُلِّیَّه { [ع] بتون بتون، بوس بتون : [آرتق امور تحریریه ایله اشتغالی بالکلیّه ترك ایتدی]

بِاَیِّ حَالٍ { [ع] هرحالده، مطلقا، البته دیمکدر . اصلی [بایّ حال کان] ایدی .

بِئْر { [ع] قویو : [بِئْرِ زَمْزَمْ] = مکهٔ‌مکرمه‌ده‌کی [illegible] قویوسی. [بئرِ معطَّل] = صوسز [illegible] دیمکدر .

بِئْس { [ع] کلمهٔ ذمّ وقدحدر . فعل مدح اولان [نِعم]

مقابلیدر . نه کوتو ، نه فنا ، نه چرکین دیمکدر . نادراً ترا کیب عربیه‌ده استعمال اولونور : [بِئْسَ المَصیر] = جهنم دیمکدر . (مَصیر) = رجوع وتحولی ، برحالتدن باشقه برحالته انتقالی متضمندر . یعنی برنسنه صوکره‌دن دیکر کون ، باشقه درلو اولمق معناسنه‌در . (بَنات بِئْسَ) = آفات ودواهی‌یه اطلاق اولونور .

بِبر [ف] قاره ، صیچان دیمکدر . مأنوس دکلدر .

بِتْع [ع] بالدن ، خرمادن یاپیلان نبیذ ، بر نوع شراب ، قویو شیره § اوزون بویلی آدم معناسنده کلیر . قوللانیلماز .

بِتِك [ف] اصلی چغتاییدر . نامه ، مکتوب ویازی معناسنه‌در . وقتیله ترکجه‌ده دخی عین لفظ بتـه بو معنـاده قوللانیلیر وکاتب ، مکتوبجی مقامنده (بتکجی) دینیلیردی .

بِتْکَه [ع] کسنتی ، کسیلن بر شیئك اوفاق اوفاق پاره‌لری : [بِتْکَهٔ خَشَب] = تخته پارچه‌سی ، تالاش .

بِتْلاب [ف] میوه چچکنـك قابجغی ، طوموروجغی دیمکدر . قوللانیلماز .

بِتْیار ، **بِتْیاره** [ف] رنج ، محنت ، مشقت ، داهیه معناسنه‌در . نادراً قوللانیلمشدر .

بِثْر [ع] وجودنده سیویلجه‌لر پیدا اولمش آدم . قوللانیلماز .

بِجاد [ع] بول بول ، مخطط اوله‌رق نسج ایدلمش کلیم ، خالی ، عبا دیمکدر . حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلّم بعض غزوات سنّیه‌لرنده قلاغوزلق خدمتیله شرفیاب اولان جناب « عبدالله » رضی الله عنهی بو لفظ ایله تلقیب بیورمشلر ایدی .

بِجِشْك [ف] عالم ، حکیم معنا‌سنه‌در § (بِنْجِشْك) محففی اولدیغی حالده (کُنْجِشْك) کبی سرچه قوشی دیمکدر . عربیده بو قوشه (عصفور) دیرلر .

بِجْرِیت [ع] پاك ، خالص ، تمیز شی ؛ صفوتی آشکار اولان ، نسنه دیمکدر . عربیده وصف اوله‌رق قوللانیلیر .

بِچِرَك [ف] دائما کندیسنی آلدا‌دوب اکله‌نیلان ومسخره عدیله تزییف ایدیلن آدم دیمکدر . ترکجه‌ده قیصه ، ضعیف ، چرکین ، پنتی آدملری تزییف وفنا ، بایاغی شیلری رد ایچون قوللانیلان (بِجِرِیق) لفظی بوندن محرّف اولسه کرکدر .

بِپِشْك [ف] حکیم ، طبیب ، اسپنجیاردیمکدر . مأنوس اولمایان الفاظدندر .

بِچِیر [ف] زیاده کوچك ، پك حقیر نسنه معناسنه‌در .

بُخاخ [ع] سس بوغنق وطوتق اولمق ، سس طوتقلغی دیمکدر .

بِحار [ع] «بحر»ك جمعی. دکزلر دیمکدر : [بحار بعیده]

بِخاع [ع] انسانك آرقه‌سنده بر طمر اسمی . مردار ایلیك طمری .

بِخاق [ع] اركك قورد ، كلبه مشابه برجانور .

بِداد [ع] حصه ، بدل ویرمك ، رفقا آره‌سنده نوبتله مبایعه ایتمك معناسنه‌در . (بَدّاد) ه دخی باقیکز .

بِدار [ع] مسابقه قصدیله التزام سرعت وعجله دیمکدر. مأنوس دكلدر .

بِدایت [ع] اصلی (بَدائت)در. « نِهایت » ك ضدی ، مقابلی . اوّل، ابتدا ، اوك :[بدایت مسئله‌ده اتخاذ ایدیلن تدابیر صائبهٔ احتیاطكارانه نك نتیجهٔ طبیعیه سی اوله‌رق] § باشلانغج ، باشلامه : « محكمهٔ بدایت » [بِدایةً] = بدایت صرتیله یعنی درجات محاكم نظامیه نك باشلانغجنده ، برنجیسنده دیمکدر : (بدایةً رؤیت دعوی ، بدایةً اقامهٔ دعوی)

« اولور بدایت صفر انتهای هراصفار »
« عداد فضل وكمالاتن ایده‌مز معدود »
(سامی)

« شئونات طبیعتده بدایت یوق نهایت یوق »
« وقوعات زمانی بر مسلسل ماجرا بولدم »
(هرسكلی حكمت)

بِداق [ف] طون، پانطولون كبی آیاقدن كیلن اثوابك پاچه‌سی دیمکدر. قوللانیلماز.

بِدال [ع] برشیئ دیكر شی ایله دكیشمك معناسنه‌در.

بِدح [ع] واسع ، كنیش اووا معناسنه‌در. مأنوس دكلدر.

بِدره [ف] آغاج قوردی دیمکدر مأنوس دكلدر.

بِدِشغان [ف] صارمه‌شیق اوتی دیمکدر. عربیده (عشقه) دیرلر. (بِدسگان، بِدِشغان، بِدِشگان) دخی بنه بومعنایه لغتدر.

بِدَع [ع] «بِدعت»ك جمعیدر: [دهور ماضیه‌ده پسندیدهٔ هوام عوام اولان نیجه بدع مضحكانی — شفیقنامه]

بِدع [ع] یكیدن ، صوكره‌دن حادث اولان نسنه معناسنه‌در.

بِدعت [ع] معنای اصلیسی صوكره‌دن حادث اولان شی دیمکدر. مؤخراً امر دینده حادث اولان نقصان ویاخود فضله شیلرده استعمالی غالب اولدی. بناءً علیه لسان شرعده بعد الاكمال امر دینده سنن سنیّهٔ محمدیه واحكام شرعیّه‌یه واصحاب وتابعینك آرای مجتمعه‌سنه كلیّاً مخالف

اولەرق مؤخراً حادث اولان اهـواء واعماله اطلاق اولونور. بوحالده ایکی نوعدر. بری (بدعت حسنه)= یعنی بدعت مقبولەدر. بوکا (بدعت هدی، بدعت مباحه) ده اطلاق ایدرلر . بو قبیلدن ماعداسی بدعت سیئه دیمکدرکه کلّیاً مردود ومقدوحدر .

بِذاء { [ع] بر آدمه و یاخـود یکـدیکره قارشی غلیظ ، چرکین صورتده سویلشمك . مأنوس دکلدر.

بِذح { [ع] الی کسیلش اولان آدمك النده کی جریحه‌یه ، یاره‌یه اطلاق اولونور، قوللانیلماز .

بِذله { [ف] لطیفه دیمکدر(بَذْلَه) یه‌ده باقکز. عربیده(بِذْلَه) صندوقده حفظ اولونمیـوب هر کون کییلان اثواب دیمکـدرکه ترجـه ده «کوندەلك» دینیلیر .

بِذلاخ { [ع] چکەسی دوشوك ، کەوەزه آدم دیمکدر .

بِرّ { [ع] خیر ، حسنه ؛ طاعتده توسّع ، انقیاد واطاعت ابوین وسائره کبی: [اصحاب برّ وتقوی البته مظهر فیض هدای خدا اولور] « برّ الوالدین ، برّ والدین » = بابایه آنایه اطاعت وحرمت دیمکدر.

بِرادَر { [ف] ارکك قارداش . [بِرادَرانَه] = قارداشجه. سنه (بِرادَری)=قارداشلق، قارداشه منسوب . (بِرادَرِ رضاعی) = سوت قارداشی. [بِرادَرِ معنوی] =آخرت، یاخود دین‌قارداشی. [بِرادَر زادَه]= قارداش چـوجغی ، یکن دیمکـدر . [برادر کهتر] = کوچك قارداش . [برادر مهتر] = بیـوك قارداش . [بِرادَر نکر]= اوکی قارداش. چغتای لسـاننده کوچك قارداشـه (اینی) دیرلر .

بِراز { [ع] میدان جنکه آتلق ، قارشی قارشی یه غوغا ایتمك معناسنه‌در. مأنوس دکلدر.

بِرازبان
بِرازوان } [ف] قیلیج ، خنجر و بچـاق کبی آلات جارحـه‌نك قبضه لری درونـه ربط اولونان دمیردر. ترجه‌ده تحریف ایله (براز وانه) تعبـیر ایدرلر . بانك فتحی‌ده جائزدر .

بِراض { [ع] آز نسنه، آزشی دیمکدر . (بُراض) ده بومعنایه‌در. ترجه‌ده‌کی [بِراز] بونك غلطی‌در .

بِرِش { [ع ف] پاموق دیمکدر . عربیده (قطن) دیرلر . § حصیر اوتی ، ساز معناسنه‌ده کلیر . مأنوس دکلدر.

بِرْباش [ع] درین قویویه اطلاق اولونور. قوللانیلماز .

بِرْجیس [ف] «مشتری» دینیلن کوکبك اسمی . بای مفتوحه یه‌ده باقیلمز .

بِرْخاش [ع] غوغا ، شورش ، قاریشقلق . نادراً قوللانیلمشدر .

بِرْسام **بِلْسام** [ع ف]«ذات الجنب» دینیلن علت وخیمه‌در . لسان عوامده غلطاً (صاتلیجان) دینیلن بومرض آق جکرك اورتوسی دیمك اولان (غشاء جنب) ك التهابندن عبارتدر . انسانك بوکرینه برسرتیز شی صوقیلیورکبی غایتله‌شدید، جانخراش بر وجع جنبی ایله نمایان اولور .

بِرْسیم [ع] یونجه دینیلان نبات ، اوت‌معناسنه‌در. (برسیم ماء) = صو یونجه‌سی دینیلن صاری چیچکلی برنباتدر .

بِرْطیل [ع] کولنك ، واریوز § ابطال حق ، ترویج باطل ایچون‌ویریلن‌رشوت،هدیه، شی: [امت محمددن عبودیت لقبی ایله غصب ایتدکلری بر طیل سخت محضی «تلك الغرانیق العلی» یه عرض ایدوب — شفیقنامه]

بِرْقیل [ع] تفنك ، « زنبرك » دینیلن حرب آلتی .

بِرْکان [مولّده] فرانسزجه « Uolcan » وواقعان » مقابلی . یانار طاغ دیمکدر . « Uolcanique » وولقانیق » مقابلنده (برکانی) لفظی استعمال اولونیورکه یانار طاغه منسوب دیمکدر . باء مفتوحه یه‌ده باقیلمز .

بِرْکه [ع] بیوك حوض، کوچك کول ، کولجك دیمکدر .

بومعناده (برك) ده دینیلیر § «صدر» کبی کوکس معناسنه‌ده کلیر. ترکجه‌ده معنای اولاده معتبر ومستعملدر .

بِرِنْج [ف] حبوباندن ترکجه‌ده (یا) ایله زبانزد اولان (پرنج) دیمکدر.

بِرْنیس [ف] آت‌کستانه‌سی دیمکدر. مأنوس دکلدر .

بِرُون [ف] خارج ، دیشاری معناسنه (بیرون) مخففیدر. فارسیده ادات تعلیل اوله‌رق «ایچون» مقامنده دخی قوللانیلیر . ترکجه‌ده یالکز نظمده استعمال اولونور .

بِرْیان [ف] معروف کباب. ترکجه‌ده تحریف‌ایله (پریان) دینیر.

بِرِیغ [ف] اوزوم صالقمی دیمکدر. قوللانیلماز .

بِرِیق [انکلیزجه‌دن] الیوم اصطلاحات بحریه‌دندر . ایکی دیرکلی (پلوقون) یلکنلی کوچك کمی که « اسقوته » نك غیریدر. بونك دها کوچکنه (بریغانتین) دینیلیر .

بِزِشْك { [ف] طبيب ، حكيم معناسنه‌در . (بِجِشْك) لفظنه‌ده باقکز. قوللانیلماز.

بَژَنْك { [ف] قاپونك كليدنى آچه‌جق آلت، آناختار ديمكدر. الفاظ مأنوسه‌دن دكلدر .

بِسارَه { [ع] مدت مديده، سوركلى ياغان ياغمور ه‌دينير. موسم صيفده آفريقانك بعض مواقعيله هندوستانده بويله على التوالى ياغان بارانه اطلاق ايدرلر .

بِسارَه { [ف] ايوان، صفه، ديوانخانه معناسنه‌در . « بِسارَه‌نشين » = صفه‌ده اوطوران، خدمتجى، اوشاق ديمكدر .

بِساط { [ع] كليم، منذر، دوشه‌مه، كچه ، ياييغى ، دوشك كبى شيلر ديمكدر . جمعى [بُسُط] در . (بساط خاك) = يريوزى . (بساط ارض) = چمن، يشيللك .

« دوشنوب بزمه بساط طرب‌اندوز نشاط »
« ايتدى احمال وغا رحلت‌ايچون شدخرام »
(نابى)

« دلسير بساط نعمك مرغ هوايى »
« سيراب زلال كرمكدرصوده ماهى »
(لا)

«بساط بزم محنت‌طى اولندى عهد عدلكده»
« صبرى »

بِسْتارْ { [ف] كوشك ، چاربيق ، اكرى‌معناسنه‌در. مأنوس دكلدر .

بِسْتامْ { [ف] تركجه‌ده مرجان ديدیلن طاشه اطلاق اولونور .

بِسْتُوهْ { [ف] عاجز ، محزون ، ناتوان ، مأيوس آدم ديمكدر . صفت اوله‌رق استعمال اولونور .

بِسْتَرْ { [ف] ياتاق، دوشك ديمكدر. (پ) ايله يا كلش قوللانلمامليدر :

« تكلف برطرف قدر بالش و بستر خصوصنده »
(راغب پاشا)

«مسافرراحت‌ايستر بالش و بستر خصوصنده»
(نديم)

« بسترده طلب قيلان نشانى »
« كورمزدى وجود ناتوانى »
(فضولى)

« نه آب وقدح نه جام جمشيد »
« نه بستر و بالش ونه جاويد »
(نابى)

« رخلرك اوزره ياتورزلف سمنسا كويا »
« كل‌تردن ايدينور كندويه بسترسنبل »
(باقى)

بِسْمِلْ { [ف] مذبوح، بوغازلانمش معناسنه‌در . منحوتات قبيلندن اولان بولفظك وجه اطلاق قويون، كچى كبى حيوانانك حين ذبحنده بسمله شريفه‌نك ذكر اولونمه‌سيدر . [بِسْمِلْگاه ، بِسْمِلْگَه] = سلخخانه ، حيوان بوغازلانه‌جق محل .

« فدا ایده یم سا که جان و تنی »
« کرم قیل قومه نیم بسمل بنی »
(یحیی)
« بانقیاد ذبح و بخاك بسملکاه »
« بابتلای خلیل وبآتش نمرود »
(ثابت)

بِسْیارْ } [ف] چوق دیمکدر . [بِسیاری] = چوقلق .

« هر برسوزی تخلف وعدك گواهیدر »
« ایمانی حین وعده ده بسیار اولانلرك »
(نابی)

بِشارْ } [ف] اسیر ، طوتساق معناسنه‌در § آلتون ، کوموش قاقمه‌لی شیلرده‌دینیر § فارسیده طوتش ، طوتیجی وصاچیلان شی و بیتاب ، درمانسز وکوفته معنالرنده دخی قوللانیلیر .

بِشارَه } [ع] مژده ایچون ویریلن بخشش معناسنه‌در . قوللانیله بیلیر .

بِشپُولْ } [ف] پریشان ، طاغنیق معناسنه در . مأنوس دکلدر .

بِشْتامْ
بِشْتالَمْ } [ف] «طفیلی» معناسنه‌در . اوبوتی ، صیغنتی ، کندی کلن دیمکدر . قوللانیلماز .

بِشْکَلْ
بِشْکَلَه
بِشْکَنَه } [ف] غم ، اندوه ، تاسه § قیویرجق صاچ § اکری اناختار معناسنه‌در . الفاظ مستعمله‌دن دکلدر .

بِشْکُولْ } [ف] عاقل ، قوتلی ، مدبّر معناسنه‌در . مأنوس دکلدر .

بِشْکُونَه } [ف] چیچك معناسنه‌در . § استفراغ معناسنه‌ده کلیر . مأنوس دکلدر .

بِشْکُوهْ } [ف] شوکتلی ، مهابتلی معناسنه‌در .

بِشْنگْ } [ف] قازمه ، کولنك ، واریوز کبی دیوارجی آلتلرینه اطلاق اولونور .

بِضاعَتْ
بِضاعَه } [ع] سرمایه : [بضاعهٔ مالیه‌سی مساعد اولانلر امور تجاریه‌ایله اشتغال ایتمه‌لیدر] § سرمایهٔ علمی ، معلومات : [قلیل البضاعه ، کم‌بضاعه] = معلوماتی آز ، علم زوکورتی دیمکدر : [مال موروثی اولان بضاعهٔ بغضای خاصه‌یی دخی ضم و علاوه ایلدیکندن — تصویر افمال — عاکف پاشا]

« فکر ایت نقدر بضاعت ایسته‌ر »
« بو نظم نه استطاعت ایسته‌ر »

بِضْع
بِضْعَه } [ع] کیجه‌دن برقسم دیمکدر . بانك فتحی‌ده جائزدر . الفاظ مأنوسه‌دن دکلدر .

(بِضع) بومعنایه لغتدر .

بِطاء } [ع] کجیکمك ، آغیر طاورانمق معناسنه‌در . نادراً استعمال اولنمشدر .

بِطاقه { [ع] بوصله ، يافته، ورقه معناسنه‌در. (قاموس كبير)ك بيانه نظراً وقتيله ارباب تجارتك قماش طوپلرينك اوجلرينه مالك مقدارينى ، قيمتنى حاوى ربط ايتدكارى يافته‌يه اطلاق اولونوردى . جمعى [بطائق] در . اليوم مصرليلر بو لفظى « قارت دوويزيت » مقامنده‌استعمال ايديورلر. بعض ارباب قلمك‌غفلت تجددپرورانه‌لريله لسانمزك كيتدكجه آلوده‌ٔ من حرفات اجنبيه اولديغنى چشم تأسفله مشاهده ايدن بر طاقم حميتمندانك بولفظك عين معناده تركجه‌ده دخى تعميم استعمالنه چاليشمه‌لرى شايان شكراندر .

بِطانه { [ع] كيزلى شى، كيزله‌نيلن حالت، خصوص. § آستار: (بطانهٔ پرده) § محرم ، سرداش ، همدم § بربلده‌نك اورته‌سى معنالرينى حاويدر . تركجه‌ده برنجى ، ايكنجى معنالرده نادراً قوللانيلمشدر : [كرچه بعض بطانهٔ حال وشانه وقوف تامى اولان ارباب دقتى آلداده‌مامش ايسه‌ده نيم كبى ظاهر بين و « من لم ينتفع بظنه لم ينتفع بيقينه » مسئله‌سندن غافل نشين اولانلرى ايناندير ر كبى اولمشيدى — تصوير افعال — عاكف پاشا] ، [كريبان زربفت بطانهٔ مشرقدن دامن نارنجى رنك ديباى مغربه وارنجه فضاى مينا سراى جهانى استيعاب ايدوب بر مرتبه كساوت بخش جهات كائنات اولدى كه — شفيقنامه]

بِطْنه { [ع] معده طولغونلغى ، امتلا ، § كثرت مال، فرط اقبال ايله پيدا اولان سرور وشادى؛ فوق‌العاده معنالرينه كلير. (بِطْن) = زنكين ، بودور ، اوبور ، شاشقين ، همتى نفسنه منحصر آدم ديمكدر .

بِطّيخ { [ع] قاوون دينيلن فاكهه ديمكدر . [بَطيخه] ده ديرلر. قارپوزه ده [بِطّيخ] دينيلير . آنكچون (بِطّيخ شامى، بِطّيخ هندى) ديه تفريق ايدرلر . عربيده « بِطّيخ شامى » نك يعنى قارپوزك اصل اسمى [فِجّ] در.

بِطْر { [ه] هدر وباطل معناسنه در. الفاظ‌معروفه‌دن‌دكلدر.

بِعْثَت { [ع] معناى لغويسى كوندرمك. معناى اصطلاحيسى قبل‌الهيدن بر پيغمبرك وخاصةً پيغمبرمز افنديمزك كوندرلمه‌سى: (بعثت نبويه) = فخر عالم صلى‌الله عليه وسلم افنديمز حضرتلرينك كوندريلشى . [قَبل البعثه] = رسول اكرمك كوندرلمه‌سندن اوّل. [بَعدالبعثه] = جناب رسولك كوندرلمه‌سندن صوكره ديمكدر : [بونلرك بر طاقمى بعثت نبويه‌دن صكره و بر طاقمى قبل‌البعثه ظهوره كلمش ايدى — قصص انبيا — جودت پاشا]

«جهان اویاندی اونشئه‌ایله کیم خبر ویردی»
« پیام بعثتك• ارواحه مبتدای وجود »
(نفعی)

بِعُوضَه | [ع] سی ری سینك. « اختری » یه کوزه (با) نك ضمی جائزدر : [امتداد زمان تسلّطلری مدّ جناح بعوضه‌دن عبارت ایدی — شفیقنامه]

بِغاثْ | [ع] « با » نك حرکات ثلثه‌سیله لغتدر . بوز ، قورشونی رنكلی فائده‌سز، لاشه ییین قوش. ترکجه‌ده « مارطی » دینیلیر.

بِغالْ | [ع] قاطر دیمك اولان [بَغْل] ك جمعی. قاطرلر.

بِقاعْ | [ع] بر پارچه یر دیمك اولان (بقعه) نك جمعی . بانك ضمیله (بُقاع) غلطدر، یاکلشدر: [شویله که تمثل ایتدکلری بقاع وصیاصی‌ده محصول مزرعهٔ امن واطمینان « فاصبح هشیما تذروه‌الریاح » تفسیرین ایضاح ایدردی — شفیقنامه]

بِکْرْ | [ع] قیزلق § قیز اوغلان قیز، هنوز اره وارمامش قیز. « باکِرَه » تعبیری غلطدر.(بِکْر) مذکر ومؤنثه اطلاق اولونور . هر شیئك اوّلنه ، مسبوق بالمثل اولمایان هرفعل وعمله [بکر] دینیر. [ضربهٔ بکر] = بر اورشده ایکی‌یه بولن ، ایکنجی دفعه اورمغه حاجت براقمایان ضربه‌دیمکدر. [انّ ضربة علیّ رضی‌الله عنه کانت بکرا] = حضرت (امام علی) نك ضربه‌سی بکر وقوعبولوردی [مضمون بکر ، بکر مضمون] = برنجی دفعه سویله‌نیلن مضمون، معنای بدیع ، فکر نو پیدا دیمکدر :

« تنظیرینه چوق چالشدی یاران »
« قالدی ینه بکر مثل قرآن »
(لا)

« تصرف ایدوب بکر مضمونلری»
« که ملك یمینی اوله اکثری »
(ظفرنامه — ثابت)

« بکر مضمونلرده‌دم اورمش باقك دیوانه‌یه »
(حیرت)

[بِکْرانِ بِهَشْت]= جنت حوریلرندن کنایه‌در . [بِکْرانِ چَرْخ]= اجرام سماویه‌دن کنایه‌در . [بِکْرِ پُوشِیدَه رُوی] = هنوز فوچیسنك آغزی آچلمامش شراب دیمکدر.

بِکَاه | [ع] طبیعت، شکل، قیافت هیئت، خلقت معنالرینی افاده ایدر. مأنوس دکلدر.

بِلاْ | [ع] ادات سلب . ترکجه‌ده بونك مقابلی (سز) اداتیدر . مطلقا کلمات عربیه‌یه تلاحق ایدر . [بلا آرام ، بلا پروا] کبی تعبیرات سهواً قوللانیلمشدر . یاکلشدر . فارسی کلمه‌لره بونك مقامنده عین ادات اولان [بی] الحاق اولونور . (بی پروا ، بی آرام) دینیلیر. اصلنده

تاء قصیره ایله اولدیغی حالده صوکره‌دن تاء طویله ایله استعمال اولونان (اجرت، مدت، رخصت) کبی الفاظه « بلا » اداتی ادخال ایدیلنجه تالرك اصله ارجاعیله [بلا رخصة ، بلااجرة ، بلا مدة] = دینیلوب اویله یازلمه‌سی اولادر. « بلا سبب » سببسز اوله‌رق دیمکدر . [بلا اهال ، بلا امهال ، بلا فائده، بلا شرط]

« صورسه‌لر بیلمزلنور اول شوخ بی پروانی »
« بیلمش اولسون اولدرر آخر بواستغنانی »
(حالتی)

بِلابِل } [ع] الم، اندیشه، تلاش. تاسه ، ینه بومعنایی افاده ایدن [بلبلة] کبی مصدردر. [بلبال، بلباله] ده بومعنایه‌در .

بِلاخ } [ع] آرقه‌لری بیوك قادینلر دیمکدر. مفردی [بلخة]در. مأنوس دکلدر .

بِلاد } [ع] « بلده » نك جمعی . مملکتلر دیمکدر . [بلاد جسیمه، بلاد غربیه، بلاد هند]

بِلاده } [ف] مزوّر، فاسق، مفسد ومنافق معناسنه‌در . باء مفتوحه‌یه‌ده باقگز .

بِلاسیوس } [یونانیدن] دکز بختیسی ، دکز آغزی . عربیده (ریة‌البحر) دیرلر.

بِلاغ } [ع] بر خصوصده اصلا تقصیر ایتمیوب زیاده جدّ وجهد ایتمك معناسنه‌در .

بِلْح } [ع] ها دینیلن مرغ موهوم ، جمعی مجهول برقوش .

بِلْسِكاء } [ع] با ایله سینك فتحی جائزدر . یاپشقان اوتی دیمکدر .

بِلْغين } [ع] بانك ضمیله‌ده لغتدر . آفت ، داهیه معناسنه‌در. قوللانیلماز .

بِلْقیس } [ع] ازمنهٔ قدیمه‌ده خطهٔ یمانیه‌ده [سبأ] دینیلن مملکتك حاکمه‌سی اسمی‌در. مشارالیهانك حضرت سلیمان علیه السلام ایله اولان قصه‌سی کتب تفاسیر شریفه وتواریخده مسطوردر .

بِلَندين } [ف] قاپونك اوست اشیکی . پای فارسی ایله‌ده عین معنایه لغتدر .

بِلُّور } [ع] معروف جوهر صاف. براق، شفاف، بیاض جسم، جام دیمکدر . ایکی لام ایله (بللور) یازمق عبثدر . مطلقا برلام مشدده ایله یازمه‌لیدر . عربیده اولدیغی کبی [بلور ، بلور] طرزنده اصلا قوللانیلماز . [بلّورین] = بلّوردن ، بلّور کبی معناسنه‌در . بو صورتله نظمده تشدیدسز دخی استعمال اولونور :

[اما حرفت که یزان برجوان بلّورین ساق النده نمونهٔ سینهٔ عشاق برکفکیر سوراخ نما ، بلنده ابرشیم فوطهٔ مطلا

برتحت روانه خسروانه اجلاس ایتدیروب — شفیقنامه]

«اشك شادی آقیدر کلزاره شکل ژاله ده»
« دیده بلبل اولوب کویا بلورین ناودان»
(لا)

«اول قدر روشن کیم آنده اول، بلورین جاملر»
« حق »

« فیض لطفی دل صافه ایریشور ایلراثر »
« صاف بلورك ایچندن نته کیم نورکچر »
(شناسی)

بِلُوقُس { [ع] فرانسزجه دن Blocus] آبلوقه ، محاصرهٔ بحریه . برموقعك دکزطرفیجه اولان اختلاطنی منع ایلهمك معناسنه در . [بلوق هاوس] = قازیق اوسته‌نده بنا معناسنه ایسه ده الیوم بوغازلرده وبعض کچیدلرده وطاغ تپه‌لرنده ایچنه قونیله جق عسکرك دشمنه مدافعه‌سی ممکن اوله جق صورتده مستحکم انشا اولونان قله‌لره ، قره‌غولخانه‌لره اطلاق اولونور .

بِنَاء { [ع] یاپلمش یاپو : [غایتله جسیم بنالر آسمانه سر چکمش . الك قیصه‌سی درت قاتلیدر . انسان بو بنالرك یاننده طوروب صاچاقلرینی کورمك ایچون باشنی یوقاری قالدیررسه مطلقاقفاسی آرقه‌یه دوشر — شیقاغوحقنده برمکتوبدن] § یاپو یاپمق : [اورته کوبده دره ایچنده برمکتب ، برحمام بنا ایتدی] ، (بنا امینی) = یاپویه مأمور اولان معتمد ، ناظر . [بناءً] = مبنی اوله‌رق ، یاپیله‌رق ، طولایی دیمکدر . [بوکا بناءً ، بناءً علیه ، بناءً علی ذلك ، بناءً علی هذا] ، [بنابرین]= بوکا مبنی اوله‌رق ، بوندن طولایی ، بونك اوزرینه یاپیله‌رق : [بناءً علیه دولت علیه‌نك ادارهٔ داخلیه‌سنه متعلق ظهور ایدن اساسلی مسائلده علمانك ومشایخك رأی وتدبیرلری جاری وبوقوهٔ مؤثره دور سلطان مصطفای ثانیده دخی موجود ومرعی اولدیغندن — روضة الکاملین] ، [حادثاتك اصل ومبدألرینه عطف نظرامعان اولنمسنك اولی النهایه لزوم ووجوبی مسلّم وبنابرین طبیعتهٔ بیانه وضع اولنان ثمرات وقایعك منشأ حقیقیسنی تحقیق — روضة الکاملین] ، [بنابرین هنکام عرض لشکرده طریقت پیر پیش قدمه رعایت مستلزم صلاح ملك وماتدر — شفیقنامه]

« تأسیس بنای دولت ایتدی »
« تنظیم لسانه همت ایتدی »
(مقدمه)

« ای کونی بنا ایدن مهندس »
« سنسین بو مناظره مؤسس »
(وله)

بِنَاگُوش { [ف] قولاغك کوبه طاقه‌جق یری ، قولاق ممه‌سی : § « فرهنك شعوری » یه نظراً قولاق طوزی معناسنه ده کلیور : [کنارهٔ نمیلهٔ دهاننده آلودهٔ کف اولان پشیزهٔ کشف کفتاری اول خرکلهٔ خوش علفك پیرایهٔ بنا کوش

استحسانلری اولمغله — شفیقنامه]
« ژالەلرطاملامق ایستر کل تردن کویا »
« کورینندرّ بنا کوشی دکلدر یارك »
(باقی)
« انوار صباح وش بنا کوش »
« خورشید اکا شیجراغ منکوش »
(غالب دده)

بناوند { [ف] حائل، مانع. برشیئك آلیقونلەسی مقصدیلەاوکنی کسمك دیمکدر . [بنوند] ده دیرلر .

بنت { [ع] قیز : [بنت العنب ، بنت عنب] = اوزومك قیزی یعنی شراب دیمکدر. [بنت الشفه ، بنت شفه] = سوز دیمکدر .
« تشنەلب طالب ایکن جامنه بنت العنبك »
« دکمدی نشئەسی آلامنه بنت العنبك »
(رمزی بابا)

بنجشك { [ف] سرچەقوشی. عربیده (عصفور) دینیر . (بنجشك زوان) = قوش دیلی یاخود «لسان العصافیر» تعبیراولونان دوادرکه دیش بوداق آغاجنك میوەسیدر .

بنصر { [ع] اورته پارمق ایله سرچه پارمق آرەسندەکی پارمق دیمکدرکه، ترکجه او پارمغه « آدسز پارمق » دیرلر . «مصباح» ه کوره بویله کسر صادایله در. «قاموس کبیر» ه نظراً (بنصار) ده دینیر .

بنکان { [ف] قدح، پیاله § اولجك معناسنەدر. الیوم ترکجەده قوللانیلان (فنجان) بونك معربیدر .

بنگره { [ف] اکیریلەجك پاموق ایپلکی دیمکدر . بوکا « فرموك » ده دیرلر. مأنوس دکلدر.

بوابت { [ع] قاپوجیلق حرفتی دیمکدر . بانك فتحی ده جائز ایسەده فصیحی بای مکسورەایلەدر.

به { [ف] ایی دیمکدر . « فرهنك شعوری» نك روایتنجه «به»ك معنای حقیقیسی ترکجەده به صداسیله تلفظ اولونان (یك) در، بولفظ ترکیدە بر شیئی دیکر شیئه ترجیح معناسی موجوددر . فارسیده ایی مقامنده «نیك» ویك مقامنده «به» قوللانیلدیغی آتیدەکی مثالدن دخی آکلاشیلیور . « بەگزین » = سچلمش ، آیرلمش ، منتخب معناسنەدر. § بولفظ فارسیده آیوا معناسنەده کلیر :
(رباعی)
« شیری که شکاری نکند روبه به »
« عمری که بتلخی گذرد کوته به »
« آنکس که حق نان ونمك نشناسد »
« کریوسف مصری بود اندر چه به »
(لاادری)

بهبود { [ف] صحت بدن ، انتظام حال ، حسن معیشت ، ایپلك ، ایی حالده بولونش. [بهبودی] = ایی اولمقلق : [دیهیم معالی وسیم سلطنت سنیەلرنده کال بهبودی وعافیتله ابدنمون وطبع همایون فیض مشحون

جهاندیلرینی هر آن و زمان انواع انبساط وابتهاجه مقرون ایله‌یوب — تلخیص — عاکف پاشا] ؛ [دیکری که رخساره حلیهٔ حالنده اولان جریحهٔ جرایم « یعرف المجرمون بسیماهم » بهودیله التیام شهرت بولمش برعتریف منفور ایدی — شفیقنامه]

«مرهم بهبود وصلکله طبیبم قیل دوا»
«مبتلای دردهجران اولدیغم بیلمزمیسین»
(حلیمکرای)

بهتر } [ف] دها ، اك ، یك ایی دیمکدر . فارسیده [بهترك]ده قوللانیلیر : [بناءً علیه اویله بر اثر بهترك دراری نادرهٔ فحاوی — روضة الکاملین] .

« کیفیت بزم تو ملالست امشب »
« هجران توبهتر زوصالست امشب »
(محمد رضا)

«دیوان همایونه شرف ویرمدی الحق»
«ذاتك کبی بر صدر جهان بهتر عالم»
(ندیم)

بهترین } [ف] زیاده ، یك ایی معناسنه در : [موروث اجداد وامجاد بهترین آیین وبلکه (اعظ القوس باریها) مداولنجه جناب معلا القاب بیهمتالرینه جهت لیاقت ومناسبتی واصل سرمنزل یقین اولان — تلخیص — عاکف پاشا] .

« کسدی اعدانك امانن بوجهادبهترین »
(رهایی)

« بهترین وزرا آصف ثانی که سزا »
« نامنه ایلر ایسه جوهر اوّل اکرام »
(نابی)

بهرام } [ف] (روزه) کبی اوروج دیمکدر . قوللانیلماز .

بهزاد } [ف] طوغوشی ایی ، صوبی کوزل ، اصل ونسلی تمیز ، اصیلزاده معناسنه‌در . § اساطیر ایرانیه‌دن بر رسام مشهورك اسمیدر . ترکجه‌ده اسم اوله‌رق قوللانیلیر .

«رنکین ایدر اوصاف رخك خامهٔ باقی»
«اول صورتی ویرمز صنما نقشنه بهزاد»
(باقی)

«کوزل تصویر ایدرسین خط وخال دلبری اما»
«فسون وعشوه‌یه کلدکده‌ای بهزاد نیلرسین»
(بهایی)

بهشت } [ف] جنت . بای مفتوحه‌یه باقکز :

« باغ دهرم بهار هشت بهشت »
« طالب فیض مهر جامدر »
(ریاضی)

بهین } [ف] یك ، اك ایی دیمکدر . § فارسیده بونك یرنده (بهینه) ده قوللانیلیر . هرایکیسی ده حلاج معناسنه‌ده کلیر . [ایرته‌سی کونی ابی ایوب الانصاری رضی‌الله عنه ساری [illegible] نه‌لرنده تقلدسیف خسروانی [illegible] بعدالاجرا عظیم آلای ایله ادرنه [illegible] سندن سوراستانبوله دخول وسرای همایونلرینه نزول ایلدیلر — شفیقنامه .]

« داورا پادشاها خسروجم بارگاها »
« ای بهین گوهر گنجینهٔ صنع تقدیر »
(حقی)

بهنانه { [ف] خاص ، بیاض اتمك دیمكدر «به» ایله «نان»دن مركبدر . قوللانیلماز .

بهی { [ف] آیوا دینیلان میوه دیمكدر. عربیده (سفرجل) دینیر.

§ « یا » وصفیته حمل ایدیلیرسه ایی نسنه ویاء مصدریت اعتبار اولونورسه ایلك معنالرینی افاده ایدر .

بی { [ف] ادات سلب . تركجه‌ده‌كی [سز] كبی . بو ادات لاحق اولدیغی كلمات عربیه وفارسیه‌یه صفت حكمنی كسب ایتدیریر: [بی‌نوا ، بی‌خبر، بی‌آرام، بی‌تاب ، بیكس] اشبو ادات، ادات نفی اولان « نا » مقامنده قوللا - نیله ماز . مثلا (ناكس) یرنده (بیكس) دینیله‌مز. زیرا « ناكس » = آدم دكل دیمكدر. حالبوكه (بیكس) = كیمسه‌سز ، آدم سز معناسنه‌در . [بیغرض] = حق وانصاف صاحبی. [بی‌فائده] = خیرسز ، نفعی اولمه‌یان [بی قرار] = قرارسز ، آرامسز ، راحتسز . [بی‌قید] = قیدسز ، دوشونمز، ایلیشكسز، لاابالی. [بیكام] املسز ، طالعسز ، قسمتسز. [بی پروا] = قیدسز ، قورقوسز ، چكنمز . [بی امتنان] = باشه قاقماز ، باشه قاقمایان دیمكدر .

«ای اولان دهره ولی النعمت بی امتنان»
(حقی)

بی بی { [ف] او قادینی ، خانون دیمكدر . الیوم اناطولیده بعض محللرده بابانك قیز قارداشنه یعنی خاله‌یه (بی‌بی) دیرلر .

بیاعت { [ع] صاتیلق مال ومتاع. جمعی [بیاعات] در.

بیئه { [ع] یورد، قوناق معناسنه‌در. [بیئت] = حالت معناسنه اولدیغی كبی قوندورمق ویرمنزله قونمق معناسنی ده افاده ایدر. مأنوس دكلدر.

بیب { [ع] حوضه صو آقه‌جق موصلق ، حوضدن خارجه صو چیقه‌جق دلیك، حوضه كلن صویك یولی، باجه‌سی معنالرینی افاده ایدر . مأنوس دكلدر.

بیت { [ع] سد رمق ایده‌جك قوت ، غدا معناسنه‌در .

بیته { [بیتت]=(بیتوتت) كبی كیجه‌له‌یش، كیجه قالمه دیمكدر.

بی‌تاب { [ف] طاقتسز، درمانسز، یورغون. چغتای لساننده بونك مقابلی (آرماغ، آرماق) در .

بیجاده { [ف] مجوهرات نوعندندر. روایت مقبوله‌یه كوره « یاقوت » دینیلن جوهر قیمتدار در . (بجاد) ده دینیلیر :

« بیا ساقی آن لعلکون باده‌را »
« که بشکست بازار بیجاده‌را »
(هاتفی)

بیجان { [ف] جانسز ، روحسز دیمکدر. فقط معنای اصطلاحیسی جانی اسیر که‌مز، روحسز کبی حرکت ایدر جسور، قهرمان.

بیچاره { [ف] ادات سلب اولان « بی » ایله « چاره » دن مرکبدرکه چاره‌سز معناسنه‌در. معنای اصطلاحیسی عاجز، بدبخت، طالعسز، دوشکون، یوقسول، آجینه‌جق حالده بولونان آدم دیمکدر. جمعی [بیچارگان] در:

« ارحامه نظرایلسه‌کوزطوعمه‌یه‌کیمسه »
« عالمده مکر درد ایله بیچاره بنفشه »
(نجاتی)

« هانکی بیچاره‌یه کلدی نوبت »
(سفینه — عبدالحق‌حامد)

« یانیلسون بیچاره‌لر آلفته‌لر آواره‌لر »
«ساغرصونه‌بیچاره‌لرنوش‌ایتمه‌مك‌اولورستم»
(نفعی)

بیچون { [ف] جناب‌حق، تکری. « بیچون وچرا » ده دینیلیر : « خدای بیچون »

« ای صنع صفا فزای بیچون »
« دل اولدی تنزلکله ممنون »
(کبوتره‌خطاب=معلم‌ناجی)

« چکدی مسودهٔ تحویل برات عدمه »
« خط بطلان قلم صنع خدای بیچون »
(منیف)

« فکر ایتمه‌لی کیم جناب بیچون »
« ایتدکده بشرله ارضی‌مسکون »
(لا)

بیخ { [ف] اصل، کوك‌معناسنه‌در. [بیخ گوهی]= طاغ کوکی یعنی بالدیران کوکی دیمکدر.

« بیخ سیلاب خروشانك آراسنده قضا »
« آشتی‌سدینه‌ویردی نه‌کوزل استحکام »
(نابی)

« نظم قدما وفن تاریخ »
« کلنخل فصاحته بن وبیخ »

بیخسته { [ف] « بیخستن» مصدرندن اسم مفعولدر. عاجز، فرومانده، یورغون معناسنه‌در.

بیخود { [ف] کندندن کچمش، کندینی غائب ایتمش، طالغین، بایغین. [بیخودی]= بایغیناق، مدهوش اولمق. [بیخودانه] = بیخودجه‌سنه ، کندندن کچمش اولانه کوره :

« بیخود ایلردی تماشای جمالك عالمی »
« دیده‌لردن‌اولمه‌سه‌ك‌ای‌جان‌آکاهم نهان»
(معلم ناجی)

« مستم بخداکه بیخود ایله »
« صونمه‌آنی دکمه خودپرسته »
(شیخی)

بید { [ف] سوکودآغاجی. عربیسی (صفصاف)در. « بیدگریان ، بید سرنکون » = صالقم سوکود. « بیدمشك ، بیدموش » = سلطانی

سـوكود ، جیجكی قوقولی سـوكود
دیمكدر . فارسیده عبث وكووه دینیلان
بوجك معناسنده دخی استعمال اولونور:
[طاسباز سپهر بی‌درنك زیر خرقهٔ
نیرنك بید رنكدن برشعبدهٔ مستنكر
اظهار ایتدیكه — شفیقنامه]

« اوله‌می مجمره افروز وجـود »
« شاخ بید ایلرایسه دعویٔ عود »
(نابی)

«بید مجنونه صفاسـندن ینه كلمش جنـون»
«كیم كوموش زنجیرلر طاقمش آكا جوی روان»
(لا)

بیداد { [ف] ظلم ، مظالم دیمكدر. [بیدادكر] = غـدّار ،
ظـالم . (بیدادكری) = ظـالملك ، ظلمكارلق ، غدّاراق :

« ایلر نكهی ایدرسه بیداد »
« عیسایی عروس مركه داماد »
(شیخ غالب)

« فریادكه برو یرمدی بیداددن اوزكه »
« كوز یاشی ایله بسـلدیكم تازه نهـالم »
(فضولی)

[انده دخی اول فتنهٔ افرا سیاب
فتنه تكرار تجدید عهد بیدادی برله
اعادهٔ رسم دیرین غـدر سـیاوشی
ایتدیلر — شفیقنامه]

بیدار { [ف] اویانیق ، اویقوسز دیمكدر : [عینیله جامع
شریفی و محرابی محاذیسنده معلق اول
شـیشهٔ كثیفی آشـكار كوروب بیدار
اولدم — شفیقنامه]

« كوكلم لیال فرقتك بیدار یارب خوانیدر »
« فكرایتدیكم بر آفتك دیدار نورافشانیدر »
(معلم ناجی)

« بختن دخی ایسته مزدی بیدار »
« شاید ویره خواب یاره آزار »
(غالب دده)

« بیدار بولنجـه دلنوازین »
« آچمازدی صحیفهٔ نیـازین »
(وله)

« كر اوله سـه اندلس ضیادار »
« كیم اورو پایی ایدردی بیدار »
(لا)

§ متیقّظ ، صاحب ابتصار اولان
یعنی غافل اولمـه‌یان : « مرد بیدار ،
دل بیدار » [بیداری] = اویانیقلق ،
تیقّظ دیمكدر .

بیداره { [ف] عاشق ، دوشكون معناسـنه‌در . استعمال
اولونمه‌لیدر .

بیدخ { [ف] حاشـاری ، سرد باشلی آیغر ، آت دیمكدر.
مأنوس دكلدر .

بیدخت { [ف] زهره یلدیزی دیمكدر . قوللانیلماز .

بیدستر { [ف] قـوندوز دینیلن كوپكه مشابه برحیواندر.
بوذوالمعیشتین حیـوان هم قاره‌ده ،
هم صـوده یاشادیغندن (سك آبی)
و « صو ایتی) دخی اطلاق اولونور.

« قوندوز خایه‌سی » جملهٔ ادویه‌دندر.
« بیدسترك هلا كنه خایه اولور سبب»
« قتل سمور زاره اولورپوستی مدار»
(لاادری)

بِذاره { [ق] مکر ، حیله ، خدعه معناسنه‌در :
« بیذارهٔ بیداره » = عاشق حیله‌سی.

بِیر { [ف] « صاعقه » کبی یلدیرم معناسنه‌در . § بساط کبی دوشه‌مه . یاتاق معناسنی‌ده افاده‌ایدر. مأنوس دکلدر .

بیرا { [ایتالیانجه‌دن] مسکراتدن آرپه صویی دینیلن ایچکی .
اصلی [آلمانجه‌دن Bier بیر] در .
آرپه‌دن استحصال اولنان بو ایچکی یی (Hublon) یعنی شربتجی اوتی دینیلن نبات ایله تربیه و تعطیر ایدرلر .
[بیراخانه] = آرپه صویی دینیلن ایچکینك صاتیلدیغی محل.

بیراد { [ف] پیر ، اختیار ، درمانسز معناسنه‌در . مأنوس دکلدر .

بیراشته { [ف] فضله دالاری کسیلمش ، بوداتمش دیمکدر . مأنوس دکلدر .

بیراه { [ف] یولسز معناسنه‌در . مناسبتسز، کوتویوله صاپان، یولسز طور وحرکتده بولونان آدم دیمکدر .

بیران
بیرانه { [ف] ییقق ، دوکوك ، خراب دیمکدر . مأنوس دکلدر .

بیرك { [ف] طمرسز، صویسز ، عارسز، غیرتسز معناسنه‌در.

بیرنك { [ف] قاره قلم رسم ، بناءودلی دیمکدر. معمارلرك انشا ایده‌جکاری ابنیه ایچون ایشه شروع ایتمزدن اوّل کاغد اوزرینه یاپدقلری رسم ، اورنك معناسنه‌در . § رنکابیز ، رنکارنك اولمیان شیئه اطلاق اولونور .

بیروز { [ف] برنوع یشیل طاشدر. زمرد شکلنده ، غایتله قیمتسزدر . یالانجی زمرد دیمکدر .

بیرون { [ف] طیش، طیشاری، خارج: «درون وبیرون» = ایچی ، طیشی ویاخود ایچروسی ، طیشاریسی دیمکدر. [پرده بیرون] = حد معروفدن طیشاری چیقان، حدی آشیران . (پرده بیرونانه) = حدی تجاوز ایدنه اویه‌جق طرزده . [پرده بیرونی] = حد معروفدن طیشاری چیقمقلق : [تاکه اول اثناده اکر بعض مهم ضروری ایله بیرون حیطهٔ سور شور بولنمش اهل شرور وار ایسه — شفیقنامه] ، [هنوز مارت حلول ایتمه‌دن وبنات محله‌مزدن بریسی پرده بیرونلق وادیلرینه کیتمه‌دن بو جاریه‌لری — هرزه نامه — کانی] ، [ادای واجبهٔ شکر وسپاس نعمت. بیرون دائرهٔ وسع وقدرت وخارج حیطهٔ تاب ومکنت عاجزانه‌م اولدیغی — تقریر — عاکف پاشا]

« آز مايشكدهٔ بوتهٔ بيك فكرم »
« غايت فاصلهٔ حد جهتدن بيرون »
(منيف)

« هر زاويه فيض حقله مشحون »
« پر نور خدا درون وبيرون »
(هاشم)

«نه ناجيدر نه اسرار دل، ناجي يه محرمدر»
«قالاندللرحريم خواجهٔ لولاكدن بيرون»
(معلم ناجي)

بيز } [ف] ضرب كبي اورمق معناسني افاده‌ايدر § «بيختن» و «بيزيدن» مصدرلري الهمك معناسنه اولديغي كبي كرفتار اولمق وبي مجال ايتمك معنالرنده‌ده قوللانيلديغي فرهنكلرده روايت اولونيور. بوحاله كوره الهمك مصدرندن صيغهٔ امرده‌اولور ولسانمزده تركيب ايله فاعل مقامنده استعمال اولونور : [خاك بيزیٔ غربال مكر واحتيال ايله پيشرواولان ابوالحيله هميان وجزدان وسكين وياخود سبحه ومقرمه وانكشترين مثللو — شفيقنامه]

بيزار } [ف] راحتسز ، بيقمش ، اوصانمش ، كوسكون .
(بيزاري) = بزكينلك ، كوسكونلك .
[هر كس كندو باشي فكرينه دوشمكله پدر فرزند رضا جويندن ، مادر دختر حميده خويندن بيزاراولوب — شفيقنامه]

« شرابسز طوره‌مم نشئه‌دنده بيزارم »
(اكرم)

« جور ايله كيمسه‌يي بيزار ايتمه »
« سكا جور ايتسه‌ده آزار ايتمه »
(نابي)

« ديرسكه هزار اولندي تكرار »
« صهباي بقادن اولمه بيزار »
(غالب دده)

« كيم آنده شادمان اولوب كولركل بلبل ايلرزار »
« بورمزي كوردم اولدم كولمه‌دن اوينامه‌دن بيزار »
(رهايي)

بيزر } [ف] آلتونسز ديمكدر . اصطلاحده خسيس ، جري معناسنه‌در .

بيزموت } [فرانسزجه‌دن]غلطدر. اصلي [صونترات Bismuth دوبيسموت] = تباشير كبي بياض واسهالي دافعدر. § قادينلر بوني ازوب دوزكون ياپارلر .

بيژن } [ف] اساطير ايرانيه‌دندر. قهرمان، مشهور رستمك قيزقارداشنك اوغليدر. « بيجن »ده دينير. « افراسياب » ك قيزي « منيژه » بوكنجي برتفرجكاهده تصادفاً كوروب عاشق اولمش وكنديسني بر صندوق درونده اقامتكاهنه ادخال ايله كيزله‌مشدر . مؤخراً بوحالندن خبردار اولان «افراسياب» «منيژه» يي طرد و (بيژن) ك اعدامني امر ايلديكي حالده « پيران ويسه » شفاعتيله جزاسني تخفيف ايدوب برقويونك ايچنه حبس ايتمشدر . بوندن صوكره رستم وقعه‌دن

خبیر اولوب تاجر قیافتنده قویونك
بولوندیغی محله کیدر . ایپ ایله بیچاره
کنجی چاه بلادن خلاص ایدر . «منیژه»
ایله برابر آلوب دیار آخره کوتورر :
« ایدر آویخته بیژن جان ایله عزت کندین »
« کورسه چاه ذقن یارمی روح بیژن »
« عزت ملا »

بیژه { [ف] خالص ، صافی ، خاص ، محض معناسنه‌در . تخفیفله (بژه) ده دیرلر . قوللانیلماز .

بیست { [ف] یکرمی دیمکدر . مستعملی اندردر . عربیده [عشرین] دینیر .

بیستاخ { [ف] ادبسز ، عارسز ، اوتانماز آدم دیمکدر . مأنوس دکلدر .

بیستون { [ف] فرهاد نامنده‌کی عاشق نامدارك معشوقه‌سی (شیرین) ك امریله دلدیکی طاغ § کنایةً آسمانه ، سمایه‌ده اطلاق اولونور : [چتر بیستون] = کوك :
« اولسه‌یدی بنده‌کی غم فرهاد مبتلاده »
« بر آه ایله ویردی بیك بیستونی باده »
(فضولی)
« هر کسك حالنجه واردر بر تجلیکاه عشق »
« بیستون فرهاده کوه طورشکن کوستر »
(اسعد مخلص پاشا)
« چو ایردی بیستونه سرو سیمین »
« بوسنکین طاغی قیلدی باغ نسرین »
(شیخی)

بیسر | [ف] آتمجه جنسندن « زاغنوس » تعبیر اولونان شکاری قوش . (بیسه) = آلاجه ، بنك دیمکدر .
بیسره |

بیسکویت { [فرانسزجه دن [Biscuit] اوفاق کورك ، غالیته ، قرابیه دیمکدر .

بی سروسامان { [ف] باشسز ، انتظامسز دیمکدر . وقتیله پریشان حال ، صاوروق آدملره اطلاق اولونوردی . الیوم بوتعبیر کلیاً مهجوردر .

بیش { [ف] آرتق ، زیاده معناسنه‌در . « کم وبیش » = اکسیك زیاده . « بیشتر » = دها فضله ، دها زیاده دیمکدر . § چین دیارنده حاصل اولان بر کوکدرکه زهر قاتلدر . بوکا ترکجه‌ده « بیلدرجین اوتی » دیرلر .
[بیش موش] = فاره‌یه مشابه بر اوفاق جانوردر . بوحیوانك اتی سالف البیان نباتی سمدارك پاد زهریدر .
(بیش بهار) = قایا قوروغی :
«هر کیده عشق غالب ایسه قرب حضرته»
«اول دکلو آنده‌در الم ودرد بیشتر»
(لا)
«دائم اوله همصحبت رندان قدح نوش»
«وارین قویه میدانه اکر بیش وا کر کم»
(روحیء بغدادی)

بیشك { [ف] شبهه‌سز ، البته دیمکدر : [بومسلکده دوام موجب خسران تام اوله جغی بیشکدر .]

بیشُمار [ف] حدسز ، صاییسز ، بك چوق معناسنه‌در .

« بر صبحدم که سورکله ابرنو بهار »
« کوندردی ژاله‌دن صاچیلقدر بیشمار »
(نوعی)

بیشَه [ف] اورمان ، میشه‌لك ، سازلق : [وقتا که اول شغال روشان اجمهٔ ضلال بیشه‌یی شیردن عرصه‌یی دلیردن خالی بولدیلر — شفیقنامه]

« هر بیشه کمان مبرکه خالیست »
« شاید که پلنك خفته باشد »
(شیخ سعدی)

« شرزه شیرانك کنام راحتی بیشه‌مده‌در »
(راغب پاشا)

« بنه اندیشه قیلدی بیشه‌سنی »
« اله آلدی کلنك وتیشه‌سنی »
(شیخی)

بیعَت [ع] اصل معناسی لزوم عادی علاقه‌سیله عقد اولونان [صَفقَه] در . مؤخراً حکمدارك اطاعت وانقیاد ایله حکومتنی قبول وتصدیق ایتمك وال اله طوتوب معاهده ایله‌مك معناسنده استعمال اولونمشدر . [بیعة الرضوان ، بیعت رضوان] = سورهٔ فتحده شرف وارد اولان برآیت کریمه‌ده‌کی اشبو بیعت جلیله هجرت نبویه‌نك آلتنجی سنه‌سی ذی القعده‌سنده (حدیبیه) دینیلن موقعده (سمره) ویاخود (سدره) نام شجرهٔ مبارکه‌نك آلتنده وقوع بولدی .

بیعَه [ع] معبد نصاری ، کلیسا دیمکدر . جمعی [بِیَع] در : [آب وتابده صحائف صفحهٔ رخسار ساده رویان زمانه اولمغین قلم موشکاف مانی فریب تزویر ایله دروبامنه بیعهٔ ترسا آسا صورت حقده نادیده وناشنیده خاطره کلمز تصور اولنمز — شفیقنامه]

بیغال [ف] نیزه ، مزراق دیمکدر . عربیده (رمح) دینیر .

بیفتك [فرانسزجه‌دن Biftech] کلباصدی ، اسقاره اوزرنده پیشیریلن ات پارچه‌سی دیمکدر .

بیقه [ع] حبوباتدن مرجمك دینیلن دانه معناسنه‌در . قوللانیلماز .

بیکار [ف] ایشسز دیمکدر . ترکجه‌ده چولق چوجقلی اولمایان وارکن معناسنده وتخفیفله استعمال اولونور : [فلان حالا بکارمی؟ بکار اوطه‌لری ، بکارچاشیری بیقایوب کچینیور]

بیگانَه [ف] « آشنا » مقابلی . یابانجی دیمکدر . [بیگانگی] = یابانجیلق : [مقراض تعریض بدکیش وکزلك تهدید بیکانه وخویش ایله کسسته اولمامق ایچون حبل متین اتفاقه عن صمیم القلب تابدادهٔ حلف وشرط اولنگز ایله تشدید مناطق وفاق دخی الزم اولوازماتندر — شفیقنامه]

« مجلس رندانه محرم غیری‌یه بیکانه‌سك »
(نفعی)

« آشنایه آشنا بیکانه‌یه بیکانه‌یز »
(جوری)

بیگاه { [ف] وقتسز دیمکدر. [گاه وبیگاه] = وقتلی وقتسز، آره‌صره معناسنه‌در. بعضاً تخفیف ایله نظمده (بیگه) ده قوللانیلیر :

« بالش نازه یاصلانوب اول ماه »
« گاه وبیگاه ایدر نهانی آه »
(وحید)

بیگران { [ف] ادات سلب ایله « گران » لفظندن مرکبدر. « گران » = سرحد ، حدود ، کنار ، صنور ، اوج معناسنه‌در . بو حالده معناسی حدسز اوجسز اوجی بوجاغی یوق دیمکدر . کافی کسر ایله اوقومق یاکلشدر : «زمان بیگران» = ابد ، بقا . [از گران تابگران] = بعض آثار قدیمه‌ده کوریلان بو تعبیر بر اوجدن بر اوجه دك دیمکدر . [حالا حوالیٔ ادرنه‌دن نفیر عام وقریم ونوغای طرفلرندن تاتار خان قوماندا سیله عساکر بیگران جلب ایدیله‌رك ــ روضة الکاملین]

« چوق کوردم او بحر بیگرانی »
« فرق ایلدم اول زمان جهانی »
(لا)

« جورهٔ سطحنده روشن قبه‌لرمیدریاخود »
« لجهٔ انوار قدرتده حباب بیگران »
(کاظم پاشا)

بیکس { [ف] کیمسه‌سز ، آدمسز دیمکدر :

« صورمه‌دن سویله‌مه‌دن دیکله‌مه‌دن »
« قاپار اول بیکسی بیکسلردن »
« سفیله ـ حامد »

« بیچاره‌یه چاره‌ساز اولورسین »
« بیکسلره دلنواز اولورسین »
(لا)

بیگمان { [ف] (گمان) شبهه معناسنه‌در . ادات نفی وسلب اولان (بی) ایله برابر اولنجه شبهه‌سز دیمك اولور .

بیگناه { [ف] قباحتسز ، معصوم ، پاك دیمکدر .

بیل { [ف] ترکجه‌ده تحریف ایله [بل] دینیلن آلتدر . « چاپا » ده دیرلر: «باغچوان بلی» بو آلتك کوچکنه [بیلك] تعبیر اولونور . § فارسیده کوره‌ك معناسنده دخی قوللانیلیر.

بیلاردو { [ایتالیانجه‌دن Billard] اوستی چوقه اورتولی بر سطح مستوی مربع اوزرنده دکنك ویووارلاق طاشلر ایله اوینانیلان معروف اویون . « بیلیاردو » دخی اطلاق اولونور .

بیلت { [فرانسزجه‌دن Billet] تذکره ، پوصله دیمکدر . براجرت ویا دعوت ویاخود رخصت ایله کیریله‌جك محلاره کوستریلوب کیریله‌بیلك ایچون ویریلن ، یاخود آلنان ورقهٔ دخولیه. «بیلیتو» ده دینیر.

بیم { [ف] خوف کبی قورقو : [بیم جان] = جان قورقوسی ، [بیمناك] = قورقش ، [بیم وامید] = خوف ورجا دیمکدر .

« اولدی سرمایهٔ حیرت بکا بیم وامید »
« بیله‌مم ایله‌یه‌جك کریه میدر خنده میدر ؟ »
(نابی)

« مغنی چنکله باش قوشمز اولدی بیم قهرندن »
« مکر ناهید کیم سازندهٔ نه قصر مینادر »
(صبری)

« وصف شمشیر جهانتابن ایشتسه دشمن »
« آلونائرهٔ بیم اوله چشمنده منام »
(جوری)

« کیرمه‌دن ساغر الفاظه‌می وعد وعید »
« ویردی بیك نشهٔ بکا کیفیت بیم وامید »
(فضولی)

[زوربالر بیم جان واندیشهٔ خانماندن تخلیص کریبان ایده‌رك — روضة الکاملین .]

بیمار { [ف] مریض ، خسته دیمکدر . [بیمارخانه ، بیمارستان] = دارالشفا ، خسته‌خانه معناسنه‌در . الیوم (بیمارخانه) مجانینك توقیف و تداوی ایدلدکاری محله اطلاق اولونیور . [بیمارژون] = خسته‌یه مخصوص طعام دیمکدر :

« صحت کبی بیمار غمه کج کلیورلر »
« اولدردی بزی ناز اطبا نه بلادر »
(ثابت)

« بیمارلرك شفاسی سنسین »
« هر دردلرك دواسی سنسین »
(مقدمه)

« طبع بیماره هواسی مغز انفاس مسیح »
« علت عشقه لقاسی مایهٔ روح روان »
(کاظم پاشا)

بیمآل { [ف] معناسز ، حکمسز ، صاچه صاپان دیمکدر :

« نیچون بیر تمازاو قورسین مکتوب بیمآلی ؟ »

بی‌محابا { [ف] محرفدر . اصلی (محاباة) = معناسی بر کیمسه‌یه میل وتوجه ایدوب صورت مخصوصه‌ده مساعده ، مسامحه ، مساهله‌ده بولونمقدر . لسانمزده تحریف ایله [بی‌محابا] طرزنده و پرواسز ، چکنمه‌یه‌رك معناسنده قوللانیلیر :

« بی‌محابا ره نارفته‌یه کیتسه‌مده نه‌وار »
« قهر خصم ایله‌مکه الده عصادر خامه‌م »
(رشید پاشا)

بی‌مثال { [ف] نظیرسز ، اشسز ، اشی بولونمایان .

بی‌مجال { [ف] درمانسز ، طاقتسز ، ضعیف دیمکدر .

بیمر { [ف] حسابسز ، صاییسز دیمکدر (مر) = عدد ، صایی معناسنه‌در .

بی‌معنی { [ف] مألسز ، صاچه صاپان § مناسبتسز ، یولسز ، لزومسز ، معنالرنده قوللانیلیر .

« لاف بی‌معنایه عاقل ایله‌مز وقف صماخ »
(لا)

بِمَغْزْ { [ف] عقلسز ، بينسز ، خفيف المشرب معناسنده قوللانيلير .

[بِمَغْزانَه] = عقلسز ، خوبيا آدمه لايق صورتده ديمكدر : [نشريات بيمغزانه سى نفرت عامه يى جاب ايدييور]

بِينْ { [ف] « بصير » كبى كوريجى ديمكدر : « دور بين » = اوزاق كوريجى ، اوزاغى كورن .

[استغراق سجدات متواليه ايله عالم وجدده بى وجود وبى تعيّن سير بالله ايدركن جلباب خواب منظرۀ كاشانۀ ناسوتى اولان چشم ظاهر بينمه غشاوه كش حجاب صورى اولوب — شقيقنامه]

«نه طوطى نقش بين عالم اسرارلاهوتى»
«كه اوج جوهركل آ ئينه مرأت مجلادر»
(صبرى)

«سكا برقاعده، اغياره عكسيله باقاردم بن»
« المده خامۀ معجز نمابردور بين اولسه »
(نابى)

«دلنده مايۀ عرفان اولان حقيقت بين»
«اولور هر آينه همتله واقف اسرار »
(لا)

بِينا { [ف] مبالغه ايله اسم فاعلدر . بوده « بصير » كبى كوريجى ديمكدر. بعضاً بصيرتلى معناسنده دخى استعمال اولونور. [بينايى] = بصارت، كوريجيلك . [نابينا] = اعمى، كور. [نابينايى] = كورلك : [سن اول حكيم سك كه نركسك كوزلرينى نركس كوزلولر كبى حكمتك آثاريله بينا ايلرسك — تفرعات — سنان پاشا]

«نه صبح فيض اثر پيراهن صد يوسف خورشيد»
«كه بينايى ده يعقوب نابيناى دنيادر»
« ايلر اومرايادە بوكون ديدۀ بينا »
« اوچ بيك سنه اول لجن اقوامى تماشا »
(معلم ناجى)

بِيناب { [ف] اولياى عظام حضراتنه حالت استغراقده نمايان اولان كيفيات ، رؤيت معنويه ديمكدر . استعمالى اندردر .

بِينِشْ { [ف] رؤيت ، كورش . § تيقظ ، بصيرت معنا سنده ده قوللانيلير: [نقطۀ بينش] = كوز ببكى [ارباب دانش وبينش]

« كوهر دانشى سنجيدۀ ميزان خرد »
« رشتۀ بينشى شاقول بناى عالم »
(نابى)

« ظن ايتسه روادر اهل بينش »
« انوار قمر تكا ثف ايتمش »
(معلم ناجى)

«كليم لمعۀ بينش كه انوار خيالندن »
«دواتى طور فيض وكلك نظمى نخل موسادر»
(صبرى)

بِينَمازْ { [ف] تارك صلات، نمازسز، نماز قيلمايان . تركجه ده تحريف ايله (بيغماز) ديرلر : (بيماز عذرى ، بيماز آبدستى ، ايكى جامع آره سنده قالمش بيماز .) « بيغمازى » = فارسيده حالت حيض ديمكدر.

بیننده { [ف] بصیر ، کوریجی معناسنه‌در . § ذارسیده متبصر ، دور اندیش کیمسه‌یه‌ده اطلاق اولونور .

بی ننك { [ف] ناموسسز، غیرتسز، رذیل دیمکدر. (ننك) ناموس معناسنه‌در . آز قوللانیلیر .

بینوا { [ف] فقیر، چاره‌سز ، هر شیدن محروم، محتاج دیمکدر

« بو بینوایی فروداش سنج توحید ایت »
« پسین نفس کاوله نای کلو کرفت سرود »
(ثابت)

« نیچون صالدك برودت‌ای خزان اجزای کلزاره »
« بنه کارین هزار بینوانك آه سرد ایتدك »
(نابی)

بی نهایه { [ف] « بی غایه » کبی نهایتسز، حدسز، صوکسز معناسنی افاده ایدر :

« اجرام بی نهایه ایله پردر آسمان »
(ترکیب بند)

بینی { [ف] آخرنده‌کی « یا » حرف اصلی اعتباریله بورون دیمکدر. مذکور (یا) حرف خطابی اولدیغی تقدیرده « کوررسك » دیمك اولور . § یای مصدریت اولورسه معناسی « کوریجیلك » در : [سودای بداوته دوشن مجانینك ــ که اکثری « یانسه جهان ایچنده حصیری بولونمیه » مقوله لرندن ایدی ــ زعملرنجه اندیشهٔ عاقبت بینی قیلوب دیدیلرکه ــ شفیقنامه]

بیو { [ف] کووه دینیلن قورتجغز. مانوس دکلدر.

بیوار / بیور { [ف] مراتب اعداددن « اون بیك » عددی . قوللانیلماز .

بیواره { [ف] عاجز ، غریب ، کیمسه‌سز معناسنه‌در .

بیواز { [ف] یراسه قوشی دیمکدر. (خفّاش) عربیسیدر . § جواب ، اجابت معناسنه‌ده کلیر .

بیوفا { [ف] وفاسز ، سوزنده طورمایان، خیرسز، دونك. دیمکدر :

« بیلدکمی سنده کندیکی‌ای بیوفا نه‌سین »
« آشوب دهر وآفت دور زمانه‌سین »
(باقی)

بیوند { [ف] غدر ، وفاسزلق معناسنه‌در . مأنوس دکلدر.

بیوکانی { [ف] سور ، دوکون معناسنه‌در. قوللانیلماز.

بیوه { [ف] ثیب، طول « بیوه‌زن » = طول قادین : [بکر ، بیوه] = قیز وطول قادین دیمکدر .

بیهوده / بیهده { [ف] باطل، عبث، بوش، فائده‌سز معناسنه در . ترکجه‌ده اصلی‌ده ، مخففی‌ده قوللانیلیر. « با » نك فتحیله غلطدر. [بیهده گو] = عبث ، بوشنه سویله‌یجی. [بیهده گویانه] = فائده‌سز سویله‌نن آدمه یاقیشه‌جق طرزده، بیهده کوجه‌سنه. [بیهده گویی]

= عبث، بوشنه سویله‌یجیلك. فارسیده (بیهود)ده قوللانیلیر: [خودناشناس برآلای ندمای وسواسه بیهوده سلام وثناسزی اتلاف واضاعت ایتمیه‌سز = مکتوب = کانی]

« سخن بیهوده‌نك ثابت ومحذوفنه یوف »
(عینی)

« سپهر ماهی دلر رمح شعاع تیغی »
« ایتمسون زال فلك بیهده ابری جوشن »
(عزت ملا)

« تصدیعی قو بیهوده فغان ایتمه نشاطی »
« شکوا گله طولسونمی یتر دفتر عالم »
(نشاطی)

بیهوش [ف] عقلسز، بایغین، کندندن گچمش معناسنی افاده ایدر : [الهی ! عشق مست وحیرانلری عدمدن وجوده سرخوش و باده نوشان چیقمشلردر . ومحبتك آواره وسرگردانلری ازل اقلیمندن بی‌هوش ودستارکشان گلمشلردر — تضرعات — سنان پاشا]

« قچنکه بوسوزی گوش ایتدی دل قالوب بیهوش »
« کمال حیرت ایله همچو صورت دیوار »
(ندیم)

« وار ایکن عقلی کورنمك بیهوش »
« دانهٔ مهلکه آچیق آغوش »
(سفیله - حامد)

« ولی تریاك ایله بیر ایدی اول لب »
« هان بیهوش اولدی مار وعقرب »
(ذاتی)

﴿ بُ ﴾

بُت [ف] ترکجه ده تحریف ایله (بوت) دینیلیرکه طائفهٔ مشرکینك اشکال عجیبه‌ده اعمال ایله معبود اتخاذ ایتدکاری (صنم)، « هیکل »، صورت دیمکدر. طائفهٔ مذکوره اشبو پوتره طاپینیرلر. بین النصاری آلت تعبد اولان « خاچ » دخی بو قبیلدندر. § ادبیات شرقیه‌ده محبوب، محبوبه؛ گوزل، گنج معناسنده دخی قوللانیلمشدر. [بت پرست] = پوته طاپینان، طاپینیجی. عربیسی (عابدالصنم) در. [بت پرستی] = مشرکلك، پوته طاپینیجیلق. [بت تراش] = هیکل، پوت یاپان. عربیسی « عامل الصنم » در. [بت تراشی] = پوت یاپیجیلق. [بتخانه، بتکده] = پوته طاپانلرك عبادت ایتدکاری محل. عربیسی (دارالصنم) در. [بت شکن] = پوت قیریجی. عربیسی (کاسرالصنم) در: « خلیل بت شکن » [بت لال] = مبهوت، حیران : « قارشیده پوت کبی طوکدی قالدی » جمعی (بتان) در : [بتخال، بتخاله] = مشهور بر بتخانه‌نك اسمیدر. [سر تراشان کذلك بر گاوهٔ آبگینه ایچره بر بت آیینه طلعت بلورین

ساعدی شیشه‌ده پری مثال آرایش وساده‌ٔ غنج ودلال وپیشگاهنده بر طفل مه‌عذار زهره جبینی دخی مشتری مقامنه قائم ایدوب — شفیقنامه]

« مسجد ومیخانه‌ده کعبه‌ده بتخانه‌ده »
« خانه‌ده ویرانه‌ده چاغریرم دوست دوست »
(مصری)

« نیجه آسوده اولسون جوری آواره عالمده »
« محبت آفت ودل آفت وحسن بتان آفت »
(جوری)

« کوکل که بونجه بت بی ثباته کولمشدر »
« کولمسه‌یوب بکا وعد ایتدیکك ثباته کولر »
(معلم ناجی)

« جوی شفاف وصافه کیردی بتان »
« اولدی کویا پری یه شیشه مکان »
(وحید)

« بیتمك هر بری بر بتکده‌در کیم یراشور »
« اولسه سنك دل خوباندن اکا فرش رخام »
(نفعی)

بُتُوع | [ع] کسیلمك § اوزاقلاشمق معناسنه‌در. مأنوس دکلدر.

بُثَیْراء | [ع] کونش ؛ کونشك بسط شعاع ایتدیکی زمان یعنی صباح دیمکدر .

بُجّ | [ع] قوش یاوروسی، پالازی دیمکدر . [فرخ] ده بو معنایه‌در . فقط برنجیسی اخصدر . ایکنجیسی اعمدر. هرشیئك یاوروسنه، تازه وکوربه‌سنه اطلاق اولونور. مثلا پیلیجه‌ده (فَرْخ) دینیلیر . برآغاجك فیلیزینه‌ده (فَرْخ) اطلاق ایدیلیر . قوش یاوروسنی آکلاتمق ایچون (فرخ الطائر) دیمك لازم کلیر . § فارسیده [بُجْ] = کچی دیمکدر .

بُجال | [ف] کومور وآتشك قوری معناسنه‌در . (زُغال) ده دیرلر . قوللانیلماز .

بُجْبُوحَه | [ع] اورته یر ، بر محلك اورته سی دیمکدر . مأنوس دکلدر .

بُجْر | [ع] شرّ ، کریهه § تعجب اولونه‌جق شی معناسنه‌در . (بُجْرِی ، بُجْرِیَه) = آفت ، مصیبت ، داهیه معناسنه‌در .

بُجُود | [ع] مقیم اولمق، اوطورمق. (تَبْجید) = دخی بو معنایه‌در . مأنوس دکلدر .

بُجُول | [ف] طوبوق کمیکی. ترکجه‌ده « آشیق » تعبیر اولونور. تخفیفیله [بجل] ده دیرلر. قوللانیلماز.

بُجُوش | [ع] شتم ایتمك، سویکمك معناسنه در . مأنوس دکلدر .

بُجْ | [ف] آغزك ایچ طرفی ، ترکجه‌ده « آوورد » دیرلر . قوللانیلماز .

بُحْران | [ع] مولداتدن واصطلاحات طبیه‌دندر. برخسته‌لکك، خصوصیله مرض حمانك دفعهٔ کسب

شدت ایتمسنه اطلاق اولونور . مرض طبیعته غالب اولوب طبیعتك مرض ایله مقاومت ایتمه‌سی وشدت وتأثیراتی صوك درجه‌یی بولمه‌سی دیمکدر. اوحالده اطبا خسته‌یه علاج ویرمکدن اجتناب ایدرلر. [لَیْلَهٔ بُحْرانْ، لَیالیٔ بُحْرانْ]= مرضك ، خسته‌لکك نوبتی شدتله‌دوام ایتدیکی کیجه ویاخود کیجه‌لر دیمکدر . §مجازاً اموروشئون مختلفه‌نك وحوادث سائره‌نك کمال تشوّش وتشتّتی زماننه دخی اطلاق اولونور : [بحران سیاسی ، بحران مالی ، بحران ادبی ، بحران عقلی ، بحران خارجی ، بحران داخلی] بر لغت کتابنده فرانسزجه [Crise - قریز] لفظنی اك اوّل مرحوم (نامق کمال) بکك « بحران » ایله ترجمه ایتدیکی کوستریلیور .

بُحُوحْ [ع] سسی طوتق ،بوغنق اولمق ، سس قیصیقلغی . مأنوس دکلدر .

بُحُورْ [ع] دکز دیمك اولان (بَحْر) ك جمعی . بوهم دکزلر معناسنده وهم (بحر شعر)ك جمعی اوله‌رق قوللانیلیر . « بحر » ك دیکر جمعلری اولان(بِحار)ایله (اَبْحُر) یالکز دکزلر معناسنده وبرنجیسی ایکنجیسندن زیاده استعمال اولونور .

بُحَیْرَه [ع] کوجك دکز ، کول . نادراً استعمال اولونور .

بُخارْ [ع] صیجاق صودن حاصل اولان(بوغو)دیمکدر. جمعی (اَبْخِرَه) در . [بُخاری] = بوغویه منسوب : [قُوَّهٔ بُخارِیَّه] ، [کَشْتیٔ بُخاری]= واپور . مصریون واپوره (باخِرَه) اطلاق ایدییورلر :

[وحالت انداز درون مردان خدا اولان نغمه سرایان خوش ادا انشاد ساق نامهٔ شاهی وخسروی ایله ساعت بساعت مجلسه نقل شوق تازه کتورمکین درویش سالك، بلکه هرکدای کوچه کرد ممالك بخار سلافةالصهبای حب جاه ایله عشر تخانهٔ اندیشه‌ده « من وجام وساقی وبزم شراب » دیورتبهٔ جلالت جمشیده قدم باصدی — شفیقنامه مقدمه]

« اشك غم بوغمقده‌در هرآن بنی »
« آه ایله چیقمقده آغزمدن بخار »

بُخارا [ف] فرهنکلرك بیاننه نظراً فرس قدیم لسانجه علم ودانش معناسنه اولان (بُخار) ایله الف نسبتدن مرکبدر . « مجمع العلم » معناسنه‌در . آسیای وسطاده روسیه دولتنه تابع برامارت اسلامیه‌نك عاصمهٔ حکومتیدر . « قاموس کبیر » . نظراً شهر مذکورك نام قدیمی (محلث) در.

بُخْتُ نَصَّرْ [معرّبدر] «الجزیره» نك مشهور حکمداری قدیمی . سوریه قطعه‌سنی استیلا وبنی

اسرائیلی کلیاً استیصال ایتمك املیله زمانه کوره معمورهٔ عالم اطلاق ایدلك لازم کلن برخطهٔ جسیمه یی تخریب ویالکز قدسده یتمش بیك یهودی قتل ایتمش بر ظالمدر .

بُخاق { [ع] قورد دینیلن کوپکه مشابه جانورك ارککنه اطلاق اولونور .

بُخْتُو { [ف] « رَعد » کبی کوك کورلتیسی معناسنه در . مأنوس دکلدر .

بُخْل { [ع] خسیسلك ، جمریلك ، ال صیقیلغی . (کَرَم) ك ضدی ، عربیدی [بَخَل ، بُخل بُخُول]ده بومعناده قوللانیلیر : [بخل بجا ہمت حاتم برابرست] = یرنده ، یولنده اولان امساك مشهور حاتمك جوانمردلکیله برابردر .

«فیض حقده بخل یوق هرکس ولی طالب دکل»
«بی سبب اصلاح عالم تکری یه واجب دکل»
(یحیی)

بُخَلاء { [ع] جمری ، پنتی معناسنه اولان [بَخیل]ك جمعی . آز قوللانیلیر .

بُخْلَه { [ف] سمیزاوتی دینیلن نبات . اصل اسم ترکیسی (پرپرم) در .

بُخُور { [ف] اصلی عربیدر . کوزل قوقولی برنوع صمغ حجازیدر . ترکجه ده اسمی (زینقله) در . طوغریسی بابك فتحیله در . بای مفتوحه یه ده باقکز .

« بهار کلشنی اندیشهٔ فردوسیٔ طوسی »
« بخورافروز بزمی روح عطار نشابوری »
(نفعی)

بُخُوع { [ع] خضوع وتواضع ایله اقرار حق ایتمك معناسنه در . مأنوس دکلدر .

بَد { [ف] صاحب ، خداوند معنا سنه در : [سپهبد]= سردار ، سرعسکر دیمکدر . § فارسیده [آتشکیره] کبی ماشه معناسنه ده کلیر .

بُداد { [ع] « بُدَه » کبی حصه ، نصیب معناسنه در . « بده » = غایت ، انجام ، صوك معناسنه ده کلیر [بَدَه ، بِدَه] = تاب ، طاقت ، درمان معناسنه در .

بَدْبَدَك { [ف] عربیده (هُدهُد) و ترکجه ده [اِپبِك] و (چاوش قوشی) دینیلن قوشدر .

بُدُور { [ع] سرعتله چکمك ، ایلری چکمه . مأنوس دکلدر .

بَدَه { [ف] آغاج قاو § ماشه معناسنی ده افاده ایدر .

بُدْحَه { [ع] ساحه ، میدان ، حولی معناسنه در . مأنوس دکلدر .

بُدَلاء { [ع] « بَدیل » ك جمعی مفردی قوللانیلماز . عقلسز ، سرسم ، صافدل آدملر دیمکدز . ترکجه ده

هم جمع ، هم مفرد مقامنده قوللانیلیر:
[بدلای امتدن باقـل مشهور در . بدلالق ایتمه، بدلا کبی بویله گزینمکدن نه چیقار.]

« مجنون ایله بحث ایتمکه کیتدی عقلامز »
« وارآکا قیاس ایله نه سویلر بدلامز »
(عونی)

بَذْم { [ع] رأی صواب ، حزم وتحمـل § قوت ، کثـافت معنالرینی افاده ایدر. قوللانیلماز .

بَذُوذَت { [ع] قیافتجه پژمرده لك، پریشانلق ، پنتیلك ، [بَذاذَت ، بِذاذ]= دخی بومعنایه در: « بَذُوذَتِ حال » ، « بیچاره چوجقلرك بذوذت احوالنی کورنلر ضبط نفس ایده مه یوب اعلامغه مجبور اولیورلردی.»

بُذُور { [ع] تخملر ، « بَذْر » ك جمعی. مفردی زیاده قوللانیلیر. اوکاده باقکز .

بُرْء { [ع] « بَرء ، بُرُوء » کبی خسته صحته یوز طوتمق وافاقت بولمق معناسنه در . بوماده‌یی مطلق خلق یعنی یاراتمق معناسنده استعمال اطلاق وتقید علاقه سیله مجاز اولور. [بَراء] = بر شیدن بری وبیزار اولان آدم § هر آیك ایلك وصوك کونلری، یاخود کیجه لری دیمکدر حتی اوکون وکیجه نك عربیده کنیه سی [ابن البراء] در .

بُراد { [ع] صوغوق دیمکدر . (بُرُود) ده بو معنایه در .
§ (بُراد)= عربیده ایشدن صوغومق، فتور کتیرمك معناسنی دخی افاده ایدر.

بُراق { [ع] دابهٔ بهشتی . باعث ایجـاد کائنات علیه اکمل التحیات افندیمز حضرتلرینك لیلهٔ مبارکهٔ معراجـده رکوب قدسیت مصحوب پیغمبریلرینه تخصیصاً عالم بالاترین لاهوتیدن سوق بیوریلان دابهٔ مقدسه نك اسمیدر :

« آدین قودیلر براق یکتا »
« کلدی آیاغیکه عرش اعلا »
(غالب دده)
« اوصاف براق فخر عالم »
« رخشیهٔ نفعی آندن اقدم »
(وله)

بُرّان { [ف] کسکین دیمکدر : [شمشیر برّان، تیغ برّان، خنجر برّان ، ناوك برّان، تیر برّان] [چشمه سار مارالبیانده مجرای شمشیر برّان ایله دریای رحمت رحمانه القا ایتدیلر — روضة الکاملین]

« نه دم عزم ایلیوب میدانه آت صالسیدی کفاره »
« صانیدك برق خاطفدر النده تیغ برّانی »
(همدمی)
« قانلردوکیلور خنجر برّانك اوجندن »
« باشلر کسیلور زلف پریشانك اوجندن »
(فضلی)

بُرایَه { [ع] یونغه ، تالاش . یونتیلان آغاج ، یاخود

تحتەنك دوكونتيسى معناسنەدر . استعمالى اندردر .

بُرْبُور [ع] تركجەدە « بلغور » دينيلان حاشلانمش بغدايك دوكولمشى .

بُرْثُن [ع] انسانك الى ، ارسلان كبى يرتيجى حيوانلرك پنچەسى . (بوثن الاسد) = مرثد بن علس » نام ذاتك قيليجنك اسمى . § دوەلرە اوريلان بر نوع تمغانك اسمى . [بِرثان] دە دينير .

بُرْثُوطَه [ع] مهلكه ، موجب هلاك اولەجق محل وحال معناسنەدر . مأنوس دكلدر .

بُرْج [ع] ركن معناسنەدر . برنسنەنك ، بر يرك قوى ومستحكم اولان طرفى ديمكدر: (برج قوىّ) = طابيه ، قلعه ، پلانقه ، حصار كبى تحصّن ايدیلەجك محللرك چيقنتيلى يرلريدر . فارسيدە (بارو) دينيلير . § بروج فلكيەنك مفرديدر . بروج فلكيه كرۀ سمادە اون ايكى مواقع مخصوصۀ كواكبدن عبارتدر . هربرجك كواكب مجموعەسى هانكى صورتله متشكل ايسه اوصورتك اسميله ياد اولونمەسى معتبردر . بونلرك هيئت عموميەسنه [مِنطقة البروج] اطلاق اولونور . بوبردائرۀ عظماى فلكيدركه متساوياً اون ايكى قسمه منقسمدر . بالادە عرض ايدلديكى وجه ايله هربر قسمنه برج دينير و براسم مخصوص ايله ياد ايديلير . مثلا [برج حَمَل ، برج ثَور ، برج جَوزاء] ، [خصوصاً ممازجات نحوس ايله برج معوج الطلوع كسافتدن طالع اولان كواكبى فخمة ـ العشاى ديجرر مشكلاتده نجم هدى اتخاذ ايدن ـــ شفيقنامه]

«جلوەكاهن ايده خورشيد فلك برج حمل »
(نفعى)

« بربرجى مقام طوتمش اول ماه »
« كيم اولماز اكا نسيم همراه »
(فضولى)

« برج دولتدر الى ايلەسه پيدا نەعجب »
« هيئت ماه نو وصورت اختر خاتم »
(باقى)

« برج عصمتدر امين اول بامم »
« كورديكك كوهلر استحكامم »
(سفيله ــ عبدالحق حامد)

بُرْجَاس [ع] نشانكاه ، هدف ديمكدر . يوكسكدە اولان نشانكاهه (بُرجاس) ، زمينده بولونانه (هَدَف) اطلاق اولونور .

بُرْجُمَه [ع] پارمق بوغومى . پارمقلرك بوكولدكجه طيشارى چيقان اوجلرى ، پارمق بوغوملرينك اويناق يرلرندەكى كميكلرك سيوريلرى ديمكدر . (با) نك فتحيله باشقه معنايه لغتدر .

بُرَحَاء [ع] شدت رنج واذى ، عذاب معناسنەدر . جمع طرزنده مفرددر . مأنوس دكلدر .

بُرْجَه [ع] بك جنس ، كزيده ناقه ديمكدر. قوللانيلماز .

بُرْد [ع] برنوع چوبوقلی قماش ، عبا: [بُرْدِ یمانی]. معروفدر.

بُرْداء [ع] سته علتی. بوخسته لغك انسانی صوغوغه طوتولمش كبی زياده دتره‌مه‌سی سبب تسميه‌دز .

بُرْدبار [ف] حليم ، صبرلی ، قاتلانیجی آدم ديمكدر .

[بُرْدباری] = حليملك ، صبرليلق .

بُرْدَه [ع] عربلرك بورندكاری برنوع عباء خرقه. [قصيدهٔ برده] = شعرای عربدن واصحابدن «كعب بن زهيره» — [رضی الله عنه] — نك حضرت پيغمبرك اوصاف سنيهٔ رسالتپناهيلرينی مضمن حضور مقدسلرنده انشاد ايتديكی قصيدهٔ مشهوره‌در كه رسالتمآب لاهوتی نصاب افنديمز حضرتلری اشبو قصيدهٔ بركزيده‌يی تقديراً شاعر مشار اليهه بردهٔ سعادتنی احسان بيورمشلر ايدی : [ضريح زاويهٔ كيكلی بابايه پوشيده اولمغه صالح بردهٔ صوف غنم ايكن بردهٔ حرير بيت الحرم كبی عالم زيارت ايتدی — شقيقنامه]

«كعب بن زهيری قيلدی حضرت»
« شايستهٔ بردهٔ سعادت »
(مقدمه)

«اولدی افسون مصافات ايله حيات سيوف»
«سرفرو بردهٔ سوراخ سيهفام ينام»
(نابی)

بَزَغ [ع] دلی قانليلق هنكامنده‌كی نشئه ، شوق معناسنه‌در: [برزغ الشباب] =نشوهٔ نوجوانی. § اتنه طولغون دليقانلی معناسنی‌ده افاده ايدر . نتكيم [بَرْزُوغ ، بِرْزاع] ده بومعنايه‌در .

بُرْس [ف] عربيده [ثمرة العرعر] دينيلن آردیج آغاجی يمشيدر .

بُرْسان [ف] « اژدرها » كبی بيوك ييلان ديمكدر . عربيسی [ثعبان] در .

بُرْشُم [ع] نسوانك يوزلرينه طوتدقلری پچه معناسنه‌در مأنوس دكلدر .

بُرْعُوم | بُرْعُومَه [ع] آغاجك هنوز آچلمامش چيچكی ، آغاجلرك طوبورجغی ديمكدر . [برعم ، برعمه] دخی عين معنايه لغتدر .

بُرْغُو [ف] تركجه‌ده تحريف ايله (بورو) دينيلن آلت موسيقی. [بُرْغُوزَن] = بوروچالان. بوروجی ديمكدر .

بُرْغُوث [ع] موذيادن « پيره » دينيلن حيوانجق . استعمالی اندردر .

بُرْقان [ع] بدنی بلور كبی پارلاق؛ بياض تنلی آدم § آلاجه چكركه‌يه‌ده اطلاق اولونور. (با) نك كسری‌ده جائزدر .

بُرْقَع [ع] قادینلرك یوزلرینه طوتندقلری پچه ، تول ، یاشمق ، بوز اورتوسی: [بُرْقَعْ فَكَنْ] = نقاب آچیجی ، اورتو آچیجی . «رفع برقع» = پچه‌یی آچمق .

«اولمشمی دیسه‌م ابرشفق برقیزه برقع؟»
(معلم ناجی)
«برقع فکن اول شعشعهٔ طورکورنسون»
(وله)
« آچل ای پردهٔ تاریك قضا »
« آچل ای برقع رخسار رضا »
(سفیله — عبدالحق حامد)

بُرْكَه [ع] ترکجه‌ده « مارتی » دینیلان دکزقوشی دیمکدر. § قوربغه‌یه‌ده اطلاق اولونور .

بِرْكَه [ع] حوض ، اوفاق کول. عربیده بو معناده فصیحی (با) نك کسریله‌در. لسانمزده بالعکس ضم ایله مستعملدر : [بُرْكَهٔ لاجورد] = قبهٔ سمادن، کوکدن کنایةً استعمال اولونور .

بُرْنُس [ع] « بورنوز » دیه تحریف ایدلمشدر. عرب مشلحی، صوفدن معمول باشلقلی برنوع اوسته کییان لباس که اکثریا بلاد بربریه اهالیسی طرفندن استعمال واکتسا ایدیلیر. § اوائل ظهور اسلامده علما واهل تقوانك کییدکلری مولوی کلاهنه مشابه برنوع سرپوشك اسمیدر. الیوم بو نام ایله اویله سرپوش قوللا-

نیلدیغی مجهولدر : [حاصلی شرك مصاید صیاد کسای زهاد ردای تقوی قناع غرنبق برقع ورع برنس جاثلیق قندیل جوامع صواع غارت مندیل صوامع رقاع خسارت — شفیقنامه]

بُرُوت [ع] بییق دیمکدر : [ریش و بروت] = صاقال وبییق .
« سنده مادام که واردر اوتراشیده بروت »
« بییق آلتندن ایدر خنده قلندر دیدیکك »
(معلم ناجی)

بُرُوج [ع] « برج » ك جمعی . [ذات‌البروج] = سما، کوك دیمکدر . [مِنطقة‌البروج] = اون ایکی قسمه منقسم اولوب هربرینه برنام مخصوص ایله برج اطلاق اولونان بردائرهٔ عظمای فلکیدر :
« طرهٔ طاق وراق همسر ذات‌البروج »
« سایهٔ سقف بلندی خوابکاه اختران »
(برکاشانه وصفنده — نفعی)

[بو وسائط مفخمه نك شموس نفوذلری بروج مشیّدهٔ سمای حقیقت اولان اعزّهٔ مشایخك زمان زمان اشتراکاریله قرن خامسه قریب وقته قدر اشمه پاش ملك وملت اولدیغندن — روضة‌الکاملین]، [وورونق شکن منطقة‌البروج آسمان اوْلان کان عنبرتوز شاهانه‌لرینه وضع قبضهٔ میامن اشتمال بیوریله‌رق — تلخیص — عاکف پاشا]،

[شمس تابانك بروج اثنی عشره نسبتی علی‌السویه ایسه‌ده هر بر برجه نقل وتحویلنده نثار آثار انوار واشراقات ایلدیکی کبی — تذکره — عاکف پاشا].

برودت { [ع] صوغوقلق. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : [برودت هوا ، برودت معامله پك آشکار ایدی] .

« نیچون صالدك برودت ای خزان اجزای کلزاره »
« یشه کارین هزار بینوانك آه سرد ایتدك »
(نابی)

« یتش ای ناثرهٔ ظلمت پر »
« برق جانسوز برودت پرور »
(سفیله — حامد)

بروز { [ع] ظهور، آشکار. معنای اصلیسی کیزلی ، کورنمز ایکن ظاهر اولمق ومیدانه چیقمق دیمکدر : [بالای جبلدن وادیٔ زمردینه شعشعه بخشای بروز اولان خورشید جهانتاب] [برمقتضای تقدیر ممتنع‌التغییر بوساهرهٔ غبراده روز بروز سرزدهٔ ساحهٔ بروز اولان حوادث — روضة الکاملین] . § فارسیده (بُرُوز) = میوه‌دار آغاج وزفافخانه دیمکدر .

« نور الظاهر ایتسه دلده بروز »
« اوله الباطن اسمی فیض افروز »
« ذات پاکی بیلندی بالآثار »
« محتجبدر ولی عن الابصار »
(شاکر احمد پاشا)

بروع { [ع] علم وفضیلت ، حسن ولطافتده امثاله تفوق معناسنه‌در . خصائل ممدوحه ایله تفوق معناسی مطلوبدر .

بروفه { [ف] صاریق وبل‌قوشاغی دیمکدر . مأنوس دکلدر.

بروك { [ع] « بَرِیکَه » کبی اون حلواسی دیمکدر. عربیده [خَبِیص ، خَبِیصَه] ده دیرلر .

بروم { [یونانیدن] اصطلاحات کیمیویه‌دندر . (١٨٢٦) تاریخنده (بالار) نام کیمیاکر معرفتیله کشف اولونوب خواص طبیعیه‌جه قلوره مشابهدر . رایحهٔ کریهه نشر ایتدیکندن « تعفن » معناسنی افاده ایدن برکلمهٔ یونانیه‌دن اخذ ایله (بُروم) تسمیه ایدلمشدر .

برهان { [ع] دلیل، حجت، اثبات ایده‌جك مدار قوی . معناجه [بُرهان] دیکرلرندن اقوی عد اولونور . [برهان قاطع] = رد ایچونسوز کوتورمه‌یه‌جك صورتده اثبات حقیقت ایدن حجت قویه . § منطق اصطلاحاتنجه یقینیاتدن مؤلف اولان قیاس دیمکدر. [برهان‌مسیح] = احیای اموات واستجابت دعوات کبی معجزهٔ ابن‌المریم: [اشته بوتمهید نکهت بخش مصادقته برهان شو شرح عطر افشان حسن بیاندرکه من کل‌الوجوه تحسین وآفرینه شایان بردستنبوی حیات افزای دل وجاندر — تقریض

شفیقنامه — سامی پاشا] ، [« یوم تبلی السرائر » اولان روز دلسوزده اول صحیفهٔ سخیفه‌یی وثیقهٔ ساطع البرهان باهر النفوذ ایتدیلر — شفیقنامه]

« طوتدی بنی اول سوز ایله یاران »
« دعوایه کرک کل ایمدی برهان »
(غالب دده)

« برهان یتر سوز آکلادیغنه سکوتی »
« واررمی قهوه‌خانه‌یه عثمان نه دمده‌در »
(روحی)

« وهبی یه لغتده یوقدر اقران »
« تحفه ایله نخبه ایکی برهان »
(مقدمه)

« ای اولوب معراج برهان علوّ شان سکا »
« ییره ایمش کوکدن استقبال ایدوب قرآن سکا »
(فضولی)

بُرْهَنْگی [ف] چیپلاقلق . بای مفتوحه ایله دخی لغتدر . آز قوللانیلیر .

بُرْهَنَه [ف] چیپلاق ، « عُرْیان » [بُرْهَنه پا ـ ی] و [پا بُرْهَنَه] = یالین آیاق . [بُرْهَنه سَر ، سَر بُرْهَنَه] = باشی آچیق . فتح با ایله‌ده جائزدر .

« بردزد برهنه پایی کویا »
« منصوره دنیلرکه ایده‌میا »
(غالب دده)

« بویولده ولی کلامی چوق یوق »
« ملبوسندن برهنه‌سی چوق »
(مقدمه)

بُرْهُون [ف] کمر ، چنبر ، دائره معناسنه‌در . [بُرْهُونِ فَلَكْ] = منطقة البروج . § دیوار ، چیت ، حولی . (با) نك فتحیله‌ده لغتدر .

بُرْهَه [ع] مدّت ، اوزون زمان . [بعدَ بُرْهَةٍ] = برخیلی زماندن صوکره دیمکدر . عربیده بانك فتحیله دخی قوللانیلیر . لسانمزده یالگز بالاده عرض ایدلدیکی وجه ایله ترکیب عربی طرزنده مستعملدر : [جرافنده طرح اولنان ردم رصیف البنیاد رأس سداد حسبند سریع الانقلاع وش سد اوله ـ میوب برهة الزمان اوجی برمحلده واقع چشمه ساره یتدی که — شفیقنامه]

بُرِیدَه [ف] کسیلمش . [بُرِیدَه‌سَر] = باشی کسیك ، مقطوع ـ الرأس . آز قوللانیلیر : [سرتراشان کذلك بر لجاوهٔ آبکینه ایچره بر بت آیینه طلعت بلورین ساعدی شیشه‌ده پری مثال آرایش و سادهٔ غنج ودلال و پیشکاهنده بر طفل مه عذار زهره جبینی دخی مشتری مقامنه قائم ایدوب مشکین شبستان صباحت اولان موی سنبلبوی سر ملامت افسرین بریدهٔ استرهٔ الماسکون ایتدکجه — شفیقنامه]، [مشار الیهك ترجمهٔ احوالیله برابر اذکار قلم بریده زبانه احاله‌قلنمق مناسب کورنمشدر — مقدمهٔ روضة الکاملین]

بُرِينْ { [ف] دیلیم معناسنه‌در . اکثریا میوه‌لرده استعمال اولونور .

بُزْ { [ف] کچی . عربیده [تَیس] دیرلر . [بزِ اخفش] = اخفشك کچیسی دیمکدر :

« هم ایدر طعنه تحمّل ، هم اولور سرجنبان »
« دشمنه خرمی دیسه‌م یا بز اخفش می دیسه‌م »
(منیف)

بُزاقْ { [ع] توکروك ، صالیه . [بُزاقَه] = قابوقسز سو- موکلی بوجك : [تا که « تمنای هرکس بچیزی بود » فحواسنجه هر شخصك بافتهٔ کارکاه اغراض نفسانیه‌سی اولان کرپاس سودای خام اول روز بازار تمنای محالده دست دلّال قیل‌وقال ایله مزایده لعاب کرم ابریشم صاندقلری ناز بی سرو بن تنهٔ پوسیده بزاق عنکبوتی اولدیغی ظاهر اولمغله — شفیقنامه]

بُزُرْگْ { [ف] بیوك ، اولو . اشخاص و اشیاده قوللانیلیر . [بُزُرْگی] = بیوکلك ، اولولق . [استاد بزرك ، خواجهٔ بزرك] § موسیقیٔ شرقیده بر مقام اسمیدر .

بُزُرْگانْ { [ف] بیوکلر ، اولولر دیمکدر . « بُزُرْگ »ك جمعی . [اَکابِر] ه معادلدر . یالکز انسان حقنده استعمال اولونور :

[بزرگان مملکت ، بزرگان طریقت ، سخنِ بزرگان]

بُزُرْگْوارْ { [ف] « وار » فارسیده ادات تشبیه‌در . اولو ، جلیل‌القدر ، واجب‌التعظیم ، شایان حرمت معناسنده یالکز انسانلره اطلاق اولونور . [بُزُرْگْواری] = اولولق ، جلیل‌القدر اولمق : [پدر بزرکوار ، شهریار بزرکوار]

بُزْغالَه { [ف] اوغلاق . کچی یاوروسی . [بُزْغالهٔ فلك] = برج جدی ، یاخود نجم جدی دیمکدر . [بُزْبَچَه] ده بو معنایه لغتدر .

بُزُورْ { [ع] « بَذر » کبی تخم معناسنه اولان « بزر » ك جمعیدر . ذال ایله معروفدر .

بُزُوغْ { [ع] طوغمق ، طوغمغه باشلامق ، چیقمق معناسنه‌در . دوه‌نك آزی دیشی چیقمغه باشلامق معناسنده استعمال ایدلدیکی مثللو (طلوع) کبی « بزوغ شمس » ده دینیله‌بیلیر . مأنوس اولمایان الفاظدندر .

بُژْمانْ { [ف] محزون ، مکدر § « پژمرده » کبی اسکی ، یرتیق دوکوك معناسنه‌در . مأنوس دکلدر .

بُژْمَرَه { [ف] قاپاکلری یعنی کرتنکله دینیلن حیوان . ترکجه‌ده قوللانیلماز .

بُژُول { [ف] طوپوق كميكى ، آشيق كميكى معناسنه‌در. الفاظ معروفه‌دن دكلدر .

بُژْهانْ { [ف] غبطه معناسنه‌در . بركيمسه‌نك نائل اولديغى بر شيئك آنده دواميله برابر نفسنده دخى حصولنى آرزو ايتمك ديمكدر . « حسد » باشقه‌در .

بُسْتاخْ { [ف] « گُستاخ » كبى فقط بوقوللانيلماز .

بُسْتانْ { [ع] باغچه . فارسى (بُوستان) ك معربيدر . جمعى [بَساتين] ، [بَساتُون] كلير . « بوستان » ده باقكز . [بوستان افروز] = خروس ايبيكى دينيلن چيچك . [بوستان شيرين] = موسيقى شرقيده بر لحن اسميدر . [بناءً عليه لوند چفتلكنده مجدداً كشاداولنان اوجاغه بستانى نفراتى تحريرينه شروع اولندى — قوجه سكبان باشى — لايحه]

بُسْتَكْ { [ف] « بُسْتَج » ده ديرلر . آق كونلك ياخود فستق ضمغى ديمكدر . قوللانيلماز.

بُسْتُوقَه { [ع] كوبجك ، كوچك خمره ديمكدر. معربدر. نادراً قوللانيلمشدر .

بُسْتَه { [ف] فندق دينيلن معروف ميوه‌در. مأنوس دكلدر .

بُسَّدْ { [ف] مرجان دينيلن قيرمزى حجر بحريدر. روايت اخرايه كوره مرجانك قعر درياده بولنان كوكى ديمكدر . عربيده [اصل المرجان] دينير . [بُسد] = « بُست » كبى ازهار واشجار ميوه دار ايله مزين باغچه معناسنه‌در .

بُسُطْ { [ع] ال آچيقلغى . جوانمردلك . وصف اوله‌رق قوللانيلير . بانك كسريله‌ده عين معنايه لغتدر. قرآن كريمده وحديث شريفده وارد اولمشدر .

بُسْرَه { [ع] هرشيئك تازه‌سى . اوجى وباشى ديمكدر. § كنج قيز واوغلانه‌ده اطلاق اولونور . (بُسر) = ده بو معنايه‌در . جمعى [بِسار] در .

بُسُوقْ { [ع] معناى اصليسى آغاجك بويلانوب اوزامه‌سى ديمكدر. بعده بركيمسه‌نك اقرانه تفوق ايتمه‌سى، معناً وياخود مادةً يعنى فضيلت وثروت جهتيله ترفع ايلمه‌سى معناسنده قوللانيلمشدر .

بُسُولْ { [ع] مشروبات ومايعاتك تخمر ايده‌رك طعمى آغير وبوروشديريجى اولمه‌سى ديمكدر . § برنسنه حرام اولمق معناسنده دخى قوللانيلير .

بُسُولْ { [ف] لعن ونفرين ديمكدر. [بُسوليدن] = نفرت وبددعا ايتمك معناسنه اولان اشبو لفظدن اسم مصدردر . « پُشُول » ده بومعنايه‌در.

بُش [ف] آت يله‌سی ، پرچم دیمکدر . قوللانیلماز .

بُشْتَرَه ، **بُشْتَرَم** ، **بُشْتَرِی** [ف] ترکجه‌ده «قورداشن» دینیلن علتك اسمیدر . بدن انسانیده عدم نظافت ایله پیدا اولان بر نوع حونیاتدرکه مسامانی استیلا ایدوب اویوزکبی قاشندیرر . برنوعی‌ده قانك فنالغندن جلدده حاصل اولور . قوللانیلماز .

بُشْرٰی [ع] مژده ، سوینجلی خبر . نادراً قوللانیلیر .

بُشْکانی [ع] کندی لسانی بیلمه‌یه‌جك قدر احمق ، سبکمغز آدم . اولاد عربدن ایکن عربجه‌یی بیلمه‌ین سرسمه اطلاق اولونور .

بُصُع [ع] «بصیع» ك جمعی . تر ، مساماتدن ترشح ایدن شی . قوللانیلماز . «بِصع» = کیجه‌نك برقسمی معناسنه‌در .

بُصْم [ع] سرچه پارمق ایله آدسز پارمغك اوجلری آچلدیغی حالده آراسی اولان مقدار دیمکدر . مأنوس دکلدر .

بُضْم [ع] «نَفس» معناسنه‌در . (کریم البضم) = دینیلیر . § هنوز چیقوب بیومکه باشلایان سنبله ، باشاق معناسنه‌در .

بُضُوع [ع] آکلامق § طبعه کسل کلمك ، جان صیقیلمق معناسنه‌در .

بُطْحَه [ع] خصلت حسنه ، سجیهٔ جمیله معناسنه‌در .

بُطْلَان [ع] عبث ، باطل ، بوش اولمق . برشیئك عبث ، بوش اولیشی . [بُطول] = بنه بومعنایه لغتدر : (بُطْلانِ دَعوی) = دعوانك اساسسز ، حقسز ، بوش اولیشی ، [بُطْلانِ قیاس] = قیاسك یولسز ، غیرموافق اولمه‌سی . [خَطِّ بُطْلان] = یازلمش سطرلر اوزرینه یاکلش اولمه‌سندن ویاتصحیحه لزوم کورلمه‌سندن ویاخود حکمسز قالمه‌سندن طولایی چکیلن چیزکیلر . [حکایات مشروحه‌نك تکمله‌سنده مندرج فقرات بدیع المأل مخترعات عجیبهٔ خیالبازینك بطلان حقایقنی ونصوحی دده‌نك تقریر وتعبیر رؤیا ایتمسنه باعث اولان ملاحظاتك دقایقنی حاوی — روضة الکاملین]

« الم محبره ، اندیشه لیقه ، یأس مداد »
« چکمه‌ده سطرامیده خط بطلان قلمم »
« عاکف پاشا »

بُطُون [ع] قارن دیمك اولان [بَطن] ك جمعی § هرشیئك ایچ یوزلری ، کیزلی اولان جهتلری معناسنده استعمال اولونور : [ذات بی همال ظلّیت پناهیلرینی مادام الظهور والبطون تخت ودیهیم معالی‌وسیم سلطنت سنیه‌لرنده کمال بهبودی وعافیتله ابدغون ایلیوب — تلخیص — عاکف پاشا]

« حسننده نهاندر اول مهك آن »
« مانند بطون نص قرآن »
(نعت — على روحى)
« پرده انداز خفايای بطون »
« روشنا ساز خبايای فنون »
(شيخى)
« منفصل گرچه كه پيوند تصاوير ظهور »
« متصل يكدگره ليك تماثيل بطون »
(منيف)

بُطَيْن { [ع] قارنجق، اوفاق قارن ياخود كوزه، حجره معناسنده بر اصطلاح فنى دركه دماغك متشكل اولديغى اوفاق اوفاق، آيرى آيرى دليكاره، كوزلره اطلاق اولونور. § منازل قمردن برينك اسميدر. حمل برجنك بطننده كائن اوچ اوفاق كوكبدن مركب برساچ آياغى شكليدر.

بُطْرَه { [ع] اوست دوداغك اورته سنده ديشارى طوغرى فضله بولونان لحم پاره ديمكدر. بعض انسانلرك دوداقلرى اوشكلده مخلوق اولور. مأنوس دكلدر.

بُعْد { [ع] اوزاقلق. « قُرْب » ك ضدى : [قُرب وبُعد] = يقينلق، اوزاقلق. « بُعد مسافه » = كيديلن يولك اوزاقلغى. [بعد مجرّد، بعد مطلق] = شوقدر مسافه‌در ديه مقدار معيّن قيدينه امكان اولمايان اوزاقلق. جمعى [ابعاد]در: « ابعاد ثلثه = طول، عرض، عمق. تركجه‌سى اوزونلق، اكليلك، درينلك ديمكدر. [على الخصوص ثغور مبدأ خروجلرندن سنور ولوج جاى معادلرينك بعدى هفت مرحله‌يه قريب مسافه تقدير اولنمغين — شفيقنامه]

«وسعت ايوانك بعدى وراى شش جهات»
«فسحت ميدانك سرحدى حد لامكان»
(نوعى)

بُعاق { [ع] شدتلى سيل، آكسزين كلن ياغمور § شدتلى سس، حايقيرمه. مأنوس دكلدر.

بُعْصُوصَه { [ع] براوفاق، پارلاق بوجك، تاتارجق.
« بعضوضه » دخى بوجك معناسنه‌در.

بُعْكُوكَه { [ع] ازدحام، غلبه‌لك، جمعيتگاه § برشيئك جمعيتلى، شدتلى حالى. ياز موسمنك اك صيجاق زمانـنه [بعكوكة الصيف] وقيشك زمهريرهنكامنه [بعكوكة الشتاء] اطلاق اولونور.

بُعْلَه { [ع] اكول، اوبور ديمكدر. مأنوس دكلدر.

بُعُولَت { [ع] زوجلك، زوجه‌لك؛ قارى، قوجه‌لق ديمكدر. تركجه‌ده اصلا قوللانيلماز.

بُغَاتْ { [ع] طالب، متجاوز معناسنه اولان [باغى] نك جمعيدر. تشديد ايله ياكلش اوقونمامليدر. [الفئة الباغيه]، (فئة باغيه) = امام

عادلك اطاعتندن خروج ايدن طائفه‌يه اطلاق اولونور : [سنكه ... تخرب ايدن بغاتی توفيق واصلاح ايچون مأمور اولان وزيرم حسن پاشاسك . انشاءالله تعالى مأمور اولديغك اوزره واروب مزبورلره نصح و پند ايله سمت صلاحه رجوعه ترغيب ايليه‌سك — ۱۱۱٥ تاريخنده ادرنه‌ده سلطان مصطفى خان طرفندن اولاد فاتحان ضابطی حسن پاشايه ويريلن خط همايون]

بُغاث { [ع] خيرسز قوشلر، مارتی كبی لاشه‌يه قونن قوشلر ديمكدر .

بُغرا { [ف] طورنا قوشی، طورنا سور يسنك اوكنده اوچان طورنا خروسنه اطلاق اولونور . § خوارزم حكمدارلرندن برذاتك لقبيدر . (بغراخان) = دائما اردوسنك ، عسكرينك اوكنده گيتمه‌سی ومهاجمات، محارباتده غايتله جسورانه حركت ايتمه‌سی سبب تلقيب اولسه كركدر . § « برهان قاطع » ده (بورنی) دينيلن طعامك مشار اليهك مخترعاتندن اولمه‌سی حسبيله (بغراخانی) ياد اولونديغی حالده مؤخراً تحريف ايله [بورانی] دينيلديكی روايت اولونمش ايسه‌ده كتب سائره‌نك تدقيقاتندن بو روايتك شايان قبول اولمديغی و « بورانی » خلفای عباسيه دورنده و بغدادده مخترع اولوب (بغراخانی) دينيان طعامك باشقه وعادتا عجم يخنيسندن عبارت بولونديغی آكلاشلمشدر .

بُغْض { [ع] نفرت ، سومه‌مك . (حُبّ) ك ضدی . [ايتمك] ماده‌سيله قوللانيلان اشبو (بغض) مرغوب عنه اولان شيدن نفسك نفرتی ديمكدر . نته‌كيم (محبّت) ده مرغوب فيه اولان شيئه نفسك انجذابندن عبارتدر . [البغض يتوارث] = بغض توارث ايدر يعنی اولاد ، احفاده كچر : [مدفون ارض طبيعتی اولان دستمايهٔ بغض عامه‌يه مال موروثی اولان بضاعهٔ بغضای خاصه‌يی دخی ضم وعلاوه ايلديكندن — تصوير افعال — عاكف پاشا]

بُقّاری { [ع] آفت، داهيه § يالان سوز . مأنوس دكلدر .

بُقْطَه { [ع] پراكنده ، پريشان، طاغنيق § جماعت ، كروه ناس معنالرينی افاده ايدر . مأنوس اولمايان الفاظدندر .

بُقْعَه { [ع] قطعهٔ ارض ، بر قسم ير ، اولكه . جمعی [بِقاع] در . غلط اوله‌رق جمعنی ضمه ايله اوقومه‌مليدر :

« بقعه، بقعه قيلدی طی معمورهٔ محروسه‌يی »
« آلدی فيض فتح ملكيچون دعای فرض عام »
(فضولی)

« بقعهٔ بغدادك ايتمش وصفنی دارالسلام »
« كيم آكا تسليم تحسين ايده هر كشور كه‌وار »
(وله)

« اولیاء برجی دیمش زیرا که خاك اشرفی »
« بقعه بقعه اولیـاء اللهه اولمشـدر مزار »
(وله)
« علی الدوام اوله اول بقعهٔ مبارکه‌نك »
« غباری نافه شمیم وهواسی غالیه‌سود »
(ثابت)

بُقُول [ع] « بَقل »ك جمعی . سبزه‌لر ، اوتلر دیمکدر.

بُکاء [ع] آغلایوب صیزلانمق ، کوزیاشی دوکمك : (بکای شدید) = هونکور هونکور آغلامه. (بکای سرور) = انسانك فوق‌المأمول برشیئه مظهریتیله سوینه‌رك کوزلرندن دوکدیکی یاش که « سوینج آغلامه‌سی » تعبیر اولونور :
« امید ایله در بکای اطفال »
« سود ویرمه‌ده بی‌امانی مادر »
(معلم ناجی)

بُکْرَه [ع] صباح ، سحر ، ایرکن. فارسیده (بامداد) دیرلر.

بُکْسَه [ع] سـافسی ، کره میدپارچه سی ؛ قایدیراق دیمکدر . مأنوس دکلدر .

بُکْم [ع] « اَبْکَم »ك جمعی . دیلسزلر دیمکدر . قوللانیلماز.

بُلاَلَتْ [ع] یاشـلق ، یاش یعنی ایصـلاق اولمق .

بُلُولَتْ [بِلّه ، بَلاَلَه ، بُلول ، بِلاَل] = صویه ، نملی شیئه اطلاق اولونور. (بِلاَلْ آباد) = صولاق برموقعك اسمیـدر . (بلال بن رباح بن حمامه) = امام المرسـلین افندیمز حضرتلرینك مؤذنلری (بلال) حبشیدر. رضی‌الله عنه . بونده (با) نك حرکات ثلثه‌سی جائزدر .

بُلْبُل [ع] اوتوشی کوزل معروف قوش ، قوشلرك عاشقی . عربیده نام دیکری (عَنْدَلِیبْ) در . جمعی [عَنَادِلْ] کلیر . فارسیده « هَزَارْ » دیرلر . § « بُلْبُل » = عربیده سبکروح ، غیرتلی ، الی‌وآیاغی قیوراق دیمکدر . ترکیده بو معناسی معتبر دکلدر : فارسیده (بُلْبُلی) = شراب، قدح § رنکلی سختیان § برنوع زردآلو دیمکدر :
« سن اول محبوبسك که بلبل زبان ،
کلبن‌نهال انسانده شوقك نواسیله نغمه‌ساز
وخوش آرالق ایدر — سنان پاشا »
« کل خنـدانه بلبل نالان »
« ایلدی قوشجه جانی قربان »
(وحید)
« بلبل دل چوقیدر ایلرسه فریاد هزار »
« بریوزی کل غنچه دلبردن آیردی روزکار »
(عطایی)
« برموسم بهار ینـه کلـدك که عالمك »
« بلبل خموش حوض تهی کلستان خراب »
(لا)
« هراسان اولمسه کلدن دل ناشادك ای بلبل »
« نلر ایلردی خاره آه آتشزادك ای بلبل »
(بهایی)

بُلْبُلَه | [ع] اصنیکلی صوقابی ، باردااق صراحی: [شوقك شرابندن که بلبله کردان محبت وغلغله اندازمودتدر — تضرعات — سنان پاشا]،
[لبریز قارورهٔ بلبله اولان بلبلهٔ فؤادی کبی صنو بری الشکل بر قاروره یه املا ایتدکدن صکره — شفیقنامه]

بُلْدان | [ع] « بلد ، بلده » نك جمعی . جمع دیکری اولان (بلاد) دها زیاده قوللانیلیر :
« اعتدال اولسه هواسنده اکر »
« غیر بلدانه کیم ایلردی نظر »
(نابی)
« غزایه صرف ایدوب اوقاتنی هیچ طورمدی خالی »
« مسخر ایلدی تدریج ایله اطراف بلدانی »
(همدمی)

بُلْعُوم | [ع] « با » نك فتحیله غلطدر . اصطلاحات طبیه دن اولان بولفظلر
بُلْعُم | خنجره ، غیرتلاق ، دیمکدر . بوغاز ایله معده بیننده کی مأکولات ومشروبات کچیدینك قسم علویسنه [بلعوم] اطلاق اولونور . [بلعم] = مأکولات کچیدینك دکل نفس مجراسنك قسم علویسی دیمکدر .

بُلَغاء | [ع] بلاغتلی ، بلاغت صاحبی دیمك اولان [بلیغ] ك جمعی : [احاطهٔ کمالات نامتناهیهٔ ملکانه سنده جمله بلغای زمان عاجز وقاصر اولان — تذکره — عاکف پاشا]
« امی ایدی کرچه قیلدی کندی »
« عاجز بلغای نجد وکندی »
(مقدمه)
« عرفیٔ روم ایدیکم جمله ایدرلر تسلیم »
« کورسه لرکر بوقصیده م بلغای اعجام »
(نفعی)

بُلْغاری | [ف] فرهنك « شعوری » ایله « برهان قاطع » ك روایتنه کوره (بلغار) دیارندن کلدیکی جهتله تلاتین تعبیراولونان دری یه اطلاق ایدلمشدر . بلغارمشینی معروفدر . اکثریا بوندن [مطره] اعمال ایدرلر.

بُلْغاك | [ف] فارسیده « بل » ادات مبالغه در . « غاك » فتنه ، غوغا دیمکدر . شو حاله کوره بو لفظ مرکب فترت عظیمه ، بیوك قاریشقلق معناسنی افاده ایدر . مأنوس دکلدر .

بُلْغُونَه | [ف] « کلکونه » کبی نسوانك یوزلرینه سوردکاری دوزکون انواعندن قیزیللق دیمکدر .

بُلْغَه | [ع] کفایت مقداری مدار تعیش ، کچینه جك شی دیمکدر.
[بلغة الاحباب = شعرای عثمانیه دن مرحوم راسخ بکك هنوز طبع اولونمامش براثر لطیف ادبیسی اولدیغی مرویدر.

بلگامه { [ف] مركبدر . املى چوق، هرشیئه ایستکلی
معناسنه‌در . فارسیده هوسی چوق
معناسنده [بلهوس] دینیلیرکه بزبولفظ
مركبی شمدی‌یه قدر (بوالهوس)
طرزنده استعمال ایتمش ایسه‌کده
یاڭلشدر . طوغریسی بویله‌در .

بلند { [ف] عالی، رفیع، یوکسك، یوجه معناسنه‌در . مادیات
ومعنویاتده استعمال اولونور. چغتای
لساننده بونڭ معادلی [بیبیك] لفظیدر.
«برهان قاطع»ده (با)نڭ فتحیله کوسترلمه
سی اثر سهودر. زیرا فارسیده (با)نڭ
فتحیله [بلند] قاپو و پنجره — (چارچوبه)
— چرچوه‌سنڭ آلت تخته‌سی دیمکدر
[بلند اختر] = ییلدیزی یوکسك ،
طالعی اویغون. [بلند آواز]=دیك سس،
حایقرمه [بلندپرواز] = یوکسك اوچان،
عزت نفس وعلوّجناب صاحبی دیمکدر.
[بلند مرتبه، بلندپایه] = قدر ومنزلت
صاحبی ، حیثیتلی. [بلند همت] = خیر
خواه ، جهد بلیغ صاحبی. [بلند نظر]
= کوجی قوللی صایان یعنی همتی بیوك
اولان انسان . [سر بلند] = مفتخر ،
ممتاز اولان ، باش یوقاری طوران
دیمکدر [بلندی]=یوجه‌لك، یوکسکلك
[قصر بلند ، فکر بلند] ، [قوللری
دخی حسب الاستطاعه آستان بلندایوان
خدیوانه‌لرینه ربط رشتهٔ عبودیت ایله
اوقات واحیان چاکرانه‌می حصر وقصر
ایتمکده ایکن — مقام صدارته افلاق
وویوده‌سی طرفندن — عاکف پاشا]
[شاهباز بلندپرواز آرایش بازوی
سلاطینه سزا ایکن دهقان دهر النده
همسفال ماکیان زبال اولوب — شفیقنامه]

«پست ایدر جمعیت اعدایی خاکستر کبی»
«فرقه‌مزدن دمبدم اولدقجه آتشلر بلند»
(بر عسکر لساندن — معلم ناجی)
«سایه‌سنده اولمه‌سون‌می عسکریلر سر بلند»
(وله)

« علم بخت رفیعك نه قدر اولسه بلند »
« توغ آهم کبی ممتاز ومسلّم اولماز »
(خاقانی)

« صانکه وضع ایتمش ایدی بخت بلند »
« بهجهٔ حسنه کومش بازو بند »
(وله)

«آهنك آه و ناله‌لری ایده‌لم بلند»
«اصحاب دردی جوشه کتورسون بو هفت بند»
(باقی)

بلوح { [ع] عاجز، بی‌تاب اولمق؛ عهده‌وفا ایتمه‌مك معناسنه‌در.
مأیوس دکلدر.

بلوغ { [ع] مرتبهٔ ادراکه ایرشمك، حدکاله یتشمك‌که ترکجه‌ده
(ارککلك چاغی) تعبیر اولنور . بو
تعبیرك معادلی اوله‌رق (سنّ بلوغ) ده
زبانزددر : [سنّ بلوغه ایرشمکله اثبات
رشد ایتدی]

بُلوقّه | [ع] (با) نك فتحی جائزدر. دوزاووا، چول معناسنه‌در. جمعی [بلاقیق] در § «بحرین» طرفنده (کاظمه) قصبه‌سنك اوست طرفنده برموقعك اسمیدرکه قوم عرب عندنده اوراسی جن طائفه‌سنك قرارکاهی زعم وظن اولونور.

بُلهَوَس | [ف] فارسیده «بل» چوق معناسنه ادات مبالغه‌در. عند التركیب هوسی، املی چوق آدم معناسنده قوللانیلیرکه بو مقامده (بسیار هوس، بلکامه) ده استعمال ایدیلیر. ادبای عثمانیه‌نك بو لفظی [ابوالهوس] سبك عربیسنده وشیوهٔ فارسی‌یه تطبیقاً همزه‌نك اسقاطیله قوللانمش اوللری هوس مقلدانه‌دن منبعث برخطادر، اویدرمه‌در. چونکه بوترکیب عربیده وارد اولمامشدر. بولفظك املاسنده طرز قدمایه اتباع ایدلمه‌یوب طرغریسی یازلسه پك مصیب اولور. (بوالهوس) ه ده باقگز.

بُن | [ف] هرشیئك اساسنه، دیبنه، کوکنه اطلاق اولونور: [بنِ حصار، بنِ دیوار، بنِ کل]، [سَروبن] = تعبیری ترکجه‌ده (اوج اورته) تعبیرینه دکل (باش قیچ) تعبیرینه معادلدر. (بی سروبن) = باشسز قیچسز یعنی صاچمه صاپان دیمکدر. [سخن بی‌سروبن] = مقدمه‌ونتیجه‌سی اویغونسز صاچمه صاپان سوز. [کلبن] = کل کوکی، کل آغاجی دیمکدر. [بن کل] = کل دیبی معناسنی افاده ایدر: [زبان بلبل، نهال کلبن بوستانده عشقك هواسنه حصر زمزمه — سنان پاشا]

«نظم قدما وفن تاریخ»
«کالنخل فصاحته‌بن‌و بیخ»
(مقدمه)

«هر بن مودن چیقر آه ایلدکجه شعله‌لر»
«دل دکل سینه‌مده بردریای آتش‌وارکبی»
(عاکف)

بُنّ | [ع] خطهٔ یمانیه‌ده حاصل اولان قهوه آغاجنه و قهوه‌یه اطلاق اولونور. § برنوع ترشی وصلاطه‌درکه عربستانده قهوه آغاجنك یاپراقلریله هنوز کالی بولمامش میوه‌سندن ترتیب ایدیلیر.

بُنبُك | [ع] «با»نك فتحی جائزدر. برنوع دکز جانوریدر. قدیرغه بالیغی دینیلان جسیم بالیقدرکه انسانی ایکی لقمه‌ده بلع ایتدیکی مرویدر.

بُنداد | **بُنلاد** | [ف] اساس بنا، تمل § دیوار، سد کبی ابنیهٔ مرتفعه‌یی تحکیم ایچون یاپیلان دستك، پاینده دیمکدر. (بن) ایله بنا معناسنه اولان (دا) و(لاد)دن مرکبدر. برنجیده دال ثانی علاوهٔ نسبتدر. (برهان قاطع)ده تفصیلی یوقدر. فارسی فرهنکاره مراجعت ایتمه‌لیدر.

بُنْدار { [ف] ثروت وسامان صاحبی، زنکین ، خاندان ، اصیل
دیمکدر . مأنوس دکلدر .

بُنْدُق { [ع] اوفاق یووارلاق ، دانه ، تفنك قورشونی .
بُنْدُقَه { § (بندق) فندق دینیلن یمش . فارسیده دخی
مستعملدر . [برهان قاطع]ده دینیلیور که فندق بولونان یرده عقرب طورماز.

بُنْك { [ع] برشیئك اصلی، خالصی دیمکدر . § توت آغاجی
قابوغنه شبیه، رایحه‌سی لطیف بردرلو قابوقدر . مأخذلریمزده (مغیلان یمنی) دینیلن آغاجك قابوغی ویاخود عنبر قابوغی اوله‌لیدر دینیلیور .

بُنْگاه { [ف] ایچنه اشیا ولوازم سفریه قونیلان اوطه،
چادر ، شی . [بارو بُنْگاه] تعبیری معروفدر .

بُنْوان { [ف] مرکبدر . بکجی ، محافظ ، خزینه‌دار معنا -
سنه‌در. (بُن) ایله ، یاخود اثاث بیت واشیای بیتیه معناسنه اولان (بُنه) ایله (وان) اداتندن مرکبدر.

بُنُوَّت { [ع] اوغللق دیمکدر : [بینلرنده ابوّت وبنوّت
اولمه‌سه بر صورت دوستانه‌ده توسط ایدردم]

بُنْیاد { [ف] اساس ، تمل دیمکدر: [بی بُنیاد] = تملسز .
(سست بُنیاد) = تملی کوشك ، کووه‌نیاز دیمکدر: (جهان سست بُنیاد)
§ بنا ، یاپو معناسنده دخی قوللانیلیر: (بُنیادِ رفیع، بُنیادِ متین، بُنیادِ جدید)
« بنا ایتمك » مقامنده (بنیاد ایتمك) تعبیری قوللانیلماملیدر :

« عرشه نسبتله حبابه دینیلیرمی بنیاد ؟ »
(نابی)

« ایده‌لی سیل هجومك خانهٔ زهدی خراب »
« توبه‌نك بنیادینی خاطرده محکم بولمدم »
(نفعی)

« اولدر القصه اورن بنیادم »
« باعث دولت مادر زادم »
(خاقانی)

بُنْیان { [ع] « هَدم »ك نقیضیدر. معنای اصلیسی یاپو یاپمقدر.
بناء یاپو معناسنده قوللانیلیر. [ایتمك] ماده سیله استعمالی جائز دکلدر :
« بُنیانِ قوی ، بُنیانِ رفیع » [غلاظ ایمان ایله تشیید بنیان اطمینان ایدوب هر یوزدن دروازهٔ وثوق برکتدی
— شفیقنامه]

« بولمسون بنیان اقبالك ختام »
(لا)

« چوکدی بنیان‌بدن بوزلدی تمثال جسد »
« دیر دیوارنده‌یریر محواولان صورت کبی »
(ابوالسعود)

« بنیان دروغ اولوب مؤسس »
« مدح بدلایه دوشدی هرکس »
(مقدمه)

بِنْیَه [ع] یاپلمش یاپو دیمکدر . [با] نك کسری جائزدر . ترکجه‌ده بدن ، بنای وجود معناسنده و بانك ضمیله انسان وحیوان حقنده قوللانیلیر: [قویّ‌البنیه ، ضعیف‌البنیه] تعبیرلری زبانزد خواص وعوامدر .

« کاخ اقباله اساس اولمز اینانمه بولمز »
« بنیهٔ کنبد برباد حیات استحکام »
(نابی)

بُوی [ف] « رایحه » کبی قوقو دیمکدر: (بویِ کل) = کل قوقوسی . [کل خوشبو] = کوزل قوقولی کل . [بوی پرست ، بو پرست] = آو کوپکی دیمکدر § فارسیده امید ، محبت ، طمع ، خوی کبی معنالرده دخی استعمال اولونور. لسان عثمانی‌ده یالکز قوقو معناسنده قوللانیلیر. « خواجه حافظ » شهیرك بیت آتیسنده « بو » (امید) معناسنده قوللانیلمشدر . بو معناره واقف اولمایانلرقوقو معناسنه صانورلر:

« ببوی نافهٔ کاخر صبا زان طره بکشاید »
«زتاب جعد مشکینش چه خون افتاد دردلها»
(حافظ)

«کلستان دهره کلدك رنك یوق بو قالمامش»
« سایه انداز کرم بر نخل دلجو قالمامش»
(نابی)

« نقش صفا صحیفهٔ عالمده قالمامش »
« بوی وفا خمیرهٔ آدمده قالمامش »
(وله)

بُوان [ع] دیرك . خصوصیله چادر دیرکی معناسنه‌در . [با] نك کسریله دخی لغتدر . جمعی [اَبْوِنَه] در .

بُوالْعَجَب [ف] ادبای عثمانیه اسکیدن بری بونی وامثالی بعض تعبیراتی الف لام ایله و [ابو] ده‌کی همزه‌یی اسقاط ایله استعمال ایتدکلرندن بزده عیناً کوسترمکه مجبور اولدق . بونلرك قدم استعمااللرینه باقیلیرسه اصلاً عربی اولمدقلری حالده سبك فارسیده او طرزده ادا اولونمش اولدقلری ظن اولونور . (لهجهٔ عثمانی) ده بونلرك [ابو] دن مخفف کنیه کبی کوسترله‌سی طوغری اولمدیغی کتب لغات عربیه‌ده بولونمه‌ملریله وارستهٔ ارتیابدر . بونلرك اصلنی میدانه چیقاره‌جق بردلیل وارسه اوده‌فارسی لغت کتابلرنده کوریلن [بُلْ] لفظیدر. فارسیده بو لفظ « چوق » معناسنی افاده ایدییور وهوسی ، املی چوق اولان آدمه [بُلْهَوَس ، بلْکامَه] دینیور . بوحاله کوره [بوالعجب]ك دخی فارسیده [بُلْعَجَب] طرزنده استعمالی لازم کلیرکن ادبیات عثمانیه‌ده

کورلدیکی وجه ایله (بوالعجب)طرزنده وحقه باز معناسنده قوللانیلدیغی [فرهنك شعوری] ده کوستریلیور . لسان عثمانیده زیاده عجیب ، پك غریب معناسنده قوللانیلمشدر . تصرفات فارسیه دن اولان اشبو وامثالی ترکیباتك اصللرینی عربی اعتبار ایدوبده اوللرینه همزه کتیرلمه سی یعنی (ابو العجب) صورتنده استعمال ایدلمه سی جائز دکلدر : [بُوْالعَجَبی] = بوالعجبلك .

[بُوْالعَجَبْتَرْ] = فوق العاده عجیب ، پك زیاده تعجب اولنه جق شی .

«بوالعجب مجموعهٔ کثرت نمادر کائنات»
«جمله نك شیرازهٔ جمعیت اجزاسی بر»
(حکمت)

« بو العجبی آمده روزی بشهر »
« شعبده آموخت ازو خلق دهر »
(میر نظمی)

«زاهد ورندی قودك عشقك ایله برشکله»
«بوالعجب شوخ دلارا بت رعناسین سن»
(جوری)

بُوالْفُضُولْ [ف] بوش بوغاز، مناسبتسز سوز سویله ین ، مادی ، معنوی اقتدارینك فوقنده ایشلره قاریشان آدم . طرز فارسی ده صیغهٔ جمع ایله ده قوللانیلیر : [بُوالفُضُولانِ جهان] ، [بُوالفُضُولانَه] = طانغالاق ، قابا آدمه یاقیشه جق طرزده ، سرسمجه سنه .

[بوالفضولی] = طانغالاقلق ، بوش بوغازلق .

« کچدی صدر بزم یاره بو الفضول »

بُوالْهَوَسْ [ف] ادبای عثمانیه من القدیم بو طرزده استعمال ایتمشلر ایسه ده بو کلمه نك اصلی عربی اولمدیغی کتب لغات عربیه نك هیچ برنده بولنه مامسیله مثبتدر . فقط فارسی فرهنکلرده بو کلمه حقنده ایضاحات کافیه موجوددر . فارسی ده (بُلْ) ادات مبالغه در که بسیار، چوق معناسنی افاده ایدر . (بُلْهَوَسْ) طرزنده ترکب ایدرکه اصلی طوغریسی بودر. مزاجی متلون ، ثباتسز ، هوساتنه مغلوب ، یاخود هوس و املی زیاده ، عقلنه کلنی یاپمق ایسته ین، ترکجه سی [مایمون اشتهالی] تعبیر عامیانه سنك مدلول مشخصی اولان آدم دیمکدر. طرز قدماده تحریر واستعمالی جائز اولدیغی کبی اصلی اوزره یازمقده بأس دکل فائده اولسه کرکدر . چونکه اصلنی بیلمه ینلرك بویله یازانلره قارشی بلا تتبع اعتراضده بولونملرینه میدان قالمامق مقصدیله طوغریسنی یازمق ایجاب ایدر .

[بوالهوسانه] = اویله مزاجی متلون ، هوساتنه تابع آدمه لایق صورتده .

[بوالهوسى] = ثباتسزلق، بوالهوسلك.
[رعنا مشربان بوالهوس فريب زمانه كبى موى روبى منقاش كلمات دوزبانى برله ژوليده وجلد تن خشينى صابون نورهٔ فسون ايله دباغ الندن چيقمش اديم شوييده ايدى — شفيقنامه]
«اى نفس بوالهوس حذرك يوقيدر سنك»
«يوقسه نتيجه‌دن خبرك يوقيدر سنك»
(رامز)

بوب { [ف] نفيس آغير دوشه‌مه؛ قيمتدار قاشدن معمول بساط ، يايغى . تركجه‌ده تحريف ايله استعمال اولونور . [پوبله دوشك] تعبير عاميانه‌سنك اصلى بودر .

بوبر { [هندى] تركجه‌ده (بيبر) دينير . (قاره بوبر) = عربيده فلفل ، تركجه‌ده اصى اوت ديرلر . (آق بوبر) = يكى بهار . (اوزون بوبر) = دارفلفل . (قيرمزى بوبر ، آرناوود بوبرى ، يشيل بوبر ، تازه بوبر] ، [طوزلق بوبرلك] = ايچنده آيرلمش يرله طوز ، بوبر قونيلان شى . [طوزلى بوبرلى] = بهالى ، دكرندن فضله قيمتى اولان شى .
[بوبريه] = اكليل جبل ، عبيران ، برنوع تخم .

بوبر
بوبرد
بوبردك { [ف] «هزار» كبى بلبل دينيلن قوشك اسملريدر . بو اسملر تركجه‌ده اصلا مأنوس دكلدر .

بوته { [ف] قويومجيلره مخصوص بر آلت . تركجه‌ده تحريف ايله (پوطه) دينيلير . فارسيده معانئ سائره يى ده افاده ايدر . پاى فارسى ايله معروفدر . آنك ايچون (پوته)يه‌ده باقكز .

بوتمار { [ف] قيرمزى غاغالى بر قوشدر . اكثريا صو كنارلرنده بولونور . تركجه‌ده (باليقچيل) قوشى ديرلر .

بوت { [Botte فرانسزجه‌دن] چيزمه . اكثريا قونچى قيصه اولان چيزمه‌يه اطلاق اولونور .

بوتين { [Bottine فرانسزجه‌دن] تركجه‌ده غلط اوله‌رق (پا) ايله تلفظ اولونور . آلافرانغه لاپچين ، چديكك اوكچه‌لى برنوع فرنكانه‌سيدركه قونچنك ايكى طرفى لاستيقلى ويابرطرفى تكمه‌لى وياخود باغلى اولور .

بودجه { [فرانسزجه‌دن Budget] ايراد ومصرف دفترى ، جدول موازنه ديمكدر . بر دولتك » برايالتك ، بر اداره‌نك ، برتاجرك ، برعائله‌نك ، بر شخصك واردات ومصاريف سنويه‌سنك موازنه‌سى .

بودونبود | [ف] وجود ، عدم يعنى وار ، يوق

بودونابود | ديمكدر. (بودش) = (كون)، وارلق.

(نابودى) = يوقلق . فقيرلك : [بن مكتوبمده «رندانه معيشت، بودونبودى سيان طوتانلره خاص برطورحكمتدر» ديمش ايدم . آنى سنك كبى ادراكى كوشك ومحفظهٔ مغزى نمونه‌نماى دنبه‌لك اولانلر تعقل واذعان ايده‌منلرسه معذوردرلر — يكن محمد پاشايه مكتوب — كانى] ، [جناب طرازندهٔ مراتب غيب وشهود وبرارندهٔ بدايع بودونمود تقدس ذاته عن نسبة الوالد والمولود — تلخيص — عاكف پاشا]

« يوقمى برپارچه زهر اى ‌وجود »
« اوده اولسون مى يابنجه نابود »
(سفيله — عبدالحق حامد)

« چكمه‌دنيالق ايچون غم دل نابوديده »
« وارايكن ماحصل رزق عطاياى عدم »
(عاكف پاشا)

« دكل جور فلكدن شكوه ودوراندن فرياد »
« شو وحشتخانه‌ده نابودئ ياراندن فرياد »
(وله)

«بودش دنيايه هركيم آلدانيرسه حيف آگا»
(دانش)

« ادراك ايدن نتايج احوال عالمى »
« وارستهٔ علائق بود ونبود اولور »
« حكمت »

« ايت شهادت اوله‌سين اهل شهود »
« تاكه مشهودك اوله بود نبود »
(نابى)

« بوله‌من علم بلا سعى وجود »
« برى كتسه برى اولور نابود »
(نابى)

بودنه | [ف] بيلديرجين دينيلن قوش . عربيسى [سلوى]در.

بور | [ع] دنيوى واخروى هيچ برخيرى اولمايان آدم، ناس. فرقان جليلده وارد اولان الفاظدندر. « قوم بور » § اراضئ ميته يعنى سورلمكه صالح اولمايان ترلا ، ير .

بور | [ف] الواندن فستقى رنك ديمكدر. «فرهنك شعورى»يه نظراً صارىيه چالار فستقى رنكك آديدر. بولانيق صولرك اوانىده پيدا ايتديكى صارمتيراق (پاس، كوف)ه لسانمزده غلط اوله‌رق (بورا باغلامق) تعبير اولونوركه طوغريسى « بور طوتمق » ديمه‌ليدر. § قيزيله مائل وياخودبوزقير اولان آته دخى اطلاق اولونور .

بورا | [يونانيدن] تركجه ده «بوريراز» ديه تحريف ايديلن «بورياس» روزكارينك شدتله اسمه‌سى، فورطنه: (بورا چيقمق، بوراياطلامق، بورا قوپمق) = فورطنه ظهور ايتمك معناسنه‌در . (بورايه طوتولمق) = آپاكسزين ظهور ايدن فورطنه‌نك صدماتى ايچنده قالمق § غوغايه، كوراتى تصادف ايتمك . [بورا] = تركجه‌ده

تعزیر، آزار، ولوله، صپارطه معناسنده دخی قوللانیلیر.

«آچ ایدی بر قره قوش یاورسی بر کون بو راده»
«آناسی بو قسول آنکچون بم آراردی اوواده»
«بر بورا چیقدی بو ادیزکن آغاجدن دوشدی»
(شناسی)

بُورانجینه { [ایتالیانجه‌دن] اصطلاحات بحریه‌دندر. کمیلرده قوللانیلان مقاره‌لرك پرنجدن معمول زبانه‌سی، دیلجکی: «ایپی بورانجینه‌دن کچیرمك»

بُورانی { [ع] بورانه منسوب طعام، تازه سبزه قلیه‌سی وخصوصیله اتلی اسپناق قلیه‌سی. خلفای عباسیه‌دن «مأمون» ك زوجهٔ مشهوره‌سی (بوران بنت حسن) لك سورنده ترتیب وطبخ اولونان طعامدرکه بین العرب والعجم موما الیهایه نسبتله یاد اولونور.

بُورانجه { [بلغارجه‌دن] روم‌ایلی نهرلرنده یکپاره تکنه کبی قوللانیلان بالیقجی قایغی.

بُوراسیت { [فرانسزجه‌دن] بر نوع جسم معدنیدر. فارسیده [بوره] دیرلر. عربلر بو لفظ فارسی‌یی تحریف ایله جسم مذکوره [بورق] دیدیلر. بر قاچ دراوسی موجوددر. هندوستان کوللرنده منحل اوله‌رق تنکار یعنی بوریت سود حالنده ظهور ایدر. ایتالیاده (طوسقانه) ده (روتوندو) نام محلده دخی اخراج اولونور. ممالك عثمانیه‌ده «بالیکسیر» جوارنده بر قاچ محلده اشبو معدن موجوددر.

بورتن { [ایتالیانجه‌دن] اصلی «بورتون». زمان قدیمده دونما اصطلاحاتندن ایدی. جنك بارقه‌لرندن بیوك، طوبی حامل جنك معونه‌سنه اطلاق اولونوردی.

بوردا { [ایتالیانجه‌دن] اصطلاحات بحریه‌دندر. کمینك باش قسمنك ایکی طیش یانلری. [بوردا ایتمك] = کمی‌یی باش یان طرفنه یاناشدیرمق، کمی‌نك باش یان طرفنه یاناشمق. [بوردا بوردایه] = ایکی کمی‌یی رامپه ایدوب باش یان طرفلرینی یاناشدیرمق. فرانسزجه (bordée) بورده) = یان آتشی. وواسطه معناسنده‌در.

بورسا { [ایتالیانجه‌دن] صراف، بانکرلونجه‌سی § اسهام رسمیه وامور صرافیه‌یه متعلق کافهٔ معاملاتك اجرا اولوندیغی محل رسمی. [بورسا اویونی] = بر نوع قمار، اسهام دولیه وتحویلات سائره اوزرینه هوا ایله یعنی عیناً مبادله صورتیله اوله‌رق وقوع بولان آلیم، صاتیم.

بورُوش { [فرانسزجه‌دن] قادینلرك کوکسه طاقدقلری الماسلی بر نوع بیوك ایکنه‌ه دیمکدر. بای مفتوحه‌یه‌ده باقکز.

بورغاته { [ایتالیانجه‌دن] ایپ وخلاطك قالینلغنی اولچه-

جك دليكلى تختـه ، اصبى (اصبـع) تختەسى ديمكدر .

بُورَكْ | [ف] برنجيسى تركجـەدە دخى قوللانيلير . ياغـلى

بُورَه | خميردن اينجـه يوفقـەلر آچيلوب ايچـه قيمه وياخود
پينير قونلدقدن صوكره ايستەنيلان شكل وطرزده دوريلوب ياغده پيشيريلن طعامدر . بونك برنوعنـه فارسيده « سنبوسه » ديرلركه تركجەده تحريف ايله (صمسه) تعبير اولونور . بوركك انواعى موجود ايسـەده جملەيه معلوم اولديغندن بورادە تعداد وتعريفـدن مستغنى در .

بُؤْرَه | [ع] چـوقور § صحراده چوقور طرزنده ياپيـلان اوجاق معناسنەدر . مأنوس دكلدر .

بُورِيا | [ف] حصير . (بورياباف) = حصيـر طـوقويجى ، حصيرجى . شعراى سـالفەنك جناس لفظلى يى متضمن تحف ، غريب غريب بيتلر سـويلدكارى معلومدر . اشبو (بوريا) لفظى دخى تركجه (بو) اسم اشارتيله عربى (ريا) دن مركب اولەرق بر جناس تشكيل ايتديكندن مناسبتلى ، مناسبتسز شاعرلرك ديللرندن قورتيلەمامشـدر . بو جنـاس لفظى يى حاوى بيتلرك حد وحسابى يوقدر . نمـونه اولەرق بر قاچ دانەسى آتى يه نقل ايدلدى :

« دكلدر كار وبار جاه مانع قرب يزدانه »
« حصيرى آلت قرب ايتمه زاهد بوريادن كچ »
(نابى)
« بوريايى قودەصوفى شوكوچك مندره كچ »
(واصف)
« كل اى كوكل ايدەلم دركه آلهى ده »
« جبين ذاتى همچين بورياى سجود »
(سامى)
« بر حصيرم يوغيكن كلبهٔ اخزانمده »
« بوريا نقشى كورينور تن عريانمده »
(آهى)

بُورِينَه | [ايتاليانجەدن] اصلى (بولينه) . مايستره وغابيه يلكنلرينى چكن ايپ . (بورِيناتا) = آنك اينجەسيدركه « بابافينغو » نك ياقه ايپى ديمكدر .

بُوزَه | [ف] تركجەده « بوزا » . (بوزەفروش) = بوزاجى ، بوزا صـاتان . داريدن ياپيلان مايەلى ايچكى . پرنجـدن ياپيلان بوزا بيـاض اولور . (مسمريق بوزا) = مسكردر . زياده ايچيليرسه كيف ويرر . « اكسەده بوزا قايناتمق » = برآدمه اذا وجفـا ايتمك ديمكدر .

بُوزَار | [ف] طعاملرده قاريشديريلان بوبر ، قرنفل ، دارچين كبى بهارات ديمكدر . قوللانيلماز .

بوزنه
بوزینه
بوزینه
[ف] « پا » ایله‌ده لغتدر. «مایمون» دینیلن حیوانك اسمیدر .

«برخوان شیران یکشبی بوزینهٔ همراه شد»
«استیزه رو کرنیستی آواز کجا شیراز کجا»
(حضرت ملای روم)

بوژنه [ف] غنچه، هنوز آچلمامش چیچك . طومورجق .
عربیده (برعم) دیرلر :
« دهانش بوژنه در باغ رویش »
« ازآنرونشکفته یکحرف سویش »
(میر نظمی)

بوس [ف] اوپمه . فارسیده باشقه نامی یوقدر. [بوسه] = « چغتای » لساننده (موجك) در. (دامن بوس) = اتك اوپمه. [زمین بوس] = یر اوپمه. (دامنبوسی) = اتك اوپمكلك. [دست بوس] = ال اوپمه. (دستبوسی) = ال اوپمكلك . [پای بوس، پابوس] = آیاق اوپمه.
« ازله من نائل بوس دامان »
« کجان طشره‌ده صاحب عنوان »
(نابی)
«سرور جم جاه کیم سنك رکابن بوس ایدر،
«اردشیر بابکان ، کیخسرو ونو شیروان»
(حق)
«خیال بوس پایه دست امیدله صارلمقدن»
«کوکلده حلقه حلقه آهلر خلخاله دونمشدر»
(نهاد)

بؤس
بووس
[ع] برکیمسه زیاده فقیر واحتیاج ایله پریشان حال اولمق معناسنه‌در . نادراً قوللانیلمشدر :
[اول روز بازار بؤس ومحنده ارزان فروش بقله وارزن وسودا کران صابون وروغن بر بلوك بقّال ونقّال مواجهه‌سنده ـــ شفیقنامه]، [مضرب خیام منکوسلری اولان منزل بؤس ـــ شفیقنامه]

بوستان [ف] «بو» قوقو «ستان» محل معناسنه‌در. بالترکیب قوقولق ، قوقو محلی دیمك اولور . (بوستان) ایله (کلستان)ی فرق ایتمکدن عاجزاولانلر (بوستانی) کللك، کل باغچه‌سی دیه تعریف ایدرلر . [کلستان ، کلزار ، کلشن] کلماتی موجود ایکن بوستانی کل باغچه‌سی دیه تعریف ایتمك عبثدر . اولسه اولسه چیچك باغچه‌سی دینیله بیلیر . دها طوغریسی یشیللکی ، ازهار واشجاری چوق اولان محل دیمکدر . اصطلاحمزده یالکز قاوون ، قارپوز، سبزه ومیوه یتیشن باغچه‌لره اطلاق اولونور. نظمده ضمّه‌سنك مدّینه وزن مساعد اولمازسه معربی اولان [بستان] ایراد اولونه‌بیلیر . [بوستان سرا ـــ ی ،

بستان سرا — ى] = باغچه ایچنده
بولونان کوشك دیمکدر . § قبل
التنظیمات حدایق خاصه خدمه وملاز -
ملرندن مرکب اولان زمرهٔ عسکریه نك
عنوان رسمیسی [بوستانجی، بوستانی،
بوستانیان] ایدی . اشبو کروه
عسکرینك قوماندانه (بوستانجی باشی،
یاخود سربوستانیان خاصه) دینیلیردی که
سرای همایون جوارینك محافظی دیمك
ایدی . « بوستانجی باراته‌سی » =
رنکلی چوقه‌دن معمول برنوع سرپوش،
کلاه. §[بوستانی] = یبانی مقابلی .
یرلی، تربیه ایدیله‌رك بیودیلن دیمكدر:
[بوستانی انکنار ، بوستانی هندبا ،
بوستانی بادنجان]، [بوستان افروز]=
قاتمرلی خروس ایبیکی دینیلن چیچك :
[کونلرده برکون مانند کیاه بیکانه
بتدکلری یرکه یتدکاری بوستان بهشت
نشانه‌دن کنایه‌در — شقیقنامه]

« تیغ سرتیز آبدار ستم »
«کلبن افراز بوستانمدر »
(ریاضی)

«زهی فصل بهار بوستان بیرای خوشحالی»
« که دام صید بلبل خرمن کلبرك رعنادر»
(صبری)

« بو شهر نه‌شهر دلستاندر »
« بو باغ نه‌باغ وبوستاندر »
(غالب دده)

« نه خوش ایدی بو دهرك بوستانی »
« کر اولماسه یدی آسیب خزانی »
(سنان پاشا)

بوسش } [ف] اوپش، شاپرتیلی
اوپش . فارسیده شاپر
شوپوراوپش مقامنده [بوسه‌شکستن]
تعبیری استعمال اولونور .

اوغرینه بذل حیات ایتمزمی هیچ جاناسنك؟
بوسش لعل لبکله ایله‌ین کسب حیات!

بوسنده } اوپیجی دیمکدر :

« وصلك دیله‌مم جهانده آرتق »
« بوسندهٔ خاك پایك اولسه‌م »

بوسه } [ف] اوپمه ، اوپمك .
[بوسه‌زن]= اوپیجی .
« بوسگاه ، بوسه‌گاه ، بوسه‌گه ،
بوسه‌جا — ى » = اوپه‌جك یر .
[بوسه‌چین ، بوسه ربا] = بوسه
طوپلاییجی، آلیجی . [بوسه‌لیك] =
اون ایکی مقام موسیقیدن بر مقام
مخصوصك اسمیدر .

« هرکسه اولسه‌ده خانه‌م مفتوح »
« هرکسه بوسه ولکن سکا توح »
(سنبله — عبدالحق حامد)

« بوسه ویرمك آکا نفرتلرله »
« آلمق آغوشنه دهشتلرله »
(وله)

« نرمدن مرامك ایسه بوسه آل »
« نه ایسترسه لك آنك درنی محال »
(عزت ملا)

«بحسن روی ترا روح قدس مشتاقست»
« همیشه خاك درت بوسگاه عشاقست»
(نعت — ابوالمعانی)

بوسیده { [ف] اوپولمش تقبیل اولونمش معناسنه‌در .
نادراً قوللانیلیر: [نیجه خانه خدا خانه جدا ، مالك فنا سالك فنا ، جاموس قوی‌الفرنین اسکندر فیلقوسی وکاوساله طوسی حکیم فردوسی کورنمکله بوسیده پوسیده اولوب — شفیقنامه]

بوش { [ف] برنوع دوادر. قویون وکچی کبی حیوانلرك باجاقلرینه یاپیشان بردرلو لادندر، اکثریا تفلیس ایالتی داخلنده دربند شهری جوارنده خدایی نابت برنباتدن حاصل اولور. آنك ایچون (بوش‌دربندی) دیرلر . بین الاطبا « ارمن شاقی » نامیله‌ده یاد اولونورمش .

بوصا { [ایتالیانجه‌دن] اصطلاحات بحریه‌دندر. غومنه‌زنجیری ربط ایدن خلاط یاخود زنجیردیمکدر. لنکر بوصاسی قاولیا = سرنلری دیرکاره ربط ایدن آصقی زنجیری ومانتلا . (کمی‌یی بوصا ایتمك) = باشدن قیچدن قاره‌یه باغلامق .

بوصیر { [ف] ترکجه‌ده صیغر قویروغی اوتی . آیو قولاغنه مشابه اولدیغندن عربیده [آذان الدب] دیرلر .

بوغ { [اسلاوجه‌دن] امیر ، بك معناسنه‌در . [باش بوغ]= سرکرده، سردار، قوماندان معناسنده برتعبیر قدیمدر . وقتیله برفرقهٔ برّیه ویا برمفرزهٔ بحریه‌یه قوماندان نصب اولونان ذاته ویریلور برعنوان رسمی ایدی . الیوم کلیاً متروکدر .

بوغ { [ف] قوجاقده، اوموزده، الده کوتورلمك اوزره طوپلانوب باغلانلمش اشیا چیقینی دیمکدر. فارسیده بیوك چیقینه، اشیا باغنه (بوغ) ، کوچکنه برادات تصغیر علاوه‌سیله [بوغچه] دیرلرکه ایکنجیسی عیناً لسانمزده استعمال اولونور .

بوغاچه { [رومجه‌دن] یاغلی خمیر ایله یاپلمش ایچی قیمه‌لی، یا پینیرلی ، یاخود ساده برنوع بورك: « کول بوغاچه‌سی ، قورری بوغاچه ، قیقیرداق بوغاچه‌سی »

بوغچه { [ف] باصمه‌دن وسائر قماشدن دیکیرمی اوله‌رق یاپیلوب ایچنه اشیا قونیلان بیوجك صارغی دیمکدر . بونك ایچنه چماشیر واشیای سائره قونیلوب درت اوجی بربره کتیریلیر ، باغلانیر . [بوغچه توتون] = اوفق دنك ایدلمش نفیس توتونه اطلاق ایدیلیردی. رژی خیلی سنه‌لردن بری ارباب کیفی بومثللو نفیس توتونلردن محروم ایتدی . [بوغچه شال] = درت کوشه اولان شال . [بوغچه‌لامق] = استیف ایتمك ، یراشدیروب صارغی‌یه قومق. [اقچه بوغچه] = هدیهٔ غیرمشروعه، رشوت دیمکدر . [بوغچه‌جی] = مقرمه ، مندیل ، چوره واشیای سائره صاتان وبوغچه ایله‌متاع کزدیرن. ایشجی قادین .

بوفتك { [ايتاليانجه دن] كول باصدى، ايسقره اوزرنده
پيشيرلمش ديلم دليم ات ديمكدر . باى مفتوحه يه ده باقلمز .

بوق { [ع] بورو § دودك § يالان سوز § افشاى اسرارايدن
آدم معنالرنى افاده ايدر : [دمبدم سوراخ بوق دماغلرينه القاى هواى دادوستد اولنديغنى حس ايتملريله — شفيقنامه]

بوقال { [ع] بعض لغت كتابلرنده اشبو لفظك ايتاليانجه‌دن
مأخوذ كبى كوسترلمه‌سى عدم تتبعدن منبعث برسهو اولسه كركدر. [قاموس كبير]ك اوچنجى جلدنده، (باب اللام)ك « فصل الباء » قسمنده تصريح ايدلديكى وجه‌ايله عربيده [بوقال] = قولپسز بارداق ، آغيزلى كوزه ديمكدر . تركجه ده عين لفظ آغيزلى بيوننى ، سياه شيشه، قاب معناسنده قوللانيلير.

بوقلمون { [ف] تركجه‌ده قاپا (كه‌لر) ى ديديكمز جانوردركه جلدى
رنك رنك كورينور . كونشه قارشى طورنجه عكس شعاع ايله اوستى آلتون كبى پارلار . الده بولونان تركى، فارسى لغت كتابلرنده بو حيوانه دائر بوندن زياده معلومات كوريله‌مدى. يالكز بر لغت كتابنده فضله اوله‌رق بو حيوانك ديلى غايتله اوزون اولديغندن بوجك مقوله سى حشراته اوزاته رق لعابنه ياپيشنجه آنلرى چكديكى كوستريليور. فرانسزجه‌سى [Caméléon] در . همزهٔ مفتوحه قسمنده (أبوقلمون) لفظنه مراجعتله كوريله‌جكى وجه‌ايله بو حيوان (كه‌لر) ه مشابه ايسه‌ده آنك كبى قارنى يره سوره‌رك يورومز . برده شكل رأسى‌ده باشقه‌در . (بوقلمون) برحيواندركه عوارض ومواقعه كوره رنك اصليسى تغيرايدر. § متلون‌المزاج آدم ، حوادث وشئون مختلفه‌يه مصدر اولمق اعتباريله دنيايه‌ده اطلاق اولونور. § صارى ، بياض صيرمه ايله ايشلنمش وياخود رنكارنك ايپكله طوقونمش ديباى روميه ورنكارنك صيرچه قدحه‌ده الوانى اعتباريله « بوقلمون » دينير . فارسيده رنك رنك چيچكلره دخى (بوقلمون) ديرلر .

بوليچه { [يهوديجه‌دن] موسوى قادينى، يهودى قوقانه‌سى.

بوم { [ف] زمين ، ير ، طوپراق ديمكدر : (بوم‌شوره) =
چوراق ير . [برو‌بوم] = ير يورد ديمكدر . فارسيده معمور اولان محله (بوم‌آباد)، وخراب اولان يره دخى (بوم ويران) ديرلر. § نطس ايدلمه‌مش ، سورلمه‌مش ترلايه‌ده اطلاق اولونور . عربيده (ارض بور) ديرلر . § فارسيده طبيعت ، خوى معناسنده دخى قوللانيلير :

« شنيدم كه مرديست پاكيزه بوم »
« شناسا ورهرو در اقصاى روم »
(شيخ سعدى)

« بشادی ره مصر برداشتند »
« برو بوم خود پاك بكذاشتند »
(مولانا جامی)

بُومْ [ع ف] بایقوش دیمکدر . دیشی ، ارکك فرق

بُومَه [ع] بوقدر . ایکنجینك آخرنده‌کی ها علامت وحدتیه‌در : « بوم شوم » [اول شب ظلماده عموماً علی العمیا شعلهٔ چشم جعد بومی شمع بزم آرای اصطناع کبی استکشافه رخصت طیران بولوب قاف میثاق وفاقده عنقا نشان اولدیلر — شفیقنامه] ، [بالای درخت مسبوق . الذکره صاعد اولوب صفیر بومانه ایله فریاده باشلادی‌که — شفیقنامه]

« نغمهٔ بلبل فرح بخش وسرور انجام ایکن »
« غم‌فزا اولدی صدای بوم پر نکبت کبی »
(شیخ الاسلام)

بُوهْ [ع] چافر طوغان ، یاخود ایری ارکك بایقوش دیمکدر . بودیکری قدر مأنوس دکلدر .

بُومْبارْ [ف] برنجینك اصلی فارسی (مبار) در . (مومبار)

بُونْبارْ غلطدر . طوغریسی (بُونْبارْ) اولمق لازم کلیر . زیرا (بُونْ) قویون باغیرصاغی دیمکدر . (بار) متعفن یره ، شیئه دینور . بالترکیب متعفن باغیرصاق دیمك اولور . فرهنکلرك تدقیقاتندن شو معنایی استخراج ممکن اولدی . یعنه فارسیده قویون باغیرساق معناسنی افاده ایدن [بُومَهَنْ] ی تحریف ایله (بومبار) ایتمك قابل ایسه بزده اصلی (بومهن) در دیرز . [بومبار طوله‌سی] = قیمه ات وپرنج ایله طولدیرلمش باغیرصاق .

بُومْبارْدَه [ایتالیانجه‌دن] هاون شکلنده ایکی دیرکلی باشی ، قیچی مدور کمی ، اسقونر نوعندن بر تکنه . اصطلاحات بحریه‌دندر .

بُومْبارْدَمانْ [فرانسزجه‌دن bombardement] طوپه طوتمه ، طوپه طوتش دیمکدر .
[bombarde — بومبارد] = هاون طوپی ، خمبره معناسنه‌در . [bombe — بومبه] = خمبره ، اجزالی دانه ، یووارلاق دیمکدر .

بُومْبَه [ایتالیانجه‌دن] اصطلاحات بحریه‌دندر . کمینك بویه سنده یعنی قیچنده یاتان بیوك سرن دیمکدر .

بُومَهَنْ [ف] زلزله ، حرکت ارض معناسنه‌در §
بُومَهِنْ قویون باغیرصاغی معناسنی ده افاده ایدر . مأنوس دکلدر .

بُونْ [ف] آسمان . قولای معناسنه‌در : § دیب ، رحم ، صوك معناسنی ده افاده ایدر § تمیزلنمه‌مش قویون باغیرصاغی معناسنه ده کلیر .

« چه خواهی ذوق این آب سیه را »
« چه جویی سبزهٔ این بام وبون را »
(حضرت ملای روم)

بُوناوِلا [ایتالیانجه‌دن] بیوك کمیلرك چاناقلقلرنده‌کی

دليك ديمكدر. چاناقلق دليكى. اصطلاحات بحريه‌دندر.

بونژور [فرانسزجه‌دن [bonjour]] صباحلر، وقتلر خير اولسون معناسنده بر تعبيردركه وقت ظهردن صوكره‌يه قدر كوندوز بر احبابه تصادف ايديلنجه وياخود بر محله كيديلنجه ايراد اولونور.

بونسوار [فرانسزجه‌دن [bonsoir]] اقشاملر خير اولسون ديمكدر. وقت عصردن اعتباراً آقشام اوستى وكيجه استعمال اولونور.

بونمارشه [فرانسزجه‌دن [bonmarché]] ايى، فائده‌لى چارشى، اوجوز بازار حكمنده‌در.

بونو [ايتاليانجه‌دن] تمسك، پوليچه، آچيق حواله، حاملنه ادا اولنه‌جق سند ديمكدر: [وعده‌لى بونو] = كوستر لديكى زماندن اعتباراً برمدت معينه صوكره بدلى ويريلن حواله سندى ديمكدر.

بوى [ف] قوقو، رايحه ديمكدر. فارسيده بهره، نصيب، خوى، اميد، محبت، آرزو معنالرنده دخى استعمال اولونور: [شب‌بوى] = بهاره مخصوص كوزل قوقولى بر چيچك. [عنبر بو] = عنبر قوقولى. [خوشبوى] = كوزل قوقولى. [بوى مادران] = اوغول اوتى. [بويدان] = عطريات محفظه‌سى، توالت چكمجه‌سى:

[صعوبات بى‌انتهاسنده كرفتار عقده‌وا اسفا اولوب شامه‌نواز بوى وفا اوله‌مديلر. يعنى كاكل پيچاپيچ اشاراتى چوزوب رايحهٔ صفا آله‌مديلر — تقريض شفيقنامه شرحنه — سامى پاشا]

« تا صبا نكهت ازهارينى دشت يمنك »
« مايهٔ بوى دلاويز بهاران ايلر »
(جورى)

« بهار دولتى جنت طراز كلشن عالم »
« نسيم بوى خاقى نافه‌ساز جيب حورادر »
(صبرى)

« آچلمش غيره بن بوى جفا شم ايلدم آنده »
« نوله بلبل وش ايتسه‌م اول كل خنداندن فرياد »
(عاكف پاشا)

« نرده اول بادوزان خوشبوى »
« هانى اول جوى روان دلجوى »
(سفيله — عبدالحق حامد)

« عطر خو بيله پر اولوردى مشام »
« بوى مشك ايدى ياخود عنبر خام »
(خاقانى)

« آشيان سينه‌دن پرواز ايدوب مرغ هوس »
« قوندى بر كل دالنه مست اولدى بوى غنچه‌دن »

بويا [ف] كوزل قوقولو، كوزل قوقوجى:

« كلبن باغ مصور كل بويا ويرمز »
(راغب پاشا)

« وارسه كر نكهت خلقيله صبا كلزاره »
« لاله‌ده سنبل وكل كيبى اولوردى بويا »
(نفعى)

بويار [اسلاوجه‌دن Boyard] روس واولاخ ايله طونه سواحلنده متمكن اقوام سائره‌نك

اغالری، بکاری . « اولاخ ، بغدان بویارلری » عثمانلی تاریخنده بر موقع مخصوص احراز ایتمشلردر .

بویان [ف] «بوییدن» مصدرندن صفت مشبهه‌در. قوقورق، قوقان معناسنه‌در. § برنوع آغاجدرکه عروقنده حلاوت وفروعنده مرارت اولور. عربیده (سوس) تعبیر ایدرلر. ترکیده غلط اوله‌رق (میان) آغاجی و (میان کوکی) دیرلر . ایکی نوعدر. بری (طاتلی بویان) درکه عربیده (عرق السوس) دیرلر . دیکری (آجی بویان) درکه ترکیده (آبدست بوزان) دینیر .

بونجه [ف] صارماشیق اوتی . عربیسی (عشقه) در . مأنوس دکلدر .

بویه [ف] آرزو ، شوق، عشق معناسنه‌در . § شاهتره دینیلان نباتك نام دیکریدر. § برخاندان حکمداری جدینك لقبیدر .

بهار [ع] بوط (بت) ، قیرلانغج (خطاف) کبی، براولچکدرکه اوچیوز رطلدن مرکبدر ، بر نوع صوقابی . مأنوس دکلدر .

بهتان [ع] افترا ، یالان سوز ، بر آدمك یاپمه‌دیغی بر فعلی ویاخود سویله‌مدیکی بر قولی کندیسنه اسناد ایتمکدر :

« عجبمی کریه‌وآه ایله‌سه‌م مانندهٔ کردون »
« کرفتارایتدی بهتانه کیمك باشینه‌دوندمسه »
(راسخ)

« بومعناجه آثار صنع بشردر دینسه بهتاندر »
(لا)

بهر [ع] نفس کسیلوب صیق‌صیق صولومق، صولوغان عاتی.

بهره [ع] کنیش یر ، دره ایچنده‌کی چایرلق وسازلق، کسیك کسیك صولویش معنالرینی افاده ایدر. مأنوس دکلدر .

بهرج [ع] قیصه ، بودور خاتون دیمکدر . [بهتره] اولورسه یالان سویله‌مه معناسنه‌در .

بهتره

بهمه [ع ف] فوق‌العاده قهرمان، بهادرآدم دیمکدر. مأنوس دکلدر .

بهور [ع] تابداراولمق ، آیدینلقلی معناسنه‌در .

بهله [ع] لعنت، نفرین معناسنه‌در. قوالا نیلماز .

بیوت [ع] مسکن ، اوطه ، او معناسنه اولان (بیت) ك جمعی . ایکی مصراعدن مرکب نظم دیمك اولان(بیت)ك جمعی (ابیات)در. اوکاده باقکز: [قوت طبیعت وسلاست منظومتی انکار اولنماز ایسه‌ده یاپدیغی ابیات ایله بیقدیغی بیوتك وزنی میزان آخرتده معلوم اوله‌جغندن — تصویر افعال — عاکف پاشا]

بیوع [ع] صاتمق وصاتون آلمق معناسنه اولان (بیع) ك جمعیدر : (کتاب البیوع)

﴿ پ ﴾

پ | [ف] الفبای عثمانیده اوچنجی حرفدر. بوحرف لسان عربده یوقدر . آنك ایچون عربیده فایه قلب اولونور . مثلا (پارس=فارس ، پنگان = فنجان) کبی . ابجد حسابنجه « ب » کبی (۲) عددینه بدلدر.

پا ـ پای | [ف] آیاق . عربیسی « قدم » در . معنی سائره‌سی ده افاده ایدر. (پای) لفظنه دخی باقکز . [بادپا] = سرعتلی ، سریع الحرکه ، زیاده قوشان :

« یوق اویمکه پایکی مجالم »
« اویسون قطرات اشك آلم »
(معلم ناجی)

§ دیب معناسنی افاده ایدر: [پای درخت] = آغاجك دیبی ، [پای بستو] = بایغك دیبی ، [پای خم] = کوپ دیبی. § فارسیده (پا) طاقت ، ایز ، مقاومت معنالرنده دخی قوللانیلیر ـ سه ده لسانمزده بالاده کوستریلن ایکی معناده مستعملدر . یالکز (پایدار) لفظنك معناسی طاقت ومقاومت معنالرینه مقارندر . [پادرپا] = آیاق آیاغه ، یان یانه . [همپا] = رفیق ، آیاقداش ، آرقه‌داش دیمکدر :

«اول کیسه درآزاده المدن که وجودین»
«کوی خم چوکان کبی بی پاوسر ایلر»
« نفعی »

«آسمان پویه زمین کرد مسلسل حرکات»
«باد پا شعلهٔ جوالهٔ عالم پیما»
(نفعی)

«پای اسب عزمنك بال هما فرش رهی»
«فرق رخش رزمنك نصرت همایون شهپری»
(نظیم)

«نه صبا صاعقه دیرسه‌م یاراشور سرعتده»
«که سکر دیرکن آنك سایه‌سی اولماز همپا»
(نفعی)

«براقور آنی دخی سایه‌سی کبی یونده»
«اولسه کر شاطر اندیشه ایله پادرپا»
(وله)

پابرکاب ، پادررکاب | [ف] آیاغی اوزنکیده ، عازم ، سریع الزوال معنالرینی افاده ایدر.

« تیز تردر نشئهٔ پادر رکاب باده‌دن »
(عونی)

پايَرْجا { [ف] آياغى يرده يعنى دائم، قائم ، ثابت ديمكدر :

« تا كه دائم اوله بوعمرانسراى روزكار »
« تا كه پايرجا اوله طاق فلكله كهكشان »
(حقى)

پابُرْهَنَه { [ف] آياغى جيپلاق ، دال طبان . (برهنه پا) صورتيله ده قوللانيليركه يالين آياق ديمكدر .

پابَسْتَه | [ف] آياغى باغلى ، مقيّد ديمكدر. نادراً
پاىْ بَسْتَه | (پابَست) طرزنده دخى استعمال اولونور :

«براق عزت وجاهى ايدوب پابستهٔ تخصيص»
«سمند رحمت عامك عنانن ايلەمش ارخا»
(نعت شريف — نابى)

« ساقى كرم ايله بى دماغم »
« پا بستهٔ رشتهٔ فراغم »
(غالب دده)

« سن سيردەسين هميشه سرمست »
« بن دام بلا وغمده پا بست »
(وله)

پابُوس { [ف] آياق اوپ ، آياق اوپيجى معناسنەدر. اصلى [پاىِ بوس] در . ايكى صورتلەده قوللانيلير. [پابوسى] = آياق اوپمك، آياق اوپمه : [طوپ قاپوده وضع بى نظير وطرح دلپذير ايله قريب حسن ختام اولان قصر كبير بهشت منظر جهانبانيلرنده يمن وشرف پابوس معالى مأنوس خلافتپناهيلريله — عرض — عاكف پاشا]

«جسمى خاك ايت اول سهى قدك يولنده فطنتا»
«نائل اولمقسه مرامك دولت پا بوسنه»
(فطنت خانم)

« هم عرش اوله پاى بوسه نائل »
« هم سن اولەسين كماله واصل »
(نابى)

«دل كه جام عشق ايله مست خراب اولمش ياتور»
« پاى بوسك آرزوسيله تراب اولمش ياتور »
(روحى)

«اول كه رشك آور آينهٔ خورشيد اولدى»
«يمن پا بوسى ايله فرش رخام دولت»
(منيف)

پابَنْد | [ف] تركجەده تحريف ايله «پابواند» دينيليركه
پاىْ بَنْد | آياق باغى ، كوستك ومجازاً مانع ، مانعه

ديمكدر . نادراً (پابسته) كبى مقيّد معناسندهٔ دخى قوللانيلمشدر. نته كيم « فضولى » نك آتيدەكى مصراعنده بو معناده استعمال اولونمشدر : (پابند تعلّق)

«پاى بند اولدم سرزلف پريشانك كوروب»
(فضولى)

« كوستكى قيرسەده معذوردر اول معنايه »
« كهنه پا بند توكلده طوررمى حيوان »
(رمضانيه — ثابت)

«اولسه شانه ياراشور يالنه بال جبريل»
« اولسه پابند محل پاينه زلف حورا»
(نفعى)

پاپا [الفاظ مشترکه‌دندر] یونان لسانده « بابا » دیمکدر . اصطلاحمزده روماده (واتیقان) دینیلن محل مخصوصده مقیم اولوب « قاتولیك » مذهبنه سالك اولان خرستیانلرك وکیل جناب مسیح اولمق اوزره طانیدقلری رئیس روحانی‌نك عنوانیدر . مورخ ذوفنون ابن خلدون بو لفظك (ابو الآباء) دیمك اولدیغنی روایت ایدر . عثمانلیلر بیننده « ریم پاپا » دیه معروف اولان ذاتدر که اصلی « روما پاپاسی » اولسه کرکدر . دها طوغریسی حضرت عیسانك وکیلی صفتیله برمدّت روماده بولونمش اولان حواریوندن « پتروس » ك خلیفه‌سی مقامنده‌در . (پتروس) رومایی مرکز روحانی اتخاذ ایتمکله اخلافی دخی اوراده اقامت ایله‌مشلردر . واقعا بر مدت (عن ١٣٠٩ الی ١٣٧٧ میلادی) پاپالر رومایی ترکه مجبور اوله‌رق بالضروره فرانسه‌ده کائن (آوینیون) شهرنده توقف وآرام ایتمشلر ایسه‌ده نهایت کرسیٔ روحانی ینه رومایه نقل اولونمشدر . پاپا قاردینالردن مرکب برمجلس عمومیٔ روحانی معرفتیله ینه قاردینالاردن انتخاب اولونور . پاپالغه انتخاب اولونانلر تبدیل نام ایدوب یکی براسم اخذ واعلان ایدرلر . ٣٤ سنهٔ میلادیه‌سنده روماده ریاست روحانیه‌یی احراز ایدن (پتروس) دن ابتدا ایله شمدی‌یه قدر کرك (روما) ده، کرك (آوینیون) ده پاپالق مسندینه مدّعیلردخی داخل حساب اولدیغی حالده ایکی یوز طقسان طوقوز ذات انتخاب واقعا اولونمش وبونلرك اکثری ایتالیان جنسیتنه منسوب ایسه‌لرده ایچلرنده ١٤ فرانسز، ٧ آلمان، ١٢ اسپانیول، ٢ صاووآلی ، ١ پورتکیزلی ، ١ فله‌منکلی پاپا بولونمشدر :

«اوبله بر دیوان عالیدر که حکم لاحق»
«دتره‌تیردی شرق وغربی، ریم پاپایی برزمان»

پاپادیه [رومجه‌دن] بر نوع خدایی‌نابت چیچك . ادویهٔ نباتیه جمله‌سندندر . تحته کهله‌سی توزی بوندن اعمال ایدیلیر . بو چیچکك بخوری‌ده حشراتی دافعدر . بوکا ترکجه‌ده « صیغیر کوزی ، قویون کوزی » ده دیرلر . فارسی‌ده (بابونه)، عربیده (اُقحوان) دینیلیر . انواعی پك چوقدر .

پاپاغان [ف] اصلی (پبغا، پبغان) درکه تکلمه آلیشیر برنوع معروف قوشدر .

پاپاق [ف] عجم کلاهی ، سیاه وقیو یرجق تویلی قوزی دریسندن یاپیلان وباشه کیلن برنوع کلاه ، سرپوش :

« برطفل عجم باشنه‌صان کیبدی پاپاغی »
(لا)

پاپز [ف] انیشلی ، یوقوشلی وبوکسکلی، آلچقلی، اویغونسز وعارضه‌لی زمین، یر دیمکدر. مأنوس دکلدر .

پاپوش { [ف] آیاق قابی. بین العوام تحریف ایله (پابوج)
دینیلیر ونسوانه مخصوص اولوب الیوم استعمالندن وازگچلمش اولان اوکچه‌سز، کنارسز واوستی صاری مشیندن معمول برنوع آیاق قابنه اطلاق اولونور. اسکی زمانده قادینلر صاری چدیك پابوج گیبرلردی : [پابوجی طامه آتیلدی، کندینی پابوجی بیوکه اوقوت — مثل]

« پابوج گبی آچیلوب قالدی آغزی خفافك »
(ندیم)

«پابوشی بیوك یوقمی اوقوت کندیگی باری ؟»
(معلم ناجی)

پاتنگان { [ف] بین العوام تحریف ایله (باطلیجان) دیه
زبانزد اولان سبزهٔ معروفدرکه معرّبی (بادنجان) در. فارسیده اشبو لفظك آخرنده‌کی حرف نون حذف ایله دخی استعمالی معروف اولدیغی مثللو (پاتنگا) دخی عین معناده لغتدر.

پاپاس { [رومجه‌دن] قسیس، کشیش ؛ کلیسا آدمی.
بین العوام (پاپاز) دیه تلفظ اولونور. قسیس ایله راهب بیننده فرق وار ایسه‌ده لسانمزده هر ایکی صنفه‌ده علی الاطلاق پاپاس دینیر. شوقدر وارکه اولکی راهب صنفی (قره‌باش) تعبیریله صنف دیکردن تفریق ایدیلیر ایمش. هرحالده بو لفظی خرستیان مذاهبنه منسوب مأمورین روحانیه مقامنده استعمال ایتملی وکاهن وموبد مقامنده قوللانمه‌ملیدر : (پاپاس هر کون پیلاو یمز — مثل) ، (پاپاسی، پاپازی) = برنوع کوملکلك بورمجاك. هکبه‌لی آطه‌لك یانندهکی کوچك آطه‌یه (پاپاس آطه‌سی) دینیر . (پاپاس یخنیسی) = صوغانله پیشن یاغسز یخنی، بالیق پلاکیسی.

پاپافنغو { [ایتالیانجه‌دن] گمی دیرکینك اوچنجی یلکنی.
لسانمزده معروفی (بابافینغو) در.

پات { [ف] تخت، سریر. حکمداره مخصوص اوطوریله‌جق شی.
ایکی حرفك مخرجی قریب اولدیغندن (دال) ایله تلفظی شایعدر.

پاتاب { [ف] مانند ، گبی ، مقابله، برلکده معنالرینی افاده
ایدر . قوللانیلماز .

پاتاقه { [مجارلساننده] اوستنده پنجره رسمی محکوك برنوع
مجار سکه‌سی .

پاتراچه { [ایتالیانجه‌دن] سفینه‌لرده برنوع قالین خلاطدرکه
یلکن دیرکنی پالامرتیه ربط ایدر.

پاترونه { [ایتالیانجه‌دن] اسکی کتابلرده ، تاریخلرده
(پطرونه) شکلنده یازیلان بو لفظ دونمانك ایکنجی سنجاغی دیمکدر . اصطلاحات بحریه‌جه برمرتبهٔ مخصوصه ایدی .

پاترسه | [ایتالیانجه‌دن] اصطلاحات بحریه‌دندر. کمیلرده غابیه و بابا فیونغو چوبوقلری بینک چارمیخ شکاننده‌کی خلاطی .

پاتسقه | [محرف] صحیحی فرانسزجه اسم اولان (پاتسته)در. بر نوع بزدرکه موجدینک اسمیله معروفدر . « پاتسته » یه ده باقیکز .

پاته | [ایتالیانجه‌دن] پنجه ، ال : «اویونده پاته کلدی» (بورینه پاته‌سی) = اصطلاحات بحریه‌دندر . یلکنلرک اوجنه باغلانوب اورته‌سندن بورینه‌یه طوتدیریلان خلاط دیمکدر .

پاتاته | [فرانسزجه‌دن Patate] برالماسی انواعندن آمریقادن کلمش بر کوکدرکه الیوم دنیانک هرطرفنده یتشدیرلمکده‌در. اصلی لاتینجه (پاسته‌تا Pastèta] در .

پاتنت | [فرانسزجه‌دن Patente] ایتالیانجه‌سی «پاتنته» در. بیاننامه معناسنی افاده ایدن اشبو لفظ الیوم لسانمزده اوچ صورتله استعمال اولونیور . (١) امتیاز ، حمایه براتی ، پساپورت حکمنده قوللانیلیر : مثلا «فلانك پاتنته‌لی اولدیغنی ادعا ایدییورلر» (٢) امور صحیه ایچون رسماً ویریلن یول تذکره‌سی : مثلا (تمیز پاتنته) = خسته‌لق اولدیغنی و (بولاشیق پاتنته) = خسته‌لق بولندیغنی کوستر. بو (بولاشیق پاتنته) تعبیری طوغری دکلدر. چونکه « پاتنته » ذاتاً کمی تمیز اولمدقجه ویریلمز . بومقامده اشبو لفظ آجیق ، سربست کبی برمعنا افاده ایدر . آنك ایچون (بولاشیق پاتنته) یرنده (پاتنته‌سز) دیمك لازم کلیر . (٣) ارباب صنایع وتجارتدن بر نسبت مختلفه‌ده رسم نقدی آلنه‌رق مقابلنده ویریلن اصناف تذکره‌سی: مثلا(پاتنت نظامنامه‌سی)

پاتو | [ف] کوکب عطاردك منزلهٔ فلکیه‌سنه اطلاق اولونورکه جوزا وسنبله برجلری دیمکدر . § فرنکلرك « وازو » تعبیر ایتدکاری طوپراقدن معمول شیلرده‌ده اطلاق اولونور .

پاتوا | [ف] چاریغك اوستنه صاریلان طولاق . (پاتابه)ده بو معنایه لغتدر .

پاتون | [ف] نشانلی طوغان دیمکدر . بعضاً (پاتونه) طرزنده دخی قوللانیلیر .

پاتیقه | [رومجه‌دن] مرحوم احمد وفیق پاشا (لهجهٔ عثمانی)ده (پاتیقه ، پاتقه) یاخود (پاتکه) پاتیاق حکمنده وصیحان یولی ، چوبان چیغری معناسنده ترکجه برلفظ کبی کوسترمش ایسه‌ده طوغری دکلدر . بلا تدقیق یازلمشدر . بو لفظ رومی مرکبدر . رومجه‌ده (مونوپاتی) = یالکز باصش ، تك باصمه معناسنه‌درکه یالکز بر آدمك

کچه جکی طار طاغ یولی مقامنده قوللا-
نیلیر. (مونو) یالـکز، نك دیمکدر،
(پاتو) آیاق باصارم معناسنه اولدیغی
کبی (پاتی) آیاق باصمه دیمکدر. (قه)
یاخود (قا) روجه‌ده ادات تصغیردر.
عندالترکیب (پاتیقه) = کوجوجك
باصش دیمك اولورکه طار یول معنا-
سنده اصطلاح اولمشدر .

پاتیله | **پاتله** | [ف] حلواجیلرك آغزی یایوان ، بیوك باقر قزغانه اطلاق اولونور. (صحاح)ك بیانه کوره مطلق تجره دیمکدر .

پاتمار { [ف] « شتاب » معناسنه‌در. یعنی عجله دیمکدر . اصلا قوللانیلماز .

پاتپی { [ف] حرمنلرده صمانی ، توزی وطوپراغی آییرمق ایچون حبوباتی صاووردقلری آلتك اسمی . بعضاً تخفیف ایله (پتی) ده دیرلر . ترکجه‌ده بوکا (یابا) اطلاق اولونور .

پاچال { [ف] بعض اهل صنایع وتجارتك ایشلریله مشغول اولدقلری قراکلق ، چوقور یر دیمکدر . (پاچاهه) ده بو معنایه لغتدر .

پاجامه { [ف] مطلقا آیاغه کییلن طون، شلوار . چاقشیر دیمکدر .

پاچاوره { [فارسی] کیرلی بز ، اسکی اثواب پارچه‌سی. بولفظ مرکبدر. (اوره) اثوابك طیش یوزی، طیشنده‌کی قاش ، بز دیمکدر. بونك اصلی (پارچهٔ اوره)در. کثرت استعمال ایله تحریف اولنه‌رق (پاچاوره) شکلنه کیرمشدر. [پاچاوره بیلو]= کوتی وکرلی آدم .

پاچان { [ف] صاچیجی معناسنه « پاچیدن » مصدرندن صفة مشبهه‌در. « پاشیدن » مصدرندن (پاشان) دخی عین معنایه لغتدر .

پاچله | **پاچیله** | [ف] مطلقا آیاق قابی . خصوصاً قیشین قاراوزرنده یوریمك ایچون قلبور شکلنده اینجه چبوقلرله ایپدن یاپمه بر نوع پابوجه اطلاق اولونور. بونك ترکجه‌سی(سلبور)در.

پاچنامه { [ف] لقب معناسنه‌در . برذاتك — مدح ویاخود قدح ایچون — اصل اسمندن باشقه وضع اولونان عنوانی دیمکدر . مثلا « دمیر حافظ » ، « اوکوز اوغلی » جمله‌لرنده‌کی (دمیر) و (اوکوز) لقبلری کبی. § نظیر، ماننـد ، اش معناسنی ده افاده ایدر .

پاچَنْك، **پاشَنْك**، **پاهَنْك** | [ف] منفذ ، كوچك پنجره § اوجاق دلیكی. § آیاق قابی معنا سنی ده افاده ایدر. علی الاطلاق اوجاق باجه سی مقامنده و [باجنك] طرزنده دخی استعمال اولونور .

« لامـلایی پر ایدر ادخنـهٔ فحم امل »
« مطبخ جودی اگر آچسه سپهره پاچنك »
(كاظم پاشا)

پاچَكْ، **پاوْچَكْ** | [ف] تزك دیمكدر . [پاچوك]= یاتقی ایچون یاپلمش تزك طوغله سی.

پاچَه | [ف] باجاغك آلت یانی . عربیسی (كُراع) در. طون. شلوار، پانطـولون كبی باجاغه كیلن ثوابك آیاغه سورینن الك آشاغی طرفی، كناری. § قویون، صیغیر، كچی آیاغی؛ و نلردن پیشیریلن صیجاق وصوغوق طعام : (پاچه جی) = قیون وسائر حیوان آیاقلرینی اوتوله یوب ویاخود پیشیروب صاتان آدم. (پاچه كونی)= ولیمه جمعیتلرینك صوك كونی یعنی لیلهٔ زفافك ایرته سی اولان جمعه كونی دیمكدر . اوكون پاچه دینیلن طعام یندیكی ایچون بو یله تسمیه اولنمشدر . (پاچه لری صیغامق) = برایشه كیریشمك ایچون صورت جدیه ده حاضرلانمق ، غیرته كلمك ، زیاده جهد واقدام ایتمك معنالرنده قوللانیلیر . (سمور ، الما ، قره قولاق، واشاق پاچه سی) = بر نوع كورك . (یاقه پاچـه اولمق) = صاریلوب بوغوشمق ، غوغا ایتمك .

پاخَرَه | [ف] خانه و باغچه قاپولرینك داخلنده واوكارنده اوزرینه اوطورلمق ایچون بولندیریلان پیكه ، قناپه . قوللانیلماز .

پاخُوسْت | [ف] آیاق آلتنده ازیلمش، قالمش اولان شی . (پایخُست ، پایخُوست) طرزنده دخی یازیلیر .

پادْ | [ف] بیوك، اولو § ضرری دفع ، فسادی رفع ایدن : (پادشاه) ، (پادِ زَهر) = بوایكی لفظ بومعنالرقرینه سیله تركیب واستعمال اولنمشدر. § ثابت، برقرار معناسنی ده افاده ایدر. تركجه ده سوركلی، دواملی اوله رق آچیلوب قالمه سی سببیله صاری یاپراقلی برنوع چیچكه (پاد) اطلاق اولنـور . بوچیچكك عادی جنسنه یالكز (پاد)، قاتمرلی نوعنه (سرای پادی) دینیلیر . (پادار) = باقی ، دائم ، ثابت معناسنه در .

پاداشْ، **پاداشْت** | [ف] عوض خیر ، مكافات . (ابن كمال) مرحومك «دقائق الحقائق» عنوانلی اثرنده بولفظی مركب و[آیاقداش] معناسنده كوسترمه سی طوغری اولمه سه كركدر. زیرا بولفظك فارسی اولدیغی حالده اویله

برمعنايي افاده ايتديكنه دائر فرهنكلرك هيچ برنده بر روايت مذكور دكلدر. مع مافيه ادباى سالفه‌نك بو معناده استعمال ايتدكلرينه پك چوق مثال بولنه‌بيلير.

پادام | [ف] طوزاق معناسنه‌در. بعض روايته كوره خارجدن قوش جابى ايچون طوزاغك ايچنه، وياخود

پاىدام | كنارينه ربط ايديلن قوش ديمكدر. عربيده (ملواح) ديرلر. «قوشى قوش ايله آولارلر» ضرب‌مثل تركيسي بوندن نشأت ايتمشدر. (فرهنك شعورى)نك روايتنه نظراً (پادام) نمازكاه، مصلا معناسنى ده افاده ايدر.

پادزهر | تركجه‌ده تحريف ايله «پان زهر» دينيلن علاجدر كه تأثير سمّى دفع ايدر. بو لفظ مركبدر. (پاد) حافظ معناسنه اولديغندن زهردن حفظ ايديجى ديمكدر. بعضاً تخفيف ايله (پازهر) طرزنده‌دخى استعمال اولنور. تركجه‌ده «خريزمه طاشى» ده ديرلر.

پادشاه | [ف] سلطان، بيوك حكمدار ديمكدر. بونلر

پادشه | لفظ مركبدر. بالاده ايضاح ايدلديكى وجه‌ايله (پاد) برقاچ معنايى افاده ايدركه بر معناسى ده (حافظ) ديمكدر. (شاه) خداوند، داماد، اولو، اقران وامثالنه

فائق كبى معانى‌يه دلالت ايدر. بناءً عليه عندالتركيب (حافظ اعظم) (صاحب ملك) كبى برمعناده سلاطين وحكمدارانه علم اولمشدر. ايكنجيسى ديكرينك مخففى اولوب ياالكز نظمده قوللانيلير. فارسيده اولديغى كبى [پادشا] طرزنده استعمالى سايقهٔ عثمانيه‌يه موافق دكلدر. بونكله برابرنادراً استعمالى واقعدر. ازجمله (شاهينكراى)ك قصيدهٔ مشهوره‌سندن بيت آتيده مرسّخم اوله‌رق ايراد اولنمشدر.

«ياور اولورسه اكر لطف خدا برقوله»
«بربوله‌محتاج ايكن دهره اولور پادشاى»
(شاهينكراى)

«كمتر كدايى آز دطاشى قيلاردى باى»
«برلطفى چوق مروتى چوق پادشاه ايدى»
(باقى)

«نامور غازى خصم افكن حيدر شمشير»
«دادكر پادشه عادل فاروق احكام»
(جورى)

«نفعى بونى صانمه منت بولمش»
«اوچ پادشهك نديمى اولمش»
(لا)

«پادشاهم بويله بيك ييل پادشاه اول ملته»
(اسماعيل صفا)

[پادشاهانه] = بيوك حكمداره ياقيشه‌جق صورتده. [پادشاهى] = سلطانلق، پادشاهلق، سلطانه منسوب ديمكدر.

« بر قاعده رسم پادشاهی »
« بیحد وحساب ایدی سپاهی »
(نابی)

پادگانه [ف] یوکسك طام § قاپو ایچنده اولان یوکسك پنجره وقاپو. معروف دکلدر.

پاده [ف] خرکاه . صیغیر واشك سوروسی § یایلاق § چوبان صوپاسی. قوللانیلماز .

پار [ف] ترکجه‌ده نادراً قوللانیلمشدر . فارسیده درت معناده قوللانیلیر . (١) کچن سنه ، بیلدر مقامنده استعمال اولونور. (٢) « پاره » لفظندن مرخم اولور. (٣) دباغت اولنمش دری (٤) اوچق معناسنه اولان « پاریدن » مصدرندن مشتق اولور .

پاراپت [Parapet] ایتالیانجه‌دن] اصطلاحات بحریه‌دندر . کمیلرك کنار سپری ، قورتولغی ، کوپشته‌سی دیمکدر .

پاراته [ایتالیانجه‌دن] طالیان قازیقلرینك باشندن وتیمور ستونلرده‌کی حلقه‌دن کچیریلن خلاطك مربوط اولان اوجنه دینور .

پاراچول [ایتالیانجه‌دن] دیرسك، قولك اورته‌سنده‌کی سیوری بوغوم یری § کمی چاتیسنك اکری پارچه‌لری. [پاراچول ایتمك] = غلبه‌لکده دیرسکله اوروق و برشی چارپمق دیمکدر .

پاراشوت [فرانسزجه‌دن [Parachute] جو هواده طیران ایدن بالونلرك حین سقوطنده هوایه مقاومت ایده‌رك آغیر آغیر زمینه اینمه‌سیچون ایجاد ایدلمش برسپر سقوط، برآلت مخصوصه‌در .

پاراطونه‌ر [فرانسزجه‌دن [Paratonnerre] آمریقالی فیلسوف مشهور (فرانقلن)ك ١٧٥٢ سنهٔ میلادیه‌سنده ایجاد ایتدیکی جاذب الصاعقه. سپر صاعقه. برمحلیییلدیرمدن محافظه ایچون یوکسك برستونك اوجنه وضع اولنان وجذب ایتدیکی قوتی برتل واسطه‌سیله آشاغیده، زیر زمینده کومور توزیله مملو برچوقوره نقل ایدن آلت سالمه‌در .

پاراغراف [فرانسزجه‌دن [Paragraphe فقره. برمقاله‌نك، برکتابك سطرباشی تشکیل ایدن فقراتندن هربری § فقره اشارتی. فقراتی تفریق ایچون قوللانیلان ایشته شو [§] اشارت دیمکدر .

پاراکه‌ت [ایتالیانجه‌دن] کمیلرك درجهٔ سرعت حرکتنی حساب وتیقن ایچون دکزه آتیلوب سوروکله‌دیلن ایپه مربوط آلت، حساب تخته‌سی دیمکدر . [پاراکت اولطه‌سی] چوق ایکنه‌لی برنوع اوزون اولطه .

پارانته‌ز [فرانسزجه‌دن]ترجمه‌ده (معترضه دینیلن شو ( ) اشارت دیمکدر. عباره آره‌سنده تشبید مقصد ایچون ایراد ایدیلن فقره‌یی تفریق ایدرکه اوفقره‌نك حذفی ذات ماده‌یه نقیصه ایراث ایتمدیکی حالده ابقاسی اشحاذ فکر ایدر. § نظر دقتی جلب ایتمك ایچون برکلمه ویاخود جمله‌نك ابتدا وانتهاسنه‌ده بواشارت وضع ایدیلیر.

پاراو | **پاداو** | [ف] قوجه‌قاری ، بوناق قادین. قوللانیلماز.

پاراوان [فرانسزجه‌دن -Para vent] پاراوانه، برقاچ قاناد چرچوه‌دن تشکل ایتمش، ایسته‌نلدیکی زمان آچیلیر وقاپانیر ، کذلك ایسته‌نیلن محله نقل ایدیلیر تخته پرده دیمکدر. بیوك مقاماتده اکثریا قاپولرك یا ایچ ویا طیش طرفنه وضع اولونور.

پارتی [فرانسزجه‌دن Partie] پارچه، جزء، قسم؛ طاقم، طرف. کبی معنالری افاده ایدر. [پارتیزان Partisan] = طرفدار. طرفکیر دیمکدر. ترجمه‌ده پارچه، طاقم معنالرنده استعمال اولونیور.

پارچه [ف]قطعه، لیمه: کوچوك، اوفاق نسنه، آز شی دیمکدر. فارسیده (پار) = (پاره) معناسنی افاده ایدر. [چه] = ادات تصغیردر. بوحالده (پارچه) = پك کوچوك، کم مقدار، دکرسز، جزئی دیمك اولور : [برپارچه بوزوق]= جزءی مقامنده‌در. (پارچه پارچه) = قیرلمش، طاغلمش، دوکلمش معناسنی افاده ایدر. (پارچه‌لامق) = قیرمق؛ پاره پاره ایتمك، ییرتمق کبی معنالره دلالت ایدر. [پارچه‌جی] = درلو درلو قماش پارچه‌لرینی طوپلایوب صاتان.

پاردم | **پالدم** | [ف] ایکنجیسی ترجمه‌ده دخی قوللانیلیر. سمر قوسقونی. پالانك آرقه‌سنده‌کی دوز قایش.

پاردون [فرانسزجه‌دن Pardon] عفو، صفح معناسنه‌در. اکثریا (عفو ایدرسکز) مقامنده قوللانیلیر :

« چکیلیرمی بوقباحت چلبی! پاردونله »
(علی علوی)

پارده‌سو [فرانسزجه‌دن Pardessus] اك اوسته کییلان خفیف الباس.

پارزده [ف] قاصنی دینیلن ضم § چوجوق کوکسنکی. قوللانیلماز.

پارس [ف] ایرانده « شیراز » قطعه‌سنك اسمیدرکه نفس (شیراز) شهری بو دیارك مرکز اداره‌سیدر. عربلر (پا) یی (فا) یه تبدیل ایدوب (فارس) دیدیلر وبتون

ایرانی بونام ایله یاد ایتدیلر. [پارسی]= پارسه منسوب، لسان فارسی دیمکدر. § قاپلاندن کوچوك، غایتله ییرتیجی برجانورك اسمیدر. عربیده (فهد) دیرلر.

پارسا | [ف] عابد، زاهد، متقی، عفیف، صالح، ایشله مشغول ایی آدم دیمکدر. آخرنده‌کی الف نسبته حمل ایدیلورسه (پارسی) معناسنی افاده ایدر.

پارسال | [ف] گچن ییل، بیلدر دیمکدر. فارسیده یالکز (پار) دخی بو معناده قوللانیلیر.

پارسنگ **پاسنگ** | [ف] ترازونك خفیف اولان طرفنه تعدیل ایچون آصیلان شی دیمکدر. (فرهنك شعوری)یه نظراً (پرسنگ) طرزنده مخففاً دخی استعمال اولونور. ترکجه‌ده یالکز (پرسنگ) «تمهٔ کلام» مقامنده قوللانیلیر:

«حدت ایتمه سودیکم هر برسوزك پرسنکی وار»
(شیخ وصفی)

پارسه | [ف] دیلنجیلك معناسنه در. فارسیده [پرسه] صورتنده تخفیف اولونور. حقه باز، مداح، جانباز، چالغیجی مقوله‌سنك ابراز هنر ایتدکدن صوکره ارباب تماشادن آقچه طوپلایشلرینه بر نوع دیلنجیلك حکمی ویریله‌رك (پارسه) اطلاق اولونمشدر. ترکجه‌ده بو مقوله‌لره ویریلن آقچه، بخشیش مقامنده استعمال اولونیور.

پارکه | [فرانسزجه‌دن Perquet] طوغرامه‌دن یعنی اوفاق وشکللری بربرینه مطابق تخته پارچه‌لرندن یاپیلمش مصنع ومزین دوشه‌مه دیمکدر.

پارگی | [ف] فاحشه‌لك، روسپیلك. فارسیده حمام ومطبخ کبی محللرده صو بریکن چوقوره، خصوصیله چرکاب چوقورینه [پارگین] دیرلر. بعضاً تخفیف ایله ینه بو معناده (پارگی) ده قوللانیلیر. بونك معربی (خارقین) در.

پارلاتوریو | [ایتالیانجه‌دن] محل کلام، سوزیری. دائرهٔ امور صحیه‌یه مربوط اولان تحفظخانه‌لرده‌کی سؤال وجواب اوطه‌سی دیمکدر.

پارلامنتو | [ایتالیانجه دن] حکومات مشروطه‌نك، خصوصیله انکلتره دولتنك عوام واعیان مجالسی هیئتلری دیمکدر.

پارله | [ایتالیانجه‌دن] اصطلاحات بحریه‌دندر. دونماده قوللانیلان بیوك پالامار مقره‌سی، چوق دیللی مقره.

پارنج { [ف] اجرت قدمیه، آیاق تری § خواننده، سازنده، مدّاح مقوله‌سنه ویریلن بخشش .

پارو { [ف] قوجه‌قاری § قار کوره‌کی، یایغین کوره‌ك .
پاروب { قوجه‌قاری‌یه (پاراو) ده دیرلر .

پاروله { [ف] اوچ معنایی افاده ایدر. (١) یونغه ، تخته وآغاج قیرنتیسی . (٢) لطیفه‌جی ، مزاح‌کو ، خوش صحبت آدم . (٣) خیرسز ، ایشه یارامز شخص . مأنوس دکلدر . دیکرندن تفریقی ایچون یازلمشدر .

پاروله { [ایتالیانجه‌دن] عسکر نوبتجیلرینك دوست ودشمنی تفریق ایتمه‌لری ایچون ضابطان طرفندن کیجه‌لری تعیین وتبلیغ ایدیلن لفظ مخصوص ، کلام مرتب . § بر فرقه‌نك افرادی بیننده اشارت مخصوصه اولمق اوزره وضع اولنان کلام .

پاره { [ف] پارچه ، قطعه . (پاره پاره) = پارچه پارچه . (دوپاره) = ایکی پارچه . (یکپاره) = برپارچه، سراپا وبوس بتون مقامنده دخی قوللانیلیر . « پاره‌له‌مك ، پاره‌لامق » = پارچه پارچه ایتمك ، ییرتمق. (پاره‌لتمك)= برشیی دیکری واسطه‌سیله پارچه پارچه ایتدیرمك . [پاره‌لنمك] = پارچه پارچه‌اولمق؛ تلاش کوسترمك دیمکدر.

[پاره دوز] = یامایجی ، اسکیجی .
[پاره دوزی] = اسکیجیلك . الیوم (برپارچه) تعبیری یرنده (برپاره) قوللانیلمه‌ماز . § برغروشك قرقده بر جزئی دیمکدر . تعبیر دیکرله قرق پاره برغروش اعتبار اولنمشدر. (پاره قیرمق) = آقچه قزانمق . (پاره کسمك) = سکّه ضرب ایتمك. (چیل پاره) = یکی سکّه. (اوفاق پاره)= مسکوکاتك بوزوقلق دینیلان اقسامی : [پاره، پاره‌یی چکر] و [پاره، پاره پاره ایله قازانیلیر — مثل] § مطلقا سکّه، مسکوکات ، آقچه ، ثروت معناسنده دخی قوللانیلیر : [پاره‌سی اولان دودوکی چالار — مثل]

«دوشه‌لی اویادکار، کوکل اولدی پاره پاره»
«جکرم کوکل نه چاره کچه مہ محبتم وار»
(واصف)
« یکپاره نزاکت ولطافت »
(شیخ غالب)
« چون باصدی سپهر اوّله پا »
« اولدی ایکی پاره بدر رعنا »
(وله)
«پارهٔ الماسدر سنك فسائی نیلر اول»
«چرخه چکمه بردخی شمشیر والا کوهری»
(نفعی)

پاریاب { [ف] چای وایرمق صو یله سقی وارروا

ایدیلەرك حاصل اولان مزروعات دیمکدر . (پاریا) و (پاریاو) و (فاریاب) و (فاریا) دخی بو معنایه لغتدر .

پاریمه [ایتالیانجەدن] فلوق دینیلن صندالك یلکن ایپی دیمکدر .

پارین
پارینه [ف] کچن سنه‌کی ، بیلدرکی دیمکدر (پار) = بیلدر دیمك اولوب حرف (یا) نسبت وحرف (ن) تأکید ایچوندر : « سیاحت پارینه ، زیارت پارینه ، مسرّت پارینه »
«کل کوکس ویر شتای پرکینه »
« یتش ای پوستین پارینه »
(معلم ناجی)

پازند [ف] دین مجوسی‌یه عائد ایکی تفسیر کتابیدرکه برینه (زند) ، دیکرینه [پازند] دیرلر . بونلرك یکدیکرینك شرحی اولدیغی‌ده مرویدر . « زردشت » کتابی‌ده دیرلر . بوبابده کی روایات مختلفەدن ارتضای حقیقت غایتله‌مشکل ، بلکه محالدر : [هزار فسون زند وپازند اوقومغله آزرتسخیر سروکشت زر دشتی کبی نشانده ایدوب — شفیقنامه]

پازاج [ف] ابه قادین ، عربیده [قابله] دیرلر . § دایه ، سودننه دیمکدر . عربیسی «مرضعه» در .

پازده [ف] آیاق آلتنده قالمش ، چیکنمنمش . (پازده خول) = آتلرك آیاقلری آلتنده ازیلمش ، محو اولمش دیمکدر . بوتعبیر خایسده‌یی قوللانەمق اولادر :
«اولمەسون قصر دلك پازدهٔ کرد الم»
(نابی)

پازن
پازنك [ف] پزەونك دیمکدر . عربیده یدلجی معناسنده بومقوله آدملره [قائد] دینیلیرکه جمعی [قواد] در .

پازو [ف] معروف یاصی یاپراقدر . قیمه ات وپرنج ایله طولمه یاپارلر . ترکجەده دخی اسمی بودر . § قاپونك آرقەسنه قونیلان طایاق .

پازیر [ف] پیتمیله حق اولان دیواره ، بنایه طیانیلان دیرك ، دستك دیمکدر .

پازین [ف] کیجەنك بر قسمی . کیجەنك کرك کچمش ، کرك کچەجك بر قسمی معناسنی افاده ایدر . قوللانیلماز .

پاژخ [ف] نالش ، ایکلتی معناسنەدر . قوللانیلماز .

پاژیر [ف] «قاطع السمّ» ، پادزهر معناسنەدر . ترکجەده بو استعمال اولونماز .

پاس [ف] کیجەنك سکنز قسمندن برینه اطلاق اولونور . بو

مناسبتله كیجه بكجی سنه [پاسدار ، پاسبان] دینیلیر . § حفظ وحراست معناسنه كلیر . ؟ غم ، كدر ، كوكل اوزونتیسی ، ایچ صیقنتیسی دیمكدر .
(پاسلی) = فنا اولمش ، بوزولمش ، كیرلنمش . صوك معنا اعتباریله تركجه‌ده كیر ، بوزوق معناسنده قوللانیلمشدر .
(پاسلانمق) = كیرلنمك ، كیرطوتمق :
[پاسداریٔ شهر ایله بنات ونسوان وصبیانلری یاننده محافظه‌جی آلیقومه‌لریله — شفیقنامه]

پاساپاروله [ایتالیانجه‌دن] آچیق . عنی‌سوز ؛ تواتر ، هركسك بیلدیكی شی .

پاساپورت [فرانسزجه‌دن [Passe-port] یول تذكره‌سی ، مرور تذكره‌سی ؛ بر شخصك منسوب اولدیغی دولت طرفندن تابعیتی متضمن یدینه ویریلن رخصتنامهٔ رسمی . § (پاساپورتی آلمق) = بر اجنبینك مقیم اولدیغی دولتك نزدندن انفكاكی ایچون رسماً یول تذكره‌سی آلمه‌سی دیمكدر .

پاسار [ف] چپه ، آیاغله چپه‌لمك ، چپه‌جی ، تكمه معناسنه‌در .
پاسپار (پاسپر) دخی بومعنایه لغتدر .

پاساژ [فرانسزجه‌دن Passage] كچید . اوستی اورتولی سوقاق ، یول .

پاسبان [ف] كیجه بكجیسی . (پاسبانی) = بكجیلك .
[پاسدار] = عین معنایه لغتدر .
(پاسبان طارم ، پاسبان فلك) = « زحل » كوكبی دیمكدر :
« سراد قنده ملك دیده‌بانلغه مأذون »
« خزینه‌سنده فلك پاسبانلغه مأمور »
(نابی)
« اول شهنشاه فلك كشوركه اولورسه روا »
« دركه اجلالنه خورشید كردون پاسبان »
(حقی)

پاسبك [ف] آیاغی خفیف ، ایشنده مقدم ؛ جهد ایدیجی معناسنه‌در . مأنوس دكلدر .

پاستاو [مجارجه‌دن] تركجه‌ده تحریف ایله « پاستال » دینیلیر . اوچ طرف یالدیزلی بر طوپ چوقه دیمكدر . [پاستاوله بازارلق] = آرشینله اولمه‌یوب طوپ طوپ فیئات كسمك معناسنی افاده ایدر .

پاستقه [ایتالیانجه‌دن] اصطلاحات بحریه‌دندر . كیلرك دونمه‌سنده قوللانیلان بیوك دیرتماجلی مقره .

پاسته [ایتالیانجه‌دن] خمیر معناسنه‌در . (قرابیه) كبی شكرلی ، قورو خمیر ایشی مطبوخانه اطلاق اولونور .

پاسخ [ف] سوز ، جواب ، معناسنه‌در . فارسیده « سوز دیكله » مقامنده [پاسخ شنو] دینیلیر .

«جواب ویر» تعبیری یرنده دخی [پاسخ بِدَه] جملەسی قوللانیلیر . ترکجەدە استعمال اولونماز .

پاسدار { [ف] کیجه بکجیسی ، کوزه‌دیجی . (پاسبان) زیاده قوللانیلیر .

پاسقالیا { [رومجەدن] اصلی عبرانیجه (فاسەق) در . خرستیانلرك بایرامی دیمکدر . [بیوك پاسقالیا] = عید تحرکه قربان کونی [کوچوك پاسقالیا] = ولادت عیسی یورطیسی دیمکدر . معناجه عربی [فَسْخ] کلمەسنك عینیدر . بولفظ لاتینجەیه (پاسقا) صورتنده انتقال ایدوب مؤخراً بونام ایله یادایدیلن کونه منسوب معناسنده ینه لاتینجه [پاسقالیئوم] لفظی شایع اولمغله یونانیلرکده بونی کندی شیوه‌لرینه تطبیق ایدرك (پاسقالیا) دیدکاری تدقیقات واقعه‌دن آکلاشلمشدر .

پاسك { [ف] خمیازه ، اسنه‌یش ، اسنه‌مه معناسنه‌در . « پاشك » ده دینیر .

پاسوار { [ف] آیاغه بنمش یعنی پیاده ، یایا دیمکدر . (پای سوار) ده دینیله‌بیلیر :

« پاسواران عودت ایتمش سیر کاغدخانه‌دن »
(معلم ناجی)

پاسوان { [ف] کیجه بکجیسی دیمکدر . (پاسبان) ه ده باقیکز . ترکجه‌ده تحریف ایله (پازواند) دینیلیر .

پاش { [ف] سرپمك ، صاچمق معناسنی افاده ایدن (پاشیدن) لفظندن اسم مصدر وصیغهٔ امردر . صاچیجی معناسنده وصف ترکیبی اوله‌رق استعمال اولونور : ضیاپاش ، اشك پاش ، کهرپاش ، پرتو پاش)

«ذاتك سداواسه ویرمز دیدهٔ خونپاشه تمکینی»
«نه‌دکوتوتیا ویرسه‌ك قوروتمز چشم تمکینی»
(نابی)

پاشا { [لقب] وزرا وبعض امرایه مخصوص برعنوان رسمیدر . بونك اصلی (پای شاه) اولدیغی بیان ایدنلر بولندیغی کبی ترکجه‌ده « بشه » بیوك قارداش دیمك اولوب سلطان اورخان مرحومك بیوك قارداشی اولان امیر (علاءالدین) ی منصب وزارته نصب ایتمه‌سی ودائما کندیسنه (بشه) دیه خطاب ایلەمه‌سی حسبیله مؤخراً مسند مذکوری احراز ایدنلره بو لفظك بر عنوان رسمی اولدیغنی وکثرت استعمال ایله کیتدکجه طرز تکلمك بوس بتون دکیشمش بولندیغنی نقل ودرمیان ایدنلرده بولونمشدر .

پاشنا / **پاشنه** { [ف] آیاقده‌کی اوکچه طوپوق دیمکدر . دابوس دکلدر . (پاشینه) ده بو معنایه لغتدر .

پاشنده { [ف] صاچیجی ، سرپیجی معناسنه در ، (پاش) بوندن مرخمدر .

پاشنك | [ف] آصيلي اولديغي حالده قورومش اوزوم صالقمي ديمكدر . §
پاشنكه | تخملق اولمق اوزره آليقونيلان قاباق ، قاوون ، قارپوز معناسنه‌در .

پاشنين | [ف] تخته و آغاج پارەلری، قيميق . بونلر مأنوس دكلدر .

پاشيب | [ف] باصه‌مق ، نردبان. (پای شيب) صورتنده دخی قوللانيلير .

پاشيده | [ف] صاچلمش، سرپلمش طاغلمش : [ايچلرندن نيجه جهابذهٔ كارساز ميانه‌ده مروحه جنبان رفع اشكال اوله‌رق شهد اتحاده پاشيدهٔ ونيم نوحش اولمغله — شفيقنامه]

« پاشيده ايتسون آب رخن خاك ذلته »
(نابی)

« درعلمنده مستعمل نيجه ماهيت عالم »
« رەحكمنده پاشيده كهر خاصيت اشيا »
(وله)

پاغر | [ف] طبان، كبريش ديئيلن ديرك . (پاغر ، پاغره) = داءالفيل ديئيلن مرض ديمكدر .

پاغند | [ف] آتيلمش پاموق . § آتيلمش پاموقدن پاپه
پاغنده | يوماق . بو معناده غينك ضمی ده جائزدر .

پاغوريه | [روم‌جه دن] ينگج انواعندن كوچوك چغانوس. خرستيانلرجه مقبول بردكز بوجكيدر .

پاغوش | [ف] طالغه چارپمق ، صويه طالمق . مأنوس دكلدر .

پافته | [روم‌جه‌دن] شمسه. بيوك قاباره § پارچه ، قطعه . اصلی كوچوك ، قسم ، پارچه معناسنه (پاورا)در. (پافته پافته) = پارچه پارچه ، آيری آيری ديمكدر . § تيمورجيلرك ويده ييولرينی آچدقلری بورغو نوعندن برآلت .

پاك | [ف] طاهر، صاف ، خالص، تميز. حيله‌سز. لسان (چغتا-ی) ده « آريغ » بو معنايی افاده ايدر. فارسيده (پاك) بومعنادن باشقه تمام ، جمله معناسنی ده افاده ايدر . [پاكی] = تميزلك ، حيله‌سزلك ، صفوت : (آب پاك، قلب پاك) .

« اول حيا كليركنك پاكیٔ دامانی كورك »
(نائلیٔ قديم)

« بر شاعر پاك نكته‌داندر »
« ميدان هنرده پهلواندر »
(مقدمه)

«ذره خاك حرمی ديدهٔ دهره مردم»
« كرد پاك قدمی جوهر مهردا كسير»
(حق)

پاكار | [ف] جابی ، تحصيلدار . (پاكاری) = جابيلك ، تحصيلدارلق . مأنوس دكلدر .

پاكانْ { [ف] تميز، صاف معناسنه اولان (پاك) ك جمعى .
اوليا، اصفيا، اعزّه مقامنده قوللانيلير:
« كار پاكانرا قياس ازخود مگير »
(حضرت ملاى روم)
« كار پاكانى قياس ايله مه كندى ايشكه »
(معلم ناجى)

پاكْبازْ { [ف] خالص، تميز اوينايجى معناسنه در . عفت وعصمتله حركت ايدن زاهد ، عاشق صادق مقامنده استعمال اولونور .

پاكَتْ / پاكَه‌تْ { [فرانسزجه‌دن Paquet] دسته، دمت ، بوغچه. هر طرفدن دوريلوب بوكلمش ، باغلانامش شيلر ديمكدر : [بر پاكت سيغاره ، بر پاكت توتون .]

پاكْدامَنْ { [ف] برئ الذمه ، عفيف ، عصمتلى .
(پاكدامنى) = عصمت وعفت صاحبى اولش. نظمده [پاكدامان، پاكدامانى] = طرزنده دخى قوللانيله بيلير .
« ياراشوردينسه سواد خطده بكر فكرمه »
« پاك دامن شاهد مه طلعت مشكين نقاب »
(نفعى)

پاگَنْدْ { [ف] « ياقوت » دينيلن قيرمزى جوهر قيمتدار.
§ استعاره طريقيله شرابه اطلاق اولونور .

پاكى { [ف] تراش آلتى، اوستوره. قوللانيلماز .

پاكيزَه { [ف] زياده نازك ، لطيف ؛ پك خالص ، تميز ديمكدر :
« چون بمجلس آمد آن پاكيزه روى »
« كشته اند خامش همه استيزه كوى »
(مير نظمى)
« صفا كلدك جهانه اى مبارك طفل پاكيزه »
(اكرم)
« عزو رفعت شوكت شاهانه سندن مستفيض »
« فوز ونصرت همت پاكيزه سندن مستعين »
(جلوسيه)
« پاكيزه قصيده‌لر ديمشدر »
« برجسته نشيده‌لر ديمشدر »
(مقدمه)

پالا { [رومجه‌دن] لسان يونانينك « دوريئن Dorien » شيوه‌سنجه « پالا » = دوكوشمه معناسنه در.
اكلى، ياصى، ايكى يوزلى شى. بيوك قايقلرده بولنان بوينه پالا-ى كبى كه طوتيله جق اوجى عادتا دوز، يوارلاق. وديكر اوجى اكلى، ياصى بر كوره كدر.
§ ايكى يوزلى، اوزون قيليجه‌ده (پالا) اطلاق اولونور. (پالا چالمق)= بيهوده چاليشمق ، بوشنه كزمك . (پالا صاللامق) = تك كوروك ايله قايق يوروتمك . § اكلى ويا-ى تخته‌نك عمودى قونلديشنه‌ده [پالا] تعبير اولونور . قابا . اكلى اولان بيغه (پالابيق) ديرلر .

پالا { [ف] يدك آت § سوزكچ . بو معناده پالكز استعمال.

اولونه‌ماز . مطلقا بر کلمه ایله ترکیب ایدیلیر . مثلا (می پالا ، ترشی پالا) دینیلیر . § آصیلی ، آصیلمش معناسنی افاده ایدر § فریاد ، ناله معناسنده دخی قوللانیلیر . ترکجه‌ده نادراً استعمال اولونمشدر :

« غرق اولورکون ومکان آب حیات فیضه »
« آلدیغمجه الیمه کلک سخن پالایی »
(نفعی)

پالاپال [ف] محکم ، قوی ، قاتی ، طیانقلی . § بولفظك زیاده قویولنمش ، قاتیلانمش پالوده معناسنی‌ده افاده ایتدیکی « تحفة الاحباب » ده روایت اولونمشدر .

« بفر وهیبت شمشیر او قرار کرفت »
« زمانهٔ که پر آشوب بود پالاپال »
(دقیقی)

پالیاچو [ایتالیانجه‌دن] لاتینجه (پالاقس) « کوچك » دیمکدر . مؤخراً (Pallazio پالاچیئو) شکلنی آلمش ، ایتالیانجه‌ده (ol) حرفلرینك ایکنجیسی (ی) کبی تلفظ ایدلدیکندن ترکجه‌ده (پالیاچو) دیه انتقال ایتمشدر . مسخره ، مقلد ، صویتاری دیمکدر .

پالاد [ف] یدك آت ، یاخود طاقسز چکیلن آت .
پالاده (پالای) ده بومعنایه لغتدر . مأنوس دکلدر . § ایکنجیسی مفسد ، غماز معناسنی‌ده افاده ایدر .

پالار [ف] چاتی دیرکی . خانه‌نك سقفنه قونیلان اوزون دیرك . قوللانیلماز .

پالاس [ف] اسکی کلیم ، کیجه ، عبا ، چول وامثالی شیلر
پلاس دیمکدر . ترکجه‌ده اکثریا ایکنجیسی استعمال اولونور . [پلاسپاره] = عبا ، چول پارچه‌سی . [پلاسپوش ، پالاسپوش] = عبا ، چول کیین ؛ کلیمه ، عبایه بورونن دیمکدر : [بر رند پلاسپوش] « پلاس » ه ده باقکز .

پالاستوریه [ایتالیانجه‌دن] جلا ویرمك معناسندن مأخوذ اولدیغی تدقیقات ایله آکلاشلمشدر . طولو طوپی سیلمك ، بوشالتمق ایچون قوللانیلان پاچاوره‌لی یاخود بورغولو صیریق § طوپك یووارلغنه قونیلان صبقی اوستوپیسی ، کورله صیقیسی دیمکدر .

پالاسرته [ایتالیانجه‌دن] چارمیخلرك آیاغی مشابهسنده کی راف ، آیاقلق . کمیجی اصطلاحاتندندر .

پالاسقه [مجارجه‌دن] عسکر فشنکلکی ، عسکرلرك بللرینه طاقدقلری قایشدن معمول چانطه‌لی کمر § طوپ خرطوجی وضع اولنان چانطه .

پالامار [ایتالیانجه‌دن] بیوك کمیلری قاره‌یه باغلامق

یاخود تیمور زنجیر یرینه لنکر دوشماند.
یره یه ربط ایتمك ایچون قوللانیلان
بیوك ، قالین خلاط. (پالامار کوزی)=
کمیلرك باش وقیچ طرفلرندهکی یووارلاق
خلاط دلیکلری. (پالاماری قوپارمق)=
سیویشمق ، قاچمق دیمکدر .

پالاموت { [یونانیدن] اصلی « وآلانیزیئون » .
(میشه) دینیلن آغاجك واوجنسدن
بعض آغاجلرك یمیشی . بلود ، بلید ،
بلوط دخی دینیلیر . دباغ پالاموتی .

پالامود { [یونانیدن] اصلی [پالامیدی]. معروف
برنوع بالیق . کوچوکی « قاره بالیق ،
چنکانه پالامودی » . براز بیوکنه
« طوریق » ، دها بیوکنه « آلتی
پارمق » ، اك بطّالنه « زندان دلن ،
بچوطه » دیرلر . « لاکرده » =
بو بالیغك طوز ایچنده یاتمشی .

پالان { [ف] اکره بدل یوك حیوانلرینه اوریلان سمر.
بینك حیوانینه اوریلان اکر باشقهدر.
[پالان ، پالاندوز] = پالانجی ،
سمرجی ، پالان یاپان. (پالاندوزی)=
سمرجیلك ، پالانجیلق : آت پالانی ،
اشك پالانی ، دوه پالانی . [هرکس
« جزاء بما کانوا یکسبون » نوروزنده
پالان اعماللرینه اندازهٔ اکتسابلری
مقداری قطع کسای مجازات ایده بکاری
ــ شفیقنامه]

پالانه { [ف] دهلیز ، خانهلرك دیشاری یه طوغری
چیقمهسی. (بالقون) مقامنده استعمال
ایدیلهبیلیر . (فرهنك شعوری) یه
نظراً (پالان) دخی بو معنایی افاده
ایدر .

پالانقو { [ایتالیانجهدن] آغیر یوك قالدیرمك ایچون
خلاطلی بر بیرینك ایچندن کچیرلمش چوق
دیللی چفت مقارهدن یاپمه برآلت .

پالانقه { [مجارجهدن] آغاج وطوپراقله یاپلمش اوفاق
حصار ، شرانپول چوریلمش بیوك
طابیه ، خندقلی واروش دیمکدر .

پالاوان / **پالاون** { [ف] سوزکچ ، خصوصیله حلواجیلرك بال ، شکر سوزمك ایچون قوللانـدقلری کفکیره مشابه
سوزکو :

« افشرهٔ خون دل از چشم او »
« ریخته پالاون مژکان فرو »
(ابوشعیب)

پالاوره { [ایتالیانجهدن] کمینك طوپ انباری آلتنده
اولان آشاغی انباری § بالیق اولطه-
لرینك زوقه ایی .

پالاهنك / **پالهنك** { [ف] دیزکین ، یولارهٔ دیزکینك اوجندهکی کمند ، قایش . بوکا (جلبیر) ده دیرلر.
(پلهنك) صورتنده دخی تخفیف-

ایدیلیر . § آو ، مجرم بند ایدیله‌جك کمند ، ایپ § تازینك بوینه کچیریلن حلقه کبی آغاج معنالرینی‌ده افاده ایدر :

«ایله‌یه تا خسرو صاحبقران شرق وغرب»
«اشهب زرپالهنك صبحله جولا نکری»
(نفعی)

«سپه انداز صف آرا که روادر اولسه»
«آفتاب اشهب چالاکنه زر پالاهنك»
(وله)

پالای [ف] یدك آت § سوزمك و آرتیرمق معنالرینی افاده ایدن (پالاییدن) مصدرندن صیغهٔ امر وفاعل مرخم اولور : [وتیغ خون پالای سطوت و جلادت صاحبقرانیلرین آسایش بخشای قلوب اهل ایمان ایله‌یه — سلطان محمود خانه تلخیص — عاکف پاشا]

پالدم [ف] آت اکرینك آرقه‌سنه کچیریلن قایشدرکه قوسقون تعبیر اولونور . یووارلاق قوسقون حلقه‌سی : [کوکدن پالدم یاغسه بوینه کچر — مثل]

پالطو [فرانسزجه‌دن Paletot] اصلی (ت) حرفیله ایسه‌ده [o] حرف فرانسوینك صداسنی کوسترمك ایچون ترکجه‌ده (ط) حرفیله یازمق لازم کلیر . اك اوسته کییلن دیشاریسی جیبلی لباس .

(پاردسو) ایله (پالطو) نك فرق برنجینك خفیف یازاق . ایکنجینك قالین قیشلق اولمه‌سیدر .

پالش [ف] زیاده‌اولش . آرتش ، آرتمه معناسنه‌در :

« هرکه‌می بیند مرا کوید چرا نالش کنی »
« تابکی از هجر خود در دولت پالش کنی »
(ابوالمعانی)

پالکانه [ف] بیوك قاپونك ایچنده‌کی کوچوك قاپو یعنی مملکت و خان و قوناقلرك بیوك قاپو قاناتلرینك برینه یاپیلان کوچوك قاپو دیمکدر . مأنوس دکلدر .

پالنك [ف] قلوره ؛ پوستال ، چاریق مقوله‌سی آیاق قابلری دیمکدر . [پالنك فرسوده] = اسکی چاریق .

پالو [ف] بدن انسانده ظاهر اولان دانه‌لر . فارسیده نام دیکری (ازخ)در . ترکجه‌ده (سیکیل) ، ترکانلر (کوینك) دیرلر . عربجه‌سی (ثؤلول) در .

پالوازه [ف] صالینجاق . خصوصیله عید کونلرده قوریلوب ایچنه چوجقلرك بینکاری بیوك تخته صالینجاق دیمکدر .

پالواسه [ف] غم ، غصه ، کدر ، تاسه . « تالواسه » ده بومعنایه اغلبدر .

پالوانه [ف] طاغ قیرلانغجی . دائما کسکین اوچیجی بر اوفاق قوش . بوکا فارسیده [پالوایه] ده دیرلر .

پالوده [ف]«پالودن» مصدرندن اسم مفعولدر که صاف ایدلمش، سوزلمش دیمکدر. نشسته ایله یاپیلان برنوع سوزمه طاتلی نك اسمیدر. ترکجه‌ده (پالوذه) (پلته) دینیلیر . برنج سوزمه‌سیله یاپیلان طاتلی برطعام. § « فرهنك جهانگیری » یه کوره « پله ترازو » یعنی ترازونك کفه‌سی، کوزی معناسنی‌ده افاده‌ایدر : [بونلره تابع دلاکان پالوده تنان مه‌سینه « لاتعجبوا من بلی غلالته قد زر ازراره علی القمر » یعنی اندام یاسمن فاملری قیصان فرسوده ایله کویا فانوس مشمع ایچره فروران شمع کافور، بلکه ثیاب بذله ایله هر بری ویرانه‌ده کیزلی برکنج موفور ایدی — شفیقنامه]

« سیم تنلر مثال پالوده »
« دتره‌شیرلر یوزیوزه‌صوده »
(وحید)

پالوش [ف] خالصك ضدی ، مغشوش معناسنه‌در . قاریشیق، خالص دکل دیمکدر. خصوصیله کافوری دینیلن ضمغك قاریشیغی. مأنوس دکلدر .

پالونه [ف] سوزکچ خصوصیله کفکیر کبی اولان حلواجی، شکرجی سوزکوسی .

پالهنك [ف] دیزکین ، یولار . دیزکینك اوجنده‌کی قایش . (پالاهنك) ه باقکز : [اول یادکارلردخی قلادهٔ مقتولهٔ اقالیدمقالید فرمان فرمایی ایله پالهنك وبالی عنق مستمد حنقلرنده کوروب — شفیقنامه]

پالیده [ف] سوزلمش، طورلمش معناسنه (پالیدن) لفظندن اسم مفعولدر . خلاصه ، زبده‌مقامنده قوللانیلیر § بیومش ، زیاده اولمش ، تفتیش اولونمش معنالرینی افاده ایدر.

پالیز [ف] هرنه‌زراعت اولونورسه اولنسون بوستان‌معناسنه‌در. فقط اکثریا قاوون ، قاپوز ترلاسی مقامنده قوللانیلیر . ترکجه‌ده (فالیز) دیرلر. (پالیزبان، پالیزوان)=بوستان، ترلا بکجیسی دیمکدر .

پالیوش [ایتالیانجه‌دن) قیصه، ایکی یوزلی پالا . قصا . طوره ، شیش .

پامال [ف] آیاق آلتنده قالمش، چیکنمش . «پای‌مال»ه‌ده باقکز :

«جمله عالم بزه غیر تکش ایکن لایق‌می»
«اولەلم پنجهٔ نااهلده پامال ستم»
(نابی)

« نورخسارکی پامال ایده‌مز سبزهٔ خط »
« جوهر طینت مرأنه کدر ویرمز ژنك »
(کاظم پاشا)

« پامال شتا اولەدن اقلیم چمن کل »
« اکرم »

پامزد [ف] اجرت قدم ، آیاق تری ، بخشش : پامزد ناچیز .

پانْ { [ف] برنوع قیزیل یاپراقدر. بو یاپراق ازیلیرسه قیرمزی صویی چیقارکه هندولر بونکله دوداقلرینی بویارلر ، تیزارتیرلر § (پان Pan) = فرانسزجه اتك، دامن ؛ دیوار اتکی ، دستکی معناسنه‌در .

پانایِیرْ { [یونانیدن] اصلی (Panegyris — پانی-یی‌ریس) در. « پنایر »ه ده باقکز. یورطی کونی مناسبتیله خلقك طوپلانمه‌سی، جمعیتی. § اومناسبتله قوریلان پازار § مواسم معینه‌ده بعض شهر وقصبه‌لرده آچیلان بیوك تجارت پازارلری که اوچ کوندن یکرمی بش کونه قدر امتداد ایدنلری واردر : (آرناوود کویی پانایری ، کوکصو پانایری ، سلوری پانایری ، اوزونجه اووه پانایری ، نوووغورود پانایری .)

پانْتالُونْ { [Pantalon] آیاقدن کیلن طون کبی طار باجاق لباسی. [چاقشیر] ده آیاقدن کیلیرسه‌ده پانتالون کبی طار دکل بالعکس کنیش اولدیغندن بونلرك ایکیسی بر عد اولنه‌ماز .

پانْتوفْلا { [ایتالیانجه‌دن] تخته پاپوچی، ترلك. فرانسزجه [Pantoufle پانتوفل] در.

پانْجارْ { [ف] مرکبدر. « پانْ » = قیرمزی یاپراق. (جارْ) = نبات معناسنه‌در . عندالترکیب قیزیل اوت دیمك اولور : پانجار ترشیسی ، پانجار شکری ، (پانجار کبی اولمق) = حجاب وحیا ایله قیزارمق. اوتانمق .

پانْجُورْ { [فرانسزجه دن] مانع ضیا معناسنه اولان « آباژور » دن محرف. (چارچوبه) چرچوه ایچنه افقی میغلانمش خشبپاره لردن متشکل بر نوع سپر شمسدرکه بعض خانه‌لرك پنجره‌لرینه قفس یرینه بو پانجور قونیلیر.

پانْزَدَه { [ف] صاییلردن (اون بش) عددی . نادراً قوللانیلمشدر.

پانْزهر { [غلط] صحیحی (پادِ زهر). اوراده باقکز.

پانْطُومیم { [فرانسزجه دن [Pantomime دیلسز اویونی. تیاترولرده لاقیردیسز، اوضاع واشارات ایله اوینانیلان بر نوع اویون .

پانُوراما { [فرانسزجه دن [Panorama] تصویر ایتدیکی موقعی ، حالی ، شیء مجسم اولرق وکاملاً کوسترن دائره‌وی بیوك رسم آلتی.

پانْیَه { [ایتالیانجه‌دن] قایق ، صندال باغلایه‌جق قیچ ایپی . بوکا (پاریمه) ده دینیر. [پانیه‌یی چوزمك] = اصطلاح عامیانه‌دن اولوب اصول ایله صاووشمق دیمکدر.

پانه { [ف] قاپو آرقه‌سنه صوقیلان تخته سورگو § بیوك گو- جوك چیوی § گراسته ، اوطون یاریغنه صو قوشدیریلان چیوی كبی شی . (پهانه) ده بومعنایه اغتدر .

پانهاده { [ف] آیاق قومش ، آیاق باصمش ، واصل اولمش . ایریشمش معناسنی افاده ایدر لفظ مركبدر .

پای { [ف] معنیٔ آتیه‌یی افاده ایدر § (١) آیاق . بعضاً تخفیف ایله (پی) طرزنده ده قوللانیلیر : «دست وپای» = ال ، آیاق . § (٢) دیپ ، اساس ، تمل : (پای خم ، پای غار ، پای حصار ، پای جدار) § (٣) متانت ، مقاومت § (٤) ثابت ودواملی . اوچنجی ، دوردنجی معنالرده یالكز فارسیده قوللانیلیر . ینه فارسیده قائم ، دائم معناسنده (پاپا) لفظی ده استعمال اولونور . [سرتاپا ، سراپا ، سرپا] = باشدن آیاغه قدر . [پای تاسر] = آیاقدن باشه قدر دیمكدر :

« امانه قصیده پای تاسر »
« صان سبحهٔ درّ وعقد گوهر »
(لا)
« اما اوقو سعدی‌یی سراپا »
« باق نیجه قصیدهٔ دلارا »
(مقدمه)
« رطب ویابس سخنی سرتاپا »
« برینك اصلنی بیلمز اما »
(نابی)

« هرقنده باصدی پای همتدك نثر اینچون »
« خاكلر یولكده جمله روان ایتدی جانلری »
(باقی)

پایاب { [ف] معانیٔ مختلفه‌ده قوللا- نیلیر . (١) طاقت . (٢) حوضك دیبی ، پیكارك آیاغی (٣) قویو باصامغی (٤) حوض ، صو بریكن یر (٥) صویك آیاق ایریشن دیبی (٦) غایت ، نهایت كبی معنالری افاده ایدر . تركجه‌ده نادراً استعمال اولنمشدر . (جوی بی پایاب) = گچید ویرمه‌ین ایرماق .

پایان { [ف] نهایت ، آخر ، صوك ، اوج . (بی پایان) = صوكی یوق ، نهایتسز دیمكدر :

«ایسته‌رم حسنك كبی جوریكه پایان اولماسون»
«تك سنی سومك جهان خلقنه آسان اولماسون»
(غالب دده)
«عرصهٔ مدح وثناكك حدی یوق ، پایانی یوق»
«پیك اندیشه‌م عجبمی اولسه بی تاب وتوان»
(نفعی)

پای انداز { [ف] حكمدارانك گچه- جكلری یرلره تعظیماً فرش ایدیلن قماش ، چوقه وامثالی شیلر دیمكدر :

«چشم خونینم خیالك شاهنی اعزاز ایدر»
«هر كلشده بر قماش سرخ پای انداز ایدر»
(مفتی یحیی)
«طور پای انداز ایدر نوركلیم آشوبنی»
«اولسه ای جانان گذرگه وادیٔ ایمن سكا»
(معلم ناجی)
«یاراشور اطلس چرخ اولسه آكا پای انداز»
(نفعی)

پای باف [ف] جولاهه ، بز طو - قوییجی . آزقوللانیلیر.

پای بسته [ف] آیاغی باغلی ، مقید ، اسیر معنالرینی افاده ایدر .

پای تخت [ف] مقام سلطنت ، مرکز ادارهٔ دولت ، حکمدارك قرارکاهی اولان مملکت : [شهرمز برپای تخت درکه یالکز باشنه بر دولت دکر . و آکا مالك اولانلر ایسه — جهانه حکم ایتمکه مقتدر اوله. بیلور . شناسی]

« سلطان جهان خدیو دوران »
« شاهنشه پای تخت جرجان »
(نابی)

پای بند / **پابند** [ف] ترکجه‌ده تحریف ایله (پایواند) دیرلر. آیاق باغی ، کوستك ، حیوانلرك آیاقلرینه طاقیلان ایپ . § مانع ، مانعه، بعضاً (پابسته) مقامنده‌ده قوللانیلیر : پابند تعلق ، پابند ترقی .

پایدار [ف] ثابت، دائم، برقرار، سورکلی (پایداری) = ثبات وقراراوزره اولش، سورکلیلك، [ناپایدار] = دوامسز، قرارسز؛ مستمر اولمایان ، ثبات ایده‌مه‌ین : [فقط برافدیغی آثار جهان افکار قائم اولدقجه پایدار اولمق لازم کلیر — پژمرده — اکرم]

«نیته کیم اوله اساس قصر کردون پایدار»
(نفعی)
«لشکر نصرت شعاری دست بر تیغ ثبات»
«دشمن ناپایداری پای در راه فرار»
(نظیم)
« اله آل بی قرار کوکلمزی »
« کیمسه دنیاده پایدار اولماز »
(معلم ناجی)
« الدن کلن کرمله شاد ایتمه‌لی قلوبی »
« کیمدر ایدن جهانده امید پایداری »
(وله)

پایدان [ف] پاپوچ ، آیاق قابی . مأنوس دکلدر .

پایدوس [رومجه‌دن] اذن ، آزاد ، رخصت .
« پایدوس ایتمك » = تعطیل ایتمك
(پایدوس زمانی) = تعطیل وقتی .
(پایدوسجی) = بر پاپوده عمله‌دن پایدوس دیه باغیران رنجبر . لسان یونانیده (پس) چوجق، (پدس) جمع اولوب چوجقلر دیمکدر. لسانك شوه قدیمی حکمنجه بوجمع (پایدس) صورتنده تلفظ اولنمق لازم کلیور . اوائلده پاپورده چالیشدیریلان زوم عمله ورنجبرلرینی تعطیل اشتغاله دعوت مقامنده ارغاد باشی اولان ذات «پایدس» یعنی چوجقلر دیه ندا ایتدیکندن بو معناده استعمالی شایع اولمشدر .

پایزار [ف] «پای افزار» کبی آیاق قابی معناسنه‌در.

پاْيزَنْ } [ف] تركجه ده محبوس ، پرانغه بند معناسنده بين العوام (پاْيزاْن) دينيلير . خدمتكار ، اوشاق؛ اسير، مجرم ، رنجبر معنالرينی افاده ايدر. (پايزان قيافتلی) تعبيری مشهوردر : [باشنده اوزبك واری برصاريق وآياغنده پايزان واری بر چاريق — مجموعهٔ ابوالضيا — ٦٣]

پاْيگاْهْ | پاْيگَهْ } [ف] مرتبه ، منزلت § پابوجلق. آزقوللانيلير: [وهربرينك پايكاه تفرعن وتمردنده — شفيقنامه]

پاْیْ كُوبْ } [ف] رقاص ، كوچك ديمكدر . تخفيفاً ايله (پاْكُوبْ)ده ديرلر: [پای كوبان دست افشان های وهويله شورش فكن زمين وزمان اولوب آيينهٔ ثريا زلزلهٔ هراسانی وانجمن ثريايه دغدغهٔ پريشانی ويرديلر — شفيقنامه .]

پاْيْمَالْ } [ف] آياق آلتنده قالمش ، چيكنمش ، تحقير اولنمش. (پاْماْل)طرزنده ده خی استعمال اولونور :

«پايمال ايدر انجام كيمك اوستنه دونسه»
«آغاز ايده‌لی دوره بودر مشرب عالم»
(لا)
«ايلدكجه عزم ميدان غزا اوّل قدم»
«پايمال اولسون يولنده دشمن دينك سری»
(نفعی)

«ريزه‌ريزه جوهرجان خلائقدر بتون»
«ساحه سنده پايمال ناس اولان ريك روان»
(كاظم پاشا)

پاْیْ مُزْدْ } [ف] آياق ترى . (پاْمُزد) ده دينيلير.

پاْيَنْداْنْ } [ف] كفيل ، ضامن ، رهن § صف نعال ، پاپوجلق .

پاْيَنْدَهْ } [ف]دائم، باقی. (پاْيَنْدَگاْنْ) = اهل آخرت، عالم معنوی ده فنا پذير اولميان شيلر. (پاْيَنْدَگی) = دواملی اولش ، ابديلك :

« پاينده ميدر بهار ؟ هيهات ! »
(معلم ناجی)

پاْيُونْ } [ف] زينت ، آرايش ، سوس ديمكدر .

پاْيْوَنْدْ } [ف] «پای بند» ه باقكز.

پاْيَهْ } [ف] قدر ، منزلت: مرتبه، رتبه. (پاْيَه داْرْ) = پايه‌لی، رتبه‌لی. (پَايَه داری) = رتبه‌ليلك ، پايه‌دارلق. اصطلاحات رسميه جه مراتب علميه ده قوللانيلير : «مكه پايه‌سی ، ادرنه پايه‌سی ، استانبول پايه‌سی » كبی § باصاماق. نردبان باصاماغی: [سيدفتح‌الله افندی اوّلا يكيشهر وبعده صدرأناطولی وآندن بطريق النقل روم ايلی پايه‌سيله جای نقابتی احراز ايتدی — روضة الكاملين] نادراً درجه درجه، قدمه

قدمه مقامنده « پایه پایه » تعبیری قوللانیلیر .

« عرشی براقوب مثال سایه »
« ذوالعرش دیدی اوعرش پایه »
(غالب دده)

«اول همایون پایه کردون سایه کیم طوتمش ازل»
«سدهٔ دولتمأبنده همالر آشیان»
(ض)

«مسند اجلالك رفعت برادنا پایه‌سی»
«درکه اقبالك دولت قدیمی چاکری»
(نفعی)

« پایه‌پایه قیلسه افلاك وعقولی نردبان »
(کاظم پاشا)

پاییز / **پایز** | [ف] فصل خریف . یازدن صوکره کلن کوز موسمی : (فصل پایز) . (پالیز) ده لغتدر. مجازاً پیرلك ، اختیارلق زماننه اطلاق اولنور .

پایین { [ف] آشاغی ، هر شیئك آشاغی طرفی § خاصةً نردبانك ایاك ، آشاغی باصاماغی دیمکدر .

پتالیه { [ایتالیانجه‌دن Patello] برآدم بینه‌جك قدر کوچوك صندال . اصطلاحات بحریه‌دندر . § قوشچیلرك آولانمق ایچون آیاغندن ایپله باغلایوب صالیویردکاری چیغرتغان قوش .

پتر { [ف] معدنیاتدن یاپیلان دوز لوحه‌دیمکدر. برلغت کتابنده (تنکه) مقامنده کوسترلمه‌سی بلا تدقیق یازلدیغنه دلیل کافیدر. چونکه فرسیده (تنگه، تنگه) = آقچه‌دن مقدار معین کسیلان قطعه دیمکدر. (تنگهٔ بغرا) = مایه‌سز خمیردن آقچه تنکه‌سی کبی کوچوك کرچوك طوغرانیلان اینجه نانپاره‌لره اطلاق اولونور. ترکجه‌ده بو لفظی کوموش کبی پارلاق بر نوع معدنی لوحه‌لره اطلاق ایتمشلر درکه بوندن درلودرلو اوانی بتیه اعمال اولونور.

پتفوز { [ف] « بتفوز » ه باقکز.

پتك { [ف] تیورجی چکیچی . مأنوس آدکلدر .

پتکیر { [ف] قبل الك . « پت » آغاز یعنی نشسته و پو- مورطه آقیله یاپیلوب کاغد اوزرینه سوریلان شی معناسنه اولدیغی کبی تفتیك تعبیر اولونان یوموشاق ، اینجه کچی قیلی معناسنی ده افاده ایدر. (پرویزن) = علی الاطلاق الك معناسنه درکه اوته‌کیندن زیاده معروف ومستعملدر .

پتر { [ف] اثواب بوغچه‌سی . (لهجهٔ عثمانی)ده (پتکیر) معناسنده کوسترلمه‌سی اثر سهودر. [پتیره] = طبع بشره مستکره ومنفور اولان شی.

پچته { [ایتالیانجه‌دن] یمك خاولوسی ، درت کوشه‌لی کوچوك مقرمه ، پیشکیر .

پچل { [ف] اوستی باشی ملوت ، مستکره ، مردار آدم .

پچواك [ف] ترجمان ، برلسان ایله سویله‌نیلن سوزلری باشقه لسانه نقل ایدن آدم .

پچوه [ف] ترجمه ، بر لسان ایله یازلمش و یاخود سویلنمش اولان سوزلری دیگر لسانه نقل ایتمك دیمکدر . « برهان قاطع » ده ضم جیم فارسی ایله کوسترلمه‌سی طوغری دکلدر .

پچه [ف] صارماشیق دینیلن یشیل آغاج . § ترکجه‌ده سیاه قیلدن یاپیله یوز اورتوسی ، نقاب معناسنی افاده ایدر .

پخچوده **پخچیده** [ف] باصیلمش ، آیاق آلتنده چیکنه‌نمش ، ازیلمش ، یاصسیلانمش دیمکدر . [پخشیده ، پخشوده] دخی ینه بو معنایه لغتدر . (پخت ، پخش) = ازیك معناسنه‌در .

پخس **پخسان** [ف] بر تأثیر مادی ، معنوی ایله اریيوب بوزولمق و قورویوب بوزلمك معناسنی افاده ایدر . مثلا بر آدمك درد ومحنتله اوزیلوب ضعیف وناتوان اولمه‌سی ، مومك کونشه و یاخود آتشه قارشی اریيوب آقمه‌سی ، درینك تأثیر حرارت شمس ایله قورویوب قیورلمه‌سی کبی .

پداوره **په‌داورا** [رومجه‌دن] طام اورتوسی مقامنده کره‌میدلرك آلتنه دوشه‌نن ، یاخود کره‌مید یرینه چاتی‌یی اورتن اینجه تخته‌یه و اویله ضعیف ، جیلیز شیلره اطلاق اولنور . لسان یونانیده (Pétavron) [په تاوورون] کومسده طاووقلرك اوزرنده توندکاری اینجه تخته پارچه‌سی ، چبوق دیمکدر . عموماً اینجه خشبپاره‌یه اطلاق اولنور . ایکنجی معناسی‌ده جانبازلرك اوستنده اجرای هنر ومعرفت ایتدکاری کریلمش ایپ دیمکدر . معنای اصلیسی ایله ترکجه‌ده‌کی معنای معروفی آره‌سنده فرق یوق کبیدر . (په‌داورا) نك (پوذاغرا) لفظ یونانیسندن محرف اولدیغنی ظن ایتمك عبثدر . زیرا معناجه اصلا مقارنت ومناسبت یوقدر . بو لفظك معناسی آیاق قاپانی یعنی فالاقه‌در . بدیهیدرکه « په داورا » لفظی بوندن مأخوذ ومحرف اوله‌ماز . ذاتاً (فالاقه ، فلقه) لفظی‌ده رومجه حبس معناسنه اولان (فیلاکی) دن محرفدر . (پداوره تخته‌سی) = قوطیجیلرك استعمال ایتدکاری اینجه چام تخته‌سی .

پدرزه [ف] بوغچه ، چیقین . (پرزه) خاولی قماش . مثلا قطیفه ، چوقه کبی . بولفظ بوغچه معناسنده دخی قوللانیلیر .

پدر [ف] والد ، اب ، آتا ، بابا . (پدرانه) = بابایه یاقیشه‌جق طرزده ، باباجه‌سنه . (پدری) = بابالق : « وظیفهٔ پدری » = بابالق وظیفه‌سی .

« افتادهٔ راه سربلندی »
« یعنی پدرم رشید افندی »
(غالب)
« پدر ومادره تعظیم ایله »
« یعنی افراطله تکریم ایله »
(وهبی)
« باشی کسیلدی غدر ایله یحیای مرسلك »
« چیقدی سمایه ظلم ایله عیسیٔ بی پدر »
(ترجیع بند)

پَدْرُود { [ف] وداع . ترکجه ده « اَسنلمه » یا خود « اَسنلك » تعبیر اولنور :

« ایتمزمیسین ای روان مسعود »
« محنتکدهٔ زمینه پدرود »
(معلم ناجی)

پَدْمَه { [ف] حصه ، نصیب ، قسمت معناسنه‌در . مأنوس دکلدر .

پَدَنْدَر { [ف] اوکی بابا ، باباliq . (پدر اَندر)ك مخففیدر .

پَدَه { [ف] « قاو » معناسنه‌در که (چقماق) ده دینیر . عربیسی (حراقه) در . § فارسیده میوه‌سز آغاجه (پَد)دیرلر . بومناسبتله قاواق آغاجنه‌ده (پَدَه) دینیلیر .

پَذیر | [ف] « پَذیرفتن » مصدر-
پَذیرا | ندندر . قبول ایدیجی معنا-
سنی افاده ایدر . مثلا (پذیرای ختام اولدی ، ختام‌پذیر اولدی) طرزنده قوللانیلیر .

اکثریا «ختام‌پذیر» استعمال اولونور .
[پَذیرِش] = قبول ایدلمش ، قبول ایدش دیمکدر . [ناپَذیرا] = قبول ایتمه‌ین ، ایتمه‌یجی : [هر بریمز برر شاهباز زرّین اسکنف بلند پرواز ایکن فاخته‌وش پذیرای طوق فرمان زاغ وزغن اولمه‌دن اولمك ارجح واعلی دکلیدر ؟ — شفیقنامه]

« دوستی کر معصیت قیلسه اولور غفران‌پذیر »
« دشمنی بیك طاعت ایتسه موجب خسران اولور »
(فضولی)
« اودم‌که اوله تشتت پذیر اضمحلال »
« بوخودنما نشأت فنا پسند وجود »
(ثابت)
« بونجه اولر یقدك ای سیل جنون کوردکمی هیچ »
« ناپذیرای عمارت قلب ویرانم کبی »
(لا)

پَذیرَه { [ف] قبول ، استقبال ؛ قارشولامق ، قارشولایش : [. . . حضرتلرینك پای تخت سلطنته حین مواصلتلرنده مظهر اولدقلری پذیرهٔ مدبدب ایچون بالدفعات عرض تشکرات ایتدکاری . .]

« هر آن دولت که از افلاك آید »
« شود اقبال تو اورا پذیره »
(شمس فخری)

پَرْ { [ف] قوش قانادینك بربری اوزرینه بتشن اولان بیوك تویلری که ترکجه‌ده (یلك)، عربیده (ریش ، راش)دیرلر . جمعی (اریاش ،

رياش) در . لسانمزده اكثريا قاناد معناسنده و بعضاً نظمده (بال) ايله برلكده اولديغى حالده تشديد ايله استعمال اولونور . [پرّكشا ، پرّآور] = قاناد آچيجى ، كسكين اوچيجى ديمكدر . فارسيده معنىٔ سائرديده افاده ايدر :

« ارباب نظر سووب اوپرلر »
« پرلرده سورنمه‌سون اوپرلر »
(كبوتره خطاب — معلم ناجى)
« شوق اولماليدر سبب بو حاله »
« توزلاندى يازيق اوپرّو باله »
(وله)
« سوردكجه سمندين كورينور ديدهٔ خصمه »
« زين پوشله بر اژدر عنقا پر عالم »
(نشاطى)
« اوچسه باز سطوتك آينهٔ انديشه‌ده »
« كوستررجبريل شكلن پرّ وبالك صورتى »
(نورس)
« دكسه بال وپرينه مرغ حياتك قهرى »
« رسن مقتل اولور كردننه حبل وريد »
(كاظم پاشا)
«دوشن صانمه زمينه برفپاره فرط سرديدن»
«دوكربال وپرين صنف ملائك خاكدان اوزره»
(شتائيه)
« پرّكشا اولدى در عدنه حسين معصوم »
(تاريخ — اشرف)

پراتيقه { [ايتاليانجه‌دن] قرانتنه اداره‌سى طرفندن برسفينه نك كلديكى محلدن آلديغى پاساپورتى معاينه ايدلدكدن صوكره ويريلان رخصت ديمكدر . پانك كسريله تلفظى معروفدر . § فرانسزجه (Pratique پراتيق) لفظى‌ده ايش . ايشلمه ، آليشمه كبى معنالرده قوللانيليورسه‌ده لسانمزك نزاهت و لطافتنى حفظ ايتمك ايچون اسكيدن برى مأنوس بولنمايان بو مثللو الفاظ اجنبيه‌يى قوللانمامق لازم كلير .

پراچول { [ايتاليانجه‌دن] دينكيل اوستنده اولمايان آصمه آرابه § « كمى اكريسى » دينيلن اكرى بويون ديرسك . اصطلاحات بحريه‌دندر .

پرازوانه { [ف] اصلى (پرازوان) در . قلمتراش ، قيليچ ، بيچاق كبى آلات قاطعه‌نك قبضه‌لريله ناملرينى بربرينه ربط ايچون تيمور ، پرنج ، كوموش ، آلتوندن ياپيلان بيله‌زيك ديمكدر . ۱۱۹ نجى صحيفه‌ده (پرازوان) لفظنه‌ده باقكز .

پراكنده { [ف] متفرق ، پريشان ، طاغنيق : (پراكنده صاچيه‌يور ، پراكنده اوراق ، پراكنده اشيا) . [پراكنده‌كو] = صاچمه صاپان سويله‌ين . [يا طاقت كتوره‌ميوب سمت سلامته كريزان وياخود اغتنام امواله انهماك ايله پراكنده وپريشان اوله جقلرى — روضة الكاملين]

پرامه { [يونانيدن] واسطهٔ نقليه ، ايكى كوره‌كلى آغير قو-

مانیه‌جی قیغی دیمکدر . بو قایقلرده خفیف یکن‌ده قوللانیلیر .

پَرّانْ [ف] اوچیجی ، اوچان معناسنه‌در . بری لازم ، دیکری متعدی اولان [پَریدَن ، پرانیدن] مصدرلری تخفیف ایله اولدیغی کبی بو لفظک اصلی‌ده مخفف ایسه‌ده تشدید ایله استعمالی شایع ومعتبردر : (مرغِ پرّان)

« آتلمش برکمان ابرومهك آغوش وصلندن »
« سزادر اوجه چیقسه ناوك پرّاندن فریاد »
(عاکف پاشا)

« پرتاب بلند ایتدیکی دم اژدر پرّان »
« آهسته خرام ایله‌سه طاووس جناندر »
(نفعی)

پَرْاَنْداخْ [ف] « پرنداخ » ده دینیلیر . « تماج » کبی سختیان دیمکدر .

پَرانْقَه [ایتالیانجه‌دن] کوتوك ، طومروق . زندان طومروغی . مطلقا آیاغه اوریلان زنجیرلی دمیر حلقه § حیدود ، قاتل مقوله‌سی اشخاص شریره‌نك حبس ایدلدکلری محلده (پرانقه) اطلاق اولونور . (پرانقه‌لی) = محکوم اولان اشرا . [قیل پرانقه قیزیل چنکی] = خفیف مشرب ، اویناق قادین . (پ) حرفنك کسر ایله تلفظی شایعدر .

پَرْبارَه ، **پَرْبالَه** [ف] عربیده « صُفَّه » ، ترکجه‌ی یازلق خانه‌یاخود کوشك دیمکدر . [فرواره ، فرواله ، درواره ، درواله] دخی عین معنایه لغتدر .

پَرْتابْ ، **پَرْتاوْ** [ف] فارسیده منزل اوق ، اوزاغه طوغری ایلیشن اوق § علی الاطلاق اوزاغه آتیلان نسنه معناسنه‌در . بو مناسبتله ترکجه‌ده صچرامه . صچرایش ، کندینی آتمه ، کندی آتمه معنالرنده استعمال اولونور . اکثریا برنجیسی نظمده ، ایکنجیسی محاوراتده قوللانیلیر : [پرتاو ایتمك] = صچرایوب آتیلمق ، [پرتاو آلمق] = حرکتده خیزلانمق ، ایلرولمك .

« چشمندن اوچنجه طائر خواب »
« شاهین نکاهی ایتدی پرتاب »
(نابی)

« پرتاب بلند ایتدیکی دم اژدر پرّان »
(نفعی)

پَرْتَوْ [ف] ضیا ، آیدین ، ایشیق ، پارلافلق . فارسیده بعضاً تخفیف ایله یالکز (پر) دخی قوللانیلیر . [پرتو انداز ، پرتو افشان ، پرتوفشان ، پرتو پاش] = ضیا صاچیجی ، نورلاندیریجی ، آیدینلاندیریجی . (پرتوریز) = نور دوکیجی ، ضیا ویریجی دیمکدر . بونلرك صوکلرینه برر یای مصدری

علاوه‌سیله ضیا صاچیجیلق ، نور
دوکیجیلك معناسنده دخی استعماللری
جائزدر . [پرتو اندازی] کبی .
مرحوم ناجی افندی (لغت) کتابنده
(پرتو آلمق) تعبیرینی پارلامق ،
رونقلانمق معناسنده کوستریبور ودیکر
برلغتده دخی بوتعبیرك کسب تعین
واشتهار معناسنه اولدیغی بیان اولونیور.
سه‌ده طوغریسی بویله اولمه‌سه کرکدر.
احمد وفیق پاشا مرحومك (لهجهٔ عثمانی) ده
کوستردیکی وبالاده دخی کوستردیکی
وجه‌ایله بوتعبیرك طوغریسی (پرتو آلمق)
درکه خیرلانمق ، ایلرولمك معناسنی
افاده ایدر واکثریا فوق الاستحقاق
وبردن بره مراتب ومناصب رفیعه‌یه
مظهر اولانلر حقلرنده استعمال
ایدیلیر .

« افق رفعته خورشید سعادت پرتو »
« تتق حشمته جمشید سکندر سرهنك »
(کاظم پاشا)

« ستانبول شهری رشك انداز هفت اقلیم دوراندر »
« ایکی بحره ، ایکی اقلیمه زیرا پرتو افشاندر »
(قصیده)

« حدت بارقهٔ پرتو پرنورندن »
« دوشه‌تا جاه عمیق عدمه ظلمت شام »
(نفعی)

« پرتوندن آیاغك آلتنه آق دیبا دوشر »
« بزمکه ایلر شرارندن کهر ایثار شمع »
(ریاضی)

پَرْتَوْسُوزْ | [ف] تحریف ایله [پرتوسز] دینیلیر .
اشعهٔ شمسی برنقطه‌یه جمع ایله عکس
ایتدیردیکی اشیایی احراق ایدن طرفینی
محدب بلورین برآلتدر. بوکا [پرتو
آینه‌سی] ده دیرلر. قوباقیلان جام
دیمکدر .

« اولسه پرتوسوز اکر مرأت تیغك شبهه‌سز »
« وجه اعداده اولور ظاهر زوالك صورتی »
(نورس)

پَرْچَمْ | [ف] کاکل ، تپه‌ده وآلنده
اولان اوزونجه صاچ
§ وقتیله مزراق وبایراق کبی شیلرك
اوجلرینه طاقیلان زلفه‌لرده ده (پرچم)
دینیلیردی . § بین العوام مطلقا تپه‌ده
براقیلان اوزون صاچ دمتی دیمکدر :

« سن دخی برکردن بلوره‌می اولدك اسیر »
« سویله ای پرچم نیچون حالك پریشاندر سنك »
(عونی)

« جلوه ایتدکجه نه‌دم اولسه پریشان پرچم »
« پراولور نکهت مشکایله کریبان هوا »
(نفعی)

پَرْچِینْ | [ف] « پَرْچِیدَنْ » مصدرندندر . قاقیلان میخك
تپه‌سنی برك ایتمك وچیوینك اوته‌طرفدن
چیقان اوجنی قیوریمق § تقویه ،
تحکیم ایتمك . فارسیده بولفظ باغ
وبوستان کنارلرینه چالی ، چرپیدن
ودیکنلی آغاجلردن یاپیلان دیوار
معناسنی‌ده افاده ایدر. (پرچین ایتمك ،
پرچینله‌مك) طرزنده قوللانیلیر .

پَرْخ [ف] حصّه § خانمان § اعتبارسز متاع معنالرینی افاده ایدر. ترکجه‌ده استعمالی اندردر.

« زنعمتهای کونا کون دنیا »
« دلم را پرخ غم افتاده تنها »
(میر نظمی)
« متاع معرفت را طالبی نیست »
« درین بازار دانش پرخ بوده »
(ابوالمعانی)

پَرْخاش [ف] جنك، حرب، غوغا، دوکوش، صواش دیمکدر. (منازعه) معناسنده قوللانیلدیغی دخی مسبوقدر. (پَرْخاشخواه، پَرْخاشخور، پَرْخاشجو) = غوغا ایسته‌یجی، نزاع چیقاریجی، صواش آرایجی، غوغاجی دیمکدر.

پَرَخْش [ف] ترکجه « صاغری » تعبیر اولونان عضو دیمکدرکه عربیده [کَفَل] اطلاق اولونور. (برهان قاطع) ده بونك انسانده، حیوانده استعمالنه جواز کوسترله‌سی طوغری دکلدر. چونکه ترکجه‌ده انسانده عضو مذکوره (قیچ) یاخود (آرد) دینیلوب (صاغری) یالکز حیوانه حصر ایدلدیکی کبی فارسیده الك معتبر فرهنکارده حیوان حقنده استعمالی کوسترلمشدرکه بیت آتی دخی بونی تأیید ایدر :

« دیو سیرت سروش نصرت بخش »
« ببر سینه پلنك رخش پرخش »
(مختاری)

پَرْخیدَه [ف]رمز، ایما، اشارت اولنمش دیمکدر.

پَرْد [ف] قیوریق، قات که برشیئك بوکلمه‌سی، یاخوددوشیرلمه‌سی ایله حاصل اولور § خاو، قماشك اوستنده بولنان ولسان عوامده « هاو » تعبیر اولنان شی .

پَرْدا [ف] « فَرْدا » کبی یارین، ایرته، یارینکی کون معناسنه‌در. ترکجه‌ده «فردا» زیاده استعمال اولونور .

پَرْداخت [ف] ترکجه‌ده جلا، پارلاقلق معناسنده و (ایتمك، ویرمك) ماده‌لریله قوللانیلیر. فارسیده معانی متعدده‌یی افاده ایدن (پَرْداختن) لفظندن اسم مصدر وفعل ماضیدر. [پَرْداختلامق] = دوزله‌مك، جلا ویرمك : [ورهینهٔ کتفهٔ زن جلبی قلمسان حورانی کثیر اللدام تمویهات پرداخت انسجام تدبیر کارخانهٔ عالم ایله شیروانی زردوز عجمی کسم اولوب طرازلکه دارینه بر یوزدن مکوایهٔ حقانیت اورلدی که — شفیقنامه]

« که پرداخت آینهٔ روی تو »
« که‌ازمشك‌ترساخت‌کیسوی‌تو »
(خواجه عماد)

پَرْداخْتَه [ف] جلا ویرلمش، دوزله‌نیلوب پارلادلمش § دوزلدلمش، ترتیب ایدلمش، یولنه قونلمش. نادراً استعمال اولونمشدر.

پَرْداز { [ف] « پَرْداخْتَن » مصدرندن اسم فاعل مرخمدر. ترتیب ایدیجی، دوزیجی، یولنه قویجی معنالرنده وترکیب ایله قوللانیلیر. [پَرْدازِی] = ترتیب ایدیجیلك، دوزیجیلك. [لَطِیفَه پَرْداز] = لطیفه دوزیجی. [نادِره پرداز] = بلیغ، ظریف سوزسویلیه‌یجی. [نُکْتَه پرداز] = رمز وکنایه‌لی سوز اویدیریجی. [غَلَطْ پرداز] = یاکاش سویلەین؛ سوزنده ویازیسنده خطا ایدن دیمکدر: [روضهٔ مطهرهٔ علیین مقام بیتکامنده قامت افرازیٔ سوز وگداز وتذلل پردازیٔ عجز ونیاز ایله رونق افزای نور ایمان و پیرایه بخشای جوهرجان اولمق امنیه‌لرینی — مصرده محمد علی پاشایه مکتوب — عاکف پاشا]

« اولسه مثلا رابطه پرداز مکافات »
« پروانه‌یه کلبرك تلافیٔ پر ایلر »
(وله)

« اول نادره پرداز بیانم که کلامم »
« ضرب المثل نکته شناسان جهاندر »
(نفعی)

پَرْدَگی { « پَرْدَه » ایله حاصل مصدر اداتی اولان (گی) دن مرکبدر. مستوره قادین، مخدره § صاحب حیا، اهل حجاب معنالرنده قوللانیلیر. قاپوجی، پرده‌جی مقامنده قوللانیلیرسه فاعل معناسنی افاده ایدر.

پَرْدَه { [ف] حجاب، نقاب؛ اورتو، اوست طرفی آصیلی و آلت طرفی صارقیق آلت ستر. § ساز طاقملرینك تقسیماتنه، موسیقیده صدانك درجاتنه (پرده) اطلاق اولونور. بو لفظ ایکی صورتله یعنی حقیقی ومجازی اوله‌رق استعمال ایدیلیر. [قات قات، یاخود یاواش یاواش، یاخود درجه درجه] مقامنده (پرده پرده) تعبیری‌ده قوللانیلیر. مثلا [فلان ذات پرده پرده قامتی آرتدیرییور] دینیلیر:

« کور فضولینك رخ زردنده اشك آلنی »
« پردهٔ ادبار طوتمش صورت اقبالنی »
(فضولی)

« صبح روشن‌می شعاع مهر عالمتابله »
« یا سرای دولتنده پردهٔ دیبامیدر »
(نفعی)

« چون پرده‌دن آشدی ساز فرقت »
« کوش ایتدی اصولی ایله عصمت »
(شیخ غالب)

« درونی کوهر توحیده مخزن »
« ضمیری پردهٔ تقدیره محرم »
(نفعی)

« نیجه کشف ایله‌سون دل زارینی ال غمزهٔ شوخه »
« که قات قات پرده‌ده پنهان یکن برمست رسوادر »
(وله)

پَرْدَه‌دار { [ف] پرده طوتیجی، پرده آرقه‌سنده بکله‌ین، پرده‌جی؛ وزرا، ولاة عظامك

دیوانلرنده قاپو پرده‌سی یاننده طوران خدمتجی. [پرده‌داری] = پرده‌جیلك، پرده آچوب قاپامق ایله مشغول اولوش:

«باتوی حلوا نسرای فكرینه شب پرده‌دار»
«نوعروس حجلهٔ رأینه صبح آینه‌دان»
(نفعی)

پَرْدَه بَرْدار [ف] پرده قالدیر- جی، پرده آچیجی:

«سوزمدر پرده‌بردار رخ معنی دیسه‌م ناجی»
«سراسر همزبان نغمهٔ اقرار اولور عالم»
(معلم ناجی)

پَرْدَه بَرْانْداز [ف] پرده‌یی قالدیروب آتاز: دفع حیا وحجاب ایدرك حركت ایدن، وتانمایان. اكثریا مذمومده قوللانیلیر. [پرده‌براندازانه] = حیاسزجه‌سنه، وتانمایانه لایق صورتده، پرده قالدیرنه اویه‌جق طرزده دیمكدر:

«اوله صانمن پرده برانداز راز»
(معلم ناجی)

«ای دلبر دوشیزه همان پرده‌نشین اول»
«رسوای جهان البت اولور پرده‌برانداز»
(دانش — سلطان زاده)

پَرْدَهٔ چَغانَه
پَرْدَهٔ خُرَّم [ف] موسیقی شر- قیده برر پرده‌نك نام مخصوصلریدر. (پردهٔ زنبور) و (پردهٔ قمری) و (پردهٔ یاقوت) دخی بو قبیلدندر.

پَرْدَه دارِ فَلَكْ [ف] ماه: آی دیمكدر. [پردهٔ نیلكون] = آسمان: [پردهٔ هفت رنك] = افلاك دیمكدر.

پَرْدَه دَرْ [ف] پرده ییرتیجی، عارسز، هتك ناموس ایدن آدم:

«نه عشق ماشطهٔ حجله‌گاه بیداری»
«نه عشق پرده‌در بزمگاه چشم رقود»
(سامی)

«هركسك منفور یدر عالمده البت پرده‌در»
«قو طولاشسون عمری اولدقجه بو بولده دربدر»

پَرْدَه كَشْ [ف] پرده چكیجی، اورتیجی. بعضاً مانع مقامنده استعمال اولونور:

«كیمسه‌نك آماله اولمه جهانده پرده‌كش»

پَرْدَه شِناسْ [ف] اهل موسیقی، سازنده وخواننده. [پرده‌سرا] = سازنده، چالغیجی:

«اوست پرده‌دن اظهار غرام ایلمه زنهار»
«قانون محبتده چالیش پرده شناس اول»

پَرْدَه نِشینْ [ف] پرده‌لی محلده اوطوران، اهل عفت وعصمت، منزوی یعنی بر حجره‌یه چكیلوب جهانیان ایله اختلاط ایتمه‌ین:

«باقماز روش غفلتنه اهل زمینك»
«اللهه توكلدر ایشی پرده نشینك»

پَرَسْتْ [ف] طاپن، اطاعت ایدن. عبادت واطاعت ایتمك، طاپمق معناسنی افاده ایدن

(پرستیدن) لفظندن حاصل مصدردر
اسم فاعل مرخم، و صفت ترکیبی صورتیله
استعمال اولونور: [آتشپرست] =
نارونور ره طاپان . [بتپرست] =
مجوسی، پوطه طاپان. [باده پرست]=
سرخوش، عیاش. [دنیا پرست] =
اقبالی سون، حریص ، سفیه آدم .
[اقبالپرست] = طالقاووق . [خود
پرست] = مغرور، کندینی بکه‌نن.

« طریق باده‌پرستی خرابازاره گیدر»
« براق شو مسلك عرفانه اویمیانروشی »
(معلم ناجی)

« اولسه‌ق نوله نفعی کبی رسوای دوعالم»
« هم عاشق وهم شاعر وهم باده‌پرستز »
(نفعی)

« لیك لابد قلم شیوه پرست شعرا »
« تازه‌بر وادیٔ نارسته‌یه اولوراتسه خرام»
(نابی)

« صونمه آنی دکمه خود پرسته »
(شیخی)

« چشم حق بینم ده‌وجدانم کبی الله‌پرست»

پرستار { [ف] « پرست » ایله (آر) دن مرکبدر .
خدمتکار، خدمتجی § ابواب اکابری
دور ایدن خلوصکار § طاپیجی ،
طاپینیجی دیمکدر. (ابن کمال) مرحومك
[دقایق الحقایق] نام اثرنده‌کی بیانه
کوره صوك معنایی افاده ایدر .
[پرستار خیال]= شاعر؛ [پرستاران
خیال] = شعرا. ادبا . [پرستاری]
= خدمتکارلق، قوللق. [پرستارانه]=
خدمتجی‌یه، قوله یاقیشه‌جق صورتده ؛
قوللجه‌سنه :

« جم اندیشه‌ملك خورشیدبر جام زراندودی »
« عروس طبعمك ناهیدبر چنکی پرستاری »
(نفعی)

« کازار سرایکده زهی دار سعادت »
« کیم اولدی باقوب چرخ پرستاره بنفشه »
(نجاتی)

پرستان { [ف] طاووس کبی تویلری لطیف النقش برقوشك
اسمیدر § اوجاق، فرون معناسنی‌ده
افاده ایدر . اشبو لفظك حرف اولی
مکسور اوقونورسه قوزی قولاغی
دینیلن سبزه معناسنی افاده ایتدیکنی
« فرهنك شعوری » روایت ایدییور .
(پرست) ك جمعی اوله‌رق ترکیب ایله
قوللانیلیرسه معنای فاعلیتی حائز اولور.
بویله یالکز اولورسه لغت رمزی‌ده
کوستردیکی کبی بنده‌لر، قوللر معناسنده
قوللانیلماز . قوللر معناسنه (بندکان)
کبی (پرستان) دینیله‌مز. فقط ترکیب
ایله مثلا [منفعتپرست] دینیلدیکی کبی
بونك جمعی اوله‌رق [منفعتپرستان]ده
دینیلیر :

« ینه ساقی کلفشان کریبان‌قدح اولدی »
« ینه‌دور زمانه کامبخش می پرستاندر »
(ریاضی)

پرستش [ف] طاپنش § شدتلی سوکی ، کوکل آقیشی. [پرستشکار]=طاپنیجی ، طاپنیرجه‌سنه سویجی. [پرستشکاری]= طاپنیجیلق. [پرستشکارانه] = پرستشکارجه‌سنه ، پرستشکار اولانه یاقیشه‌جق طرزده دیمکدر .

«قنی کندی قولکم دیو پرستشلر ایدن»
«ایله‌مز یولده دوچار اولسه‌دخی ردسلام»
(نابی)

پرستنده [ف] طاپیجی ، طاپینیجی ؛ قوللق ایدیجی . آز قوللانیلیر .

پرسته [ف] معبود ، تکری ، طاپلمش. بو لفظك (لغت ترمزی) ده دیلنجیلك معناسنی افاده ایتدیکی کوستریلیورسه‌ده یاکلشدر ، خطای فاحشدر . فارسی فرهنکلرده دیلنجیلك ، دیلنمه معناسنه (پارسه) لفظی موجوددر. بونك مخففی اوله‌رق [پرسه] دخی قوللانیلیرکه اشبو غلط لغتك اصلنی بیلمه‌مکدن تولد ایتمشدر.

پرسنك [ف] « پارسنك » ه‌ده باقکز. اصلی ترازونك خفیف کوزینه تساوی وزن ایچون باغلانیلان دمیر و یا طاش پارچه‌سی معناسنی افاده ایدر. لسانمزده ردیف ، تقرات ، مهملات کلام معناسنده قوللانیلیرکه لاقیردی آره‌سنده تکرری اعتیاد ایدیلن فضله سوز دیمکدر .

مثلا (هر سوزك بر پرسنکی وار) تعبیری معروفدر :

« حدت ایتمه سودیکم هر بر سوزك پرسنکی وار »
(وصفی)

پرسیاوش / **پرسیاوشان** [ف] ترکجه‌ده بالدیری قره دینیلان اوت § اشکال فلکیه‌دن « ثور » برجنه منسوب برشکل معینددر .

پرغازه [ف] قوش قانادینك بدنه ملاصق اولان قسمی . عربیده (جناح) دینیلیر. تخفیف ایله [پرغزه] ده دیرلر. ترکجه‌ده نادراً استعمال اولنمشدر .

پرغول [ف] بلغور ، بلغور پیلاوی § فارسیده اون حلواسنه‌ده اطلاق اولونور .

پرغونه [ف] چرکین ، یاقیشقسز دیمکدر. ترکجه‌ده ینه بو معناده (زشت) لفظی زیاده قوللانیلیر. بو معروف دکلدر .

پرقال [فرانسزجه‌دن Percale] پك صیق طوقونمش پاتیسته (پرقال باصمه‌سی) معروفدر .

پرگار / **پرگال** [ف] آلات هندسیه‌دن دائره چیزمکه مخصوص آلت . ترکجه‌ده تخفیف ایله [پرکل] دینیلیر . بو آلتك انواعی موجوددر. مثلا (چاپ پرگالی) = قوللری ایچری و (دوکمه‌جی پرگالی) = قوللری دیشاری و (قومپاس پرکل) = دائره‌لی بیوك

پركل . بونلر دوكمه‌جی ، چیقریقجی ،
تیمورجی اصنافنه عائد آلات مخصوصه‌
دندر . [پرگارلامق] = تصور
وتقدیر ایتمك ؛ [پرگالی آچیق] =
آدیمی بیوك . [پرگاللری آچق] =
سرعتلی یورومك . (پركل تخته‌سی)
= اوستنده خریطه ومودل چیزیله‌جك
دوز تخته دیمكدر :

« چكسه پركار ازل آكا مثال »
« قاشی پركارینه بگزردی هلال »
(خاقانی)

« چو نقطه كار نخستین حلقهٔ پركار »
« وجودیدر سبب دور چرخ ناآسود »
(سامی)

« مركز پركار دانش قطب گردون هنر »
« مالك ملك فضائل مفتیٔ دور زمان »
(نفعی)

« كیمی پركار كبی خطوه شمار حركت »
« كیمیسی نقطه كبی پای بدامان سكون »
(منیف)

پَرْگالَه | [ف] پاره . پارچه § یامه § قلین ، سرد ایپلك ایله طوقونمش قماش . [پرگاله پاش] = پارچه صاچان دیمكدر كه مدور ، یووارلاق تخته كسمكه مخصوص دستره‌یه اطلاق اولونور :

« كوزم كیم باغرمك قانن دوكر پرگاله پرگاله »
(فضولی)

« پركاله‌یی كاله ظن ایدرلر »
(غالب دده)

پَرْگام | [ف] عربیسی (رَحِم) در . دول یاتاغی . قادینده چوجق حاصل اولان ظرف . (بوگان) دخی بومعناده لغتدر .

پَرْگَه | [ف] ایشسز كوجسز ؛ بوشده گزن آدم .

پَرْكی | [ایتالیانجه‌دن] كوللرده حاصل اولان یرتیجی بر بالیقدركه اوستنده‌كی پوللری قالین وسرد اولور . [دكز پركیسی] = بوبالیغك بربیوك نوعی دیمكدر .

پَرْلانْتی | [ایتالیانجه‌دن] اصلی « پری‌لانتی » دركه چوق فاسته‌لی آلتی اوستی یونتمه الماس دیمكدر . یالكز اوستی یونتمش چوق فسته‌لی الماسه « روزه » وآز فاسته‌لی اولورسه « فه‌له‌منك » دیرلر . یای مكسوره ایله معروفدر .

پَرْمَچَه | [ایتالیانجه‌دن] كمیجی اصطلاحاتندندر . اینجه پالامار ؛ یدك خلاط دیمكدر .

پَرْمَرْ | [ف] انتظار ، كوزتمه . § آری دیمكدر . (پرموز ،
پَرْمُو | پرموز ، پرموزه) دخی معنای اولاده لغتدر .

پَرْمُونْ | [ف] زینت ، سوسكه ترجمه‌ده « بزه‌مك » مصدرندن (بَزَكْ) تعبیر اولنور .

پَرَنْ | [ف] عربیده (عقد ثریا) ، ترجمه‌ده (اولكر) دینیلن

مجتمع کوکبلرك اسمی . ینه بومعناده
(پروین) زیاده قوللانیلیر . § فارسیده
ماهتاب ونقشلی ایپك قماش معناسنده
دخی قوللانیلدیغی فرهنکلرده بیان
اولونیور .

«چرخه اولسه نظر هیبتی کر تفرقه ساز»
«کوره من بربرینی حشره قدرچشم پرن»
(عزت ملا)

پَرَنْد { [ف] ایپکدن طوقونمش نقشسز ، دوز رنکلی
قماش ، اطلس . § قیلیج وخنجرك
جوهری . فارسیده‌کی معانیء سائره‌سی
ترکجه‌ده مقبول دکلدر .

پَرَنْدآوَرْ { [ف] جوهرلی یعنی غایتله کسکین قیلیج ،
خنجر ، پالا کبی اسلحه دیمکدر .

پَرَنْدَكْ { [ف] کوچك تپه ، بیوك ییغین دیمکدر .

پَرَنْدُوشْ / **پَرَنْدواره** / **پَرَنْدُونْ** } [ف] اواکی کیجه ، بارحه‌اولی دیمکدر . = [پرندوشینه] = دون کیجه‌کی شی دیمکدر . هر نه اولورسه استعمالی
جائزدر . بعضاً ترخیم ایله [پرندو]
دخی دینیلیر .

پَرَنْدَه / **پَرَّنْدَه** } [ف] «پریدن» مصدرندن اسم فاعل صیغه‌سیدرکه اوچیجی ، اوچان دیمکدر . عربیده بونك مقابلی
(طیّار) در . (را) نك تشدیدیله
یالکز نظمده قوللانیلیر . § اصطلا-
حنده ایکی الی یره قویه‌رق واوچار-
جه‌سنه دونه‌رك باش آشاغی آتیلان
طاقلاغه (پرنده) اطلاق اولونور .
[پرنده باز] = طاقلاقجی . طاقلاق
قیلان . رقّاص ، اویونجی دیمکدر .
[پرنده آتمق] = صیچرامق ، فیرلامق ،
خوپلامق که عربیسی (وثب) در .
[پرنده‌دن آتمق] = باشدن صاومق .
خدعه‌یه‌دوشورمك ، باش آشاغی ایتمك ،
آلداتمق کبی معنالری افاده ایدر .
[فلان فلانی پرنده‌دن آتدی ، سنکله
پرنده آتیلماز . کندیسیله پرنده آتمغه
قالقشمه] کبی تعبیرات دائماً بانزدخواص
وعوامدر :

« دالك رکاب سمندنده بیك پرّنده »
« فلك سراچهٔ قدرنده فرشروب حزم »
(نفعی)

پَرَنْدِینْ { [ف] ایپکدن طوقونمش قماش ، ایپك لباس ،
مندیل ، قوشاق وسائره .

پَرْنُونْ { [ف] اینجه وصیق طوقونمش نقشلی ، غایتله لطیف ایپك
قماش . ترخیم ایله (پرنو) دخی دینیلیر .

پَرْنِیانْ { [ف] نقشلی لطیف ، نفیس ایپك قماش .
نقشلی آطلس . دوز آطلس اولورسه
(پرند) دینیلیرکه [پرنیان] مقا-
بلیدر . فارسیده بعضاً [پرنا] ده

دینیلیر . [پرنیان خوی] = کوزل ، نازك خویلی ، لطیف مشرب دیمکدر :

« ریزهٔ سنك دری اکلیل رجایه کوهر »
« پرنیان نظری دوش کماله اکسون »
(منیف)

« فرش ایله‌یوب زمینه برپرنیان اخضر »
« اعزاز ایدر طبیعت سلطان نوبهاری »
(بهاریه ـ ض)

پرنیخ | [ف] اینجه ، دوز طاشکه (تخته سنك)ده دیرلر. مجلد وپاپوشجی کبی اصنافك اوکلرنده قوللاندقلری طاش دیمکدر .

پرو | [اینجه‌لیانجه‌دن] شکل ارمودیده یکپاره الماس طاش دیمکدر . [پرو کوپه ، پرو زمرد] تعبیراتی بدستان وقیومجی اصنافی بیننده دائما زبانزد در .

پروا | [ف] قورقو ، خشیت ، احتراز ، قید ، مبالات کبی معنالرده وموقع استعمالنه کوره (ایتمك)، (چکمك)، (قالق) ماده‌لریله قوللانیلیر. فارسیده‌کی معانیٔ سائره‌سی لسانمزده معتبر دکلدر . [بی‌پروا] = یرینه کوره قورقوسز ، قیدسز ، چکنمکسزین دیمکدر :

« دوست بی‌پروا فلك بی‌رحم دوران بی‌سکون »
(فضولی)

« استقامت مسلکن طوت چکمه پروا کیمسه‌دن »
(معلم ناجی)

« شعرا ایتمك ایچون استهزا »
« کیتدیلر خانه‌سنه بی‌پروا »
(وهبی)

« صورسه‌لر بیلمزلمور اولشوخ بی‌پروانی »
« بیلمش اولسون اولمیرر آخر بو استغنانی »
(حالتی)

« رند اولور عالمده پروا چکمه‌ین »

پروار / **پرواره** / **پرواری** | [ف] بسیلنمش ، بسیلی حیوان : [گاوپروار] = بسیلنمش صیغر . [اسب پرواری] = بسیلی آت دیمکدر .

پرواز | [ف] اوچمه ، طیران . [ایتمك ، ایله‌مك] ماده‌لریله قوللانیلیر . [بالا پرواز] = یوکسکدن اوچان ، اقتداری فوقنده حرکت ایدن . [بلند پرواز] = ادعاجی ، بیوك ادعاده بولنان . [پروازگاه ، پروازگه] = محل طیران ، اوچه‌جق یر دیمکدر :

« آشیان سینه‌دن پرواز ایدوب مرغ هوس »
« قوندی برکل دالنه مست اولدی بوی غنچه‌دن »

§ (پرواز) = خفتان ، فراجه ، خرقه والبسهٔ سائره‌نك وسجاده ، پوشیده کبی اشیانك کنارلرینه چکیلان باشقه قماش وصاچاق دیمکدر . بو تعبیر یالکز البسه وبو مثللو اشیایه عائد اوله‌یوب مثلا پنجره وطام کنارلرینه راف ، حجره ، آیینه ، دولاب کبی

شيلرك اطرافنه قونيلان اوءلى اينجه
اوزون تخته پارەلرەدە (پَرْواز) دينيلير.
فارسيدە بو معنايى افادە ايدن لفظ
[پَروز] در :
«عار ايدر آلمغه جنكالنه نسر فلكى»
«صيد ايچون ايلەسە شهباز خيالم پرواز»
(نفعى)
«جويلرمى دور ايدن طرف چمنزارى ياخود»
«مائى پرواز ايلەقطع اولمش يشيل خاراميدر»
(وله)

پَرْوازَه } [ف] تفرج وتنزه ايچون ترتيب ايديلن طعام
وسائرە § عيد وسور، عيش وسرور
كيجەلرندە ياقيلان مشعلە ، آتش
§ آلتون ، كومش ورقلرينك
قيرنتيسى. فارسيدە آلتون ، كومش
ورق ياپانلرە [پَرْوازَەكَر] ديرلر .
نادراً قوللانيلمشدر .

پَرْواس } [ف] ال ايلە طوقونمە ، ال ايلە يوقلامە. عربيسى
[لَمْس] در . بو لفظ ال ايلە يوقلامق
وال سورمك معناسنى افادە ايدن
(پَرْواسيدَن) مصدرندن مشتقدر .

پَرْوانَكْ } [ف] تركجەدە « قرە قولاق » دينيلن جانور
ديمكدر. اسم معربى (فَرْوانَق) در.
دائما ارسلانە قلاغوزلق ايدر. بو مناسبتلە
فارسيدە قلاغوزلق معناسندە وطليعه
ومقدمۀ جنود مقامندەدە استعمالى
مرويدر .

پَرْوانَه } [ف] كيجە كلبكى دينيلن قانادلى كوچك بر بوجكدر.
ركە كنديني احراق ايدنجە يە قدر شمع
ايلە اوغراشير طورر. جمعى [پَرْوانَكان]
در. § چرخك دورانندە واسطە اولان
لكلى فيرلداق ، ياخود قانادلى چرخ
ديمكدر . مثلا : « ساعت پروانەسى ،
واپور پروانەسى ، دكرمن چرخنك
پروانەسى » كبى § فارسيدە رهبر ،
مخبر ، قاصد ، دليل وبرات ، امر جواز
معنالرندە دخى استعمال اولونور :
« ياقدك فتادكانكى خاكستر ايلدك »
« اى شمع كلفت ايلەمە پروانەقالمدى »
(٧)
« انبيا جملەسى پروانۀ انوار كلدر »
« سنسين اى نور نظرگاه خدا شمع حرام »
(نابى)
« پروانە زمن ، شمع زمن ، كل زمن آموخت »
« افروختن وسوختن وجامە دريدن »
« ترجمۀ منظومەسى »
«مشق ايلەدى پروانە وشمع وكل صدبرك»
«يانمەيى ياقلمەيى يقا بيرتمەيى بندن»
(كاظم پاشا)
«سوز دادن بيخبردر صانمەيك جانانەيى»
«شمعى ياقازمى اول آتش كيم ياقار پروانەيى»
(يحيى)
« اولوب نمونۀ پروانكان كم شدە شمع »
« نجوم بى مهە دونمشدى عسكر منصور »
(نابى)
«يانمغە مجبور ايدن بيلمم نە در پروانەيى»
«وارايسە نار اهل عشقە نور شكان كوسترر»
(اسعد مخلص پاشا)

«طولانسون شمعهٔ رخساریکه پروانه‌لریانسون»
(یحیی)
«پك مؤثردر نوای اهل دل اهل دله»
«نالهٔ جانسوز بلبلدر یاقان پروانه‌یی»
(اسعد مخلص پاشا)
«عشق بر شمع الهیدر بنم پروانه‌سی»
«شوق برزنجیردر کوکلم آنك دیوانه‌سی»
(خیالی)
« پرتو شمع رخك پروانه‌سی شمس وقمر »
« زهرهٔ زهرا اوشمعك غرق نورازهری »
(نظیم)

پَرْوَرْ { [ف] بسله‌مك معناسنی افاده ایدن (پروردن) لفظندن فعل امردر. لسانمزده وصف ترکیبی صورتیله پك چوق قوللانیلیر که [پرورنده] کبی بیودیجی، تربیه‌ایدیجی، بسله‌یجی، یتیریجی معناسنی افاده ایدر. بعضاً ندیمك آتیده‌کی بیتنده کوریله‌جکی وجه ایله [پرورد] دخی استعمال اولونمشدر. [فقرا پرور، بنده پرور، معارفپرور، حمیت‌پرور]. بومثللو وصف ترکیبلرك آخرلرینه بر یای مصدری ویاخود نسبت علاوه‌سیله (بنده‌پروری) و (بنده‌پرورانه) طرزنده دخی استعماللری شایع ومعتبردر : [خصیصهٔ ذات ملکی الصفات شهریاریلری اولان شیمهٔ کریمهٔ بنده‌پروری وسجیهٔ بهیهٔ مکارم‌کستریلری اقتضاسنجه — تلخیص عالی — عاکف پاشا] ، [محضا ذات شوکتسمات حضرت شهنشاهینك حق کمترانه‌لرمزده شایان وسزاوار بیوردیله‌کلان مراحم بی پایان بنده پرورانه‌لری اقتضاسنجه — تذکرهٔ معروضه — عاکف پاشا .]
«ولیك حس اولنور کیم اونازپروردك »
«درونی ایچره براندیشه وبرآتش وار»
(ندیم)
« او وزیر هنر اندوز رعایا پرور »
« که عدالتدر آکا غایت اهم اشغل »
(کورجی محمد پاشایه — نفعی)
«سپهر عز وجاهه آفتاب ذره پروردر»
«سریرعدل وداده داور دینداروداناد‌ر»
(وله)

پَرْوَرْدِگَارْ { [ف] اسماء صفاتیهٔ الهیه‌دندر. بسله‌یجی، تربیه ایدیجی دیمکدر. جناب حقه اطلاق اولونور :
«وارامیدم کیم اوله هم شامل آکا مرحمت»
«عام اولور البته فیض سایهٔ پروردکار»
(فضولی)
«ای حریم خاص بزم رؤیت پروردکار»
«وجه حقه ذاتی هم آینه هم آینه‌دار»
(نظیم)

پَرْوَرْدَه { [ف] بسله‌نمش ، تربیه ایدلمش ، بیودلمش :
«نه کشورکیم آکا حفظی نکهبان اوله اول پرده»
«ایدر پرورده شاهین بیضهٔ کنجشك وعصفوری»
(نفعی)
«عجب برجان فدای راه استغنای عشقم کیم»
«ایدر پرورده عنقالر همای استخوانمدن»
(بلاسلی غالب)
« پروردهٔ شیر ایدوب مقدم »
« ویرمش اوکله عرقله شبنم »
(غالب دده)

پَرْوَرِشْ { [ف] تربیه ، باقیم ، بیوتش. یالگز اولور- سه (بولمق) و [پَرْوَرِشیابْ ، پَرْوَرِشیافته] کبی مرکب اولورسه (اولمق) ماده‌لریله قوللانیلیر . فارسیده علم وحکمت تعلیم وتعلم ایدنلره (پرورش آموز) دینیلیر. [پَرْوَرِش آموختگانِ ازل] = انبیای عظام واولیای کرام . (پرورشیاب) = پرورش بولیجی، تربیه کوریجی ، بسله‌نیجی. (پرورشیافته) = بیودلمش ، تربیه کورمش، باقیملی ، تربیه‌لی دیمکدر : [خزینه کدخدالغندن متقاعد شاملی معن زاده حسن بکك آغوش تربیتنده پرور شیاب اولوب — شفیقنامه]

« پرورشیاب اولدیغیچون دودمان عشقده »
« آه (نابی) پرده قالمز زینت افلاك اولور »

پَرْوَرَنْدَه { [ف] بسله‌یجی، بیودیجی، تربیه ایدیجی دیمکدرکه (پَرْوَرْدَنْ) مصدرندن اسم فاعلدر. نادراً استعمال اولونور .

پَرْوَزْ { [ف] اثوابك کنارلری ، اطرافنه چوریلن پارچه. عربیسی (سَجْف، سِجاف)در. (پرواز) لفظنده باقلگز .

پَرُوشْ { [ف] سیوریلجه ، کوچوك چیبان . عربیسی (بثره) در .

پَرُوقَه { [ایتالیانجه‌دن] یاپمه صاچ ، طاسلاق باشلره قونیلان (عاریت) اکثریتی صاچ دیمکدر. یاپمه صاچلرك انواعی واردر. [پروقه‌لی] = طبیعی باشلقلی ، تپه‌لی بعض حیوانلره اطلاق اولونور . فرانسزجه‌سی [Perruque] در .

پَرُوكارْ { [فرانسزجه‌دن] اصلی (پروکیه Perruquier) اولسه کرکدر. پروقه‌جی ، طاقمه صاچ یاپان آدم دیمکدر. فقط ترکجه‌ده تعمیماً صاچ وصاقال کسوب تراش ایدنلره « پروکار » دینیلیور . بو اسم ترکجه (بربر) ك آلافرانغه‌سیدر .

پَرُووَه { [ایتالیانجه‌دن] اصطلاحات بحریه‌دندر. کمی باشی [پرووه دیرکی ، پرووه یلکنی] = کمینك باش طرفنده‌کی دیرك واشبو دیرکه آچیلان یلکن دیمکدر. فرانسزجه‌سی [پرو Proue] در .

پَرْوِیزْ { [ف] کتب لغات فارسیه‌ده معانیٔ مختلفه ذکر وایراد اولونیورکه آتیده بعضلری کوستر- لمشدر . (١) صاحب العزّ والظفر ، غالب ، منصور (٢) الك ، سوزکچ . (٣) قلاغوز (٤) ماهی ، بالیق. (٥) جلوه وآن دیمکدر .

[پَرْوِیزِ فَلَكْ] = کنایةً کونشه اطلاق اولونور. § ملوك قدیمهٔ فرسدن [خسرو بن هرمز بن نوشروان] ك لقب مشهوریدر. مشارالیه بالیغی زیاده

سورمش ورروایت دیکره کوره زیاده عزواقباله مظهر اولمش. بوسببله بویله تقیب اولنمش. مرحوم (نفعی) نك آتیده‌کی بیت مشهور ینه باقیلیرسه توجیه ثانی راجح وصحیح اولمق لازم کلیر : [« پرویز » کندی فکرم کبی پریشان ، کندی روحم کبی نالان وکریان براثردر — اکرم]

« خاقان‌عثمانی نسب، کیم‌مندرج‌ذاتنده‌هپ »
« اسلام فاروق عرب، اقبال پرویز عجم »
(نفعی)

پَرْوِیزَنْ | پَرْوِزَنْ } [ف] سوزکچ، قالبور ، الك. (پتگیر) ه ده باقکز .

پَرْوِینْ } [ف] « اولکر » دینیلن طوپ‌یلدیز. (عقدپروین» خوشهٔ پروین) ده دینیلیر. (پرن)ه ده باقکز :

«کلمه‌سون ایکیسی برییره بنات‌النعشك»
«بلکه جمعیت پروینی پریشان اولسون»
(سهام قضا — نفعی)

« عقدین کتوروب نثار پروین »
« نورایلدی خاکی عنبر آکین »
(نابی)

« شیر فلك اولدی شیر برفین »
« دندانی برنده ایدی پروین »
(غالب دده)

پَرَّه } [ف] پیاده وسواری‌عسکرك صف اولوب منتظماً عزم وحرکتلرینه‌اطلاق‌اولونور § برشیئك کناری، اتکی، اوجی معناسنی افاده ایدر . مثلا [پَرَّهٔ کُوه] = طاغ اتکی، [پَرَّهٔ دَشت] =صحرانك اوجی، اووانك کناری . [پَرَّهٔ بینی] = بورون اوجی دیمکدر. معانئ سائره‌سی ترکجه‌ده مقبول دکلدر :

« اوله سین پره باد ایله وزان »
« ایده‌سین برنیجه شهری سیران »
(نابی)

پَرَه‌سَه } [رومجه‌دن] حذا ایپی، انتی اولچوآلتی، دیوار. جیلرك قوللاندقلری طوغریلق ایپی § مطلقا صره ، کرته ، حذا ، درجه معناسنی افاده ایدر . اصلی یونانجه مساوی اولان ایکی شیئك محاذی بولنیشی معناسنده (پەریسپئا) در . (اپیەریسپئا) لفظ یونانیسی‌ده‌مساوینك مافوقی، حالت فوقانیسی معناسنه‌در . ارباب وقوفك بیاننه کوره بوایکی لفظ یونانیی قلاسیق ادبا ومحررلر اصلا استعمال ایتمه‌مشلردر . [پره‌سه‌یه آلمق] = حذایی حساب ایدوب موازی اولچمك. § بعضاً ملاحظه ایله حرکت معناسنده قوللانیلیر : (ایشی پره‌سه‌سنه کتیرمك) = دوشونوب صره‌سنه قویمق، کرته‌سنه کتیرمك ، اولچوب بیچه‌رك حذاسنه دوشورمك دیمکدر .

پَرْهُودَه { [ف] هذيان، هرزه، صاچمه صاپان، معناسز سوز § آتشك تأثيريله صارارمش اشيا ديمكدر .

پَرْهُونْ { [ف] پركل ايله چيزلمش دائره يه وحلقه، هاله، چنبر كبي دائره شكلنده اولان نسنه يه اطلاق اولونور : [پرهون ماه] .

پَرْهيزْ { [ف] عربجه سى (حمية) دركه ييوب ايچمكده احتياطلى طورانمق، خصوصيله خسته لق هنكامنده معده يه موافق كلميه جك مأكولات ومشروباتدن احتراز ايله يوب توصيهٔ اطبايه رعايت ايتمك ديمكدر . (بيوك پرهيز) = خرستيانلرك مأكولات معتاده ومشروبات دائمه يى ترك ايتدكلرى مدت معينه دركه تركجه ده « ات كسيمى » تعبير اولونور : [رأس ادويه پرهيز وحميه در — تلماق ترجمه سى] ؛ (بو پرهيزنه، بو لحنه ترشيسى نه؟ — مثل) § نامشروع ايشلردن، شيلردن اجتناب ايتمك، صاقينمق يعنى كناهدن وكنهكار اولمقدن چكنمك كه عربجه سى [اتّقاء] در . [پَرْهيزْ گار] = متقى، زاهد، عفيف، صوفى . [پَرْهيزْگارانَه] = متقيه ياقيشه جق طرزده، صوفيجه سنه . [پَرْهيزْ گَرى] = زاهدلك، صوفيلق ديمكدر :

« نيجه يى صاحب پرهيز وعفيف »
« ميلى يوق ماله اولنسه تكليف »
(نابى)

« علاجندن ايلرسه پرهيز اكر »
« بولور خستهٔ درد درده ظفر »
(عزت ملا)

« بولماز ييزدر اكثرى ارباب عفتك »
« كوردك زمانه نك نيجه پرهيز كارينى »
(كاظم پاشا)

« مريض عارضهٔ نقصدر نفوس تمام »
« كيمينه فائده پرهيز ايدر كيمينه غدا »
(فضولى)

پَرى { [ف] قانادلى معناسنه در . معناى اصطلاحيسى طائفهٔ جنّك غايتله كوزل عد اولونان صنف مخصوصى ديمكدر . اكثريا مجازاً نوع انسانك زياده كوزل اولانلرينه اطلاق ايديلير . [پَرىِ پيكَرْ ، پَرىِ رُخْسارْ ، پَرىِ چهره ، پَرىِ رُوى] = پرى يوزلى، پرى صورتلى، كوزل يوزلى . [پَرى زادْ] = پرى اولادى دينيله جك درجه ده، غايت كوزل . [پَرى وَشْ] = پرى كبي كوزل . [پَرىِ شانْ] = پرى حاللى، پرى طورلى ديمكدر .

« اولورمى بويله برمه پاره مست پرى پيكر »
(نفعى)

« غیردن بزمی خلوت ایتمش ایدك »
« بر پری چهره دعوت ایتمش ایدك »
(وحید)

« پری زادم عجب کیملرله انسیتده درشمدی »
« دیمزمی عاشق محنت کشم غربتده درشمدی »
(عزت ملا)

« خانهٔ اغیاردن غیره تنزل ایلهمز »
« برهمادر اول پری اما که سفلی آشیان »
(حقی)

« هم بر دخی برمهند دلکش »
« ایتدی سکا تحفه اول پری وش »
(شیخ غالب)

« یا ابروان پریدر یا طرهٔ حوری »
(نفعی)

« بر پری کوردم آلایده یینه کیتدی عقلم »
(بکلکجی عزت)

پَری اَفْسای } [ف] افسونجی، طائفهٔ جنی تسخیر
پَری خُوان } و دعوت ایله عزائم ، رقیه ، نسخه یازان که « خدام صاحبی » تعبیر اولونور . (پَری سای) = دخی بومعنایی افاده ایدر .

« مجرب نسخهٔ ایام کیم تأثیر حکمیله »
« جوان بخت مفتون پری خوان تمنادر »
(صبری)

پَری دار } [ف] کندیسنی جن طوتمش، پریلی، مجنون آدم . § « پَری گرفته » دخی بومعنایی افاده ایتدیکی کبی هرایکیسی « کاهن » معناسنده کلیر .

پَری دُخْت } [ف] اساطیر ایرانیه دندر. کویا فغفورچینك قیزی و (سام بن نریمان) ك معشوقه سی اولوب مشهور (زال) بوندن حاصل اولمشدی .

پَریدَه } [ف] اوچمش، یوکسلمش. اوچمق معناسنه اولان [پَریدن] مصدرندن اسم مفعولدر :

[اوستنی الوان ابریشم پریده رنك ایله بافته برغشاوهٔ کهنه نما ایله مغطی قیلدی — شفیقنامه]

« بوندن ایلرو دکل پریده »
« سندن غیری برآفریده »
(نابی)

پَرِر } [ف] اوّلکی کون، اوته کی کون دیمکدر .

پَرِز } [ف] صیحه، فریاد، شدتله خایقرمه § صو کنارنده نشو ونما بولان یشیل سزه، اوت .

[پَرِزَه] = قیرمزی آلتون § قور آتشده پیشیرلمش اتمك دیمکدر .

پَرِیشان } [ف] طاغنیق، قاریشیق، طاغلمش ، قاریشمش :

[کیسوی پریشان ، زلف پریشان ، کاکل پریشان] = طاغنیق، قاریشمش صاچ . [اوراق پریشان] =طاغنیق، قاریشیق کاغدلر ، یاپراقلر . [خواب پریشان] = قاریشیق اویقو ، رؤیا دیمکدر . فارسیده (پریان) ده بو معنایه لغتدر :

« آشفته‌لكم زلف پریشانك ایچوندر »
(فضولی)
«عقل مانعدر صفای عشقه مست شوق اولوب»
«سن طاغتسه‌ك زلفی بن عقلی پریشان ایلاسه‌م»
(روحیٔ بغدادی)
« رشك چین اولمقده فكرم كلدی تعبیره ایلك »
« وصفی اول كیسولرك خواب پریشانم كبی »
(ندیم)

§ مغموم ومكدّر ، انتظامسز وبوزوق ، یبقیق دوكوك معنالرینی ده افاده ایدر: (حال پریشان)، [پریشان حال ، پریشان روزكار] = حالی بوزوق وغمناك اولان دیمكدر :

« جدا دوشمه سودیكندن بر آدم »
« پریشاندر آنك عقلی دمادم »
(شرقی — قومیسر نوری)
« معقولمیدر بویله پریشان اوله حالم »
« ممدوحم اوله سنجلین سرور عالم »
(نفعی)
« كتدی اول دملر كه ایلردی پریشان خاطرم »
«بریكا غم ، بریكا قهر وعذاب روزكار»
(نفعی)
«حالی بیلمز پریشانك پریشان اولمیان»
(ولی‌الدین اوغلی)
«سیه‌بختز پریشان روزكارز خانه بردوشز»
(لا)
« بزم احوال پریشانمزه صحبت ایت »
(نابی)
«پریشان اولدیغم خلقی پریشان ایتدیكمدندر»
(فضولی)

پَرِیشانی { [ف] طاغنیقلق ، بوزوقلق ، انتظامسزلق ، مغمومیت . (پریشانیّت) = غلط فاحشدر ، اصلا قوللانممه‌لی : [باشی غائله‌سنه دوشه‌رك احبابی كلیّاً فراموش ایلیه . لكن اویله دكلدر . پریشانیٔ غربت ایشیدنلردن ایراق ، بر درد پر اختراقدر كه باشنی فرقدن عاجز اولمغله — توقاد مكتوبی — كانی] ، [آیینۀ ثرایه زلزلۀ هراسانی وانجمن ثریایه دغدغۀ پریشانی ویردیلر — شفیقنامه]

پَژْگَاله { [ف] حصه ، براز § پارچه ، یرتیق ، یامه .

پَژْم { [ف] دومان ، سیس معناسنه‌در . حرف اوّلك كسریله‌ده بومعنایه لغتدر .

پَژْمانْ { [ف] نادم ، پشیمان § متغیر ، غمناك ، محزون ، صولغون :

« اندرین خانه بوده‌ام مهمان »
« كرده‌ام شاد زدل پژمان »
(عنصری)

پَژْمُرْدَه { [ف] « پژمردن » مصدرندن اسم مفعولدر . صولمش ، صواق ؛ آب وتابی كیتمش ، طراوتی بتمش ، رونقسز ، اسكیمش ، بوروشیق یرتیق ، سفیل ، سفلی كبی معنالری افاده ایدر . «پژمریدن» دخی بو معنایه لغتدر : [پژمرده قیافت]

= اوستی باشی اسکی ، پیس ، سفیل دیمکدر : [شکوفه دان ایچنده آیلرجه قالمش بردهت که بالطبع صولمش خراب اولمشدر — چیچکاری صانع طبیعتك اقلام سبزگون اوجنده پیدا، اوراق زمردین آره‌سنده خنده نما ایتدیکی شعرلر در دیه تلقی ایدن — ضیا یا شناسان نفایس نظرنده نه‌درجه حزن آمیز ایسه شو (پژمرده) یی تشکیل ایدن شعرلرده قائل عاجزی نظرنده اودرجارقت‌انگیزدرکه مقیدبولندقلری مجموعه ایچنده سنه‌لرجه مهجور التفات قالەرق جیادت لفظیه‌لریله برابر بلکه طراوت معنویه‌لرینی ده غائب ایتمشدر — اکرم]

«اسمه‌دی بادهم طوغمه‌دی خورشید کرم»
«قالدی پژمرده وافسرده کلستان امل»
(نفعی)
« پژمرده ـ نمونهٔ طبیعت ـ »
« بر نامیه زار بیکراندر »
(فکرت)
« صاچی فتاده سنك خوابی کبی پژمرده »
« نکاهی عاشقنك خاطری کبی بیمار »
(ندیم)
«ایلدی میمنت مقدم سعد انجامی»
«باغ پژمردهٔ اسلامی نمایاب قوام»
(نابی)

پَژَنْ [ف] «زَغَن» کبی ومرادفیدر که (چایلاق) دیمکدر . اوته‌کی زیاده قوللانیلیر .

پَژْواكْ [ف] عکس ندا ، طاغ آره‌لرنده وقبه‌لی یرلرده سسلندکجه حاصل اولان دیکر سس که ترکجه‌ده «یانْقِی» تعبیراولونور. عربیسی (صَدا) در .

پَژُولْ [ف] طوپوق کمیکی که ترکجه‌ده «آشیق» تعبیر اولونور . عربجه‌سی (کَعْب) در . جمعی (کِعاب) کلور .

پَژُولیدَه [ف]صولمش، بوزولمش، قاریشمش ، طاغلمش ، دونه دونه قیورلمش معنالرینی افاده ایدر . [پژولیدن] مصدرندن اسم مفعولدر. [پژولش] ده لفظ مذکوردن اسم مصدردرکه صولش ، بوزولش ، قاریشش معنالرینی افاده ایدر .

پَژُوهْ [ف] صورشدیرمه ، آراشدیرمه ، تجسس ایتمه معناسنی افاده ایدر. تفحص، تجسس ، تحری معناسنه اولان « پژوهیدن » مصدرندندر . فارسیده « جاسوس » معناسنده ده استعمال اولونور . [پژوهنده] = متجسس، کیزلی شیلری آرایجی. [پژوهیده] = علوم وفنونده تجربه، کامل وعاقل دیمکدر: [وسائر ارباب بدستان که سفاحله معروف بر کروه انبوه شغف پژوهدر — شفیقنامه]

پَژْوِینْ { [ف] ملوّث ، مردار ، قبیح ، چركین ، پیس معناسنه‌در :

«آب حیوان اولسه ده هپ صوندیغی عطشانلره»
«دست پژوینندن ایچمه نا كسك برقطره صو»

پَسْ { [ف] آرد ، آرقه دیمكدر : مثلا [پیش وپس]= اوك وآرد ، [پس وپیش]= آرد واوك ، [پس دیوار] = دیوارك آرقه‌سی دیمكدر . [پس رو] آرقه‌دن كلن معناسنده خدمه‌یه ، اوشاغه اطلاق اولونور . [پس پرده] = پرده آرقه‌سی ، كنایةً كیزلی ایش كورمك معناسنده استعمال اولونور. § وقتیله فارسیده اولدیغی وآتیده‌كی مثالده كورلدیكی وجه ایله بولفظ اسامزده (اعدی ، بعده ، اویله ایسه) مقامنده استعمال اولندیغی حالده الیوم كلیاً ترك ایدلمشدر : [پس چهارشنبه كونی علی السحر ترتیب دیوان ایدوب مراملرینی استنطاق وجمله‌سی كلمات سابقه‌لرینی اعاده ورجای عفو وامانده اتفاق ایتدكارنده — چلبی زاده تاریخی — صحیفه ۲۸۳]

« جمله تدبیر پس پرده‌ده استادكدر »
« اختیاری می صانورسین حركاتی صورك »
(نابی)
« شاشیردم خلاصه پس وپیشمی »
« براقدم خدایه بتون ایشمی »
(عزت ملا)

« پناه ایلسه زندر دلبری »
« براقدزدی پیش وپسن شوهری »
« وله »
« كبریا چون صفت خالقدر »
« بوصفت پس بزه نه لایقدر »
(یحیی)

پَسادَسْتْ { [ف] ویره‌سی‌یه بازارلق ، آلش ویرش دیمكدر .

پَساوَنْدْ { [ف] قافیه ، ردیف معناسنه‌در . منظوماتك صوكلرنده‌كی كلمات متوافقه دیمكدر .

پَستْ { [ف] آلچاق ، آشاغی . (بلند ، بالا) متقابلی . بعضاً [پس] طرزنده تخفیف ایدیلیر. مثلا [پسپایه] كبی كه پایه‌سی ، مرتبه‌سی ، صنفی آشاغی و بایاغی دیمكدر . دیك ویوكسك سسه (تیز صدا) دینیلدیكی كبی یاواش ، آلچاق سسه دخی (پست — یاخودترخیم ایله — پس صدا) اطلاق اولونور . [پست طینت ، پست فطرت] = یارادیلیشی آلچاق ، عادی ، همتسز آدم . [پستی] = آلچاقلق ، [پست بخت] = طالعی آشاغی ، قسمتی كوتو دیمكدر : [سنك كانی دیدیكك حریف ، كندینی بیلمزلرك نصایحنه محتاج اوله‌جق قدر پست بخت یارادلمامشدر . خصوصاً جناب حق كانی‌یه كندینی بیلمزلره كندینی بیلدیره‌جك مرتبه‌ده

زبان وعرفان رايكان واحسان قيلمشدركه
اوروشدن آيرلمغه خلقي مساغ كوسترمز
ــ مكتوب ــ كانى]
« كه بلندى پست ايدركاهى ايدرپستى بلند »
« مقتضاى كردش دولاب عالم بويله در »
(نابى)
«فكرپستى خاطرمدن چكمه سون سوزان اولور»
«همت آتش سينهٔ همت پناهم آتشين»
(معلم ناجى)
« لطفك اولورسه كرسخن پست پايه سى »
« نظم بلند محتشمه كسرشان ويرر »
(نفعى)
« اختلاط ايتمه فرومايه ايله »
« مبتذل زمره سى پس پايه ايله »
(وهبى)
« خداوندان اول استاد مضمون پرور نظم »
« كه پست ايتدى كلامم قيمت لؤلؤ لالايى »
(نفعى)

پَسْتيل | [لاتينجه دن] اصلى (Pastilla) پاستيلا) در.
ميوه ازمه سندن ياپلمش قورو ، طاتلى
يوفقه ديمكدر. فرانسزجه (Pastille)
= قوقولى اوفاق شكر دانه سى وتعطير
هوا ايچون ياقيلان بهاراتدن معمول
[تنسوخ] توتسو معناسنى افاده ايدر.
تركجه يه لاتينجه دن عين معناده انتقال
ايتمش برلغتدر : [پستيل خوشابى ،
قايصى پستيلى ، اريك پستيلى] ، [پستيانى
چيقارمق] = ضرب شديد ايله دوكمك
ديمكدر .

پَسْمانْدَه | [ف] كرى قالمش ، كرى قالان ، § بقيه ، آرتيق .

[پسمانده خور] آرتيق ييين ديمكدر.
بولفظك (قالمق) ماده سيله استعمالى
شايع ايسه ده خطادر . طوغريسى
(اولمق) ماده سيله قوللانمقدر :
« يوقسه برآلاى اراذل ناس »
« پسمانده خور نوال وسواس »
« پيمانه كش ادا اولورمى »
« وحى دله آشنا اولورمى »
(غالب)
« اما كه برازده ياوه سنجان »
« پسماندهٔ قوم جان بن جان »
(وله)

پَسَنْد | [ف] بكنمه ، سچمه ؛ تقدير ، استحسان : [تركمازارلرى
بكلربكيلرى حيدر پاشا ايله طوروب
آلايلرين ديزوب لايق پسند وتحسين
وسزاوار التفات وآفرين آلايلر
كوستردیلر ــ پچوى جلد اول ــ
صحيفه ٣١٠]
« باش اكدى آب تيغنه كفار انكروس »
« شمشيرى كوهرينى پسند ايلدى فرنك »
(مرثيه ــ باقى)
« پسند ايتدى طبعن فرنك وعجم »
(عزت ملا)
§ بكنيجى ، سچيجى ، تقدير ايديجى
معناسنى ده افاده ايدركه بومعناده اكثريا
وصف تركيبى طرزنده استعمال ايديلير.
[دلپسند] = طبعه خوش كان ،
كوكلك آرزوسنه اويغون اولان ،
كوكلك بكنديكى [خودپسند] =

کندینی بکنیجی ، متکبر ، عظمتلی دیمکدر :

« کل اوقدر اولمه تغافل پسند »
« صورمه که دائم نیچون آه ایلرم »
(معلم ناجی)

« صد آفرین طبیعت دلبر پسندمه »
(مفتی شریف)

« دون سایه صالدی باشمه برسرو سربلند »
« کیم قدی دلربا ایدی رفتاری دلپسند »
(فضولی)

« اودمکه اوله تشتت پذیر اضمحلال »
« بوخود نما نشئت فنا پسند وجود »
(ثابت)

« شوایکی تاریخم اولدی دلپسند ودلپذیر »
« ایلدی جمله عریشك حصنی آلدی وزیر »
(سروری)

« تحسین وپسند ایدوب بورأیی »
« یردن کوکه ایلدی دعایی »
(نابی)

« جامهٔ زرین ایله اول خود پسند »
« دیکله نه‌نك کبی درای دردمند »
(طاشلیجه‌لی یحیی)

پَسَنْدِیدَه [ف] بکنلمش، سچلمش، تقدیر وقبول ایدلمش، مستحسن ، مرغوب دیمکدر . [ناپَسَنْدِیدَه] = مقبول اولمایان ، بکنلمه‌مش . [پَسَنْدَه] بونك کبی مأنوس ومستعمل دکلدر :

« آسمان پایه جهان داور والا مسند »
« پادشه کوکبه دستور پسندیده خصال »
(نفعی)

« ای سرصدر نشینان پسندیده شیم »
(نابی)

« معرکه پرداز پسندیده رأی »
« حیدر یوسف شیم روزکار »
(نفعی)

پَسِینْ [ف] اخیر ، صکره‌کی ، اك صوك : «پیشین وپسین» § یاواش ، آشاغی معناسنده ده افاده ایدر : [آواز پسین ، صدای پسین »

« بو بینوایی فروداش سنج توحید ایت »
« پسین نفس کاوله نای کاو کرفت سرود »
(ثابت)

«مژده باد آلدی عریشی سیفله جنك آوران»
«عزم جنك ایتدکجه حالا کچدی پیشینی پسین»
(سروری)

پَشْتُو [ف] اوفاق کوب، قوانوز، ایچی بوش یووارلاق شی .

پَشَكْ [ف] شبنم ، ژاله ، چی معناسنه‌در . (پَشَنْك)ده بومعنایه لغتدر . برنجی لفظده (ش) حرفنك سکونیله فارسیده برابری ، برلك ، باصش : محبت کبی معنالری افاده ایدر .

پَشْتْمَال [ف] حمامده ستر عورت ایچون بله باغلانیلان بزدن یاپمه باغ . محرفدر. طوغریسی [پُشْتْمَالْ]در. (پشت) = آرقه دیمك اولدیغی کبی (مال) دخی اوووالامق ، سورمك ، اوووشدیرمق کبی معنالری افاده ایدن [مالیدن] لفظندن حاصل مصدر ، یاخود اسم فاعل مرخمدر . عندالترکیب

آرقه سورمه، آرقه سوریجی کبی برمعنا
افاده ایدر : [ایپك پشتمال ، حمام
پشتمالی] بعض لغت کتابلرنده کوستردیکی
وجه ایله بولفظك اصلی (پیشمال)
دکلدر :

«جیحونه دوندی دیده‌لرم خون آل ایله»
«مردم شنارر اولدی سیه پشتمال ایله»
(سید وهبی)

پَشْلَنْك / **پَشَنْك** | [ف] کری قالمش، کری قالان § مخففات . ترکه . (پشنك) = دیوار - جیلرك ، طاشجیلرك
قوللاندقلری تیمور کوسکو مناسنی
افاده ایدر § «افراسیاب» ك پدرینك
اسمیدر . (پشلنك) ك ده بو معنالری
محتوی اولدیغنی «برهان قاطع» روایت
ایدییور:

«مجلس صحبتنه داخل اولان یرانك»
«جانویررخاك کذرکاهنه‌بیك پوره پشنك»
(کاظم پاشا)

« قنی خابیده‌دراوصاف فریدون و پشنك»
« قنی پژمرده‌در احوال قباد وبهرام»
(نابی)

«مرحبا ای یادکار مجلس دوران جم»
«آب روی دولت جمشیدو آیین پشنك»
(نفعی)

پَشْم | [ف] یوك ، قویون یاپاغی . عربیده « صوف » دینیر.
هر حیوانك توینه « پشم » دینلمز .
یالکز قویون وکچی یاپاغنه اطلاق
اولونور. [پَشْمَك] = اوفق یاپاغی
§ کتان حلواسی دیمکدر. [پشم دوات]
= لیقه :

«بونجه‌دم پوشیده اولدك بن کبی بر آتشه»
«ای عبا پشم سمندرسین که سوزاز اولمه‌دك»
(معلم ناجی)

پَشْمِین / **پَشْمِینَه** | [ف] یوکدن ، یاپاغیدن یاپیلمه. بتون یوك، یوکدن معمول : [کلاه پشمین ، سرپوش پشمین]

«قرب وصال حضرت ایسه قصدك ای مسیح»
«پشمینهٔ دلکده غم سوزن اولمه‌سون»
(لا)

«برنیسان عالمه باقماز قلندر مشربان»
«زیب دوش عزت ایلر خرقهٔ پشمینه‌یی»

پَشَن | [ف] ایکی معنایی افاده ایدر. برنجیسی تورانیلردن برمبارز
نامدارك اسمیدر. § ایکنجیسی «طوس»
دینیلن شهرك جوارنده برمحلك نامیدر
که ناظم شهنامه حکیم مشهور «فردوسی»
نك سلطان محمود غزنوی یه انتسابنه
وسیلهٔ جمیله اولان شو مصراعك :

« مانند سنان کیو درجنك پشن »

محتوی اولدیغی وقعهٔ مهمهٔ تاریخیه
اوراده جریان ایتمشدر . (رستم) ك
دامادی اولان(کیو کودرز)ایله[افرا-
سیاب] ك سرداری « پیران ویسه »
آره‌سنده اشبو (پَشَن) دینیلن محلده
برجنك عظیم وقوعبولمشدرکه ایران

قدیم تاریخجه پك مشهوردر. «شهنامه»
ده بووقعهٔ تاریخیه مذکوردر :
« بر کماندار کباده قپوسنده رستم »
« ایکی ترکش کشی قوّاس کبی کیووپشن »
(قصیده — عزت ملا)

پَشّه } [ف] سیوری سینك دیمكدر. نژده، نظمده تشدید ایله
مقبولدر. [پَشّه خانه، پَشّخانه] جبینلك
كه سیوری سینك کبی موذیاتدن محفوظ
اولمق ایچون اینجه قماشدن یاپیلوب
یاتاقلغك اوستنه آصیلان شی دیمكدر.
[پَشّه گیر] = سینك طوتان . ایشسز
کوجسز آدم :
« التفاتی پشّهٔ ناچیزه ویرسه تقویت »
« روزکاره حکمن ایلردی سلیمان وش روان »
(کاظم پاشا)

پَشیز } [ف] پول ، منقر ؛ بالیق پولی § آلات جارحه
پَشیزه } برازوانی § چادراتکارینك پروازی معنالرینی افاده
ایدر. ترکجه‌ده معنای اولاده براویونك
اسمیدرکه تحریف ایله (پچیز) دیه
مشهوردر . قاطر بونجنی دینیلن اوفاق
دکز بوجکلرینك قابوقلریله اوینانیلیر :
[کنارهٔ نیلهٔ دهاننده آلودهٔ کف
اولان پشیزهٔ کشف کفتاری اول
خرکلهٔ خوش علفك پیرایهٔ بنا کوش
استحسانلری اولمغله — شفیقنامه]

پَشیمان } [ف] نادم، ندامت چکمه، ندامت ایدن . یاپدیغی
فنالقدن، فنالغی موجب اولان افعالدن
ندامت واسف حاصل ایدن . [پَشیمانی]
= پشیمانلق، ندامت چکش . [روز
پشیمانی] = یوم قیامت، محشر کونی.
(اولمق ، ایتمك) ماده‌لریله استعمال
اولونور: [صوڭ پشیمانلق پاره ایتمز —
مثل]
« وار برزمان که ناره پشیمان ایدر بنی »
« بن شمدی سویله‌مم او زمان سویلرم سکا »
(اسعد پاشا)
« زمان عیش وشادیدر دم اقبال دوراندر »
« فلك هپ ایتدیکی اوضاعه شمدی پك پشیماندر »
(ریاضی)
« عیبدر عاقله مغبون اولمق »
« صوڭ پشیمانلغه مقرون اولمق »
(وهبی)
« خیرا کورشر نه مداراوزره اولورسه دائر »
« قوری عکسینه دونر رأی پشیمان فلك »
(نفعی)

پَشین } [ف] « کیقباد » نام حکمدار ایرانینك اوچنجی اوغلیدر.
ج اوکدن، اوکجه‌دن، اوّلدن، ایلرودن
معناسنده و [ویره‌سی] مقابلنده
قوللانیلان (پشین) لفظی غلطدر .
طوغریسی [پیشین] در . اورایه
مراجعت ایدکز .

پَطریق } [رومجه‌دن] اصلی [پاتری آرخ] [Patriarkhis] در.
یونانیجه (پاتیر) دن مشتق اولان [پاتری
Patria] قوم ، قبیله معناسنه‌در .

arkhis آرخو — یاخود — arkho]
آرخیوس] ده (حکم ایده‌رم) دیمکدر.
لاتینجه [پاته‌ر Pater] بابا دیمك اولوب
[پاتریچیئوس Patricius] ده معروف
النسل، اصیل، کیشی زاده کبی برمعنایی
افاده ایدرکه روما دولت قدیمه‌سنك
هیئت اعیانی بونلردن مرکب ایدی.
لاتین لساننده‌کی (ث) و (چ) حرفلری
یونانیده (ك) حرفنه تبدیل وتحریف
ایدلدیکندن بولفظ لسان یونانی‌یه عین
معناده اوله‌رق [پاتریکیئوس] طرزنده
انتقال ایتمش و (پاتریارخ) ترکیبی‌ده
بوندن تولد ایله‌مش اولدیغی تحقیقات
واقعه‌دن مستبان اولمشدر. عربلر
بولفظ یونانی‌یی (بطریق) دیه تعریب
ایدوب (بطارقه) طرزنده جمعلندر-
مشلردر. الیوم بولفظك معنای معتبری
«امر ایدیجی، امر ایدن بابا» درکه
اصطلاحده خرستیانلرجه آمر روحانی‌یه،
رئیس روحانی‌یه عنوان رسمی اولمشدر.
[پطریقخانه] = پطریقلك کرسیٔ روحا-
نیسنك مقام رسمیسی، دائرهٔ مخصوصه‌سی.
[روم پطریقی] = اورتودوقس مذهبنه
سالك وتابع اولان کافهٔ خرستیانلرك
اك بیوك رئیس روحانیلری اولوب
استانبولده فنارده‌کی دائرهٔ روحانیه‌سنده
اقامت ایدر. [ارمنی پطریقی] = ارمنی
مذهبنك اك بیوك رئیس روحانیسی
قاتفقاسیاده (آچمیازین) دینیلن محلده
اقامت ایدر. بوراده‌کی پطریق استانبول
باش پسقوپوسی دیمك اولوب ممالك
عثمانیه‌ده‌کی کلیسالرك آمر رسمیٔ
روحانیسیدر. [قاتولیك پطریقی]
= مذهبجه روما کلیساسنه تابع اولان
ارمنی جماعتنك رئیس روحانیسی دیمکدر.
بونلردن باشقه دولتجه قبول ایدلمش
دها برقاچ پطریقلك موجوددر. مثلا
[انطاکیه پطریقی، قدس پطریقی،
اسکندریه پطریقی] کبی.

پقسان [اسم] شیشخانه‌لی طوپلردن اوّل ایجاد
ایدلمش اولان بیوك زنبرکلی طوپدرکه
موجدینك اسمیله معروفدر.

پکسماد [ف] بونلرك اصللری (ب) قسمنده در.
پکمز (١٦٣) و (١٦٤) نجی صحیفه‌یه مراجعت ایدکز.

پلاترینا [رومجه] کفال دینیلن بالیغك بیوك نوعی.
سیوری بورونلی ایری کفالدرکه
طوزلایوب (لیقورینوز) یاپارلر.

پلاس [ف] چول، عباوبونلرك اسکیلری دیمکدر.
فارسیده (جه‌جیم) دینیلن یوکدن
معمول دوشه‌مه وپرده‌لرده اطلاق
اولونور. [پلاسپاره] = اسکی پوسکی،
یرتیق پرتق، پك بایاغی لباس.
[پلاسپوش] = چوله بورونن، عبا
کیین فقیر، عاجز آدم دیمکدر:

« پلاسپارهٔ رندی بدوش وکاسه بکف »
« زکات می ویریلور بر دیارده‌ك كيده‌رز »
(نائلی قدیم)

پلانقه { [ایتالیانجه‌دن] بیوك مقاره. ایکی طرفی ایکیشر دیللی مقاره‌دن ترتیب اولونمش بیوك مانسقه طاقمی. بوکا (ماندوز) ده دیرلر.

پلانکته { [ایتالیانجه‌دن] بر نوع — [گلوله ، گوله] — کله ، پشرو.

پلاوده { [ایتالیانجه‌دن] سفائن حربیه‌ده عسکرك یاتدیغی قات ، طوپ انباری.

پلمه { [ف] مکتب چوجقلرینك تعلیم تخته‌سی § عذر وبهانه § کذب وافترا کبی معنالری افاده ایدر.

پلنك { [ف] قاپلان ، تویاری بنکلی خایتله ییرتیجی بر حیوان. [پلنکانه] = قاپلانجه‌سنه ، قاپلانه یاقیشه‌جق صورتده دیمکدر. [پلنگین ، پلنگینه] = قاپلانه متعلق ، مشابه ، لایق معناسنه‌در. (صولت پلنکانه).

«سینه‌مك داغنی تشبیه ایده‌مم لاله‌لره»
«ایلدی زخم خدنکك بنی همرنك پلنك»
(کاظم پاشا)

« عدلی بر کشور پرشوره نکهبان اولسه »
« ایدر آهوی بره زانوی پلنکی بالین »
(نفعی)

پلواس { [ف] تملق ، تبصبص ، تذلل کبی اوضاع ابلهفریبانه دیمکدر. (پلوس) = حیله‌کار ، مزور ، رند خدعه باز معناسنه‌در.

پله { [ف] ترازو کفه‌سی. تشدید ایله (پلّه) اولورسه هم بو معنایی وهم پایه ، درجه ، نردبان آیاغی معناسنی افاده ایدر.

پلیته { [ف] فتیل دیمکدر. کرك قندیل ایچنده یاقیلان ، کرك جریحه‌لرده قوللانیلان مخصوص اولسون هر درلو فتیله اطلاق اولونور.

پلید { [ف] نجس ، مردار ، پیس معناسنه‌در. آرامق وتجسس ایتمك معناسنه (پاییدن) یاخود مخففی اولان (پلیدن) مصدرندن فعل ماضی اعتبار اولندیغی حالده دخی ینه مقام تحقیر وتذلیلده قوللانیلیر : [یزید پلید] کبی.

« التفات ایله‌سه ارباب شقایه کرمی »
«سعدادن صایلوردی توجه نمرود پلید»
(کاظم پاشا)

پلین { [یونانیدن Pellen] برنوع فدان. نباتدرکه یاپراغندن یاپیلان اکسیر ادویه‌ده قوللانیلیر. (پلین راقیسی) = «آپسنت» دینیلن مسکر ، ایچکی.

پناگاه | [ف] ملجاء ، صیغنه‌جق
پناگه | محل ، یر دیمکدر. اصلی [پناهگاه] در.

پناه { [ف] حفظ وحمایه. صیغنمه. صیغنمق معناسنه اولان [پناهیدن] مصدرندن مشتقدر.

ادبیات عثمانیه‌ده [پناگاه] یعنی ملجاء مقامنده دخی قوللانلمشدر. § حافظ. حامی معناسنده؛ وصف ترکیبی طرزنده استعمال اولونور. مثلا (رسالتپناه. جهانپناه. عدالتپناه) کبی. [پناهنده] = ملتجی، صیغنیجی. [پناهیده] = التجا ایتمش. صیغنمش دیمکدر:

« پناه سلطنتدر قهرمان دین ودولتدر »
« مدار مملکتدر کامکار کشور آرادر »
(نفعی)

« مدار مصلحت ملك مشرق ومغرب »
« پناه سلطنت شهریار هفت اقلیم »
(وله)

« بر کورانی قوپدی دشمن حصنی ایتشکن پناه »
(سروری)

« اولسه نه‌عجب معتزلی روی سیاه »
« کیم ایلمه‌یوب خالقی هرلحظه پناه »
(وحید)

« غریبم بیکسم یوقدر انیسم آهدن غیری »
« پناهم دستکیرم قالمدی اللهدن غیری »
(رامز پاشا)

پنایر { [رومجه‌دن] مجمع، بیوك یورطی محلی، پازار دیمکدر. اصلی رومجه [پانی یی ریس Panegyris] درکه معناسی (جمع ایدرم) دیمکدر. « پانایبر » لفظنه‌ده باقکز.

پنبه { [ف] پاموق. اصل جغتایجه‌سی (ماموغ) در. عربیده (قطن) دیرلر. فقط دانه‌لیسی ایله آچلمشی تفریق ایدوب ایلك حالنده (جوز قطن) وآچلدقدن صوکره (قطن جوز) وآیرلمش آتلمش پاموغه‌ده (محلوج) تعبیر ایدرلر. [پنبه‌زار] = آلتی پاموقله بوروجك، اوستی بتون بوروجك طوقونمش کوملکلك اینجه بز، آلتی اوستی بتون پاموقله طوقونمش اولورسه (پنبه چول) تعبیر ایدیلیر. [پنبه درگوش] = قولاغی طیقه‌لی، سوز دیکله‌مز، جاهل، غافل آدم. [پنبه زن] = حلاج. § ترکجه‌ده کل رنکنك آچیغی، رنك معلوم: [کل پنبه‌سی] = صولوق آچیق بر رنك. [توز پنبه‌سی] = آچیق قیرمزینك دها آچیغی. [پنبه یاکاق] = قیرمزی، کل رنکلی، عارض آل دیمکدر: [برماهر رسام طاتلی صاری اوزرینه موج موج پارلاق پنبه چهره‌لی برکوزلك یناقلرینی تصویر ایتمك ایسته‌سه‌ده — کلیبولی — کمال]

« ژاله‌لردر اشك چشم خونفشانی بلبلك »
« برك کلدر پنبهٔ داغ نهانی بلبلك »
(خیالی)

« کیمنك باشی پنبه دکانی »
« دلی ابلیس تکیه کاهیدر »
(نفعی)

« آشفته‌لکم زلف پریشانك ایچوندر »
(فضولی)
«عقل مانعدر صفای عشقه مست شوق اولوب»
«سن طاغتسه‌ڭ ذاتی بن عقلی پریشان ایله‌سه‌م»
(روحی بغدادی)
« رشك چین اولمقده فکرم کلمدی تعبیر دلیك »
« وصفی اول گیسونڭ خواب پریشانم گبی »
(ندیم)

§ مغموم ومکدر ، انتظامسز وبوزوق ، ییقیق دوکوك معناسنی‌ده افاده ایدر: (حال پریشان). [پریشان حال ، پریشان روزکار] == حالی بوزوق وغمناك اولان دیمکدر :

« جدا دوشسه سودیکندن بر آدم »
« پریشاندر آنڭ عقلی دمادم »
(شرقی — قومیسر نوری)
« معقولمیدر بویله پریشان اوله حالم »
« ممدوحم اوله شخلین سرور عالم »
(نفعی)
« گیتدی اول دم که ایلردی پریشان خاطرم »
«بریکا غم ، بریکا قهر وعذاب روزکار»
(نفعی)
«حالی بیلمز پریشانك پریشان اولمیان»
(ولی‌الدین اوغلی)
«سیه‌بختم پریشان روزکارم خانه بردوشم»
(لا)
« بزم احوال پریشانمزه مرحمت ایت »
(نابی)
«پریشان اولدیغم خلقی پریشان ایتدیکمدندر»
(فضولی)

پَریشانی [ف] طاغنیقلق ، بوزوقلق ، انتظامسزلق ، مغمومیت . (پریشانیت) == غلط فاحشدر . اصلا قوللانمه‌ملی : [باشی غائله‌سنه دوشه‌رك احبابی کلیاً فراموش ایلیه . لکن ایله دگلدر . پریشانیٔ غربت ایشیدنلردن ایراق . بر درد پر اختراقدر که بشری فرقتدن عاجز اولمغله — توفاد مکتوبی — کانی] ، [آینهٔ ثریایه زلفهٔ هراسانی وانجمن ثریایه دغدغهٔ پریشانی ویردیر — شفیقنامه]

§ **پَژْگاله** [ف] حصه ، براز § پارچه ، بیرتیق ، یامه .

پَژْم [ف] دومان ، سیس معناسنه در ، حرف ثالث کسریله‌ده بومعنایه لغتدر .

§ **پَژْمان** [ف] نادم ، پشیمان § مغبر ، غمناك ، محزون ، صولغون :

« اندرین خانه بوده‌ام خرمن »
« کرده‌ام شاد از دل پژمان »
(عنصری)

پَژْمُرْدَه [ف] « پژمردن » مصدرندن اسم مفعولدر . صولمش ، صولق : آب ورنگی گیتمش . طراوتی بتمش ، رونقسز . اسکیمش ، بوروشیق بزیق ، سفیل ، سفلی گبی معنالری افاده ایدر . «پژمردن» دخی بو معنایه لغتدر : [پژمرده قیافت]

آچیق بیوك قاپو، شهر قاپوسی دیمك
اولدیغندن (پَنْجَرَه) مقامنده استعمال
اولنه‌میه‌جغی آشکاردر . فارسیده
[رُوزَنْ، رُوزَنَه]ده دیرلر. (حاجت
پنجره‌سی) = ایوب الانصاری علیه
رحمة الباری حضرتلرینك تربهٔ شریفه‌سی
پیشگاهنده‌کی حولی‌یه ناظر بیوك پنجره‌یه
دینیلیرکه اکثریا زوار اوپنجره اوکنده
دعا ایتدکلرندن بویله تسمیه اولنمشدر .

پَنْجِشْ | [ف] اوزنمك ، اوزنش § اینجنمك ، اینجنش .
مأنوس دکلدر .

پَنْجگانَه | [ف] بشدن عبارت: [نماز پنجگانه]=بش
وقت نماز دیمکدر .

پَنْجُمْ | [ف] بشنجی: [فصل پنجم]= بشنجی فصل .

« فخر ایتمه بکا سپهر پنجم »
« کل بن ویره‌یم سکا بیك انجم »
(حیرت)

پَنْچَه | [ف] غلط . طوغریسی (پَنْجَه) در . انسانك
پارمقلری اراده اولنمق صورتیله الی،
حیواناتك پارمقلی ال حکمنده اولان
اوك آیاقلرینك هیئت مجموعه‌سی وخصو-
صیله حیوانات مفترسه‌نك اوك آیاقلرنده‌کی
اوزون، سیوری طیرناقلرك ــ پارمق
منزله‌سنده اولسنه مبنی ــ هیئت عمومیه‌سی
دیمکدر : (ارسلان پنچه‌سی ، کدی
پنچه‌سی، آیو پنچه‌سی، قورت پنچه‌سی).
§ فارسیده الیله طوتیلارق اوینانیلان
رقص، برجلردن دشمنه آتیلان یوارلق
طاش، صارمه‌شیق اوتی کبی معانی‌یی افاده
ایدرسه‌ده لسانمزده اشبو معنالر معتبر
دکلدر. [پنجهٔ آل عبا] = فخر عالم
سیّدنا ونبیّنا حضرت محمد صلی الله تعالی
علیه وسلّم، شیرخدا علی المرتضی رضی الله
تعالی عنه ، سیّدة النسا حضرت فاطمة
الزهرا رضی الله تعالی عنها ، سلطان
الشهدا امام حسن وامام الشهدا جناب
حسین رضی الله تعالی علیهمادن عبارتدر.
§ صحّ وامضا کبی فرمانلره چکیلان اشارات
مخصوصه‌یه دخی (پنچه) اطلاق اولنور.
وقتیله مغول وتاتار حکمدارلرینك
اللرینی قیرمزی بویایه باتیروب فرمانلری
پنچه‌له‌مه‌سی عادات معتبره‌دن ایدی .
حتی (جنکیز) دینیلن دشمن انسانیتك ،
طاعون مجسّمك الی قانه بولایوب
فرمانلری اویله پنچه‌له‌دیکنی تاریخ
روایت ایدییور. مؤخراً شکل طغرا
بوپنچه‌له‌مك عادت قدیمه‌سنه اتباعاً
احداث بیورلمشدر . [پنچه‌له‌مك] =
[١] اورمق، قاورامق [٢] صحّ وامضا
ایتمك، اشارت قومق. [پنچه‌لشمك] =
مبارزه ایتمك، اوغراشوب آییرداولمق،
[پنچه‌لو] = قوتلی، صارقندیلق ایدن.
[چاقر پنچه] = متعرض ، الندن برشی
قاچیرمایان. [پنچه‌زن] = ال اوریجی،
خصومت کوستریجی. [ال پنچه دیوان
طورمق] = دماغ الی صول الی اوستنه

قویوب بیوك ذوات حضورنده و آیاقده
امره منتظر بولنمق دیمکدر. [پنجهٔ گربه]
= صالقم سکود، [پنجهٔ مریم] =
مریم الی، بخور مریم دینیلن نبات:

« شیرلر پنجهٔ قهرمده اولورکن لرزان »
« بنی بر کوزلری آهو یه زبون ایتدی فلك »
(یاووز سلطان سلیم)

« طوتەلم کیم الم ایریشمز ایش دامننه »
« پنجهٔ آهمه کیرمزمی کریبان مغان »
(نفعی)

« عمان ایچنده پنجهٔ مهره مماثلم »
« اولدم غریق بحر فنا مرد کاملم »
(غالب دده)

« بریسی پنجهٔ فرمان بریسی صحّ صحیح »
« بریسی صفحهٔ تلخیص بری نوك قلم »
(نابی)

« کوی وصاله پای عزیمت ایریشمدی »
« دامان بهره پنجهٔ همت ایریشمدی »
(نائلی)

پند | [ف] وعظ، نصیحت، اوکود. (ایتمك، ویرمك، آلمق) مادەلریله استعمال اولنور. «پندنامه» = نصایحی حاوی مکتوب، رساله. آتیده کی مصراعده کورلدیکی وجهایله [طوتمق] مادەسیلەده استعمالی شایعدر:

«ویردکه پند برچنه بند اولوردی دل»
«چکسون بلای قیدینی شمدی جزاسیدر»
(نورس)

« اولور اولمز ایشه قاریشمه دیو »
« نصح وپند ایلەمشدی اسلافم »
(مفتی عارف حکمت)

«دوشدم بلای عشقه خردمند عصر ایکن»
«ایل شمدی بندن آلدیغی پندی بکا ویرر»
(فضولی)

«طوت بو نصح وپندی بندن یادکار اولسون سکا»
(ترجیع مشهور)

«دیلرسەڭ اولەسڭ باغ جهان ایچنده برخوردار»
«بو قولی جان ایله کوش ایت سکا پندم بودر هربار»
(سهیلی)

پندوز | [ف] چوالدیز دینیلن بیوك قالین ایکنه که عباء، کبه، چول دیکمك ایچون قوللانیلیر.

پنس | [انکلیزجەدن] انکلیز مسکوکاتندن تقریباً یکرمی پاره قیمتنده برنوع آقچەدرکه اون ایکی « پنس » بر (شیلین) اعتبار اولونور.

پنیر | [ف] ترکجەده تقدیم یا ایله « پینیر » دیه مشهوردر. بونی بوس بتون غلط اولەرق (پنایر) یازمقده هیچ معنی یوقدر. پینیرك انواعی پك چوقدر: « تازه پینیر، چایر پینیری، طولوم پینیری، دیل پینیری والخ »؛ [پنیرك] = عربیده «ملوکیه» دینیلن اوتدرکه ابه کومه جی یه بکزر. (نان و پنیر کفاف یسیردر.)

پەپه | [ف] مقام تزییف واستهزاده ایراد اولنان بر ادات استحسان واستغرابدر: « پەپه نه کوزل » = نەقدر چرکین، پك چرکین معناسنی تضمن ایدرکه مقصود تزییفدر.

کزبیوردك اشبه اشبه
دیدی کیم که کوردی پەپه
(واصف)

پهره | [ف] حفظ و توقف؛ گوزتمه بکلمه : [پهره دار] = بکله‌یجی ، بکجی دیمکدر .

پهنا / **پهناور** | [ف] (پهن) کبی ابعاد ثلثه‌دن « عرض » ، یعنی اك ، کنیش دیمکدر . [پهنایی ، پهناوری] = اکلیلك ، کنیشلك معناسنه‌در .

[پهن] ده بو معنایه لغتدرکه زیاده اکلی دیمکدر. عربیسی (عریض) در:

[فیفای پهناور غفلتده سرکردان تیه زینت اولمش ساده دلان امتی جادهٔ مستقیم شریعته دلالت — شفیقنامه]

« بو حملهٔ شیرانه که وار سنده عدویه »
« تنك اولسه نوله عرصهٔ پهنادر عالم »
(نشاطی)

« باشلاسه جلوه‌یه مانند کمیت خامه »
« مرکز نقطه‌اولور آکا فضای پهنا »
(نفعی)

« برسعادت برشرف کسب ایتدی کیم پهنای ارض »
« دیدهٔ حسرتله بالادن باقار چرخ برین »
(جلوسیه — لا)

پهنانه / **پهمانه** | [ف] بر نوع مایمون § بیاض پیده دیمکدر .

پهلو | [ف] بدن انسانك ایکی طرفندن هر بری ؛ یان . عربیده [جنب] دیرلر . ترکجه‌ده [پهله] دیه تحریف ایدلمشدر :

« اول قدر آسوده عالم سایهٔ عدلنده کیم »
« خوابگاه ایلر غزاله پهلوی شیر نری »
(نفعی)

« ای سود قوزیسی نه‌در بو نالش »
« کیم اولدی سبب بو انفعاله »
« مادر ویره‌رك سکا نواله »
« پهلوسنی ایتیورمی بالش »
(معلم ناجی)

« وصف ایدنلر اوفلك طاووسن »
« دیدیلر اتاو ایدی پهلوسن »
(خاقانی)

پهلو | [ف] برقاچ معنایی افاده ایدر [١] بلده ، شهر دیمکدرکه «شهری» مقامنده (پهلوی) ده دینیلیر. [٢] ایرانده «اصفهان» ولایتنه ویاخود «اصفهان» ، (ری) ، [همدان] ، «نهاوند» . [آذربایجان] شهرلرینی حاوی خطه‌یه اطلاق اولنورکه خطهٔ مذکوره اهالیسنك لسانه (پهلوی) دینیر . [٣] شجیع ، مبارز ، قهرمان دیمکدر . [٤] سرحد هنده یقین بر مملکتك اسمیدر . (فهلو) = بو لفظك معربیدر .

پهلوان | [ف] شجیع ، قوی البنیه ، ییکیت ، ایری آدم § مصارع ، کورشجی . [پهلوانی] = کورشجیلك : [کندیلرینی پهلوان عرصهٔ کارزار و نریمان صاحب اقتدار عد ایتدیلر — شفیقنامه]

«طبعمله كيمسه بحث ايده من قهرمان كبى»
«انديشه عالمنده جهان پهلوان اولور»
(نفعى)

«هرسوزم بر پهلو اندر كيم بولوب تأييد حق»
«عزم قيلدقده طوترتسخير ايله بحر وبرى»
(فضولى)

« پهلوان عالم اولمش قلب استغنا ايله »
« طوپ چرخى دهراننده وينادر الما كبى »
(سلطان مصطفى)

پهنگير { [ف] عريض ، اكلى ، ياصى معناسنه اولان (پهن) ايله اسم فاعل مرخم اولان (گير) دن مركبدر كه اكليلك ، قالينلق اولچوسى ديمكدر . طوغرامه‌جيلرك غلط اوله‌رق (مهنكير ، پلنگير) ديدكلرى آلتدر. تحته‌نك اكنى آلمق ايچون قوللانيلير. § آغاجى اينجلتمك ايچون استعمال اولنان چيقريقجى آلتنه‌ده اطلاق اولنور .

پى { [ف] اولاً (آياق) معناسنه (پاى) مخففيدر . § ثانياً (ايز) معناسنه‌دركه عربيسى «اثر» در. § ثالثاً (آرد) ديمكدر كه عربيده (عقب) دينيلير. فارسيده بونلردن باشقه [سيگير] و [عزم وتوجه] ، (دفعه) ، (طاقت) معنالرينى افاده ايتديكى كبى (براى) مقامنده ادات تعليل اوله‌رق ده استعمال ايديلير : [پينه دوشمك] = ايزلمك ، تعقيب ايتمك ديمكدر . § تركجه ده صاتون آلنه‌جق اشيانك اثمانه محسوباً مبايعه‌دن اول ويريلن برمقدار آقچه‌يه (پى) دينيلير كه (بيع شرط) حكمنده‌در . عربيده (عربان ، عربون ، عربون) دينيلير كه اشبو الفاظك ابتدالرنده‌كى (عين) حرفنى همزه‌يه ابدال ايتمك دخى جائزدر .

پياپى
پى درپى
پى اندرپى | [ف] بربرى آردنجه ، بربرى آرقه‌سندن ، بربرينك آردى صره ، ايز ايزه ، بربرينك ايزى اوزرينه ، متصلاً ، متعقباً ، تدريجاً كبى معنالرى افاده ايدر . بونلر نظمده ، نثرده استعمال اولنور :

«اشهب روز ايله تا ادهم شب پى درپى»
«حشره‌دك بربرى آردنجه اوله جلوه‌نما»
(نفعى)

«اوللرى چوق مسئله‌نك صورت حلى»
«مجهول ايدى معلوم اوليور شمدى پياپى»
(صفا)

« صوك پياپى ساغر شوق آورى »
« شادمان ايله دل غم پرورى »
(شيخ وصفى)

« ييقلماز دل پى اندرپى چكركن جام آزارك »
« بو بزمك باده نوشى مست اولور اما خراب اولماز »
(بهايى)

پیام { [ف] خبر ، بالواسطه کلن کلام . [پیام آور] = مخبر ، خبر کتیریجی . (پیامبر ، پیمبر) = نظمده « پیغمبر » مقامنده استعمال اولنور :

«خیلی دمدرکه پر ایتمشدی درسامعه‌می»
« فرط آوازهٔ لطف ایله پیام دولت »
(منیف قدیم)

«جانب دلبردن اولماز هرزمان اخذ پیام»
«ایله مزدی حضرت جبریلده هر آن نزول»
(شیخ وصفی)

پیدا { [ف] « نهان » ك ضدی . ظاهر ، آشکار معناسنه‌در .
بعضاً حاصل ، حاضر ، موجود ، وار معناسنده دخی استعمال اولنور . بو لفظده معنای مصدری یوقدر . آنك ایچون [ایتمك ، اولمق] ماده‌لریله (پیدا ایتدکدن ، پیدا اولدقدن صوکره) دیه قوللانیلیر . (پیداسندن صوکره) دینیله‌مز . بوسببله (پیدا اولمق) = حاصل اولمه ، وجود بولمه مقامنده ، [پیدالامق] = دخی حاضر ایتمك ، وجوده کتیرمك معناسنده استعمال ایدیلیر . بعضاً [پیدایی] طرزنده قوللانیلیرکه معنای مصدری مطلوبدر . عاکف پاشانك آتیده‌کی بیتنده مثالی موجوددر . فضولینك زیرده‌کی بیتنده واستاد اکرمك آتیده‌کی مصراعنده کورلدیکی وجه ایله بولفظی (قیلمق) ماده سیله قوللانمه‌مغه چالیشمه‌لیدر.

[ناپیدا] = کورنمز ، بولنمز ، یوق اولان ؛ یاخود موجود اولمایان معناسنی افاده ایدر :

« خداقادردرایلرسنك خارادن کوهر پیدا »
(لا)

« شمع رویك آفتاب عالم آرادر سنك »
«نورحق خورشید دیدار کده پیدادرسنك »
(فضولی)

(کهی طوپراغه ایلر حکمتك بیك مهلقا پنهان)
«کهی صنعك قیلار طوپراقدن بیك مهلقا پیدا»
(وله)

« تازه‌لر لاله کبی داغ درون فلکی »
« ایلدکجه قلمم نغمهٔ نو پیدایی »
(نفعی)

«زهی ذاتك نهانی اول نهاندن ماسوا پیدا»
« بحار صنعکه امواج پیدا قعر ناپیدا »
(فضولی)

« پیدا قیلر مألی جنانمده بیك درود »
(اکرم)

« زهی خالق که کنز نطفهٔ ناچیزدن ایتمش »
« قباب بارکاه چرخه صیغمز کیمسه‌لر پیدا »
(نابی)

« حیرتم چرخه سکون آور تعطیل اوله لی »
« وحشتم باعث پیدایی سودای عدم »
(عاکف پاشا)

«هوای روح بخشا ایتمه‌سه‌یدی جلوهٔ رحمت»
«اولوردی خلق عالمك نفسده جمله ناپیدا»
(نابی)

« هرزمان بروامق عذرا اولور عالم بویا »
« نوبنو افسانه‌لر پیدا اولور عالم بویا »
(صفوت)

پَیْرَوْ { [ف] برينه اقتفا ايدن ، برينك آردی صيره كيدن ، ايزينی تعقيب ايدن . بو لفظ اكثريا معنوياتده قوللانيلير . [پَیْرَوِی] = برينك ايزينه كيتمكلك ، برينه اويمق ديمكدر : [و پيرو طريق سعادت رفيق اولديغی حضرت پير قدس سره الخطيره حرمةً حق فقيراسنه چشمه سار لطف وعنايت آصفانه لری اجراسيله ـــ توصيه نامه ـــ عاكف پاشا]

« پيرو اصحاب پيغمبر امام اهل دين »
« حيدر عثمان شيم صديق فاروق احتساب »
(نفعی)

« دوه قسمی كيدر اما اشكك آردی صيره »
« اولماز پيرو روباه غضنفر ديديكك »
(معلم ناجی)

« اوراده سويله يه يم شعرمی پيرو اولەرق »
« چاغليانلر ايله مرغان خوش الحانه صباح »
(صفا)

« بن اولمه دم اول كروهه پيرو »
(شيخ غالب)

« برراست روشی اردەمی يوقدر ديه جكسك »
« هپ خلق جهان پيرو كردون می نه در بو »
(سری پاشا)

پَیْ سِپَرْ { [ف] آياق آلتنده قالمش ، چيكنه نمش ، پاصيلوب ازيلمش ديمكدر :

« تشخيص ره خير و شر اولورمی اودلده »
« كيم لشكر غم بر برينی پی سپر ايلر »
(نفعی)

پَیْغَارَه { [ف] امتنان ، سرزنش ، باشه قاقق § افيكه ، افترا ديمكدر .

پَیْغَالَه { [ف] قدح ، بارداق . خصوصيله عشرت قدحی معناسنه در .

پَیْغَام { [ف] « پيام » كبی خبر ، بالواسطه آلنان معلومات ، سوز ديمكدر :

« ايدرمش قيامتده دوزخ هجوم »
« ويرردی اوپيغامی بادسموم »
(عزت ملا)

« چيقدی اسرب آرەدن طوپ و تفنك ايتدی سكوت »
« اولدی آمد شده آماده سفير و پيغام »
(نابی)

پَیْغَامْبَرْ ، **پَیْغَمْبَرْ** | [ف] عربيسی (رسول ، نبی) در . معنای اصليسی خبر كتيريجی ومعنای اصطلاحيسی كتاب سماويسی بولونسون بولونمه سون اوامر ونواهیٔ الهيه يی انسانلره تبليغ ايچون طرف حقدن كوندريلن ذات شريف ديمكدر . [پَیْغَامْبَرِی ، پَیْغَمْبَرِی] = رسالت ، نبوت ، پيغمبرلك ، پيغمبره منسوب معناسنی افاده ايدر . بز (جناب پيغمبر ، حضرت پيغمبر ، ذات پيغمبری) كبی تعبيرات ايله خاصةً كندی پيغمبرمزی « خاتم الانبيا محمد المصطفی » عليه اكمل التحايا افنديمزی قصد واراده ايدەرز . بو ايكی لفظك هر ايكيسنی ده

استعمالده بر بأس یوق ایسه ده سلیقه مزه
ایکنجیسی دها خوش کلدیکندن او ،
زیاده استعمال اولونور :

« دل که آیینهٔ سبحانیدر »
« لوحهٔ حلیهٔ خاقانیدر »
« آنده ایتدکچه تجلّی بو اثر »
« متجسّم کورینور پیغمبر »
(معلم ناجی)

«تیغکه نوله یمین ایلرسه روح مرتضی»
«برفن ایتدك که خشنود ایله دك پیغمبری»
(نفعی)

«مکر و کیدندن دل زارك خلاصه ای نظیم»
«مخلص ایتدم شرع پاك حضرت پیغمبری»
(نظیم)

پَیغُولَه { [ف] کوشه ، بوجاق . (پیغوله نشین) = کوشه ده اوطوران. [پیغوله نشینی] = کوشه ده اوطوریجیلق . [پیغله] عین معنایه لغتدر ، خصوصیله کوز پیکاری دیمکدر : [شمامهٔ طلاقت دستخوش لسانی اولان سفیر خوش تقریر کوردیکی واقعه یی تعبیره ناطقه ـ سنده مکنت اداره قالمیوب پیغولهٔ خمولده وهدت وحدت نشین اولدی — شفیقنامه] ، [خاندان عباسیدن (محمد) سوریه ده واقع (حمیمه) ده بولندیغی پیغولهٔ خمولدن چیقه رق — مشاهیر اسلام] . (پیغولهٔ خمول) تعبیر خاییده سی آرتق استعماله سزا کورلمه ـ سه بجادر .

« اولدی ارباب معارف نایاب »
« دوشدی پیغولهٔ نسیانه کتاب »
(نابی)

« پیغولهٔ مشیمه ده طفل امیدمه »
« مهد وجوده کلمه دن اوّل هرم کلور »
(عزت علی پاشا)

پَیغُونْ { [ف] عهد ، شرط ، آند معناسنه در . (پیمان) زیاده قوللانیلیر .

پَیكْ { [ف] ایصال پیام ایچون قوشیجی ، مکتوب وخبر کتیروب کوتورن . ینیچری زماننده قوشیجی عسکره (پیك) دینیلیردی که آتلیلرك یاننده سکردرلردی . § سیّاراتك اطرافنده طولاشان اجرام سماویه یه ده (پیك) اطلاق اولونور . مثلا (کرهٔ ارضك پیکی قمردر) که [پیك فلك] ده دیرلر :

« کیتدی حوادث آلمق ایچون کوی دلبره »
« پیك صبای همّته الله یول ویره »
(خدا صفا — بهجت)

«ظل یزدان کیم سوارر خشی اولدقچه یورر»
«پیك وش پیشنده جمشید وقبا دواردوان»
(حقی)

« آداب ایله ایتدی پیك واری »
« تبلیغ سلام کردکاری »
(نابی)

پَیْکارْ { [ف] جنك ، غوغا ، صواش : [بالکه بداوته بهانه ایچون کردن مصافحه و مصالحه لری

سلسلهٔ موادعه ومعاهده برله داخل
طوق استیمان اولان طوائف حربی
ایله طرح مناقشهٔ مکاشحه ایدوب تجدید
رسم جنك وپیكار ایتمكدر – شفیقنامه]

« ضرب كوپال قدر روز قضا پیكاریدر »
« كارخصمی زار ایدن همواره وقت كارزار »
(نظیم)

«ماه نوصانمه فلكده كوریجك پیكارگی»
«دترەدی بهرام الندن دوشدی زرین خنجری»
(نفعی)

پیشگه { [ف] اصلی (پایگه – یاخود – پیگه) درگه خانه
ودكانلرك اوكنده‌كی سدیر ، آیاقلق
دیمكدر . اصطلاحزده قهوه خانه
ومیخانه كبی دكانلرك كنار داخلیرینه
اوطورمق ایچون یاپیلان یرلر دیمكدر.

پیكان { [ف] اوق دمرنی ، مزراق تموری . اوقك اوجنده‌كی
سیوری تموركه تركجه‌ده [باشاق]
تعبیر اولونورمش . [باشاقلی اوق] =
یلكلی اوقك دها بیوكی ، دها اوزونی
دیمكدر :

« رستم طبعا كر دشمن ایله جنك ایتسه »
« خامه‌می تیر جگر دوز دوپیكان ایلر »
(جوری)

«وهم ایله سویلر دل مجروح پیكانك سوزین»
«احتیاط ایله ایچر هر كیمده اولسه یاره صو»
(فضولی)

پیكر { [ف] هیئت ، صورت ، چهره ، شكل ، یوز .

[ملك پیكر] = ملك یوزلی . [زن پیكر]
= قادین چهره‌لی . [پری پیكر] =
پری صورتلی ، فوق العاده كوزل
دیمكدر . [هفت پیكر] = افلاك
سبعه‌دن كنایه‌در ، كواكب سبعه‌یه‌ده
اطلاق اولونور .

« همزیور اخلاقله خوش ذات ملك خو »
« هم بهجت اندامله مه پیكر عالی »
(نشاطی)

« برنكه ایتسه‌ك كورینور حال دل »
« كوكلك آینه سیدر پیكرم »
(معلم ناجی)

« پیكرك عرفانكه برهاندی : نورانی ایدی »
« خواجهٔ ذی اقتدارك ملا كورانی ایدی »
(اسماعیل صفا)

پیما { [ف] تركیب ایله استعمال اولونور . اولچیجی ، آدیملا -
یجی ، قولاجلایجی ، مكیال ایله
اولچن ، ایچیجی كبی معنالری افاده ایدر :
[برپای لطافتپیما – غلطات ترجمه –
سعید بك] [بادپیما] = بوش كزن ،
سرسری . [باده پیما] = شراب ایچن ،
سججی ایچیجی دیمكدر .

«بودمده یوسف اقبالی دوران كارفرمادر»
« بودمده چشم یعقوب تما نور پیمادر »
(صبری)

«اولنجه اول نفس زن بحر طبعه موج خیز شوق»
«قلم توحید باری لجه‌سنده اولدی ره پیما»
(نابی)

[بومقالهٔ اعجوبه نما اول بد پیمایان بادیهٔ غوا هنکام عرض لشکرده قاعدهٔ سوقیان اوزره ترتیب الای ایله عالمه رسوا اولدقلرین بیان ایدر — شفیقنامه]

پیمان [ف] شرط، عهد، معاهده، یمین، آند معنالرینی افاده ایدر. [پیمانشکن] = شرطنی، عهدینی بوزان؛ سوزنده طورمایان. [پیمان شکنی] = عهده وفا ایتمه‌مزلك.

[بد پیمان] = یمین وعهد طوتمایان: [جمله‌سی مصحف وتیغ ونمك ایله منطقه پیوند پیمان اولوب محول الاحوال جانبنی ترك ایتدیلر — شفیقنامه]، [عهد وپیمان اولنوب در دولتمدارمزه عرض ایله‌سون آنك مناسب کوردیکی مقبول همایونمزدر — سلطان مصطفی خان مرحومك ادرنه‌دن اولاد فاتحان قوماندانی حسن پاشا ایله کوندردیکی خط همایون]

« پرساقیا جامی رندانه صون »
« کوزت عهدو پیمانی پیمانه صون »
(یحیی)

پیمانه [ف] بیوك قدح، بارداق، چامچاق. [پیمانه کش] = قدح چکن یعنی عشرت ایدن. [پیمانه پیما] = شراب ایچن. (پیمانه شکن) قدح = فیران ؛ ✻ فارسیده اولچك، کیله معناسنیده افاده ایدر :

« لب تشنهٔ حیرته زنخدان »
« پیمانهٔ سیم آب حیوان »
(شیخ غالب)

« بر کوزم ساقیده قالدی بر کوزم پیمانه‌ده »
(عونی)

« طولسون ینه پیمانه‌لر اولسون تهی خمخانه‌لر »
« رقص ایله‌سون مستانه‌لر مطرب بنر ایتدکجه نغم »
(نفعی)

« لطف ایله ساقی نازی قومی صون که قالماز بویله بو »
« طولسون صراحی وسبو بوش طورمسون پیمانه‌هم »
(وله)

« صون مدد مخمور عشقم ساقیا پیمانه‌یی »
« قیل کرم لطفکله شادایت خاطر مستانه‌یی »
(نورس)

پیمبر [ف] مخففدر. اصلی (پیامبر) واك صریحی (پیغامبر)در. رسول، خبرکتیریجی دیمکدر. بو لفظ مخفف یالکز نظمده استعمال اولونور:

« کرمکار وشفاعتکار برعالی پیمبردر »
« کولریوزلی شکرسوزلی عظیم القدر سروردر »
(ترجمهٔ کلستان)

« بوحنیفه شهرین اهمال کله‌ویران ایتدیلر »
« سنده آیا غیرت دین و پیمبر یوقمیدر »
(فاتح بغداد)

پیموده [ف] « پیمودن » مصدرندن اسم مفعولدر. اولچلمش معناسنه‌در. هر صورتله اولچلمش دیمکدر. یعنی قولاج، کیله، اولچك، خطوه ایله اولچلمش معنالرنده استعمال اولنه‌بیلیر. مثلا [دیبای پیموده، بادهٔ پیموده، مسافهٔ پیموده] دینیلیر.

پیمبر | [ف] غلطدر . (پنبیر) مادەسنه باقیکز .

پیوست | [ف] اتّصال ، بتشمه § فارسیده «همیشه» کبی دائما معناسنی‌ده افاده ایدر: [ای ساقِ سیمین ساق ! سیمبختان عشاق دیده دوز ظهور لطفکزدر . عاطفتفرما اولوبده اودست نورپیوستکز ایله بزه برجام صفابخشا احسان بیورمزمیسکز؟ — برق رسالەسی — ترجمه شیخ وصفی]

پیوسته | [ف] متصل ، بتشمش ، اولاشمش § دائما معناسنه‌ده کلیر : [اوکلرنجه بر اسب خوشخرامه سوار ومجتمع اولان نفوس کثیره‌یه سلام سلامت انجام ایله عرض دیدار ایدوب علیك عون الله تعالی دعالری عبوقه پیوسته ایدی — پچوی جلد اول — صحیفه ٣٠٢]

« بربحردرکه حاصلی بوبحر بیکران »
« پیوسته‌در نهایتی کرداب حیرته »
(بیت ترکیب)
« زلفنده هزار رشتهٔ جان »
« پیوستهٔ تار وپود نسیان »
(شیخ غالب)
«ای کمان ابروسنه پیوسته قربان اولدیغم»
«زلف شوریده‌ڭ غمندندر پریشان اولدیغم»
(ولی‌الدین اوغلی)

پیوستگان | [ف] مرکّبات که بسائط مقابلیدر . نباتات ، معدنیات ، حیواناتدن عبارت اولان موالید ثلثه دیمکدر .

پیوك | [ف] عروس ، کلین دیمکدر . (پیوکانی) = ولیمه ، کلین جعبتی ، دوکون معناسنه‌در .

پیکند | [ف] بر یره کتیرمك ، جمع ایتمه . اولاشدیرمه ، یان یانه طوپلامه معنالرینی افاده ایدر .

پیوند | [ف] ارتباط ، تعلق ، رابطه ، بند ، باغ معنالرینه‌در : [اول کون هر کوشه‌ده کردنبرد قبهٔ سپهر برینه پیوند اولوب هنکام عصره دکین صول قول طرفی بالجمله تطهیر اولنمغله — چلبی زاده تاریخی — ٢٨٢ — صحیفه] ، [بر کرسیء صدفکاری‌یه چیقاروب اطرافنه هاله وار منطقه پیوند احاطه اولدیلر — شفیقنامه]

« دکل تار تعلّق کامله سدّ سفرسازی »
« سلوك سوزنه پیوند رشته بندپا اولماز »
(بروسه‌لی امین)
« پیوند کل ایله ارغوانی »
« حضره یتور آب زندکانی »
(فضولی)

﴿ پِ ﴾

پراتیقه | [ایتالیانجه‌دن] اصلی پای مفتوحه‌ده کوسترلمشدر . !ورایه مراجعت اولنه .

پراصه | [رومجه‌دن] اصلی جمع اوله‌رق (پراسه) در . قیشین حاصل اولان تازه صوغانه مشابه

معروف سبزه . اسان رومیده یشیللك
معناسنی افاده ایدن (پراسون)
لفظنك جمعی وسبزهٔ معروفك اسمی
[پراسه] در . (پراسیئون) یشیل
دیمك اولدیغی كبی (پراسیا) ده چمن
معناسنی افاده ایدر . « لهجهٔ عثمانی » ده
بونك اصلی (پراث) اوله‌رق كوستر-
لمش ایسه‌ده یاكلشدر .

چونكه رومجه‌ده (پراث) انتها ،
صوك دیمكدر . [پراصه بییق] =
اشبو سبزه‌نك كوكنده‌كی صاچاقلر كبی
اوزون تللی ، اوزون قیللی بییق .

پرانقه { [ایتالیانجه‌دن] اصلی پای مفتوحه ایله‌در .
اورایه‌ده باقلمز . طومروق ، آیاغه
طاقیلان زندان دمیری . § حیدود
وقاتل حبسخانه‌سی دیمكدر .

پرستو { [ف]قیرلانغج دینیلن اوفاق قوش . فرسیده [پرست :
پرستك] طرزنده دخی قوللانیلیر .
(پرستو بچه) = قیرلانغج یاوروسی
دیمكدر :

« كیفكجه اوچارسین ای پرستو »
هر یرده نه بختیارلق بو »
(معلم ناجی)

« میانك فكر ایدن دللركه زلفك آشیان ایتمش »
« پرستو بچه‌لردر كویا بر مویه باغلانمش »
(نائلیٔ قدیم)

پرنار { [یونانیدن] غلط مشهوری (پرنال) در ، اصل صحیحی ،
طوغریسی (پیرینارینون) دركه میشه
نوعندن كومور یاپیلان برچالیدر .
[پرنارلق] = كچی رعی ایدیلن طاغ .
(پرنار كوموری) = سرد ، مقبول
دمیرجی كوموری .

پرنج { [ف]لسانمزده‌دخی معروفدر . پلاو ، چوربا پیشیریلن دانه
دیمكدركه « چلتیك » ترجمه‌سیدر . فارسیده
بای عربی ایله‌ده قوللانیلیر . [برنجار] =
« برنجزار » مخففی دركه چلتیك اكیلن
ترلا دیمكدر . [پرنجی طاشندن
آییرمق] = بر ایشی كال تفحصله
مشكلاتدن قورتارمق ، [كال پرنجك
طاشنی آییقلا] = مشكلات ایچنده
آپیشوب قالمق .

پرنس { [فرانسزجه‌دن Prince] حاكم ، برخاندان حكمدا-
ریدن یتشن اركك اولادك عنوان اصالتی ،
حكمدارزاده دیمكدر . § بعضاً اوروپاده
دولت وملتنه فوق العاده خدمت حسنه‌سی
سبقت ایدن لیاقت ودرایت متمایزه
اصحابنه دخی رسماً توجیه اولونور بر
عنوان شرف بخشادر . مثلا « پرنس
غورچاغوف ، پرنس بسمارق » كبی .

پرنك { [ف] برق ، لمعان ، پارلتی . علی الخصوص قیلیچ
وخنجرك جوهری ، پارلتیسی دیمكدر .

§ [برنك] اولورسه تركجه‌ده تحريف ايله برنج) دينيلن فلزات معلومه‌دن مركب صاری خليطه ديمكدر . مثلا (پرنج مانغال) كبی .

پرنسس { [فرانسزجه دن [Princesse] بالذات حكمران و ياخود حكمدارزاده اولان برآدمك زوجه و يا كريمه‌سی ، خاندان حكمداريدن يتشمش نسوانك عنوان اصالتی : « پرنسس قله‌مانتين »

پروتستان { [فرانسزجه دن [Protestan,e اونجی عصر هجری اوائلنده قاتوليك پاپاسلرندن آلمانيالی (لوتر)ك احداث ايتديكی مذهبك عنوان عموميسی ديمكدر: [بنه اوعصر ايچنده ايدی كه اوروپاده « لوتر » پروتستانلق نامنه بر مذهب جديد آچه‌رق اصحاب تثليثی ايكی‌يه تقسيم ايتمشدی — كمال]

پروتستو { [لاتينجه‌دن Protestor] حقوقنه بغيرحق تجاوز ومداخله وقوعبولان طرفك طرف ديكره قارشی حقوقنی محافظه ودعوی ايتمسنه وبر طرفدن خلاف اصول ومقاوله وقوعبولان حكم وحركتی رد ايله حق قازانمق ايچون ديكر طرفك تحريراً ويا شفاهاً ايتديكی اعتراضه اطلاق اولونور: (پوليچه پروتستوسی)، (پروتستونامه) = بر پوليچه‌نك ردينی حاوی بياننامه ديمكدركه فرانسزجه‌سی (Protét) در .

پروتوقول { [فرانسزجه‌دن [Protocole دول مختلفه مرخصلرندن مركب بر مجلس مختلطك مذاكراتنی حاوی ضبطنامه ديمكدر . مثلا « برلين قونغره‌سی پروتوقوللری »

پروژه { [فرانسزجه‌دن Projet] ترتيب ، تصور § برشيئك نه شكل وطرزده ياپيله‌جغنی كوسترن رسم § تعديل واصلاح اولنمق شرطيله قله آلنان لايحه معنالرينی افاده ايدر .

پروغرام { [فرانسزجه‌دن [Programme بر هيئتك ، برجمعيتك مسلك وخط حركتنی وخصوصيله برمكتبك صنوف موجوده سنده اوقوتديريله‌جك درسلرك انواع واوقاتنی حاوی بياننامه ، ورقه ديمكدر : [مكاتب مختلفه پروغراملری تنظيم اولنمشدر]

پرووا { [ايتاليانجه‌دن] لسان يونانيده [Πεῖρα پيرا] ولاتينجه‌ده (Proba پروبا) تجربه معناسنی افاده ايدر . اليوم لسانمزده دخی تجربه ، تصحيح ، معاينه معناسنده استعمال ايديليور .

پرمان { [ف] صولغون ، بوزوق ، طونوق ، پيرانمش ، محزون اولمش معنالرينی افاده ايدر . پای مفتوحه‌يه‌ده مراجعت ايدكز.

پُژولیدَه | [ف] صولمش ، متغیر ومشوش اولمش § بر برینه قاریشمش § اطرافیله آرانمش ، آراشدیرلمش . [پشولیده] طرزنده یازلدیغی ده کورلمشدر : (حالت پژولیده ، کیسوی پژولیده) .

پِسْت | [ق] دقیق ، بغدای وحبوبات سائره‌دن یاپلمش اون . علی‌الخصوص قاورولمش اونه اطلاق اولونورکه ترجمه‌ده (قاود) دینیلیرمش .

پِسْتان | [ف] ممه دیمکدر : (پستان مادر) = آنا ممه‌سی :
[اول نازنینان جان پسندك باکورهٔ بستان تنعم اولان ترنج پستان وسیب غبغب دلستانلری دستخوش مصافقهٔ بیع وشرا ایده‌رك — شفیقنامه]
« تیمورمیدی شکل پستانك »
« کل ده آچمش چیچکلی فستانك »
(معلم ناجی)
« نهر شیر اوزره نافلر کرداب »
« اولدی پستانلر اوجوده حباب »
(وحید)

پِسْتَه | [ف] فستق دیمکدر : (پِسْتَهٔ خَنْدان) = آغزی حمو فستق دیمك اولور .
«بر پسته کوردم آنده دوکر ریزه‌ریزه‌قند»
(فضولی)

پِسْقوپوس | [یونانیدن] خرستیان کلیسالرنجه برمأموریت ویاخود پایهٔ روحانیدرکه ایام مخصوصهٔ مذهبیه‌لرنده قلنسوه وکسوهٔ اسقفی اکتسا ایتمك صلاحیتنی حائزدر . بونلرك اجرای مأموریتلرینی برات ویرمك صورتیله دولت تصدیق ایدر . [پسقوپوسلق] = هانکی مذهبه منسوب ایسه او مذهبك پطریقخانه‌سنه تابع برمأموریت روحانیه دیمکدر .

پِشْتُو | [ایتالیانجه دن] طبانجه : بل پشتوی ، قوبور پشتوی ، دونر پشتو = رووالور . (پشتوی طقوز پاطلار) = غایت حدتلی شدتلی معناسنده ایراد اولونور .

پِل | [ف] اوکچه ، طوپوق . § چادرلرك اتکارینی بربرینه ربط ایچون ایپ اوجلرینه طاقیلان اوفاقدکنك ، چوجقلرك اویون ایچون قوللاندقلری چلیك ، چوماق . فارسیده (چلیك چوماق) اویونه [پِلَه‌چوب] اطلاق اولونور . (پِلَه) = اوچی سیوری کوچك دکنك § ایپك قوزه‌لنی دیمکدر .

پِلاتِنَه | [لاتینجه‌دن] آلتون نوعندن سردبرمعدندر.
پِلاتین | سرد ، آق آلتون دیمکدر . اصلا — اکلی عرض معناسنه اولان (پلاتوس) دن مشتقدر . بومعدنك چوبوقلری دیکرمعدن جوهرلرندن اکلی اولدیغندن بویله تسمیه اولنمشدر. روسیه‌نك اورال طاغلرنده دخی ظهور ایدن بوجوهر

قیمتداردن بر طاقم اوانیٔ لطیفه اعمال اولونمقده‌در . روسیه‌ده سکه اوله‌رق دخی استعمال اولونیور .

پلاچقه [آرناوودجه‌دن] « آلبانیا » اهالیسی بیننده زبانزد اولان بولفظ یغما . غارت . غنیمت ، چاپول دیمکدر .

پلاقه [ایتالیانجه دن] معدن تخته‌سی ، معدن صفحه‌سی . معدنی تخته دیمکدر . [پلاقه عیار] = پولاد مسطح ، عیار تخته‌سی ، دمیرجیلرك الواح حدیده‌یی دوزلتمك ایچون قوللاندقلری پولاد تخته دیمکدر .

پلاکی [رومجه‌دن] زیتون یاغ ایله پیشیریلن بالیق ، یاخود فصولیه یخنیسی . سهواً بای مفتوحه قسمنه دخی یازلمشدر .

پلان [فرانسزجه‌دن Blan] سطح مستوی ، صفحه § رسم ، شکل ، برشیئك اولدن ترتیب ایدیلن صورت عمومیهٔ اجرائیه‌سی . بر بنانك نه صورتله انشا ایدیله‌جکنی کوسترن رسم مسطحی .

پلانچته [ایتالیانجه دن] کوچوك تخته ، مساحه تخته‌سی . فرانسزجه‌سی (پلانشت Blanchette) در .

پلانچو [ایتالیانجه‌دن] ارباب تجارتك قانوناً ودائما طوتمغه مجبور اولدیغی برنوع دفتردرکه برسنه ظرفنده‌کی کافهٔ معاملاتی مبیندر . هرسنه اموال واشیای منقوله وغیر منقوله ودیون ، ذمم ، مطلوبات کاملاً بودفتره قید وثبت اولونور .

پلاو [ف] اصلی (پلاو) در . بو لفظك هندی اولدیغی‌ده مرویدر : (عجم پلاوی) پرنج ، ات ، فستق ، اوزوم ایله بخارایلرك پیشیردکلری طعامدرکه (چلاو) اطلاق اولونور .

پندار [ف] ظن ، زعم ، خیال . ترکجه‌سی « صانی » در .

پنداره § تبرطم . عجب . غرورکه ترکجه‌ده « بوبورلنمك ، قورولق » تعبیر اولونور . ایکنجیسی معنای اخیرده مترادفدر [پنداره ، پندره] نك اصل معناسی حرامزاده ، ولدزنا ، شقی دیمکدر : [مربع نشین صندلیٔ پندار اولوب دروازهٔ قافله کرز آصدی — شفیقنامه] ، [والا فرار ایله بی‌عارلکی والخاد بیشمار ایله یانکده‌کی حشرات بی‌عقل وپنداره سالارلکی قویوب عساکر نصرت مآثر مقابله‌سنه کله‌مین — نجوی جلد اول — صحیفه — ٣١٢] [پنداشتن] مصدرندن مشتقدر .

پنگان [ف] طاس دیمکدر . بیوکی ، کوچوکی تفریق ایدملز . بعض روایته کوره بالخاصه بیوك شربتجی طاسنه اطلاق اولونور . § قهوه فنجانی دیمکدر . (فنجان) = [پنگان] ك معربیدر .

پنهان { [ف] گیزلی. « آشکار »ك ضدی. ضم پا ایله غلط مشهور در. صحیحی کسر پا ایله‌در. فارسیده بعضاً مخفی مقامنده یعنی گیزلنمش معناسنده دخی قوللانیلیر. بونك صرف ترکجه‌سی (یاشورتقان) در. زیرا لسان جغتاییده [یاشورمق] گورنمز اولمق، برشی آرقه‌سنده و یا آلتنده قالمق دیمکدر:

« سویله خامه‌م ساختات عشق پنهان قالمسون»
(معلم ناجی)

« قیلوب خاکی مقر اول گنج پنهان »
(معمار سنان)

« ایله‌ین آثار فیض قدرتن خلقه عیان»
«کندینی هرگوشهٔ خاطرده پنهان ایله‌مش»
(اسکدارلی سلیمان سالم)

« مجلا سینه‌سی آیینه‌دار شاهد غیبی »
« مصفی خاطری صورت پذیر راز پنهانی»
(باقی)

پنیال { [ایتالیانجه‌دن] « میم » دینیلن آلت جارحه طرزنده برنوع شیش، آرناوودشیشی دیمکدر:

« پنیالی پیاله ظن ایدرلر »
« پرکاله‌یی کاله ظن ایدرلر»
(شیخ غالب)

پیاده { [ف] یایا، یایان، آیاغیله یوریه‌رك گیدن. عسکریده آتلی صنف مقابلی. مثلا « صف پیاده آلایی»، «بر آلای سواری، بر آلای پیاده، بر بلوك طوپچی » کبی تعبیرات هر وقت استعمال اولونور: [بو دار و گیرده اهل اسلام دخی اکثر پیاده دوشوب جنك ایدرلر. حتی عثمان پاشا دخی پیاده اولوب چوق جنك ایدر و مجروح دخی اولور — پچوی تاریخی — جلد اول صحیفه — ۲۷٦]. § اقتداری پك آز، یاخود هیچ یوق مقامنده قوللانیلیر. مثلا (فلان عسکرلکجه پك پیاده‌در، فلان صاحب معلومات ایسه‌ده اداره خصوصنده پیاده‌در) دینیلیرکه یایادر، اقتدارسزدر دیمکدر. ینه یایا معناسنه اولان عربی [راجل] لفظی بو مقامده دها زیاده استعمال اولونور. § برچفته گوره‌کلی کوچوك قایق. مثلا « شدتلی لدوس دگیزی آلت اوست ایدرکن قباطاشدن اسکداره پیاده ایله گچیلیرمی؟ » دینیلیرکه مقصد برچفته قایق ایله دیمکدر. § شطرنج دینیلن اویونده اوك صره‌یه دیزیلن طاشلرك هربری که عربیده (بیدق)، ترکجه‌ده تحریف ایله (پایتاق) تعبیر اولونور:

« اولوب یکیچری چکدم جفایی »
« پیاده ایلدم نیجه غزایی »
(معمار سنان)

« ندروا بویله اویونه طالمسین »
« آت فکریله پیاده قالمسین »
(وهبی)

«برگون گوره‌که صدره چیقار سرفراز اولور»
«اول گوردیکك کمینه که نامی پیاده‌در»
(نابی)

«ایکیز بینوب آچیلسه‌ق نه اولورشوخوش هواده»
«یانمزده ایشته حاضر ایکی چفته بر پیاده»
(معلم ناجی)

پیاز { [ف] علی الاطلاق (صوغان) دیمکدر . فقط ترکجه‌ده اطعمه‌یه چاشنیٔ لذیذ ویرمك ایچون طوغرانیلان ، طوغرانمش صوغانه اطلاق اولونور : [فاصولیه پیازی ، پیازلی کباب ، پیازلی کوفته] کبی . (پیاز کوهی) = طاغ صوغانی ، آطه صوغانی . § « پیاز ویرمك » = اصطلاحات عامیانه‌دندر . مخاطبی اغفال مقصدیله تلطیف ومداهنه طرزنده سوز سویله‌مك ، ادارهٔ لسان ایتمك دیمکدر :

« اکرچه آبن ایچدك لیك آبه رنك وبو ویردك »
« پیازك آبی ای نرکس مکافات‌فات حلال اولسون »
(نابی)

پیاسه { [ایتالیانجه‌دن] اصلی «پیاجه» . فیٔ جاری ، فیٔ رایج ، قیمت رایجه . مثلا [ختام وعده‌یه قدر مدیون طرفندن تأدیه دین اولنمدیغی تقدیرده مرهون اولان یوز عدد شرق دمیر یوللری تحویلاتنك اوکونکی پیاسه موجبنجه صاتیلوب دینه محسوب ایدلمه‌سی مشروطدر .] (Piastre پیاستر) = غروش دیمکدر. § عمومی سیرانکاه ، میدان معناسنی افاده‌ایتدیکی کبی الیوم امور صرافیه ومعاملات تجاریه مجمعی ، محلی معناسنده دخی استعمال اولونیور . مثلا [بوندن صوکره غلطه‌ده پیاسه‌نك ساعت بشده آچیلوب آقشام اوستی ساعت اونده سد وتعطیل ایدیله‌جکی رسماً اعلان اولونمشدر .] § بعضاً کزنمه ، کزینتی مقامنده‌ده قوللانیلیور . فقط ابوالضیا توفیق بکك دیدیکی وجه ایله لسانمز بومثللو لفظلری بوکبی معنالرده قوللانمغه محتاج ومفتقر اولمدیغندن ارباب قلمك اوصورتله استعمالدن استغنا کوسترمه‌لری الزمدر .

پیاطه { [ایتالیانجه‌دن] یمك طباغی . اصلی (پیاته) اولسه بیله شیوهٔ عثمانی‌یه (ط) ایله تلفظی موافقدر . بناءً علیه بویله یازلمه‌لیدر .

پیاله { [ف] قدح ، قوپه ، بارداق . (پیاله کش ، پیاله نوش) = شراب ایچن . (پیاله کشی ، پیاله نوشی) = شراب ایچجیلك ، عشرته دوشکونلك : [ایادیٔ جبر واصرارلردن قورتیلامیه‌رق نوش پیالهٔ زهر آلود ایله رهنورد وادیٔ عدم اولورلر — شفیقنامه]

«بودرد وبوصافی دیمه دونسون پیاله غم یمه»
«قانون دور ودائمه اوی سنده بن صون دمبدم»
(نفعی)

« آل دسته اکر لاله بولنمازسه پیاله »
«ویرحکمنی ای‌سرو روان کهنه بهارك»
(ندیم)

« نه یار خست ساقی نه منت رندان »
« دوچشمك می‌لعلی نیچ پیاله‌چیقار »
(اشرف پاشا)

اِسقارصو { [ایتالیانجه‌دن] طولو اولمق ، برکمی طولدیریلنجه‌یه قدر اشیا تحمیل ایدلمك شرطیله تعیین اولونان کوتوری نول § یلکنلری طولدیره‌جق درجه‌ده سرد روزکار .

اِسقارموز { [ایتالیانجه دن] قایق وصندال کبی اوفاق مراکب بحریه‌ده کوره‌ك طاقیلان آغاج چیوی . قایق وصندالل‌رك کوپشته‌لرینه باش طرفنه طوغری اکری اوله‌رق صوقیلان کوره‌ك چیویلری .

اِسقاط { [ع] دوشورمك ، دوشورلمك: «افکنده»نك « افلاطون » ك همزه‌لری اسقاط ایدیله‌بیلیر. اسقاط آقچه‌سی = موتانك روحیچون ویریلن صدقه . اسقاط جنین = انا قارنندن چوجق دوشورمك.

[تعبیر اصح دیکر ایله کاملاً حقوق عمومیه وخصوصیه حکمندن اسقاط ایدلمش حاله کلمك اقتضا ایده‌جکی میدانده‌در — قانون — سعید]

اِسقالا { [ایتالیانجه‌دن] آلات موسیقیه‌ده پرده‌لرك درجاتنه ال آلیشدیرمق .

اِسقالَه { [ایتالیانجه‌دن] کمیلرده آرمایه چیقیله‌جق نردبان قدمه‌لری ، سفینه‌لرك صول یاننده‌کی بیوك ذواته مخصوص نردبان .

اِسقانبیل { [روجه‌دن] اویون کاغدلریله اوینانان برنوع اویون . اویون کاغدلرینه « اسقانبیل » اطلاق بر اصطلاح عامیانه‌در .

اِسقانجَه { [ایتالیانجه دن] کمیلرده طائفه‌لرك نوبت دکشدرمه‌سی .

اِسقَرلاط { [ایتالیانجه‌دن] اصلی (اسکرلت). اسکی زمانده وندیك منسوجاتندن برنوع چوقه ایدی . بو یاسی خاص وقماشی طایانقلی اولدیغندن بلاد شرقیه‌ده پك معتبر ومشهور ایدی: [الیاس پاشانك شاعر نفعی‌یه اولان هدایاسی میاننده درت طونلق الوان اسقرلاط چوقه، درت طوپ فرنکی دیبا موجود ایدوکنی « بلغة الاحباب » یازییور .

اِسقُرو { [انکلیزجه دن] ویده پروانه‌لی . یعنی قیچیدن چرخلی واپوردرکه لساننزده تحریف ایله « اوسقور » دینیلیور . § بونوع سفینه‌لرك قیچنده دومنك مربوط بولوندیغی محل ایله تکنه آراسنه موضوع حلزونی چرخلردرکه بونلریا درت پارچه حلزونی قانادن ویاخودایکی قانادلی پروانه‌دن عبارتدر .

اِسقَره { [یونانیدن] اینجه دمیر چوبوقلرله اعمال اولونان درت آیاقلی واوزون قولبلی قفس کبی برنوع آلت طبخیه‌درکه اوزرنده بالیق

پیچ و تاب { [ف] تلاش، اضطراب، اندیشه، شاشقینلق :
«شاشیردم راه مقصودی کال پیچ وتابدن»
«حضور آصفیده آتشه دوشدم حجابدن»
(فکری پاشا)
«فکرم خیال زلف ایله پر پیچ وتاب ایدی»
«کوکلم هوای عشق ایله وقف شتاب ایدی»
(آلای بکی زاده)
«سنده بر جانانمی پیدا ایلدك آیا ندیم»
«ابتلا آثاری کوردم پیچ وتابکدن سنك»
(محمود ندیم پاشا)

پیچیده { [ف] بوکلمش ، بورلمش ، صارلمش ، قیورلمش ، طولاشمش : [لکن متعاقبةً ورود ایدن طرفینك سفیرلرنده دوختهٔ کریبان توصیه اولان نافجة المسك مزایا پیچیدهٔ نفافهٔ کتمان قالمامغله — شفیقنامه]
« لال اولور البت زبان خامهٔ پیچیده موی»
« قیلجه غمدن طبع ارباب سخن علتلنور »
(راغب پاشا)
«چرخی دوندکجه اوله پیره زن دورانك»
«رشتهٔ دولتی پیچیدهٔ منوال دوام»
(نابی)

پیخ { [ف] کوز پیکارنده حاصل اولان چاپاق .

پیده { [لاتینجه دن] اصلی (پیتا) در . یاصسی ، کیککلی یوفقه اتمك . (طیرناق پیده سی) = قابا پیده یعنی فودله .

پیر { [ف] سالخورده ، یاشلی ، اختیار ، قوجه مش : [پیر روشنضمیر] ، (پیروبرنا) = اختیار وکنج دیمکدر . (پیرمغان) = میخانه جی .

§ طرق علیه دن هر برینك مؤسسی ، پیشوای اعظمی : (یاحضرت پیر مولانا محمد جلال الدین رومی قدس سره)
(پیران) = پیرلر ، عزیزلر ، ارنلر . موقع استعمالنه کوره اختیارلر ، یاشلیلر معناسنیده افاده ایدر :
«مزارلغی دوشون براز دفین خاك اولانلرك»
«ذکوری وار، اناثی وار یتیمی، پیری، شابی وار»
(صفا)
« هپ بو معنایی بیلیر پیر وجوان »
« یاصسی یا غریبلی ایدی فخر جهان »
(خاقانی)
« درکه پیر میه ناصیه سا اول طورمه »
« اولمق ایسترسه‌ڭ اکر همدم اهل عرفان »
(وصفی)
«دشنویده نه بیورمش باقکز حضرت پیر»
(معلم ناجی)

§ برصنعتك مؤسسی ، موجدی . یاخود بر صنعت اربابنك رئیسی ، اك مشهوری : مثلا دوه جیلرك پیری [حضرت اویس بن عامر القرنی ، تابعیندندر — رضی الله عنه]
« حقی معجز بیاندر پیرمز استادمز »
(عونی)
« یوسف مصری کبی پیر عزیز »
« ایلدی شوق اودینی دلارده تیز »
(عطایی)

« اولمیان پیرو پیران کتب خانهٔ عشق »
« نه بیلور عالم صورتده نه معنی کورینور »
(روحی)

مرحوم عونی بکك اسماعیل پاشا زاده حقی بك مرحومك علو قدر ومنزلتنی تقدیراً سویلدیکی شو مصراعده‌کی (پیر) اختیار معناسنه دکلدر. بوراده لفظ مذکور ارباب شعر وانشانك رئیسی ، اشهری ، پیشواسی معناسنده قوللانیلمشدر . [پیرانه] = اختیارجه‌سنه ، یاشلی آدمه یاقیشه‌جق طرزده : (اطوار پیرانه، افکار پیرانه، رفتار پیرانه ، کفتار پیرانه) (پیری) = اختیارلق ، یاشلیلق : [جوانی وپیری] ، [پیران] = اختیارلر ، یاشلیلر دیمکدر . (پیرانه‌سر) = اختیارلق چاغنده، یاشلیلق هنکامنده :

« اوشوب باشنه جمله نسوان شهر »
« شاشیردی جوانان وپیران شهر »
(عزت ملا)

« صاچمك آقلغی ، سن پیری »
« بکا کوسترمشیدی تدبیری »
(قصیدهٔ برده — صفا)

« پیرانه تکلف ایتمش الحق »
« ویرمش هله کاردزده رونق »
(شیخ غالب)

« باشلادی ساز چالمغه پیرانه سر »
[پیران دوربین سنجیده نظران بر برینه مروحه جنبان استنکاف اوله‌رق — شفیقنامه]

پیرا ـ ی [ف] « پیراستن » مصدرندن مبالغه ایله اسم فاعلدر . تزیین ایدیجی ، تنظیم ایله‌ییجی ، طوناديجی ، بزه ییجی ، سوسله‌ییجی ، یاقیشغنه کتیریجی ؛ الحاصل بر شیٔ تنظیم ایله طراوتلی و لطافتلی بر طرزه قویيجی دیمکدر . [انمله پیرا] تعبیر خایده‌سی آرتق استعمالدن ساقط اولمشدر : [خدمت ریاستك تبریك وتهنیتنی مشتمل ارسالنه تواضع بیوریلان التفاتنامهٔ ولی‌النعمیلری راحه پیرای تعظیم اولدقده—جوابنامه — عاکف پاشا .]

«شاه جهان آرامیدر ماه‌زمین پیرامیدر»
«بهرام بی پروامیدر یا آفتاب پرکرم»
(نفعی)

«خدیو مکرمت پیرا وزیر معدلت فرما»
«ایادستوروالامسندك یمن زمان اولدی»
(خذما صفا - بهجت)

«فیض عشقك بلبل ایتدی قلب غم معتادمی»
«زمزمه پیرای دزد اشتیاقکدر کوکل»

پیراسته [ف] ترتیب ، تنظیم تزیین ایدلمش ؛ سوسله‌نلمش ، یولنه قونلمش ؛ مزین ، منتظم، مرتب دیمکدر. (پیراستگی) = ترتیب ایدلمشلك ، منتظم اولمق .

[وکوك تموره مستغرق ، اللری قوستانیجه‌لی ، آق وقیزیل بایراقلر ایله

آراسته و پیراسته اولمش آلایلر ایله
اردوی همایونه واصل اولدی — پچوی
جلد اول — صحیفه ۳۰۹]

پیرامَنْ | [فا یا (یاءِ)، اطراف،
پیرامُونْ | بر شیئك چوره سی
دیمکدر . ایکنجیسی
نظماً قوللانیلیر .

(پیرامن گرد) == بورسنده،
اطرافنده، یاننده طولاشان :

[پیرامن گرد خاطر والای آصفانه‌لری اولان معلوماتك سریعاً عرضی]

[بوعقدهٔ دغدغه پیرامنکرد خاطرلری اولان معنای جکرخای خرد فرسایی ازاله ایله — شفیقنامه]

« آتشین برقلعه تشکیل ایلیور پیرامنم »
(معلم ناجی)

[طبقچهٔ چینی برله آراسته برمائدهٔ شاهانه پیرامننده گردا گرد گرسنه چشمان سفرهٔ وصالی — شفیقنامه]

« چون حریم عرش اعظم بولمغه فیض قبول »
« دور ایدر پیرامنن شه وسحر کروبیان »
(حق)

« بهار آباد پیرامون خیمه »
« دروندن کوزل بیرون خیمه »
(وله)

پیراهَنْ | [ف] کوملك دیمکدر .
پیرَهَنْ | برنجیسی نظمده، نثرده؛
ایکنجیسی یالکز نظمده
استعمال اولونور :

« اکراه ایله چیقدی پیرهندن »
« عار ایتدی شهید غم کفندن »
(فضولی)

« ظن ایدرلر پردهٔ مهتابه کیرمش آفتاب »
« یوسفك نور رخندن اولسه پیراهن بکا »
(معلم ناجی)

« کلکون اوقدرکه فرق اولنماز »
« برك كل ترمی پیرهن می »
(وله)

« خوابکاهندن چیقوب کیرقوینمه چیپلاق میسین »
« آچدم آغوش وصالی، ایشته پیراهن سکا »
(علی علوی)

پیرایِشْ | [ف] ترتیب، تنظیم،
نظام، دوزن، سوس .

[پیرایشده] == دوزن ویریجی، ترتیب ایدیجی، یولنه قویجی دیمکدر .

پیرایَنْدَه | [ف] « پیراستن »
مصدرندن اسم فاعلدر .
بزه‌یجی، دوزلدیجی، سوسله‌یجی، تنظیم ایدیجی دیمکدر : [پیرایندهٔ کائنات] == الله ذوالجلال .

پیرایَه | [ف] اوزونق، لطافت، زینت،
سوس . [پیرایه بَخش،
پیرایه بخشا — ی] == سوس ویریجی، زینتلندیریجی دیمکدر: [انتخاب ایلدیکم یکانه حبیب دها نکی قدر بوکون دخی دلفریبدر . آنده‌کی محاسن اعجازنما حائز پیرایهٔ بقادر. آنك کبی الی الابد آزادهٔ آسیب فنا بولنه‌جق اولان شعرم ینه آنك وصف کمالنه اختصاص

ایله متعالی وغیرك اوصاف زائده‌سندن
خالیدر — معلم ناجی — برق رساله‌سی]
« قامتك ای بوستان لامکان پیرایه‌سی »
« نوردن برسرو در دوشمز زمینه سایه‌سی »
(نعت شریف — ذاتی)
« حادثاتك هربری سرمایهٔ تاریخدر »
« نام شاهانه‌ڭ هله پیرایهٔ تاریخدر »
(حضرت فاتحه خطاب — صفا)
«میدر محك عاشقان آشوب دل آرام جان»
«سرمایهٔ پیر مغان پیرایهٔ بزم صنم»
(نفعی)

پیرزن | **پیره‌زن** [ف] عجوز ، قوجه قاری . برنجیسی نادراً نظمده ، ایکنجیسی نظم ونثرده قوللانیلیر :
[براهل تجریده سئوال ایدوب نیچون تأهل ایتمزسین دیدکارنده جواب ویروب پیره‌زنلرایله الفتم وصحبتم یوقدر دیدی — ترجمهٔ کلستان — مفتی اسعد] .
[دستیاریٔ تیشهٔ تعبیر ایله صورت ویردیکی نقش شیرین تدبیر صوابی شکل پیره‌زن فرهاد کش خطاده تصویر ایتمکه — شفیقنامه]
« واعظ! سنك فضیلتکی پیره‌زن بیلیر »
(لا)
« برپیره‌زن ایتمش آنده مأوا »
« جادوی مخوف دیو سیما »
(شیخ غالب)

پیروز [ف] مسعود ، میمون ، خیرلی ، او غورلی .
(پیروزی) = نیك بختلق ، اوغورلیلق ، معربی (فیروز) در: [روز پیروز] = سعادتلی ، خیرلی کون. § [پیروزه — معربی — فیروزه] = کوك رنکلی مقبول برطاشدر ، معروف مائی الماس . بوجوهرك اعلاسی «نیشابور» طاغلرنده ظهور ایدر ایمش :
« تااوله بوخیمهٔ پیروزه رنك زرنکار »
« عرصهٔ عالمده برپا بی‌ستون وبی طناب »
(نفعی)
« ایله‌مش دربسته دکانن طبیب روزکار »
« حقهٔ پیروزهٔ کردونده داروقالمامش »
(نابی)

پیس [ف] برعلتدرکه انسانك وحیوانك جلد بدننده یریر بیاض ویاخود قیرمزیمسی سیاه لکه‌لر پیدا ایدر. عربیده بیاضنه [برص] وسیاهنه [بهق] تعبیر ایدرلر : [بر ایکی کون کچمه‌دن منشور دورنك مداد لیل ونهاره نکین نام ادبار ارتسامی آل تمغای جنکیزی کبی لکهٔ پیس اولان ناتمیزك دخی توقیع برات ثباتنه — شفیقنامه]

پیسه [ف] آلاجه دیمکدر . خصوصیله آلاجه قارغه ایله صاقسغانه اطلاق اولونور .

پیش [ف] اوك ، ایلری ، اوڭ طرف ، حضور : [پیش استاذ ، پیش نظر ، پیش قصر] فارسیده‌کی معانیٔ سائره‌سی ترکجه‌ده

معتبر دکلدر : [پیش آهنك قطار کلنك بولنمغین دعوای ریاستله « انف فی السما » اولدی — شفیقنامه]

« شاعر طوتیور عالی پیش نظرنده »
« ارواح ملائكك گزییور زیروبرنده »
(نابی زاده ناظم)

« کیمسه دوشمز بزکبی پیش نگاه قهرکه »
« عشقکه دوشمشلرك بزلر بلا جویانیز »
(توفیق)

« پیش چشممده در اول چند جهانگیر هنوز »
(معلم ناجی)

پیشادست { [ف] (ویره‌سی) نك مقابلی. نقد ایله اخذ واعطا . § اجیره قبل العمل ویریلن نقد ، آقچه .

پیشان { [ف] الك اولك ، الك ایلری دیمکدر . ابتدای حقیقی معناسنه در .

پیشانی { [ف] ناصیه ، آلن . [پیشانیدار] = یوز طوتان ، یوزسزلکله ایش بجرن . (گشاده پیشانی) = آلنی آچیق ، معیوب دکل . [فرسوده پیشانی] = آلنی آشنمش : [تباشیر صباح الخیر پیشانیسندن نیر نزهت فروز — شفیقنامه]

« موج موج کره پیشانی »
« سطر سطر قلم یزدانی »
(نابی)

« جهانبان معلا پایه کیم گردون گردنکش »
« زمین بوس جنابندز اولور فرسوده پیشانی »
(نفعی)

پیش آهنك { [ف] اوگه دوشن ، اوگده کیدن ، مقدمه ، طلیعه :

« گریه‌نك آه دل پرسوز پیش آهنکیدر »
(معلم ناجی)

پیش انداز | [ف] برنجیسی اوگه آتیلان ، ایکنجیسی
پیشکش | اوگه چکیلن دیمکدرکه ارمغان ، تحفه ، هدیه ، باد هوا یعنی بلش ویریلن شی معناسنده قوللانیلیر . برنجیسی نادراً ، ایکنجیسی دائما [چکمك] ماده‌سیله استعمال اولونور . لسان عوامده تحریف ایله (پشکش) دینیلیر .

پیشتخته { [ف] صرافلرك قوللاندقلری کنارلی واوستی دوز آقچه تخته‌سی ، چکمجه دینیلن صندوقچه .

پیشرو { [ف] اوگده کیدن ، ایلری کیدیجی ، قلاغوز . § موسیقیء شرقیده اصل مقامدن اول چالنان نغمه‌درکه تحریف ایله (پشرو) دینیلیر : مثلا « راست پیشروی ، حجاز پیشروی ، صبا پیشروی » کبی . [خاك بیزیء غربال مکر واحتیال ایله پیشرو اولان ابوالحیله همیان وجزودان وسکین ویاذود سبحه ومقرمه وانکشترین

مثللو فقدانه صالح نیجه اشیانی — شفیقنامه]، [زورنا — « سرنا » — ده پیشرو اولماز نه چیقارسه بختکه — مثل مشهور]

«حقدن دیلرم دولت عمرك اوله جاوید»
« نته کیم اوله پیشرو ازهاره بنفشه »
(نجاتی)

« پیرو اولور جمله جهان بولسه اکر پیشرو »

پیشقدم } [ف] تکیه لرده اجرای آیین ایچون اوك اياق اولان درویش : [بنابرین هنکام عرض لشکرده طریقت پیر پیشقدمه رعایت مستلزم صلاح ملك وملتدر — شفیقنامه]، [هر بری پیشهٔ مخصوصنی مشعر اطوار عجیبه ایله زیر علم پیرو پیشقدملرنده عرض هنر ایدوب — شفیقنامه]

پیشگاه } [ف] اوك طرف ، حضور . برنجینك
پیشگه } مخففی اولان ایکنجی یالکز نظمده قوللا - نیلیر : [خاصهٔ تبریك غزای غرالری سیاقنده عریضهٔ بند کانهم ترقیمنه ابتدار ومرفوع پیشگاه ابهت قرار قلنمشدر — محمدعلی پاشایه تبریکنامه — عاکف پاشا]

« آغوش نکاهمده کورنمك هوسیله »
« ابکار نکت جلوه ایدر پیشکهمده »
(معلم ناجی)

« ای سما ! ای جلوه کاه انجم بی انتها »
« پیشکاهمده کورون مستغرق رنك وضیا »
(صفا)

« پیشکاهنده خطاب ایتمکه لایق دکلم »
« لیك شوق کرمی ویردی بکا استعداد »
« دست بردست طوروب پیشکه جاهنده »
« بحردن قطرهٔ اوصافنی ایتدم ایراد »
(نابی)

پیشگیر } [ف] طعام سفره سنده اوکه ، دیزه قونیلان اوزون مقرمه ، حاولی . غلطی [پشکیر] در .

پیش مزد } [ف] ترجمه ده (پی) دینیلن اقچه درکه اجرت معینه دن اول ویریلیر .

پیشناز } [ف] امام دیمکدر. نمازده جماعتك اوکنده طورمه سی سبب تسمیه اولمشدر .

پیشوا } [ف] برجماعتك اولوسی، بر طائفه نك بیوکی، برقومك رئیسی ، برخلقك افندیسی، بر امتك امامی . حاصلی برطائفه نك، برکروهك اوکنده بولنان ، مقتدی به طانیدیغی شخص معتبر دیمکدر. جمعی [پیشوایان] = درکه رئیسلر ، اولولر ، مقتدی به اولان ذاتلر معناسنی افاده ایدر : [استعداد طبیعتم نسبتنده کی ترقیات شعریه م محضا پیشوایان ارباب قلمدن کوردیکم تشویقلرك ثمره سیدر — خذ ماصفا — اسماعیل صفا] ، [جنود

مجتمعه‌نك رابطهٔ اتحاد و اتفاقلرینك
تحکیمی پیشوایان ارباب اداره ونفوذ
بیننده قرارگیر اولمغله — شفیقنامه]

§ **پیشه** { [ف] صنعت ، حرفت ، عادت ، معتاد ، ایش .

[پیشگان] طرزنده و ترکیب ایله
جمعلنیر . « قوال » دیدیکمز چوبان
دودوکنه‌ده فارسیده (پیشه) اطلاق
اولونور : [فسادپیشه] = فنالق ایله
مشغول اولان . [هنر پیشه] =
هنرلی ، هنر صاحبی . [کرم پیشه]
= ایلك معتادی اولان . [پیشه‌گاه ،
پیشه‌که] = دارالصناعه ، فابریقه ،
اهل صنعتك چالشدیغی محل . [پیشه‌گر
پیشه‌ور] = صنعتکار ، اهل صنعت ،
ایشجی . [پیشه وری ، پیشه گری]
= صنعتکارلق [پیشگار ـ یاخود ـ
پیشه‌کار] = ایش باشی ، ظهوری
قولی دینیلن اویونجیلرك ایلری کلنی ،
هنر اوستادی دیمکدر : [امرادارهٔنك
عظمای مکرمت پیشکانه تفویضی بابنده
تجدید عهد ومیثاق اولنـدقدن صکره
— روضة الکاملین] ، [کذلك ارباب
حرفتدن دخی پیشهٔ ابوالبشر — که
زراعت وحراثتدر — اصحابی سائراصنافه
تقدیم اولوب — شفیقنامه]

« ایله‌مه هزل ومزاحی پیشه »
« دوشورر دوستلرك تشویشه »
(نابی)
« فیلسوف اولماز تصور ده سبقداشم بنم »
«نقش ارژنك خرد ، طبع جنون پیشه‌مده‌در»
(خذ ماصفا — بهجت)
« ایا شفیع کنه پیشگان یوم خلود »
(سامی)

پیشاپیش { [ف] ایلری ، ایلری ؛ دها اوکه دها اوکه

دیمکدر : (هنکامهٔ پیشاپیش مهاجمه‌ده]

پیشی { [ف] تقدم ، تفوق ، ایلریله‌مك .

پیشین { [ف] « پسین » مقابلیدر. اوکی ، اول ، اولکی ؛

ایلری ، ایلریده‌کی دیمکدر : مثلا صلاة
ظهره [نماز پیشین] دینیلیر . (زمان
پیشین)=اسکی ، اولکی زمان .[پیشینیان]
= متقدمین ، اسکی زمان آدملری .
[پیشینه] = هر ایکی معناسنی حاوی
لغتدر . نظمده اوته‌کینه بدل بونی
استعمال جائزدر . § « ویره‌سی »
مقابلیدر که ترکجه‌ده تحریف ایله
[پشین] دینیلیر . صاتون آلنان شیلرك
درحال ویریلن پاره‌سی دیمکدر .
(پشیناً ، پشینات) کبی تعبیرلر غلط
فاحشدر. اصلا استعمالی جائز دکلدر.
[بروجه پیشین] = اوکدن ویرلمك
اوزره : [سرعسکر مشارالیه دخی

همت کوه انداز مردانه ایله مقابلسنده‌کی باب قلعه‌یی کشاد وارواح کشورکشایان پیشینی شاد ایله‌یوب — چلبی زاده تاریخی — ۲۸۲ صحیفه] ، [اخبار دیرین وآثار پیشینه واقف اولان ارباب دانش وانصاف — چلبی زاده تاریخی — صحیفه ۲۷۱]

« گویا که سخنوران پیشین »
« هپ سویلیه‌لر زمان پیشین »
(شیخ غالب)

«مژده باد آلدی عربشی سیفله جنك آوران»
«عزم جنك ایتدکجه حالا گچدی پیشینی پسین»
(سروری)

پیقه } [فرانسزجه‌دن Piquet] اویون کاغدلرینی تشکیل ایدن درت نوعدن برینه اطلاق اولونورکه سیاه یاپراق کبی برشکل مخصوصی حاوی‌در. اسم عامیانه‌سی «قاره‌ماچه» در.

پیکل } [ایتالیانجه‌دن] گمی دیرکینك شاپقه سنده ومزراق اوجنده اولان اوفاق فلامه، یلقوغان دیمکدرکه اصطلاحات بحریه‌دندر.

پیکه } [فرانسزجه‌دن Piqué] قابارتمه نقشلی، یکرنك قالین یاموق قماش : « خرقه‌لق، یلکلك پیکه »

پیل } [ف] عربیده (فیل) دینیلان جسیم الجثه ، خرطوملی حیوان معروف . [پیلستنه] = فیل دیشی . (پیلبان) = فیلجی . (پیل تن) = ایری وجودلو ، بیوك گوده‌لی ، قوتلی دیمکدر :

« بالای چرخ هفتمه کیوان کهنه سال »
« اوطورمش ایدی نیته‌کیم هندوی پیلبان »
(باقی)

پیل } [فرانسزجه‌دن Pile] حکمت طبیعیه اصطلاحاتندندر . « استیف » معناسنه اولان بولفظ قوه‌ٔ الکتریقیه حاصل ایدلمك ایچون درونده لازم کلان آلات فنیه استیف ایدلمش زجاجدن یاخود ترابدن معمول قوانوز دیمکدر . اشبو پیللر تلغراف ماکنه‌لرینی ایشلتمك ، اماکن عمومیه و خصوصیه‌ده‌کی چینغراق زیللرینی حرکت ایتدیرمك وتنویرات الکتریقیه حاصل ایلدمك ایچون استعمال اولونور .

پیلواته } [ف] قیرلانغج دینیلان قوشك نام دیکریدر .

پیله } [ف] ایپك ، ایپك قوزه‌سی . [کرم پیله] = ایپك بوجکی دیمکدر . § فارسیده خریطه معناسنی افاده ایدر . بعضاً ترخیم ایله (پیل) ده دینیلیر . § طوربه ، کیسه ، چانطه معناسنده‌ده کلیر . بومناسبتله ایکنه ، بونجق ، ابریشیم ، ایپلك کبی اوفاق تفك شیلر صاتان وترکجه‌ده چرچی دینیلن آدمه [پیله ور] دینیلیر . [پیله وری] = چرچیلك ، تحفجیلق دیمکدر :

«شاعر اولسه‌ڭ قیمتك بر پیله‌ووردن پستدر»
«رشتهٔ تحقیقه‌ده چکسه‌ڭ اگر شعر تری»
(نظیم)
« هر بر صدفی دفینهٔ نور »
« چون پیلهٔ چشم روشن حور »
(شیخ غالب)

پینه [ف] یامه ، اسکی و ییرتق اثوابه و آیاق قابنه دیکیلن پارچه . [پینه دوز] = یامه‌جی ، اسکیجی . [پینه دوزی] = یامه‌جیلق ، اسکیجیلك :
« آن پسر پینه دوز »
« شب همه شب تا بروز »

« بانك زند چون خروس »
« اسکی پاپوج گیمده وار »
(مسمّط ـ مولانا)

پیوه [ف] کووه دینیلن قورتجغزدر که یوگدن منسوج اشیایی وکورکی دلیك دشیك ایدر .

پیه [ف] ایچ یاغی ، قویروق یاغی . [پیهسوز] = یاغ یاقیجی ، طوپراق قندیل دیمکدر .

پیه‌س [فرانسزجه دن] معنای اصلیسی پارچه‌در . فقط اصطلاحیسی تیاترو اویونی ، تیاترویه عائد اویون کتابی دیمکدر .

﴿ پُ ﴾

پُخته [ف] پیشمش ، پشکین ، اولغون . [نان پخته ، زغیف پخته] « ناپخته » = پیشمه‌مش ، چیك : (انگور ناپخته ، کباب ناپخته) § گون گورمش ، تجربه صاحبی ، عاقل آدم معناسنده دخی قوللانیلیر : [مرد پخته ، درویش پخته ، رند پخته ،] بومقامده جمع اولان (پُختگان) = پیشکین ، کاردیده ، صاحب تجربه ، عاقل آدملر و (ناپُختگان) = دخی تجربه‌سز ، عقلسز ، خام آدملر معناسنده استعمال اولونور : (پُختگانِ حقیقت) = سالکان راه خدا ، واصلان مرتبهٔ هدا اولانلر . [پختگان طریقت] (ناپختگان مردان) « ناپخته » = دخی تجربه‌سز ، بوش قفالی ، ضوی ، خام آدم معناسنی افاده ایدر : [مرد ناپخته] ، [پُختگی] = پیشکینلك ، [ناپُختگی] = خاملق ، چیكلك دیمکدر .
« زار جفا پخته ایدر عاشقی »
« آخر اولور وصلتنك لایقی »
(یحیی)

پُختی [ف] زبانزدی (پختی)در . الماسیه کبی طوکمش ، پلته اولمش ، طوتقاللانمش دیمکدر . « قان پختیسی » [پختیلانمق] = قویولاشوب قاتیلانمق ، معقد اولمق .

پُرْ [ف] (تَهی) مقابلیدر. «مَمْلُو» کبی طولو § چوق ، زیاده معنالرینی افاده ایدر . داخل اولدیغی تراکیبک مادیاته عائد اولان مثلا (پرآب، پرشراب، پرژاله) کبیلرنده اکثریا طولو ومعنویاته متعلق بولونان مثلا (پرحدت، پرصفا ، پرشتاب، پرغضب ، پرکینه) طرزنده کیلرده زیاده ، چوق معناسنی مفیددر :

« جهان حکمتله پردرساده امعان نظر لازم »
(معلم ناجی)

« پرغضب، یوق جواب موساده »
« الی تیغ حیات فرساده »
(وله)

« اجرام بی نهایه ایله پردر آسمان »
(لا)

« قطره‌ی می‌نوشی ایلر پرصفا »
« نشوهٔ غمسوزینه اولماز بها »
(وصفی)

«می آتش سیاله‌در مینا قدحله لاله‌در»
«یاغنچهٔ پر ژاله‌در آچمش نسیم صبحدم»
(نفعی)

« اول قدر پرشتابدر پیکم »
« صانکه برق سحابدر پیکم »
(وله)

پُرْپایه [ف] حشراتدن قرق آیاق دینیلن بوجکدر .

پُرْچینْ [ف] «پُر» اداتیله بوکلم، بوروشیق ، قیوریم معناسنه اولان (چین) لفظندن مرکبدرکه زیاده بوکرك ، چوق قیوریق ، بوروشیق معناسنی افاده ایدر : [زلف پرچین، کاکل پرچین، جبین پرچین]

پُرْدِلْ [ف] قوی القلب، جسور، یورکلی . [پُرْدِلی] = جسورلق، یورکلیلك. [پُرْدِلانْ] = جسورلر، قوی یورکلیلر دیمکدر:

« بر اویله زمانده مرد پردل »
« ظن ایتمه اولور فتوره مائل »
(معلم ناجی)

« حمله ایلر دشمنه شدتله البت پردلان »

پُرْزْ [ف] قطیفه، چوقه، قالیچه کبی منسوجاتده‌کی خاو دیمکدر . ترجمه‌ده حرف (را) نك ضمیله واقمشه‌دن معمول اسکی اثواب واشیانك کنارلرنده پیدا اولان صاچاق معناسنده مستعملدر : مثلا « سترهنك اتکی، خرقه‌نك یکی پُرْزلنمش » دینیلیر. § قاریشیق، مشکل، زور معناسنده‌ده قوللانیلیر . مثلا [اما پرزلی ایش ، نره‌ده پرزلی برماده وارسه بکا حواله اولونور] .

پُرْسا ، **پُرْسانْ** [ف] « پُرْسِیدَنْ » مصدرندن مشتقدر . سؤال ایدیجی ، صوریجی دیمکدر . برنجیسی نادراً نظمده و ایکنجی نظمده ، نثرده قوللانیلیر :

«دور كل كلدی می، آیا دیه پرسان اولەرق»
«بلبلی کوچه ده کوردم که کلستانه کلیر»
«ندیم»

«اصلندن اولنجه خان پرسان»
«عرض ایتدیلر اصلنی اهل عرفان»
(نابی)

پُرسُق [ف] ترکجەده [کَنجك] دینیلن بر اوفاق جانورك اسمیدر. بو لفظ لسانمزده محرّفاً تلفظ اولونیور. مثلا (پورصوق طولومی کورك) کبی که طوغریسی [پرسق طولومی] در. یعنی کنجك دینیلان حیوانك پوستندن یاپلمش طولوم دیمکدر. (لهجهٔ عثمانی) ده اشبو (پورصوق طولومی کورك) جملەسنك پوروشمق، کوشەمك، صارقمق، قابوغی صالیویرمك کبی معنالری افاده ایدن (پورصوق) مشتقاتندن عد ایدلمەسی مصیب اولمەسە کرکدر. واقعا ترکجەده (پورصوق) لفظی موجود ایسەده معناجه (طولوم) ایله (کورك)ك مقارنتی یوقدر. بناءً علیه جملهٔ معروضەده‌کی (پورصوق)ك ترکجه (پورصوق) اولمایوب (پرسق) محرّفی اولەسی ــ معناجه آشکار اولان مقارنت ومناسبته نظراً ــ اغلب احتمالدر.

پُرسِش [ف] سئوال، صورش: (پرسش خاطر، پرسش حال)

«پرسش احواله خیالك کلیر»
«خستەکی یوقسەکیم آرار کیم صورار»
(معلم ناجی)

پُرسوز [ف] زیاده یانیق، چوق یاقیجی، بتون بتون آتش:

«باشلادی فریاد پرسوزه اومرغ بی نفس»

پُروتستو [فرانسزجەدن] پای مکسوره قسمندە تعریف ایدلمشدر. اورایه مراجعت بیوریله: [فیلسوفی بوجنایتی پروتستو ایتملیدرکه مدنیت کسب انتباه ایلەسون ــ وولترك برنطقی]

پز [ف] پیشمك، پیشیرمك معناسنه اولان (پختن) مصدرندن صیغهٔ امردرکه ترکیب ایله اسم فاعل مقامنده یعنی پیشیریجی معناسنده قوللانیلیر. [پزنده] = دخی اسم فاعلدر. بعضا ترکیب ایله (پزان) دیه جمع اولەرق استعمال اولونور: (آشپز) = یمك پیشیریجی، آشجی دیمکدر.

پژهان [ف] «غبطه» کبی اغیارك مالك اولدیغی مادی ومعنوی اسباب شرف وسعادتی، مدار رفاه ومسرتی ــ آنلرده دوام ایله برابر ــ کندی ایچون دخی آرزو وتمنی ایتمك معناسنەدرکه (حسد)ك ضدیدر.

پسر [ف] اینی، اوغل، ارکك چوجق. (پسندر) =

اوكى اوغل . آخرت اوغلى ديمكدركه (پسر اندر) ك مخففيدر : [حسنا ومستثنى صارى صاچلو كوزل قيزلر وموزون ومرغوب پسرلر ، جوانلر وكموش صراحيلر وقوپه‌لر وسيم تبسيلر وشمعدانلركه غزاة اسلام اغتنام ايتدى حد حصرين انجق جناب بارى تعالى بيلوردى — تاريخ پچوى جلد اول — صحيفه ٩٦]

« زخم جان ودل اول پسردندر »
« جمله فريادمز جگردندر »
(وحيد)

پُشْت { [ف] « پوشت » صرت ، آرقه معناسنه‌در: [پشت ماهى] = باليغك صرتى [پشت بام] = طامك آرقه‌سى . [پشت برديوار] = آرقه‌سى ديوارده يعنى حيرتده ديمكدر. (پشت برديوار حيرت) تعبيرنده (حيرت) فضله‌در. بولفظ ايهام قبيحى تضمن ايتديكندن مجبوريت كورلدكجه قوللانيلمه‌مليدر :

« طوته‌لم خامه سكوت ايتمز ايمش شوقندن »
« پشت دست آغزينه اوركيم اوده اولسون ابكم »
(نابى)

« اورسون دوجهانه پشت وپايى »
« كيك كه بوشاهدر پناهى »
(شيخى)

پُشْتْوارَه { [ف] برآرقه‌لق يوك ، برحمال يوكى ديمكدر .

پُشْتَه { [ف] پيغين ، تپه معناسنه‌در. [پشتهٔ باغ] = چايرلق ، چمنزار ديمكدر :

« دركنار آب كلشن پشتهٔ باغ لطيف »
« باده باساقئ كلرخ كربود تنها خوشست »
(ابو المعانى)

پُشْتيبان | **پُشْتْوان** { [ف] بنالرى ترصين ايچون ياپيلان دستك ، پاياندە ديمكدر . § معين ، ظهير ، صيانت ايديجى ، آرقه اولیجى معناسنده دخى استعمال اولونور . برنجى معناده (اورمق) وايكنجى معناده (اولمق) ماده‌لريله قوللانيلير : [جنتمكان سلطان سليم ثانى حضرتلرينك عصرنده وقوعبولان زلزلهٔ عظيمه‌ده آياصوفيه جامع شريفنك بعض مرتبه رخنه‌دار اولمسى حسبيله معمار سنان طرفندن ايكى جهتنه فايتله متين ايكى پشتيبان اورلديغى تاريخچه مضبوطدر .]

« نه غم اول امته كيم سن اوله سك آنكا پشتيبان »
« نه قورقو موجدن آنكا كيم نوح اوله كشتيبان »
(ترجمهٔ كلستان — مفتئ اسعد)

پُفْكَرْدَه { [ف] سوندرلمش ديمكدر . (پف) = شمع و چراغ وكبريت كبى شيلرى سوندرمك ايچون آغزدن چيقاريلان هوايه اطلاق اولونور . (اولمق) و (ايتمك) ماده‌لريله قوللانيلير :

« اولمه‌سون پفكرده يارب شمع بختى برزمان »
« ايتمه‌سون پفكرده شمع عمرينى بادخزان »

پُل { [ف] « جِسر » كبى كوپرى ديمكدر. (پل هفت طاق) = افلاكدن كنايه‌در . (پاپل) = جنس بهاراتدن قره‌بوبر دينيلن شيدر. معربى (فلفل) در .

« درآغوش ايدوب سايهٔ بيدى جو »
« محبت ايدرلردى سو بسو »
« دوشوب جولره سايهٔ ارغوان »
« اودم آب ياقوتى كوردك روان »
« بونيجه دوشوب عكس سروسهى »
« زمرد اولوب نهر آقاردى كهى »
« برى اژدها بيرى كويا پلنك »
« همان جوايله پل ايدرلردى جنك »
(عزت ملا)

پُنْجُشْك { [ف] « سرچه » دينيلن اوفاق قوش. عربيده (عصفور) دينيلير. [پنجشك زبان] = لسان العصفور دينيلن صارى وقيزل بويالى بردوادر .

پُويى { [ف] سكرتمك ، شدتله كيتمك معناسنه اولان (پُوييدن) لفظندن صيغهٔ امر وحاصل مصدردر . سكرتمه ، آراشديرمه ، طولاشمه كبى معنالرى افاده ايدر . تركجه‌ده يالكز قوللانيلماز . مطلقا تركيب ايله استعمال اولونور . مثلا [تك‌وپو ، تكاپو] كبى .

« كوسترن طشرده چين ابرو »
« انده در بانلره ايلر تك وپو »
(ذبى)

پُويا { [ايتاليانجه‌دن] كمينك قيچى ، قيچ طرفندن كلن روزكار معناسنه‌در . لسان عوامده اويغون هوا ايله يلكنلرى طولغون وسرعتلى برحالده كيدن كمى‌يه (پوپايلكن كيديور) دينيلير .

پُوت { [غلط] صحيحى [بُت] در. باء مضمومه قسمنه مراجعت ايدك .

پُوتالوبَه { [اسم] هند چينيده يتيشن برآغاجك ضمغندن حاصل اولان صارى بويا . غلطى (بتالابه) در. بوكا (كوتالونغه) ده دينيلير .

پُوتْرَه { [بوشناقجه‌دن] نفيرعام ، اهالئ قرانك مدافعه وياخود تعقيب دشمن ايچون مجتمعاً ومسلحاً حركتى ديمكدر .

پُوتَه { [ف] معدنجى . قيومجى ، دوكمه‌جى كبى اصنافك ايچنده آلتون ، كوموش ومعدنيات سائره اريتدكلرى طوپراقدن وياخود معدندن معمول برنوع آلت ، حقه ، قاب . باء مضمومه ايله غلطدر . صحيحى بودر : [اعمال جواهر استعداد واشعال بوته اجتهاد ايتمكله زركامل عيار كبى قابل سكهٔ اعتبار اولدقده — ذيل عطايى — جلد ثانى — عبد الكريم افندى زاده عبداله افندى حقنده]

« ديديلر چوق چاليشيردك چلبى »
« بوته‌دن ايشته چيقاردك ذهبى »
(سنبلزاده وهبى)
« بوته‌يه قويوب ايدوب استجلا »
« برسبيكه زرى قيلدى پيدا »
(نابى)

پوجا { [ایتالیانجه دن] کمی نك سنجاق طرفی، صاغ یانی.
[اورسا پوجا] یاخود [اورسه پوجه] = صاغه صوله . اونه بری . اکری بوکری حرکت . (پوجالامق) = کمی‌یی صاغه دوندرمك ، صاغ طرفه چویرمك ، روزکاری قیچه طوغری یقین آلمق دیمکدر . (پوجا ایتمك) = صاغه طوغری سنددلمك ، صاغ یانه یتقیله‌جق کبی اولمق . (پوجا کیتمك ، پوجا اورمق) = سرخوشلر کبی بر دیواردن بر دیواره سنده له یوب یورومك معناسنی افاده ایدر .

پوچ { [ف] لطافت و نزاکتدن عاری . چیرکین ویومری اولان شی § بر یشه یرامیان نسنه ، بوش شی ، هیچ حکمنده . نادراً قوللانیلمش اولان الفاظدندر: (وعدهٔ پوچ ، ظن پوچ)

«پیغام پوچ وصل ایله دلشاد اولورمی‌یز»
«کوه غمز نسیم ایله برباد اولورمی‌یز»
(قوجه راغب)

پود { [ف] ارغاج ، طوقومه بزلرده ، قاشلرده عرض جهتنه یعنی اوستنه آتیلان تل ، آتقی . بالعکس طول طرفنه یعنی آلتنه آتیلان تله « ارش » دینیلیر . اشبو لفظ فارسیده «ارش» معناسنه اولان (تار) ایله برلکده قوللانیلیر :

« زفنده هزار رشتهٔ جان »
« پیوستهٔ تار وپود نسیان »
(شیخ غالب)

«تاروپودی ترك تاروپود هستیدر آنك»
«شال درویشی طوقونمازکشور کشمیرده»
(ندیم)

«موی گیسوی ملکدرتاروپود جامه‌سی»
«پارهٔ پیراهن حور جناندر معجری»
(نفعی)

پودره { [فرانسزجه‌دن Poudre] غبار . توز دیمکدر . خصوصیله تزیینات قبیلندن نسوانك سورندکاری رنکلی توزلرله بربرلرك تراش ایتدکلری ذواتك یوزلرینه سوردکاری توز واطبانك خستکانه توز حالده ترتیب ایتدکلری علاجلره اطلاق اولونور .

پور { [ف] اوغل ، ولد (پورمند) = اولاد صاحبی دیمکدر :
[پورآزر] = حضرت ابراهیم علیه السلام ، [پور هاجر] = حضرت اسماعیل علیه السلام ، [پور مریم] = حضرت عیسی (علیه السلام) . [پور اعرابی] = شیخ الاکبر حضرت محی‌الدین « رحمة الله علیه » § (پور) ملوك هندیه‌نك برقسمنه مخصوص لقب . معربی (فور) در . [پوران] =

اولاً بر شهر هندیدر . ثانیاً وکیل وقائممقام ، اصیلزاده . ثالثاً یادکار دیمکدر . معرّبی (بوران) در . [بوران دخت] = ملکهٔ ساسانیان، « خسرو پرویز » ك بیوك قیزی ایدی.

پورتقال { [اسم] « پورتوغال» دینیان دیاردن کتیرلمش اولان میوهٔ معروف، نارنج که یبانیسی (ترنج) در . (پورتقالی) = او دیاره ، او میوه‌یه منسوب ؛ اومیوه رنکنده اولان . [چین پورتقالی] = نارنکی ماندارین . [قان پورتقالی] = ایچی قیرمزی چیقان پورتقال .

پورت | [فرانسزجه‌دن Porte | مدخل، قاپو، کیریله‌جك

پورته | یر : (پورت سعید) = سویش قنالنك بحرسفید جهتنده‌کی مدخلی ، ارفاق شهرك اسمی. [قپودان ده پورت Capitaine de porte] لیمان ضابطی ، لیمانه مأمور ضابط .

پورتوفرانقو { [اسپانیولجه‌دن [Puerto-franco سربست لیمان ، معاملات ومراسلات تجاریه‌یه آچیق بندر دیمکدر .

پورسلن { [فرانسزجه‌دن -Por celaine] مرحوم احمد وفیق پاشانك بیاننه کوره صحیحی (پوصولان) در . ابتدا ایتالیاده کائن [پوصول] شهرنده کشف اولونان بوتراب معدنی مؤخراً باشقه محللرده دخی ظهور ایتمشدر . ازجمله یونان آطه‌لرندن « سانطورین » آطه‌سنده وجزائرعثمانیه‌دن « استانکوی » جزیره‌سنده وبیغا سنجاغنده‌دخی اخراج قلنمقده‌در. بوتراب معدنی ایله چاناق ، چوملك کبی قاب‌قاجاق اعمال اولونورکه معمولات مذکوره‌یه لسانمزده (ساقسونیا) و(چینی) اوانی، طاقلر تعبیر ایدیلیر. غایتله اینجه ، خالص اوانیٔ زجاجیه‌یه‌ده (پورسلن) اطلاق اولونور . سببی حین اعمالنده مایهٔ زجاجی‌یه نصف‌نصفه بوتراب معدنی خلط ایدیلرك زجاجیت وشفافیتی هم تقویه وهم تصفیه قلنمش اولورکه اشبو خلیطهٔ معدنیه‌دن وجوده کتیریلن معمولات ال ایله طوقونیلنجه برصدای رقیق پیدا ایتدیکی کبی غایتله براق ، جلادار ، ظریفدر. اصداف بحریه‌دن بر نوعك معمول قابوغنه‌ده دینیلدیکی واردر .

پوزش { [ف] معذرت ، عذر دیله‌یش. [پوزش پذیر] = معذرت قبول ایدیجی ، قصور عفو ایدیجی دیمکدر :

« خدا وند بخشنده ودستکیر »
«کریم خطا بخش پوزش پذیر »
(شیخ سعدی)

پوزن { [ف] سورلمش ، زراعت ایچون نطس اولمش ترلا دیمکدر .

پوزنه } [ف] « مایمون » دینیلان حیوان . اوزون قویر-
وقلی نوعنه « شبك » دینیلیر. عربی با
ایلەده یینه بومعنایه لغتدر .

« سیر کاغد خانه ده برقبطئ شادی رسان »
« دونکی کونالدم دیو پوزینه سن ایلردی یاد »
« اتمه دن فصلن تمام اول، بن دیدم تاریخنی »
« آیوجی چنکانه آلمش برشبك میمون باد »
« ۱۲۰۷ »
[تاریخ — سروری]

پوژنه } [ف] قنطار :

« مشتری یه حیله ایتمك عادتیدر بقالك »
« بوسببدندر که چکدیرمز ایله پوژینه یی »

پوست } [ف] توكلو حیوان دریسی . [پوست پیرا] = دباغ . [پوست نشین] = پوسته چکن ، پوستده اوطوران . بو تعبیر تکیه شیخلری حقنده قوللانیلیر . « ارسلان پوستی ، کیك پوستی ، آیو پوستی » . [پوستنی چیقارمق] = اولدیررجه سنه دوکمك ، اورمق . [پوستنه صامان طولدیرمق] = محو ایتمك ، اعدام . (تیلکی تیلکیلکنی بیلدیرنجه یه قدر پوست الدن کیدر — مثل) ، [پوستی سرمك ، پوستکی یی سرمك] = بر یرده ، خصوصیله مسافرةً بولنیلان محلده لزومندن زیاده اوطورمق؛ بریری مأوی اتخاذ ایتمك. (پوستكی) = قوزی ؛ قویون وکچینك یوکلی دریسی . [پوستکیسنی صودن چیقارمق] = تحیز وتفیض ایتمك . (پوستکی صایدرمق) = براحقی دلی عدایدوب عبثه اشغال ایله مك دیمکدر : [روم ایلی بکلر بکیسی محمد پاشا روم ایلینك قپلان پوستلو ، قورد تاجلو ، چکردك مهموزلو ، تکنه قالقانلو واخ — پچوی جلد اول — صحیفه ۳۰۹]

« پوستی صرتنده کزر حیوانك »
« علمی صدرنده اولور انسانك »
(وهبی)

« کورکی صانمه سبب عنواندر »
« قوری برپوستکی حیواندر »
(وهبی)

«دست بر ریش تفکرسین قوزوم آرتق براق»
«پوستکی صایمق دیمکدر بویله اینجه برحساب»
(اسماعیل صفا)

پوستال } [ف] اصلی (پوستکال) اولسه کرکدر . معنای اصلیسی قویون وکچی دریسنك توکسز یری دیمکدر . الیوم اصطلاحمزده دریدن معمول قونجسز بول آیاق قابی § خانه سنده اوطورماز، هرزمان کزن ، سورتوك قادین معناسنی افاده ایدر : [برنفره سنه ده ایکی پوستال ویریلیر]، [اوقادینی بکا اکلاتمغه چالیشمه . نه پوستالدر بیلیرم . عادتا زقاق سوپورکەسی]

پوستین [ف] دری ، كورك ، بتون دریدن یاخود بتون كوركدن یاپلمش جامه . [پوستین پوش] = كوركلی اثواب كیین . [پوستین بازگونه . بازگونه پوستین] = ترس كورك ، ایچی دیشاری‌یه چورلمش كورك ، عیب فاحش ، خطای عظیم : [بو مقابله‌ده خلعت فاخره ایله سر افراز قیلنوب (القاص) میرزایه دخی مرصع تیغ ایله‌اوتاغ وكسوهٔ ملوكانه وپوستین امیرانه انعام واحسان اولندی — پچوی جلد اول — صحیفه ۲۷۹] [داماد اكرملرینه ازدل وجان دعا ایله‌یوب هواده حرارت اولمغله ملتبس اولدقلری پوستین قاقمی چیقاروب حضور همایونلرنده تبركاً وتكریماً الباس بیوردیلر — چلبی زاده تاریخی — صحیفه ۲۸۵]

« الن اوپمك دیلردم پورشیخ پوستین پوشك »
« فقط اولمشدی پنهان آستین پوستیننده »
(معلم ناجی)

پوسته [ایتالیانجه‌دن] معنای اصلیسی منزلخانه ، برید دیمكدر . الیوم اصطلاحمزده تاتار ، واپور ، دمیر یولی قطاری واسطه‌سیله معین زمانلرده اطراف ممالكه واقطار عالمه كوندریلوب جلب ایدیلن مكاتیب وامانات چانطه سی دیمكدر . اشبو چانطه‌لرك نقل وایصالنه واسطه اولدقلری ایچون مختلف شركتلره منسوب اولان واپورلره دخی « پوسته واپوری » دینیلیور . (پوسته‌خانه) — مكتوبلرك وامانتلرك قبول وتوزیع ایدلدیكی محل ، اداره خانه . [پوسته یولی] = جاده ، طریق عام . [پوسته پولی] = اشكال وفیئات مختلفه‌یی حاوی اولوب دولتجه طبع ایتدیریله‌رك مكتوبلرك اوزرلرینه یاپشدیریلان ورقپاره دیمكدر .

پوسیده [ف] چورومش ، چوروك : (میوهٔ پوسیده) = چوروك یمش . (استخوان پوسیده) = چورومش كمیك . § پاسلانوب بوزلق ، پاس ایله چورومك معناسنی‌ده افاده ایدر : [تیغ پوسیده ، خنجر پوسیده ، سیف پوسیده] [وكاو سالهٔ طوسی حكیم فردوسی كورنمكه بوسیده پوسیده اولوب بو ساهرهٔ كهنه برباشقه آیین جدید بولدی — شفیقنامه]

پوش [ف] اورتمك ، اورتنمك معنالرینی افاده ایدن (پوشیدن) مصدرندن صیغهٔ امردركه وصف تركیبی طرزنده واسم فاعل معناسنده استعمال اولونور . حكمی مادیات و معنویاته تعلق ایدر . مثلا آیاق قابی وباش اورتی ، باش اورتیجی مقامنده (پاپوش ، سرپوش) دینیلدیكی كبی (خطاپوش ، جرم پوش ، شین پوش) ده دینیلیر . (تخته پوش) =

تختەیی اورتن . ترکیب ایله جمع اولەرق استعمالی دخی شایەدر : [خرقە پوشاندن برشخص کرانجانی انتخاب ایدوب — شفیقنامە] § فار سیدە معانیٔ سایرەیەدە دلالت ایدر . [پوشە] = پردە ، اورتو . [پوشنە] = مطلقا باش اورتەسی دیمکدر . [کوشۀ دستار مطلالرین طرف بنا کوش سنبل پوشە صالوب بهار افروز طلعت ناظر فریب ایلەمش — شفیقنامە]

« شمدی سجادۀ معنیدە بنم مرشد کلّ »
« خرقە پوشان بیان بندن آلورفیض کلام »
(نفعی)

« الن اوپمك دیلردم بور شیخ پوستین پوشك »
(معلم ناجی)

« خرقە پوش عشق سودایم کیینم جامەبن »
(نیازی)

پُوشِشْ { [ف] اورتو، اورتونەجك شی § فارسیدە کنایۀ فصل وغیبت معناسیندە افادە ایدر :

«فراشم سنك خارا، پوششم شوك قتاداولسون»
(نائلیٔ قدیم)

« چیقاران عالمی باشدن سنك ای جامۀ جاه »
« وقت پوششدە اولان بوس کریبانکدر »
(ولە)

پُوشَنْدَه { [ف] اورتیجی، اورتن : [پوشندۀ خطا] =

پُوشِیدَه { [ف] مستور، اورتلمش : [پوشیدە راز] = سرّی مکتوم ، عیبی اورتلمش اولان.

[راز پوشیدە] = سرّ مکتوم ، اورتلمش کیفیت . [پوشیدە چشم] = اورتلمش کوز یعنی غافل دیمکدر :

« اولسە بربزمدە اغماض ایدەجك شی بسیار »
« اویلە بزمە واراتك بر کوزی پوشیدە کرك »
(ندیم)

« موبمو جلۀ حالم سکا پوشیدە دکل »
« نەایدرسەڭ ینە صاغ اول سن ایا فخر کرام »
(نابی) .

§ اورتو معناسندەدە قوللانیلیر : (پوشیدۀ بیت الله ، پوشیدۀ روضۀ مطهرە ، پوشیدۀ صندوقە)

[حالیا مکتوبکز کاوب عنواننده مقدما بو جانبدن صلح آمیز مکاتب وارد اولوب صکرە اکا مخالف اعمالك صدوری تصریح اولنمش. پوشیدە ومخفی اولمیەکە حضرت خلافتپناه سعادت دستکاه پادشاهمز اعز الله انصارە حضرتلرینك خدمت علیا مرتبتلرندە اولان — پچوی جلد اول — صحیفە ٣١٩] ، [هرصنف برپوسیدە، لوای مرقدی افراشتە وبر پوشیدۀ ضریح مشهدی دخی سراپردۀ صاحبقرانی وش برداشتە قیلوب — شفیقنامە]

پُوصِلَه { [ایتالیانجەدن] راهنما، قبلەنما . اصلی (بوصولا Bussola) در . بحریوّن عثمانیە بو لفظی جزئی تحریف ایلە عیناً قبول، واستعمال ایتمشلردر . روی دریادە

سفائنك وجههٔ حركتلرینی تعیین ایتمك
وكیـده جكاری محلاره دلالت ایلهمك
ایچون ابرهٔ مقناطیسی ایله دائما قطب
شمالی‌یی ارائه ایدن آلت مخصوصه‌دركه
(خبره نامه ، قبله نامه) ده دیرلر .
اشـبو آلته فرانسزلر (بُوصُـول
Boussole) و انكلیزلر (قومپاس
Compass) تعبـیر ایدرلر . §
تركجـه‌ده كوچوك تذكره ، كوچوك
مخطره ، مختصراً یازیلان ورقپـاره
دیمكدر : (اتمك پوصله‌سی ، تعیینات
پوصله‌سی ، لحم پوصله‌سی) ، [دمد-
مه‌لریله سفینهٔ اندیشه‌لرین كرداب تشویشه
دوشوروب هربرینك پوصلهٔ شوق
و توجه اولان دل طپیده‌سی زاویهٔ
عزیمتده روكردان معاضدت كورندی
— شفیقنامه]

پُوغاچه { [رومجه‌دن] یاغلی خمیر ایله یاپلمش و فرونده
قیزارتلمش برنوع بوركدركه ساده‌سی ،
پنیرلیسی ، قیمه‌لیسی اولور .

پُول { [یونانیدن] اصلی (اُوبُولُوس) در . عربلر بولفظ یونانی‌یی
(فُلُس) دیه تعریب ایتمشلردر. كوچوك
آقچه ، منقر ، پاره ، پارلاق معدن
پارچه‌سی. § بونلره مشابه و مدور ویاخود
اوفاق سـائر شیلر دیمكدر : «آلتون
وكوموش پول ، پوسـته پولی ، پول
شیشه ، بالیق پولی » (برچین پولی)
= جیواته ، ویده صیقشـدیره جق
مدورباشلق . (دف پولی) = زل .
(طاوله پولی) = زار ایله اوینانیلان
برنوع اویونك یاصسی ویووارلاق طا-
شلری . (پاره‌سز پولسز) = حسبی ،
اجرتسز ، مجاناً دیمكدر . [قصیده‌یی
بزمله برابر كندیسی‌ده حفظـه موفق
اولدی . انجق او بزم كبی پاره ایچون
پول ایچون چالشمدی — خذ ماصفا —
قصیدهٔ برده]

« نیجه‌سی بر پوله اولمش محتاج »
« قوری تخته اوزرنده یاتور آج »
« وهبی »

پُولاد { [ف] چلیك دینیلن سرد دمیر . عادی دمیرك
صنعت مخصـوصه ایله صـو ویریله‌رك
سردلشـدیرلمشی دیمكـدر . معرّبی
[فُولاد] در . قوی ، قاتی شـیلر
بوكا تشبیه ایدیلیر : (پولاد تپسی) ،
(ایشـته بر قلب ، بر یورك كه پولاد
كبی)، (پُولادرك) = سردطمارلی،
طـایانیقلی آت . (پولاد بازو) =
قولی زورلی ، قوتلی، پهلوان دیمكدر.
(پولاد خانه) = طربزون ملحقاتندن
چلیكی مشهور بر قصبه‌نك اسمی §
فارسیده قیلیج ، سلاح معناسنده دخی
قوللانیلیر : مثـلا (پولاد سنج) =
صـاحب سیف ، جنكاور . (پولاد
هندی) = سیف مهنّد دینیلن قیلیج كه
اعلا طبان دمیردن معمولدر .

« عشق جانسوز كله نرم ایله دل فولادمی »
« هردوچشممدن دوكلسون اشك تركبی شرار »
(نظیم)

« بیلورسن آنی مرغ بیضهٔ پولاد نصرتدر »
« عجبمی دانه دوشرسه النده تیغ برّانی »
(باقی)

«یابلدی همتیله حرب ایچون چوق آهنین کشتی»
« که هر برقطعه سی بر قلعهٔ پولاد بنیاندر »
(ض)

پولتیقه } [فرانسزجه‌دن پولیتیق [Politique] اصلی یونانیجه‌در . تدبیر مملکت و ادارهٔ سیاست دولت معناسنه‌در . بر دولتك بین‌الملل جریان ایدن مصالح مشترکه‌ده وامور عمومیهٔ دولیه‌ده اتخاذ ایتدیکی خط حرکت دیمکدر . (پولتیقه مأموری) = دولتك منافع خصوصیه‌سنه متعلق امور و مصالحك حل وتسویه‌سیچون موقتاً نصب اولنان ذات . § اصطلاح عامیانه‌ده صورت غیر لایقه‌ده ارتکاب ایدیلن تملق ، تبصبص ، مدارا ، طالقاووقلق معناسنی افاده ایدر : (چوق پولتیقه‌جی آدم ، اوحریفه بوقدر پولتیقه ایدیلیرمی) .

پولقه } [له لساننده] بر جفت انسانك صاغ جهتده‌کی نك صاغ وصول طرفده‌کی نك دخی صول قوللری اوزادیلوب اللری بربرینه مربوط اولدیغی و دیکر قوللریله‌ده صاغده‌کینك صول ممه‌سی ، صولده‌کینك قلبی اوزرینه کله‌جك طرزده یکدیکرینی بللرندن طوتمقده بولوندیغی حالده اجرا ایتدکاری برنوع رقصدر . بو اصول رقص اقتضاسنجه دائما صاغ طرفه قادین تصادف ایدر . (پولقه مازورقه) = بو نوع رقصك طرز دیکری .

پولیچه } [ایتالیانجه‌دن] حواله سندی . برآدمك بولوندیغی محلده آلدیغی ویاخود ویردیکی آقچه‌یی دیکر محلده تسلیم واعطا اولونمق ویا آلنمق اوزره اوراده‌کی شریکنه ، کندی آدمنه کوندردیکی دین سندی دیمکدر . امور تجاریه‌ده پولیچه‌نك فائده‌سی غیر منکردر . بر پولیچه‌نك نظر قانونده معتبر اولمه‌سی شرائط آتیه‌یی حاوی بولونمه‌سنه متوقفدر . اولا پولیچه سندی مطلقا تاریخلی اولملی ودروننده آقچه‌نك مقداری و مخاطبك اسمی صراحةً مذکور بولونمه‌لی . ثانیاً نه‌زمان نره‌ده تأدیه ایدیله‌جکی وقارشولغی نه‌دن عبارت وکیمك تصرفنده ویدنده ایدوکی مصرح اولمه‌لی . ثالثاً حواله‌نك کوندرلدیکی محل ایله آقچه‌سنك ویریله‌جکی محل یازیلی وزیری مطلقا امضالی بولونمه‌لی . [پولیچه دیقا ریقو] = تجارت بحریه قوانینی حکمنجه برسفینه قپودانینك بر محلدن دیکر محله نقل وایصالنی تعهد ایتدیکی اشیا وامتعه‌یی اخذ وقبض ایلدیکنی متضمن اصحاب امواله اعطاسنه مجبوراولدیغی سند دیمکدر . (پولیچه‌جی)

= ایکی محل ، ایکی مملکت آره سنده کیدوب کلن فائضجی ، مرابحه‌جی دیمکدرکه بونلر یوزه یوز فائض آلمق درجه‌سنده انصافسزلقله مشهور وقانوناً مسئول کروه مکروهدر .

پولیس ؛ [یونانیدن] برمملکتك ، برخلقك آسایش وامنیتنی ، انتظام عمومیسنی محافظه ایتمك ایچون اداره' دولت طرفندن تشکیل ایدلمش اولان افراد منتظمه' مخصوصه دیمکدر. (پولیس ناظری) = ضبط و ربط آسایش مملکتله مکلف بولونان .بو هیئت مخصوصه‌نك آمریدرکه بزجه « ضبطیه ناظری » عنوانی دهامعروفدر.

پوماده [فرانسزجه‌دن Pom-made] طائفه' نسائك بشره‌یی یوموشاتمق ایچون تزییناتده ودوقتورلرك بعض مداواتده قوللاندقلری برنوع مرهمدرکه ترکیبات دهنیه‌دن معمولدر . خنزیر یاغی ایله جیوه‌دن وعطری برماده‌دن مرکب اولان نوعی اولدیغی کبی قایماق مرهمی وعطریات ایله معمول اولانلری ده واردر .

پونزه [فرانسزجه‌دن Ponce پونز] ترکجه ده غلطی (پانزه) در . سونکرطاشی دیمکدر. یانار طاغلردن قالمه برنوع دلیکلی ، سونکر شکلنده طاشدرکه لیطوغرافیا طاشلری اوزرلرنده‌کی اجزالی یازیلری، جیزکیلری وسائر مرسملری سیلمك ، جلالندیرمق ایچون قوللانیلیر . فرانسزجه (Ponçage) = سونکر طاشیله جلالاتمه دیمکدر . بو لفظ فرانسزینك اصلنده حرف اخیری ساکن ایکن لسانمزده بالعکس آخری متحرك اولدیغندن سونکر طاشیله جلالاتمه معناسنه اولان (پونزاژ) لفظندن مرخم ومحرف اولهرق ترکجه‌یه انتقال ایتمش اوله‌بی احتمالی اغلبدر .

پونسو [ایتالیانجه‌دن] نقطه . باصمه حروفاتك قالینلغنی اکلامق ایچون اتخاذ ایدلمش اولان اولچو دیمکدر . اکثریا غزته وکتاب ترتیبنده قوللانیلان حروفات اون التی پونتودر . لفتاری تشکیل ایدن حرکه‌لی حروف یکرمی درت پونتودر .

پویا / **پویان** [ف] سکیردیجی ،قوشیجی . اکثریا برنجیسی حیوان ، ایکنجیسی انسان حقنده استعمال اولونور. (پوی ، پویه) = سکیرتمه ، قوشش . (پویه کر) = سکیردیجی دیمکدر . (سمند پویا) . (اسپ پویا) [وادی' اتباعده پویان اولان اشخاصك هربرینی مستریح البال ایتدکلرندن — شفیقنامه]

« بزمکاه قبره پویان اولدیغم دمدربودم »
(نامق)

« بی سرو پای غمز دشت بلا پویانیز »
(برق رساله‌سی)

« شمدی برمدهش بلا وادیسنك پویانی‌یم »
« اوله همراهم غبار رهگذارمدن صاقن »
(الای بکی زاده ناجی)

« منزله نور بصر کبی برابر ایریشور »
« اولسه هر بیرینه همپویه اکر تیرقضا »
(نفعی)

« شمدی کورسه یدی نه لرچیقدی اومنفذلردن »
« قالدیرملرده کزر برسوری پویای سخن »
(راغب پاشا)

« شمدی کورسه یدی نه لرچیقدی اومنفذلردن »
« قالدیرملرده کزر برسوری پویای سخن »
(وهبی)

پویراز [یونانیدن] محرفدر . اصلی (بورياس) در . بورالی روزكار دیمکدر . مشرق ایله شمال آره‌سندن اسن روزکار . شرقه زیاده میل ایدن روزکاره (گون طوغیشی کرته‌سی) دینیلیر . (آغزی پویرازه آچـق) = نافـله بکله مك دیمکدر .

« نه قدر ایتسـه‌م افتخـار آزدر »
« بحری جوشان ایدنده پویرازدر »
(صفا)

پوینده [ف] یلمك ، شـدتله کیتمك ، سرعتله سکردمك معناسنه اولان (پوییدن) لفظنـدن اسم فـاعـل صیغه‌سیدر . سکردیجی ، قوشیجی دیمکدر : [دنباله زامله تخریبلرنده پوینده اولان هرسك افرنجی — شفیقنامه]

انتهای قسم ثانی

جدول سهویات

صحیفه	خطا	صواب
٥	اخقوق	اخفوق
١٥	اقتادهٔ چاه	افتادهٔ چاه
٢٤	چاپیق چورپوق	چارپیق چورپوق
٣٦	صالدیدان	صالدیران
٣٧	آهنَ بَه	آهنجه
٣٨	آلات خارجه	آلات جارحه
٤٠	اینمك	ایتمك
٤١	حدیده	جدیده
٤١	معاسنه‌ده	معناسنه‌ده
٤٤	انیاز	انیاز
٤٦	متبصبض	متبصبص
٥٤	کووه	کوره
٧٩	حولهه	چولهه
٨٧	بام بنسست	بام بنشست
٩٠	بر برده	بربرده
٩٤	تفیتك	تفتیك
٩٩	سیٔ	شیٔ

صحيفه	خطا	صواب
١٠١	∀grios	Agrios
١١٠	معنی به	معنی‌یه
١١١	بدل جمع	بدل حجّ
١١٥	بدیسیٔ نام	بدیهیٔ تام
١١٧	قاره‌بر	قاره ، یر
١٢٥	بر نج	برخنج
١٤٣	کلبد	کلید
١٥١	حسن وطرافتی	حسن وطراوتی
١٥٥	نیغ	تیغ
١٥٧	محالس	مجالس
١٦٤	ط ه	طبیه
١٧٣	پرنیان سخم	پرنیان سخم
١٧٣	دستکاه . . . ـ	دستکاه قلم
١٧٤	بند ایتدی دست ایه	بند ایتدی دست پایه
١٧٥	اولال پاموق	اولان پاموق
١٧٦	انسان برکره	انسان برکره درکهٔ پستی‌یه دوشدیمی
١٧٦	جوهر کرانبهای . . . . وس بتون	جوهر کرانبهای وجدانی بوس‌بتون
١٨٤	تسّط	تسلّط
١٨٩	عرفهٔ	غرقهٔ

صحیفه	خطا	صواب
١٩٧	احش الحدیث	احسن الحدیث
١٩٨	کورینك	کوزینك
١٩٩	معجز بیانندن	معجز بیانمدن
٢٠١	الجات	النجات
٢٠٧	د ی	دیی
٢١٤	بر ... ام	برسام
٢٢٣	بیعرض	بیغرض
٢٣٩	بوش الاسد	برش الاسد
٢٤٦	حونیات	حوینات
٢٥٨	جورنده	جوارنده
٢٦٤	بوناو لا	بوناویلا
٢٦٥	سسواحلنده	سواحلنده
٢٩٥	پالا	پالانی
٣٠٠	شوهٔ	شیوهٔ
٣٠٢	ملوت	ملوث
٣٠٩	برداز	پرداز
٣١٠	ببداری	بیداری
٣١٤	اسم فاعل	اسم فاعل

صحيفه	خطا	صواب
٣٢٣	بيكران	بيكران
٣٢٨	نژده	نثرده
٣٤٠	ماه	ماه
٣٤٣	جنبجرك	خنچرك
٣٤٩	شرو	شرق

٢٧٢ نجی صحیفه‌دن صوڭره‌کی صحیفه‌نك بالاسنه ٢٧٣ رقمی قونیله‌جق ایکن سهواً ٢٨٣ رقمی وضع ایدلدیکی کورلمشدر .